

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

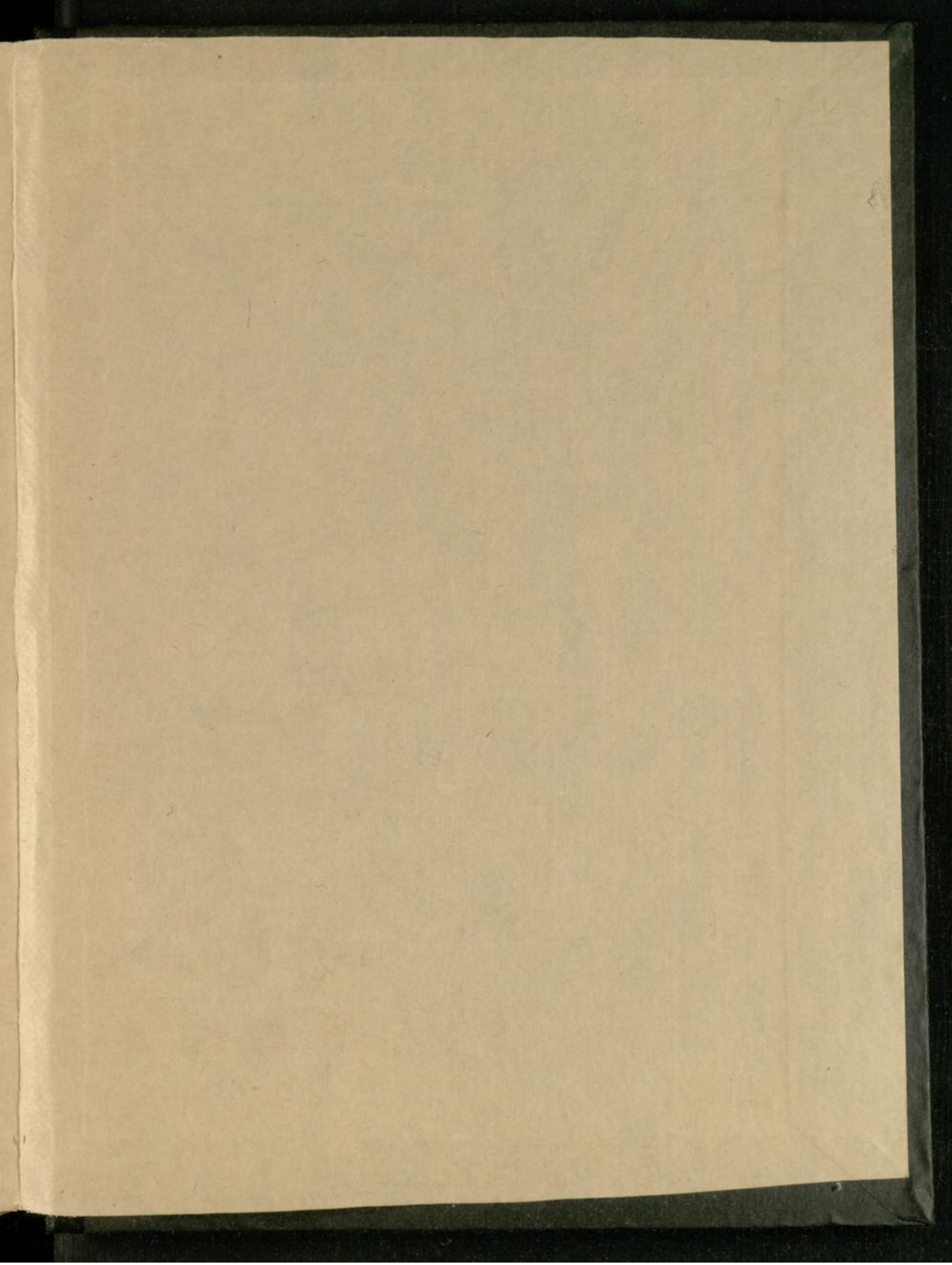
Sefer Parashat derakhim

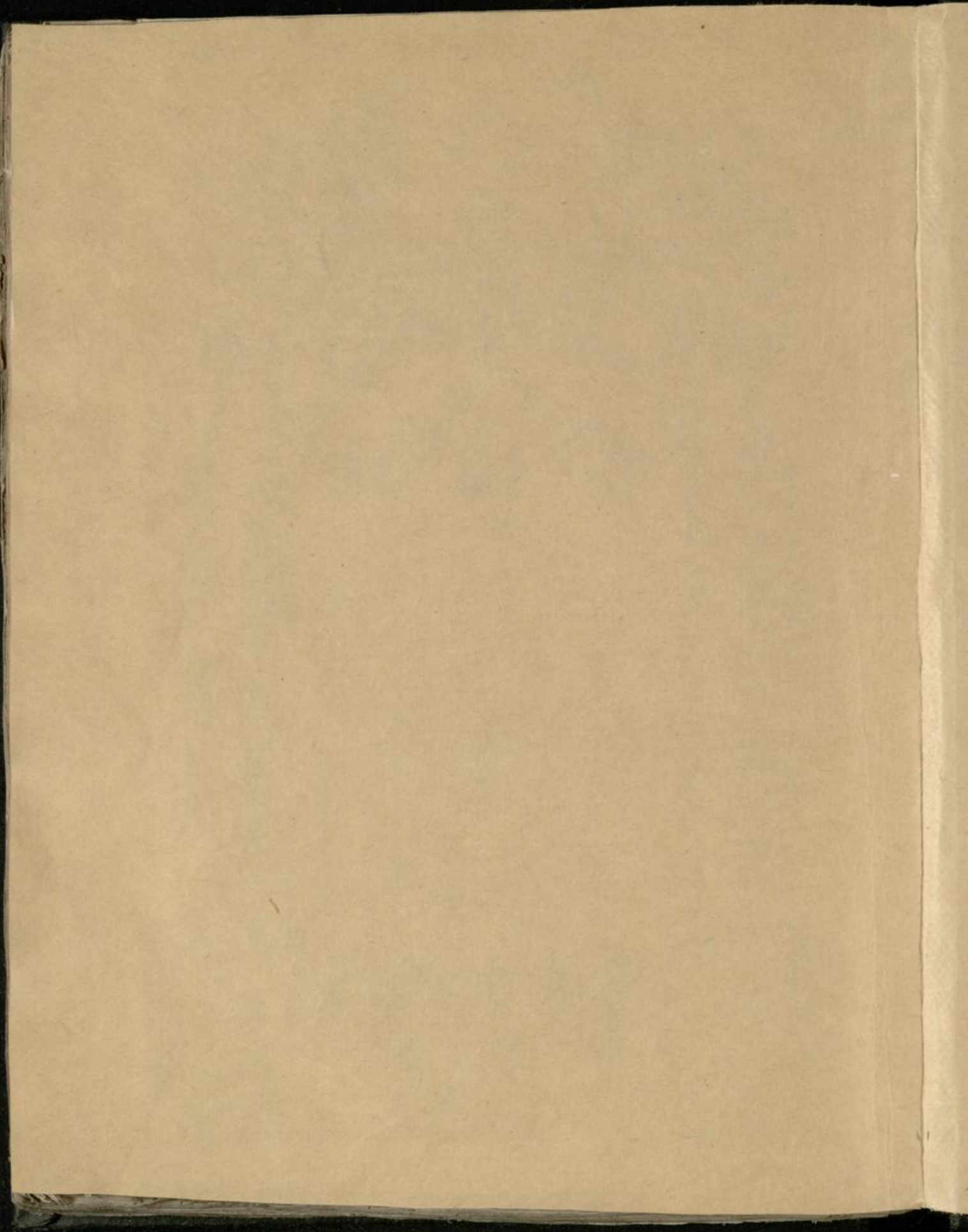
Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

50

1850

P. H. H. H.

P. H. H. H.

P. H. H. H.

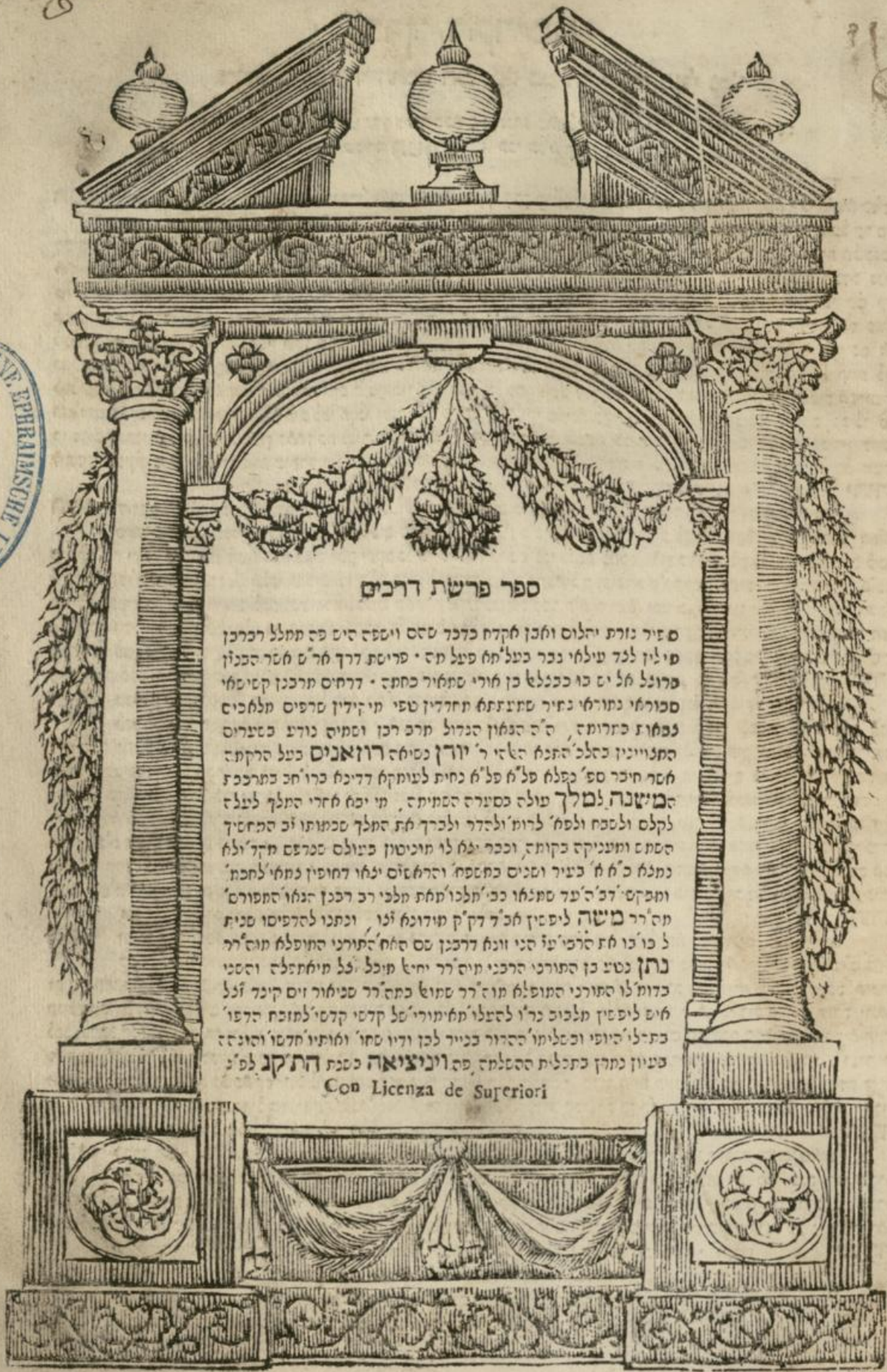
P. H. H. H.

P. H. H. H.

P. H. H. H.

P. H. H. H.

P. H. H. H.

סדר פרשת דרכים

ס עיר נורת יהלום ואבן אקדח כדכר טהם וישפה הים פה ממלל רכרכן
פילין לבד שילאי נבר בעל'מח פעל מה . פרוסת דרך אר"ש אשר הבנין
פרובל אל ים בו כבבלא בן אורי שמאור כחמה . דרחים מרכנן קטו שאי
סכוראי נמוראי נחיר שמצתא תחדדין טפי תיקידין טרפים מלאכים
נפאוז פחרותה . ה"ה הנאון הנחול מרב רבו וסמיה נודע פשערום
המנוינין בהלכ'הנא האזי ר' יודן נסיהא ר'רואנים בעל הרקמה
אשר חיבר ספ' נפלא פל"א פל"א נחית לעומקא דדינא כרו'חב במרכב
הבישנה למלך עולה בסערה השמיית . מן יבא אדרי המלך לעלה
לקלם ולטבח ולפח' לרומ' ולהדר ולברך את המלך סכמותו וכן המצטיק
הסמס ומעניקה בקומה וכבר יבא לו מוניטון בעולם סממס מקד' ולא
נמלא כ"א ח' בעיר ושנים כחשפה' והראש'ם יבאו דחוסין נחאי' לחבת'
ומפקס' דב' העד סמנאו כב' מלכו'תאת מלכי רב רכנן הנאו המפורס'
מה'רר משה ליפסק אכ"ד דק'ק מודנא זנו . ונתנו להרפסיו סבית
ל כו' את הרפס'עו הנו ונא דרכנן טס האח' התורני המופלא מוא'רר
נתן נטע בן התורני הרבני מוא'רר יחיא מוכל' וכל מוא'תלה' והטני
כדומ' לו התורני המופלא מוא'רר שמואל בתה'רר שניאור ויס קונד' וכל
איש ליפסק מלכוב כרו' להעלו תאמוריו' של קדסי קדסי לתוכת הדפו'
בת'לו' הופי' וכסלמו' ההדור בנייר לבן ודיו סחו' ואתיו' חדשו' והוגדה
בעיון נחקן בתכלית ההשלמה פה וינציאה כסנת התקב' לפ"ג

Con Licenza de Superiori

B. 21.

דרך הקרימה

הקדמת המסדר ההבס המרום כמח"ר יעקב כולי נר"ו

קול הנער הנכב שורף לעשות לו דרך בתוך הבאים : זכות הוא לעבד עומד ומשמש לעבוד עבודה :
עמוס כלשוננו כרוך ומני עשרה תנאים : מני מנ"א קמיה דרבי יהודה :

תנא אריסא קאי • הלא מלאש הבינומס מוסדו הארץ ורוזנים יתקוו נדק תלין לנר עילאה ועד עתיק יומיא מטא • כי ה' הוא האלהים
היוצא בנפשו וסם חביון עוז מעולם לא ירדה טבינה לחטה • ראו חיבתכם לפני המקום הופיע מהר פארן וירד ה' על הר סיני
כדיק פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא • בהארותו את יקר תפארת גדולתו בסביל ישראל סנקראו ראשית אלהים נגב בעדת אל כנבוד
איש מלחמה הרים כולו ויניעו אמות הספים ארץ יראה מוס המוטטה • יתיבנו אש דת ויתן לנו נחלת שדי ממרומים חמדה נגזרה
בחקל תפוחין קדישין חלקת השדה אשר נטה • ולא זו בלבד שכלל דור ודור קדמה טבינה ואתיא תוך בהתאסף ראשי עם קדש
אלופינו בתורה כמפלחים במעשיהם העומדים ברומן של עולם הן הן מששה מרכבה תואמים חלמטה • עוד זאת יתירה שם פורה
למטרת נבי ולגפירת תפארה שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה ה' הסכינה סורה ונהורא עמיה שריא על ראש החטה • ואף גם זאת
בכל דתם לו נר בכל המקום שגלו הבנים מעל שלחן אביהם טבינה טרויה ביניהם וה' הולך לפנייהם בגמר יעיר קנו ולהחיות לבם
לפליטה • ועמא דארעא לא ידעו ולא יבינו הים ה' בקרבנו כלם נפנו על כסף וזהב דרך נבר בעלת דהבא טבינא הוי דעתיה אצרותה •
ושנ' אתם בבהלה על עסקי קט ותבן איס לפי אכלו וכנד ללבוש אנכ עתד נקי סדינא בקייטא • והאי יתן אל לבו לעולם שכולו טוב
כי גרים אהנו ככל ימינו עלי ארץ האחד בא לגור וכאחד נטה • כמה גדולים מעשה גדקים זכאים חכמים מאגין תכירין דקב"ה
דימבין ועסקין באורייתא קדישתא מוהרקהיהוה דהני בטפסא דמלכא מנח טס יתנו נדקות ה' פעליה של מעלה ופעליה של חטה •
ה' עומדין להתפלל יעשו דרך בקשה בעד השארית הנמנאה פליטת בית

תנא דידן קא חסוב חתבל לחטוב חטיבה אחת בעולם ועם קדושים נאמן ארוב למעלה ונחמד לחטה • והנה אחת דרך
התגרים כותבי ספרים דרך הקדשום מרבים העם להביא מוליך ע"ג מוליך בטבח המגיע לכתפים וכל המרכבה לספר משוכה
בעלתא הוי יעשה טוב ולא יחטא • לא באה חלק יעקב כי מי הוא זה ערב א לבו לגשת בארש' שאין הפה יכולה לרכד וכל הדוגה ליטול
את הטם אפי' הוא עושה • כן אף אלפי אלפים עדין לא הביע לחמי כבוד אפי' כמכחול בסופרת ק"ו חחטה • תמיה אפי' הנמנא כזה א' מאף
שיכול להסתיב כל תהלתו וחכס לכשרנה עדין לבלום משתקין אותו כנוייה הדר חוה סיוטא • יחטוב ה' לו עון האמורה כי מנרעות נתן
מעלה עליו הכמוכ כאו חטא • הלא אב בחכמה וכמה של תורה מטיירי כנסת הגדולה ביודעה ומכירה קא חמונא אבי ריהטא' אמה דמות
תעברו לו אס יהיה כל ישראל בכף מאזנים אין היקם למחנה ויחכם מכל האדם בטעה שפוחה כד' נעשו הכל כחשין פוחין בחרטה •
דוה' הרב למלאך ונדיק יסוד עולם ארבורא ידיה קא סומך ונשמע קולו ככואו אל הקודם פנייה טעמ' קול

תנא בעלתא קאי • עלמא דקטום אויל תנא ויתבי בדוכתא בכית מותבא רבא כי בוא דרחמנא ונפשו אותה זה הפלחן
אשר לפני ה' תקטטא ליה תכא ומקטטא • אין מה שהיו עלן יד עניי יתמי דיתמי לן יאות לחכמי לספוד לנר' דרך אגיה
ויהי הטם כמתאונני' ה' אגיה טהיה העולם טמס ויסעו מתק' ויבואו מרת' והמה בוכים כל ראש מוקרח וכל כסף מרוטה •
אוכה יסכה בדר העיר רבתי עם אוי לו לעולם שאבד מתינו ואוי לה לספינה שאבדה קברניטא • מי סגרוך לו עם קדש חטויה של
בשמים אבי יתומים ולכל בני ישראל היה אור זה כלל גדול בתורה גברא דנפיש נהוריה נדיק כפתר יפרח בתוך האהל אשר נטה • מי
האיש הירא את דבר ה' פורס וכוכה בניה לדורות וכך היא חוכפניו להיות קו"ל איס נור"ר כביתו ואדמה יל ראשו הלך ערום ויחף
דבי יהודה מחיב בפשיית החטה • יתני לו כי זה טמאים ימים כיום סקדי לחות בגועס ה' חותיה לרבי מענר נפשיה כרחמי טיבא
אמר מד קרבה טנת הטבע טנת השמיטה • טמעתו ותרנו בטני או אמרתי אפי' אל לבו ווי לעלמא בהיזא טתא כד משתלק מיניה אשר
נשיא יחטא • הן בעון נח נפטיה דרבי ביום שמיני של פסח משנת תשפ"ו ומעת הוסר התמיד טשס כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם
ונסתלקה עטרה מאלם כל אדם כי נטפה ארון הקדש בלמה

תנא ושייר • ה' השאיר לנו טריד מולדותיהם של נדיקים מעשים טובים מהני תילי מעלייתא המגוינים בהלכה תילי
דאפי' בימי יהושע בן נון לא אהמר כותיהו ואיהו עבד חלמטה : ידו פדס ט"ר לכל היד החזקה אשר עשה מזה הר"ם במזל
וס עת מרחמיהו' אציקרא קאי ספרא וספרי וכוליה תלמודא דינא רבה ודינא זוטא • ואנבן ידיו רב לו בתורת עסקא טובה מוכת
מוגלה עם כל ראשי בשמים כמה גדולים דברי חכמים ראשונים ואת אחרונים איגלגל מלתא ומטא • אף כי רוב חכמתו תורה יוגאה
לכל ישראל הלכתא למטיחא וכלהו מגויי בסדר קדשים וסדר טהרות דברים שלא טמעתו און מעולם וזה דבר השמיטה • זו היא תורה
של חסד וכתב לה למה נפקא מינה כמה הלכתא נברותא כך היא דרכה של תורה נעון סופה בתחלתה הנה היא לוטה • ועוד ידו
כטויה לו ודוע עם נבורה כל שאתה יכול לרבות ספיקות בתר דבעיה הדר פכטה • הדור אתם ממנו פראו עמיתיו של יהודה הן הן
נבורותיו עמנו מספר זה הים גדול כמעין שמתנבר והאר"ו כזהר הרקיע שהלכות קבוצות הן הן נופי תורה הכו נודל לאלהינו ברוך
שחלק מחכמתו ליריאו להשאיר לנו פליטה • טאריה

תנא אקרא קאי • זה ינא ראטונה תדי דאתיא ליה מדרבא דברים כהם מתוקים מהלב חטה • תו התורה ומן הנביאים
ומטולט בכתובים דרשניה לקראי כסויי באמתה של תורה ול' המדרש הוא העיקר מזה ומפיו רב כחן טנה רבי פקרא
מוטט והלכות מרובות הלכה אדם מיישראל בריא בחיובא לקוח את ספר התורה הזה ויתלא בריסו מקדשי טמים ויכנסו בעלי מקרא
ירוגו לשמוע דברי עתיק יומיא אגרא דפרקא ריהטא • אלו ואלו דברי אלהים חיים וקרני ראש יפגו מעיינותיו מונה לעיני כל ישראל
תרומנה קרנות נדיק בנותא דעלמא ספי מעלי ומלחה הארץ דעה אתן כמדבר ארו טטה • וינחם

תנא גמר מאברהם פרי נדיק עץ חיים כי חסן חסד הוא וכה נעשה אויטפואלן לטבינה כי ס"ס ביתו בית וועד לפני כל
ידידו דת ודין האי מאן דרחים ומוקיר רבנן פסחו והוסיכו על חטה • דרכו של איס לקדש בטלום כל אדם בסדר פנים יפות ועושה
ל' אים הענקה והעבסה • גדול המעשה נודע ביהודה שמתו מכלל יופיו של עול' הוא הרמז הרב הכולל טר ונכול ב' ישראל כמח"ר
חיים

1769

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek
1769

דרך הקריעה

היום קמחי נד' רן כנבי לטעות רצון נדוק המנדוק עמנו מלמטה * ואני תפילתי גיעול מר ברישא לעילא מן כל ברכתא כננים
הראוי להוראה סימן יפה לכנים העומדים בבית ה' בלילות חנידי בעלטה * ואען ואומר אמן מונה בעה' ותכונן
בעה"כ ועשה פני למעלה ושרט למטה * והיה לאכ ליוטני ירושלם ולכית

תנא שלמים הבאים האנשים האלה שלמים טובים הטנים תרוייהו אית להו דרב הסד"א חסד ואמת נפנטו שבת אחים
ולא יתפרדו מודעה דיוסף דלא שלטא * ה"ה החכמים הטלמים כמח"ר היום וכמח"ר אהרן רואניט יכו' אחי הרב

המחבר ז"ל יחדיו יהיו תמים דשנים ורעננים משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו בראים זה את זה חיים
ארוכים ומתוקנים איש תחת נפשו התאנה חנטה * זכות הרב המחבר יבן עליהם במעמד שלטתם וינטלם וינטלם עליונים למעלה
וזכרם לא יסוף מודעה לא יסור שבת

תנא ירושלמא דתני קיללא ואר"ט לא מטוהרה ואריכנא מנלמא אל אר"ט אשר לא עבר בה איש כי פי המדבר
בריה קלה ויוקא דלא חטא * הן קדם מי אנכי לטוב בדרך הזה באחרת דמרי בישא תלי ויכיה קולבא רעוא קולמיה תלה

אם אחרתי משה * הסדך ה' יפעלני זאת הפעם אודה את ה' שהביאני עד הלום אשרי עיני סדך ראו ומהי זאת נחמתי שהבטת גם
אני מתורתו של רבי מאיר לרבנן המלאכה אשר לפני הנה אלהים שליט בעולמו נאמן עלי כמה גדול כח של מלאכה ולבי עד לילו כיומו
ראוי להיות חודר בלכתבי הקדש בין רגע לרגע לא נתחלק לי והיד כותבת אכה נא השדה ואלקטה * כל כי האי מלמא טרי ליה לאניט

לאודועי כי מלאכ' היא ואינה חכמה והוא דרך חול הלל זה הדבר כי בעמדי לטרע בקדש הנה באתי במעמקי מים שאין להם סוף הני
מילי דדרשא עייפינכו וסדדינא רובינו הגדול ז"ל ענינים ארוכים וקסורי' זה בזה ובהקדמה א' הוא פור' ש כמה מאמרים. ובנה עליה
מנדודים גדולים מחפניהו בחדא מחטא * ואף גם זאת יבעתי ול' מלאתי כמה ענינים נפלאים זעיר עם זעיר עם והמה בכתובים על

הנייד קטן הכמות והדברים עתיקים שלחופי הח משלחתי זכ"א זה שלל כנגד זה הווי קיימי זוהי טקשה מלמא דטף מדוכתיה סחור
סחור וזכרד נדך תלמוד למען דעת תנא אחיכא קאי מה למעלה מה למטה * או אחרתי אין הפור' בקניית אל בסימנים ושנוי בכביאים
הגיבי לך גיונים ואחסנה לדעת לתת ריוח מענין לענין למען ירוך הקורא בו וראיתי אני כי נכון הדבר לסדר כל סוג בפני עצמו בדרך

בדרך אלך אכרך את ה' אשר יעניני ותאורנה עיני לחבר את האהל להיות אחד טעמו וראו כמה ישין דרכיו מכוונים זה לזה כל שיטה
זשיטה * הלל מעתה כל הרוגה ליהנות להתבונן בדרכים נכון לבו בטוח בחוקה שקנ' חכמה הגיע ל פרשת דרכים דסלקא
ליה שמעתיא חליבא דהלכתא * זה שמו אשר יקראו לו והוא עם העם ועוד בה דברים בני אשר יט"א

כי חסדו' פרשת דרכים עולה לחסדו' רב יהודה רואניט זכר צדיק לברכה * מוקנים אכתונן מעשה דוקא זו היא
דרך ישרה טוב לגבר לרשום שמו על ספרו תיתי לי דעבידנא ליה בייח נפסיה וערבה לה' מנחת

תנא גולות וחבלות * מבאן לקולבא מן התורה אך גדול היה ילא מנח"ם וערבה קול' טמיה זשהי בעקה מוחלפת
הסיטה * על טבעיה באתי מן המודיעות להודיע לכני האדם שבהיותי טובך הולך דרך העברה לפקן את הדרכים אשתומם

כשעה חדא וידי נטפו מ' מבוגר רעה ויגון ומנוח אני מר ממות כי רובא דמנכר אורייתא דליה היא חסודי מחסר' גולה יש כאן
בול הנאכל בית הגבויה * והנה שלטה ספרים ארוכים ומתוקנים מזה ומזה הם כתובים שפו תמו נאמרה שליוחות יד למטה * חבל על

דאכדין ועוד זאת רעה חולה שרוב הענינים ארוקים זה בזה ודברי תורה ענינים במקומם ועשירים במקום אחד זהיה המחנה הנשאר
לפליטה * הן עניות במקום עשירות יען שהרב המחבר סמך על מ' במקום אחר כאשר ראה ראיתי בכמה דוכתי מרגלל בפומיה
למיימד וכמקום אחר הארכתי ע' רמ' נתן בהם סימנים באומי פרק באומי מקום ולא אתנו יודע עד מה מי אשר חטא - הלל לאמנה

לאיש אשר אלה לו אשר שלח ידו כבלע את הקדש כבר מלתיה אמורה אל יהי ברוך הוא כיבה אורו של עולם וחרבו שלופה עליו מאשר
חטא * ומובע בר יקבוצו לאום והוא חטא רבים נט"א על ב' כתפיו לזכרון מוכרת עון ונפשו של המחבר ז"ל עליו תאכל תהא לטא זל'ז
תהא מלטטא ונמולו יטוב בראשו דבר שה' זרעו כלה יש אט אוכלת אט תמיד תוקד בקין וכחורף יהיה אסתא דסתא קשה מדקייטא *
ולחוכים ינעם זה הטב כנתיס טידע בעמנו חטא * והיה שכרו רבוע יהיה בפול זה מעלה ארובה לזכות את ישראל ויגל את

מסך
תנא אסיפא קאי * תפילתי על חקי טשוב מי שויכני לסדר האי ספרא דבי רב הקל הקל תחלה הוא יגמור בעדי כי תנוניו
הם מנונים ויעודני על דבר כבוד שמו נאשמש בכונה גדולה לסדר החבור הגדול הנו' על סדר הלכות הד'ס כמז' לאלהא

דמאור עכני לכל אכשל בדבר הלכה גל עיני ואביטה * ישמח לבי גם אני כי המ' שדי לי ז'ר לי המקו'ם אבי השביעני' במדורי' וכסלי
תלאו נקלה ותונח משלום נפטי אפי' שבתות' וי'ט מרוב שיחי אחאם בקול סירי'ם למאן דגני בבית אפל כי סתוא בקייטא * ועושם עיניו

מראות עולם כמנהגו יתייגב על דרך לא טוב ליכא קושטא * ויתאסו בחר'ם חמדה הכל היו בכלל אחד מוכר מרגליות ואחד מוכר מיני
סדקית עשו את שאינו ווכה כווכה כאן בהגבה כאן בהבטה * אין לי מועדות אלא אלו הני ספרי דבי רב פקודי ה' יצאים מסמחי לב
הן הן החיורוני לנערותי כי פאלה חננתי כל ימי הייתי מנטער מתי יבא לידו ומטער ראשי אחרטה * ועכסיו שבא לידי אחותי זלח

ארפכו בטחתי בקובי בואת יכוסר עון יעקב לשום נערה יהא כפרה עלי על כל דבר טעע אנא ה' מלטה * זעל שאר התפלה ספרא כתר
גלותיה קאמר הכי בעד כל קהל ישראל וגלות החל הזה דא כנסת ישראל טרחת' ס'ר קסן רחמי' שחמת' מרובה ביום חמ' מהלכת
למטה * אף לילות עברה וזעם ונרה וישראל לבונו' דבקו גברי'ם זה בזה ברשעת הגוים מסין ועונטין הלל מן הדיו' יטנה לשחטה *
ועל המדינות יאמר נא ישראל הנה נא העיר הזאת נטמי קרתא קדישא דירושלים היינו עוובה היינו טכוחה ציטל טעם ביאה מבלי

באי מופד עד מתי עשנת בתפלת עמך ואתה אמתת ה'ן בן דוד בא עד שתכלה פרוטה יאם כן אוי למת' לנצח טכחכו ראה נא בעניינו
ואתה תשמע השמים קול' בית ישראל טובא מנ'ר נדיר עלמא כמר דוד מפי יבא בעל הכרס ויכלה את קוביו במטאטי הסמך סקולי
טאטא * זיל פייסיכהו לימתי ה'ט'א ליקול מה אשר ביתא מיימבא יתיב כהניס בעבודתם ולוים כמעמדס וישרא עושה חיל אטא דקאי

ביני חלפי אף על פי שחטא ויהיונו לעם א' בארעה דישראל נכסי רשיעייא נדקיים יחסנון קל מן שמי'א ריע אף יגריח אבא בירושלים
מטיה'הלא דוד מתתד מלך ביופיו בא יבא ברנה וטמא את אשתו דא כנסת ישראל וסימן לדבר ישמח הר גיון תגלכה **בנות יהודה**
הלא כה דברי' איש עי'ר מתאבק בעפר לפני כל יודעי דת יומי ולילי *

הנדר יעקב כולי

הקדמת החכם השלם הדיין המצויין במהר אברהם רוזאניס נר"ו

מלתא

דמתיבא חידבר דכורי אינטי כל כי האי כותים ומטעמיה דמה ליתנהו כוכירה לח בסבי דאולי אמינרי ואתהפוך ברעו .
 כי הפלה ה' יחיד בדורו לסט ולתפארת ומאן דתני עידיה'ן לא מטעמיה דמטעמיה להון בסמחא וכדי לנאון סמחא
 לעילא מיל' לא הניח דבר קטן ודבר גדול ספרא וספרי כולכו טעמי . כי נתר' חסיד מיום עד לילה . ולילה כיום אחת ארוכה ואחת
 קצרה רבי' לא סנה' ויהי ע'ר לכו בלב הארזיה בקס להתנמנמ מקום אשר יסול סס תהא מטת'ו אדור' בלבוסו וילט פניו באדרתו אינו
 דומה סנה' לא סכב כפאת חשה כלכל ינועי . זה לדכו דרך הקדש כולכו טני דרב יהודה אשר כנאחו מרחס קדושו במים קדושי
 מורה ככר שית ככר טכע ותנח עליו הרוח ארוייתא ויהב ליה להאש וישנאה' כמטלס טערו על כפיה כסה אור קדמה וימה' א' ארבעע
 מקטועי . האי מאן דחוי ליה לרבי אגלימא דאכתפיה ורהה השמש עליו ורבי יתקרי . ויחכס מכל האדם אלו כדלידה קח מטעמי . ויחד
 טהיה חכס הדכה גבולו פועלים לעזרה כולכו רבנן דמתיבתא מרב יהודה גמרי כל יומא ויומא טעמתייה בפומיהו ודרבנן מטחא
 אייבייהו כחמתא לחכימין ומכדעא ליודעי . כי ופלא מעיני העדה ויספוק עלימו ספיקא דארוייתא לא דברו חכמים בהוה ונס דמ'ן
 הנה נדרס טאינו נקו' כ' דרבנן סנר עליהס המדבר' אקנירי ואמריעי . מלתא אנב אורחא כד סליק אדרגא חת מקורו הערה טורס דבר
 נחלא דמחין יתעביד דוגמא לדבר ברנע קטון מהר גועה . את הדבר הקשה והלכה מקופחת נורקה מפי חבורה ילסון חכמים מלאו
 עלות'ו ולא מלאו כל חכמי חיל ידיהס חס אגן הוא נמוח לפי סכלו ואס ברזל מטעפיו ועשה אותס ריקועי . כי יתפוס' חיס לבטח
 בטעמיה ועליו יגין נור'ו דרך בני אדם לאתפוס'ו אדר'א אטריס ענר'ו כאח' דהיתרא ונפלא דבר . ברוח טעמי כאשר ינתק פמיל
 הנעורת נדרים פורחים וטכועות' מטו'ת ק'ל נדרי וטכועי . כי יכלו אנשים דבר הגורם למחון חכ'ל על דעבדן דרך חבורה מעשה
 נג'ס אחד באחד יגטו אהידנא דטכתי גוטטחי מילי דזוקין הסוד והבור והמכעה . ד'ן דין עמו כאשר יסאל חיס בדבר האלהים וכל
 היונא מפיו הן הן הדברים שנאמרו למשה בסניו ומטפטיו עס יסדאל כטוכה ונחת כרועה עדרו ירעה . אס חיס כל חכמי ישראל כשקול
 הדעת כאני רבי יהודה דאסילו ספיקי דנברי נרים גדול סככולס לנבי ידיה בדבר הלכה ככן נג'ס באחד ענ'ן ומסכילים בכל חכמה כי
 התפסק'ו עמו מנו'ע דעתס כניטול כל מודעי . מי כשחק יערוך כמשה מורה ולכבו ל'ו כן יחשוב אדם כיונא בו ומורה יבקשו מפיהו
 לסמוע כלמודים רחמנא ליגלן מהאי דעתא קליסתא הוא גריד לשקועי . אוי לו לדור עשך עלה כימיו מה אנר'ס כי מוכרנו כי עלה
 פרטון וכ'ל כפלי'ס והא הכא טני שלישי גדול וחד נלא' כי נכסה ארון האלהים נמוח ארמלים את החנקים והנה מהרה ק'ל תן טמון
 נפל יהודה יעלה כיטיבה של מעלה אתר דמתבעי . אך גדול היה כאותו היום בהנח'ל עליון נחל'ג מבוהלה כדי מומא בדוקן טבעין
 טרויני דשינא דתלו אהיב'א דכולי עלתא כט'א לבכינו אל כפיה רחמנא ליבא כעי . על זאת יסמוי ישראל והכס נועקים היה סופר
 אוי טוקל נופי הלכות אהרוניות ערנית ויבין טמא לטהור יודיענו כל כי האי גוונא כריך לארועי . כי מי יוכל לדון ספיקות וספיקו
 ספיקות דכל טעמא וטעמא מתרחים כבי מדרטא דבר טבערה חות'ר מים רבים וספק טריפה דאשכחת בה מרי כועי . על כן טפוג
 תורה כי אכנה כלי חמדתה והילדה ומחיקה האי תנא הוא וכמקום הרים קאי חחת חכ'ן ספנא דארעיה . על דא ודא יבכו כל מרירי
 ליבא דחסרא לארעא חסרון לא ויכל להמנות ימים או עשור כריך לממני יומי ולממני טכועי . על זאת תאכל הארץ וכל חיים אכר
 נבט אהיס בלבו המ'ר יתיר'ו כהמ'ר על הבכור כי סק'ד ה' את עמו יוס טמת רבי נלה כבוד מיטרא ונס ד'ה ד'ה מאי עניות עני'ן
 דתורה מאן ייב' לן מעפדיה וכחול לעיינין כחול טווייה רבנן עפרא דתתי כרעיה . לוליה' נכחות הופיר לנו ספרי דבי רב מתורתו
 על דבי תורה טליה והמה ככתובים אשר טמענו ונדעס מפיו יקרא אלינו כשכתבו על גיד מוונות פתחו מטכנ גלו לעומת קלעי .
 זה ינא ראטונה אשר כוננו ידיו נלילי זהב הגי' לסרסת דרכים קטן הכמות ורב הערך דרוטים הנחמדים מורכב ומפן לפניו לא היה כן
 נאה דור'ס טוב לעמו כל היך כטועמו כמר ערב'א קא אזיל ורהיט כי פרס'ה אסילו המלך טואל כטלומ'ו מי הוא זה ע'ר ס לכל טומעי .
 ולדידי חוי לי יושב ודורס כמטה מפי הנבוכה וחרשת טעמינו כריי נחלי דכס וחל'כ ביאודה כדיי דדרי'ט טדי ויהר'ס כוזהר הקדוש
 גלייה דלרעיה . הגי מילי דאגדתא אשר חכמים יג'ו דברים הקשים כנידים דברו לבון הבאי תבנית כל רח'ן מחלמ'ס אלוים וכל
 הרונה ליטול דברים ככתבן אינו חלא טועה : טנה ופירס דברי חכמים וחדותם הקיפן בהלכות ילמד סתום מן המפורס דברי סופרים
 ודברי סופרים סויי מסייעי . כל טיטנו כמקרא דלאו רוסייה סיפיה קטו קרתי אהדדי דרטיגהו מר כטיני וירכב אותס בתרכבת
 החס'ל והתלמוד חיתקוס הויי'ת דאכיי וכללן זה בזה מקרא מעט והלכות מרובות כחדא חתתא מחתיכה וכולו'ס יטלו ככוחים למיבין
 ויסרו חיים לכל מונחיהס סס חיי מחן כעי . ומחויקנא טיכותא לב' נגפרות הוכס אחיס נס יחד להרס המחבר ולה'ה דאסון ככראטון
 החכם הכלס כמח'ר הוי'ס רוזאניס יכ'ו מחיה חיים יסמרהו ויחייבו ותננהו כלכא החכם הטלס הוא אהרן כחיר ה'טני'ס מלחיס
 התורה והמורה יחיו דגן ויסרחו כנסן וכננה זרועי . העומדים על טשמרת להגויא לאור כל כמתי הקדש טל הרב
 זל כל וראה וכל ימנא דבגרי חדא מכל הנמלא כחוב יוסר דברי אמת ותפילתי קבע דלא ליתו לאחנועי . על מטמרתא אעמודה כפי
 פרוטות קדס חרנא דכמתיא כהדין נקדים דמחין למיביעי . עד חיתע ננטער גיויל חין לך יוס סאון קללתו מרובה דטיס אותנו כדבילה
 להכות באגרוף אחת ושתים על ג' טעמ' . הכט גא וראה כל אשר המה עוטים אולי לא תאשה זכור נח את בנך את יחד דך כטכסה לבין
 הגוים חיים כלעוננו אחוז לך בלועי : לא חייס מר מסוס לזוט ספמים . או יאחרו בניים כי גע'ה' את יעקב ויטלוכס אל ארץ טוינהו
 לדמיהו למרי מטי . וזרע אברהם אשר אהב הפונס ה' על פני כל הארץ אפקריה רחמנא לזרעיה . לימי בר נפלי וליוקוט פיורא וליתיב
 אייבייהו על חד מרין תלתא דפורענותא כל קבל דאשכחא בהו כמה רועי . מאי רבותייהו כלפי סמיה להפס ותויה נחטבו כמו סכלול
 מחס הגי טכברי רטיעי . ואנחנו עמך נקומה ונעלה בית אל כדיי סיקלוט העין כהגיס כעבודתס נוונים כוונס לחיים והקובה סימון
 געי . ואנא כריה קלה יטכתי מטמותס מראות ברע כי נפקד ממנו את המורה' ללדקה נונח מלכו מיטענא פעי . וחליתי והייתי כנכר
 חין חיל חין כפי טענה זלא נמידנא כותא אסילו טיחה קלה ליטני קטיעי . זאת היתה לי הנה ארס' אר'ס לא מטורה היא על כן יהיו
 דברי מטעמים ליכנא יתורא לנרועי . נאס הנכר דסך מדוכתיה מצט הוסר התמיד ור'כ סליק לבי קברי חין דעתו מיוסבת עליו דולג
 על המשתן חכית לבית ומחנר להנר כארי ידי ורגלי מסייעין מטובות' אלה מטעי . כותב כדמע כל זמן ועט כאני כעולם ינון כלכבי
 יהא חונ'ה ע'ד טובא אליהו יכסו'ר רוח כנידים כי בל טעמ' מטיח אלהי יעקב כחיו חון כנור'ת ירוסלים דדהבא נחוי יסדאל יכנס .
 הנטיור אברהם רוזאניס :

AT POTSDAM
bibliothek
169

בראשית רבה פרשת ויפג פרשה פ' ד' סי' ז' וז' וישראל

אחב את יוסף וגו' ויפגלו אותו רבכל
בסם ראב"ע לכו וראו מפעלות אלהים וכתיב בתורה הפך ים
ליבשה למה ויפגלו אותו כדי שיקרע הים לפניו ע"כ *

ממדבר קדמות אשף עיני במקור אחת עמדו עליה המפרשי'
ז' מערכה מול מערכה אם קודם מתן תורה מאחר

שניתול אברהם וקיים כל המצות ואפילו ערובי תבשילין כמ"ס
רז"ל אם ינאו מכלל בני נח למדרי ואפ"ל לק' או לא יוהנה מהר"ס
יפה ז' פ' ויגט פ' ג' סי' ה' הא"ה דאמרי' התם ח"ר סימון אמר לו

בנימוסות שלנו כתוב ואם אין לו ונתמר בנינו וזה י"ס לו
לשלם * הקשה שהרי קול דבן נח נהרג על טה פרוטה ולא ניתן
להטבוח ומי הוניהם מדיו זה כל שלא ניתנה תורה עדין * ומדיו

פני ישראל ינאו מדיו בני נח להקל משכבול אברהם בתולה
פ"כ : וכן כתב הרב הנו' בפרשת בראשית פרשה ז' סי' ט' ד"ה
ג' ע' מנין דבק באשתו וז' ואיכא בדיק למחן דליף כל עריות

בבני נח היכי נסיב יעקב כתי אחיות * ומדיו דאחר שניתול
אברהם נכדל הוא ודרעו מדיו שאר בני נח וכמנשא יעקב שמי
אחיות וניירן לית בהו איסור קורבה דהו"ל כנר שנתנייר דמדיו

תורה לית בהו איסור קורבה ונושא אפילו אחיות ע"כ * והדבר
ששט שכל זה הוא אי אמרינן דינאו מכלל בני נח למדרי חשיבי
דחל ולא כנר שנתניי' דלית בהו קורב' אך אם לא ינאו מכלל בני

נח להקל איך הותרו לו רחל ולאה כיון דלבני נח חשיבי עריות :
ויש סעד לזה מדאמרי' כב"ר סדר ויפגלו פרשה ע"ט סי' ז'
וז' ויחן את פני העיר נכנס בערב שבת עם דמדומי

חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרה שסמר
יעקב הטבת קודם שינא ע"כ * נס בפרשת מקץ פרשה כ"ב סי' ד'
אמרינו וטבוח טבח והכין אין והכין אלא שבת המד'א והיה ביום

השמי והכינו הדא אמרה שסמר יוסף את הטבת ע"כ * וקשה
דחל ק"ל בפ"ד מיתות דבן נח טבת חייב מיתה דכתיב יום
ולילה לא ישכחו ואם כן איך שמו יעקב ויוסף את הטבת אלא

ודאו דינאו מכלל בני נח אפילו להקל * ומתא דאמרינן בב"ר
פרשה ז' סי' ח' ויניחוהו בנן עדין נתן לו מצות ככת המד'א וינח
ביום השביעי לעובדה שבת ימים תעבוד ולשמרה שמו את יום

השבת לקדשו ע"כ * אין להוכיח כלל מטום דעדין לא באמרה
אזורה זו דיום ולילה לא ישכחו ומטום הכי שמו אדם הראשון
את יום השבת * גם מהיהו דאמרינן בב"ר פרשה ג' סי' ג' וז'

ר"ל בסם ר' ויחנן בר שאולה אמר להם אם יאמין לכם הרי מוטב
ואם לאו אתם אומרי' לו בשעה שפירשתי מתוך לא בפרשת ענלה
ערופה הייתי עוסק בה' וירא את הענלות ותחי רוח יעקב ע"כ *

אין ללמוד מכאן דהיה להם דין ישראל אפילו להקל דאם לא כן
עו היתר ליעקב ויוסף לעסוק בפרשת ענלה ערופה והלא הלכה
דווחת בוי שטק בתורה חייב מיתה ולא הותר להם ללמוד אלא

בשבע מצות דידהו כדאיתא בפרק ד' מיתותי' משום דמידי הוא
טעמא אלא משו' דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה
ולא להם ואיביים עליה משום בול ואיכא מ"ד מסו' ג' ו'א מקרי

מורשה אלא מאורשה וכל הני טעמי לא טעיבי אלא חשיבי ואילך
שכינה תורה אבל מקמי הכי לא טעיבי כלל * באופן דאין
להכריח סברת מהר"ס יפה ז' דין ישראל היה להם אפילו להקל

כי אם מהיהו דיעקב ויוסף ששמרו את השבת זכדכתיבנא *
וראיתו לראש פרשה שמות אהא דאמרינן אמול ואנא
שכנה היא לגילי ככתב זל' אך קשה היאך התיד

לצבור על מצות עשה דמילה משום שכנת הולד והלא עדין לא
ניתנה תורה דכתיב בה וחי בהם ולא שימות בהם עד שיתיר
עמיקום שכנה ואז"ל שכתבה אבינו קיים כל התורה כולה

דליתא

כדאיתא ביומא כו' ומסתמא מסר אותה לבניו אחריו כמו שדרכו
בני וירא את הענלות שהיה עוסק בפרשת ענלה ערופה כפירש
היחמו הוה מני להחמיר על ענמו לקיים גם המצות כאינן מכלל
הטבע מצות אבל להתיר המילה שנכטוה עליה במקום שכנה
טעדין לא ניתנה תורה להתיר במקום שכנה מי מני להקל ע"כ *

ומה שיש לעמוד בדברי הרא"ם ויללו עיין לקמן בדרוש שני *
הרי מוכרח מדבריו דס"ל דמה שקיימו כל השורה הוא דוקא
להחמיר עליה' אבל לא להקל פעליהם ממה שחייבים בני נח
אלמא דס"ל דלא ינאו מכלל בני נח להקל *

שוב ראיתי מדבר זה הוא מחלוקת קדום בין אבות העולם
הוכח בהרמב"ן זל פרשת אמור * בבנין מגדף

דכתיב ביה בתוך בני ישראל ודרשו בת"כ מלמד שנתנייר והקשה
הרמב"ן דלמאי אגטריך שיתנייר הא קול דנני ועבד הכא על בת
ישראל הולד כמות וכתיב שחמיו גרפת אמרו כי טעם הגירות

היה מפני שהיה קודם מתן תורה והיה משפטו לילך אחר הזכר
מת"ס באומות הלך אחר הזכר וכאשר נולד זה לא מלו אותו כי
מגרי היה בבניו אבל כמנלל נתניי' לדעתו ונימול * והרמב"ן

השיב עליהם וזל ואין דעתי כן כי מצת כנח אברהם בברית היו
ישראל ובניו לא יתחבבו וכמ"ס בעכו ודלמא ישראל מיתר
שאני ומה שאמרו שנתנייר הוא שנכנס לברית מילה וטבילה

והרגלות דמים בשעת מתן תורה פכל ישראל כו' יע"ס * הרי
מכואר שדעת חכמי גרפת הוא כדעת הרא"ם זל שקודם מתן
תורה לא ינאו מכלל בני נח להקל ולפיכך הוגדר להתניי' עשום

דקול באומות הלך אחר הזכר אך הרמב"ן אויל לטושת הר"ם
יפה שאבות ינאו מכלל בני נח אף להקל * ולדעתי הראייה
שהביא הרמב"ן מת"ס נבי עשו ודלמא ישראל מומד שאני הו'

ראיה חותכת * וכן גר' דיש להכריח מת"ס פ' המוכר פירו דף
ק' הנה הלך בה לארצה ולרחבה קנה דכתיב קום התהלך עארץ
לארצה ולרחבה ע"כ * ואין ספק שמדיו חוקה נגעו בה והרמב"ם

בפ"א תהל' מכירה ופ"א מה' זכיה ומתנה כתב כאין הנוי קונה
בחוקה ואם אמר דלא ינאו מכלל בני נח איך קנה אברהם בחוקה
וראיתו להמוס פדק מי שעת דף קמ"ז אהא דאמרינו זה'

ברך את אברהם בכל רז"ל שהיתה לו בת וככל סמך
שהקשו וא"ת למה לא התייבא לינח למ"ד בפד"ל מיתות דנני מותר
באחותו ע"כ * כנראה דאולי לסיטתם דלא ינאו מכלל בני נח

עד כבא להר סיני * ואני תמיה דהן לו יהי דנימול דלא ינאו
מכלל בני נח הוא דוקא להקל מעליהם מחומרות דבני נח אבל
שהיה להם דין בני נח למדרי זו לא טעמו * והרי בפ"ב

דיומא דף כ"ח ובשלהי קדושין אמרינן קיים אברהם אבינו כל
התורה כולה עד שלא ניתנה שטאמר יעקב אשר שמע אברהם
בקולי וגו' ומו אמרינן התם דקיים אפילו ערובי תבשילין שגא'

תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תור' שבגל' שה ואיך יתכן דמה
כאשר אברהם אבינו על ענמו וקבע לוה' סעד על הדבר למגן
אשר יבוא את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו שיטיא את

כנו אהבו את אחיותו שעתידה תורה לאסור ויגטם עליו כדת *
והתוספו' בפרק ד' מיתות דף כז' ד"ה לנערה המאורסה כתבו
שסיפר הכתוב בכנותו כל לוט בדבר שעתידה תורה לאסור

לאתרינו נוי עושר בבתו * וכפרק בהן משום אמרינו בני לוט
ושתי בנותיו הם שנתכוננו לדבר מנוס דדוקים ילכו עם הוא
שנתכונן לדבר עביר' ופוטעי' יככלו עם ע"כ * הרי שקראו

הכתוב ללוט פוטע בתא טבא על' בתו אף שהיה מותרת לו לפי
שעתידה תורה לאסור וא"כ איך יתכן שיטיא אברהם לינח את
אחותו * ואף למ"ס הרמב"ן פרשת תולדות עלה דהיהו דעמר
אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה והקשה מיעקב שכנא

כתי

I

I

כלא תא

א

א

כרטי
טמו
ואחת
קדושי
ארבעת
יומא
משח
דמ'ו
דבר
מלח
לכטא
פתי
מעשה
ים וכל
כשקול
במה כי
מפיהו
בני עלה
שמו
שבין
הספר
וססיקי
תפנו
מרי
הספר
עני
היה כן
שומעי
הקויע
וסכל
סוכרים
מתרככת
למכין
כרואון
מלאים
של הרב
ורה כפי
כדבילה
בה לבין
קוניהו
אוליבו
זו טביל
בה שיתין
תני כנבר
ל כן יהיו
ליו דולג
זון כלבכי
כנס
וואניס :

דרך האתרים דרוש ראשון

שתי אחיות ומירא אברהם אבינו שמר כל שמונה בארץ ויעקב
נשא האחיות כח' כי המנות נוספו אלהי הארץ כו' יע' ט' הנה
המירון הזה לא ינדק בני יעקב שהרי יצחק לא הורסה לגלות מאז
לח' וכדאמרינן בכ"ר סדר תולדות טרשת ס'ד סימן ה' וז' גור
בארץ הזאת יזר רבי חושעיה את עולה חמישה מה עולה חמישה
אם ינאחה חץ לקלעים נפסלה אף אחת אם ינאח חץ לארץ
נפסלה ט' כ' . ואברהם אבינו ידע כל זה ומטעם זה אמר לעבדו
דק את בני לא חטיב עמה וכח' ט' חדר' ט' יפה בסדר חיי ערה
פרשה כ"ט סימן יד ד"ה כו בני יע' ט' .

ובו ויבן מאתר רז"ל ככ"ר פרשה כ"ח סימן ח' וז' אז
הללל יוצאי עלה רבנן אמרי אמר לו יעקב אוני לא
מרחק ולא מקרבך אלא חזי מולה אמת בדפיון עד טיבא משה
מכתוב בו ומטה עלה אל האלמים את כדמיהו רואה לעבות כך
עופה כיון כשא משה המחיל מקרבנו טאמח יחי ראונו ע"כ .
ויס לקדק במה נסתמך יערב אבינו כאלהר אוני לא מרחקך
ולא מקרבך . ועוד יס לקדק במה שפלה ספק זה במטה רבנו
דמ' .

מאתר בלבדך לדידן נתי תיקטי מהיהו דערק ארבע
מיתו' ע"ה כ"ח טחלקו ר' א ר' ע' דלר' א' אחותו מאמו
אחורה לבני נח ולא אחותו מאביו מוס דאין אבות לבני וז'ר' ע'
אף אחותו מאמו טרייא לבני נח . והקטן לר' ע' מדכתיב וגם
אחנס אחותי בת אבי אף לא בת אחי מכלל דבת האם
אחורה ע"כ . ולדידן דקיים אברהם אבינו כל המורה תיקטי
דאיכא קאמר אחותי בת אבי היא דאכתי אף כשאה מאח' טעידה
תורה לא צור . הא לא קטיא כלל מתרי טעמי חדא דאברהם . לא
בא אלא להניל עתמו מקיבית אבימלך דאין אמר דשרה היתה
אחותו והנה ה' א' אשתו והם מאחרי' סותרים דאחותי אחורה לבן
נח ולזה הטיב אברהם דאין זה מאח' סותר דאחותי בת אבי ולא
בת אחי ומותרת היא לב' מטר' דאין אבות לבני ואבימלך לא ידע
טקיים אברהם כל המורה ולפי האמת מותרת היתה לאברהם אף
בד' יכ' וישראל שהרי בת אחיו הרו היתה אלא שאברהם לא בא לא
לתקן דבריו כאלה שהיה אחותו ואין היתה אשתו והטיב דיתכן
טעמיה אחותו ומהיה אשתו מאח' באינה אחותו מאמו . ועוד דאף
דנימא דאבימלך ידע שאברהם היה תקיים המורה עד שלא ניתנה
שפיר הטיב אברהם אחותו בת אבי ה' א' מטר' דקל' דגר טענייר
מותר מן הדיון באחותו וכן בכל בעריות מוס דגר טענייר
בקטן טבול דמי וכדאיתא בפ' ב' דיבמות דף כ"ב ובפרק נוטאין
על האנוסה דף ג' ותיבא בעריות שהיה אסור בעודו גוי אסור
אף לאחר טענייר טלא ואחרו באנו לקדום' המורה לקדושה קלה
ובדכתיב גר' יס לו כאר האם ואין לו כאר האב כינד נכא אחותו
מן האם וניחא מן האב יקיים כו' וטעמא הוא דאחותו מן האם
שהיתה אסורה לו אף כבידו גוי יוציא בלא יאמרו באנו מקדושה
המורה לקדום קלה אבל אחותו מן האב יקיים מכו' דגר טענייר
בקטן טבול דמי . וא"כ מן הדיון אף שברה היתה אחות אברהם
טרי' ליה דכיון טעניירו טוב אין להם אחיה ובקטן טבול דמי
זכמ' ט' לעיל במה מדר' ט' יפה בטעמא דאין נכא יעקב ב' אחיותי .
אלא דמ' א' אם היתה אסורה טרה לאברהם קודם טעניירו מדיון
בו נח אף טעניירו אכתי אסירא לאברהם טלא ואמרו באנו
מקדושה המורה לקדום' קלה וזכה האטים אבימלך לאברהם דכיון
שהיה אחותו אף היא אכתי דאף טעמא דטלא יאמרו ולזה הטיב
מכל מקום אכתי אסירא ליה בטעמא דטלא יאמרו ולזה הטיב
אברהם דהא לא קיבא כלל מוס דאחותי בת אבי היא אף לא בת
אחי וטעמא לא היתה אסורה לבני נח וא"כ לא טייד כאן גזירה
כלל וכפי דין מורה מותרת היא לו כיון טעניירו אלא דלר' ע'
דמ' ל' דאין חיל' בין אחותו מאביו לאחותו מאמו דככולה ליכא
אסורא לבני נח הקטן בנמח' דלאויה תכלית אמר אברהם
אחותי בת אבי היא אף לא בת אחי . הכלל הטולה דלכ' ע' קיימו
האבות המורה עד טלא ניתנה אלא דלר' א' לא ינאו מכלל בני
נח להקל עליהם מדיון בני נח אלא להחזיר כליהם מדיון תורה .

שוב דאיתי דמחלוקת זה קדום ויחלקו בו חכמי התלמוד
דכפ"ר מיתות דף כ"ח אמרינן אמר רבי חנינאל בני
שככה את ישראל חייב מיתה טאמח ויפן כה וכה ור' א' אין
איש

אם

דעה שייכות יש לו בדכ'הז של רד"ש: אמנם על פי הקדמתינו
 יבא על כנון דהנה מודעת זאת דפלבטים הם בלא קדושתן ואם
 כן בלהה שהיתה פלבט יעקב לא חשיבה אמת יעקב מאחר שלא
 קדשה והפכה שלה שנינו נושא אדם אלוהות אביו ומפאת
 אביו וה' פלבט אביו וכל זה הוא בישראל דוקא אבל בכני נח
 דלית בהו קדושתן אלא בפעילה תלית תלתא דפטיטא הוה שחיב
 על פלבט אביו מטום אמת הוה ומטום אמת אב - והנה יעקב
 נסתפק אם ינאזי מכלל בני נח לנחרי ויש להם דין ישראל או
 לא ינאזי דאם ינאזי אין על רד"שין עון אחר הוה דלא חשיב
 בלהה אמת יעקב ואם לא ינאזי מכלל בני נח יש על רד"שין חטא
 דאשת אים ואשת אב - והוה שאחר יעקב לרד"שין אינו מרחק
 דמחא ינאזי מכלל בני נח ואינו מקרבך דמחא לא ינאזי מכלל
 בני נח עד שיבא תשה שהוא גם כן עמד בחקירה זו ואל
 לתלמידי אים חייב מיתה המכרי כדן גוי המכה את ישראל מטום
 דמיתות אברהם ינאזי מכלל בני נח עד שיבא והשיבו לו המלכא
 הן דחייב מיתה מטום דינאזי מכלל בני נח ועמה מעשה על
 פיהם והרג את הנכרי ואם כן תשה הוה יקרבך דכיון דנפטט
 לו הספק ונזר אומר דינאזי מכלל בני נח א"כ אין לרד"שין עון
 אחר חטא כמעשה בלהה ומת' אחר תשה יחי רד"שין :

וראיתו לירא'ם פרשת קדושים על פסוק אים אשר יקח
 את אחותו חסד הוה ככתב רש"י זל וזל ומדרשו אים
 מאחר קיז רבא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו שנאמר
 עולם חסד יבנה - וכתב הרמ"ם וזל ויש לתמוה על המדרש
 הוה כמחנה יראה שאלו לא היה עם חסד העולם לא היה מנחו
 הכורא יתברך ליבא את אחותו ואם כן א"כ הניח את הסבטים
 שיטאו אחותיהם אליבא דר"י דאחר תלומות נולדו עם כל כנס
 ושכט ונאסר ויתרם א"כ א"כ הוה דודתו ויעקב א"כ כנא כתי
 אחיות וליבא לתתה כיוצא אביו גיירן ונר שנתנייר כקטן
 שילד דמי דמ"כ למד אחר יעקב אינו מברך שנשאתי שתי
 אחיות כשאתו לו טול בריך אבל מת' הרמב"ן בפר' תולדות
 שכתמית הננות ששתי האבות אינו אלא בארץ ישראל לבד
 ויעקב בחונה לדרך נכח האחות וכן עתים את דודתו כי המחנ'
 משפט אלאי ארץ רם א"כ ע' סוחרתו בחובת הנוף בכל מקום
 הנה זה הטעם יספיק גם לסבטים שינאזי אחיותיהם משני
 שהסבטים לא היו יושבים או בארץ רק דרך ערואי כי כבר נגזר
 עליהם גזירת כי נר יהיה ורעך אבל קין היה מקום דירתו בארץ
 כי משם הוצרך העפר כמחנה וברא אביו כו' וס' נולד קין
 ונשאר עם עכ"ל - ודברי הרמ"ם הללו כנלאו מחני חדא כשה
 שהוקשה לו מאנד' זו דחסד הוה דנלמד ממנה דלכני נח אסירי
 האחות א"כ נכח יעקב שתי אחיות דברא' דס"ל דהא בהא
 תלית דמאזי דחסד האחות לכני נח אסר כתי שתי אחיות ולא
 ידעתי היכן רמזו דהא רבי אליעזר דסבר דאחותו אסירא ליה
 ומ'ת שתי אחיות אים צדקה לכני נח - והרי הרמב"ם זל בע"ט
 מהלכות תלמידי דין ה' ע"פ דהאחות אברהם לבן נח ואש"ה לא
 מנה אלא עם עריות לאחיות להם אלא דמתי אחיות לא
 אסירי לכני נח וכ"כ רש"י בע"ט מיתות בסוגיא זו דר"א יע"ט -
 גם מה שהקשה הרמ"ם דא"כ הסבטים נכחו אחיותיהם אליבא
 דר"י גם כה לא ידעתי כונתו דאף דנימא דחסד עשה המקום
 עם עולמו כמה שהניח לקין ליבא את אחותו היינו לפי שהיה
 אחיותו מן האם דאף מאז דאחר אחותו לכני נח היינו דוקא
 אחותו מאמו אבל אחותו מאביו שרייה מטום דאין אבות לנו
 כדאמרי ליעיל ואם כן אפשר בכני נחא נאסר תלומות הסבטים
 של אחר האחות והסבטים של אחר האחות נכחו תלומות
 הסבטים של בני נחא שח"ן אבות לנו - ואי קשיא לא קשיא

אלה לאחות אגדה שדרשו על פסוק וסאלו בן הכנענית בן דינה
 שנבעלה לכנעני דמעתן א"כ נכח את דינה שהיא אחותו מאב
 ואם אבל לאגדה זו דר"י דאחר תלומות נולדו עם כל כנס
 ושכט ונאסר ל"ק כללם א"כ דרשא דחסד הוה וכ"כ הרמ"ם עתמו
 בפרשת ויגש יע"ט - נ מה שהקשה דעמרים א"כ נכח דודתו
 ה"כ ל"ק כלל מטום דיוכבד היתה אחות קהת מן האב ולא מן
 האם וזו שריה לכני נח כל שלא היתה אחות קהת מן האם והבי
 איתא בפירוט בפרק ד' מיתות שהקשו למאן דאחר דאחות אביו
 אסור לכני נח מדכתיב ויקח עמרים את יוכבד דודתו מאי לאו
 דודתו מן האם ויתרנו לא דודתו מן האב - ומה שדרשו הכא
 חסד הוה על מה שנשא קין את אחותו היינו מטום שהיתה אחותו
 א"כ מאמו אבל קורבה דמנד האב לא אסיר לכני נח דאין אבות
 לנו - עוד אינו תמיה בדברי הרב דאף דנימא דנכ"כ אחיות
 אסירי לבן נח היינו באחותו מן האם אבל באחותו מן האב ולא
 מן האם פטיטא דשרי דומיא דאחותו ואחות אביו דאסירי לכני
 נח ואפילו הכי לא אסירי אלא בסאר דמנד האם אבל בסאר
 דמנד האב ולא מן האם לא אסירי ואם כן א"כ א"כ דכ' אחיות
 אסירי לכני נח היינו דוקא באחותו מן האם וא"כ מאן אחר לן
 דרחל ולא הוה מאם אמת איתא דשתי נשים נכח לבן -

והנה לתרץ כל זה סבור הייתי לומר דהרמ"ם ס'ל כסדרת
 המוס' דאית להו דר"א דדרש על כן יצונו אים את
 אביו דהיינו אחות אביו ואת אמו דהיינו אחות אמו מורה
 דבאחותו אפילו מאמו לא אסר לבן נח ופליג עם רש"י דאית ליה
 דלר"א דאסר לבן נח אחות אביו כ"ט אחותו מאמו - והשתא
 כיון דס"ל כהמוספות לזה הוקשה לו דהך אגדה דחסד הוה
 דממע דס'ל דאחותו אסירא לבן נח כמאן איתא חי כר"א אינו
 לא אסר אלא אחות אביו ולא אחותו ואי כר"ע הוה לא אסר אלא
 חייבי מיתות כ"ד ולא חייבי בריות כמבואר גם בסוגיא אלא
 עכ"ל דלא איתא אלא כחכמים דקאמרי התם הרבה עריות יש
 שאין ב' ד ישראל מתייזן עליהם וכן נח מוזהר עליהן ופרש'
 הרבה עריות יש כנון כל חייבי בריות כן נח מוזהר עליהם
 דלרבין איתרבו בני נח מאים אים לכל האמור כפ' - וכיון
 דלחכמים בני נח מוזהרים על כל העריות בישראל מטום הכי
 הוקשה לו מיעקב ועמרים והסבטים אמנם מלבד הדוחף טיט
 כתיבון זה דא"כ סתם הרמ"ם קושיא אליבא דהמוספות מאחר
 דאליבא דרש"י דכל יומא ויומא שמעתייה כפומיה ל"ק כלל
 דלדידיה דך אגדה דחסד הוה איתא כר"א דאית ליה דאחותו
 אסירא לבן נח - ועוד כ"ל דאף לחכמים דס"ל דל חייבי בריות
 בן נח מוזהר עליהם הוה דוקא בקורבה דמנד האם א"כ קורבה
 דמנד האב כ"ע לא פליגי דלית להו קורבה - ורואיה דלכר
 דבנמרא הקשו מדכתיב ויקח עמרים את יוכבד דודתו ויתרנו
 דודתו מן האב היתה ואם איתא דלחכמים א"כ בקורבה דמנד
 האב נכטו בני נח מה יענו חכמים בקרא' דויקח עמרים את
 יוכבד דודתו אלא ודאי דאף אליבא דחכמים לא הוזהרו בני נח
 אלא בקורבה דמנד האם אבל בקורבה דמנד האב לא מטום
 דהיי אבות לנו ואם כן א"כ דנימא דאנד' הלון דחסד הוה איתא
 כחכמים עדן כל מה שהקשו לרמ"ם זל בתקנתו עומד לוכח
 קושיא מיעקב ועמרים והסבטי' דאליבא דתימר דכל בני נח לא היתה
 קורבתם מנד האם כי אם מנד האב וכדכתיבנא -

עוד אינו תמיה בדברי הרב דא"כ הכרית מאגדה זו דחסד
 הוה דאחותו אסיר' לבן נח והוקשה לו מהסבטים א"כ
 נכחו אחיותיהם דהא בנמרא כפ' ארבע מיתות עליה כ"ט הכיאו
 אגדה זו להקשות למאז דאחר אחותו שרייה ותילן כיון דאמרי
 אשתרי ע"כ: וא"כ ליבא לאחובתי קאגדה זו דס"ל דאחותו
 אסירא

דרך האתרים רדוש ראשון

לחקל מעליו ממה שהיה אסור לבני נח והביא ראיה ממה שאמר
יעקב איני מברך מפני שנשאתי שתי אחיות ואם אחיות שהנירות
מהני אף להקל הא אף ביעקב עון אשר חטא בזה שנשא שתי
אחיות מאחד שנייירם וקול נר שנתנייר בקטן שנוולד דמי וליכא
למימר שאותה אנדה ס' ל' טיעקב ליה להרב דכ' עמוד טיעקב אבינו לא
רנה לברך דהא שטיטא ליה להרב דכ' עמוד טיעקב אבינו לא
היה כושא אשה אלא אם כן היתה מתניירת ומקבלת כל מה
שקבל אברהם אבינו על עמו וזה לבניו וכיתו אחריז ללכת
בדרכיו אל ע"כ לוח' דאף שניירן מ' לא רנה לברך מסו' דהנייר'
לא מהני להקל אלא להחמיר ומ' לא נקטררה דעתי בזה דליכא
למימר שאותה אנדה דערבי פסחים ס' ל' דטעמא דלא מהני מה
שניירם יעקב הוא מטום דלא מהני גירות להקל שהרי סיימו סס
בטענת יעקב שנשאתי שתי אחיות שפתיחה תורה לאוסרם ואי
אמרת בשלמא דאיסור זה דשתי אחיות היה גוהב בכני נח ניהא
דלא מהני הנירות להקל מדין בן נח אבל כיון דאין איסור זה
נוהב אלא בישראל מהיכא תיתי שלא יועיל הנירות להקל מעליו
במה שרנה להחמיר ולקיים התורה קודם שנישנה מאחר דאחזק
שנישנה התורה הדין הוא כך דבר שנתנייר בקטן שנוולד דמי *
אלא ודאי ע"כ לומר שכונת הרב באומר וליכא למימר שיעקב
אבינו ניירן כו' טעמו הוא או מטום דס' ל' דלא נתניירו והכרית
זה ממה שלא רנה יעקב אבינו לברך או דס' ל' דנירות לא מהני
לומר דבקטן שנוולד דמי אלא לאחר שנישנה תורה ואינו מנוויס
לקיימה א"כ התניייר בקטן שנוולד דמי אבל קודם מתן תורה
דמה שהיו מקיימים התורה היה מרנוס כמי שאינו מנוויס ועוס'
לא חשיב כשנתניירו להחטיב בקטן שנוולד והכרית זה הרב ממה
שלא רנה יעקב אבינו לברך דמי חשיב גירות מה שנתניירו קוד'
מתן תור' הא אין ביעקב עון אשר חטא בזה שנשא שתי אחיות *
ואם כן הדרג קוטיין לדוכתא דלמה לא דחה הרא"ס סברא זו
דמה שנשא שתי אחיות הוא מטום דניירן וקול' דנר
שנתנייר בקטן שנוולד דמי מטו' דנירות לא מהני כי אם להחמיר
לא להקל ממה שהיו מנוויס מדין בני נח מאחר דהרב סבור
דשתי אחיות אסורי לבני נח' הן אמת דכפני תקומות שביא
הרא"ס אנדה הלון דערבי פסחים ס' ל' הביא הך סוואת דקאמר
שפתיחה תורה לאוסרם אלא בקטן שלא רנה לברך לפי שנשא
שתי אחיות ואפשר דהך אנדה ס' ל' כחכמים דס' ל' דאף איסור
השתי אחיות נוהב בבני נח ולפי זה אפשר לנדר ולומר שכונת
הרא"ס באומר וליכא למימר שניירם כו' הוא מטום דנירות לא
מהני להקל והכרית זה ממה שלא רנה יעקב לברך לפי שנשא
שתי אחיות *

ובזה נבאר קנת פסוקים דישיה ס"ב כ"ט לכן כה אמר ה'

אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש
יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מיססה ידי בקרבו
יקדישו שני והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריבו
ע"כ. ויש לדקדק בפסוקים או טובא חדא כמה שאמר לא עתה
יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו דמהיכא תיתי דכסביל שאמר
יעקב אבר פדה את אברהם יבוש יעקב ופניו יחורו עד שהוכרך
לומר לא עתה יבוש יעקב כו' * ועוד בזה פסוקים כי בראותו
מעסה ידי בקרבו וגו' דנהי דהפסוקים הם גדולי' כחכמה ובמנין
מכל מקום פשיטא דגדולות יעקב היו למשל' מהם ורבותינו ז"ל
קראוהו ליעקב בחור טכאבות וא"כ איך אמר' שלא יבוש יעקב
בסביל ראיתו וילדיו מעסה ידי בקרבו * ועוד יש לדקדק דמה
פסוקים והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריבו מה היו
הכוונה * ובראיה דזה יובן עם מה שכתבנו לעיל בשם מהר"ט
יפה שהקשה למאן דאמר דכל הערות האסורות לישראל אסורות
לבני

אסורא לכן נח דאיכא למימר כיון דאסורי אסתי וואף על גב
דלרבי אליעזר דאית ליה דאחיות אסורא לבני נח איתא אנדה
זו כפשוטא דדוקא לקין הותרה אחיות מטום חסד הא לאו הכי
אסורא מכל מקום כיון דאנדה הלון שוכלת שני פירוש' וליכא
למימר דס' ל' כיון דאסורי אסתי ליכא לאקסויי עלה מהסכטי *
עוד יש לדקדק בדברי הרב כמה שרנה לנדר על יעקב דמה
שנשא שתי אחיות הוא מטום דיעקב אבינו ניירן וגר שנתנייר
בקטן שנוולד דמי ודחה זה מטום דאם כן למה אמר יעקב אבינו
איני מברך שנשאתי שתי אחיות כשאמרו לו טול ברוך ע"כ *
דמה תייתי מהפס דע"כ אותה אנדה פליגא אהך אנדה דחסד
הוא דאלו מהכא טעמא דכן נח אסור באחיות ואלו כערבי פסחי'
אמרינן שאמר יעקב איני מברך לפי שנשאתי שתי אחיות
שפתיחה תורה לאוסרן אלא דכן נח מותר באחיות ואולי כונת
הרב היא דפליגי כדניחא אם כן נח מותר באחיות או לא
מ' אם איתא שניירן הכי קאמר איני מברך לפי שפתיחה תורה
לאוסרן הא אילו מדין תורה גר מותר בשתי אחיות מטום דגר
שנתנייר בקטן שנוולד דמי * עוד חגי תמיה כמה שרנה לתרן
כל מה שהקשה עם מה שכתב הרמב"ן בפרשת מולדות יצחק
שפתיחה תורה שסארו האבות אינה אלא בארץ ישראל לבר כי
הפנות משפט אלהי הארץ הם כו' דמלכד שהרב עצמו בפרשת
מולדות יצחק הביא כל דברי הרמב"ן הללו ותמה עליהם דאם
אין התנות חובה בארץ לכהיה מה זה שאמרו בפרק ערבי פסחים
כשאמרו ליעקב אבינו טול ברוך אמר איני מברך מפני שנשאתי
שתי אחיות והלא לא חטא בזה כלום מכיון שנכחן בחינה לארץ
ולא ידעתי למה כאן כתייבשה דעמו בדברי הרמב"ן הללו * עוד
אני תמיה על הרב דעד כאן לא קאמר הרמב"ן שפתיחה התנות
שסארו האבות אינה אלא בארץ לבר אלא עלה דמה שדרשו רז"ל
שסארו אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה ואילו
יערכו תבטלין והוקשה לו דאם כן איך הקים יעקב אבינו
מלכה ונשא שתי אחיות ועשרם נשא את דודתו ואיך אפשר שיהיו
נוהגים שהר כמה שאבר אברהם אביהם על עמנו והוא יגיה
את בניו ואת ביתו אחריז ללכת בדרכיו לזה תירן שמה שסארו
האבות התורה עד שלא ניתנה לא היה אלא בארץ לבר * אבל
כפי סברת הרב דהכרית מאנדה זו דחסד הוא דכן נח אסור
באחיות ואסור בשתי אחיות מה הפרש יש בין ארץ ישראל לח"ל
וכי כעט מנות שנגטוו בני נח בארץ נגטוו ולא בח"ל הא ודאי
לא ניתן להאמר דבר זה * ואף שאין גורך להביא ראיה לזה
שהדברים הם פשוטים מנד ענמם יש להכרית זה ממה שהקשה
בגמרא שפסוקים שכתב את דודתו והזכרנו לומר שהיתה אחות
אבינו מן האב ולא מן האם ולמה לא תירנו דעתם נשאה בח"ל
אלא ודאי דלכני מה שהזכירו בני נח אין חילוק בין ארץ ישראל
לח"ל וזה פשוט * באופן שדברי הרב הללו נפלאו ממני * עוד
יש לדקדק בדברי הרא"ס הללו כמה שנוולד דמי שנתנייר בקטן
יעקב שתי אחיות הוא לפי שניירם וקול' דנר שנתנייר בקטן
שנוולד דמי שהרי הוא עמנו כמב בפרשת שמות ובתבנו דבריו
לעיל דמה שקיימו האבות התורה עד שלא ניתנה הוא דוקא
להחמיר על עמם לקיים עליהם גם התנות שאינם מכלל השבט
מגות אבל לא להקל מעליהם ממה שאסור לבני נח ואם כן כפי
דברי הרב דשתי אחיות אסר לבני נח אם כן מה מועיל מה
שנתניירו וקבלו עליהם לשמור כל התורה עד שלא ניתנה להקל
מעליהם איסור דשתי אחיות שהרי קודם הנירות כפי דבריו היו
אסורות ליעקב ואם כן איך יתכן שיעיל הנירות להקל מעליו
ויש ליישב דברי הרב דהכי קאמר וליכא למימר שיעקב אבינו
ניירן וגר שנתנייר בקטן שנוולד דמי דודאי לא מהני הנירות
להקל

נבזה נבזה לכיבוד הבתוכים כה אמר ה' אל בית יעקב אשר
 פדה אל אברהם כלומר יעקב אשר פדה את אברהם
 דכסביל יעקב ניגול אברהם מכבשן האם . וכו' זו חליה וקון
 בה דנבי דזה הוא שבח גדול ליעקב דכסביל וכמו ניגול אברה'
 מ' מוכח מזה מדלל ניגול אברהם כסביל עמנו ש' דלא ינא
 מכלל בני נח לנמרי וא"כ היה עולה על הדעת שיבוס יעקב מזה
 שהרי איך לו תשובה נגחת לסואלין אותו מפני מה נשא שתי
 אחיות שאם ישיב שעל פי הדבר נשאן זו היא תכובה נעלמת
 שלא ידע בה שום אדם ונעלמת מעיני כל חי בלתי לה לבדו לזה
 אמר לה עתה יבוס יעקב ולא עתה פניו יחורו לפי שהתשובה
 שיש לו שעל פי הדבר נשאן היא גם כן נלויה ומפורסמת לכל כי
 בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו כולו זרע אמת מטעם ה' להפאר
 ע"כ יודו דעל פי ה' נשאן דאם איתא דטלא מהדין נשאן איך
 נולדו לו בנים כאלו . וא"כ ע"כ יקדשו את קדוש יעקב ואת
 אהי ישראל ועריבו ויאמרו נזיר מלך היא ואין לנו עסק בכסתר'
 ויהי כונת הקונים באומנם לבועז יתן ה' אל האשה
 הכאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' דמאי שייאטיה דרחל
 ולאה בברכה הלכו . והנה רזל אמרו דטעם הנזאל שאמר לא
 אוכל לנאול פן אשחית את נחלתי שאמר חס לי ליטלה איני
 מערב פסולת בכני ולא היה יודע שכבר נפתחה ההלכה מואבי
 ולא מואבית . הרי שהנזאל היה סבור שרות היתה אסורה לבא
 בקהל . ומינו ב"כ דבזמן שחל היה מחלוקת בדבר ודואג היה
 סבור שנים מואבית אסורה לבא בקהל . והנה כבר הקדמנו
 שהמבחן לדעת שהאשה טלוקה האדם אם היא הונגת לו הם
 הבנים ומזה שראינו שבני יעקב היו נדקקים זרע אמת ידענו
 שמה שלקח יעקב רחל ולאה מאת ה' היתה לו : וזהו כונתם
 באומנם לבועז אל מטעם האשה לוקח אשה דאית בה קנת
 פקוק בדבר כי ע"כ לא לקחה הנזאל לפי שה' יתן את האשה
 הכאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' דכי היכי דהאם הראה ה' איך
 אותו הזיווג היה דבר נאה ומתקבל מאת ה' מן הסמים ה"כ כה
 יעשה ה' וכן היה שנולדו ממנו ארבע נדקקים ונא משם כל
 זרע המלוכה .

ועל פי זה יוכו מאמר רזל בסוף דות רבתי וזל ר' אבא
 פר כהנא פתח רגזו ואל תחטאו את' דוד לפני ה' ה' ה'
 עד מתי הם מתרגנים עלי ואומרים לה פסול משפחה הוא ולא
 מרות הנזואבית הוא אמרו כלבבכם על משכבכם אף אתם לא
 באתם משתי אחיות אחת ראו מה עיקרכם ודומו סלה ואף תמר
 שלח' יאודה וקנכם לא משפול משפחה הוא ע"כ . ויש לדקדק
 בחומר זה טובא חדא כאלם בני דורו היו מתרגנים על דוד והיו
 אומרים לו שהוא פסול משפחה שבא מרות הנזואבית לפי שהיו
 סבורים שגם הנקבו הם בכלל האיסור מה הועיל לדוד באומרו
 שגם הם באים מב' אחיות הרי אותו הפנס שזה בכל ואף דוד
 הוא בכלל אותו הפנס ונוסף גם הוא שבא מרות הנזואבית . עוד
 יש לתמוה במה שסיים דוד ואמר ואף תמר שלקחה יאודה לא
 משפול משפחה הוא דמלבד שטענו' זו איננה מעל' ארוב' למחלתו
 זאת ועוד דכפנס זה איך בו שום דופי לישראל כי אם לדוד .
והנראה אנלי הוא שבני דודו של דוד היו רוצים לית' כגם
 הנקבות היו בכלל האיסור וכך היתה סברת הנזאל
 וסדרת דואג וכמו שכתבנו למעלה ודוד היה רונה להכריח איך
 הדיו הוא דמואבי ולא מואבי' ממה שראינו שכלאו מאותו הזוג
 בולם נדקי' ואם היה פסול משפחה באותו הזוג לא היה הזרע
 מאותו הזוג שלכלת יוחסיו שכולם נדקקים . אך חשני דורו היו
 חולקים בהכרח זה והיו אומרים דהן לו יכי דרות היתה אסורה
 לבא בקהל אפטר דינאו חמנה נדקקים . וזהו מה שאמר דוד עד
 איתא

לכני נח היכי נסיב יעקב שתי אחיו ותירן לאחר שנימול אברהם
 ככלל הוא וזרעו מבין שחר בני נח וכנסתא יעקב שתי אחיות
 וניירן לית בהו איסור קורבה דהו' ל' כנר שנתנייר דמדיון תורה
 לית בהו איסור קירכא ונושא אפילו אחותו ע"כ . וכבר כתבתי
 לעיל דתירוק זה מועיל חי אמריכו דינאו מכלל בני נח לנמרי
 חשיבי רחל ולאה כנר שנתנייר דלית בהו קורבה אך אל לא ינאו
 מכלל בני נח לנמרי להקל עליהם פסיטא דלא הותרו לו רחל ולאה
 כיון דלכני נח חשיבי עריו וא"כ יש לחקו' למ' ד' דלא ינאו מכלל
 בני נח להקל למאן דילוף כל העריות בכני נח היכי נסיב יעקב
 שתי אחיות לזה נריך לומר התירוק האחר שתיירן עם מהר' ש' יפה
 דיעקב על פי הדיבור נכסיבה וכן כתב הר"ם יפה בפרשת וינא
 יעקב פרשה ע' ס' וג' אהיה דאמריכו דאמר ליה יעקב מה את
 סבור ממון אמת בעי מינד לא אמת . אלא בנין מדין טליתא
 ע"כ יבוסת עם הרב ואין להקטו' איך בקם מעמנו לינא ב' אחיו'
 דעל פי הדיבור נשאן ע"כ . וכן כתב בפרשת בראשית פרשה ז'
 ש' ה' ז' ולי אפטר לומר דיעקב על פי הדיבור נשאן לנורד קו'
 ז' שבטיים ע"כ . הכלל העולה מזה שכתבנו דלמאן דאמר
 דישראל ינאו מכלל בני נח לנמרי קודם מתן תורה התירוק
 ליעקב איך נשא שתי אחיות הוא מוסס דניירן ונר שנתנייר פקטון
 שנוולד דמי ולת' ד' דלא ינאו מכלל בני נח לנמרי התירוק ליעקב
 איך נשא שתי אחיות הוא דעל פי הדבר נשאן . והחילוק שיש
 בין ב' התירוקים הללו הוא דמי אמריכו דינאו מכלל ב"כ לנמרי
 והטעם שנסא שתי אחיות הוא מוסס דניירן הוא תירוק פשוט
 לכל באי עול' כפיטא איך נשא יעקב ב' אחיו התירוק הוא מבוואר
 שכבר יודעים הכל שהאבות לא היו לוקחים נשים בניומם
 ופסיטא שניירם יעקב ונר שנתנייר פקטון שנוולד דמי . אך חי
 אמרי' טלא ינאו קודם מתן תורה מכלל בני נח לנמרי ומה
 שנסא יעקב שתי אחיות היה על פי הדבר הנה תירוק זה הוא
 נעלם ולא ידעו אלא ה' שהיה המנוה וכל באי עולם לפי פשוטן
 של דברים יקסה בעיניהם איך נשא יעקב שתי אחיות . והנה
 המבחין לידע אם ינאו ישראל מכלל בני נח לנמרי או לא הוא
 הנלמו של אברהם אבינו מאור' כסדים שהרי בני נח אינם
 מוזהרים על קדוש ה' וכדאיתא בנמ' וקול דכל מי שנאמר בו
 יעבור ואל ירגז אם נהרג הרי זה חובל בעמנו ועובר על מה
 שכתוב וגם את דמכם וגו' ואם אברהם אבינו ניגול כסביל זכותו
 ע"כ לומר דינאו מכלל בני נח לנמרי אפילו להקל ומסוס הכי
 מוסר עמנו על קדושת ה' כדיון ישראל שמוזהר על קדושת ה' וה'
 הנלו כדרך שמפיל לכל הנדקקים המוסרי' עמנו על קדושת ה'
 וכמו שפסה לחכמה מיטאל ועזריה . אך אם נאמר טלא ניגול
 אברהם כסבילו כי אם כסביל יעקב וכדאיתא בבר' פרשה ס"ג
 סו' ב' ר' שמואל בר יצחק אמר אברהם לא ניגול מכבשן האם
 אלא בזכותו של יעקב כו' ה"ד לכו כה אמר ה' אל בית יעקב אשר
 פדה את אברהם יעקב פדה את אברה' לפי זה ע"כ לו' טלא ינאו
 מכלל בני נח לנמרי כי אם להחמיר ואם כן אברהם עשה' טלא
 כדיון במה שמסר עמנו לכבשן האם דהא בני נח אינו מפרוין על
 קדוש ה' מסו' הכי לא ניגול כסבילו אלא כסביל יעקב . עוד
 נקדים מ' ש' בנמ' כקדוסיין כל הנזואה אשה שאינה הונגת לו הויין
 ליה בנים שאינו מהונגים שנאמר בה' כנדו כי בנים זרים ילדו .
 ואמרינו במדרש הביאו הראב"ח פרשת מטעי כל הנזואה אשה
 הנזכה הקב"ה מניא מהם בעלי הוראה שנאמר אלקים מוסיב
 יחידים ביתה מניא אסירים בכוסרו' ואין יחיד אלא לשון גדולה
 שנאמר כמעט שכב אחד העם ואומר ומי בעתך ישראל ניי אחד
 ע"כ . למדנו מכאן שהמבחן לראות אם האשה שלקח היא הונגת
 קם הבנים כאם הם הנזואים היא הנזואה שהאשה הונגת לו .

דרך האתרים דרוש ראשון

הכסף כדלחמין כפ"כ דמחוק"ק ס'לפיכך נר וגוי שהרנו נהרנין
ופירט רס"ל לפיכך אשכנז שנות בני נח קאי וק"ל אזרחו זו היא
שיתמו לפיכך נר תושב או בני שהרנו נהרנין ואפילו בסוגן שאין
בני נח נריבין הפרה כדלחמין בסנהדרין - ומנה סבדין
סוגן יס חומרה כדו נח מ"ד שאין כד בישראל וגבי אויבס היו
איפכא - אמור חמשה דכר ידע ס' ש' ישראל עבדו עז במכרים
מתוך שיבוך ומתוך טירוף הדת דהיינו שהיו אנוסי' ומגנבים
אלא שהיה מסופק בדבר אם ילאו מכלל בני נח למתא אף להקל
או דלמא דלעולם חומרה דבני נח אית להו ומסוס הכי כשנא
לקטרנ הטרנ אף טידע שהיו אנוסים ומגנבים מנסו דאם בלא
לפוטרים מטיבס אויבסיס יסבינו להו חומרה דישראל דמגנבים
על האונס ואם בלא לפוטרים מטעם סוגני' יסבינו להו חומרה
דבני נח דק"ל דנהרנין על הסוגני' ואמרינן בפרק חלו טריפות
דף מ"ג הרובה לפטו' כדברי ב"ס טופס כדברי ב"ה עושה תחומרי
ב"ס ומחומרי ב"ה חליו התיב אומר הכסיל בחשך הולך ומטוס
הכי כשנא ס' ש' לקטרנ על ישראל אף שהיו סוגניס ואנוסיס
מטע' דיהיבנו להו חומרי דישראל וחומרי דבני נח אמר לו הק"כ
שטה כשעולם כיון דאמת רוכה לתפוס חומרי דישראל וחומרי
דבני נח עליה דלמא הכסיל בחשך הולך דאת דו סוגן כחמיד
ואויבס כרנו היתכו דכ"טטרפות שני דברים הללו בנת אחת
פיתחיבו דלא יתנע אס יס ל"ס דיו ישראל הרי הם פטורים
מטעם שהם סוגניס ואם דין בני נח יס להם הרי הם פטורים
מטעם שהם אויבסיס.

עור

נהדים מה שאתרו ככ"ר יובא יוסף את דבתם רעה
אל אביהם מה אמר רבי מאיר אומר חמודים הם
בניך אל אבר מן החי ע"כ - וינה הרמ"ס הקטנה בזה דאם
כד למא להר יוסף על זה והלא לא יד לאכיו אלמא מה שראה
ועוד איד אפטר לומר שהכסיל עמו כן ומיך הרב ז"ל
שהכסיל רדיו היו טופין אלל סיוסף היה טועה בדין והיה
דו אותם טעמו כלא בדין והוא שהכסיל היו חומנין כפר
בכית החטיטה כבוד - מפרכסת ומניחין אותה עד שמות
ואחר כך היו אוכלים חמרי כדי שיכריחו ויוסף היה סבור טכיון
שחומניו אותו בעודה מפרכסת יס כו' מטעם אבר מן החי ואיך
הדבר כו' מטעם דלפילו לר' אהר' ב"ר ישרב דלמא דאית ביה
מטוס אבר מן החי הכי חלי בניו מטעם דנשים לית להו חטיטה
אלא אפילו בחירה בהלמא שני וינין דבשיתה מליא מילמא
איהו יונתה מידי אבר מן החי טרם מזהירים בו עד שמות
אכל בעודה מפרכסת לא אכל בישראל דכחטיטה מליא מילמא
כיון דשטח בה שחטיטה מליא אבר מליא חיסור אבר מן
החי עוד כתב הרמ"ג דלוי' מ"ד בנת דאפילו' שרי אפי' בעודה
מפרכסת וא"ג דלנשים בעיתה מליא מילמא וכל זמן שהיה
מפרכסת יס בה מטוס אבר מן החי אפי' הכי כרי מטוס דליבא
מידי דלישראל שרי ולגני חסור וא"כ כיון דלישראל שרי מטוס
דכחטיטה מליא מילמא אף לגני דבת מר מליא מילמא לית ביה
מטוס אבר מן החי מטעם דליבא מידי דלישראל שרי ולגני חסור
כתנא דלרב אהר' בר יעקב דתפליג דלישראל שרי ולגני חסור
טענתו כל יוסף ריתה מלח חלק חילוק זה והיה סבור טנס
לישראל יס בו מטוס אבר מן החי כיון שהיה מפרכסת - ולחידך
תאז דלמא דלמא בני ואחד ישראל שרי טענתו כל יוסף היה מלח
ידע דין זה דליבא מילמא דלישראל שרי ולגני חסור - והרב
הר"ס יפה ז"ל הקשה עליו ואמר דכפי דברי הרב יוסף לא טעה
בדין ומו' דדיו היה סאסור ל"ס כשר מפרכסת אס הדין כרב
אהר' בר יעקב דמחלק בין ישראל לגני שהרי בני יעקב מורת בני
נח ל"ס אלל שח"כ נתחדשה הלכה לישראל למישרי להו מפוס
דכחטיטה

איתמי הם מתרבוים עלי ואותרים טאני כל מפסול מטפחה
ואותרים שרות היתה חסורה לכה כקבל ואנ"ס טרואים סינאו
חמנה נדיקים אין זה הכרה בעיניהם לזה אמר להם א"כ אחס
גאים גם כן מפסול מטפחה דהיינו מטמי לחיות ומי מודיע
הדבר דח"י דיעקב נטא סמי לחיות באיסור כרחוקו ילדיו מ"ס
למדנו דמותו היווג היה מלח ה' מן הטעם ואם כן הכא כמי
בדידיו גם לכס להודות כי אותו היווג על רות ה' נלא ומתקבל
חמה טרואים סינאו חמנה אכטיס נדיקים - וכי תימא מנח לך
דכרחל ולא היה חיסור בדבר באותו יווג אימא דמה טכנא
יעקב סמי לחיות הוא מטוס דמנניירו וק"ל דנר מננייר כקסן
סגולד דתי וי' אכיות ילאו מכלל בני נח אף קודם מתן תורה
ואם כן רחל ולא היה חיסור נדיים נמורים ואין ל"ס עוד לחיה
כלל - לזה אמר דאם כו' דאחס סבורים דקודם מתן תור' ילאו
מכלל בני נח אס כן חמר עלקחה יהודה לא מפסול מטפחה הוא
והיינו הוא דטעמא דחמר העקת שהותר לה למכר עם חמיה
הוא מטוס דער ואונן טמסו מלא כדרבן ובכני נח אין האטה
ניקת כבעילה מלא כדכרה ואם כן לא חסוב יהודה חמיה
דטעמא לא היתה חמר אסת ער ואונן וכמו פ"האריך בזה לקמן
וא"כ ע"כ לומר דקודם מתן תורה לא ילאו מכלל בני נח ומטוס
הכי הותרה חמר ליהודה ואם כן אודא ליה תירוגא דאיד נטא
יעקב סמי לחיות דליבא למימר מטוס דמנניירו דקודם מתן
תורה לא טייך לומר נר סימנייר כהטו סגולד דמי מאחר דלא
ילאו מכלל בני נח אלל על כרחיו לומר דעל פי הדבר נטאו ומי
מודיע הדבר טול פי הדבר נטאו ולא סח' באיסור נטאו רבניס
סינאו ממותו היווג שהיה כולו זרע אסת ואם כן על כרחם
לומר סכריית זרע זרע אסת מורה על היווג טאין בו מטוס
מיסול כלל אס כן זה ההכרה טעמו טייך בדידי דע"כ רות
המאכניה בהיתר לקחה כיוע חמה טרואינו סינאו חמנה אכטיס
נדיקים וכמו טכתבנו -

ומערה

אסא יניו לפרט מאחר הקודם - ונקדים מאחר רז"ל
בעודם אכביר הביאו מר"ס יפה פרשת כסלח פרשה
כ"א ס' ז' ד"ה ער ואל דמים להם חומה מלמד טירד ס' מ' ואמר
דכפ"ע לא עבדו ישראל עז במכרים ואמה טופס להם נסוס מה
הללו בעז' אף הללו עז' אמר לו הקב"ה שוטר סכעולם והנה לא
עבדוהו אלל מתוך סעבוד ומתוך טירוף דעת ואח' דו סוגן
במורד ואויבס כרנו ע"כ - ויס דלקדק בהלמא זה טובא חדא כמה
סקדא ה' ל"ס"מ טופס סכעולם מלא ינדק לו תיאר זה ואינו אלל
חכס להרע ובמאך מקומות ראיתי לרז"ל טכנני' אותו כסס רשעי
עוד קטת מלי דומיה דס' מ' טרנ' לקטרנ על ישראל וכי לא ידע
פיטר היו אויבסיס ומגנבים ופטורים מן הדיו - ועוד יס דלקדק
במה סכסיב לו ה' ורלא לא עבדוהו אלל מתוך סכעבוד דהיינו
שהיו אנוסיס ומתוך טירוף דעת דהיינו שהיו סוגניס דמרי
טעמי כינשו וכדמסייט יתא דו סוגן כחמיד ואויבס כרנו דלמאי
אכטריכו מרי טעמי ורלא כמחמר אחד יכול לפוטרים מן הדיו
או מטעם שהיו סוגניס או מטעם שהיו אויבסיס -

אמנם

נראה דשירות הענין כך הוא דלמא מודעת זאת
דבני נח אינו מלוח על קדוש ה' אף וישראל מזהרני' על
קדושת ה' ובמנ"ס נדיקס ליהרג ולא לטיביר אס יעברו ולא נהרנו
כעכסוס על זה הויגס גדול כדלחמין בס"ק דמניל' טשי' תלמידיו
לרשע' טעמי מה נחמיבו ישראל סכמותו מדור בליה ורטיב להם
מפני שהסתחיו לגלס והיו מה שהסתחיו לגלס היה באויבס דנ"כ
בדכתיב ומאו דלא יסול ויסגור ותלמא לגני חמין כורח יקדמא
הרי דישראל סבד עז באונס חייב תיתה לטקיס וזו היא חומרה
קום כבני ישראל מה שאין כן כבני נח - ואלו בדין סוגן הוא
כספק

כל זמן שהיא מפרכסת והאוכל ממנה קודם שתגלה נפשה עובר
 בלא תעשה והרי הוא ככלל לא תאכלו על הדם ע"כ. ופסיטת
 דלא נרע בן פקועה מפרכסת ואף דחטיבה כחטיבה בשחיטת
 אמה מכל מקום קודם שתגלה נפשה חסירה מכוס לא תאכלו על
 הדם דומיא דמפרכסת וא"כ מה הוא טרא' יוסף בחייו אם ראה
 שהיו חותכין ממנה קודם שתמות א"כ נמלא טמא הפסטים
 טעמו דנהי דלית בה מכוס אבר מן החי הא איכא טמא לא תאכלו
 על הדם. והא שמכו לאחר נחירה הרי איך כאלן להא דאבר מן החי
 והיה לו להביא דבה דעה שאוכלים נבילות כיון שלא ידע יוסף
 שהיה בן פקועה סוף דבר לא נמלתי קודת רוח בטמא רבו
 דמח'ט יפה. והגכז הוא מה שכת' הר"ם דטעמיהו כל יוסף
 הי' בתה טרא' את אחיו שהיו חותכין בכר חכית הכחיסה בצודה
 מפרכסת אך מה שהיה לטמא הר"ם ז"ל הוא דחייך יתכן שיוסף
 הגדול פאחיו כחכמה וכדאמרינן כי בן זקונים הוא לו שכל
 ההלכות שסמרו טס ויבד ליעקב שסרן לו ואם כן איך יהיה
 טועה בדיון שהיו בקיאיין בו אחיו וכבר הקשה קוט"ס זו מהר"ם
 יפה להר"ם ז"ל:

והנראה

אנלי דיוסף והסבטים כולם היו בקיאים בדיון
 וסלקת לאה שמתתא חליבה דהלכתא וס"ל
 כרב אחא בר יעקב פליג עלתא ואסור לבני נח טמא דלדודו כמיתה
 תליא עלתא וכמו שסק' הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלכ' דין ז'א
 יע"ט. אך מחלוקתם של הסבטים עם יוסף היה דהסבטים
 היו סוכרים שינאו מכלל בני נח אף להקל ויש להם דין ישראל
 נגזר אף להקל וכתו שכתבו לעיל בשם מהר"ם יפה ומסוס הכי
 היו אוכלים מפרכסת כיון דשרי לישראל אך יוסף מרוב חסידותו
 הי' סוכר דלא ינאו מכלל בני נח להקל ולטמא חייבים בחומרות
 בני נח ובחומרות ישראל.

ובזה

יובן מאי דאמרי' בפ"ק דטוטה עליה. הרי נא א"ר
 חתא בר חנינא בהכר בשר לאכילי בהכר כשרוהו
 בהכר בשר הכר נא הכמות בנך היא בהכר כשרוהו הכר נא למי
 החימתת ונו' ע"כ. ויש לדקדק דמה ענין זה לזה וכי גזרה טוה
 דהכר הכר קא עביד. ונראה דזה יובן עם מה שהקטו המפרשי' ז"ל
 בענין זה דתפר עם יאודה דנהי דיאודה לא ידע שהיה כלתו
 ומסוס הכי בא עליה וכדכתיב ויחטבה לוונה כי כסתה פניה
 אך תפר הנדקת מי המור לה לסכך עם חמיה ולהכסיל לאותו
 נדיק סיכא על כלתו וכפרט לר' מאיר דאמר דכל העריות שישאר
 מזהרין בני נח כמי פוזרין ויליף לה פריבוייא דמיש א"ס וכמו
 שהארכנו בזה לעיל א"כ מה תענה אמר לתעשה זה ואיך יאודה
 לא חרה אפרו לטורפה בא"ס דהא איכא מרתי לריעותא כונתה
 ועוד שהיתה הזנות עם חמיה. וזה לי ימים נסתפקתי בבני טכא
 על אחי טכרג עליה אם כיון לקנותה בכיאה זו אי חסיכא
 אשת איש ונ"מ לאחר טכא עליה מחייב טפוס בא על אשת איש
 או דלמא כיון דעל אשתה ביאה חייב מיתה לא פהכי לקנות בה.
 וראיתי לאחד מחכמי אשכנז שכתב דטעמא דתפר הוא דאמרינן
 בפ"ד מיתות עליה ב"א' אלעזר א"ר חנינא בן נח טכא על
 אשתו שלא כדרכה חייב טכאחר ודבק ולא שלא כדרכה ע"כ.
 וכפרק ד' אחין עליה ל"ד אמרינן דער ואונן שלא כדרכן שמתו
 ואם כן כיון שער ואונן שלא כדרכן שמתו אם כן לא קנו את
 תמר לאשה מאחר טכאותה ביאה כמחייבו מיתה דומיא דלדידן
 איך קדוסי'ן תופסין כחייבי מיתה ואם כן לא היתה אשת כר
 ואונן ולא חסיכא כלתו דיאודה עכ"ד. ומכאן יפ' ללמוד לבדן
 שליו דבן נח טכא על הערוה לא קנאה ודוק. והנה כל זה הוא
 בבני נח דאלו בישראל קונה אשה בכיאה בין כדרכה בין שלא
 כדרכה

דכחטיבה תליא תלתא. והנה כונת הדב' ז"ל היא דאף שכני
 יעקב קיימו כל המורה מכל מקום לא ינאו מכלל בני נח להקל
 אלא להחמיר ומסוס הכי הקשה דאדרכה הסבטים היו טועים
 שהיו סבורי' שינאו מכלל בני נח אפילו להקל. ולא ידעתי למה
 שכת' תלמודו שכתבו לעיל שמתו דס"ל דמטנימול אכרהס
 אכינו ינא הוא וזרעו אחריו מכלל בני נח אפילו להקל וחזקנו
 זרוטותיו. מהיה דיעקב ויוסף. שסמרו את הסבת ולפי זה
 הסבטים כדיון עשו בתה שחמכו בצודה מפרכסת ואכלו חליבה
 דהקל. ויוד הקשה עליו דאף למאן דאמר דאחד ישראל ואחד נוי
 דמותרים כמפרכסת היינו אחר סותר לישראל הוטר גם כן
 לבני מסוס דליכא מדי' דלישראל שרי ולבני אסור אבל משיקרא
 הוה אסור ע"כ ודעת הר"ם היא דהא דאמרינן דאחד נוי ואח'
 ישראל מותרין מסוס דליכא מדי' דלישראל שרי ולבני אסור היינו
 דע"כ מעולם לא נאסר לבני נח דאי נאסר לבני נח איך יתכן
 שאחר כך יהיה מותר לישראל וכן נח ינאו באיסורו מי איכא
 מדי' דלישראל שרי ולבני אסור וכן פרט' בפ"ד מיתות עליה נ"ט
 ז"ל ליכא מדי' דלישראל שרי ולבני אסור שכינאו מכלל בני נח
 להתקדש ינאו ולא להקל ע"כ. ומשמע דמטמא דלהתקדש ינאו
 ולא להקל אנו תכריחים דליכא מדי' דלישראל שרי ולבני אסור
 וא"כ מעולם לא נאסר לבני נח מפרכסת מסוס אבר מן החי
 מסוס דישראל כשינאו מכלל בני נח להתקדש ינאו ולא להקל
 ואף מהר"ם יפה בדרך אפטר אחר שאחר כך הוטר לבני נח
 וכמבואר בדבריו.

וראיתי

להרב מהר"ם יפה שכתב בטס רבו ז"ל שטעות יוסף
 היה טרא' את אחיו אוכלי' בן פקועה בלא שחיטה
 דשרי כדאיתא בפר' בתה האקשה ויוסף לא ידע שהי' בן פקועה
 עכ"ד. ונוראות נפלאתי על הרב איך דמיתבה דעמו כטמא
 רבו שהרי כל מה שהקשה להר"ם קשה גם כן לטמא רבו שהרי
 בן פקועה כשרה בלא שחיטה הוא דוקא לדיון דכחטיבה תליא
 מלתא ואפילו מפרכסת שרי אם כן בן פקועה דחטיבה כחטוטה
 בשחיטת אמו ולא בעיא שחיטה ואין בה מסוס אבר מן החי
 נוטם דחטיבה כמפרכסת אבל לבני נח דבמיתה תליא מלתא
 ומפרכסת אסור להו איך יתכן דכבן פקועה ליכא איסור דאבר
 מן החי פ"ג גרע בן פקועה מפרכסת ואם כן מה שהקשה הרב
 להר"ם דיוסף לא טעה בדיון ומן הדיון היה שהיה אסור להס'
 מפרכסת אם הדיון כרב אחא בר יעקב דמתלק בין ישראל לבני
 מסוס דבני יעקב מורת בני נח להס' כו' קושטא הלזו בינמא
 שייכא לטמא רבו דודאי דלטיט רב אחא בר יעקב דמתלק בין
 ישראל לבני כמפרכסת בן פקועה אסור לבני נח ויש בה מסוס
 אבר מן החי ואם כן יוסף לא טעה בדיון ומן הדיון היה אסור
 להס' בן פקועה מסוס אבר מן החי. גם מה שהקשה דאף למ"ד
 דאחד ישראל ואחד נוי דמותרים כמפרכסת דהוא דוקא אחר
 שאור לישראל הוטר גם כן לבנים אבל משיקרא הוה אסור גם
 קוטיא זו שייכא לטמא רבו דאף דומיא דבן פקועה דאין בו
 מסוס אבר מן החי אף לבנים מסוס דליכא מדי' דלישראל שרי
 ולבני אסור הוא דוקא אחר שאור לישראל הוטר גם כן לבני
 אבל משיקרא הוה אסור. כללו של דבר איז חילוק כלל בין
 מפרכסת לבן פקועה ולא ידעתי למה נשא פנים לרבו. עוד
 חזי מתיא כטמא רבו הלזו דמתיא טעונו. של יוסף כבן פקועה
 פלא היה ידע שהיה בן פקועה דהא פטיטא לי' דהא דבן פקועה
 דשרי בלא שחיטה הוה דוקא דלא בעיא שחיטה אבל נחירה בעיא
 ואי לא אסור מסוס לא תאכלו על הדם שהיה כתב הרמב"ם
 כ"ה הלכות תאכלו אסורות דין ב' ז"ל ואסור לאכול מן השחיט'
 כל

דרך האתרים ררוש ראשון

אביו הרי אמו מכל מקו' דמשתע דוקא מטוס אמו חייב אבל מטוס אשת אביו לא - ה' לא קטין כלל דדוקא אנוסה או מפותה שלא הייתה כונתו לקחתה לו לאשה חלף במקרה בעלמא בא עליה פשיטא דלא חטיבה אשת איש מטוס דבעינן שיהיה כונתו לקחתה לו לאשה כבעילה זו אבל התייחד לו אשה ובה עליה פשיטא דמשתע טבא עליה חטיבה אשת איש דלא ברע מנן נח שיחד טפחה לעבדו טכרנן עליה מטוס אשת אשת חכרו וכמו טכתב הרמב"ם ז"ל טס *

איברא דאיוב למידק מהא דאמרין ב"ר פרט' זח סי' ט' ז"ל ר' אחבה בשם ר' אחר בני נח על הנטושות חייבים ועל הארושות פטורים ר' יונה בשם ר' אחר זונה שהיה עומדת בטוק וזכו עליה טנים הראשון פטור והב' חייב מטוס בעולת בעל ובי נתכוון הראשון לקנותה כבעילה שדא אחרת כעילה בכני נח קונה שלא כדת ע"ב * הרי דמוכח מהבא דלא בעינן שיכתוין לקנותה חלף כל טבא עליה חטיבה אשת איש * ואם כן יש לתמוה על הרמב"ם דמפותת אביו ל' מטוס אמו תפוק לי דאפילו אינה אמו חייב עליה מטוס אשת אב דחייב עליה אפילו לאחר מיתת אביו *

שוב ראיתי מקור דין זה דהרמב"ם בנח' בפרק ז' דסנהדרין דף כ"ח טהקטו לר"ע דאמר אמו אמו מטוס היינו באכתי ולא באשת חכרו ופירשו אמו מאנוסה ע"ב ואפשר דדוקא אנוסה לא חטיבה אשתו אך משותה חטיבה אשתו וכפטי דברי המדרש והכי דייקי דברי הגמרא דלא נקט חלף אמו מאנוסה ולא אמו משותתה ואם כן יש לתמוה על הרמב"ם דכתב דחייב במשותת אביו מטוס אמו דפיקוק לי' מטוס אשת אב * טוב ראיתי שדין זה הוא ימחוקת בירושלמי פ"ק דקדושין הלכה ה' דנרשינן השם על הכעולות הס חייבים ואינם חייבים על הארושות מלמא דר' אליעזר אמר וזוה שנתכוון לקנותה מלמא דשמואל אמר אפילו לא נתכוון לקנותה דאמר רבי יונה בשם שמואל זונה עומדת בחלון באו עליה טנים הראשון אינו נהרג והשני נהרג על ידו ע"ב * ולפי זה הרמב"ם פסק כר"א ומטוס הכי לא חייב במשותת כי אם מטוס אמו ונרדף טעם למה פסק כר"א ולא כשמואל * והנה ברש"י פירש נוסחין על האנוסה מנן כושא אדם אנוסה אביו ומקנת אביו ופשיטא דהוא הדין פלגש אביו למאן דא' פלגשים בלא קדושין * וכפ"ו דיומא דף ס"ו אמרינן שאלו את ר"א פ"חיה לכה"כ ובתקו' המוס' פירש ר"ח אב"ל * טבא על פלגשי אביו מהו לכה"כ מ"ס ל' הא דר' נסים בכתוב' וקדושין פלגשים בלא כתובה וכלא קדושין ע"ב * הרי דלמ"ד פלגשים בלא קדושין ליבא איסורא בפלגש אביו *

והא דאמרין בכ"ד פרשה ל"ח סי' ה' דאחימובל המיר ג"ע מטוס דאמר בא אל פלגשי אביו * כבר עמד על זה מהר"ם יפה בפרש"י כח פרשה ל"ב סי' ה' וכתב דאולי ס"ל להך אנדה כר"ז דס"ל דלא יגלה כנף אביו היינו אנוסה אביו ומשותת אביו ע"ב * אבל אנו ק"ל כרבנן דתוקמי לקרא דלא יגלה כנף אביו בכומרת יבם של אביו כדא' השם * ואם כן אי אמרינן דקודם מתן תורה ינאוי מכלל בני נח לנמרי אים כן לא הטא דאובן בעון ג"ע כלום אך אם לא ינאוי מכלל בני נח אים כן חטיבה בלשה אשת יעקב ואם כן כנכסל דאובן בעון דא' ועון דאשת אב ומריוהו מעריות שנוהרי' עליה' בני נח ניבנו : **והא** דאמרין כנמרא פ"ה דטבת דף כ"ה פחו כמים א' תומר ד"א איתר שותה חבחה זלמא ר"ז אומר פסעת טל דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללת חלתה ורחה תפלתך ד"א המודעי אומר ויסועת חרתעתה פרהה חטא חמד ע"ב * ופרש"י לר"א ור"ז טטא לר"ג ולר"א המודעי לא הטא * אפשר לומר דפליגי באותו מחלוקת

בכרחה וזמר היתה סבורה שדין כן נחויס להם כל זמן שלא ניתנה תורה ואם כן עד ואובן לא קנו את תמר לאשה שהרי בני נח אין להם קדושין כי אם כבעילה מלמא מלמא וזוהה כעילה כיון שהיתה טלח כדרכה דחייב עליה מיתה לא קנאה באותה כעילה * וזוה כונת המחמר בהכר כטר לאביו בהכר בטרוהו דזה הפחמר סוכר דלא ינאוי מכלל בני נח וא"כ כדון היה אומר יוסף שהיו אוכלים אכר מן החי כמה שהיו אוכלי' שפרכסת דאף שמוטר לישראל מ"מ לבני נח אסור מטוס דלדידהו כמיתה מלמא מלמא וזוה שחמרו בהכר כטר דכל טעמו טל יאודה במפירת יוסף הוא לפי שהיה סבור שהוא ינאוי מכלל בני נח לנמרי ויוסף שהיה אומר טלח ינאוי מכלל בני נח היה פוגם בכבודם טלח היה דן אותם כדון ישראל במור וכמו שכתבתי לעיל וזה כרו להורות לו שהיה טועה כדון ולפי האמת לא ינאוי מכלל בני נח בהכר בטרוהו שחמרה לו תמר הכר נח לפי החותמת והפטילים ונ"ו וזה שצננה היו זו להגיל את נפשה ואדרב' תגדל חמת יאודה כמה שהטעולה איתו לכא על כלתו חלף ודאי טטענת תמר היתה דקודם מתן תורה לא ינאוי מכלל בני נח ואם כן לא חטיבה כללו כיון שער ואובן טטמו טלח כדרכן ותמתיא הסכימו לרעיה דיתה בת קול ואחרת ממני ינאוי הדכרים ככוסים ופשיטא דמתיא לא היו מחטיאים את יאודה לכא על כלתו * וא"כ דהראב"ע עלה דקרא דויי בעת ההיא יורד יאודה מאת אחיו כתב דמעשה דתמר קדם למכירת יוסף כבר סתד טס הרא"ש ז"ל את דכריו י"ט ומהר"ם יפה כסדר ויטכ פרשה פ"ה סי' ג' האריך בזה וכתב דר"ל הס חלוקים בזה איזה מעשה קדם יע"ס *

ובזה יובן מאי דאמרין בפ"ק דטוטה עלה ז' אחר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב יחי דאובן ואל ימות וזאת ליאודה כל אותם טנים שהיו יפ' כמדבר היו ענמותו כל יאודה מנובלין עד שיעמד מטה ובקס עליו דחמיי אחר לפינוי רכס'ע מי גרם לראובין שיודה יאודה וזאת ליאודה מיד כמש"ה קול יאודה ע' כופירט ר"י ז"ל מי גרם לראובין שיודה במעשה יצועי אביו יאודה שהודה במעשה תמר וכן היא' תסורת בידיהם ונדרש אנדה דר' תנחומא כשחמר יאודה נדקה ממני עמד דאובן ואחר בלבתי יצועי אביו ע"כ ויש לתמוה דמה עלה כדעתו טל ראובן טלח להודו' על חטאתו ולבקס מחילה מה' עד שהודה יאודה ועוד מה נתחדש לו כמה שהודה יאודה להודות בט הוא שהרי יאודה הודה כרו טלח תטרף שהרי לפי דעתו כיון שמתנו היתה מעוברת לא היתה חייבת מיתה ואם כן אידך יעלה על הדעת טלח יודה יאודה ויטפוד דס נקי חנם אבל ראובן מטיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר * אך עס מה טכתבנו יובן וקודם כל דבר יש לחקור דאידך עשה אותו מעשה ראובן לטכב עס אשת אביו וזו היא' מן העריות טמוהרים עליהם אף בני נח וכמ"ס הרמב"ם בפ"ט מה' מלכים דין ג' *

ובה נכרח' בזה הוא עס מ"ס בפ"ד דסנהדרין מאי נטים ומאי פלגשים אר"י א"ר נטים בכתובה וקדושין פילגשים בלא כתובה וכלא קדושין ע"ב * וזו היא' ני' הרמב"ם פ"ד מה' מלכים דין ד' וכן הוא דעת הרמב"ן פרשת חיי סרה בפסוק ולבני הפילגשים יע"ס והנה חילוק זה דנטים פלגשי' הוא לדודו דאית לן קדושין א"כ כל טלח קדסה כביאה אף שהיתה אגלו זמן רב לא חטיבה אשתו ונקראת פלגש אך לבני נח דלית להו קדושין כי אם כבעילה מלמא מלמא כיון טלקחה ובה עליה חטיבה אשת איש דלא חגיבו בכיו' נח שיכוין כבעילה לשם קדושין חלף מטלקח' לאשה ובה עליה חטיבה אשת איש * ומאי דכתב הרמב"ם בפ"ט מה' מלכים דין ז' כן נח חייב על משותת אביו ועל אנוס' אביו

החלוקת קדום שכתבנו חס' ונאזו מכלל בני נח לנמרי חו' לא ינאו
 דת"ד דחטא ס' ל' דלא ינאו מכלל בני נח ומ"ד דלא חטא ס' ל'
 דינאו מכלל בני נח - ח"כ דכ"ע חית להו דינאו מכלל בני נח
 לנמרי חלא דפליגי במחלוקת רש"י והרמב"ם דת"ד דחטא ס' ל'
 כרסו דפלטתים בקדושין וכלא כתובה ומ"ד דלא חטא ס' ל'
 כהרמב"ם דפלטתים בלא קדושין - ח"כ דכ"ע ינאו מכלל בני נח
 ופלטתים בלא קדושין ופליגי במחלוקת רבי יואה ורבנן ומ"ד
 דחטא ס' ל' כר' דלוסר חנוסת אביו ומפותת אביו מדכתיב ולא
 ינלה כנף אביו ומ"ד דלא חטא סכיר' ליה כרבנן דאמרי דנזכר
 אדם חנוסת אביו ומפותת אביו ומוקמי לקרא דלא ינלה כנף
 אביו כטומרת יבם טל אביו ודוק :

והנה ראונו היה סבור דינאו מכלל בני נח לנמרי - שהיו
 הוא נ"כ היה מהטובים את יוסף על שהיה מוכיחם
 שהיו אוכלים אחר מן החי - אך כיון ששמע ראונו ליהודה
 שהודה למתן ואמר נדקה מתני וע"כ הטעם שהודה יואה הוא
 משום דס' ל' דלא הייתה נחכמת מתן אשת ער ואונן משום דכאר
 עליה טלח כדרכה וא"כ ס' ל' ליהודה דלא ינאו מכלל בני נח
 באותה טעה חזר ראונו והודה על טעמו דכיון דלא ינאו
 מכלל בני נח ח"כ י"ט על ראונו עון אשר חטא בזה טעם על
 פלגט אביו ודוק *

ובזה יובן מאמר רז"ל בכ"ר סדר מקץ פרשה ג"כ סי' ת"ז
 וימנח הנביע באמתת בנימן כיון שנמנח הנביע
 אמרו לו מה נביא בר נבנחא אחר להון נברא דיוסף יש באך
 טעירים יש כאו שפכרו אחיהם אתמחא ע"כ - וראיתי בתנחומי
 פוסחא אחר דגרים הכי היו עומדין ומחבטין לבנימן על כתפיו
 ואומרים לו אי נבנחא בר נבנחא כו' ויש לדקדק דמה טעם היו
 מחבטין על כתפיו היה להם להכותו כידיו או בדגליו כמטפס
 ואי תקרה היה לאויה תכלית למדו אותנו רז"ל שהכותו להכו
 הכבטי' לבנימן היו על כתפיו - ובראה דזה יובן עס מה כאמרו
 בכ"ר סדר ויחי פרשה ג' ט"ז סי' ח' למה תרגונו הרים נבנכים
 ד"ע שחר קרא כבטתים בטעה שאמר שלמה לבנות בית המקדש
 היו הכבטתים דגים ומריגים אלו עם אלו זה אומר בתחומי יבנה
 זה אומר בתחומי יבנה ח"ל הקב"ה טבטתים למה תרגונו כלכם
 כבטתים כלכם נדיקים אלא נבנכים מהו נבנכים נבכים כלכם
 הייתם טותפים כמכירתו של יוסף אבל בנימן חלא נשתתף
 במכירתו של יוסף ויבנה בתחומה הה' דהר חמד חלקים לבנתו *
 יבנה עס מהר"ש יפה שהטעם שנדחה יוסף אף כלל היה בו עון
 אשר חטא שהוא היה הנמנר דמאחר שנדחו הכבטתים מפני
 נזכיר יוסף איננו נכון שיזכה יוסף כדכ' לפי שנענשו על ידו יפ"ש
 והנה ידוע הוא דמה שזכה בנימן שיבנה בית המקדש בתחומו
 הוא מברכתו של משה כאל' ובוין כתפיו טכן שפירוכו שיבנה בית
 המקדש בתחומו וכמו שדרשו רז"ל - והוה כוכת המאחר דכטעה
 שנמנח הנביע שאמחת בנימן החילו הכבטתים והיו מחבטין
 לבנימן על כתפיו כלומר כתפים אלו מפני מה זכו ליבנות בית
 המקדש בחלקו ולא בחלקו משה דאנחנו נבכים במכירתו של
 יוסף ואתה לא נשתתפת עמנו לפיכך זכית שיבנה בית המקדש
 בחלקך לפיכך היו מחבטין אותו על כתפיו ואומרים לו אי נבנח
 בר נבנחא כלומר הלא גם בך נמנח עון נביא מפני מה יבנה
 בית המקדש בחלקך מאחר שאתה נבנח בר נבנחא - וזוה נבנח
 לכיור ויפה דהכונה היא הים כאו אדוני יוסף דיוסף יש באך כו' ופירש טס
 מהר"ש יפה דהכונה היא הים כאו אדוני יוסף אשר מכתת אותו
 הים כאו טעירים שחטתם וטבלתם כותמתו דתמו ואין אתם
 נחמהים אותי ע"כ - ויש לדקדק דמה טענה היא זו טל בנימן
 דנשלח הכבטתים עמושה שעכו נכדיל זה שהיה מביא אבנתם

דרך האתרים רד"ש ראשון

ובפרק כל טעם דף כ"ה וכ"ה הרמב"ם פ"ה האלמות יסודי התורה
דין ו' בענין טהמרו באונסין כך אמרו בחללים וזה מפורש סדין
אחד לטעמיהם • וא"כ בכני נח דקול דאפילו כנ' עבירות המורות
יעבור וא' יהרג מהיבא ימתיי סיהא מוזהר כן נח לכא לידי סכנה
כדי לקיים טעם חנות דידהו ולדידי חוי לי דכן נח מתרפא אפילו
בעז' ונ' כיון טחאס אנסהו לעבור עליהם הדת נמוכה דיעבור
ואל יהרג ה"ה נבי חולי • והא דמתיב וחי בהם לא לחדוטה אמת
קרא לישראל חלא כמו טמכו המוס' בפרק בן סורד דף ע"ד
דאנטריד וחי בהם כי היכי דלא ניליף שאר חנות מרונח ונטרה
המאורסה דאפילו כנגעא יהרג ואל יעבור ע"כ • ומוכרח הוא
לומר כן דאלת"ה תקיטי מאי בעו בנת' אי כן נח מנווה על קדוש'
ה' או לא והלא וחי בהם בישראל כתיב וכמו שהקטו המוס' ט"ס •
חלא ודחי דוחי בהם אנטריד דלא ניליף שאר חנות מרונח ונטרה
המאורסה וא"כ נבי כן נח דאפילו בחלו קול דיעבור ואל יהרג
פטיטא דלא הותר לו במקום סכנה לקיים טעם חנות והרי זה
עובר מטום רק את דמכס לנפשותיכם אדרום ואם כן טעור עבד
מטה דבינו לדחות החילה משו' סכנת הולך ואף לפי גירסת
המוס' ורש"י דס"ל דלא נפטיטה הבעיה ונרסו הא כנגעא הא
בפרהסיא דהיהו דנעמן טמח לאליטע לדבר הוא יסלח והיטב
לו אליטע לך לטלום הוא מטום דהיה כנגעא דלא היו ישראל
בבית רמון שהוא משתחוה טס אבל בפרהסיא אפטר דאף בן נח
הוא מנווה בקדושת ה' • אחתי קסה דהתם נבי משה כנגעא
הוא דלא היו ישראל עמו • זאת ועוד דלא כאחרו חילוקים אלו
דכנגעא לפרהסיא חלא נבי אונסין אבל נבי חללים לא כאמר
חילוק זה וזה פטור והרי לדין דקול דפרהסי' אף בטאר חנות
יהרג ואל יעבור נבי חללים' אין חילוק בין נגעא לפרהסיא חלא
בכל מתרפאין חוץ מנע' ונ' ע"כ •

עוד

אני גווח על דברי הרמב"ם דהן לו והי דקר' דחי בים
חדוש הוא שחדטה תורה נבי ישראל ובכני נח ימות וא'
יעבור זהו דוקא בנזף אחד בנזף טחאס היה. ומסוכן והינדך לעבור
על אחת מטבע חנות דידהו אמרינן דיומו' ואל יעבור אבל כדי
לקיים הוא המנוה טיביא לחמד לידי סכנה זו לא סמכנו • ואם
כן הכא נבי משה טחאס היה מוזהר לחול והתינוק לאו כר מנוה
הוא חיד יתכן טחאמר טכטפיל טיקיי' חנות מילה טיביא התינוק
לידי סכנה • עוד אנו תמיה דהא דאנטריד וחי בהם הוא דוקא
בטקדמה הסכנה ונריד להתרפאת באחד מהיסורי תורה דהוה
ס"ד טלא יעבור בקום עשה והיה לאכול אחד מהיסורינן כדי
שימרחא אטעויעין קרא דוחי בהם דיעבו' ולא ימות אבל טיביא
אדם נעמו לידי סכנה כדי לקיי' חנות ה' חלא לא אנטריד קרא
דמתיבא ימתיי טיביא נעמו לידי סכנה כדי לקיי' חנות ה' והלא
מקרא חלא דבר הכתיב רק את דמכס לנפשותיכם אדרום ומהי
חיות דכדי לקיים חנות ה' יעבור על דברי תורה בקום עשה
ואם כן אף דינחא דכבני נח לא אמרינן וחי בהם ולא סימות
בהם חלא ימות יחל יעבור הוא דוקא בטקדמה הסכנה טחאין
מתרפאין בטום דבר איסור אבל להביא ענמס לידי סכנה כדי
לקיים אחד מהמנו' טכטפיל דלא וא"כ חיד יעלה על הדעת דכדי
לקיי' חנות מילה יביא התינוק לידי סכנה ונס זה בעיני קוטיו
חלימתא ונ' ע"כ •

עוד

דאיתי להרב אל שתיק לקיטתו ואל וטחא אל דהאי
קולא קולא דחתי לידי חומרה הוא טימת טוב לבטל
מנוה אחת במקום סכנה טיקיים כל האנות מטה טיקיים • חנות
אחת ויבטל כל החנות עכ"ל • והנה טמיה דמר לא ידענא טחא
כונמו היה לומר דגם בכני נח טלא נאמר וחי בהם ח"ת חטיב
חומרה אס נאמר בהם יעבור ואל יהרג מטום דיומר טוב לבטל
טעוה

וכן דברי בעל האגדה כלומר תשובה נחת הטיבם בנימן
לאחיו וכדכתיבנא •

ועל

פי האמר בענין עלה בידינו יטוב המאמר הפונה קדים
הס אמרו למה ויטנאו אותו וכו' • דהנה כבר נתבאר
לפיל דהטעמים ויוסף היו חלוקים בפיסתם דהטעמים הוה ס"ל
דינאו מכלל בני נח לנמרי ויס להס דין יס' אפילו להקל ומטום
הכי היו אוכלים מפרנסת כיון דשריף לישראל אבל יוסף הוה
סכירא ליה דלא ינאו מכלל בני נח להקל ולעולם חייבים לקיים
חומרות בני נח • ואחא פריד למה ויטנאו אותו דלטו מאן דאמר
מילי דאורייתא לקי' ואדרכה הול לעשות אונס כאשרכס' לטמוע
ליוסף מאחר טהיה חלס טככולס כדכתיב כי בן זקונים הוא
ועוד דחלחא דחסידותא קאמר טחאוי לתפוס חומרות דכני נח
וחומרות דישראל לזה הטיב כדי טיקדע הים לטניהס כלומר
טחאס היו תופסים כל החומרות חומרה דכני נח וחומרה דישראל
היה מקום לס"ת לקטרנן בטעת קריעת הים טלא יקדע לישראל
פטני טהיו עעז' ואף טהיו סונגים ואנוסים מכל מקום דאוי
לתפוס חומרה דכני נח וחומרה דישראל ומטעם סונגים אין
לפטון מטום חומרה דכני נח ומטעם אנוסים אין לפוט' מטעם
חומרה דישראל וכמו טכתבנו לעיל ומטום הכי טנאו אומי דכפי
סכרתו לא היתה הים נקדע לישראל אך כפי סכרתם דדין ישראל
נמרו יס' להס אף להקל טפיר נקדעת הים ליטר' אף טהיו עעז'
מפני טהיו סונגים ונבי ישראל טעבד עז' כטונג רחמנא פטריה לא
יחטוב' לו עון כי חסן חמד הוא ורב טוב לכית ישראל •

דרוש שני

בראשית רבה סדר לך לך פרשה ט"ל סי' ז' ז' ר' פרביה
מתח אחות לנו קטנה וסדים אין לה אחות
לנו קטנה אברהם טחיה את כל העולם קטן טעד טחאס קטן
היה מסבל חנות ומטעמים טובים וסדים אין לה לא הניקוהו לא
חנות ומטעמים טובים מה נעשה לאחוזינו ביום שידובר בה
ביום טנור עליו נמרוד לירד לתוך ככסן האט אס חומ' היה נכנה
פליה אס מעמיד דברי בחוזה אנו לנו ונכנה אותו בעולם כו'
את לפניו רכון העולמי' אנו חומה מעמיד אנו דברי וטדי כפנדלו'
זה חנניה מיטאל ועוריה ע"כ •

בריש

כל מראיין חגי' נא עתדי סוגיה ט"ס ס"פ בן סור'
וזה פריה • בעו מיביה מרבי אחי כן נח מנווה על
קדושת ה' או אין מנווה על קדושת ה' וכו' מאי הוה עלה ח"ד חלא
בר חב' אמרי בי רב כתיב לדבר הוה יסלח ה' לעבדך כנא
אדוני בית רמון והוה נטען על ידי בהטחחתי ונ' וכתוב ויאתה
לו לך לטלים ואם איתא לימא ליה הא כנגעא הא בפרהסיא ע"כ •
זו היא גירסת המוס' והרמב"ם ז' דס"ל דנפטיטה הבעיה דכן נח
אינו מנווה על קדושת ה' ואם אנסהו לעבור עז' יעבור ואל
יהרג • וראיתי להרמב"ם בפרשת טמות אחא דאמרינן אמול ואנא
סכנה היא לולד טכתב אף קסה היאך הטיר לעבור על חנות
טעה דמיל' המוס' סכנת הולך והלא עדין לא ניתנה תור' דכתיב
כה וחי בהם וכו' וכבר הכאתי דבריו לעיל בדדוש ראשון יט"ס
וזאת חומרת טכברי הרב הללו לדעתתי הים מתמיהים דנר' דס"ל •
דחאי דכתב רחמנא וחי בהם ולא סימות בהם חדוש הוא טחדטה
תורה בישראל אבל בני נח לא אמרינן וחי בהם חלא ימות ולא
יעבור על טום חנות דטבע חנות דידהו ומימה הוא כעיני דהא
דקול דמקום סכנה דוחה את כל החנות חוץ מנע' ונ' ע"כ •
נפקא לו מדאיהר רחמנא טחאס אנסהו על אחת מכל חנות ה'
דיעבור ואל יהרג חוץ מאלו ומטום למדו' נבי חולי נ"כ דעבד
מתרפאין חוץ מפלטה אלו כדאיתא בפרק יום הכפורים דף ט"ב
ובפרק

הרי טענה זו לא מוגהה בכני כיון דהמטלה נהרג בה דיעוין
 בס' פרטת א' סי' יז בפסוק ויאמר בילדכן את העבריות לאמרין
 למה זה להרוג אותם על ידי המ' לכו כלי שלח ימנע הכ' ממנו
 ויפרע מהם ועיין מ"ט מהר"ם יפה ע"ס • וסבור הייתי לומר דהא
 דאמר' דכני נח חייב המטלה היינו דוקא בפסכות דמים אבל
 בשאר עבירות אין שליח לדבר עבירה דומיא דישאל ודוקא
 בפסכות דמים דגלי קרא דטופד דם האדם באדם אמרינן דים
 שליח לדבר עבירה • ומנינו כיוצא בזה בפ"ב דקדושין דף ת"ב
 דתניא האומר לשלוחו נח והרוג את הנפש כו' שמאי הוקן אומר
 מסו' חני הנכניא שולחו חייב שנאמר אותו הרגת בחרב בני עמון
 ואמרין מאי טעמא דשמאי ומסני ואפ"ה כחני התם דגלי
 דחמנא אותו הרגת ע"כ • הרי דלשמאי הוקן בישראל ים חילוק
 בין פסכות דמים לשאר עבירות דבשפיכו' דמים ים שליח לדבר
 עבירה וא"כ אפטר דכני נח נמי ים חילוק ובהכי מתיישבא הויא
 דאין טוענין למסית • ועוד זל דשמאי נחש טהסית כדבר של
 אכילה ופכה"ג אף בכני נח אין שליח לדבר עבירה וכדאמרין
 בקדושין אחר רבא חס ת"ל סבר שמאי כו' מודה באומר לשלוחו
 נח בעול את הערוה ואכול את החלב שהוא חייב שלא מנינו
 בכל התור זה נהנה זה מת חייב וא"כ נבי בני נח נמי בדבר של
 הנאה לא אמרינן ים שליח לדבר עבירה ודוק •

ורע דנחלקו רבוותא בתי שפעבירין אותו על דבר שאינו
 חייב למסור עמנו עליו בנזן שאר עבירות חוץ מע"ז
 וב"ע וס"ד ובנפשא דלכ"ע יעבור וא' יהרג חס רוצה להחמיר על
 עמנו ליהרג ולא יעבור' חס הוא רשאי ודעת הרמב"ם ז"ל דכל מי
 שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר ה' מתחייב בכפשו
 ולא דרשאי להחמיר על עמנו • ודאית' למחרימ' בדרשותיו
 ס"פ תולדות שכתב ז"ל ואע"פ שכתב הרב הנזק' כחש היה אדם
 גדול רשאי למסור עמנו אפילו על מנוה קלה כדי שילמדו העם
 ליראה את ה' זה הוא בישראל שמגויים על קדוש ה' כרבים
 שילמדו מחנו לקדש שמו בפריהם אבל בכני נח שאינם מגויין
 לגמרי מה כגע לחבול בעמנו ע"כ • והנה נלמד מדבריו דאפי'
 החולקים על הרמב"ם וס"ל דהרשות בידי למסור עמנו על
 קדושת ה' מכל מקום בכני נח ס"ל דאין רשאים לחבול בעמנם
 מהטעם שכתב • ואף שהרב ז"ל במחלה הכיח דברי הרמב"ם
 שכתב בה' יסודי התורה שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג
 ונהרג ולא עבר ה' מתחייב בכפשו ואחר כך הוקשה לו מדברי
 הנז' שכתב דאדם גדול רשאי למסור עמנו דאף שדעת הנז' הוא
 בספרת הרמב"ם ובמבואר מכל מקום חילוק הנז' דלאדם גדול
 רשאי להחמיר ואחא מרית' לחלק בדעת הנז' בין ישראל לבני נח
 ולפי מה שכתבנו לעיקר' דמלתא לא היה גרף הרב להסתייע
 מדברי הרמב"ם שכתב שהוא מתחייב בכפשו מנו' דאפילו לדעת
 החולקים דסקורה ליה דרשאי להחמיר זהו דוקא בישראל שמגויין
 על קדוש ה' אבל בכני נח לא נאמ' דין זה וכמו שהלך הרב לדעת
 הנמוקי' ולכאורה היה נראה דע"כ לא חלק הרב בין ישראל לבני נח
 אלא לדעת הנמקי' דאית ליה דאדם בעול שאני לזה בא הרב לומר
 שדין זה דאדם גדול לא נאמר בו חס ביש' ולא בכני נח אבל לדעת
 החולקים על הרמב"ם וס"ל דכל אדם נחוי רשאי למסור עמנו על
 קדושת ה' אפילו במקום שנאמר בו יעבור ואל יהרג הנס לסברא
 זו אין חילוק בין בני נח לישראל דאף בני נח רשאים למסור עמנם
 על קדוש ה' • אף בל יסוד הולך יראה שלשית הרב אפילו למ"ד
 דכל אדם רשאי למסור עמנו על קדושת ה' מ"מ בכני נח כיון
 שאינם מגויים על קדושת ה' אינם רשאים לחבול בעמנם •
 וסברת הרב הלז נראה לי דאיה מוסכמת לפי טראתי כב"ר
 סדר נח פרשה ל"ד סי' זט ואף את דמכס וכול כהנניה חישאל

ועוריה 2 2 2

מנוה אחת במקום סכנה ויקיים כל המצות ממה שיקיים מנוה
 אחת ויבטל כל המצות • אם כן תיקו דלמאי אנטריך קרא דוחי
 בהם נבי ישראל דהא לדידיה הדוה הוא טחדה תורה כסיני
 ואשמעינן וחי בהם נבי ישראל והלא לדידיה מלתא דפטיטא היא
 דאוליגן לחומרא • ואם כוננו לומר דלעולם הדוה הוא טחדה
 תורה כסיני וחי בהם ות"מ מה נחשה רכיבו רנה לקיים מנוה זו
 דוחי בהם קודם שנימנה לא חשיב קולא אלא חומרא • זה לא
 יתכן דהא דוחי חס נאמר דגבי כן נח לא נאמר וחי בהם אלא
 ימות ואל יעבור פטיטא טחש עבר כענש דומיא דלידידן דהיבא
 דקול דיהרג ואל יעבור חס עבר ולא נהרג כענש ואם כן עדין
 קוסית הרב במקוטה עומדת דמי המיר לו למטה לעבור על
 מצות עשה דמילה משום סכנת הולד • וגדולה מוז ראיית' לרוב
 בעל תה"ד סי' ק"ט דהיבא דהיבא פלונתא חי יעבור ואל יהרג
 או יהרג ואל יעבור דמ"ג דככוליה תלמודה קול ספק נפשות
 להקל אכטר דהבא טלא הקפידה תורה על חיבוד נפשות מישראל
 ואמרה מסור עמך על קדוש ה' לא ילפונן לה משום ספיא
 ע"כ • סוף דבר מדברי הרא"ם ז"ל נפלמו ממני ונריכוש
 אנלי תלמוד :

ורע דמחמט לי דהא דאמרין דכן נח אינו מנווה על קדוש
 ה' היינו דוקא בע"ז וב"ע אבל בפ"ד יהרג ואל יהרג
 וטעמא דמלתא משום דבע"ז וב"ע מה שישראל מוזהרין הוא
 משום דגלי בהו קרא בע"ז כתיב וזהב את ה' אלקיך ככל לבבך
 וגבל כפסך ודרשין אפילו הוא כוטל את נפסך וב"ע דכתיב כי
 באטר יקום אים על רעהו ורנחו נפט כן הדבר הזה מקיים רוצה
 לנערה המאורסה מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה
 וכו' • הרי דאנטריך קרא לתרוייהו ללמדנו דישאל מוזהרין
 באלו לקדש את ה' ואם כן איבא למימר דכבן נח דלא גלי קרא
 בהו איבא למימר דלא הוזהרו על קדוש ה' אבל ס"ד דלאו מקרא
 נפקא לא מוסברא דמאי חוית דמחא דידך סומק עפי אימא דמחא
 דחכך סומק טע"ז בסברא זו מתיבא מתי די' חילוק בין ישראל
 לבני נח • ויש טע"ז לחילוק זה ומ"ס הרא"ם פרטת וישלח על מ"ס
 ד"ט ויגר לו שמא יהרג את אחים זל ואת והלא עשו נברא
 אלתא הוה ושמא הכיחם בע"כ ומי' דאפילו הכי לא היה להם
 לכמוע לו שהרי נמנו ונמרו דכ"ז וב"ע זא"ד יהרג ואל יעבור
 ודברי הרב ממוהים שהרי בן נח אינו מנווה על קדוש ה' ואפילו
 בע"ז יעבור ואל יהרג • ולפי מה שכתבנו נוחא ד"ד שאני משו'
 דסברא היא דמאי חוית בו' ואפילו בפ"ד נח יהרג ואל יהרג • זה
 אחת דמחרימ' יפה ז"ל בסדר לך לך פרשה מ"ד סי' ה' ד"ה שסיה
 נח זל דאע"ג דמסברא נפקא דמאי חוית בו' מכיון דכני נח
 לא נכטוו למסור עמנם על ע"ז וב"ע כי לישראל נחחדס זה
 תקראי מסתתא נס על ס"ד לא נכטוו למסור נפסם ע"כ • ומ"מ
 הסברא שכתבנו נראה דעיני ומה נס שיש לו סימנים בדברי
 הרא"ם כפ' •

ורע עוד דאמרין בפ"ד פרשה ל"ד סי' זט מיד אים אחיו
 זה הסוכר את אחים להרוג את חברו • ואמרין תו
 תסס א"ר חנינא כולאם כהלכו בני נח בעד אחד בדיון א'וכו' ע"ז
 שליח שנאמר טופד דם האדם באדם ע"ז אדם דמי ישפך • וכתב
 מהר"ם יפה ז"ל ע"ז שליח שהרג חברו ע"ז אחד דביני ישראל המטל'
 פטור דאין שליח לדבר עבירה רק שדינו מסור למתים אבל בני
 נח הורגין אותו כב"ד ע"כ • וקסית' לי מהא דאמרין בפוק זה
 בורר אחר רבב'ן א"ר יבנת' מנין שאין טוענין למסית מחש
 הקדמוני דאמר' שאלאי הרבה טענות היו לו לנחש לטעון ולא
 טען בו' מאי היה ליה למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 שומעין ע"כ • ולפי המתדקם הנזכר מה היה מועיל לנחש טענה זו
 הרי 2 2 2

דרך האחרים דרוש שני

ועזרה תלמוד לומר ואך ע"כ • וכתב בס' מהר"ש יפה זל וזל אין להקשות דהא מואהבת את האלקיך נפקא בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך דה"ל בישראל והבא בכני נח מירי לאשמועי' דאי מסרי נפשתייהו שלא לעבוד ע"ז לה מחייבי ממוס חובל בעצמו ואפי' נכ דבישראל תגוה היא ולא רשות אצטר ס"ל דבכני נח אינו אלא קטור כח' דבסנהדרין דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' עכ"ל הרי מבוחר דאף דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מ"מ הרשות בידו למסור עצמו על קדושת ה' ולא מיקרי חובל בעצמו • ולא עוד אלא שמדברי מהר"ש יפה זל הללו נראה דס"ל דכן נח רשאי לתאור עצמו אף כפי סברת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג דמתחייב בנפשו שהרי כתב הרב ולפי מ"ס התוס' נבי אלו נכדוה ללא הוה ע"ז אלא אנדרוטי של מלכים כוחא טפי דאצטוטיגין דא"ל נב דאי בעי לא חטר נפשו הרשות בידו מ"מ המוסר עצמו לא מיקרי חובל בעצמו שלא כדעת קנת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג ואל יעבור מתחייב בנפשו דמאחד עצמו לדעת עכ"ל ומדלא כתב בתירוק ראשון דאוקמה בצ"ז תמס ובכני נח דרשאי שהוה שלא כדעת קנת הפוסקים שהמסור עצמו בחזקת שחינו חייב דמתחייב בנפשו וכמו שכתב בתירוק הספי נראה קנת דלפי התירוק הראשון דאוקמה בכני נח אף למאן דאמר שהמסור עצמו כשאינו חייב דמתחייב בנפשו זהו דוקא בישראל אבל בכן נח אף כשאינו מנווה על קדושת ה' דשאי לתאור נפשו על קדושת ה' וזהו הסך סברת מהר"ש ט"ז קנת לא הקנה יומיהו אפס' לדחוק ולות דמ"ס מהר"ש יפה זל שלא כדעת הפוסקים וכו' קאי לגני התירושים דגם כפי תירוק ראשון דאוקמה בכני נח הוא שלא כדעת קנת מהפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב מתחייב בנפשו אף לדעת הרמב"ם פטיטא דגם בן נח המוסר עצמו על קדושת ה' הו' מתחייב בנפשו • ומ"מ פליג מהר"ש יפה ע"ס מוהרי"ט במה סרנה לחלק בין נח לישראל ולדעת מהר"ש יפה אין חילוק ביניהם וכמהלוקת בישראל אס רשאי למסור עצמו במקום שאינו חייב הכי נמי מחלוקת בכני נח אס רשאי למסור עצמו מאחר שאינו מנווה על קדושת ה' וכדכתיבנא •

אמנם על פי האחרון בפנין דאפי' דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מכל מקום לענין ש"ד דינו בישראל נחור ויהרג ואל ייהרג את אחרים כמו שכתבנו אפי' שפיר והכי פירוכו וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן דהיינו שמבען להזדווג להם ולא קבלו דבזה אס היו רוכות לקבל ולהזדווג לו היה להם מקום פטור בטענה דהן לא ינאו מכלל בני נח וכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואפילו הכי החמירו על כנאן ורבו לקדש את ה' אינו יודע שמתחייב את הילד' דהא ב"ש' אפילו בן נח מוזהר וא"כ פטיט' כימסרו עצמן להרגה ולא המיתו הילד' ומירנו אלא יס קלם בתוך קלם לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא שהיו מספקות להם מים ומזון ובלכתך בדרך נדקה דרוש ז' דהא מראה מ"ס בנכות הפוסקים לפי שיטת רז"ל יע"ס •

ובזה יוכן מאמר רז"ל סדר ויטכ פרשה ע"ז סימן י' ואל יונא החונה קפן בזכות אברהם התד"ה ויונא אותה החונה ע"כ • וכתב מהר"ש יפה דהכונ' שאעפי' טסינו בעצמו מאדוננו היתה מטפת אותו שאס לא ישמע לה שתעליל עליו ויהרג כדאמרין במדרש מ"מ סמך טיגיל בזכות אברהם עכ"ל • והנה אמת ויציב שזכותו של אברה נדול פמחד והיא שפמדה לאכותו ולנו אף הדבר קשה למה יחש וכמו של אברהם במאי דכתיב ויונא אותה החונה היה להם לייחסו בזה שצמד בעטרה כסוינו' והנה דאל דהסו ויונא אותה החונה א"ל נא מאיטנגינות שלך לפי שא"ל אברהם רואה אני באיטנגינות שלי שאין לי בן וכו' • ויס לדקדק דאף אברהם אינו כתיירא תחול וכו' לא ידע שמי סברא שמים וארץ מאפש המחלט הוא יכול לנכות את המולות • **אך** לפי דרכינו נאמר בהקדים מ"ס בנמרא בפלהי שכתב ח"ר יוחנן מ"זן שאין מזל לישראל שנאמר כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאופות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מזהה גוים יחתו ולא ישראל ע"כ • הרי דים חילוק בין ישראל לאומות העולם דישראל אינם תחת המול ואומות העול' הם תחת המול וכעבודת דשמואל וחבלט דאמר ליה שמואל לאבלט חי בר ישראל הוא אויל ואתי • והנה אברהם היה סבור שלא יבא מכלל בני נח ולפיכך כתיירא לפי טראה במזלו שלא היה לו בן והטיב לו הכ"ה נא מאיטנגינות שלך לפי טראה ינאח

ועזרה תלמוד לומר ואך ע"כ • וכתב בס' מהר"ש יפה זל וזל אין להקשות דהא מואהבת את האלקיך נפקא בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך דה"ל בישראל והבא בכני נח מירי לאשמועי' דאי מסרי נפשתייהו שלא לעבוד ע"ז לה מחייבי ממוס חובל בעצמו ואפי' נכ דבישראל תגוה היא ולא רשות אצטר ס"ל דבכני נח אינו אלא קטור כח' דבסנהדרין דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' עכ"ל הרי מבוחר דאף דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מ"מ הרשות בידו למסור עצמו על קדושת ה' ולא מיקרי חובל בעצמו • ולא עוד אלא שמדברי מהר"ש יפה זל הללו נראה דס"ל דכן נח רשאי לתאור עצמו אף כפי סברת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג דמתחייב בנפשו שהרי כתב הרב ולפי מ"ס התוס' נבי אלו נכדוה ללא הוה ע"ז אלא אנדרוטי של מלכים כוחא טפי דאצטוטיגין דא"ל נב דאי בעי לא חטר נפשו הרשות בידו מ"מ המוסר עצמו לא מיקרי חובל בעצמו שלא כדעת קנת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג ואל יעבור מתחייב בנפשו דמאחד עצמו לדעת עכ"ל ומדלא כתב בתירוק ראשון דאוקמה בצ"ז תמס ובכני נח דרשאי שהוה שלא כדעת קנת הפוסקים שהמסור עצמו בחזקת שחינו חייב דמתחייב בנפשו וכמו שכתב בתירוק הספי נראה קנת דלפי התירוק הראשון דאוקמה בכני נח אף למאן דאמר שהמסור עצמו כשאינו חייב דמתחייב בנפשו זהו דוקא בישראל אבל בכן נח אף כשאינו מנווה על קדושת ה' דשאי לתאור נפשו על קדושת ה' וזהו הסך סברת מהר"ש ט"ז קנת לא הקנה יומיהו אפס' לדחוק ולות דמ"ס מהר"ש יפה זל שלא כדעת הפוסקים וכו' קאי לגני התירושים דגם כפי תירוק ראשון דאוקמה בכני נח הוא שלא כדעת קנת מהפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב מתחייב בנפשו אף לדעת הרמב"ם פטיטא דגם בן נח המוסר עצמו על קדושת ה' הו' מתחייב בנפשו • ומ"מ פליג מהר"ש יפה ע"ס מוהרי"ט במה סרנה לחלק בין נח לישראל ולדעת מהר"ש יפה אין חילוק ביניהם וכמהלוקת בישראל אס רשאי למסור עצמו במקום שאינו חייב הכי נמי מחלוקת בכני נח אס רשאי למסור עצמו מאחר שאינו מנווה על קדושת ה' וכדכתיבנא •

על פי האחרון יוכן מאמר רז"ל בס"ד פרשה א' סימן ח' וזל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מנרים להן לא נאמר אלא אליהן תלמד שמבע אותם להזדווג להם ולא קבלו ממנו ותחייב את הילדים את הילדים למה הונדך הכתוב לומר ותחייב אנו יודעים שקיימו את הילדים למה הונדך הכתוב לומר ותחייב את הילדים יס קלם בתוך קלם לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא הוסיפו לנשות להם טובה יס מהן שהיו עניות ופולכו המילדת ותנכות מים ומזון מבתיהן של עשירות ופאות ונותנות לעניות והם מחיות את בנייהם הוא שכתוב ותחייב את הילדים ע"כ • והנה המאמ' הזה אומר דרשנו וחיו וכבר נוחו ביה קתאי דקתאי דמאחר שדרשו קרא דולא עשו כאשר דבר אליהן לענין שמבע אותם להזדווג להן ולא קבלו מה הוקשה להם עוד וכו' מאחר וכו' ה' כוליה קרא אינטריך דקרא דולא עשו אינטריך למה שתבעו ולא קבלו וקרא דותחייב אינטריך שלא המיתו הילדים • **ונראה** שגוה כיון רש"י דפ"ק דסוטה דף א' דאמרי' ותחייב את הילדים תנא לא דיין שאלא המיתו את הילדים א"ל שהיו מספקות להם מים ומזון ופרשו ותחייב הוה ליה למכתב ולא המיתו הילדים ותחייב שהיו מסויעות להחיות שהיו שומות אותם בפתיהם ותנודלות אותם ע"כ • שאזכרח רש"י לומר דה' סבריוחו דרשטם בנת' הוא ממוס דהול' ולא המיתו ולא ממוס יתורא דקרא ממוס דסמוך לדרשא זו דרשו גם כן שדרשא אחרת באשר דבר אליהן להן מבעו ליה ארז' בר' מנינא מלמד

יגאת מכלל בני נח ויש לך דין ישראל ואין מול לישראל וכדאמרו
התם חרו אחר רב מנין שאין מול לישראל שנאמר ויוגא אותו
החונה אחר אברהם לפני הכ"ה רב"ש נסתכלתי באינטגניכות
שלי ואיני ראוי להוליד בן א"ל נא מאינטגניכות שלך שאין מול
לישראל מאי דעמיד דקמי נדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה
במזרח והיינו דכתיב מי העיר ממזרח נדק יקראו לרגלו ע"כ.
הרי שכל טענתו של ה"ה שאל נא מאינטגניכות שלך היינו מטום
דאין מול לישראל והוינו מכלל בני נח. וכוה נבא לכונת
המאמר ויגא החונה קפן בזכות אברהם וכו' שהוקשה לדול
דמי התיר ליוסף שיסכן עצמו מאחר שהרגונו היתה משמשת
אותו שאם לא ישתה חליה שתגליל עליו ויהרגנו וכדאית' במדר'
הביאו מהר"ם ופה סס ובפרשה פו סימן ה' יע"ש והלא בן נח
אינו מנוה על קדוש ה' וליכא למימר שרבה להחמיר על עצמו
שהרי כתב הרמב"ם שכל מי שנאמר בו יעבור ולא יהרג ונהרג
ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. לזה השיב סקפן בשביל
אברהם שכתב בו ויוגא אותו החונה שפירושו שאמר לו נא
מאינטגניכות שלך מטום דאין מול לישראל וכיון שדינו בישראל
פשיטא שכל זרעו הבא אחריו יגאו מכלל בני נח ודיכס בישראל
ומה"ה ויגא החונה ויכוין ביצמו כדון ישראל שהוא מוזהר
בנ"ע שיהרג ואל יעבור.

ובזה

יובן מאמר ה' דאחר שאמר לו כה יהיה ורעך כתיב
והאמין בה' ויחטבה לו נדקה ויחמיר ויחמיר חליו חליו ה'
אשר הוצאתיך מאור כסדים וכו'. ויש לדרקק דמאי שיאטיא
הנללת אור כסדים הכא. אמנם פירושו הענין כך הוא דהנה
מהרמ"ה בדרשותיו ס"ט תולדות הקב"ה דמי התיר לו לאברהם
שישליך עצמו לכבש הא"ש מאחר שבן נח אינו מנוה על קדושת
ה' ואם נהרג ולא עבר ה"ה מתחייב בנפשו והאריך כזה וכתב
שמש"ס זה אחריו ר"ל דכשכיל ועקב נכח אברהם כדאית'
בכרמ"ש רבה פרשה ס"ג סימן זכ מטום דכשכיל עצמו לא היה
ניגול מטום דעשה שלא כדון במה שמסר עצמו על קדושת ה'
וכדי היה לחוב בעצמו. והנה כתיב ויוגא אותו החונה שפירושו
נא מאינטגניכות שלך לפי שאין מול לישראל מהרה לו ה' שגא
מכלל בני נח לממרי. ועל זה כתיב והאמין בה' ויחטבה לו
נדקה כלומר שאברהם חטבה לטובה לדכה הוא שהוינו ה'
מכלל בני נח וזן אותו בישראל לממרי. ועל זה אמר לו ה' מה
נתחדם לך בעשיו שאני הוצאתיך מכלל בן נח והלא אני ה' אשר
הוצאתיך מאור כסדים כיון שהוצאתיך מאור כסדים ע"כ הטעם
הוא מטום שהוצאתיך מכלל בני נח ויש לך דין ישראל שמוזהר
על קדושת ה' שאם היה לך דין בן נח פשיטא שאין ה' עושה גם
כדבר שפ"ה שלא כדון.

ועל

פי זה יובן מאמר ר"ל כב"ר פרשת לך לך פרשת ט"ל
סימן ט' ואל ויחמיר ה' אל אפרם לך לך ה"ה עמך
נדבות כיום חילך עמך הייתי בעת שנדסקת לפני לירד לתוך
ככסן האם כו' לך טל ילדותך לפי שהיה אברהם אבינו מתפחד
ואומר תאמר טוס כי עון שהייתי עובר על כל הסנים הללו ח"ל
וקב"ה לך טל ילדותך מה טל זה פורח אף עונותיך פורחים מה
טל זה סימן ברכה לעולם אף אשה סימן ברכה לעולם שנאמר
ונברכו בך ע"כ. ויש לדרקק טובא חדא במאי דקאמר עמך
הייתי בעת שנדבקת לפני לירד כו' דמאי קמ"ל חלמא דפשיטא
הוא ככיון שפ"ה לו גם שניגול מכבדן האם פשיטא שה' היה
עמו. עוד יש לדרקק בדרשה זו לך טל ילדותך שגא לומר
דמה טל זה פורח כו' דא"כ דרשה זו לך טל הוא ליה למימר
משקרא ובעד הני קרא דעמך נדבות דהא מטעה פנתנייר
אברהם והסיר את קוראן עה אור כסדים עבר ומן רב כדאית'
כסדר

אך עס מה שכתבנו יתיישב הכל ונקדים סוגיא אחת בפרק
בן סורר ומורה עלה ע"א ח"ד חגיגה בן נח שכירך את
ה' ואחר כך נתנייר פטור הואיל ונסתנה דינו נסתנה מיתמו
ופירש רש"י הואיל ונסתנה דינו דאלו מעיקרא נידון פ"ד אחד
וכדין ח' וכלא התראה ואל עביד הסתא בעי התראה ובסתהדין
של כ"ג ועדים ונסתנה מיתמו דכל מיתת בני נח בסיף ואלו
עביד הסתא בעי למדייניה כס' קילה והוא לא אחייב תהא מית'
הלכך פטור. תו אחריון התם דנוי שהרג את ישראל או שבא
על אשת ישראל ונתנייר דחייב דאף על גב דאשתי דינו דהיינו
בעדה ועדים והתראה מ"ת לא אשתי מיתמו דרונח מעיקרא
בסיף והסתא כמי בסיף. הכלל הצולה דהיכא דנסתנה דינו
ומיתמו פטור והיכ' דלא נסתנה דינו ומיתמו חייב. ומהא אף ספק
דאליכא דהרמב"ן וכת דעמיה דס"ל דאברהם יגא מכלל בן נח
לנמרו ובגוים לא יתחשב כמו שנתב' לעיל דרוס ראשון פשיטא
שפטור על מה שעבד על כל אותם הסנים שהיו נסתנה דינו
ומיתמו אף לדעת חכמי נרפת דשכירא להו דלא יגאו ישראל
מכלל בני נח עד שעת מתן תורה פשיטא שחייב אברהם אבינו
על כל אותם הסנים שעבד על שהיו לא נסתנה לא דינו ולא
מיתמו דמעיקרא פן נח הוא והסתא כמי בן נח הוא. וכתבו
העוסקים ז"ל עלה דהך דרבי חגיגה עבן נח שכירך את הטם
ואמר כך נתנייר שפטור ואל תימא אי הוי מלתא דרבי חגיגה
פנתאי דפליגי בפרק החולץ משני מה נדים מעונים בימן הזה
משני שלא קיימוו שבע מנות שקבלו עליה' בני נח ורבי יוסי פליג
התם ואמר נר שנתנייר כקטן סגולד דמי ולא תיעשבי כלל ולקי
זה הך סוגיא לא איתא כחד מיניהו מסו' דאמר' עשה כו בישראל
חייב וחי כרבי יוסי כקטן סגולד דמי ותירנו ונראה שיש לחלק
דכולה מתעתיך כדיוי אדם והאם כדיוי שתי ע"כ נמנינו למידין
מדברי רבותינו פעלי האוספו דלרבי יוסי כדיוי טמיס דלעולם
פטור בן נח על מה שעבד מטבע מנות פתודו בניותו ואשילו
היכא דלא נסתנה דינו ומיתמו אף כדיוי אדם יש חילוק ביניהם
דהיכא דנסתנה דינו ומיתמו פטור אף מדיוי אדם אף היכא
דלא נסתנה דינו ומיתמו כהי דפטור מדיוי טמיס מטום דנר
שנתנייר כקטן סגולד דמי כדיוי אדם תיהא חייב ואמריון כנח'
פ"כ"ל כתבו אשר ר"ל מטום ר' יהודה נשיאה אין הפול' מתקיים
אלא

דרך האחרים דרוש שני

ואם • אך לפי דרכינו יוכן סבכר כתבנו לעיל בדרוש ראשון
שטענה ש' מ' שלא יקדע הים לישראל הוא לפי שישראל לא ינאח
מכלל בני נח אלא להחמיר עליהם כמה שיש קולא מנד היותם
בני נח אבל לעולם שיש להם חומרא דכני נח ומטעם זה היה
רונה לחייב את ישראל אף שהיו טונגין ואנוסים וכדכתיבנה ואם
היה הדין כך שטיטא סיוסף לא היה מסכן עצמו אם לא ינאח
מכלל בני נח כי אם להחמיר אך כפי סכרת יוסף שינאח מכלל
בן נח מכל וכל ומטו' הכי מסר עצמו על קדושת ה' אם בן בדין
הוא שיקדע הים לישראל אף שעבדו על לפי שהיו טונגים וטונג
בישראל פטור והו' שאמרו הים רחא ויגום שנקדע הים לישראל
דמטעם שינאח מכלל בני נח לנמרי בזכות ויטובו כנדו • אגלה
ויגום דקיים בעצמו שינאח מכלל בן נח לנמרי ובגוים לא יתחשב
ופטיטא דהבאו' אחריו בשיטתיה אולי ומטום הכי נקדע הים
לפניהם לפי שינאח מכלל בני נח ועל שעבדו היו טונגים וטונג
בישראל אינם נענפים עליה כמבאר •

ועל

פי זה יוכן מאי דאמרינן במדרש וזל מהיבן זכו וישראל
לכרכת כהנים מאברהם דכתיב כה יהיה זרעך וכתיב
כה תברכו ורכנו אמרי מתתן מורה שגאמר כה מאמר אל בני
ישראל וכתיב כה תברכו ע"כ • והנה המאמר הזה אומר דרשוני
וחיו דבשכיל דרשא דכה כה אמרו דרשא זו ועוד דלת' מתתן
מורה הא כתיב כה יהיה זרעך ועוד דהרי כמה כה איבא בקראי
כה אמר ה' כהנות הלילה כה מאמר אליהם • ובאלה רבות וא"כ
מה נשתנו אלו מאלו • ונראה דלפניו באותו מחלוקת שכתבנו
לעיל בדרוש ראשון אם ישראל קודם מתן תורה ינאח מכלל בני
נח לנמרי או לא • והנה בפ"ג דברכות אמרינן דרש רבי עירא
אמרו מלאכי השרת לפני הק"ה כתוב בתורתך אשר לא ינאח
פנים והלא אחת נזכר פנים לישראל שכתבתי להם ואבלת וספעת
אמר להם ולא אחת פנים לישראל שכתבתי להם ואבלת וספעת
והם דקדקו על עצמם עד כזית ועד כבינה • למדרש מלאך
דברכת כהנים הראו' ה' אהבתו אותנו שהבדילנו מן העמים
ללאומות אינו נזכר פנים ולישראל נזכר פנים • ועל זה שאלו
מהיבן זכו וישראל לכרכת כהנים כלומר מהיבן זמן זכו לבדולה
זו נכבדלו מהעמים ואמרו מאברהם כה"ל ה' כה יהיה זרעך
וכבר נמכר סוכותו של אברהם עם ה' הוא באברה' היה סבור
שלא ינאח מכלל בני נח וליפדך נתיירא לפי שראה במזלו שלא
היה לו בן מטום דלכבי נח אין הק"ה מסנה את המזל והטיב לו
הק"ה נח מאנטננות טלך לפי שינאח מכלל בני נח ויש לך
דין לישראל ואין מול לישראל נחמא שמאזנה שעה שאל' הק"ה
כה יהיה זרעך הראנו לדעת שינאח מכלל בני נח לנמרי ואם ין
כל ומה שכה זכו לכרכת כהנים דהיינו שהבדילנו מכאר העמי' •
ורבנן ס"ל כמ"ד שלא ינאח מכלל בני נח לנמרי עד מתן תורה
ומ"ק' אמר דלא זכו לכרכת כהנים כי אם במתן תורה כאלו
הובדלו מהעמים לנמרי •

ואל

זה סובב הולך כונת רזל במדרש וזל ויפן כה וכה
נסתכל כמה שאמר הכ"ה לאברהם כה יהיה זרעך וידך
את הנמרי ע"כ • והדבר קשה דאיך הוא סיבה מה שאמר ה'
לאברהם כה יהיה זרעך סיבה את הנמרי ומה סיבות יום לזה
עם זה • אלא פירוש הענין כך הוא סבכר כתבנו לעיל בדרוש
ראשון דאיתא במדרש ויפן כה וכה שנמלך במלאכים אם חייב
מיתה או לא ופירש מהר"ם יפה במטה רבינו חקר בחלקי הסוחר
כה וכה אם חייב מיתה על הכאתו כגוי המכה את ישראל שהייב
מיתה על הכאתו או סמא אין ישראל בכלל זה עד מתן תורה כאלו
ינאח מכלל בני נח • והנה כונת המאמר נסתכל כמה באמר ה'
לאברהם כה יהיה זרעך כלומר שפ"ה הורה ה' לאברהם שינאח
מכלל

אלא בהכל פיהם של תינוקות ח"ל רב פלא לאכיו דודי ודיך
מאי אמר ליה אינו דומה הכל פה טיט בוטא להכל פה כאלו
בו חטא ע"כ והקטנה מהר"ם יפה דמאי פסקא שהתינוקות אינם
חוטאים ואכיו ורב פלא חוטאים דקאמר אינו דומה הכל פה טיט
בו חטא להכל שאין בו חטא ומיין דאדם אין לדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא אלא שהתינוקות אעפי שחוטאין לא נחשב
לחטא מטום דאין להם עונש על זה וחשיב כאלו לא חטאו ואע"כ
דאמרינן דכ"ד של מעלה אינם מעניסי' פחות מכן עשרים והכא
חטאת דדוקא מטום תינוקות העולם מתקיים ומי' דהא לא קטיף
דנהי דאיב' מעניסי' בדיוני' שמי' כיון דכדיני אדם מיהא מעניסי'
אין חטאים לאחרים כשכילם כיון דכדיני אדם מיהא חייב •

ובזה

נכח לכונת המאמר והנה אברהם נסתפק במחלוקתם
של ראשונים דבעלי המוספות והרמב"ן שכתבנו לעיל
דרוש ראשון דלסכרת בעלי המוספות טעם טבאו ישראל לסיני
לא ינאח מכלל בני נח ח"כ אברהם עשה טלא כדון כמה שהולך
לכבשן האם טלא לעבוד ע"ז דהא ק"ל דבן נח אינו מנווה על
קדושת ה' ומה שניבול לא היה כשכילו לפי שהוא עשה טלא כדון
הלא מה שניבול הוא מטום שנסתכל ה' ביעקב שעתיד לנאח
מזנו ומטום הכי הנילו ה' ונכבשן האם וכמו שכתבנו ממש
הרמב"ם דהיינו מה שדרשו רז"ל ביעקב אשר פדה את אברהם
דחטאי' עקב ניבול אברהם מאור כסדי' או דלמא דהלכת' כהרמב"ן
דאית' אר בחר ה' באברהם היה לו דין לישראל נמור ובגוים לא
יתחשב וכדון עשה כמה שהולך לכבשן האם כשכיל טלא לעבוד
ע"ז שהיו יסר' מוהרי"ו על קדושת ה' • וכהיות אברהם על חובת
זו אמר לו ה' א יעלו דכרוי אלו על לכבך שבעת שירדת לכבשן
האם נסתכלתי באם אשר והגלתיך הלא עמך נדכות כיום חילך
עמך הייתי בשעה שנדבקת בשמי לירד לתוך כבשן האם
ופשילך הגלתיך שדך היה הודה ליראי ה' ולחוטאי' שמו כדניא'
הנביא מישראל ועזריה לפי שאתה ינאח מכלל בני נח לנמרי •
וראי' לדברי' כי לך טל ילדתיך מה טל פורח אף עונותיך
פורחים וכל אותם השנים שעבדת ע"ז עונותיך פורחים וע"כ
הטעם הוא מפני שינאח מכלל בן נח ובאת לכלל ישראל וקול
דכל נסתנה דינו ומיתתו פטור ואם איתא טלא ינאח מכלל בן
נח איך עונותיך פורחים והלא לא נסתנה לא דינך ולא מיתתך
אלא שערין היה אברהם יכול לטעון דאין מכאן רחיה כלל
לעולם דלא ינאח מכלל בני נח ומה שעונותיו פורחים אע"כ
טלא נסתנה לא דינו ולא מיתתו הוא לפי שכך הוא הדין דכדיני
שמים אע"כ טלא נסתב' לא דינו ולא מיתתו פטור וכמו שכתבו
רבותינו בעלי התוס' ולעולם שדיני אדם חייב טלא נסתנה לא
דינו ולא מיתתו ואם בן המבוכה שהיה עומד אברהם אינו
עדין לא נפטטה • לזה חזר ואמר ומה טל בדכה לעול' אף אתה
ברכה לעולם שנאת' ונפרכו כך וח"כ על כרחין אף בדיוני אדם
אין כך עון אשר חטא מטום דכל מי שיש בידו חוב בדיוני אדם
אף שדיני שמים פטור מכל מקום אין מטיבין לאחרים כשכילו
ואם כן ע"כ טאף בדיוני אדם אין כך עון אשר חטא ואם בן הוא
מוכרח שאתה ינאח מכלל בני נח • מטום הכי אתה פטור
אפילו מדיני אדם מטו' כנסתנה דינך ומיתתך וכיון שינאח מכלל
בן נח ח"כ כדון עשית כמה שמסרת עמך על קדושת ה' ואני
הגלתיך כשכילך כחשפט לאוהבי ה' ולחוטאי' שמו ועמך הייתי
בשעה שנדבקת בשמי לירד לתוך כבשן האם •

ובזה

ויכז מאי דאמרינן במדרש סדר ויכב פרשה פ"א סי' י'
וזל שמעון איש'קטרון אומר בזכות ויעזוב כנדו ויכב ע"כ •
לישראל היה הים רחא ויגום בזכות ויעזוב כנדו ויכב ע"כ •
ויש לקדק דאיך מלה קדיעת ים סוף במאי דכתיב ויעזוב כנדו
ויכב

דרך האתרים דרוש ראשון

ח

מכלל בני נח ומסוס הכי אחר לו נח מאנגנוניות שלך דאין
מזל לישראל ומסוס הכי ויד את המגרי כדון נוי שהכה את ישראל
דחייב תימה וכדכתיבנא *

זכות

זכות לייסב תאמר הנכב פתח הסער רבי ברכיה פתח
אחות לבו קטנה וכו' * ויט לדקדק במאמר זה טובא
זרח כמה שאמר וסדים חין לה לא הניקוהו לא מנות ומעשים
טובים ופירש מהר"ם יפה שמה שקיים מעצמו קיים ולא מלמוד
אז או רב זנס עדין לא דבר בו רוח ה' כו' * דמה קטר יט לזה
עם מה שסיים מה נעשה לאחיותינו ביום שידובר בה ספירושו
ביום שגור עליו נמרוד לירד למוך כבטן האט דאדרכה מאמר
שלא הניקוהו מנות ומעשים טובים שלא קבל אותם מאב או
מברו גם עדין רוח ה' לא דבר בו ואפי' כן קיים מנות ומעשים
טובים מעצמו דין הוא שיגילה ה' מכבטן האט * עוד יט
לדקדק כמה שאמר מה נעשה לאחיותינו ביום שגור עליו נמרוד
לירד למוך כבטן האט ופי' * עם מהר"ם יפה שהם דברים של
המלאכים וקושי מה נעשה הוא מפני שעדין לא בא לכלל מנות
כהונן כדקאמר וסדים חין לה ולכן מה נעשה לאחיותו שימלט
מאמר שאין לו זכות וזקשה לזה דלא ימנע אם יתסוד עצמו על
קדושת ה' שפיטא שדי זכות זה כי אין לך זכות גדול מזה ואם לא
יתסור נפשו הרי הוא כגול שלא ישליכנו נמרוד לכבטן * ורצ
בדחק בזה וכתב דהכי פירושו מה יט לנו לעשות שלא יבא לירי
בסיון זה שאנו מפחדים שלא יתסור נפשו לפי שעדין אינו מלומד
במנות כהונן ונראה שלא יתסור נפשו והיה דאוי שיטיס ה' בלב
נמרוד שלא ישלנו לכבטן ולא יבא לירי בסיון עכ"ד * וזהה
מלבד הדוקק טיט בפירושו זה מה קשה דאם כן מה זה שהטיב ה'
אם חומה היא כבנה עליה ופירש הרב שתשובה ה' היתה כי יט
או להביאו בנסיון ואם יתסור נפשו יגילנו ואם לאו לא תתמיד
אחבתו עמו שהדי לפי דרכו מעולם לא נסתפקו המלאכים שאם
אברהם היה מוסר עצמו שיגילה ה' דהא שפיטא להו שה' היה
מגילו לא שהיו מסתפקים שמה לא יתסור עצמו לפי שעדין אינו
מלומד בנות והונן א"כ מה זה שהטיב ה' אם חומה היא בלות'
אם יתסור נפשו אגילנו בזה לא נסתפקו מעולם וזיה לו לה'
להטיבם אל תשחרו שמה לא יתסור עצמו שגלוי וידוע לפני
שיסור נפשו וזיה הספק שהיו מתפקדים המלאכים * עוד יט
לדקדק בתשובת ה' אם יתעמיד דברים בחומה נגילנו וזכנה
אותו ופירש עם מהר"ם יפה שדרשו בנה מנות חולי אבנה
חמסה והכונה שיכנה בעולם אפי' שהוא עקר ע"כ ולא ידעתי
מה ענין זה לספיקם של מלאכים ולא היה לולה להטיבם אלא
אם יגילה או לא יגילה אך מה שיכנה אותו בדברים לא ידעתי
מה שייכות יט לו כצאן ועוד דעיקר התשובה שהיא ההגלה אין
לה טוס דמו בכתוב וכבר נדגש מזה מהר"ם יפה ונדחק וכתב
דככלל בנה היא ההגלה בהבדח שאם לא יגילנו אין יבנה
בעולם ובכלל מאתים מנה ע"כ * וזהה מכובד הוא כמה יט
מהדוקק בפירושו זה * עוד יט לדקדק כמה שהטיב אברהם אבי
חומה מעמיד אבי דכרי וסדי כמגדלות זה חנניה מיסאל ועזריה
דמה ענין חנניה מיסאל ועזריה לכאן וראיתי למהר"ם יפה שכתב
שהכונה שנס זכות בניו העתידים לנאת מתנו דתנו לו לינצל
על דרך מה שאמר לא יצול אברהם אבינו מכבטן האט אלא
בזכות יעקב ע"כ * ולא הבינתי דבריו דדברים אלו הוו שייכי
בתשובת ה' שאמר אם חומה היא שפירש אם תתמיד דברים
בחומה נגילנו היה לומר גם כן וסדי כמגדלות אלו חנניה מיסאל
ועזריה וזכות בניו העתידים לנאת מתנו יגדלו לו לינצל אבל
דבריו אברהם חין שייכות לדברים אלו כלל דלא יתכן שיאמר
אברהם דכשכיל זכות בניו העתידים לנאת מתנו יגיל ועוד על
הדאטונים

והנראה אגלי שהמלאכים היו נכונים באותה חקירה
שכתבנו למעלה אם האבות ינאו מכלל בני נח
לנמרי ובנוים לא יתחשבו או דלמא דלא ינאו מכלל בני נח
תאמר שלא נגטווי מפי ה' במנות והרי הם בדין מי שאינו מגווה
ועושה וכמו הנסים במנות שהזמן נרמא שהם פטורות ואם דנו
מעצמן לקיים המנות אף שיט להם סכר בעשייתן לא בשכיל זה
ינאו מכלל נסים לכלל אנשים במלמא דאיכא חומרא לנשים
מהאנשים ואם כן האבות גם כן תאמר שלא נגטווי על המנות
לא ינאו מכלל בני נח * וכבר כתבאר לעיל דכני נח לא נגטווי
על קדושת ה' אלא דינס הוא אף בעו' שיעבור ואל יתדג וכבר
כתבאר גם כן דעת הרמב"ם שכל מי שדיכו הוא שיעבור זא יהרב
אם נהדג ולא עבר הוא מחייב בנפשו * ואם כן אם אברהם
לא ינא מכלל בני נח דין הוא שלא יתסור עצמו על קדושת ה'
ואם מסר עצמו הרי הוא מחייב בנפשו ואינו מהראוי שיפשה
לו גם מאחד שחבל בעצמו * וזה אומרו אחות לבו קטנה זה
אברהם שעד שהוא קטן היה מסבל מנות ומעשים טובים וסדים
חין לה לא הניקוהו מנות ומעשים טובים כלומר שלא היה מגווה
מפי ה' בקיום המנות ואם כן הרי הוא כמי שאינו מגווה ועושה
ואם כן לא ינא מכלל בני נח ועל זה באו המלאכים ואמרו
מאמר שלא הניקוהו מנות ומעשים טובים ולא ינא מכלל בני נח
אם כן מה נעשה לאחיותינו ביום שידובר בה ביום שגור עליו
נמרוד לירד למוך כבטן האט דלא ימנע זו רעה חולה שאם
אברהם לא יתסור עצמו כדון בני נח שאינו מגווה אם כן
מתפרסם העו' בעולם טוו היתה זכות נמרוד לפרסם העו' בעולם
ואם יתמיר על עצמו זו יומת רעה חולה שפיטא שאין ה' מגילו
מאמר שהוא מחייב בנפשו ואיכא חלול ה' טובא ותפרסם בעולם
יומא העו' שהרי אברהם שמסר עצמו על קדושת ה' בשרף ואם
כן בין הכי וכן הכי איכא חלול ה' בדבר זהו אומרים מה נעשה
לאחיותינו ביום שגור עליו נמרוד לירד למוך כבטן האט * ולזה
הטיב להם ה' שאין הדבר כמי שהם סבורים דכשכיל שלא הניקוהו
מנות ומעשים טובים דלא ינא מכלל בני נח ומכאן זה ינא לנס
דאינו חייב למסור עצמו על קדושת ה' ואם יתסור עצמו חין ה'
מגילו לפי שהוא מחייב בנפשו אלא אם חומה היא דהיינו
שמעמיד דבריו בחומה אפי' מגילו מס' דאך כלל הניקוהו מנות
ומעשים טובים כבר ינא מכלל בני נח ובנוים לא יתחשב והרי
דינו כדון ישראל נמור כמגווה על קדושת ה' שאם מוסר עצמו
ה' מגילו * ורואה לדבר כבנה עליה שיכנה בעולם אפי'
שהוא עקר אפי' מסדר מערכות הכמים בשכילו וזו ראייה ענימה
אך

אך יגא מבלל בן נח לנחמי שהרי נטר נבחר לעיל דאמות
 העולם הם תחת המול ואין ה' מדרך מערכות הכמים בטבילם
 בדכתי' כי יהיו הנוגים חבל ישראל חנים תחת המול והם
 כן מאומרו יתברך נבנה עליה נבחר סינא מבלל בני נח לנחמי
 והם כן דרי הוא מנייה על קדושת ה' והם מניח דבריו אגילנו:
 והנה אברהם נבחר ביוצא זה כל המלאכים עם הכות דלפי
 סדרת המלאכים לא יגא אברהם מבלל בני נח והם כן לא היה
 חן הדין למסור עמו על קדושת ה' ולפי סדרת הכות יגא מבלל
 בני נח לנחמי והרי הוא כיצדאל גמור וחייב היה למסור עמו
 על קדושת ה' לזה הטוב אברהם ולומר בני חמה כלומר אגילו
 כפי סדרת המלאכים' שלא יגא מבלל בני נח חמה חמה ממנו
 חני מניח מניח ועוריה' - והכונה הוא עם ההיא דאמרינן בפ"ד
 דפסחים ט"ה כ"א מה ראו חנניה מיכאל ועזריה שמסרו נפשם
 על קדושת ה' ואמרינן דנטאו קו' מנפרדעים ומה נפרדעים
 כאין מנויים על קדושת ה' כת"ב בהו' ובלו' בביהק ובמנוריך
 ובמלאכותי' חיתמי מלאכות מנויות חבל נטר הו' אומר בטעם
 שהננו הם אנו שמנויים על קדושת ה' על אהת כמה וכמה פ"כ
 והקטו הראשונים אל דמה טאלה היא זו דמה ראו חנניה מיכאל
 ועזריה והלא ע"ז חייב אדם לחסור עמו על קדושת ה' ונוד
 דהם כפרה היא ונפרדהיא על כל המנות יהרג ואל יעבור
 והמסופות הם בתבו דגלם זה טעם כ"ג לאו ע"ז היה חלל
 אנדרטי טעם לכבוד ולכך אחר מה דאו ע"כ - והר"ן כהדוסי
 הביאו בטל עין יעקב הביא דברי ר"ת הללו וסיים וכתב דכיון
 שראו שהיה מתכוין להרבות כבוד לטעמו ולמנו' בכבוד עמו
 מסרו עמו לכבוד האל מקו' דנפרדעים שמסרו עמו להרבות
 בקדושת ה' ע"כ - והנה מהר"ם יפה בכמות רבה סדר ונרא
 קדושת ה' ס"ה' עלה דהך אנדה דמה ראו חנניה מיכאל ועזריה
 וכו' כתב וז' כבר ידעת שחלוקת בחכמי הפסק כמו שמבטורין
 אותו על דבר שאינו חייב למסור עמו עליו כגון כהן עבירות
 הן ע"ז וע"ד ובטעם דלכ"ע יעבור ואל יהרג אם רוגה
 להחמיר על עמו ליהרג ולא יעבור אם הוא רשאי דים לומר
 שהוא רשאי ויש לומר שהיה מחייב בנפשו - והנה מלאך
 יראה לכאורה סיועא למאן דאמר רשאי חבל כי משויית הו'
 סיועא לאידך גיסא דדוקא מטוס קדושת ה' וכמו בכתב הר"ן
 הוא שמסרו עמם והיינו דבעי מה ראו חנניה מיכאל ועזריה
 כו' ומכונה מפני כל מדו מנפרדעים לקדם עם כחם ולא קלת'
 מפני שהחמירו על עמם כו' יפ"ס - וכן הוא דעת הנמקי
 דכ"ב בן סורר ומורה ט"ף שהוא בתהלה הכנים לדעת הרמב"ם
 ככל פי סולאמר בו יעבור ואל יהרג אם כהן ולא עבר שהוא
 מחייב בנפשו כתב ואם הוא אדם גדול ורוצה שהדוה כרוך כדך
 רשאי להדם את ה' ולמסור עמו לפילו על מנוה קלה כדי שיראו
 החסד ולמדו ליראה את הפס כו' והיינו דאמרינן מה ראו חנניה
 מיכאל ועזריה שהפילו את עמם לכבוד האל סי' ולא הסתחו
 לגלם סררי לאו ע"ז היתה לא אנדרטי כל מלכים לכבוד בעלת'
 לא חסנו שהיו רובן טועין וסבורים שהיה ע"ז היה קדוש ה' כמה
 טעמו פ"כ - הן אהת שהרב עמו במה בדרך בנראמית רבה
 סדך נח פרה ל"ד סי' י"ט ד"ה יכול חנניה מיכאל ועזריה כו'
 וז' ולפי מה שכתבו החוספים בסדך חלו נטרות בני חלו נגדים
 למת' ע"ז דלא הוה ע"ז לא אנדרטי כל מלכי' כיוח טעי דאסמוטינן
 דאש"ג דאי בעי לא מסר נפשיה הרטות בידו מ"מ המוסר נעמו
 לא חקרי חובל בעמו שלא כדעת קנת המוסר הים' המוסר
 עמו כשאינו חייב ליהרג מחייב המחבד עמו לרעת עכ"ד -
 ולפי מה שכתב הרב בסדרת ונרא לא קשיא ולא חיד' דאיש

דהכי קאמר יכול חנניה מיכאל ועזריה טל היה מטוס חומרא
 בכלתא ללא מטוס קדוש ה' הוא שמסרו עמם וכמו בכתב
 הר"ן וכלה קאי מיעוטא דאך לימר דרשאי חבל לעול' דבעלמא
 הרי זה מחייב בנפשו - והנה אפשר לומר שאברהם נחלק על
 סדרת המלאכים שהיו סבורים דכיון דלא יגא אברהם מבלל בני
 נח לא היה רשאי להחמיר על עמו ועל זה נחלק עליהם אברהם
 דמ"ל כסדרת החולקים דרשאי להחמיר על עמו והם כן אפילו
 שהיה להרבה דין דבונה רשאי להחמיר על עמו דומיא
 דיצראל כהן מנות בנפשא דרשאי להחמיר על עמו וזהו
 אומר חני חומה כלומר חני מחמיר את דברי ומוסר את נפשי
 לפי שאני סבור כמו שרונה להחמיר על עמו רשאי ורואה דברי
 כמגדלות חלו חנניה מיכאל ועזריה דהך שהיו פטורים שהרי
 לא ה' כס ע"ז כי אם אנדרטי כל מלכי' מסרו עמם על קדושת
 ה' - ועוד אפשר לומר טעם אברהם ס"ל כסדרת הרמב"ם שהיה
 סדרת המלאכים דרשאי להחמיר על עמו חלל שאברהם כח
 לדמם למלאכ' מה שחלק מהר"ם יפה והנמקי דכולו' חיתגור
 כמחור לכל כונתו היתה להסכיח כמו ית' מן העולם ולפרסם
 ע"ז בעולם וכן הדור ההוא היה מלאך פרוך בע"ז עד כהאד
 וכמו שאמר רז"ל ומנוס הכי רנה אברהם לקדם שמו כדי שמתנו
 יראו העולם ולא יעבדו עוד ע"ז - וזהו לאמר אברהם אפילו לפי
 דבריהם שלא יגא מבלל בני נח אפילו הכי חמה ומשמיד
 חני את דברי לפי שכל כונתו על נחמור הוא לפרסם ע"ז בעולם
 ולמנוט לכבוד פנים ועוד כהדור הוא פרוך הרבה כע"ז והם כן
 חני רונה לקדם כמו ית' וכו' חף הרמב"ם יורה דמנוה רבה היא
 ורואה דברי כמגדלות זה חנניה מיכאל ועזריה דאך חלל היה
 עם כי אם אנדרטי כל מלכים מסרו עמם על קדושת ה' חמיתגור'
 חלו וכמ"ס הרב הנמקי ומהר"ם יפה אל - הכלל הוזהר שאברהם
 פא חלוק על המלאכים ולומר דאך דלא יגא מבלל דבני נח היה
 מוסר נפשו על קדושת ה' והביא ראיה מחנניה מיכאל ועזריה ט"ף
 שלא היה עם ע"ז מסרו עמם על קדושת ה' וכדכתיבנא -

ובזה

יובן מהאמר רז"ל פ"ה דכוסות דף ר' ג' דקה ממני ונתת
 בת קול ואמר' אהת הגלת ממך וכני בכיה חידך שאני
 מגיל ב' מבניך מן האור ומאן כינאו חנניה מיכאל ועזריה -
 ויש לדקדק מה טיבות יס להגלת ממך וטני בכיה עם הגלת
 חנניה מיכאל ועזריה - ועוד דלמא לא יגלו חנניה מיכאל ועזריה
 בזכות עמם שמסרו נפשם על קדושת ה' חלל גראה כהכונה
 היא ככבר כתבנו לעיל בדרוש ראשון טיפ' לתמוה על יאודה
 אדך כטרה לתמר מהמיתה באיברה לאים אחר חלה לו חנני
 כרר ורלא כפי דבריה מגדל העון שהכנילת לאותו זדוק ככלתו
 וכל ככו למחו דאמר דבני נח מוהרין בכלי העריות סיכראל
 מוהרים בהם וכתבנו דטעמא דאמר הוא לפי שטר ואונן כמו
 שלא כדרכו וכני נח אינו קוני' בכנילה דלא כדרכה לפי שהן
 מוהרים על זה ויהודה הוזהר לדבריה ואמר גזקה חמני טאך
 דה עון לכי שאינה כחכמת אהת טח ואונן והם כז ע"כ יאודה
 סבור כלא יגאו מבלל בני נח ומס' לא חניבה המר בלמו דאלו
 היה סבור דיגאו מבלל בני נח הטיבא מתר אהת טח ואונן מטוס
 דיצראל קונר בכנילה דלא כדרכה - ולכך זה טיפוס לואודה
 דאך טלה דפתו שלא יגאו מבלל בני נח ורלא אברהם חסד
 עמו על קדושת ה' וה' הגילו דזה מורה דיגאו מבלל בני נח
 מטוס דבני נח אינם מלווין על קדושת ה' - חלא כיוודה ימרך
 לזה דלמולם לא יגאו מבלל בני נח ומה שמסר אברהם עמו על
 קדושת ה' הוא מטוס דאברהם ס"ל כסדרת החולק' על הרמב"ם
 ואית' להו' דאפילו מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג רשאי להחמיר
 על עמו או כסדרת הנמקי ומהר"ם יפה דאך הרמב"ם מודה

דהכי

שדכדי הרב אל דרכיו אללי תלמוד * ובניקור הדבר שחלקו בו
 הרא"ם ומהר"ם יפה אם נענשים בעונשי שמים על שאר המצות
 כל דבר זה מלוי באתו המחלוקת הקדוש ככתבנו לעיל בדרוש
 א' אם קודם מתן תורה ילאו מכלל בני נח למרי אפי' להקל או
 לא ילאו למרי כי אם להחמיר ולא להקל דלמ' ד סינא מכלל
 בני נח אפי' להקל כר' שחייבים הם כדוני שמים דאיך יתכן
 דכשיבא להם קולא מגד התורה יעברו על מצות בני נח ובמצות
 התורה יהיה הדבר ברזונס כי ירצו ויקיימו ואם לא ירצו לא
 יקיימו הלא זה הדבר כאין הדעת סובלתו * אך למ' ד דלא ילאו
 מכלל בני נח כי אם להחמיר או אפיקר שלא יענשו על המורה
 והרי דינס כנסים כמ' ע שהזמן נרמא כאינס מצות כאלו דונות
 לקיים מקיימתי ואם לא אינס נענשים עליהם * וכן דאיתי ללאחד
 מצדולי המחברים שכתב שהאבות היו מקיימים את המורה כמי
 סאינו מצווה ועושה ואם כן מי באינו מצווה ועושה תקבל סכר
 על הדריסה ואינו נענש על הפרטיהיהן אחת דכמי מה שכתבנו
 לעיל בדרוש דאטון דהרא"ם הוא דאית ליה דלא ילאו מכלל בני
 נח למרי ומהר"ם יפה אית ליה דלא ילאו מכלל בני נח למרי לפי
 זה נונאוו דבריהם דסתרי אהדדי דהרא"ם דס' דלא ילאו
 מכלל בני נח כתב שנענשים בידי שמים ומהר"ם יפה כתב
 דינאו מכלל בני נח למרי סוכר כאינס נענשים בידי שמים
 ובאמת לדעתנו הם דברים מתמיהים והנכון אללי מה שכתבתי
 דמל' הדין פלונחא כהדין פלונחא דלמאן דאמר דלאו
 מכלל בני נח למרי נענשים ולמאן דאמר דלא ילאו אינס
 נענשים *

דאיכא דהדור סרוך או היבא טהאונס כונתו למעט כבוד שמים
 שאו איכא קדוש ה' אם מוסר עגמו זה היה דעמו על יאודה
 עמה סמסר אברהם נפשו על קדושת ה' * והנה ה' רנה להודות
 לדבריו וכמו באמרו רז"ל שינתה בת קול ואמרה נדקה מחני
 מחני ילאו הדברים כבושים טנס אחי הסכמתי בזה שלא הייתה
 תמר אסת ער ואונן לפי שלא ילאו מכלל בני נח ומה כאברהם
 מסר עגמו הוא מהטעמים הנז' * וזהו שאמר ה' ליאודה אתה
 הגלת תמר וכני בניו ונזרת אומר כאברהם אף שלא ילאו מכלל
 בני נח יפה עשה במה סמסר עגמו על קדושת ה' גם אחי הנני
 מודה לדברך ואני מניל לחנניה מיכאל ועזריה מוכסן האם
 והוא ראיה לדברך כאף שהיו פטורים שהרי לא היה סס ע"ז כי
 אם אנדריטי טל מלכים אפילו הכי מסרו עגמם ואני מנילם
 יהדות לכל באי עולם סבדון עשו במה החטרו עגמם על קדוש
 ה' ונדויקים ולכו כס ושמתת עולם על ראסם :

דרוש שלישי

בראשית רבה פרשה מ"ד סי' מ"ה ו"ל אל תירא אברהם
 רכנן אמרי לפי שהיה אברהם אבינו
 מתבחר ואות' ירדתי לכבסן האם ונכלתי ירדתי לחלחלת מלכי'
 ונכלתי תאמר שנתקבלתי סכרי אחר לו הקב"ה אל תירא סכרך
 הרבה מאד המד' א מה רב טובך אשר פננת לי ריחך ע"כ *
דרך הקד'ם ראוי לחקור ולטוס לב אם האבן שהיו מקיימתי
 כל המורה קודם שניתנה אם היו נענשי בעונשי שמים
 כשלא היו מקיימים אחת מצות ה' או דילמא דוקא בטבע מצות
 שננטשו עליהם נענשים עליהם אבל בשאר מצות לא נתחייבו
 בהם מכל וכל לא בידי אדם ולא בידי שמים *

ועל פי הנשנה זו הבא נבא לכאר פסוקי פרשת ויחי וזה
 תאמר ויאמר יעקב אל יוסף אל כדי נראה אלי בלוא
 באך כנען ויברך אותי ויאמר לי הנני מפקד והרבתיך ובתתיך
 לקהל עמים ונו' ואני בבואי מפקד משה עלי רחל ונו' * והואיל
 ואתי לידן בני קראי יומא כהו מלתאי והיבא למידק כהו טיבא
 חדא דלתאי הלכתא סיים המק' אשר נראה אל ו' ה' שהיה בלח
 באר כנען * ותו במה תאמר משה עלי דמלת עלי היא מיותר *
 גם במה סיים יעקב דבריו ויאמר ואני בבואי מפקד ונאמר ים
 לדקדק דמה טיבות ים לדברי' אלו עם מה כסיפר לו כנראה
 חלוי ה' והבטיחו הנני מפקד והרבתיך וכו' וכבר נאמרו דר"ל
 בזה ואמרו ואע"פ שאני מסדוה עליך להוליכני ליקבר בארץ
 כנען ולא כן עשיתי לאחד וידעתי טים בלבך עלי אבל דע לך
 שכל פי הדבר קברתיה סס כו' * ואני ממיה בזה דכפי שיטת
 רז"ל היה לו ליעקב לומר כל זה צפדטה הקודמת כנראה לו
 ונשאחתי ממרים וקברתני בקבורתם או היה לו לסיים דבריו
 ואני בבואי מפקד ונו' אבל הכא סאינו סחור אותו על הקבורה
 לאיזה תכלית מספר לו מיתת רחל ועיין במה שכתבתי ליישב
 שיטת רז"ל לקמי בדרך אמונה דרוש כו' יע"ש *

והנה הרא"ם אל פרשת חיי טרה ד"ה שהרי אינה בת עונסין
 כתב וז"ל בטלמא נבי אברהם שאתרו כן מאה ככז
 שבעים וכן נענשים ככז חמטה לחטא יחיא שלא חטא אברהם לא
 בעונשי אדם ולא בעונשי שמים אלא טרה שלא אחרו אלא בתי
 מאה ככת עשרים לחטא תינח מעונשי שמים אלא מעונשי אדם
 מאי איכא למיח' והלא בת מאה טנה אינה נקיה אלא מעונשי
 שמים אבל לא מעונשי אדם * אל כיון דבזמנא עדין לא נתנה
 המורה אלא טהם קבלוה מעגמם ואין סס לא עונשי כמים בלבד
 לא הוכרך הכתוב להודיענו שהיו נקיים לא מעונשי שמים בלבד
 אלא מעונשי אדם טעדין לא היו נראהו דאיתו זמן לא * אך ק'
 מ' מצות בני נח סכבר הוזהרו עליהם קודם מתן תורה ויט
 בהם עונשי אדם עכ"ל * מוכח מדבריו דס' דככאר מצות חזק
 מ' מצות בני נח איכא עונש שמים ואין חולוק בין ז מצות לכאר
 כל המצות אלא לענין עונשי אדם *

והנה חזן מכות כו' יחמ' נא באינן אחר ונדקדק עוד במ"פ
 ועתה שני בנך דמיבת ומתה היא מיותרת * עוד יט
 לדקדק במתנה זו נתנן יעקב לאפרים ומנשה כאמר אפרים
 ומנשה כראובן וכמנחם יהיו לי נשפי מה שכתב הרמב"ן אז
 נחלקה לזכ חלקים ונבט לוי לא נטל חלק בארץ ונטל דחובן
 חלק א' ואפרים ומנשה שני חלקים ככביל בכורת יוסף כדון כל
 בכור כנולד צ' חלקים וסבירא ליה לברמב"ן טיוסן היו לו
 צנים אחרים כעכטיה דקרא דכתוב ומולדת אשר הזכרת
 אחריהם וס' דח' לא ינא חפי הנביא דבר לבטלה אלא דכאר
 הכני' לא נטלו עם מנשה ואפרים אלא בחלק א' דהיינו חלק
 הפטיטו' ונדכתיב ומולדת אשר הולדת אחריהם על כס אחיה
 יקראו כנחלם וכתב הרמב"ן דנחלה כיינו חלק הפטיטו' אבל
 חלק

אך מהר"ם יפה אל חולק עליו בזה שכתב כס' חיי טרה
 פ"ב סי' א' ד"ה בת מאה ככת עשרים לחטא לא
 ולדידי אין ענין למה שכתב דבזמנא טעדין לא נת' המורה לא
 טקבלוה מלתיהן אין סס אלא עונשי שמים בלבד דאף עונשי
 שמים אין כאן כיון שלא ננטו כמנ' מהקב"ה מדע שהרי יעקב
 פטא שמי אשיות עכ"ל * והנה מה שהביא ראיה לדבריו כיון
 שלא ננטו במצות ליבא עונשי שמים ממה שנטא יעקב שמי
 אשיות לא ידעתי כונתו דמה יענה הרב למ' דכל הערות
 האסורות בישראל דאסורות לכני נח דאיך נכא יעקב שמי
 אשיות אלא עכ"ל שהיה ע"פי דברך או טיט' אף קודם מתן
 תורה ילאו מכלל בני נח ונטיירו רחל זלמה ואין בהם טוס
 איסור קודמה דק"ל דנר שנתנייר כקסן סנולד דמי וכת"ס הרב
 שצמו ככתבו דבריו לעיל בדרוש א' יע"ש * וא"כ אף אנו נאמר
 שאף שלא ננטו במצות מהקב"ה יט בהם עונשי שמים באופן
 שצ"ל

דרך האתרים דרוש שלישי

חלק האחר דהיינו חלק הכורה לא נטלו באר הבנים כלום ועבול
 כן דאלת"ה לא טעם בחלק הכורה נטלו באר הבנים עם מנסה
 ואשרים אם כן מה הפרש יש בין אפרים ומנסה לבאר הבנים
 ואם כן יש לדקדק דמי הכנסו ליעקב בתוך זה לחלק בכך בין
 הבנים היה לו לתת בסתם שני חלקים ליוסף ואלו היו מחלקים
 את הארץ בסוף מנסה ואפרים עם שאר הבנים עוד יש לדקדק
 במה טעמים דבריו ואני בבואו מפרד וגו' דלא היה תכלית סוים
 מקום המיתה שהיה בדרך ומקום הקבורה שהיה בדרך אפרת
וגראה דזה יובן בהיותו דאחריון פ"ג נחלין נכסי לך
 ואחריון לפ"ד הא' וזכר השני מוניה מיד הלוקוח
 דברי רבי רמב"ה ח"ו לטני אלא מה שסייר ראשון ואחריו בנת'
 אר"י הלכה כרמב"ה ומודה שאם נתנם במתנת ש"ח לא עשה ולא
 כלום מ"ט אחר אביו מתנת ש"ח לא קנה אלא לאחר מיתה וכנה
 קדמו אחריו. מו אחריו. התם היתה אמתה דהיה לה דיקלא
 בארעא דרב ביבי בר אביו כל אמת דהיה אויל למינורה הוה
 קפיד עליה אקניניה ביה"ה כל שני חיי אול איהו אקנייה לבנו
 אחר רב הונא בריה דרב יוסע טעם דאמו ממולא אחריתו
 מילי מוליא אפי' רמב"ה לא אחר אלא לאחר אבל לעתה לא
 עד כאן. ובפי' חילוק זה דרב הונא נהלקו הראשונים אל ודעת
 הרמב"ם הוא לומר דעד כאן לא קאמר רמב"ה ח"ו לטני אלא
 מה שסייר ראשון ואם נתן הראשון מעטיו קיימים ואין לטני
 כלום אלא כשתן הראשון לאחר אבל לעתה כגון שנתים למי
 טריו לירשו טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 בהלכות זכיה טעם הראשון נתן לבנו או לאחר מירטיו מתנה
 לא עשה כלום והשני מוניה מיד הירש. ובתב הרב הוניד
 דשעמא דמלתא הוה מפני טעם הנותן כשאתר ואחריו לפלו'
 לא היה דעתו שיוכל המקבל הראשון לתת לבניו או לירשו
 באם כן לא עשה ולא כלום בטעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 גרין לבניו אבל כשאני יכול לתת לבניו או לירשו אפי'
 שיוכל לתת לאחרים ח"ו אדם חוטא ונותן לאחרים ע"כ ימנינו
 למקדן שיש שני דברים באומר ואחריו לפלוני שאם נתן הראשון
 טעם יקו מעטיו מועילו האחר הוא היבא דנתן הראשון בתנאי
 שכיב מרע טעם קדמו אחריו וטעם הוא הוה דנתן הראשון
 לבנו דלא עשה ולא כלום. וזה דאחריון דאם נתן הראשון
 במתנת ש"ח דלא עשה ולא כלום היינו דוקא היבא דנתן בסתם
 והטעם דכל מתנת שכיב מרע טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 מיתה וכבר קדמו אחריו אבל אם היה שכיב מרע ופירש דבריו
 שנותן מעטיו או פטיטא טעם המקבל ואין לאחריו כלום לפי
 טעם טעם דבריו ואחר שנותן מעטיו ח"ו לה דיו מתנת שכיב
 מרע כי אם מתנת בריא ורחו שכתב הרמב"ם בהל' זכיה ואל
 אל תטע' בטעם מרע שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעטיו
 כי לא היו זה מתנת שכיב מרע אלא כשאר כל מתנות הכריזים
 וזה פשוט. והנה מנינו כשהבטיח הקב"ה ליעקב בבטורת
 הארץ כשנגלה אליו בלון אחר לו ואת הארץ אשר נחתי לאברהם
 וליצחק לך אתננה ולורעך אחריו אתה את הארץ נתנה שיהיה את
 הארץ ליעקב ואחריו לורעך ואינו באומר נכסי לך ואחריו לפי'
 והנה במתנה הללו שהיה נותן יעקב בכורה ליוסף הרי הוא
 כאלו עמד הראשון ומנה ונתן שהרי כבר אחריו בטעם רמב"ם
 אל דמטעם שהטא רובין זכו כל הטעמים. בחלק הכורה ואם
 כן יעקב כשנותן הכורה ליוסף אם כן הוה ליה כאלו נתן
 מנכסיו שאר הטעמים וכאלו למחוקת רבי ורמב"ה דלדעת רבי
 דהאחר השני מוניה מיד הלוקוח לא הועילו מעטיו דיעקב
 כלום והטעמים חייב נותנים ליוסף חלק בכורה אלא נוטל
 בארץ כשאר הטעמים חלק אחר ח"ו לדעת רמב"ה זכיה יוסף
 במתנתו

במתנתו דאית ליה דאין לטני אלא מה שסייר ראשון. והנה
 יעקב אביו כבר ידע שהלכתא כרמב"ה דאין לטני אלא מה
 שסייר ראשון אלא שהוקשה לו שהיה חולה וכדכתיב ויאמר
 ליוסף הנה אשיר חול' ויחזקו ישראל וישב על המטה ולדעת ר'
 יוחנן אם נתן הא' במתנת שכיב מרע לא עשה כלום לפי שכבר
 קדמו אחריו. ועוד הוקשה לו שנותן לבנו ולדעת הרמב"ם כל
 שנותן לבנו לא עשה ולא כלום ואחריו מוניה מיד הכן ולפי
 שני טענות אלו לא היה זכיה יוסף במתנה לכוון שנותן לו יעקב
 וליוסף כל זה אחר לו אל כדו נראה חלי בלון בארץ כנען וגו'
 ואמר לי ונתתי את הארץ הזאת לורעך אחריו חמות עולם
 דהיינו נכסי לך ואחריו לפי' ועתה שני בניך הנולדים לך עד
 בואי אלך מצרימה לי הם כלומר אף שכאני חולה חייב נותן
 מתנה זו סתם כשאר החולים שאין מתנתם חלה אלא לאחר
 מיתה אלא ח"ו מפרש דברי ועתה שני בניך כלומר מעטיו חיי
 נותן המתנה. וטעם כניד וכבר למדנו הרמב"ם אל טעם שכיב
 מרע שמתנת דבריו ואומר שנותן מעטיו הרי מתנתו במתנה כל
 הכריזים שקונים חמותה טעם ואם כן לא שייך הכה טעמא דר'
 יוחנן דאמר מ"ט קדמו אחריו טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 לאחריו ח"ו עדין קשה שמתנה זו היא ליוסף וכבר אחריו בטעם
 הרמב"ם טעם טעם הראשון לבנו לא עשה ולא כלום לזה אחר
 אפרים ומנסה כראובן ושמעון ויהו' לי כלומר אל יעלה כדעת
 שמתנה זו בכורה ח"ו נותנה ליוסף אלא דוקא לתנשה ואפרים
 שאינם יורשים עלי ודאיה לדבר שמולדת אחר הולדת אחרים
 על כס אחיהם יקראו בנחלתם ואם היתה שמתנה זו היתה
 ליוסף ח"ו חילוק בין מנסה ואפרים לשאר הבנים אלא ודאי
 ממה שאמרתי דשאר הבנים לא יטלו עם מנסה ואפרים כי אם
 בחלק הפטוטות ולא בחלק בכורה מזה תלמוד שאין מתנתו כי
 אם למנסה ואפרים והדבר פשוט טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 לירטיו שמתנתו קיימת. באופן שהשני ריעותות שאתרנו שהיו
 במתנה זו דיעקב דהיינו שהיה חולה ושהיתה המתנה לירשיו
 כבר יוסעם יעקב אביו. ח"ו עדין לא נתייבבה דעתי בזה אולי
 יאמר יוסף דכל זה נח' אליבא דרמב"ה דאמר ח"ו לטני אלא מה
 שסייר ראשון ח"ו אליבא דרבי דאמר השני מוניה מיד הלוקוח
 ח"ו שנתן הראשון מתנת בריא ולא נתן לירטיו לא עשה ולא כלום
 ואפשר דהלכה כרבי. לזה בא יעקב ואמר אל יעלה כדעתך
 דלמא הלכה כרבי לזה אחר ואני בבואו מפרד וגו' ורנה ללמדו
 טורטי הדינ' עד היכן דעתו שהלכה כרמב"ה: והענין הוא
 דאחריון פ"ג נחלין ח"ו יוסף ח"ו יוחנן הלכ' כרמב"ה ואפילו
 עשאן תכריזין לתת והקטו פטוטא ותירטי מהו דתימא לטוייבא
 איסורי הנאה לא יסביכה ביהויה קמ"ל. ופירש רמב"ם ז"ל
 לטוייבא איסורי הנאה לא כו' אלא ע"ה ליהנות בהו בני אדם
 דביחא ליה לאויבא דליבנו אונסי בממוניה ולא לך לאיבוד
 ע"כ. נמנה דהיה עולה על הדעת דבדבר שהיה אוסרו בהנאה
 ח"ו רמב"ה היה מודה בדבר דלא עשה ולא כלום בזה בא ר'
 ולמדנו דרמב"ה ח"ו באיסורי הנאה ס"ל דהיינו קיימים. וזו
 היא כונת יעקב באומר ואני בבואי מפרד מתה עלי. רחל בדרך
 ואברהם פס בדרך אפרת כלות אדע וחטכיל עד היכן חיי סבור
 שהלכה כרמב"ה פתח בדרך והכריחה פס בדרך ואחרתי איתו
 הקוים ולא הולכתיה לבית הקברות אלא אחרתי מקום מחרתי
 לפי שאני סבור שאף באיסורי הנאה הלכה כרמב"ה והדבר ידוע
 באופן המקום שנקברה פס רחל היה מאז וכדכתיב בארץ כנען
 ובנו שהכריח רמב"ה אל הרי כשארתי מקום פחדה שהיה טעם
 אחריו מ"ט דמטעם ליה דהלכה כרמב"ה באופן דמתנה הלון
 שפתה למנסה ואפרים מאמר הוה וקיימת הוה טעם טעם טעם טעם

לחלוק פליין ביטוב פסוקים אלו באופן אחר ונקדים
 מה שאמרנו במדרש מוקדם אדם ילע קדם ואחר נדרים
 לבקר א"ר ינאי אחר אדם את נדרו נתבקר ענקסו דע לך סכן
 יעקב על ידי שאמר את נדרו נתבקר ענקסו אחר ויאמר
 אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ועשה שם מובח ע"כ * וכן
 מכתב ע"כ * והנה לא נתבאר בדברי רז"ל מה היה נדר זה שאמר
 יעקב שנענש עליו והר"ם כתב שהוא מה שדרר והאכן הוא
 אשר שמתו מנה יהיה בית אלהים והוא שאמר לו ה' קום עלה
 בית אל ועשה שם מובח ומה שנענש הוא על מה שנתאח בסוכות
 שכל זמן שהיה בבית לבן לא היה מקפיד עליו על זה מפני שלא
 חל עליו הנדר אלא מטייל שם לשוב כדכתיב ושבתי בשלום אל
 בית אבי או והאכן הוא לפיכך כשאמר בסוכות הקפיד עליו
 והקב"ה והענישו ככתבו עכ"ל * והרב מהר"ם יפה תמה על וואמר
 שאם נדר זה שאמר יעקב הוא סיכנה מובח בבית אל נדר זה
 לא חל עדין עד שיבא לבית אביו כמו שאמר יעקב ושבתי בשלום
 אל בית אבי ומ"ם הר"ם דמינה מביא לבן לשוב לבית אביו
 חל הנדר בדרך אזהבים טוהו לו שפירוש ושבתי יהיה פירושו
 ומשהחיל לילך בדרך לשוב לבית אביו דפסטיה דק' הוא שיטוב
 בפועל לבית אביו או והאכן הוא * ומכח קויות אלו כתב
 הר"ם יפה שגדר זה שנענש יעקב על איחורו הוא מה שגדר וכל
 אבר תתן לו עטר אעטרנו לך כי זה אינו תלוי בתנאי אלא מלתא
 באפסי נפש הוא שכל זמן שיחגרו ה' ויתן לו עטר וכבשים
 וכבוד עטר אעטרנו לך ולעולם דמה שגדר לבנות מובח תלוי
 בתנאי שיבא לבית אביו בפועל וכדר זה לא חל עדין לפי שעדין
 לא שב לבית אביו עכ"ל *

והנה מה שכתב הרב שמה שגדר וכל אשר תתן לי עטר
 אעטרנו לך שאינו תלוי בתנאי דושתתי בשלום אל
 בית אבי אלא מלתא פסיקתא היא ניאם לואמר וכן הוא דעת
 הר"ם מפני שהוקשה לו דאך יתכן שאם לא ישמר לו כל
 ההבטחות שלא יוגא מעט דכשלתא מה שאמר והאכן הוא
 יהיה בית אלהים לא קשיא אם הוא בתנאי דכונתו היא שאם לא
 ישמור לו כל ההבטחות הללו לא יהיה עובד את ה' על האכן
 הוא אבל יהיה עובד במקום אחר שירגה אך חיוב המעשר לא
 טיך בה תנאי * אך מה שכתב מהר"ם יפה נדר זה שנענש
 עליו מפני שאחרו הוא נדר דעטר אעטרנו הדבר קשה בעיני
 דהכתוב אומר קום עלה בית אל ועשה שם מובח אלתא נדר זה
 שמינש אותו ה' הוא מה שאמר והאכן הוא * ומ"ם הרב שזוהו
 ה' לבלות לבית אל לבנות המובח אעפ"י שלא חלה עליו חובה זו
 כדי שפירוש שם מעשרותיו שחל הנדר בהם ויקח מהם עולה
 וזכחים לאלהים דברים הללו הם דחוקים בעיני הרבה דאם כן
 עיקר הנדר שמינש אותו ה' דבינו הפרשת המעשר חסר מן
 הכתוב * והנראה אצלי הוא שברת הר"ם עק' הנדר שמינש
 אותו ה' הוא מה שגדר והאכן הוא וכפסטיה דקרא דכתיב
 קום עלה בית אל ועשה שם מובח אעפ"י שהתנה ושבתי בשלום
 אל בית אבי ועדין לא שב אל בית אביו מכל מקום חסב שפיר
 דחל הנדר * ודבר זה מתורתו של מוהר"ך ז"ל יש ללמוד אותו
 מנאי וינא שאין יהודי אחר ראוי לשכרה עד שיעברו שלש שנים
 ונוי שמשכן בתו ליהודי אי משכנתא הוי בכלל שכירות והשיב
 הרב דאף דבלטון פני אדם לא הוי משכנתא בכלל שכירות מכל
 מקום כיון דאיכא אומדנא אמרי' דאף בתשכנתא חלה ההשכמה
 והניא ראיה לדבריו מתאי דנתן בעז' נדרים א"ר יהודה היה
 טעון פסחן ורועי ואמר קונס נמר ועשיתי עולה עלי מיתר

לאתרסות **ג** **ב**

עון דכל שאמר נמי מזה קח' לך חטא ולא באשמד חטא * וככ"י

כתבו **3** **2**

ואם
 לא
 מה
 ויאמר
 יפת ר'
 וכבר
 גם כל
 זן ולפי
 יעקב
 עז ונו'
 עולם
 דך עד
 נותן
 לאמר
 חו אבי
 סבי
 בה כל
 א דר'
 חתנה
 כט
 אחר
 דעפק
 פ'ר
 ריהם
 יתה
 ודאי
 חס
 י כי
 יתן
 שהיו
 רטוי
 אולי
 א מה
 וחות
 בלום
 עתך
 לארו
 הוא
 פילוי
 ינהו
 ז' ז'
 אדם
 יכוד
 נאה
 ר'
 וו
 דרך
 כבוד
 יתו
 דתי
 דוע
 יען
 של
 ללו
 מוט

דרך האתרים דרוש שלישי

כתבו התוספות טס ובס"ק דר"ה דמאי דאתרינן אין אמתו של
הדם תהא אלה אם כן מקטנים ממנו ואין לו דהיינו מתוך
של נדרים וכדאיתא בפ"ק דשבת בעון נדרים אמתו של אדם
תהא שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך ומאי
דאתרינן כך חטא ולא באשתך חטא מיידי במשלם אחר כך לא
טעבר בכל תאחר * והנה לכן עזאי דדרש אותו לומר אותו
בלא ירנה ואין מאחר נדרו בלא ירנה אומר לן מיעוטא דכך
חטא לומר כך חטא ולא באשתך חטא אך רבי אליעזר פליג התם
ודרש קרא דאיתו לדרשא אחריתי וקאמר אותו בזבח הוא מדבר
ואינו מדבר בכהן וכבר ביארו כל זה התוספות בס"ד דר"ה אליעזר
כליג אהן עזאי כדרשא דאיתו ואם כן לרבי אליעזר דלית ליה
מיעוטא דאיתו לומר דאין מאחר נדרו בלא ירנה לויטריך
מיעוטא דכך חטא לומר ולא בקרבנך חטא לומר שאם עבר
זמנו לא נפסל הקרבן ואם כן לרבי אליעזר לית לן מיעוטא
לומר דמטום כל תאחר אין אמתו של אדם תהא דאפשר דכללא
הוא דמטום עון נדרים אמתו של אדם תהא ואפילו מטום עון
דכל תאחר ונראה דהכריתא הטויה בפ"ק דר"ה דקטני כך חטא
ולא בקרבנך חטא רבי אליעזר הוא דדרש אותו להלכתא אחריתי
ואיטריך מיעוטא דכך לות' שאין הקרבן נפסל אם נתאחד ולפי
זה רבי שמואל בר נחמן דאמר דהעונם טבא ליעקב מאימור
נדרו הוא מה שארע לו מדינה ולא קאמר דהעונם טבא לו
משבת אימור הנדר הוא מיתת רחל היינו מטום דס"ל כהן עזאי
דרש אותו בלא ירנה ואין מאחר נדרו בלא ירנה ואם כן
אוייתר לן מיעוטא דכך חטא לומר כך חטא ולא באשתך חטא
לומר דאין אמתו של אדם תהא בטביל עון דאימור נדרים מטום
הכי אחר דמה שארע ליעקב בטביל מה שאימור את נדרו היינו
מה שארע לנו מאותו מעשה דדינה ורבנן דאמרי דמה שהניע
ליעקב מהעונם שאימור את נדרו היינו מית' רחל ס"ל כר"ה דלית
ליה מיעוטא למטום מיתת אמתו מטום עון דכל תאחר *

ובדה נכח לכונת הפסוקים שיעקב נסתפק אולי יוסף יהיה
סבור כרבי אליעזר דדרש כך חטא ולא בקרבנך חטא
ולית ליה מיעוטא למטום ולא באשתך חטא ויהיה ספור דאף
בטביל עון דאימור נדרים אמתו של אדם תהא ולפי זה יהיה לו
קצת מטטתה בלבו שיעקב היה טבא במיתת רחל דמטום דאימור
נדרו תהא רחל לזה אחר אל עדי וגומר וכגמ' פ"ב דשבת תניא
רבי נתן אומר בעון נדרים תהא אמתו של אדם שנאמר אם
אין לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך ומאחד שהורטינו מר"ל
שהדרש' תדרש בדכתיב וכפטיס יסיגן סלע אענה אף אני חלקי
בכונת הכתוב דאומרו אם אין לך לשלם למה יקח מסכבך
מתחתך דלפי דרש' ר"ל דמיידי בעון נדרים לא ידעתי היכן נרמו
עון נדרים ככתוב זה *

והנראה אגלי דפסוק זה הוא נקוטר עם פסוק הקודם אל
תהי בתוקעי כף בעורבים מחמות אם אין לך
וגו' והכוונה היא עם תאי דאתרינן כסוף סרק המקבל לא תבא
אל ביתו לבעוט עבדו * לביתו אין אמתה נכנס אל תהא
נכנס לביתו של ערב וכתב הרב בעל התרומות דאף קול
דחסדרין ל"ב בערב אין חסדרין דכנס דנטמנה דינו של ערב
שאמר למשכנו צורע ליכנס בכיתו כך נקל בחובו שאין
מזדרין לו והדבר ידוע שהסדור הוא דמגיחין לו מטה ומשכב
וכחביארה והנה שלמה בכמה מקומות הזהיר על הערבו' בדכתיב
בני אם ערבת לרעך וגו' ועל זה בא והזהיר על הערבו' ואמר אל
תהי בתוקעי כף בעורבים משאות לפי מחוב כל ערבות אינו
כשאר חיובות שמתחמים עליהם שאינו נכנס לביתו של לזה
ומזדרין לו שמתגיחין לו במה שיכנס אל כהן בערבו' אם אין
לך

לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך כלו' יקח מסכבך דכעלמא
אינו ליקחה ועוד פוקח אותה בעור' תחתך דהיינו שנכנס לביתך
ולוקחה באופן שפטים רעות יקרא לך בערבות * ומתה נחזור
לדרכת ר"ל שדרשו פסוק זה לו' דבעון נדרים אמתו של אדם
תהא עוד אתרינן התם בפרק ב' דשבת ר' אומר בעון נדרים
בנים מתים כשהם קטנים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את
בשרך וא' תאחר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקנוך האלקים
על קולך וחבל את מעשה ידך אי זה הם מעשה ידיו של אדם
היו אומר בני ובנותיו של אדם ע"כ * והנה אין ספק דרבי
ורבי נתן לא פליגי דהא כל חד וחד קרא קא דריש ולא הקטו
לר' נתן מקרא דוחבל את מעשה ידך וכן לרבי לא הקטו מקרא
דלמה יקח מסכבך מתחתך אלא ודאי דלא פליגי אלא דעון זה
דנדרים לפעמים נפרעים ממנו במיתת אמתו ולפעמים נפרעים
ממנו במיתת בניו ובנותיו הקטנים והכל תלוי בסיקול אל דעות
אך נהי דלפעמים כעון נדרים אין נפרעים ממנו מומית בניו
אלא במיתת אמתו אך לא יתכן שמי שיש בידו עון נדרים
שיבטיחנה לו כרבוי ודרו מאחר נכדון זה לפעמים עונשו הוא
מיתת הנכים והנה כשנללה ה' ליעקב בלון הבטיחו ואמר לו גוי
וקהל גוים יהיה ממך ודרשו ר"ל גוי זה בנימין וקהל גוים זה
מנשה ואפרים שבתידים להיות בתנן הטבטים וזו היא כונת
יעקב טבא לומר ליוסף טבא יעלה בדעתך לומר דבטביל אימור
דנדרים נמי אמתו של אדם תהא דומיא דנדרים ענשם וכטביל
זה תהיה לך טינה בלכך שאני נרמתי מיתת רחל באם כן לפי
דכרוך שאין אתה מחלק בין עון נדרים לעון דכל תאחר נמתא
כשכנס בטביל של אדם מתים כעון נדרים הכי נמי בעון דכל
תאחר מתים ועל זה אחר אל עדי נראה חלי בלון וגו' ואמר לי
הכני מסרך והרבתיך ונתתיך לקהל עמי' ודרשו ר"ל מסרך
והרבתיך על בנימו ונתתיך לקהל עמי' על מנשה ואפרים הרי
שבטני ברבוי בניו ואם כן אין יעלה על הדעת שאני כחאי
מפדן תהא עלי רחל כלומר בסובתי בטביל אחריתי את נדרים
שאם איתא טהיה בידי עון אחר בטבילי נענש האדם במיתת
אמתו או במיתת בניו אין יתכן טה' יבטיחני ברבוי בניו מאחר
שעון זה לפעמים נפרעים ממנו במיתת הנכים אלא ודאי דעון
דכל תאחר אינו בכלל עון נדרים ומיתת רחל לא היתה בטביל
שאחרתי את נדרי *

ועל פי הקדמתנו נאמר בדרך אחרת כמה שסיים ואמר ואני
בבואי מפדן וגומר והכוונה דכבר כתבנו לעיל דאיכא
פלוגתא אם האבות שהיו מקיימים התורה אם היו נענשים
בעונטי כמים ככלל היו מקיימים אותה וטס באר"ה טה תלוי
באותו מחלוקת אם האבות יגאלו מכלל בני נח או לא * והנה
הדבר ידוע שכני נח אינם מזהרים על לא יחל דברו אפי' במה
שנודרים לכמים וכמ"ס המוס' בפ' בתרא דנזיר דף ס"ב אהא
דאמרי' התם אפי' למ' ד' מופלא סמוך לארס דיש' דרבנן מופלא
סמוך לארס דגוי דאורייתא והקטו ותימא הוא דביס' ליתיה לא
מדרבנן ובגוי הוי מן התורה ותירנו דיש' דלא הוי בכל יחל עד
שיגדיל וכו' הוי גדול מיהא איתיה בכל יחל הילכך דרטינן כל
דליתיה בכל יחל ליתא בהפלאה וממעטי' מופלא סמוך לארס
דישראל אבל גוי שאינו ראוי למא לכלל כל יחל לא סייך למעוטי
ע"כ * ובכ"ר ס' נח פרשה ל"ד פ' א' אתרינן דכני נח מזהרים
על הכשפים וכתב מהר"ם ופה דטעמא מטום דכתיב ומכסה לא
תחיה כל טובב עם בהמה מות יומת כל שיטנו בכלל כל טובב
עם בהמה ישנו בכלל מכסה לא תחיה והקשה כיון דדרטינן
סמוכים להרבות מות בני נח נומא נמי דמוזהרים על סבוינת
טוב וכו' הרי דפשיטא ליה דאין כני נח מזהרים על הסבוינות
דאמרי

דחמרי וכ"ס על נדרים • טוב ראיתי הדבר מעורר בירוש' פק
 בתרא דנור דריתא כדריא וישראל בכל ואל ואין הגוים בכל
 יחל • וכבר הארצתי בזה במקום אחר • ואם כן כיון דאין בני
 נח מוזהרי' בכל יחל אף שזו האבות מקיימים התורה לא היו
 נענשים כיון דלא ינאו מכלל בני נח לנמרי אך אי אמרינן
 דינאו מכלל בני נח לנמרי אז היו נענשים •

והנה

הרמב"ן ז"ל בפרשת ויחי כתב שהענין שלח הוליד
 לרחל לתערת המכפלה הוא כדי שלא יקבור עם
 שתי אחיותיו כי יבטח מאבותיו ולא היה הנשאת לו בהתר ורחל
 באהבתו אותה • וכ"כ מוהר"ט בדרשותיו ס"פ ויחי דהענין
 שמתה רחל תפק בכניסת' לדרך שלא יכנס לאף בשתי אחיות וזה
 שלא מתה לאה היינו מסום דקדמו נשואיה וא"כ בהיתר נשאה
 אכל רחל שנגאה אחר לאה מתה תפק ומיד ונקברה עם • והקט"ז
 שהרי את רחל קרע תחלה בעבודה וא"כ נמנא שאת לאה נשאה
 באיסור • ופירש דבבני נח כבעילה תליא תלתא וקדושין אין
 להם וכדאמרי' והיא בעולת בתל ב"ב יס' להם כנכסת לחופה ולא
 נבעלה הין להם • יב"ד נמינו למדין מדברי הרב מוהר"ט
 דמיתת רחל עם תפק לכניסתם לדרך ומקבורתה עם שכלן
 מודבא דלא ינאו מכלל בני נח ומס' מתה רחל ונקברה עם
 לפי שהיא הנשאת באיסור דבני נח אין להם קדושין דחס איתא
 דינאו מכלל בני נח לנמרי • הדין היה שמתה לאה תפק
 בכניסתם לאף ורחל תקבר במקברת המכפלה שהיא הנשאת לו
 בהיתר • שהרי קדמו קדושי רחל דהיינו העבודה • ובה נכח
 לכונת ה"ס סבב כחבנו שכל מנימו של יעקב היתה שלא יהיה
 ליוסף סיגא כלבו לו דבטביל שחור נדרו מתה רחל ונמנא
 שיעקב היה סיבה במיתת רחל • וזהו אחר לו דזה לא יתכן
 דבטביל עון דא חור נדרים שמתה אשה על הדם והכרית הדבר
 מתה שנגלה אליו • כלו והבטיחו בריבוי בנים • עב"ל דעון
 דחיות הנדר אינו כמו עון דנדרים וכו' • ככתבנו • עוד אחר
 לו טענה אחרת דאפי' כפי שטת דעון דכל תאחר טוה לעון
 נדרים מ"ל לא יתכן שבעביל זה מתה רחל שהרי אין בני נח
 מוזהרי' אחר' וביון שאינם מוזהרי' אין לנו נענשי' בענשי' שמי' אף
 שאנו מקיימים כל התורה • וכי תימא התינו חס לא ינאו האבו'
 מכלל בני נח יתכן דאיים נענשים אך חס לא ינאו מכלל בני נח
 עכ"ל • שהם נענשים • לזה אחר ואני בבלי מפדן מתה עלי רחל
 בדרך ואקברה עם ומתה שמתה בדרך תפק לכניסתנו לה' ומתה
 טקברתיה ס' ולא הולכתיה לתערת המכפלה מס' • יתברר לך
 איך לא ינאו מכלל בני נח ומס' מתה רחל ואקברה עם מסום
 דנשאת באיסור מסום דבני נח אין להם קדושין וכיון שהכרחנו
 דלא ינאו מכלל בני נח א"כ אין לנו נענשים בעונשי' מסום
 במה שאין לנו מקיימים המצות וא"כ אפי' כפי דבריך דבטביל
 עון דכל תאחר נמי אשמו של אדם מתה לא יתכן דרחל מתה
 בטביל מה שאחמרי הנדר דאין לנו נענשים בידי שמים על
 איחור נדרים כיון שאין הנדרים מכלל מצות בני נח •

ורע

דכו היכי דלענין עונשי' שמים ככתבו דהדבר תלוי
 באומות המחלוקת חס האבות ינאו מכלל בני נח לנמרי
 או לא • ה"ל לענין השכר יש הפרס ביניהם דלמ"ד דלא ינאו
 מכלל בני נח וא"כ אינם נענשים על ביטול המצות לפי שדינם
 כמי שאינם מנווה ובושה א"כ אין שכרם גדול כשקיימים
 המצות כשאר כל י"א אחר שנתנה התורה • וכדאמרינן ב"מ
 דקדושין דף ל"א ח"ד יוסף מריש הו"א מ"ד לי הלכה כר' דאמר
 סומא פטור מן המצות עבדכא י"ל לרבנן דאמינא לא מסקידינא
 והא עבדינא השתא שמיית להא דח"ר חנינא גדול המנווה ועוט'
 יותר ממי שאינו מנווה ועושה מ"ד לי דאין הלכה כה'
 עבדינא

ובזה יתבאר מרוב ב"ר ס' לך פת"ד ס' ב' ו"ל א"ל
 תירא אברהם יתיב אל תהי חסם בעיניך ירא את ה'
 וסוד מרוב אל תהי חסם בעיניך כמה שאתה רואה בעיניך תאמר
 שאני מוליד מאת' שאין אני מוליד ירא את ה' ירא אברהם ע"כ
 והנה המתה הזה חומר דרשנו וחיו דלוי ס"ל דמ"ט לו ה' אל
 תירא הוא לפי שהיה מתיירא שלא יהיו לו בניס א"כ מה תשובה
 הטיבו ה' סכרך הרבה מאד דאין זו סיבה שיהיו לו בניס והכי
 הול ל אל תירא אברהם כי אשר ינאו ממעיך הוא יירשך • וע"ק
 בתהר זה שאתה' לל אברהם אל תהי חסם בעיניך הדבר קשה
 דמהיבא תימי' שאברהם אינו יהיה חסם בעיניו ועוד איך הוא
 מקביל לאל תהי חסם בעיניך ירא את ה' ותאז זה כשיים ירא את
 ה' אל תירא אברהם מה קשר יש לדברים הללו •

אך עם מה שכתבנו ינאו על נכון שאברהם היה נבוך
 בחקירה זו חס ינאו מכלל בני נח או לא ינאו וא"כ אינו
 נענש וביון שאינו נענש על ביטול המצות אין שכרו מרובה
 במנווה ועושה • לזה אחר לו ה' אל תהי חסם בעיניך לו תאמר
 שאני מוליד תאמר שאיני מוליד וביון שאינו מוליד א"כ לא
 ינאת מכלל בני נח ומס' המול דוחקך לפי שאומות העולם הם
 תחת המול ב"מ לטעם ב' בדרוש ב' וא"כ אין אתה נענש בידי
 שמים ומס' אתה מתיירא כחא קבלת סכרך מאחר שאין לך
 שכר הרבה לפי שאין אתה דוא' ומנטינך • אל יעלו דברים אלו
 על לבך אל ירא את ה' ותמ' דתהי יראתי על פניך דלמ' •
 תיבור וא"כ סכרך הרבה מאד לפי שאתה מתשחד ודוא' תמיד
 וזהו כשיים המתה ירא את ה' ירא אברהם סכרך הרבה מאד
 כלו דמתשת שאני או לך ירא את ה' יתשאר לך כשרך מאד •

ועל פי דרך זה יובן מה שחור אברהם ואחר ה' אלקים
 במה אדע כי אירשנה ויאמר אליו קחה לי עגלה
 משולטת ונ' • והנה הסכמת כל המפרשים אל דה' אברהם לא
 בקם אות מתה ה' חלא שפא מחבו באוזה זכות יתקיים לו בטורת
 הארץ והכי איתא במ"ד ס' י' ו"ל ויאמר ה' אלקים בתי
 אדע ר"ח כר חנינא אחר לא בקורא נגר חלא אחר לו באוזה
 זכות וכן פרש' ז' • חלא שאני תמיה בזה שהרי מתחלה כטבחו
 ואחר לו לך מארגך אחר לו לורעך אתה את הארץ הזאת
 ואחרי כן כשנפרד לוט מעמו נראה אליו ה' וא"ל כי את כל
 הארץ אשר אתה רואה לך נתננה ולורעך עד עולם ולא חלא
 מאת ה' בשתי הבטחות הללו באוזה זכות יתקיימו בידו ואם כן
 מה ראה עכבו לכהול באוזה זכות תתקיים בידו •

ונראה דזה יובן בהא דאמרינן [בפרק] הטותפין דף א' ל'
 ריב' לתלמודיו מהו זה שאתה הכותב נדקה תרומם
 נוי וחמד לאומים חטאת ענכה ר' א' ואחר נדקה תרומם נוי אלו
 ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל נוי א' בארץ וחמד לאומים
 חטאת כל נדקה ופסד שאומות העולם עושים הטא הוא להם
 סאינס

עלמא
 לבינת
 נחזור
 ל אדם
 נדרים
 את
 חקקים
 אדם
 דרבי
 הקטו
 מקרא
 ויון זה
 דרעיש
 דנות
 בניו
 נדרים
 הוא
 לו גוי
 ס זה
 כונת
 יחור
 טביל
 לפי
 נמנא
 דכל
 דר לי
 ופירך
 הרי
 נדרה
 ניות
 אחר
 דעון
 טביל
 וואני
 ינאו
 שים
 תלוי
 הנה
 במתה
 אהא
 תלח
 אלו
 עד
 כל
 אית
 וטוי
 רים
 לא
 וכת
 יתכן
 יתת
 גות

דרך האתרים דרוש שלישי

הרכה מאד וכי אברהם היה עובד את ה' מפני קבול סכר והלא
העובד את ה' מפני קבול סכר נקרא עובד תיראה ולא עובד
מאברה וכת' הרמב"ם בפ' מהלכות טהרה ועוד תשיב
מתי שלח היה שברו של אברהם מרובה ועוד יש לתמוה
במטבתו של אברהם ה' חלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי
וכי עיקר הסכר של הנדקים הוא בניו והלא כמה חסידים
ואנשי מעשה חמו בלא בניו ועיקר הסכר הוא למה"כ והיכי
קאמר אברהם דמה סכר יתן לו מאחר שהולך עירי • ויש מקום
לייטב בדברי התאמר בהא דכתב מהר"ם יפה סדר פקודי פרשה
כ"ב סי' ג' דהא דאמרינן אלו דברים שאדם עושה אותם אכל
פירותיהם בעה"ז והקדן קיימת לו לעה"ב היינו דוקא כשהנה
דרך מנהגו של עולם אבל בסגור ליהוה דרך גם מנבין לו
מהקדן וכדאמרי' טעם עושים לו גם מנבין מוכיח • ואפשר
שהו בנות הכתוב קטונתי מכל החסידים ומכל האמת אשר
עשית את עבדך כי נתקלי עברתי את הירדן הזה ופרט' קטונתי
נתעטפו וכייתי שהבונה היא דע"כ כיבו לי מוכיחתי שהרי
בתקלי עברתי את הירדן ושירטו רז"ל שקרא את הירדן במקלו
וגם כזה אינו מהפירות אלא מהקדן והשתא אתי שפיר דנקט
ירדתי לכבשן האש ונגולתי ירדתי לתלחת המלכים ונגולתי
תאמר נתקבלתי סכרי דקט הני לפי מהם כגם •

אמנם על פי הדברים הנאמרים לעיל יתייבב הענין הדק
היטב • והנה כבר כתבנו שאברהם היה נבון
בחקירה זו אם האבות יגלו מכלל בני נח לגמרי או לא • ויותר
היה דעתו נוטה לומר שלא יגלו ממה שראה במול שלו כאין לו
בנים והיה סבור שהטעם הוא מאוס שה' לא היה מוכנה המול
בשנילו כמו שנתבאר לעיל בדרוש שני דה' הם תחת המול
ולאו בזכותא תליא מלתא וגם כבר נתבאר שאל' שאברהם לא
יגא מכלל בני נח אם כן מה שספר עמנו על קדושת ה' עשה
שלא בדין לפי שבני נח אינם מנווים על קדושת ה' וכל מי שנא'
בו יעבוד ואל ירבה ובהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו ואם
כן כפי נד זה ראוי היה אברהם לחוב בעמנו • עוד נתבאר
לעיל בשמוך שאם לא יגלו מכלל בני נח אין סכרו גדול מאחר
שאינו דואג לפי שאינו נענש בידו שמים • והיותו אברהם על
הקירה זו נפירא הרבה ואמר דלמה לא יגאיתי מכלל בני נח
ואם כן אין סכרי מרובה ומאחר שנגולתי מכבשן האש שלא
הייתי ראוי להגלה מאחר שעשיתי שלא כהוגן למסור עמני וכן
גם שנענש לי בהגלת המלכים א"כ נתקבלתי סכרי שהרי מעט
אשר היה לפני מאחר שלא הייתי מנווה ועשה לי נסים כאילו
כלא הייתי ראוי להם אם כן נתקבלתי סכרי • לזה אמר לו ה'
אל תירא אברהם סכרך הרבה מאד כדון מנווה ועושה לפי שינאת
מכלל בני נח לגמרי ואפה נענש בידו כמים וכיון שכן יש לך
לדאוג ולהגטער וחושש מחטאת הנה כי כן סכרך הרבה מאד
וזהו שסיים בעל המאמר המד"א מה רב טובך אשר נפנת ליראיך
דהכונה היא כבא לומר כמה שאמר לו ה' סכרך הרבה מאד
הטעם הוא לפי שביון שאתה מתירא ומתפחד דלא תעבור א"כ
סכרך הרבה מאד והכתוב מלמדנו זה מה רב טובך אשר נפנת
ותדע למי הוא רב טובך ליראיך כלומר לאותם שהם יראים
דלמא יעברו ויש להם נער בקיום המנוח • והנה כיון שטעם
אברהם שאמר לו ה' סכרך הרבה מאד שפי' שיגא מכלל בני נח
על זה תמה ואמר ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך עירי כלומר
ראה דכריך סותרים אלו לאלו דמאחר שאנכי הולך עירי הייתי
סבור דהטעם הוא לפי שלא יגאיתי מכלל בני נח והמול דוחקני
שאין לי בן דל"כ אלא דיגאיתי מכלל בני נח הרי אמרו אין מול
לישראל והשתא דאתה אומר לי סכרך הרבה מאד א"כ איפא למה
הרבה

פאינם עושים אלא להתנדל בו כו' והק' ודעבד הכי לאו נדקה
בחורה היא והתניא האומר שלע זה לנדקה בסכיל שיחיה בני
וכסביל שאובה לעה"ב הו' נדיק גמור ומ' לא קשיא כאן בישראל
כאן בא"י וכיוצא בזה אמרינן בס"ק דר"ה דף ד' יע"ס • והא
דאמרי' דבישראל הוי נדיק גמור לאו דוקא במנות הנדקה אלא
באיוז מנוה שפתייה הויה לעשותה ע"ת שיחיו בניו • ורמיה
לדבר מדאמרי' בס"ק דפסחים דף ח' מנא אין מחייבין אותו
להכניס ידו לחורין ולסקדין לבדוק מפני הסכנה והקטו והא
א"ר א טלוחי מנוה אינן ביזוקין ומיר' א"ר אשי טמא מאכר לו
מחט ואתי לעיוני בתדה והקטו וכה"ג לאו מנוה היא והתניא
הא"ר שלע זה לנדקה בסכיל שיחיו בני וכולי ומ' דלמא כתר
דנדיק אתי לעיוני בתרה ע"כ • נתבאר מכאן דבישראל ככל
מנוה שפתייה מותר לו לעשות' כדי לזכות באיוז דבר אכל בא"ה
טמא הוא להם •

וראותי למהרי"ט סוף פרשת קדושים שכתב דלא אמרו
הרי זה נדיק גמור אלא במנות הנדקה וכיוצא בה
שנמשך בה תועלת לאחרים והקטנה לו מסוגיא זו דפסחים
וייטבה יע"ס • ומכל מקום דברי הרב שם הם לייטב קוסית
התום' שם טהקטו מתתני' דאבות אך דעת התוספות הוא דאין
לחלק בין מנות נדקה לשאר מנות • ומתרא"ה פרשת מופטים
חילק חילוק זה דמותרות לייטב קוסית התוספו' אך בפרשת
צהר הכרית מסוגיא זו דפסחים דאין לחלק בין נדקה לשאר
מנות יע"ס • והנה כפי מה שכתבנו שאברהם היה נבון בחקירה
זו אם יגא מכלל בני נח לגמרי או לא ממוס הכי כשהיה ה'
מכתיחו על נתינת הארץ לא טאל' מהת ה' באיוז וכו' תקיים
בידו דל"ל דלא יגא מכלל בני נח חטא הוא לו לעשו' טוב דבר
כדי לזכות בירושת הארץ • אבל עכסו טראה טאמר לו ה' לא
תאטגטגינות שלך לפי שאין מול לישראל ואמר לו גם כן סכרך
הרבה מאד טוה מורה בהדיא איך יגא מכלל בני נח לגמרי
ואדרבה ה' עמה עליו איך היה מסתפק בזה ואמר לו אני ה'
אשר הונאתיך מאור כשרים ומאחר שהגלתיך מכבשן האש
תפסוט מינה שאין לך דין בן נח דאם היה לך דין בן נח לא
הייתי עושה לך גם וכמו שנתבאר כל זה לעיל בדרוש שני • אם
כן איפא מאחר שנתברר לו בירור גמור שיגא מכלל בני נח אז
טאל' מהת ה' כמה אד"ז כי אירטנה כלומר באיוז וכו' תתקיים
בידי ישראל העושה מנוה כדי לזכות באיוז' דבר הרי זה נדיק
גמור • ואל זה כיונו רז"ל במדרש סדר טעוני פרשה אה"ה
ו'ל עם חסיד תתחסד ר' פתר קרא באברהם איכנו בטעה טכא
בחסידות הכ"ה בא עמו בחסידות כו' בטעה שנתברר על עסקיו
הקב"ה בירר לו עסקיו אומתי נתברר על עסקיו בטעה שאמר
כמה אדע כי אירטנה מה כתיב תמן ידוע מדע ע"כ הרי
דקארי ליה למאחר אברהם שאמר בעה אדע שנתברר בעסקיו
ודוק •

ובזה נבא לייטב מאמר הקוד' • ויש לדקדק דכסלמא מה
שהיה אברהם מתפחד ממה שירד לתלחת המלכים
וניבול ניהא שמשגמו דרך אחר המלכים וה' עשה לו גם שבמתי
מעט הגליח באותה תלחתה ואם כן אפשר שנתקבל סכרו אך
מתה שירד לכבשן האש וניבול למה היה מתפחד והלא הוא
מסר עמנו על קדושת ה' וה' דרכו להגיל המוסרי' עמנו על
קדושת ה' • מו' יש לחקדק בהמשך הפסוקים הם המדברים אחר
הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא
אברהם סכרך הרבה מאד ויתאמר אברהם ה' חלקים מה תתן לי
ואנכי הולך עירי רי וגו' • וקשיא טובא מדא מה היתה יראתו של
אברהם שהוגרך ה' לומר אל תירא ומו' כמה שאמר לו סכרך
הרבה

המול דוחקני והלא ישראל אינם תחת המול * מיד ויונה אותו
המנה ואתר לו בא מהטנינות שלך סאין מול לישראל ואתה
קדום יבאת מכלל בני כח וים לך דין ישראל אשר כך אתפאר *

דרך מצרים דרוש רביעי

דרוש א ט"ר פרשה ה' סימן ד' ויאמר אליהם מלך מצרים

למה תשה ואהרן מהו למה אמר להם אתם למה
ודבריהם למה לכו לסבלותיכם א"ר יהושע בן לוי
שכטו של לוי פנוי היה מעבודת פרוך ע"כ *

עלינו

לפנא לארון הכל ורב טוב לבית ישראל שהק' כה
אינו דן את האדם כי אם באשר הוא אם ואלו
שעמיד לחטוא לא יחטוב ה' לו עון לפני זמנו ונמולו יסוב
בראשו לפי מקומו ושעתו * אבל לענין הטובה אינו כן כי חסד
חסד הוא ומרבה להטיב לאיש כמעטו שעמיד לעשות כאשר
חכמים יגידו הטיבו כל אשר דברו כמעט הדבר אחאי שכטו של
לוי לא היה ככלל הסעבוד ואל רול במדרש לפי שפיה הק' כה
שהיה עמיד שט לוי לעבודת ה' לפיכך לא ניתן בסעבוד פרעה
ע"כ * גם כס"ר פרשה ב' סימן א' אמרונן ואל יודיע דרכיו
למשה לפני ישראל עלילותיו וגומר ארך אפים ורב חסד ארך
אפים שהאריך אף עמה ורב חסד שהוא מטה כלפי חסד ונסתכל
בטוב ולא ברע שהיו עשיון לעשות ע"כ * ומהר"ט יפה נדחק
במאמר זה מהו כונתם באמרו נסתכל בטוב ולא ברע *

ויראה

דוה יובן עם מ"ט כס"ר פרשה ג' סימן ג' ואל ויאמר
ה' ראה ראיתי את עני עמי הה' ד' כי הוא ידע מתי
טוב וירא און ולא יתכונן כיכר אתה מוכח בסעה סיכחה הגר
מכיתו של אברהם מה כתיב גם ויכלו המים מן החמת אמר רבי
סימון בקשו מלאכי הסרת לקטרנו אמרו לפניו רבש"ע אדם
שעמיד להיות את בניך במתא אתה מעלה לו את הכאר אמר
להם אינו דן את האדם לא כמעטו כו' וכן כסאיו ישראל במצרים
ראה הק' כה מה שעמידו לעשות דכתיב ויאמר ה' ראה ראיתי
זו ראיתי מעשה העגל כו' אמר הק' כה אינו דנס לפי המעשים
העתידי לעשות היונו דכתיב כי כמו שמתני את נעקתם אפי"פ
סודעתי מלאכויו וידע אבי כמה עשיון להכאיבני במדבר וכו'
ואפ"כ אינו נמנע מלנאלס היינו דכתיב וירא און ולא יתכונן
ע"כ * נמנינו למדן סוף סודע"ה שעמידו לחטוא אינו נמנע
ולהטיב עמהם לפי שאינו דן את האדם אלא כמעטו * ויש
לדקדק על זה מאחי דאמרינן כס"ר פרשה ג' סימן ה' ואל מי
דכתיב כי אלק אל פרעה וכו' אנויה את בני ישראל אמר לפניו
רבש"ע א"ר מי יכול ליכנס למקום הורני כפסות כו' וכו' אינו
את בני ישראל מה זכות יש בידם שאוכל לנאלס א"ל הקב"ה כי
אזיה עמד ומה שאמרת מה זכות יש בידם דהויאך את העם
מעבדו את האלהים על הר הז הזה הוי ידע שכסביל התור' שהם
עמידים לקבל הם ונאלס ע"כ * מרי מוכח ממאמר זה שהק' כה
דן את האדם על העמיד סוף של הוי ראויים לנאלס בא אותם
בשכיל שעמידים לקבל את התורה והיו קאמר שאינו דן את
האדם אלא כמעטו * אך העידן לזה הוא מבואר שכלל החמו
וחסדו יתברך שהוא מתנה עם בריותיו הוא זה שאם עמידים
להיות נדוקים הוא מסתכל בעתיד ומטיב עמהם אך אם עתיד
לחטוא אינו מסתכל במה שעמידים לחטוא ואינו דן את האדם
אלא כמעטו והיינו דכתיב וירא און ולא יתכונן דדוקא און לא
יתכונן אבל מה שעמידים להטיב יתכונן ומש"ה נסתכל במה
שעמידו לקבל את התורה ונאלס ולא נסתכל במה שעמידו
לחטוא במדבר לפי שמהרע אינו דן את האדם אלא כמעטו *
והוא הדבר מבואר במדרשו של רש"י בא וראה כיכר מתנהג
הקב"ה

וורו כונתם כס"ר פרשה ה' סימן מ"ב וירא אלהים אמר
ר"ל שראה שעמידים להמרות על ים סוף דכתי' וימרו
על ים בים סוף וידע אלהים שהם עמידים לומר זה אלי ר' יהושע
בן לוי אמר ראה שעמידו לומר אלה אלהיך ישראל וידע אלהי'
שעמידו להקדים נעשה לנשמת ע"כ * והנה מהר"ט יפה זל
פירש שכונתם הוא שאפ"פ סודע שעמיד להמרות בים סוף מ"מ
ראה מה שעמידים לומר זה אלי וכו' זה וכפר על זה וכן אף
כראה שעמידו לומר אלה אלהיך ישראל וידע אלהים שעמידים
להקדים נעשה לנשמת ובעבור זה לא השגיח ה' להם מעש' העגל
והוקסה לו לרב זל על זה חבלאו הכי למה יסניח על העמיד
והנה אין ראוי לרון אלא התעשה דהשתא וכדאמרינן באשר הוא
שם ונדחק בזה יע"ש * אך נראה שכונת המאמר הוא עם מה
שכתבנו שכל להודיע כמה הם חסדי ה' דחלבד שכבר כתבנו
שה' משגיח על הטוב שעמידו לעשות ומטיב עמהם ואינו משגיח
על הרע שעמידו לעשות להרע עמהם עוד הפליח חסדו שאם
רוחה שעמידו להרע ולהטיב מטיב עמהם בשכיל מה שעמידו
להטיב ואינו נמנע מלהטיב בשכיל מה שעמידו להטיב מאמר
שעמידו גם כן להרע * והנה פירש וידע אלהים מרגש אנקלוס
ואמר במימריהם למיפקהון וזהו כונתם וירא אלהים מה שעמידו
להמרות בים סוף ואפ"כ וידע אלהים בשכיל מה שעמידו לומר
זה אלי ונאלס בשכיל מה שעמידים לומר זה אלי אף שעמידו
לחטוא בים סוף דן אותם כפי הטוב שעמדו לעשות אף
שעמידו גם כן לעשות את הרע וה' יהושע בן לוי נחיו הכי ס"ל
והכי קאמר ראה שעמידו לומר אלה אלהיך ישראל ואף על פי
כן וידע אלהים מה שעמידו לקבל את התורה ונאלס בשכיל
מה שעמידו להטיב וכדכתיב בהויאך את העם מעבדו את
האלהים על ההר הזה ונסתכל בטוב שעמידו לעשות ודן אותם
על העמיד אף שעמידים לחטוא * והוה כונת המאמר ככתבנו
אך אפים שהאריך אף עמה' ורב חסד מטה כלפי חסד ונסתכל
בטוב ולא ברע שהיו עשיון לעשות כלומר דכנסתכל ברע
שעמידו לעשות ארך אפים האריך אשו ולא העניש אותם ורב
חסד מטה כלפי חסד וכסבא לעשות חסד מטה כלפי חסד
ונסתכל בטוב שהיו עשיון להטיב דהיינו לקבל את התורה או
לומר זה אלי ונאלס ולא נסתכל ברע שעמידים לעשות דהיינו
מה שעמידו להמרות בים סוף או במה שעמידים לעשות את
העגל *

ובזה

יובן פסוק א' כפרסת בלק לא הביט און ביעקב ולא
ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך כו'
אל מוציאם ממצרים וגומר * ויש לדקדק מה היתה כונת בלע"ש
באמרו לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ורש"י ז"ל
פירש לא הביט הקב"ה און ביעקב כשהם עובדים על דבריו
אינו מדקדק אחריהם להתכונן באוניות שלהם וכעמלן שהם
עובדים על דתו ע"כ * ויש לדקדק בזה דהיינו קאמר דכשהם
נזכרים על דבריו אינו מדקדק אחריהם ואיפכא אמרינן כל
האומר הק' כה ותרו יומרו בני מעיו * ואמרינן ולא יקח סחד
שאינו לוקח סחד של מנות אלא כפרע מהעבירות ומשלים סכר
על המנות וכפרט בישראל דכתיב בהו דק אתכם ידעתי מכל
מספחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם והיינו
קאמר שאינו מדקדק אחריהם כשהם עובדים על דבריו וכבר
כתבנו כונה אחת בפסוק זה בדרך הערבה דרוש כ"ב יע"ש * אך
כפי דרכינו נאמר בענין אחר ונדקדק עוד במה פסיים בלע"ש
דכרו

דרך נצרים דרוש רביעי

א"כ איש דברים' למה נחמה בלוי בואמר ה' לנחול את ישרא' והלא עמידן הם לעשות הענין ואינם ראוים לנחול' והוא לא ידע דרבי' טאיו מסתכל בה' עמידון לחטא ואינו דן אותם אלא לפי מעשיהם כל אותה טעה אבל לענין הטובה הסתכל בה' עמידון להטיב ודן אותם על העמיד'.

עוד אפשר לומר כונה אחרת במאמר זה ובאמר טעם אחר בה' דבטו כל לוי לא היה בכלל הסעבוד והענין הוא בה' דאמר בן ב"ר פרשת ע"ב סימן ז' וז' ו' אך ח"ך מפני יקרב ד"א אומר מפני כבוד חוב כי גר יהיה זרעך ע"ב והקשה הדר"ט יפה ז' וז' ח"ך היה בידו להגדל ממני הפרדו מעל אחיו וד"א בפירוט החומש כתב ח"ך לי תאחז ואין לי חלק בתקנה כמתנה לו הארץ הלזו ולא כפרעון כגד' * כנראה ד"ל לרמ"ז כחמת הארץ עם נדתי ידוע מדע כי גר יהיה זרעך הם שני דברים דשייכו אהדרי דמי טובה בארץ חייב לפרוע הכטר חוב ומי טאיו זוכה בארץ אינו חייב לפרוע הכטר חוב ומ"ה אחר עשו ח"ך לי חלק בארץ שתמנה בו ולא כפרעון הכטר והני איתא בספרי פרשת הקת בה אחר ח"ך ישראל מה דא"ה לזכור כאן אחוה אלא אחר אחים הנחמו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהיה זרעך ועל שנינו היה החוב לפרועו נעברה נא בארץ ח"ך לך לעורר על הירושה כל ארץ ישראל כנס טלח פרעת החוב ע"ב * כתיבנו למדון דמי טובה בארץ חייב לפרוע הכטר ועשו כיון כלא זכה בארץ לא הוטל עליו חוב הכטר וא"כ לפיו כבט לוי כלא היה לו חלק בארץ וכדכתיב לא יהיה לכהני' אלוים כל שבת לוי חלק ונחלה עם ישראל ונמ"ה לפיכך לא הוטל עליהם פריעת הכטר חוב דבו גר יהיה זרעך * ואמרינו בס"ר פרשה ה' ס"כ' וז"ל אחר משה מזני מה כפתעבדו ישראל אם כסכיל שאתר אברהם אבינו בתה אדע כי אירסנה ואמרת לו ידוע מדע כי גר יהיה זרעך א"כ הדו עשו כתיבו והם גרויבם להסתעבד כמותם ע"ב * וכזה נבא לבנות האמרת דפרעה כבר ידע שנורת ה' היתה שיהיו גרוים בארץ לא להם ארבע מאות שנה ועבטו רואה למשה פרעה לנחול אותם ועדיין לא היו בארץ לא להם כי אם דר' שנה חשב פרעה חילי עליה בעדתו של משה דכינו לומר דכיון דחוב זה היה מוטל על כל זרעו של אברהם וכבר פרעו ישראל ויתר מחמת החוב חטאי הוא שיגאל אותם ויבא עשו ויפגע החמה האחר * ועל זה בא פרעה והקשה למשה ולאהרן קוטיא חזיה ואמר להם ח"ך עליה בעתכם כאין * על כנס לפרוע כי אם מחמת החוב ומ"ה ח"ך סבורים שכבר גרלם הקץ ואין טיך חוב לפרוע א"כ איפר אחם למה כלומר למה אחם פניוים מוכעבוד וכי אין אחם בכלל כי גר יהיה זרעך לא עב"ל שהטעם הוא לפי כאלו לנס חלק בארץ ולפיכך לא הוטל עליוכס פריעת הכטר חוב ח"ך ודכריבם לתר טלחם באים לומר שכבר הניע הקץ לנחול את ישראל בטענה שכבר פרעו הם חלקם ויבאו בני עכו ויפרעו חלקם והלא כיון שכני עשו לא נטלו חלק בארץ אין עליהם מוס חוב לפריע הכטר דמי כאין עליכס חוב כלל לפי טלח נטלחם חלק בארץ.

עוד אפשר לומר כונה אחרת במאמר זה עם מאי דאמרינו בס"ר פרשה מ"ג סימן ו' וז"ל אחר משה כמעשה הטגל רצו העולם כד אמרת כסיני א"כ י"ר אלהיד אלהיכם לא נאמר לא לי אחרת טתא להם אחרת ואני בטלתי את הדבור אמתהא ע"ב * והקשה מהר"ט יפר ז' דא"כ מאי חטא רזנאמיד מארץ מצרים מבית עבדים וז"ל חטא לא נסתהיב מעולם ולא הונדך להניחו וחזין דטתא גל מה טכרה מחלה מפני פרעה ועל מה כיונדל דכתיבו ולא בא לכלל סעבוד ע"ב * והנראה טכר ז' דנא לתר שני תירוניס האחד הוא דפי' אשר הונא תיך הוא על שכרה

דבריו ואמר אל מוניאם מתנדים דמאיו אתא לאשתמינן דמי לא ידע בכל זה ור"ל כמעבורו בזה ואמרו כמדרש אל מוניאם מתנדים אתה אחרת לי הנה עם ישרא' מתנדים מעמך ואינו כן אלא הוא הוניאם וכבר הביא ד"ט ז' אגדה הלזו בפירוטיו * ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינו כמדרש לא הביט אר' כיערב אחר בלעם אינו מסתכל בעבירות טכסם ואינו מסתכל אלא בעצות טכאמר ה' אלהיו עמו ע"ב * ויס לקדק מה היתה כונת בלעם בזה לומר טאיו מסתכל בעבירות והוא מסתכל בעצות ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינו כמדרש כי הכיתנו זה טלח דגלים אחרה לו אותה זו עתידה לחונ טלח דגלים בטנה ואמה כמקם ליעקובה מן העול' וכבר הביא ד"ט ז' אגדה הלזו בפירוטיו ואמרינו כמדרש ויקחו סדה גופים א ראש הספנה קוסם גדול היה בלק ראה פרעה גדולה טעמידה להמפרך כס והיונו שמה עם משה רבינו והוא לא ידע זה אלא ראה הפרעה וסבור טעמידו ישראל עם לחטוא ורנה טיקללם עם בלעם כדי שתחול עליהם הקללה * והנה כונת בלק בזה היתה לפי פראה שה' מנע את בלעם מלקללם לפי טעמידו ישראל לחונ לפניו טלח דגלים בטנה ואם כן כתיבנו למדון שה' דן את האדם על העמיד שהרי כונת מה טעמידו לחונ לפניו טלח דגלים מנע לבלעם מלקללם * ולזה הביא לבלעם ראש הספנה טהוא מקום טעמידו לחטוא עם ויעניס אותם על העמיד כי היכו דמסתכל בה' טעמידו להטיב ומטיב עמה הכי נמי יסתכל בה' טעמידו לחטוא ויעניס אותם על העמיד לזה בא בלעם ואמר לי אל יטלו דברים אלו על לבדך טאין אתה יודע אופני אותה זו עם אלהיה לא הכינו חון כיעקב אינו מסתכל בעבירות טעמידו לחטוא ואינו דן אותם אלא באשר הוא עם אבל בעצות מסתכל הוא בתה טעמידו להט ב ומטיב עמה וה' אלהיו עמו ואם כן ח"ך כ"י מסתכל בה' טעמידים לחונ טלח דגלים אינו מסתכל בתה טעמידו לחטוא כראש הספנה וכי תיחא מ"ל זה ד"ו רמתי דמפרך אהדרי * לזה אחר אל מוניאם מתנדים מנס ומכרי לך דמסתכל בעצות טעמידים לעצות ואינו מסתכל בעבירות טעמידו לעצות שהרי כסכיל זה ינאו ישראל מתנדים והלא לא היה להם טוס זכית לא טנסמכל בתה טעמידו לקבל את התורה והלא טכף נמיד אחר עתן תורה עמידו לומר אלה אהיך ישראל לא טא טכף דן אותם על המצות טעמידו לעצות ואינו דן אותם על עבירות טעמידים לעצות ואם כן אין לך טוס מועלת בזה המקום כלארש הספנה טראית טעמידו לרטוא עם *

ובזה נבא לכונת האמר הכונה קדים אחם למה ודכריבם למה דלכאורה אין מוכן לדכריבם אלו ומא"ס יפה ז' דחך בפירוטיו יע"ס * ולי נראה דה"פ דנהה אול' ככ"ר פ"א סימן מ"ב טמדת הדין היתה מקטרת על ישראל טלח להניחם מתנדים בטכיל מה טעמידו לעצות הטגל * וכבר נכתלה טכ"ה לא הכינו בזה לפי כאין הכ"ה דן את האדם אלא באשר הוא עם וכדכתיב וירא חון ולא יתבונן * עוד כנבאר דכבטו על לוי לא נסתעבד במצרים מטיס עמיד להיות ככט זה לעבודת ה' * והנה כפרה מכס גדול היה וראה טישראל עמידו לומר אלה אלהיך ישראל ומ"ה כנראה למשה טכא לנחול את ישראל חנה בזה ואמר לך ימכו טראו רונה לניאלס מאחר שהם עמי דין לעצות הטגל וכי תאמר חון הכ"ה דן אלא באשר הוא עם זה לא ימכו שהרי ככטו על לוי לא נסתעבד בטכיל מה טעמידו להיות בעבדות ה' וא"כ מוכח מרבה טכ"ה דן את האדם ח"ך על העמיד והיו טאמר אחם למה כלומר למה אחם בטויים עב"ל טכ"ה דן על העמיד ורא' טאמר עמידים להיות טחת עכודתי לפדת כנס ה' ומ"ה טכ"ר אחם טעמידו מלרים ח"כ

כך מקום שנאמר העם לטון נגזר הוא וכל מקום שנאמר ישראל לטון טבח הוא כו' י"ט * ואם כן הכא כשעת נטון היה לו לקרותם כלטון של טבח ולומר זה' נתן את חן ישראל ועיין מ"מ בזה לקמן בדרך היס דרוש ה' * מו קשה במאי דקאמר גם האיש משה דאיך לו קשר עם הקודם גם מלת גם היא מיותרת וכבר בדקו בזה ראב"ע והרמב"ן ואמרו וטעם גם האיש משה כי הוא דכ"ס מהם מטאילים אותם מפני כבוד משה * ולא ידעתי למאי אלטרין לזה מאחר שכבר נתן ה' את חן העם בעיני מנרם * ולי ראה דה"ע הכתוב דהנה כבר כתבנו בדרך היס דרוש ה' דמה שזכו ישראל בכיות מזרי היה חלק עבודתם מזה כשנעבדו בהם וכמאמר נביהאן פסיסא ואם כן שבטו של לוי נלא היו בכלל השעבוד לא היו בכלל החן * עוד נקדים מאי דאמרינן ספ"ק דשבויות וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו' עם הקהל יו ישראל יכפר אליו הלויים ע"כ * ואמרינן התם דאגסריך קרא יתירה לרבות את הלויים משום דלויים לא אקרו עם * ומאי טימא אמרינן בשרק הזרוע דלויים פטורים מליצון זרוע ולחיים והקיפה משום דכתיב וזה יהיה משפט הכהני' מאת הנס ולויים אינם בכלל עם * עוד נקדים מאי דאמרינן בפ"ק דסוטה דף י"ג ב' דא רחא כמה חביבות מנות על משה רבינו שכל ישראל כולם נתעסקו בכייה והוא נתעסק במיות שנאמר ויחן משה את עלמות יוסף * והנה כל השבח הזה של משה רבינו אחי אפיך אס היה בכלל החן שהיה יכול לשאול מאת המזריים אבל אס לא היה בכלל החן אין כאן טבח כמה שלא נתעסק בביות מזרי' דאפשר באס היה שואל בלי כסף וכלי זהב לא היו נותנים לו * ולזה בא הכתוב ואמר זה' נתן את חן העם בעיני מזריים ודקדק הכתוב לומר עם למוטט שבט לוי שלא היו בכלל החן וכי מיוא אס כן אין טבח למשה כמה שלא נתעסק בכייה מאחר שלא היו בכלל החן לזה אמר גם האיש משה גדול מאד וגומר ואם היה רונה לשאול מהם כלי כסף וכלי זהב היו נותנים לו ביתר באת אלא שהמנות היו חביבות עליו ביותר ולא רצה להתעסק בביות מזריים אלא בהולכה עלמות יוסף כי חסן רסד הוא ועליו אמר שלמה בחכמתו חכם לב יקח מנות *

דרוש הטישי

פ"ק דברבות דבר בא באוגי העם אמרי דכי דבי ינאו אין בא אלא לטון בקשה אל' ה"ב' למטה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מנס שלא ממנדים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו דדיק זעבדוס זענו אותם קיים בהם ואחרי כן ינאו ברכוס גדול לא קיים בהם ע"כ * **בבל** החסדים ומכל האמת נודע ד' מוטטט עכה בגלות ישראל ממנדים כי הפלא ה' חסיד לו הנש פס ינאו ממנדים מוך זמנו כלפני זמנו קול דודי הנה זה בא מרנג על ההרים * ונהה ר"ל הטיבו כל אשר דברו בפ"ק דסוטה דף ז' וז' דרש ד"ע בכ"כ נשים נדקניות שהיו באותו הדור בגלגו ישראל ממנדים שבטעה שהולכות לשאוב מים הקב"ה מומין להם דנים קטני בכדיהם ושואבות מחנה מים ומחנה דנים ובאות וסופות שתי קדרות זכו ומסקות אותן ונזקקות להם בין שפתים שנאת' אס תשכבו בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף בכ"כ תשכבו בין שפתים זכו ישראל לביות מזריים שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף זכו והולכות ויולדות בשדה תחת התפוח זכו * וכנגלה הקב"ה על היס הם הכידוריה תחלה שנאמר זה אלי ואנוהו ע"כ * ויס לדקדק בתאמר זה דבתחלה אמר בשכר נסים נדקניות ננאו ישראל ממנדים ולא הביא ראיה לדבריו אלא דבוכותם זכו לביות מזריים אבל על עיקר הגאולה שהיה בשכר הנסים נדקניות לא

שכרה תחלה מפני פרעה וזה הוא דוחק גדול במשמעות הכתוב בתבואר * והתירון הטני הוא דלעולם אשר הונאחתיך מארץ מצרים מבית עבדי' הוא כשפטו והכונה באחרו אשר הונאחתיך הוא סככתי שתגדל בכיתו ומטעם זה לא באת לכלל שעבדי * וגם תירון זה קשה בעיני טהרי כל שבטו של לוי לא היה בכלל השעבוד ומיכא תימי שמשה ישתעבד ולומר ד'הטעם שלא כשתעבד שבט לוי היה כשביל משה שתגדל בבית פרעה ובשביל כבודו פטרו כל השבט זה לא שמענו * והנכון אנלי שהקב"ה נתן בלבו של פרעה שלא להשתעבד כשבטו של לוי מן הטעמים האמורילעיל טובים הטנים ואם כן עיקר הסיבה מאת ה' היתה זאת וספיר קאמר אשר הונאחתיך שהוא היה הסיבה הראשונה * והנה כבר כתבנו עמדת הקין היתה מקטרנת שלא יהיו ישראל נגאלין לפי שעתידין לומר אלה אלהיך ישראל * והנה כרעה חכם גדול היה ועל זה טען ואמר חכם למה כלומר טחין לכס טעבוד זכו תימא שכך היתה הגזרה שבטו של לוי אס כן איפא דברכס למה טכאמס לגאול את ישראל והלא אין לכס טענה לפטור את ישראל מעון העגל בטענה אלהיכס לא נאמר לי אמרת ולא לכס דאס כן מאי אשר הונאחתיך והלא שבט לוי לא כשתעבד וכקוטיה הרב מהר"ט יפה דוק *

הבלל

העולה דשבט לוי לא היה בכלל השעבוד וכזה נתיישב קושיא חזקה שהקשו הפטרסים הלא זה הדבר שמינינו בהרפת במדבר במנין הלויים שמנה אותם אכן חדש ומעלה והיו כ"ב אלף ומבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה שמנת אלפים ותק"פ * והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחני שבט מ' ישראל הפחות שכבוס וזה תימא איך לא יהיו עבדיו וחסידיו עם ברובי ה' כשאר כל ישראל * ור"ל נתעוררו בזה ואמרו שהיה הארון מכלה בהם * ויס לתמה בזה טהרי נוסאי הארון לא היו כו אס בני קהת וא"כ בני גרשון ובני מררי היה להם לפרות ולרבות כשאר השבטים * ולא עוד אלא שמינינו שבני קהת שהיו נוסאי הארון היו מרובי' מבני גרשון ובני מררי והוא פלא לפי דברי ר"ל * טוב ראיתי במדרש כמדבר רבה פ"ה התירון מבוחר דלדרכה בני קהת היו מועטים מכולם כסיבת הארון והוא לפי שמינינו בני גרשון מבן חדש ומעלה ז' אלפים וכשחור ומנה אותם מבן שלשים שנה שהוא זמן העבודה היו שני אלפים ותק"ל הרי שהיו מבן שלשים שנה ק"ל יותר על שלים * וכן בני מררי מבן חדש ומעלה היו ששת אלפים ומאתים ומבן שלשים שהוא זמן העבודה שלשת אלפים ומאתים הרי שהיו מבן שלשים ק' יותר על חניין * אבל מפפת בני קהת את מוגא מבן חדש מרובה מכל המספחות שהיו ח' אלפים ות"ר וככהוא מונה אותם מבן שלשים שהוא זמן העבודה היו אלפים ותק"ן הרי שהיו מבן שלשים פחות מהשלים קי"ו * והטעם לזה לפי שבני קהת היו טועני הארון והיה מכלה בהם לפיכך נתמעטו עבן שלשים יותר מכל המספחות * איך עיקר הקושיא במקומה עומדת דלמה לא היו בני גרשון ובני מררי מרובים כשאר כל השבטים * ועוד תימא על ר"ל טעדין במנין זה לא נכאו הארון שתייה הקדושה מכלה בהם וכבר הוקשה זה לראשונים זל * אך כפי מה שכתבנו לקמן בדרך היס דרוש ה' שטיעם הריבוי היה כדי להסלים גזרת הטעבוד של ת' שנה ביחא דשאר השבטים שהיו בשעבוד הונדך ה' להרבות אותם כדי טיסל'תו גזרת הטעבוד אבל שבטו של לוי שלא ה' בכלל השעבוד לא ה' שום פועלת נאשך מרבויות ואם כן היו פדים ורכוס בדרך כל הארץ * **ובזה** יזכר מאמר הכתוב ויתן ה' את חן העם בעיני מזריים גם האיש משה גדול מאד וני' * ויס לדקדק בתא * זה שאתר את ישראל בלטון עם טהרי אול פרטת בלק ויחל העם

דרך מצרים דרוש חמישי

הבית שם ראה לדבריו ואכתי איכא לעומר דחף סביות מצרי
היה כסדר מ' ת עיקר הגולה לא היתה כגלים • ולזה חסר
לייב עם מר'ל פ' ס' ס' מ' ו'ל וירא חלקים את בני יס'
וידע חלקים ידע שהן עתידין לו' זה אלי ואנוהו ועמד ונאלם
ע"כ • והנה ר"ע בסיום המאמר כה דבר דללו הילדים הכידוהו
תחלה ופרס' טראו סבינתו כבר ואחריו זה אלי • סד' חיתי כבר •
הרי שאלו הנסים נדקניו' היו סיבה לנאולת יס' שהרי בסביבתם
באו לעול' אותם הילדים ואחריו זה אלי ואנוהו ובשביל טידע ה'
טעמידים לו' זה אלו ואנוהו נאלם • אך אכתי יס' לדקדק דלמאי
אינטרין זכות הנסים לנאולת יס' והלא כבר הכתיב ה'לאברהם
ואחריו כן ינלו ברכוס גדול • ומר'ט יס' פ' ס' יו' תירן לזה
שאצפו טידע ה' לנדותם היינו לסוף ת' שנה הכל בזכות הנסי'
נדקניות דלג על הקן כי לא היו במצרי' אלא דר'ו' שנה ע"כ •
ודברי הרב ז"ל נאמנו מאד ובדאמרי' במדרש חות ו'ל קול דודי
הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הנבעות ר' יאודה או'
קול דודי הנה זה בא זה משה בטעה טכא ואמר להם ליט' בחדם
הזה חסם יונאים אמרו לי משה דבינו היאך אנו ננאלים והלא
אמר ה'כ' לאברהם ועבדום וענו אותם ת' שנה ועדיין אינן
כידיו אלא דר'ו' שנה אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם
אינו מביט בחסכוניותכם אלא מדלג על ההרים מקפץ על
הנבעות ואין הרים ונבעות האחרים פאן אלא קנים ועבדים
מדלג על החסכוניות ועל הקנים ובחדם הזה אתם ננאלים ע"כ •
הרי מבואר ש'לדג על הקן משה שגור וס' ל' לר'ע טלוג זה היה
בשביל הנסים נדקניות • אך אכתי יס' לדקדק דמה התייחסות עם
בפעולת אלו הנסים אשר הסתדלו סהיו ישראל פרים ורכים עם
ביות מצרים עד כנאמר כשביל זכותם וכו' לביות מצרים •

והנה סמוך למאמר זה דר'ע אמרו' התם ויבן ערו מסכנות
שמסכנות את בעליהם ע"כ ופרס' שמסכנות את
בעליהם מדלגות דרכתיב וינללו את מצרים ובשביל עבודה זו
הוא דלוי'ע להם ע"כ והנה חס כנאמר זה דקאמר דבשביל
עבודה זו וכו' ישראל לביות מצרים יס' לדקדק גם כן כל מה
מדקדקו לדעת ר' עקיבא דהא היכן רמזו' דבשביל עבודה זו וכו'
יסר' בביות מצרים והלא ביות מצרים היא הבטחת ה' שהבטיחו
לאברהם ועיר יס' לדקדק כמאי פליגי רב ושמואל עם ר' עקיבא
דמר' אחר דבשביל כובד העבודה וכו' ישראל לביות מצרים ומ'
אמר דבשביל מעשה הנסים הנדקניות וכו' ישראל לביות מצרים •
וכר' דכל זה יובן עם מאי דאמרינו באחריו דסנהדרין עליה ל'א
פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
מורדון ואמרו לו הרי הוא אומר וזה נמו' את חן העם בנינו
מצרים ויכאילים תנו לנו כסף וזהב שנטלתם אמר להם נביה'
בן פסיסא הרי הוא אומר ומיכס בני ישראל אשר יטבו במצרים
ללבים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו סכר טל פסיס רבוא ולא
תנאו חס' לזה וברחו להם ע"כ • ויס' לדקדק בטענה זו של
נביה'א כן פסיס' איך הביא פסו' זה דמוטב בני ישראל אשר יטבו
במצרים ת'ל שנה דר'ב אינו כפוטו שהיו לא יטבו במצרים כי
אם רד'ו' שנה וכמבואר וזכר זה הוצרכו לטנות לתלמי המלך
ול' ומיכס בני יסר' אשר יטבו במצרים וכנאמר חרינות ת'ל שנה •
ועוד יס' לדקדק דלפילו דר'ו' שנה מיטבו במצרים לא היו כולם
בבבודה וכדאמרינו בשמות רבה פלטה ח' ס' ו' וינת יוסף וכל
אחיו וכל הדור והוא ונימר ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם
קיים מאותה חיריו למצרים לא שעבדו המצריים בישראל עד
כאז ואם כן איך טייו נביה'א בן פסיסא ת'ל שנה של טעבוד •
והנראה לייסב כל זה הוא עם מה שהוקשה למפרשים להיבון
נתקיים גזרת ה' כבוד ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה
והלא

והלא לא היה מעבודה וענו למאנה לללים ולרביע וכמבואר
ונאמרו בזה שני תירושים הא' הוא כובד העבודה דכתי' וימרו
את חייהם בעבודה קשה כחומר ובלבנים ובכל עבודה כשה
וכל זה לא היה בכלל גזרת ה' כל ועבדום וענו אותם ת' שנה
אלא כובד זה של עבודה טעמו בהם באותם הנסים נחשב כאלו
נשמענדו בהם ארבע מאות שנה וכבר יחס תירון זה מהר'ט
יס' למאמרם בשמות רבה פרטה ט' ו' סימן ח' קומי לך רעימי
יפתי ולכי לך אמרו ישראל רבון העולם ת' שנה אחרת לנו
להשתעבד ועדין לא שלמו אחר להם כבר שלמו שנאמר כי הנה
הסתיו עבר ע"כ דלפי האמת לא שלמו אלא דס'ל לאותה אגדה
שה'רחם עליהם מפני נערם וכובד העבודה ודלג על קקן וזהו
שהטיב ה' כי הנה הסתיו עבר כי להיות השעבוד קשה כסתיו
הספיק להם הזמן שעבר ע"כ • עוד אמרו תירון אחר דמה
פנאמרו ישראל מלא כדרך שבדכתיב וכו' ישראל פרו וישרנו
וידברו ויעצמו במהר מאד הלכי החסכוני של ת' שנה כנאמר
לסיעור העבודה שהיו ראויים לעשות בת' שנה עטו בזמן מועט
מחמת רבוי האנשים •

ובנה יובן מאמר הכתוב הקטן יהיה לאלף והנעיר לנו
ענוס אני ה' בעתה אחיסינה • ויס' לדקדק במאמר
בעתה אחיסינה שהם דברים סותרים זה לזה דלם הוא בעתה
אינו אחיסינה ולא הוא אחיסינה אינו בעתה ודול כנאמר בזה
ואמרו לא וכו' בעתה וכו' אח' שנה • אך כפי דרכנו נאמר בענין
אחר והנה מר'ט יס' הקשה באותה אגדה שכתבו דר' עקיבא
דבשביל חס' משכבון כין שפטים וכו' ישראל לביות מצרים דהיינו
קאמר חס' משכבון טהאו עתיד והלא קרא בלעבר לנו מירי
ותירן שהכתוב ירמוז על הפתח לימות המשיח שהיה כיומי
לאתנו מארץ מצרים ע"כ וזהו הכונה דכי היכי דכאמרי רבוי
האנשים היה סיבה למחר את הקן בני נמי לנטיד לכא שאף
שגור ה' שנהיה נבלות סך מה ת' שנה רבוי ישראל יבא
הגואל קודם הזמן שגור ה' לפי שכן הוא המדה שרבי ישראל
משלים האומן • וזו חומרי הקטן יהיה לאל • והנעיר לנו ענוס
ולפיכך חיי' ה' בפתח הוא בעתה לפי שכן הוא המדה ואחיסינה
לפי שה' הוא המרבה לישראל כדי להביא הגואל קודם זמנו •
ובנה היה מתר' הרב מר' דודי ז"ל מה שהקשה הר"א בפר'
שמות על מה שכתב רמ' וימת מלך מצרים מלמד
שנגטרע וזהו שמת מיוקיות ישראל וירוחן בדתם ע"כ והביא מה
שאמרו בשמות רבה שאמרו לו חרטומיו אינן לך רפואה אלא
כשתסחוט מקטני ישראל ק'ן בבקר וק'ן ביומ' ומרמון בדמיהם
שתי פעמים ביום דלם בן איך יתייטב המדרש הזה על ויא'חו
בני ישראל תן העבודה דלפי המדרש הזה ויא'חו בני ישראל
שתמא מיבעי ליה כאלו היינו מפרשים שיא'חו מחמת הגזרה
הרעה על חשיית הבנים ולא מן העבודה עבד' והנה הדבר
בתימה והוא ז"ל היה מפרס' דיסר' כנאותם השעבוד היו מנטערי'
מחמת טראו שהגזרה היתה ת' שנה ועדין היה חסר מן המנין
הרבה לא שפטרלו שהיו מתרבים מלא כדרך טעטע היו מתנחמ'
ואומרים דליון ספק דהקב"ה ידלג על הקן מחמת רבוי האנשים
אבל עכסו סיגטרע פרעה והיה שוחט לרפואת ק'ן ילדו בבקר
וק'ן בערב ולא כן אינן כאלו רבוי אנשים כדי למחר את הקן ועל
זה ויא'חו בני ישראל מן העבודה כלומר מי יוכל לסבול עבודה
זו עד תכלית ארבע מאות שנה אלו דבריו ז"ל • ובה נוחא מה
שכתב נביה'א בן פסיסא שכל עבודה של ת'ל שנה של ס' רביא
דאצ"פ מלא ישתעבדו ישראל למצרים רל זה הזמן מכל מקום
קוטי העבודה ומה שכתבו ישראל מלא כדרך טעטע הנלים הזמן
ואצ"פ שהיו ישראל כמגרים יותר משנים רבוא ודלאמרינון
במדרש

ועם זה יובן מאי דאמרינן בשמות רבה פרשה ב' סימן א'
 ומשה היה דרוש ה' ד' יודיע דרכיו למשה שהודיע
 דרך הקץ למשה ע"כ. ויש לדקדק דמה היא כוננתם באומרים
 שהודיע דרך הקץ למשה והלא כל ישראל ידעו הקץ כיון שבא
 משה ואמר להם מפי ה' סרוגה לנחלם אך עם מה שכתבנו
 הדברים כפשוטם שהודיע ה' למשה דרך הקץ כלומר דאף שלא
 נשאל הזמן של ארבע מאות שנה ודלג על הקץ מכל מקור הודיע
 לו מאיזה טעם דלג על הקץ והו' באומרו פקד פקדתי אתכם
 ואת העשוי לכם במצרים דהיינו כובד העבודה ורובו האנשים
 שסני סיבות חלו היו סיבה לדלג את הקץ. ובוה יובן מאי
 דאמרינן בשמו' רבה פרשה ה' סימן ז' וז' ויאמן העם סבך היה
 מסורת בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד פקדתי אתכם הוא
 נואל של אמת כיון שבא משה ואמר פקד פקדתי אתכם חיד
 ויאמן העם בזה האמינו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את
 עניים ויקדו וישתחוו ויקדו על הפקידה וישתחוו על כי ראה
 את עניים ע"כ. ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דמה טאלו
 בזה האמינו והלא ישראל הם מאמינים בני מאמיני ועוד טכבה
 אמרו טכך הוא מסורת בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד
 פקדתי אתכם הוא נואל של אמת ואם כן בזה הוא שהאמינו.
 עוד יש לדקדק בזה שמירנו כי פקד ה' את בני ישראל ובי
 ראה את עניים דמה תשובה היא זאת לשאלתם כמה האמינו
 דאמינו יש לשאול כמה האמינו כי פקד ה' את בני ישראל ובי
 ראה את עניים. עוד יש לדקדק בזה שסיימו ויקדו וישתחוו
 ויקדו כי פקד ה' את בני ישראל וישתחוו כי ראה את עניים
 דמשמע שהם שני דברים נפרדים האחד היא כי פקד ה' את
 בני ישראל והשנית היא ובי ראה את עניים וכתבו הודאה לה'
 על כל אמת ואמת והלא הכל הוא דבר א' דהיינו כי פקד ה'
 בני ישראל. ובשיקור הכתוב גם כן יש לדקדק דקאמר כי פקד
 ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים דמשמע שנתנו הודאה
 לה' על בני דברים והלא עיקר ההודאה אינה אלא על כי פקד
 ה' את בני ישראל ומאי אכפת להו לישראל לבקש טעם על
 הפקידה. אך עם מה שכתבנו יתייבב והנה בתחלה אמרו ויאמן
 העם סבך היא מסור' בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד פקדתי
 הוא נואל של אמת ואמר כך טאלו ובזה האמינו והיא ממש
 קושימו של הרמב"ן בזה האמינו ממה משה טמץ במסורת
 כמותם ומירנו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים
 טפירם להם משה פירוש של פקד פקדתי שהגורף ה' כדי לדלג
 על הקץ ולנחלם קודם הזמן לטעי פקידות דהיינו לפקוד את
 בני ישראל שנתרבו טלא כדרך טבע ובי ראה את עניים דהיינו
 כובד העבודה מה טלא נגזר עליהם ומש"ה דלג על הקץ וזהו
 שסיימו ויקדו וישתחוו ויקדו כי פקד ה' את בני ישראל וישתחוו
 כי ראה את עניים שנתנו הודאה לה' על טבקט שני חטבות
 כדי לדלג על הקץ ולמחר לנחלם ובאלו שני חטבות נחשב כאלו
 נשתעבדו ישראל במצרים ארבע מאות שנה.

וזהו הכתוב וינד לתוך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב
 פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי
 שלחנו את ישראל מעבדנו ופירש רש"י והפך נפשו ממה שהיה
 שהיו אחר להם קומו גאו מתוך עמי ונפסק לב עבדיו שהיו
 לשעבר היו אותרים עד מתי יהיה זה לנו למקום ועבדנו נחפזו
 לדרוך אחריהם בטביל מקום שהטאילו והן הן דברי הנוכחיתא
 ואני תמים בזה דמשמע מדבריהם דמה טהפזו לדרוך אחריהם
 הוא דוקא בטביל מקום שהטאילו והלמלא המתון לא היו
 רודפים אחריהם והפסוק אומר בהפך מה עשינו כי שלחנו את
 ישראל מעבדנו דמשמע דמה טרדפו אחריהם הוא מוסר' שבו
 דושים

במדרש וחמושים עלו בני ישראל מלמד שחמד מחמם' עליו והשאר
 שמו בכלטת ימי החמד מ"מ כיון שהרבו השלים החטבות של ת"ל
 שנה כיון שכתב ת"ל שנה של טעבוד מ"ה לא טבע אלא טכר של
 טישים רבוה. ובוה נחא דרבי עקיבא ורב ושמואל לא טליגו
 ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא טליגו דר' עקיבא נקט הטעם
 דמה שהשלים הקץ היה כסיבה מה שנתרבו טלא כדרך טבע
 ולזה אמר דבטביל נטים נדקניות נחלו ישראל מצרים דכטביל
 שהשטלי להזדקק לטעליהם ונתרבו ישראל טלא כדרך טבע
 נשלים הקץ קודם הזמן ונחלם ומשם הכי זכו ישראל לביות
 מצרים לפי טאם היו נחללים בלתי השלמה לא היו זוכים כביות
 מצרים שהיו הבטחת ואחרי כן ונאו ברכוס גדול היא כתנאי
 שיסתעבדו במצרים טנה אכל עטשו דכטבילן נתרבו ישראל
 נחמא דכבר נשלים הזמן של ת' שנה ואם כן בדיון זוכים ישראל
 בביות מצרים. ורב ושמואל ס"ל דרובו העבודה השלים הקץ
 ומ"ה אמרו דכטביל רבוי העבודה זכו לביו' מצרים הכלל העולה
 דשני טעמים הונתרו ישראל כדי לדלג את הקץ ולהשלים הגזרה
 של ועבדום ועבו אותם ארבע מאות שנה הא' הוא כובד העבודה
 והשנית מה שנתרבו ישראל טלא כדרך טבע. וזהו כוננתם באומת
 שכתבנו טכטאמרו ישראל אך אני נחללים הטיב להם משה
 אינו מביט בחטבותיהם אלא מדלג על ההרי' תקפן על הנבעות
 ואין הרים ונבעות אלא קנים וחטבותות כו' דלמאי אינטרבו מרי
 דלוגים מדלג על ההרים תקפן על הנבעות בחד דלוג שני אלא
 שכותם היא טעמי סיבות היו טשטלם הקץ באותו זמן ועמד
 ונחלם הא' הוא כובד העבודה והשנית היא מה שנתרבו ישראל
 טלא כדרך טבע וזהו מה שהטיב להם משה מדלג על ההרים
 תקפן על הנבעות.

ובזה יובן מאי דאמרינן בשקית רבה פרשה ב' סי' א' ואמרו
 לקולך למה שמתירנו גדולה הוא בידו שכל נואל שיבא
 ויאמר להם פקידה כפולה נואל של אמת הוא ע"כ. וכבר הכי
 רש"י הגדה ה' ויפירו' והרמב"ן הקפס' לו וז' ויש לך לשאול
 ומנין להם טאמינו ממה משה טמץ במסורה האת כמותם וז'
 כך קבנו מייסך טטמץ מצי הכיבא אביהם שהראשון טיבא
 ויאמר להם כל טון הזה הוא יהיה הנואל נלוי וידוע לפני הכי'
 טלא יבא אדם ויכזב בהם ובכך הבטיחם ע"כ. ויש לדקדק
 דכיון טכך הבטיח ה' טלא יבא ויכזב טום אדם למה זה נמו סימן
 זה דפקידה ככל סימו' טיהיה אימינו מאחר טכבר הבטיח ה' טלא
 יבא אדם ויכזב. וזכר יש לדקדק במאמר זה דקאמר טכל מי
 טיבא ויאמר פקידה כפולה הוא נואל של אמת דלמאי אינטרדו
 ככל הפקידה במדא פקידה שני אך עם מה שכתבנו כשה
 המתפרט' יתייבב הכל דמסורת היא בידם טכל מי טיאמר פקידה
 כפולה הוא הנואל והכונה היא דשתי פקידות הונתרו ישראל כדי
 לינאל קודם זמנם הראשונה הוא קוסי הטעבוד שכתעבדו בהם
 המצריים והשנית היא מה שנתרבו ישראל וישראל היה להם דקבלה
 טכל מי טיאמר פקידה כפולה ויאמר להם הפירו' דלמאי אינטרדו
 פקידה כפולה הוא נואל של אמת וישראל לא היו יודעים טעם
 ככל הפקידה וגם היה קשה בעיניהם דאיך יתכן טיהיו נחללים
 קודם טשטלם הזמן של ת' שנה והכ"ה נילה למשה טעם ככל
 הפקידה ובוה הודיע לו איך נשלים הזמן והוא אומרו לך ואספת
 את זקני ישראל ואמרת אליהם פקד פקדתי אתכם ואת העשוי
 לכם במצרים דהיינו פקדתי אתכם טאחם מתרבים טלא כדרך
 טבע ופקדתי העשוי לכם במצרים דהיינו כובד העבודה ואומר
 אעלה אתכם מעני מצרים וטמעו לקולך אף טלא הניע הזמן
 לפי טאחה נותן להם הטעם שהאו רמוז במסורת טבידס טכל
 מי טיבא ויאמר פקידה כפולה הוא נואל של אמת.

דרך מצרים דרוש חמישי

העניקה נעשו בה והעניקה אין לה שיעור אבל כפשו סגוד למלך
מגרים כי כרח העם וכבורה ליכא העניקה ויהיפך לכב פרעה
ועבדו בסביל ממנום שהשאלים ואחרו דע' כ' אין זה מטעם
העניקה אלא בסביל סכר פעולה וכן נבחרת נביאה כן פסיסא
וראו שלקחו סכר פעולה של ת' טנה והם לא נשתעבדו בהם כל
זה הותן אם כן נטלו ישראל מוקדם מה שהוא חלק עבודתם ואם
כן מה זאת עשינו כי נטלה את ישראל מעבדנו שהרי כבר שלחנו
להם אף מה שעתיד' לעבוד ואמתו נמנה דבסביל הממוין רנו
לרדוף אחרים להשתעבד בהם אף לפי האמת טעה פרעה
לפי דבסביבת רבוי העבודה ומה שכתבו ישראל שלא כדרך טבע
חשיב כאלו נשתעבד בהם ת' טנה ולעולם דמה שלקחו הוא
חלק עבודתם על ת' טנה וכסדרת נביאה כן פסיסא *

ומעשה

מנחה דאם ונכונה ליישב מאמר הקודם. והקושי
מפורסם דלמה לן לשתמא שלא יאמר אותו נדיק
ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים תימוק ליה דהכ' הבטחו
לאברהם ונדיק לקיים הבטחתו ההוא אמר ולא יעשה. עוד יש
לדקדק דלמאי אינטריך ליה לאברהם לומר ועבדו וענו איתם
קיים בהם לא הולל אלא ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים
בהם דזהו עיקר התרעמות ולכאורה היה נראה לומר דהכונה
היא דודאי אברהם דיע דבטחת ואחרי כן יגאו ברכוס גדול
היתה בתנאי שישתעבדו במגרים ת' טנה וכדכתיב ועבדו וענו
אותם ארבע מאות טנה אף תלונתו של אברהם היא דועבדו
וענו אותם מיהא קיים בהם דנהי דלא קיים ת' טנה לפי שלכל
על הקן ת' מ' כבר קיים קנת מאמר ועבדו וענו אותם אבל
ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים בהם כלל ומ' א' הוגרד ה'
לחלות בני משה טיבאלו ישראל כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יהיה
לו לאותו נדיק אפילו תרעמות דברים. אמנם נראה דזה יוכן
עם מאי דאמרינון בפרק הנוול קמא עליה ג' סהקטו לרב דאמר
דעבדו במקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב
התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור ואי ס' עבדו
במקרקעי דמי אמאי פטור ברשות מריה קאי ופירוש הכא במאי
עסקינן שלא בטעת מלאכה ופרט' שלא בטעת מלאכה כטעה
שחינם דנילים לנכות מלאכה או כאין עכשו מלאכה לבעליו
לעשות וזוהו והקטו מי ניחא ליה לדיכחוס עבדיה ופירשו אחרי
הכא נמי ניחא דלא ליסתריה עבדיה ופרט' אל דלא ליסתריה
עבדיה שלא ירביץ להיות בטל ומתעגל ע"כ. נמנינו למידון
דכתוקף בעבדו של חבירו אם מבטל אותו ממלאכתו רבו חייב
אף אם אינו מבטל אותו ממלאכתו רבו פטור ואף דנכחוס עבדיה
והנה אין ספק שישראל הם עבדים למקום וכאמור בכתוב עבדי
הם והנה פרעה תקף בעבדיו של מקום ועשה בהם מלאכה ואם
ישראל היו עושים רבוי של מקום פשיטא שהיו המגרים חייבים
לכלם סכר פעולתם לפי שהיו מבטלים אותם ממלאכת רבם
שלא היו יכולים לקיים המגרות כסביבת השעבוד ואין לך מבטל
ממלאכת רבו גדול מזה אף לא היו עושים רבוי של מקום
פשיטא דפטורים לכלם סכר פעולתם שהרי לא בטלו אותם
ממלאכת רבם ואדרבה ראו להחיות להם טובה דאפשר דבסביבת
השעבוד לא היה להם פנאי לחטות וכדאמרו' דניחא ליה לאדון
דלא נסתריה עבדיה וכל סכו' אם כסביבת השעבוד לא היו
חוטאים. והנה מנינו לר' אל' באמרונו מקרבנו גוי מה אלו
עובדי ע' אף אלו עובדי ע' ובשמות רבה פרט' ו' סימן ז' אמרו
ולא שמעו אל משה מקונן רוח' ומעבודה קשה היה קשה
בעיניהם לפרוש מפ' וכן יחוקאל מפרט ואומר להם איש שקוני
עיניו הטליו ובגלוי מגרים אל חטמאו ראה מה כתב איש
שקוני עיניו לא הטליו ע"כ ובגולה רבות לר' אל' כן מן הדין
אין

דונים להשתעבד בהם ולא בסביל ממנום שהשאלים. וגרסה
דזה יוכן עם מאי דאמרינון בספרי העניק מעניק לו ענאךך
מגדךך ומיקבך וגומר וזכרת כי עבד היית בארץ מגרים כטס
שאינו העניקתי לך במגרים שנאמר וינגלו את מגרים אף אתה
פעניק מעניק לו ע"כ וכן פיר' רש"י וזכרת כי עבד היית והעניקתי
ושנית לך מכיות מגרים וכיות הים אף אתה העניק וטנה לו.
הן אמת מדברי רש"י הללו דדרש העניק מעניק לומר שיעניק
ויטנה לא ידעתי פירושו גם בהר"ם לא מנאחי רמז לדון זה
ומהסוגיא דפ' קדושים עליה יז' נראה בהפך מזה דאמרו' אטר
כרכך ה' אלהיך יכול נתברך הכית בגללו מעניקין לו לא נתברך
הכית בגללו אין מעניקין לו ת' ל' העניק מעניק מ' מ. הרי
דרבוי' דמעניק מעניק אינטריך לומר דאפילו לא נכתב' הבית
בגללו דמעניקין לו ודכי אלתור בן עזריה דס' ל' דברים ככתוב
נתברך הכית בגללו מעניקין לו לא נתברך הכית בגללו אין
מעניקין לו אמרינון האם דלדידיה מאי דכתיב העניק מעניק הוא
מטום דדברה תורה כלשון בני אדם הרי דדרש' הלזו דרש'
דעניק ויטל' לא אתי לא כרכנן ולא כראכ"ע ודברי רש"י נריכוס
לי תלמוד הכלל העולה דסב' הספרי ורש"י הוא דמה שזכו ישראל
בכיות מגרים מדין העניקה נעשו בה *

ועם

זה יתייב מה שאמרו בספרי ונס ערב רב וגומר ואף
ובקר מקנה כבד מאד כאן נתייב ואחרי כן יגאו
ברכוס גדול ע"כ. ויש לתמוה דלמה לא נתייב הבטחת ה'
דואחרי כן יגאו ברכוס גדול כמה שנטלו כלי כסף וכלי זהב
ונתייב כמה שנטלו גאו ובקר. נראה שדעת זאת האגדה
דבטחת ה' דואחרי כן יגאו ברכוס גדול מדין העניקה נעשו
בה ואמרי' בפ' קדושים תניא יכול לא יהיו מעניקין אלא מנאךך
גדן ויקב מנין לרבות כל דבר ת' ל' באטר יברכך אם כן מה ת' ל'
גאו גרן ויקב לומר לך מה גאו גרן ויקב יטנס בכלל ברכה אף
כל שיטנן בכלל ברכה יגאו כספים ע"כ ומס' אמרו בספרי
דדוקא כמה שהולכו עמהם גאו ובקר נתייב' הבטחת ה' דואחרי
כן יגאו ברכוס גדול לפי שהוא דבר טפיה ורבה וישנן בכלל
ברכה למעוטי כסף והב' שאינם בכלל ברכה ואין מעניקין מהן
שלא נתייב בהם הבטחת ה' דואחרי כן יגאו ברכוס גדול
מטום דהבטחה זו מדין העניקה נעשו בה וכדכתיבנא. ואמרינון
בפ' קדושים תנו רבנן יכול לא יהיו מעניקין אלא ליוגא כשט
מנין לרבות יוגא כיוכל ובמימת האדון ואמה העבריה כסימנין
ת' ל' תשלחו וכי תשלחו יכול שאני מרב' בורח ת' ל' וכי תשלחו
חשתי מעמך יגאו בורח שאין מלווח מעמך ע"כ. למדנו מכאן
דבבורח ליכא העניקה.

ובזה

יתייב מאמר אחד לר' אל' בספרי מאמר משה לפרעה
אין אנו יוגאין מנאךך עד שמאח' הרי אמת כרשותיכם
הרי אמת בני חורין. ויש לדקדק דלאזיה תכלית הוגרד משה
רבינו לכל זאת דמאמר שאינו מטכב לישראל בהליכתם יגאו
ע"כ שלא בטובתו. אף לפי' מ' דבבורח ליכא העניקה אספר
לומר דס' לאגדה זו דמה שלקחו ישראל כלי כסף וכלי זהב
מדין העניקה נעשו בה ואם היו יוגאים שלא ברשות פרעה לא
היו זוכים בכיות מגרי' דלא קרינון בהו וכי תשלחו חשתי מעמך
מטום הכי הוגרד מרע"ה שיאמר פרעה הרי אמת ברשותיכם
קרי אמת בני חורין כדי שבו יהיו זוכים בכיות מגרים מדין
העניקה *

ובזה

נכח לכונת הכתוב ויוגד למלך מגרים וגומר דראה
פרעה דישראל לקחו כלי כסף וכלי זהב וינגלו את
מגרים ודו בדעתו שאין זה מסו' סכר עבודתם שהרי לקחו סכר
עבדו על ת' טנה והם לא נשתעבדו בהן כל זה הותן אלא מדין
העניקה

כבר מאד במקנה בכסף וכוהב וכוהב ישראל כתיב ויוציאם בכסף
 וזה ע"כ. וכבר נכפל מאמר זה בפרשה ת"א סימן ג' וזל ואברהם
 כבר מאד במקנה בכסף וכוהב הדא הוא דכתיב ויוציאם בכסף
 וזה ע"כ וכתיב גם מהר"ם יפה טעמיני האבות סימן לבנים ומ"ס
 כאן ואברהם כבר מאד לרמוז טעם כן בניו יצאו ברכוס גדול
 מתנאים כדי לתדונו מי משתבח אברהם בעושר אשר בא לו בענין
 דע שלקחו את אשתו כו' יע"ס. והנה דבריו האמת והזקק במ"ס
 שכל עניני האבות היו סימן לבנים וכבר האריך בזה הרמב"ן
 בפירושו התורה. אך יש לדקדק דלמה הביאו פסוק הכתובים
 ויוציאם בכסף וזהב ולמה לא הביאו מקרא מלא כתיב בתורה
 וישאלו מתנאים כלי כסף וכלי זהב וינגלו את מתנאים.

אמנם במה שכתבנו יתיישב שכבר ידוע מ"ס הרמב"ן כפי'
 התורה ודע כי אברהם אבינו הטא הטא גדול
 בפניו שהביא אשתו הגדקת במכסול עון מפני פחדו פן ירנאוהו
 והיה לו לבטוח בה' טיביל איתו ואת אשתו ואת כל אשר יש לו
 גם יציאתו מן הארץ מפני הרעב יש בו עון אשר חטא כי האלהים
 ברעב יסדנו ממות ועוד האריך בזה יע"ס. וכוהב נכא לכונת
 המחמר שהוקפה לו דמאחר שאברהם אבינו טאטא בזה במה
 שהביא את אשתו הגדקת במכסול איך יתכן שה' יתן לו עושר
 ונכסים שנתעשר אברהם אבינו כשכיל המעשה הזה המנונה.
 לזה הטיב הה"ד ויוציאם בכסף וזהב ואין כשכטיו כוסל כלומר
 דכל מה שאירע לאבות הוא סימן לבנים וכנס אברהם אבינו
 לא היה מן הראוי לזכות בעושר ההוא של ברעה אלא שה' הפליא
 חסדיו עמו ה"כ בניו אישי' שמן הדיון לא היו ראויים לזכות מתנאים
 משו' חלף עבודתם ואעפ"כ זכו בכיות מתנאים יודבר זה דישראל לא
 היו ראויים לזכות בכיות מתנאים אינו נלמד אלא משפוק דיוציאם
 בכסף וזהב ואין כשכטיו כוסל וכמו שכתבנו כפי מה שתרנס
 וינתן עלה בידנו דמה שזכו ישראל בכיות מתנאים חלף עבודתם
 אך קשה דממאמר הקודם דקאמר שלא יאמר איתו נדוק ואח"כ
 יצאו ברכוס גדול לא קיים בהם מובח' דהבטחה ה' לאברהם
 ואח"כ יצאו ברכוס גדול היינו מה שזכו בכיות מתנאים. ובמדרש
 אמרינו וישבו ויחננו לפני פי החירות כאן נתקיים בהם ואחרי כן
 יצאו ברכוס גדול לפי שכל אצרות יוסף היו ס"ס. ותימא שהיו
 כבר קיים ה' הבטחתו בזה ששאלו מתנאים כלי כסף וזהב ועוד
 לסדרת רב הונא דאיתא בת"ד פת"ד סימן ו' דכל מקום שנאמר
 אחר סמוך אחריו מופלג איך יתכן לומר דכביות מתנאים נתקיים
 ואח"כ יצאו ברכוס גדול שהרי אין לד' סמוך גדול מזה. והבדלה
 לי בזה הוא דלעולם הבטחה ה' נתקיים כפי החירות וכסדרת
 רב הונא דאחריו מופלג. וס"ל לר"ל דמה שלקחנו מתנאים כלי
 כסף וכלי זהב היו חלף עבודתינו ואינו מ"ז שהבטיח איתנו ה'
 ואח"כ יצאו ברכוס גדול דלמה מה נריך הבטחה דמהיכא תיתי
 כלא יסלמו לנו סבר עבודתינו אלא שהבטחה ה' היא דמלבד מ"ז
 שלקחנו סבר עבודתינו עוד זאת ואח"כ יצאו ברכוס גדול שה'
 הפגים את המתנאים כשכיל מה שכתבנו עבדו בנו על פרחנו כנוצנו
 ובתנווכינו. וזהו כאמר ה' לאברהם וגם את הנוי אשר יעבדו
 דן אכני ואח"כ יצאו ברכוס גדול שהכל הוא נמול למתנאים. על
 מה שהרשו לנו.

ובזה נביא לכונת המחמר שאמר הב"ה למטה בבקשה מתך
 לך ואמור להם לישראל בבקשה מהם נאלו מתנאים
 כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו נדוק וכו' דלפי האמת הבטחה
 הלזו שהבטיח ה' לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוס גדול נתקיימה
 כשכטיו לפני פי החירות וכמאמר רז"ל וכיות מתנאים היתה סבר
 עבודתם אלא כמין הדיון הנמור לא היו חייבים המתנאים לכלה
 להם סבר עבודתם לפי שהיו רשעים ולא היו מפטלים איתם
 ממלחכת

אין להם ליקח סבר פעולת' אלא שה' ברוב חסדיו הפליח לעשות
 עמאם טאף שמן הדיון לא היה להם ליקח סבר פעולתם נמן
 להם סבר פעולתם.

ובזה יובן פסוק וה' נתן את חן העם וגומר דים לדקדק
 לפי דברי חז"ל שכל מקום שנאמר עם לטון נגאי הוא
 אם כן הכא דשעת רצון היה לו לקרותם בלשון של שבח
 ולומר וה' נתן את חן ישראל ועיון ת"ס לעיל בדרוש הקדום
 יע"ס. אמנם על פי האמור יבא על כוון דכונת הכתוב לומר
 דאף על פי שבאותו ערך לא היו עומים רצונו של מקום ולא
 היו זכאים בכיות מתנאים אפילו הכי הגדיל ה' לעשות עם אלה
 ונתן את חן העם כדי לזכותם בכיות מתנאים חלף עבודתם.
ובזה יובן מאי דאמרינן בסמו' רבה זל יודיע דרכיו למשה
 רחום וחנון הודיע דרכיו למשה שהודיע דרך הקן
 למשה רחום טרחם על ישראל ולא נגעו בהם המכות וחנון שנתן
 חן העם בעיני מתנאים ע"כ. ויש לדקדק במה שאמרו רחום
 טרחם על ישראל ולא נגעו בהם המכות דמהיכא תיתי שיגיעו
 בהם המכו' וכבר נתעורר בזה סם מהר"ם יפה וכתב שהיו ראוי'
 טיהיו המכות נוגעים בהם לפי שהיו רשעים ומה כשנתנו אלו
 מאלו. עוד יש לדקדק במה שסיים המחמר וחנון שנתן חן
 העם בעיני מתנאים דמה שיכות יש לדברים הללו עם הקודם.
 אך עם שכתבנו יובן הטייב שכבר הקדמנו דלפי האמת לא נטלם
 הקן של ת' טעם שגור ה' בין הכתרים אלא שכטנו דברים נחשב
 כאלו נטלם הקן דהיינו ככבוד העבודה ומה שנתרבו ישראל
 וזהו שאמרו יודיע דרכיו למשה שהודיע דרך הקן למשה דהיינו
 כאמר לו פקד פקדתי אמתם ואת העטוי לכס במתנאים דכטני
 פקדו' הללו נטלם הקן וחזר ואמר רחום טרחם על ישראל ולא נגעו
 בהם המכות שמן הדיון היו ראויים ללקות כמו המתנאים והכונה
 באו וראו חסדי המקום עם ישראל למי עולל כה לעשות תחבולו'
 כדי למהר את הקן לעם שברחמיו לא נגעו בהם המכות שהיו
 ראויים ללקות גם הם ומלבד שלא נגעו בהם המכות' עשה תחבולות
 כדי למהר את הקן ומלבד כל זה וחנון שנתן את חן העם בעיני
 מתנאים כדי שיקחו סבר פעולתם כאלו היו נדויים נעורים ובטלו
 אותם ממלאכת רבם ומן הדיון היו פטורים המתנאים מלסלם להם
 סבר פעולתם שהיו לא בטלו איתם ממלאכת רבם ואדרבה ראוי
 להחיות להם טובה שאפשר שכסיבת השעבוד לא היה להם פנאי
 לחטוא וכדאמרינן נוחא ליה לארון דלא ליסתריה עבדיה.

וזהו כונת הכתוב ויוציאם בכסף וזהב ואין כשכטיו כוסל
 ותרנס יונתן ואין כשכטיו כוסל ולא אתדנו עם מתנאי
 למתקטל' והנה כונתו היא שמן הדיון היה ראוי טיהיו נדונים עם
 המתנאים וכמו שכתבנו רחום שלא נגעו בהם המכות אלא שיש
 לדקדק מה ענין זה עם ויוציאם בכסף וזהב דמאחר כאבו נותני'
 הודאות לה' שנתן להם כסף וזהב איך נחזור ונודה לה' שלא
 הרגם עם המתנאים אך עם מה שכתבנו יובן שדוד סבא לה' ואמר
 ויוציאם בכסף וזהב וכי תימא מה טעם הוא זה והלא חייבים היו
 לתת להם סבר פעולתם לזה אמר ואין כשכטיו כוסל כלומר שנתן
 הדיון טיהיו נדונים עם המתנאים לרעה לפי שלא היה סוס הפרס
 בנייהם אלא שה' בחסדיו לא דן אותם עם המתנאים וא"כ אין
 להם למתנאים חיוב לתת להם סבר פעולת' דמאחר שהיו רשעים
 הרי לא בטלו איתם ממלאכת רבם ואעפ"כ ויוציאם בכסף וזהב
 כאלו היו נדויים נעורים ובטלו איתם ממלאכת רבם.

ובזה יובן מאמר ה' בבראשית רבה פרשה מ' סו' ח' ולאברהם
 הטיב בעבורה רבי פנחס בשם רבי הושעיא רבה אמר
 אמר הקב"ה לאברהם אבינו נא וכבוט הדרך לפני בניך את מוצא
 כל מה שכתוב באברהם כתוב בכניו כו' באברהם כתיב ואברהם'
 ככד

דרך מצרים דרוש המשיח

מלמטה שהיא יותר קשה ומה המשיחין על העמ' במו שינושין
 חיצו שנה ואלו בכ"ד של מעלה חין עונשין אלף חזן עשר' ועיין
 כיפה מראה פ"ק דר"ה סימן ט' * עוד הקשה הרא"ם דאמאי
 לא קטרנו המלאכים מהעבירות שהיה עושה ושמעאל דהיינו ע"ז
 ונ"ע וס"ד וכמו שדרשו רז"ל במאי דכתיב אשר ילדה לאברהם
 מנחק ואין מנחק חלה ע"ז וכו' מהמלאכים לא רנו לקטרנו חלה
 מעבירות הנמשא שהיא חדה כנגד מדה מ"ת וקשה כיון שלא יכלו
 לקטרנו מאותה עבירה של נחא היה להם לקטרנו מהעבירות
 שבידו וליבא למימר שבראותו ישמעאל את ענמו באותה גיה
 שהיה מת כמאז עשה תשובה וזהו מה פה' הכטיה אותו שישמעאל
 יששה תשובה בחייו הא ליתא שהרי אחר זה כתיב ויהי רבה קשת
 ודרשו רז"ל שהיה יושב במדבר ומלמסס את הכריות וכמו שפירש
 רש"י * ותיקן שאלנה זו שאומרת שהמלאכים לא קטרנו על ישראל
 מהעבירות שבידו חולקת עם אותה אנדה שדרשו קרא דמנחק
 לנגחי חלה אחיה חליבא דר"ם שדרש קרא לשבח דהיינו שהיה
 חולק עם ינחק ע"כ * ואני תמיה על זה שהרי דר"ם פירש דמנחק
 היינו ע"ז ונ"ע וס"ד ובקרא דבאשר הוא עם הביא אותה אנדה
 שקטרנו המלאכים ולפי דברי הרב הם סותרים חלו לחלו ואף
 שהרא"ם כיוול לן בקתת מקומות שדרשו של רש"י להביא אנדות
 חלוקות מ"ת הדבר קשה שיעדין לחלוחית הדיו קיימת דרש
 יציב מנחק לנגחי כשהביא אותה אנדה הקטרנו המלאכים *
 ומהר"ם יפה תיקן דמה שלא קטרנו המלאכים באותה טעה לפי
 שכן י"ז שנה היה ישמעאל באותה טעה כדאיתא בפר"ח וזדוק
 היה לפי שאין בכ"ד של מעלה מענינים עד עשרים שנה הכלל
 העולה מ"ט * טעם היה דומה דין של מעלה לדין של מטה לא
 היה נזכר ושמעאל מאותה גרה שהיה מת כמאז ולא היה בא
 לכלל תשובה מתרי טעמי חיי מים שעתיד להמית לישראל כמ"ת
 דומיא דבן סורר שנהרג על העמיד ואי מטום העבירות שהיו
 בידו ע"ז ונ"ע וס"ד חלה לפי שנכחו דרכי ה' מדיני אדם לא
 נתענס לא על העבר ולא על העתיד וזכה לנפשות תשובה * עוד
 בקדים מאי דאמרינו בפרק חלו כערות דטעמא דרבי נחוניא
 בן הקנה שהיה עושה יום הכפורים כשבת הוא מטום נחוניא
 ואם העלם יעלימו ע"ה הארץ את עניניה מן האיש ההוא בנתו
 מורטו למולך ושמי חני את פני באים ההוא ובמספחתו
 והכרתי אותו אמרה תורה ברת שלי כמיתת שלכם מה מיתה
 שלכם פטור מן התשלומין אף ברת שלי פטור ורבנן לא ס"ל
 האי יוקיטא דברת שלי כמיתה שלכם *
ובזה נבא לכונת הכתובים שהקב"ה אחר לאברהם ועבדים
 וענו אותם * שנה וחזר ואמר לו וגם את הגוי אשר
 יעבדו דן אנכי וכיון שאני הוא הדן והמעניש אותם ואחרי כן
 יגלו ברכוש גדול דדוקא בדיני אדם חין אדם מת ומלמס אל
 בדיני שמים אדם מת ומלמס וכיון שאני הוא הדן את המצריים
 יגלו ברכוש גדול : וטעם יעלה בדעת אברהם דהלכתא כר'
 נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יוה"כ כשבת מטעמא דהיקיטא
 ברת שלי כמיתה שלכם לזה אמר לו הא ליתא כי לא דרככס
 דרכי וראיה לזה כי איה תבא את אבותיך בשלום תקבר בטיבה
 טובה ואני מכשרך שישמעאל יעשה תכוב' והלא ראוי היה שימות
 כשקטרנו המלאכים חיי מטום העבירות שהיו בידו ואי מטום
 דעתיד להמית את ישראל כמאז וראוי היה ליענס דומיא דבן
 סורר ומורה דנהרג על סם סופו חלה ודאי דמה שלא נענס
 ישמעאל באותו פרק היינו מטום שאינו מעניש לא מתן עשרים
 כתיב מהר"ם יפה וזל וכן אינו מעניש על העתיד חלה באשר
 הוא סם וא"כ כשם שנכחו דרכי מדרבי בני אדם חללו הדברים
 שני נמו' נכחו דרכי מדרככס לנגחן מיתה ומשלומין דא"כ
 דכדיני

ומלמטה דכס חלה טעם לא היו זוכים לביות מצרים ואח"כ היו
 זוכים לביות פי החירות אברה' שלא ידע שישראל לא היו עושים
 דרכו של מקום כמצרים אחר ואחרי כן יגלו ברכוש גדול
 לא קיים בהם לפי שיאמר דמה שזכו לביות פי החירות הוא
 בשביל שבר פעולתם וזהו אומנם בבקשה מכס חללו כלי כסף
 וכלי זהב וקחו שבר פעולתכם וכשתבאו לפני פי החירות אז
 אקיים מה שהבטחתי לאברהם ואחרי כן יגלו ברכוש גדול * טעם
 לא כן יאמר אותו נדיק ואחרי כן יגלו ברכוש גדול לא קיים
 בהם כי על כן דבר נא באזני העם ובומר *
ובי

תאמר איך דן הכ"ה את המצריים במיתה וממון והא
 ק"ל דחין אדם מת ומלמס וכמאז המוספ' כפ"ה דאדם
 ע"ז דף ע"א דגם בכני נח אמרינו קים ליה בדרכה מנייה ואם כן
 כיון שהמצריים נחמיבו מיתה איך נחמיבו גם כן ממון * הא
 לא קטיא מטום דק"ל כרבנן דס"ל דלא נאמר כלל זה לא במיתה
 בדידי אדם אבל במיתה בידי שמים אדם מת ומלמס כדאי"כ פ' חלו
 נערות דף ל' דלא ק"ל כרבי נחוניא בן הקנה שהיה עושה את
 יום הכפור' כשבת וכן פסק הר"ם בהלכות גביה יע"ט *
ובזה נבין מאמר ה' לאברהם במעמד בין הבתרים
 שאמר לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי

כן יגלו ברכוש גדול ומה תבא את אבותיך בשלום תקבר בטיבה
 טובה * ויום לדקדק ב"מ דן אנכי דמלמס דפטיטא היו שהקב"ה
 דן את כל העולם וכבר נמשוררו בזה רז"ל בכ"ד פרטא מ"ד סימן
 יב ואחר דן אנכי ח"ד אלעזר כסם ר"ז בן זמרא בטמי אומיות
 הללו הכטיה הקדוש ב"ה לאברהם חבינו שהוא נואל את בניו
 והאם יעשו תשובה שיגאלם בע"ב אומיות * וחזן מכונתנו נראה
 ליישב כמה שדקדק עוד באומרו דן אנכי שהוא לכוון הוזה והיה
 לו לומר אדון אנכי שהוא לשון עתיד * אמנם כונת הענין עם
 מה שהקשה הרמב"ם בפ"ו מהלכות תשובה דאמר שכתב בתור'
 ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצרי' לעשות רע ואיך נפרע
 מהם ותיקן יע"ט : והראב"ד פירק כי הדבר ידוע שאין הכורא
 נפרע מן האדם חלה ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע
 מזה מן הרע ממנו ברטעו והמצריים גם כן היו רשעים וראויים
 לתכות ההם * והנה אברהם חבינו כשעה שגזר הקב"ה ועבדום
 וענו אותם חשב בלבו שלא יפרע הקב"ה מאות אומה המסעבדת
 בישראל כיון דנזירת מלך היא * לזה אמר לו חל תתירא מזה
 לפי שגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי מקודם שהיו חייבים
 עונם ובאותה אומה שאראה שהיא חייבת חני מטעבד את בניך
 ובה יענסו ואחרי כן יגלו ברכוש גדול בשביל מה שנשתעבדו
 בהם לפי שהם מענשם הם חייבים בכל עונשים הללו *
אך כפי דרכינו נאמר באופן אחר ונדקדק עוד כמה שסיים
 הכתיב תקבר בטיבה טובה ודרשו רז"ל בסרו שישמעאל
 יעשה תשובה כדאיתא בכ"ד פרטת נח פרטה ל' סי' ד' והביאו
 רמ"ז זל דמה שייכות יס לבטורה זו עם הקודם והיה לו לסיים
 ענין גלות מצרים ולומר ודור רביעי ישובו הנח וגומר ואחר כך
 יבשר אותו כמה שישמעאל יעשה תשובה * ונראה דזה יובן עם
 מאמר דז"ל בבראשית רבה פרטה ל"ג סי' ז' וז' כי שמע אלהים
 את חול הנער באשר הוא סם ח"ר סימון קפנו מלאכי השרת
 להרגיזו אחרו לפניו רבט"ו אדם שהוא עמיל להמית את בניך
 בניח אתה מעלה לו באר ח"ל עכטיו מה הוא נדיק או רשע
 ח"ל נדיק ח"ל אינו דן את האדם חלה כשעתו ע"כ * והקשה
 הרא"ם והרי כן סורר ומורה שנהרג על סם סופו ואמרה תורה
 ימות זכאי ואל ימות חייב * ותיקן דכאני כן סורר ומורה דאעפ"י
 שאינו חייב מיתה עכטו מ"ת כפר החיל לנפשות הדברים
 שמתביאים אותו לידי חיוב מיתה * ומהר"ם יפה תיקן דלאני ב"ד
 מלמטה

לדבריו אדם אין אדם מת ומתלם מ' בדיני שמים אדם מת ומתלם • הרי שלך לפניך דביות מנדים היה חלק העבודה ובמאמר נביאה כן פסיטא בזיות פי החירות הימה הכטחת ה' לאברהם באומרו ואחריו כן ינאו בכבוש גדול •

דרך הקדש דרוש ו

דרוש א למעלת א' • שמות רבה פרשה ט"ו סי' ג' וז' החדש הזה לכם ה' יהיו לך לצדך ואין לזרים אהך הנדקה שלכם שנאמר וז' יהיה נדקה הרהמים שלכם שנאמר ונתן לך רחמים ארץ יטר' שלכם שנאמר לתך את ארץ כנען ולא ארץ ישרא' בלבד לא אפילו כל הארצו' שנא' כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה ע"כ •

הגה זאת חקרנוה כן היא כמה גדלה מעלת ארץ ישראל מכל הארצות קדושת עולם קדשה לשעמה וקדשה לבימיו לכה טרוב נופי תורה תלוים בה • ואמרינן כפ' חוקת בתים א"ר יאודה אחר שמואל כל שהראה הב"ה למשה חייב במש' לאפוקי מאי לאפוקי קני וקניו וקדמוני ופרטב'ם ז' כל שהראה הב"ה למשה בטעת מיתתו דהס' עממיים הכתובי' בכל מקום חייב במעשר אבל קני וקניו וקדמוני שנאנו לאברהם אבינו בין היתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לכה כפיחזורים לנו לעמיד ע"כ •

ה' אחת דמימרא זו דסמואל היא תמוה בעיני תבמה אנפי חדא במאי דקאמר כל מה שהראהו הב"ה למשה דהיינו ארץ עממין חייב במעשר פסיטא ואי הני לא תחייבי מאן מחייב והלא אין א' גמור אלא ארץ ו' עממי' יוכ' ל' לדיוקא אחא לאשמועינן דמה שלא הרא' הב"ה למשה פטור מן המעשר א"כ לא הוה ליה למימר אלא כל מה שלא הראה הב"ה למשה פטור מן המעשר דבמה שהו' חייב לית ביה הדוכא כלל • עוד אני תמוה במאי דקא' שמואל דקני וקניו וקדמוני לא יתחייבו בתרומות ומעשרות לפתיד דהן לו יהי סה"ל גמור ולא נכרת עליהם ברית לאברהם שינחילה לישראל וכסדרת הרא"ם ז' לאכתוב לקמן בדרוש שני • אכתי קשה דהא טנינו בספרי פרשת עקב וז' כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם • בו לכם יהיה אחר להם כל מקום שתכבשו חוץ ממקומות אלו הוא שלכם הרי שכבשו ח"ל מנין שמנות נובנות טס הרי אתה דן נאמר באן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מנות נובנות טס אף יהיה האמו' באן מנות נובנות וא' מפני מה כבש דוד ארס נהדים וארס נובא ואין מנות נובנות טס אחרת דוד עשה שלא כהורה התורה אחרת משתכבשו א' תהיו דכאין לכבוש ח"ל הוא לא עשה כן אלא חוזר וכובש ארס נהדים וארס נובא זאת היבגסי סמוך לירושלים לא הודיש אחר לו הב"ה סמוך לפלטיץ כלי לא הורגת היאך אתה חוזר וכובש ארס נהדים וארס נובא ע"כ וכן כתב הרמב"ם בדיני ה' תרומות וז' ארס נהדים וארס נובא אין להם דין בא' ומפני מה ידרו ומעלת א' מפני שכבש אותם קודם שיכבשם כל א' אלא כנאר בה ת' עממין ואלו תפס כל ארץ כנען לנבולתיה ואחר כך כבש ארצות אחרות היה כבושו כלי בא' לכל דבר ע"כ • הרי בהדיא שאף ח"ל אס' כבשה חלק' ישראל כבדיה חייבת בתרומות ומעשרות ואס' כן יש לתמוה למה זה קני וקניו וקדמוני לא יתחייבו במעשר לעתיד לכה • וכו' תימא שמלך המשיח בובט אותם קודם שיכבשם כל א' ומש"ה אינם חייבים במעשר דומיא דסוריא לא ידענו מהיכן קבלו דבר זה • ועוד דלדבר הוא תימא בעיני שחלילה לאדונינו משיח נדקנו שיעשה טוס דבר שלא כדרכו ה' ועוד דאין יתכן שיהא נכשל במה שכבש וקני דוד וכענש. עליו • ועוד דארצות אלו דקני

דקני וקניו וקדמוני נכרתה עליהם ברית לאברהם דומיא ד' עממיים כמו שיתבאר לקמן בדרך זה דרוש שני ואס' בו אף אס' יכבוש אותם מלך המשיח בתחלה קודם שיכבוש שאר א' פסיטא דאין בזה עון אשר הטא דפלטיץ של חלק הוא ודינו בא' לכל דבר וא"כ למה לא יתחייבו בתרומות ומעשרות • ונראה דזה יובן עס מה שכבש הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל ז' וראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ויחזק ויעקב וירטהו בנייהם ונתחלקה להם אבל שאר כל ארצות שכובש מלך ממלכו ישראל הרי הכהנים והלויים באות' הארצות ככל ישראל ע"כ הרי דאזורה הליו טלא ינחלו הכהנים בארץ אינה אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם אך כנאר הארצות שכובש מלך ישראל אף שכובש אותם כדון הרי הכהנים נוטלין חלק בה והראב"ד הסיג עליו טס ואמר אס' כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ ע"כ • וכבש טס מרן ככ"מ ז' וז' ואני אומר שאין זו הטנה דלימא דאין הכי נמי וסוריא מוכיח שאין בה תרומות ומעשרות מן התורה ע"כ • ודברי מרן הללו תמוהים הם בעיני דאדרבה השנת הראב"ד היא מסוריא שהרי סוריא פה טלא נתקדשה הוא לפי שכבשה דוד קודם שיכבושם כל ארץ כנען ועל זה הסיגו הראב"ד דלפי סדרת הדמב"ם דככל הארצות חוץ מ' עממין שכט לוי נוטל חלק בארץ א"כ ג' דסוריא אין בה תרומות ומעשרות לפי שהלויים נוטלים בה חלק ולפי טעם זה אפילו מסוריא היה כובש אותה דוד לאחר שהיה כובש כל ארץ כנען לא היו תרומות ומעשרות נובגין בה לפי שהתרומות והמעשרות הם תחת חלק הארץ ולפי האמת אלו היה דוד כובש כל ארץ כנען ואחר כך היה כובש סוריא היו תרומות ומעשרות נובגים בה בא' לנאמי באופן שיעקר קושטת הראב"ד היא מסוריא • עוד אני תמיה בדברי מרן שגרא' מדבריו שהבין בדברי הראב"ד שכל מקום שנוטלים הכהנים חלק בארץ אין בה חובב תרומות ומעשרות כלל כאן מפריטין בה תרומות ומעשרות שהרי כתב וסוריא מוכיח וסוריא אין מפריטין בה תרומות ומעשרות ואס' ליה לאדוננו הראב"ד מזה לפי שטני שנות יס בתרומות ומעשרות האחת היא ההפרטה שהוהרכנו טלא לאכול טכל בלתי הפרטה וזה אינו תלוי בחלק הארץ שהרי אפילו הכהנים והלויים הוההרו מלאכול טכל קודם הכרעה וכמבאר ובמנהו זו דהפרטה טעם אחר יש בדבר בלה סודו אל טכדיו הנביאים ומנהו אחרת יש לאחר הפרטה והיא הנמינה לכהן וללוי וזהו שחלה הכתוב הטעם לפי שהם תחת חלק הארץ וזהו שכבש הראב"ד אס' כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ ולא אמר אס' כן לא ידרשו בהם תרומות ומעשרות דודאוי ההפרטה אינה תחת חלק הארץ ואס' כן תהו זה שכבש מרן על הטנת הראב"ד אה"ג וסוריא מוכיח דע"כ סוריא טעם אחר יש בדבר שהרי אין מפריטין בה תרומות ומעשרות כלל והטעם הוא לפי שכבשה דוד קודם שיכבושם כל ארץ כנען ולא נתקדש בקדושת א' באופן שדברי מרן מקפסו אנרי ונריבין תלמוד •

והגה כפי סדרת מרן דלית ליה בדעת הראב"ד דחייב הפרטת תרומות ומעשרות הוא תחת חלק הארץ ואס' אינו נוטלים חלק בארץ לא היו תרומות ומעשרות נובגים בהם יש לדקדק מאותה טכתת הסמ"ג טלה דהך אזהרה דלא יהיה לכהנים חלק ונחלה דלעתיד לכהן נוטלין הכהני' חלק בארץ וכדאיתא בפרק יש נוזלין והיינו מדאמרינן תניא עמיד' א' שפתחלק לוי טכטי' שכתחלה לא כתחלה אלא לוי דכתיב טער לוי אחד וכן כתב טס רמב"ם בפירוט דלעתיד לכהן שכט לוי נוטל חלק בארץ • ולפי סדרת הראב"ד שכתבנו שחייב תרומות ומעשרות

ומעשרות הוא תחת חלק הארץ ואם נוטלין חלק אין כה חוב
תרומות ומעשרות אם כן לעתיד לבא אין נוהגים תרומות
ומעשרות • וכפרק חלק אמרו מנין לתחיית המתים מן התורה
שנאמר ונתתם מתנו תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם
קיים אלא תכאן לתחיית המתים מן התורה ע"כ והנה עיקר
קדושת פגמי דקאמר וכי אהרן לעולם קיים הוא דאמרינן ספ"ק
דקדושת פגמי ר' יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה מ' כנה
לתרומות ומעשרות חמשים וארבעה ע"כ • הרי מבואר שלא
נתחייבו בתרומות ומעשרות אלא לאחר ארבע עשר שנה שכבשו
והלקו ואהרן לא נכנס לארץ ואיך אמר הכתוב ונתתם מתנו
תרומת ה' לאהרן הכהן והלא בזמן אהרן לא נהנו תרומות
ומעשרות אלא תכאן לתחיית המתים מן התורה ואמר הכתוב
דלעתיד לבא יתנו תרומות ומעשרות לאהרן הכהן • ולפי כבוד
הרשב"ד לעתיד לבא דטבט לוי נוטל חלק בארץ למה יהיו
נוהגין תרומות ומעשרות •

והנראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא כס'
עולם אשר ירשו אבותיך וכו' קדושה ראשונה ושניה
יש להם שליטות אין להם ע"כ • ופרט' ירושה ראשונה בימי
ירושלם היא ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכטבילו גלות ראשון
בטלה קדושת הארץ שליטת אין להם כל' לא בעי למיהדר
ולמירית דירושלם ועומדת היא ואסתמועין האי קרא דלא בטלה
קדושה בגלות טיטוס ע"כ • ולפי זה רבנן דפלוני עליה דר' יוסי
ס"ל דכטס שכטלה קדושת הארץ בגלות ראשון ה"ג בטלה בגלות
טיטוס ויש לנו ירושה ג' • וכתבו התוס' שטאל ה"ד שמואל את
ר' דבכא קאמר דבי יוחנן כר' יוסי דירושלם ראשונה ושניה יש
להם קדושה ראשונה לא קדושה לעתיד לבא ובפרק פסחא
קאמר תלמודא דר' יוחנן קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבא
ומתוס הכי חייב רבי יוחנן את המעלה בזמן הזה • והכי רז'
דלמעשרות דר' לא קדושה הארץ לעתיד לבא אבל קדושת ירושה
ובכית קדושה שקדושת מחינות קיימת כל טעה מאשר לו חומה
דדרטינן במגילה ח"ק על פי סאין לו טכשו • והיה לו קדוש לכן
אל' קדושת ירושה תיזם דאיקרי נחלה אין לה הפסק אי נמי
מכוס דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"כ •

והנראה שיש נפקותא בתירוץ אלו דלמירובא קמא כל
קדושת מחינות קדושה א' קדושה לעתיד וכו'
לקדושת בתי ערי חומה • ולפי הכי תירוץ האחרונים דוקא
יהוסיקו קדושה לעתיד לבא אבל סאר כל העיירות משגלו גלות
ראשון בטלה קדושת הארץ ואפילו קדושת בתי ערי חומה
בטלה • וא"ת אכתי קשה דלמאי אנטריד רבי יוחנן לחייב את
המעלה בזמן הזה מתוס קדושה ראשונה קדושה לעתיד תיפוק
לי מתוס קדושת עזרא דלא בטלה ואף על גב דלמעשרות בטלה
קדושת ראשונה ס"ל לר' יוחנן דקדושה ב' לא בטלה ואם כן נבי
קדושת ירושה אף דנימא דקדושה א' בטלה מכל מקום יש לחייב
את המעלה בזמן הזה מתוס קדושה שניה דלא בטלה • וז"ל דר'
יוחנן ס"ל ברב הונא דאית ליה פסקא ב' דטענות עלה זו דבכל
אלו תנו ותאן דאית ליה הכי ע"כ אית ליה דקדושה ראשונה
קשה לעתיד וכדאיתא התם דאי לא תי' הכי לא היו קדושה
מחינות בזמן בית שני וזה הוא מן הנמנע ומטו' הכי אנטריד
ר' יוחנן לחייב את המעלה בזמן הזה מתוס קדושה ראשונה
דאי לאו האי טעמא לא היה קדוש' אפי' בימי עזרא י"ל דשטר
ואית ליה דקדושה ראשונה לא קדושה לעתיד לבא • ס"ל כר'ן
דאמר נאחד מהל' אלו ועזרא הוא שרדס קדוש' מחינות וס"ל
דכטס שכתבטל קדושת מחינות בגלות א' ה"ג נכתבטל בגלות
שני ומת' סטר את המעלה בחזן וס"ל דמעשרות וקדושת
מחינות

מחינות אחד הם וכולם נכתבטלו בגלות א' וכגלות כ' ומתוס הכי
סטר את המעלה בחזן בזמן הזה ואית ליה נמי דתרומה דרבנן
ור' יוחנן פליגי עליה בתריה חדא דס"ל דקדושת הארץ אף
שכתבטלה בגלות א' לא נכתבטלה בגלות שני • ועוד דקדושת
מחינות לא נכתבטל בגלות א' • ומירון זה יתכן להאמר אם רבי
יוחנן עגמו דחייב את המעלה בחזן נתן טעם לדבריו מתוס
קדושה א' ניחא • אבל אם הם דברי סתמא דס"ם שרנו לתת
טעם לסברת ר' יוחנן קשיא לי דמנ"ל דר' יוחנן אית ליה דבכל
אלו מנן אימא דר' ר"ל כלהו ס"ל דקדושה ראשונה לא קדושה
לעתיד וס"ל כר'ן דאמר דכא' מכל' אלו ועזרא קדושה אפי' ב'
דלא הוו אורים ותומים • אלא דלולי לטעמייהו דר' אית ליה
דקדושה ב' לא בטלה למעשרות והוא הדיון למחינות ומתוס הכי
חייב את המעלה ור"ל ס"ל דקדושה ב' בטלה למעשרות וק"ה
למחנות ומת' סטר את המעלה בזמן הזה ומנ"ל לסתמא דס"ם
דר' מהלק בין מעשר לקדושת מחינות •

והנראה אצלי הוא דקדושה ב' קדושה לעתיד הוא דוקא
בקדושת א' ככללה שנתקדשה על ידי כבוש
וכהא קא משתעי קרא דאמר ירשו אבותיך ואסתמועין דשני
ירושלם יש להם וג' אין להם • אבל בקדושת מחינות שהוא דבר
התלוי במעשה או בכל אלו או בא' מכל' אלו למר כדאית ליה
ולמר כדאית ליה אין לחלק בין קדושה א' לב' ואם קדושה א' לא
קדושה אלא לטעמה קדושה ב' נמי לא קדושה אלא לטעמה דהא
לית לן קרא לקדושת מחינות לחלק בין קדושה א' לשניה ומתוס
הכי ר' יוחנן טרנה לחייב את המעלה בזמן הזה והיו מטעם
קדושת מחינות הונקרו בנת' לומר דטעמיה הוא מתוס דס"ל
דקדושה א' קדושה לעתיד דאי הוה ס"ל דלא קדושה כי אם לטע'
גם קדושה ב' לא נתקדשה אלא לטעמה • עוד הכריחו התוס'
שילוק זה דאף מאן דאית ליה דקדושה ראשונה לא קדושה לעתיד
שהוא דוקא למעשרות אבל למחינות קדושה לעתיד דהא ר' א'
ורבי יהושע אית להו כפ"ק דמגילה דקדושה א' קדושה לעתיד
לבא ובריש בינה אית להו דתרומה בזמן הזה דרבנן • אלא ודאי
דיט לחלק בין קדושת הארץ לקדושת מחינות ואף מאן דאית
ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן מני סבר דקדושת מחינות לא
נכתבטלה בגלות א' וקדושת הארץ אף שכתבטלה בגלות א'
בתי עזרא שחזרה ונתקדשה לא נכתבטלה עוד • ור"ל ס"ל דבין
קדושת הארץ ובין קדושת מחינות הכל נכתבטל בגלות א' ובגלות
ב' • ורבי אליעזר ורבי יהושע אית להו דקדושת מחינות לא
נכתבטל בגלות א' אבל קדושת הארץ כטס שכתבטלה בגלות א'
כך נכתבטלה בגלות שני •

ואיך מיהיה עלה בדיניו מסוגיא הנז' דלעתיד לבא אינו
מקדש מלך המשיח את א"י אלא הרי הם מקדשות
ועומדות או בקדושה א' דהיינו מה שקדושה יהושע למ"ד קדושה
א' קדושה לעתיד לבא או ע"ז קדושת עזרא למ"ד קדושה א' לא
קדושה אלא לטעמה • וכל זה הוא דוקא בארנות שנתקדשו
עקודם אך אם יבטלו מלך המשיח ארנות מחדש שלא נתקדשו
מקודם פטיטא שחלק המשיח יקדש אותם • וכל זה נכתבאר
בדברי הראב"ד בהלכות סמטה ויובל • והנה כל הארנות אשר
נתקדשו ונתחייבו בתרומות ומעשרות לעולם בקדושתם הם
עומדות ואף לעתיד לבא שכובס אותם מלך המשיח ונותן מהם
ח"ק לטבט לוי לא כבטיל זה פקעה קדושתם דקדושה שבהם
לאיכו הלכה והוא אינו מקדש אותם מחדש • והרי אפילו עכשו
כא"ז היא ביד גויס לא פקעה קדושתם וחייב בתרומות ומעשרות
וכ"ס לעתיד לבא אך הארגו' שכובס מלך המשיח מחדש שלא
כבטס לא יאושע ולא עזרא וקדושות באה ע"ז מלך המשיח והוא
נתון

נותן מהם חלק לטעם לוי אינם חייבים בתרומות ומעשרות לפי שהתרומות ומעשרות הם תחת חלק הארץ והארנות הללו לא היו מקודשות מקודם • ולפי זה מה שאמרנו שחלק לעתיד לבא יזכה בתרומתו ומעש' היינו באותם ארנות ככבר נתקדשו מקוד' או עז' יאושע או עז' עזרא •

וזרה כונת שמואל באזכרו כל מה שהזכירו הקב"ה למטה חייב במעשר דשמואל ס"ל כח ד קדושה ראשונה קדשה לשעמה וכח"ט התום' ואמר א' יעלה דעתך דלעתיד לבא דטעם לוי נוטל חלק בארץ דלא יהיו נוהגים תרומות ומעשרות אלא כל מה שהזכירו הקב"ה למטה דהיינו מה שכבש יאושע וקדשו לעולם חייב במעשר דמאחר שנתקדש וכחייב במעשר לא שקעה קדושתה לעולם ואפי' בזמן חלק המשיח דטעם לוי נוטל חלק בארץ לאפוקי קני וקניו וקדמוני שאף שהם מהארנות שנברת עליהם ברית לאברהם ח"ו אינם חייבות במעשר מאחר שלא נכבשו מפולס ולא נתקדשו לא ידו יאושע ולא עז' עזרא ומלך המשיח עמיד לקדשה ונותן מהם חלק לטעם לוי • ואינה מקודשת לתרומות ומעשרות לפי שהם תחת חלק הארץ ולעתיד נוטלין הלוים חלק בארץ • ולפי זה בכל החלוקות הן בחיוב המעשר הן בפטור המעשר השמיענו שמואל בדברים מיוחדים •

ובזה נבא ליישב מאמר הקודם • ויש לדקדק בו דמאחר דסופו לירבות כל העולם א"כ למה אמר בתחלה ארץ ישראל לבס הול' בקנינו כל העולם הוא לבס שנאמר כל מקום אשר תדרוך כף רגלך כל העולם הוא לבס • ועוד יש לדקדק כח"ו ולא אז' בלבד אלא אפילו כל הארנות דלמה זה סינה הלשון בכאף דבכל החלוקות אמר הגדקה לבס הדמתי' לבס ארץ ישראל לבס ה' ה' הול' כל הארנות לבס ולמה זה סינה ואמר ולא אז' בלבד אלא כל הארנות וכמה שלתבנו יתבאר שהדבר ידוע דארץ ישראל מקודשת אכל הארנות קדושת עולם בתרומות ומעשרות ומאותה טעה שעלתה בחלקו של מקום נתקדשה קדושת עולם וכדאיתא במדרש • והנה מתחלה אמרו שנתן לנו ה' הגדקה והרחמים ואחר כך אמר שנתן לנו אז' שהיא ארץ קדושה שנתקדשה מאז ומקדם קדושת עולם וחזר ואמר שטלבר זאת המעלה אשר נתן לנו הארץ הקדושה הלוו עוד נתן לנו מעלה אחרת שנתן לנו כח שאף שאר כל הארנות יהיה בנו כח לקדשם בקדושת אז' זיליף לה מדכתיב כל מקום אשר תדרוך כף רגלך בו לבס יהיה דהיינו הפסוק עמנו טרפנו בספרי ללמוד ממנו שאף ח"ל דינו כאז' וזהו מה שאמרנו ולא אז' בלבד יש בה זאת הקדושה של תרומות ומעשרות אלא אפילו כל הארנות נתן לנו זאת המענה לקדשם בקדושת אז' לעתיד לבא וכא' אשר לו הבית ונגילה ונשמחה בו •

דרוש ז

דרוש שני למעלת א"י • ספרי כי יהיה פך אביון מאחד אחיד מנין טאחיד מאב קודם לאחיד מאס ת"ל מאחד אחיד ומנין טעניו עירך קודמתו לעניו עיר אחרת ת"ל באחד עירך ומנין טעניו אז' קודמתו לעניו ח"ל ת"ל בארץ ומנין טאף ח"ל כן ת"ל אשר ה' אלקיך כותן לך ע"כ •

טוב להודות לה' בעל כל אשר נמלנו בהנחל עליון ארץ חמה נבי הוא לכל הארנות ואמרי' במדרש וזהו שהיא טוב אין חמה כחמה' אז' ואין תורה כתורה' אז' וכדאמרי' אירא דאז' מחכים ופ"ב דקדושיך אמרינו' אז' חכמה ילדו לעולם ט' נטלה אז' ואחת כל העולם •

ובזה יוכן מאמר הכתוב ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו טעם עלו טבטים טבטי יה עדות לישראל להודות לטם ה' כי שמה יטבו כסאות למטפט כסאות לכית דוד • והנה עמי הרב מהר"ם גאלאנטי זלה"ה שטעתי סיהיה אומר ככונת הפסוקים הללו עם מאזי דאמרינו במדרש יודע היה שלמה חוט זה הולך לכוס והיה זורע בו פלפלין חוט זה הולך להודו והיה זורע בו זנביל שנאמר ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו ואמרינו במדרש מפני מה לא היו פירות נגוסר בירושלים מפני עולי רגלים שלא יהיו אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול חפירותיה די ונמח את עלייה שלא לטמה וזהו כונת הפסוקים ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו לא מחסר כל בה וסגולת כל הארנות נתננים בה • והוקשה לו דאם כן למה לא היו בה פירות נגוסר לזה הסיב טעם עלו טבטים טבטי יה עדות לישראל להודות לטם ה' ואם היו טם פירות נגוסר לא היה עדות טעולם להודות לטם ה' לפי שהיו אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול חפירותיה די ומנח עלייה שלא לטמה אז' דכריז' אז' •

ולפי דרכינו יאמר נא באופן אחר עם מאזי דאמרי' בפרק שני דיני גזרות עלה ק"ו מוטיאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר ופירש רש"י כרך גדול מעיר והוא מקום טובים ומכל סביביו באים טם לסחורה וכל דבר מניו בו ע"כ ובגמרא' הקטן בסלמא מכרך לעיר דכרך טכתיב כל מילי בעיר לא טכתיב כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט לא חסויע ליה לר' יוסי בר חנינא דאמר ר' יוסי בר חנינא מנין טיטיבת כדכ"ק טהא ויברכו העם לכל האנסי' המתנדבי' לשבת בירושלים ע"כ ופהס' ישבת כרכין קטה טהכל מחיטבין טם ודוחקים ומדביים הבתים וו לוו ואין טם אור אבל בעיר יש בנות ופרדסים סמוכי' לבתים ואוירין יפה ע"כ • ורחמי' לרה"ב בפירושו לנחמיה עלה דהאי קרא דויברכו העם לכל האנשים המתנדבי' לשבת בירושלים טכתיב זול' המתנדבים אשר נדבה רוחם אותם להיות יושבים בירושלים לשמור העיר מן האויבים ע"כ • ואני תמיה בזה דאם כן אודא ליה ראיית דז' בר חנינא דאמר דיטיבת כרכי' קטה דטאני התם דברכו למתנדבים לכנת בירוסל' לפי שטלו טם לשמור העיר מן האויבי' ואין טפק טכד זה קטה עד מאד לשבת במקום שנהיך לטוורומן האויבים •

הבבלי העולם מסויג' ור' דפתחויות דככרך' יש דבר אחד לטבת דהיינו טהכל מניו בה ודבר א' לנגח' כאן אוירו יכה מחמת דוחק הבתים זכעיר הוא להפך טאוירו יפה אך לא נמנח הכל בה זמסוניא וז' אזני תמיה על מה שפרש' בפ"ב דקדושיך עלה מ"ט עלה דמנו טל מנת טאני כהן ונמנח לוי לוי ונמנח כהן נתיך ונמנח' ממור ממור ונמנח נתיך כן עיר ונמנח כן כרך וכו' אינה מקודשת ופרש' כן עיר ונמנח' יכן כרך יטיבת כרכים קטה שהכרך הוא מקום טווקין והיוקה מניו יכו ודוחק עובדים וטבים • כן כרך ונמנח כן עיר אפי' טהטעה לטבת טעות הוא עכ"ד • ומתנהי' למה לא כתב גבי חלוקת' כן כרך ונמנח כן עיר דאז' הקשה דככרך טכתיב כל מילי ובעיר לא טכתיב כל מילי וכדאיתא' בסוף כתובות למטעם זה אין מוטיאין מכרך לעיר • ועוד אזני תמיה דזה טכתיב רש"י נבי על מנת טאני כן כרך ונמנח כן עיר דאפי' טהטעה לטבת מ"ט טעות הוא הוא מחלוקת פ"ק ור"ט באותו פרק דמנו ע"כ טאני עטיר ונמנח עני ט' ט' טאני טני ונמנח עטיר אינה יתקדשת ר"ט ואמר אס' הטעה לטבת הו' מקודשת נמנח דלר"ט טל טהטעה לטבת הרי זו מקודשת ואם כן איך טתם לן מנא טיבן כרך ונמנ' כן עיר דאינה מקודשת הו' לר"ט כל טהטעה לטבת הרי זו מקודשת • וכי תימח דס"ל לרס' דמתניתין דכן כרך ונמנח כן עיר

פיר ז א ז

ה ז א ז

דרך הקדש הרוש שביעי

ועיר דתם לן דאינה מקודשת היא כתיב דר"ט דם ל דחפילו אש הטעה לשבח דאינה מקודשת ולעולם דר"ט פליגי וס"ל דכן כרך ונמנה בן עיר דהיא מקודשת מסו' דהטעה לשבח זה אינו דהא בנמנה עלה דהך פלוגתא דת"ק ור"ט בלש הטעה לשבח אם היא מקודשת או לא אמרינן אחר עולה מהלוקת כטבה ממון אבל כטבה יוחסין דברי הכל אינה מקודשת מאי טעמא מסאנא דרב מכרעי לא בעינא והביאו לזה ר"ה מבריימא דקא מני פורה רבי שמעון אם הטעה לשבח יוחסין אינה מקודשת ואמר רב אשי מתניתין כמי דייק דקתני על מנת טאני כהן ונמנה לוי לוי ונמנה כהן כתיב ונמנה ממור ממור ונמנה כתיב ולא פליגי ר"ט ור"ה להוכיח מזה רב דמודה ר"ט ביוחסין דחפילו אם הטעה לשבח דאינה מקודשת והקסה אליו מר בר רב אשי אלא הא דקתני על מנת טיט לי בת או טעה מנדלת ואין לוי ע"ת שאין לוי וס"ל דטבה ממון הוא הכי נמי דלא פליגי אלא פליגי ברישא והוא הדיון בסיכא הכי נמי פליגי ברישא והוא הדיון בסיכא - והשתא כפי דברי ר"ט ולמה לא הקסה מר בר רב אשי לרב אשי מהלוקת בין עיר ונמנה בן כרך בן כרך ונמנה בן עיר דטבה ממון הוא ולא פליגי ר"ט אלא פליגי ברישא והוא הדיון בסיכא וחלוקה זו דכן כרך ונמנה בין עיר בטנית במטת קודם חלוקת דע"ת שאין לוי בת גודלת או טעה ואם כן היה לו להקסות מהלוקה הראשונה ולא מהאחרונה זאת ועוד דמה שתיקן רב לקוסית מר בר רב אשי לא שייך אלא לקוסית דת"ק או טעה מנדלת שהרי רב אשי תיקן הכא כמי טבה יוחסין הוא מי טבה מנדלת גדולה ממס מאי מנדלת גודלת דאמרה היא לא פיהא לוי דטקלא מילי מינאי ואולא נדייא קמיה סיבבותי ע"כ ור"ט גודלת חטובה ויס לה טענה דלא נוחא לוי טעה טעה חטובה לוי דמתוך שהיא חטובה מכוויה לספר עם טכנותיה ותטעמא מחני דכריש ותסדר אותם לפני טכנותי ותתן אותי בפיהם ללעג וקלם ע"כ : ואם נפי דברי ר"ט מה יענה רב אשי ביום שיבדוה בו חלוקת בן כרך ונמנה בן עיר דקתני סמא דאינה מקודשת ולא פליגי ר"ט וחלוקה זו לכ"ע טבה ממון הוא ולא קתני דר"ט פליגי וא"כ ע"כ טעמא הוא מסוס דפליגי ברישא וה"ל בסיכא וא"כ גם בחלוקה דטבה יוחסין פליגי ר"ט וס"ל דאם הטעה לשבח דמקודשת אלא ודאי דמהלוקה זו דכן כרך ונמנה בן עיר לוכא תיבטא לרב אשי מסו' דכהא אף ר"ט מודה דאינה מקודשת מסו' דלא הוי טעות לשבח אלא לנריעותא דכרך שכיח כל מילי ובעיר לא שכיח כל מילי וכדאמרינן בכתובות - והיומר מתתיה לגלי דמטוניא דכתובות מוכח דסתמא דמלמודא הוה פשיטא ליה דכרך עדיף מעיר דהכי פריך בטלמא מוכרז לעיר אין מוסיאין דכרך שכיח כל מילי ובעיר לא שכיח אלא מעיר לכרך ת"ט דלא הוה ידע דאיכא גז' עדיפות בעיר מוכרז ע"ד שחידש המלמוד ס' ר"י בר חנינא שכיבת כרכים קסה ואלו ר"ט ול בקדוסיק פשיטא ליה לעיר עדיפות מוכרז תשו' דיישיבת כרכים קסה ותס"ה בן עיר ונמנה בן כרך אינה מקודשת מסו' דהטעה לנריעותא ובהלוקת דכן כרך ונמנה בן עיר לא מנא טעם למה אינה מקודשת אלא מסוס דאף דהטעה לשבח ת"ט טעות הוא והוה ספק סוגיא דכתובות והדבר הוא היתה בעיני ונריך הכי לרבותי להתלמד בזה - הכלל העולה דכרך איכא כד אחר למעלייתא דהיינו דמפיהו כל מילי וזיבא גז' לנריעותא דאין אוירו טוב ונפיר היא בהסך דלא טניח כל מילי יאירו טוב -

ואראך ת"ח טעוסקים בתורה מתוך הלוחק - ופרש כרכים מקום שווקים הם ויטוב גדול ורנלי רובלין וסוחרים מלוי כס לפיכך נזל ועריות כוונת בהם - הרי דכרכים שכיח נזל ועריות יותר מהעיריות - הן אמת דקסה לזה ממאי דאמרינן במדרש דות כפס' ויבואו שדי מואב ויהיו סם מתהלה בלו להם בעיריות מנאן אותם פרוגים בעיריות - תמנע דבעיריות הם פרוגים בעיריות יותר מכרכים שהרי הלכו להם מהעיריות לכרכים במביל שהיו פרוגים בעיריות - ומהר"ט יפה תירץ לזה דבישרא כרכים שכיח נזל ועריות יותר מעיריות ובלאות העולם הוא בהסך דבעיריות שכיח עריות יותר מכרכים - עוד תירץ דאיתרמי מלתא במואבים שבעלי העיריות יותר פרוגים היו משל כרכים - נמנינו למדון לכלל התירוגים בישראל הכרכים הם פרוגים בגזל ועריות יותר מהעיריות - עוד יש אחרת ככרכים לנריעותא מעבייא והוא דמנן ר"פ הרוח' הנכנס לכרך ממכלל שמים א' בכניסתו וא' ביציאתו ופרש' הנכנס לכרך המלך בדרך ונריך לעבור ברך וגם מניס מופלים רעים ומחפטים עלילות ע"כ הרי דכרכי' נמנאים מופלים רעים בעלילות ברשע יותר מעיריות - כללל דמלתא דכרכים איכא חדא למעלייתא יותר מעיריות דהיינו דשכיח בהו כל מילי ובעיריות לא שכיח אף איכא ככרכים תלת מילי לנריעותא מסו' מעיריות חדא דיישיבת כרכים קסה לפי טעמא קרובים זה לזה ואין אוירם טוב והטנית דהכרכים הם פרוגים בגזל ועריות הנ' דככרכים איכא מ"שלים רעים ומחפטים עלילות -

ובזה

נכא לכונת הפסוקים ירושלים הכנויה ונו' והכנויה דירושלים יש בה סגולות הרבה והפסטה דכרכים טהם ככרכים לנריעותא אדרבה בירושלים הם למעלייתא - והנה אין ספק דירושלים נקראת כרך וכדאמרינן מנין שישיבת כרכים קסה דכתיב ויברכו את העם המתנדבים לשבת בירושל' וסתם כרך הוא מוקף חומה ועיריות הם שאינם מוקפות חומה וכמו שכתב הרב בתי"ט בפרק הרוחה יע"ט - ומטעם זה ישיבת הכרכים קסה לפי שהכרכים הם קרובים זה לזה ואין להם מקום פניו ומטוס הכי אין איריה טוב לפי שאין להם מקום לבנות ולהניח מקום פניו לפי שיש סם חומה ואינן יכולין להרחיב דירתם - אבל בעיריות שאין להם חומה אינם מקדיבים הבתים זה לזה לפי שיש להם מקום פניו ואין מי שייערב עליהם - ולזה אחר ירושלים הכנויה אף שהיא ארץ חומה טוב בעיר שמוכרה לה כאלו עיר שמוכרה לה וכול' לבנות הבתים כדאמרינן וכדמנן ולא אחר אדם לחברו גר לי המקום כאלין בירושלים - והנה חודשת זאת שמזמור זה אמרו דוד על בנין הבית השלישי בדל' במדרש וכן כתבו המפרשים - ואמרינן בפרק הספינה אחר ר"ט בן לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים חלף טקף בינאות חלף קפל מנדלים כו' וכל אחד ואחד הווי כנפודי בכלותה ואמר רבי יוסי אמי ראיתי כפודי בשלוחה והווי בה שמניס חלף טוקס' של מוכרי יוקי קדרה - ואמרינן במדרש מאי דכתי' אסך כמנדל הלכנון נוסה פני דמסק פלמד טעמידון טערי ירושלים להיות מניעין עד דמסק - ואמרינן במדרש מהל דבר ה' בהרץ הדרך ודמסה מנוחמו דרש ר"י זה מסיח שהוא חד לח"ה ורך לישראל אחר לו ר"י בן דרומסקית ויהיה עד מתי אמת מעיית עלינו את הכתובים מעידינו עלי שמים וארץ סאני דממסק וכו' מקי' טמנו הדרך ומה אני מקיים ודמסה מנוחמו עמידה ירושלי' להיות מנעת עד דמסק סאחור דממסק מנוחמו ואין מנוחמו אלא ירושלים סאחור זאת מנוחמי עדי עד כו' וכן הוא אומר אסך כמנדל הלכנון נוסה פני דמסק ע"כ תו' איתא במדרש טעמידה ירושלים להיות מנעת עד יס' אוקינום וכבר הביא כל

ועוד יש כדאמר לנר עיתא ככרכין דכתיבו בהו נזל ועריות וכדאמרינן בס"ב דעירובין דף כ"א דרש רבא מאי דכתיב לכה דודי נגה הסדה חמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה דכס"ע אל תדניני כיוסבי ברטיס טיט בהם נזל ועריות נגה הסדה בא ואראך

זה מהרז אברכה אל כפי' ליטעיה סימן ע"ט * ואתרינו כדרך
הספינה א"ר חנוכה בר פפא בקט לתת הקב"ה את ירושלי' במדה
שנאמ' ואתר חנה אמה הולך ו' אתר אלי למד את ירושלי' לראות
במה רחבה וכמה ארבה אתרו מלאכי השרת לפני הקב"ה הרבה
ברכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארבע
ומדת רחבן ירושלים ששך בת כ' ותקדשך בחוכה ונדויקים
במוכה אתה נותן בה מדה עד ויאתר אלי רוח דבר אל הנער
הלו פרוות תסב ירושלים מדוב אדם ובהמה ע"כ ופירש רש"י
פרוות תסב ירושלים מה פרוות הללו אין להם שימור בכנין
ישוכן אלא כמו כדוינו כונים אף ירושלים כן * והנה דבר ידוע
הוא שפרוות הם עיירות שאין להם חומה והבטיח לנו ה'
שירושלים לעתיד לבא תהיה כמו פרוות שאין להם שימור בכנין
ישוכן והוא כפינת רוב הרחבתה *

ורו סאתר ירושלים הבנויה היא כעיר שאין להם שימור
בנין ישוכן ה"ב ירושלים מרוב הרחבתה תהי כן ואם
כן פסיטא סאתר טוב כעירות * וכי תאתר הא תינח שלא
יהיו דוחקים זה לזה בבתים אבל אכתי בכרכי' אינם גדורים
בעריות לזה אתר שלא נאתר כן בירושלים ששם עלו סבטיס
שכתי יח ואתרי' בתדרט לראובן משפחת הרואיני ה"ה בראש
תיבה יו"ד בסוף תיבה שתי תעיר עליהם שהם גדורים בעריות
היינו דכתיב נן נעול מעין חתום נן נעול אלו הזכרים מעין
חתום אלו הנקבות היינו דכתיב שכתי יח עדות לישראל ה' תגיד
לישראל שהם גדורים בעריות * וכי תימא הא איכא אחרת
בכרכים שהם ירושלים הם רעים ומתפשטים בעלילות ברשע * לזה
אתר דהא לא שייך בירושלים כי שמה ישכו כסאות למספט
כסאו' לבית דוד ודבר ידוע הוא שבית דוד לעול' הם על הדן
ועל האמת ועולה לא נמא פהם וטנוי כנביאים כה אתר ה'
לכית דוד דינו לבקר מספט * באופן סכל הדברים טיש בכרכי'
לנדיעותא ארבה בירושלים הם למעלותא וכדכתיבנא לסיבך
אנחנו חייבים לשבח לאדון הכל על ארננו ועל נחלת אבותינו *
ולא וי בלבד עשה לנו סוף קנת ארנות שנמנעו ממנו
כעשה לפי שלא זכינו להם והם אדום ועמון ומואב
התחכם ה' כדי להטיב עמנו ונתן לנו קנת מהם * והענין כך
הוא שנתחלה כרת ה' ברית עם אברהם אבינו לתת לו ארץ
עשרה עממין דכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית
לאחר לורעך נתתי את הארץ הזאת וגו' ומנה שם עשר אומות
ופרש' ולא נתן להם אלא שבעה נויס והשליטה אדום ומואב
ועמון והם הני וקניזי' וקדמוני' עשירים להיות ירושה לעתיד
לכא שנאתר אדום ומואב משלוח ידם וכפי עמון משמעתם והכי
אתרי' בכ"ר פ' מד ס' זך וז"ל ר' חלבו בשם ר' אבה בשם ר'
יוחנן כך עלה בדעתו של מקום להנחיל להם לישראל ארץ עשירה
עממין את הקניזי' ואת הקדמוני' והאחיל ולא זכו להם
לא נתן להם אלא ארץ ז' עממין את החתי ואת הסריו' וגו' אבל
אדום ומואב ועמון לא נתן להם כעשה אלא לישיבת המטות יתורו
ויהיו לוי' כדי לקיים מאמרו של הקב"ה ע"כ *

ומבאן אפי' תמיה על הרמ"ם ז"ל פ' דברים כפרשת רפאים
יחסבו נס הם שפרש' אתה סבור שזו רפאים
שנתי לו לאברהם לפי שהאומים שהם רפאים יטבו בה לפנים
לא זו היא כי אלו הרפאים הורגתים מפני בני לוט והושבתים
מתחם * והרמב"ז תמה ע"ד רש"י וכת' דלמה יפרש לנו הכתוב
בארץ עמון ומואב שא"י ארץ רפאים שנתן ה' לאברהם והלא
הרב עמנו כתב עשר עממין נתתי לו לאברהם ז' לכס וקניזי'
וקדמוני' הם עמון ומואב והר' שיעיר א' מהם לעשו והב'
לכני לוט בשכר שהלך אתו למגרים ושתק על מה שהיו אומרים

על ב א על

נמא 5 2

נמא 5 2

מחלל סלה זכו בזה חלל בניו חמס ע"כ * משמע מהכא דאלו
 קודם הבטחת הארץ היה נאמר לאברהם שהוא חל לכל העולם
 היו הנדום נוטלים חלק לפי שהיו בכלל לזרעך שכן את הארץ
 הזאת וכל האומות נקראים זרע אברהם * הא לא קשיא כלל
 לפי שכבר ביאר הרמב"ם סלה עשאו הלאברהם חל לכל העולם
 חלל לאותם שבכנסים תחת כנפי הסכינה דהיינו שמתגיירים
 ומטום הכי הגרים טעמא דאינם נוטלים חלק בארץ הוא מטום
 דלאברהם היתה הסכינה תחלה שירשו בניו את הארץ הא לאו
 הכי היו נוטלים חלק למלתא אחרתיו פשיטא דהגרים נקראים
 זרע אברהם * וזכו שכתב הטור דהנודר זרע אברהם חסור
 בישראל ובגרים וזו דגם בגרים חסור לא נתבאר במתרא *
 ונראה דמדברי הרמב"ם יש ללמוד דין זה שהרי מוכח מדברי
 דלוי לאו דלאברהם היתה הסכינה תחלה היו הגרים נוטלים
 חלק בארץ מטום דקרינו בהו לזרעך נתתי ומיקרו זרע אברהם *
 וכי תימא הא תינח האומות שאינם מיוצאי חלבו דאברהם
 דאמרינו דלא מיקרו זרע אברהם לא דוקא כמתגיירין וכן כסין
 תחת כנפי הסכינה * אך הבאים מישראל ועשו הא תינח שאם
 עובדים ע"ז פשיטא דלא מיקרו זרע אברהם דאפילו ישראלים הם
 עובדים ע"ז לא מיקרו זרע אברהם * אך אם אינם עובדים ע"ז
 אמאי לא מיקרו זרע אברהם דהא גבי ישראל לא אמרינו דזרע
 פסול לא מיקרו זרע חלל דוקא בעובד ע"ז וישמעאל ועשו דלא
 מיקרו זרע אברהם הוא מטום דהיו עובדי ע"ז * וא"כ הנודר
 חזרע אברהם יהיה חסור בכני ישמעאל ועשו כל שאינו עובד
 ע"ז * הא לא קשיא כלל דכיון דאשמעינן קרא דישמעאל ועשו
 לא מיקרו זרע אברהם א"כ הבאים אחריהם לא מיקרו ונאמי
 חלבו דאברהם דכיון דכולהו אתו מכא ישמעאל ועשו והכי לא
 הוו זרע אברהם הבאים אחריהם נמי לא מיקרו זרעו * ואי
 מטום דאברהם היו חל המונגים הרי כבר כתבנו דאברהם לא
 נקרא חל המון אלא למתגיירים הבאים לחסות תחת כנפי
 הסכינה חלל ישראל הבאים מזרע יעקב כל שאינם עובדים ע"ז
 מיקרו זרע אברהם *
באופן שאין חילוק כלל בין בני ישמעאל ועשו לסאר האומות
 דאם מתגיירי אפילו סאר האומות מיקרו זרע אברהם
 ואם אינם מתגיירים אף שאינם עובדים ע"ז לא מיקרו זרע
 אברהם אפילו בני ישמעאל ועשו * ואם כן קשה טובא על
 הרמ"ם י' דלוי יתכן בכני לוט יקראו זרע אברהם וכן בני עשו
 אף שהם מזרעו של אברהם פשיטא שאינם נקראים זרעו של
 אברהם לפי שהם זרע פסול וזרע פסול לא מיקרו זרע והמדרש
 שכתבנו מיוח כנגדו דקאמר כך עלה בדעתו של מקום להחיל
 להם לישראל ארץ עשרה עממים * הרי הדבר מבואר שתאמר
 ה' בשאר לזרעך נתתי את הארץ הקני והקניז והקדמוני הוא
 כדי שיחללו ישראל חלל סלה זכינו לכך * ועוד סיוס המאמר
 היו נמי תיובתיה דקאמר חלל לימות המשיח יחזרו ויהיו לישראל
 כדי לקיים מאמרו של הקב"ה ואם כדברי הרב דמעיקרא נתנם
 לאברהם כדי שיתנם לבני לוט ולבני עשו למאי אנטריד ה'
 להחזיר אותם לימות המשיח כדי לקיים מאמרו והלא כבר קיים
 מאמרו שנתנם לבני לוט ולבני עשו ואין כאן נדר ואין כאן
 טביעה והרב עמנו בפ' לך לך כתב שה' נדר לתת לישראל ארץ
 כל העשרה עממים ולא נתן להם אלא ארץ ז' עממים וחווייב
 מזה בהכרח שיתנם להם בזמן המשיח לקיים את נדרו ע"כ *
עוד אני תמיה דמה יענה הרב ביום סידוכר בו מה שכתב
 רש"י בפרשת שופטים עלה דקרא דואם ירחיב ה' חלדיך
 וזל ואם ירחיב כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני
 ויספת לך עוד שלש עמם ע"כ * ודברי רש"י הללו הם לקוחים
 מהספרי

מהספרי ע"כ * הרי מבואר שה' נשבע לתת לבני קני וקניז
 וקדמוני ולא מליבו סכופת ה' על זה אלא מה שכתב ברית את
 אברהם לתת לזרעו קני וקניז וקדמוני * והרמב"ם בפ"ח מהלכ'
 דונח כתב שקני וקניז וקדמוני נכרת לאברהם חביו ברית
 עליהם ועדין לא נכבשו ועליהם נאמר בתורה ואם ירחיב ה'
 שאיך את נבולך ע"כ * הרי לך מבואר מכתה מקומות שכתלה
 כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לו את הקני ואת הקניז ואת
 הקדמוני היה כדי להנחילם לישראל תכף ומיד חלל סלה זכו
 לכך כאותו זמן ובע"ה לימות המשיח ינחילנה לישראל כדי לקיי'
 הבטחתו וכי תימא אם הדברים כן שכתלה כרת ה' ברית עם
 אברהם לתת לבני את הקני והקניז והקדמוני חלל סלה זכינו
 בהם אם כן מהו זה שכתב רש"י בפ' דברים שקני וקניז וקדמוני
 עתים מהם נתן לבני לוט בשכר שהלך עמו למגרים * וסתק על
 מה שהיה אומר על אשמו אחותי הוא ע"כ * דאי אמרת בשלמא
 כפי סכרת הרמ"ם שכתלה כשנתן ה' לאברהם את הקני והקניז
 והקדמוני היה כדי שיתן אברהם מהם שנים לבני לוט כיהא
 שהנודר רש"י לתת טבס לתת זה נתן ה' ללוט מנחלת אברהם
 שמי אומות והנודר לומר שהוא בשכר הכתיקה אך לפי דרכינו
 שה' כרת ברית עם אברהם שינחלו ישראל עשר עממים לא סלה
 זכינו לכך עכשו אם כן למה הנודר לומר שבכיל סכר הסתיקה
 זכו בהם בני לוט דמשמע דאי לאו סכר הסתיקה היינו זוכים
 בהם והלא ת"ל שאנו לא הספיק זכותנו לזכות בהם * הא לא
 קשיא כלל דלמולם כתלה כרת ה' ברית עם אברהם לתת לבני
 ארץ עשרה עממים ובלבלם הם קני וקניז וקדמוני וכך עלה
 בדעתו של מקום שינחלו אותם ישראל תכף ומיד בזמן שכבשו
 ארץ שבעה עממים חלל סלה הספיק זכותנו לכבוש חלל ארץ
 ז' עממים ולא יותר * חלל ספדין יש לשאול דנתי דלא הספיק
 זכותנו לכבוש חלל ארץ ז' עממים מ"מ מה נשאר קני וקניז
 וקדמוני משאר אומות ועדין היה אפשר לכבוש קני וקניז
 וקדמוני ויניח משאר ב' אומות אחרות * לזה הטיב רש"י דמאמר
 סלה הספיק זכותנו לכבוש חלל ארץ ז' עממים הניח את הקני
 ואת הקניז וקדמוני שנים ללוט בשכר הסתיקה וחתת לעשו
 אבל לעולם דאם היינו זוכים היינו כופטים את הכל שהרי
 כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לו את הקני וקניז וקדמוני
 כדי שינחילנה לישראל כבר לט עמו למגרים וסתק על מה
 שאמר אברהם אחותי היא * הכלל העולה שהדבר מבואר
 שכתלה כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לבני ארץ ז' עממים
 ועלה בדעתו של מקום שיכבשו את כולם לישראל תכף ומיד
 חלל סלה זכינו לכך ולעמיד לבא עתיד הקב"ה לקיים הבטחתו
 וכן מוכח מדברי המוס' בנח' דבשרא אהא דאמרי' התם אמר
 רב יאודה אמר פשוט כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במטטר
 לאפוקי ממי לאפוקי קני וקניז וקדמוני ע"כ ופירש רש"י ז"ל
 כל שהראהו הקב"ה למשה כשעת מיתתו דהס' עממי' הכתובים
 בכל מקום חייב במטטר אבל קני וקניז וקדמוני שנתנם
 לאברהם חביו בין הכתרים לא יתחייבו במטטר לעמיד לבא
 כשיחזירם לבני לעמיד ע"כ * והאוספות הקטנו וזל ואם מאמר
 ולימא לאפוקי חובה לארץ ויש לומר דאין זה חידוש ולכך אמר
 קני וקניז וקדמוני אף על גב דמארץ ישראל הם ע"כ * אם
 איתא כדברי הרמ"ם דמעיקרא נתנם ה' לאברהם כדי שיתן
 שנים מהם לבני לוט וחתת לבני עשו לא ידעתי מה בין קני
 וקניז וקדמוני לשאר חובה לארץ נומר * חלל ודאי דקני וקניז
 וקדמוני נכרת עליהם ברית לתת לישראל ולפידך חסיו
 ארץ ישראל ואשמעינן שמואל הדום גדול דאפילו הכי אינטי
 חייבים במטטר לעמיד לבא *
 תכלל

הבלל

העולה תמה שכתבנו שקני זקניו וקדמוני שהם ארום ועמון ומואב נכרת עליהם כרות להנחילם לישראל אלא שלא זכינו להם ואדרבה הוהרנו שלא להתנרות בהם ות"מ מהכת"ה אומרו התחכם למת לנו קנת עארנות אלו והוא דאמרינן בפרק אלו טרפות דף ס' ארסב"ל הרבה מקראות טראוין ליסרף והן גופי תורה העוים היוסבים בחגרים עד עזה מאי נפקא לן מינה מדאשכעיה אביאלך לאברהם אס משקור לי ולגיני ולנכדי אמר הכ"ה ליתו כפתורים דליסקו מעוים דהיינו פלסטים וליתו ישראל וליסקו מכפתורים ביוגא בדבר אתה אומר כי חסכוני עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב מאי כ"ת דא"ל הכ"ה לית' אל תגר את מואב אמר הכ"ה ליתו סיחון וליפוק ממוואב וליתו יסר' וליסקו חסיחון והיינו דא"ר פפא עמון ומואב טיהרו כסיחון ע"כ * נמנינו למדים דאף שהכ"ה נתן קנת ארצות לעמון ומוואב והוהרנו שלא לקחת מארנס היינו דוקא הארץ אשר היא ברשותם אך הארץ אשר לקחיה אחרים מעמון ומוואב הותר לנו לקחתה *

ובזה

יובן פסוק אחד בפרשת דברים וזה תארו ובשעיר יסבו החורים לפנים ובני עשו וירסום ויטמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה יס' לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם * ולא ידעתי דמיון זה דכתב קרא כאשר עשה ישראל וכו' מה טייד עם הקודם דקאמר דשעיר היתה לחורים ובאו בני עשו ולקחו את שעיר מיד החורים * עוד יס' לדקדק כמה טסיים הכתוב ואמר כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם וכתב הרמב"ן זל דהכונה שהכתוב אמר כי החורים שהם לאברהם יסבו בשעיר לפנים ובני עשו שהם זרע אברהם ירשו אותם וישבו תחתם במעשה גם שהחורים היו עם רב בארנס ועשו בא לגור עם ונתחוק עליהם כאשר עשה ישראל ליתר הגוים אשר נתן ה' להם בכחו הנדול ע"כ * והנה לפי דברי הרב זל עיקר הכתוב בא לומר דכי היכי דישאל כבשו א עמון בדרך גם עם לקח את שעיר מיד החורים בדרך גם * ולא ידעתי לזויה תכלית הודה לנו הכתוב דלקיחת עשו את שעיר מיד החורים היה בדרך גם ולא בדרך טבע *

ונראה

לי דזה יובן עם מאי דאמרי' בפרק אלו טרפות דרב אמר עוים מתיתן באו וטניא נמי הכי עוים מתיתן באו ופרש"י מתיתן חלופו בן עשו וכ"כ הרמב"ן ומתיון הוא זרע אברהם כדכתוב בה אמר ה' בצלות האין חמה בתיון ופרש"י עם כנע' דלמ"ד דעוים מתיתן באו מאי דאויטריד קרא לומר והעוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' כו' שטמידום וישבו תחתם הוא משום דאזרחינהו לישראל שלא להתנרות בפני עשו אמר רחמנא ליתו כפתורים דליסקו מעוים שהם זרע ארום וליתו ישראל וליסקו מכפתורים ע"כ וכ"כ הרמב"ן בפ"י התורה יג"ל שקנת מארץ ארום נטירה ע"כ כפתורי' וכן קנת מארץ מואב נטהרה ע"כ סיחון כדכתיב כי חסכוני עיר סיחון מלך מואב היא והוא נלחם במלך מואב * והנה בתחילה היה הפתו' ואמר אתם עובדים בניבול אחיכם בני עשו וכו' אל שתנרו גם כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וחור וזה על מואב ואמר אל תגר את מואב כי לא אתן לך מארצו ירושה וכו' וכתוב רפואים יחטבו גם הם כפתורים ובשעיר יסבו החורים לפנים ובני עשו ירסום *

והנה

הרמב"ן זל כתב שארץ רפואים מתנת ה' לאב' שהרי בפרשת לך לך מנה ארץ רפואים בכלל א עמון סכר' ה' ברית עם אברהם לתתם לזרעו אלא שקנת מארץ רפואים לקחת מואב מיד רפואים * וכן מה שכתוב ובשעיר יסבו החורים הכונה

הכונה היא דחורים הוא היו סמוכין בפרשת לך לך בכלל הו' עמון סכרת ה' ברית עם אברהם ואף שאלו היו מתנת ה' לאברהם ואלו לא היה מואב ליקח מקנת מארץ רפואים והיתה ביד רפואים וכן אס לא היה ליקח עשו את שעיר מיד החוי היו זוכים בכל אלו הארצות מתנת ה' לאבר' ת"ת עכסיו שהם ביד מואב ועשו וזה ה' שלא לקחת אותם ואמר אל תממה על זה וקאמר נהי דזנו ה' שלא לקחת מארץ ארום ומארץ מואב היינו דוקא מארנס אבל ארץ רפואים ושעיר שהיו מקודם מהכנעני וארץ כנען היא לישראל אף שלקחו קנת ארום ומואב הותר לקחת אותם מידם * לזה אמר אל יעלו דברים אלו על לבך שלא נתתי לך מארץ כנען אלא מה שהיה עכסיו בארץ כנען * ורואים לזה כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם כלומר כי היכי דישאל וכו' בארץ ירושת ארום ומואב אשר נתן ה' להם ע"כ שאלו אחרים ולקחום מידם ונטהרה קנת ארץ ארום ע"כ כפתורים וקנת ממוואב ע"כ סיחון אלמא לא נתתי להם אלא מה שהיו עכסיו בידם אבל מה שלקחו אחרים מידם הותר להם גם בארץ א עמון און ארם זוכים אלא בזה שהיו עכסו על כנען אבל כמה שזכו בה ארום ומואב כאשר להם לפי פנטהרה בידם וכמו שנטהרו ארום ומואב ע"כ כפתורים וס חון וכן בני עמון נמירמו הכתוב כל זה ואמר וקדבת מול בני עמון וכו' כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירושה ארץ רפואים מחשב אף היא כאשר עשה לבני עשו היוסבים בשעיר אשר הסמיד את החרי מפניהם וירסום וישבו תחתם עד היום הוה העוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' ס מכפתור הסמידום וישבו תחתם עד כאן * וכתב הרמב"ן שגם עמון לקח מארץ רפואים שכתבה לאברהם ונאסרה לנו לקחתה מיד עמון *

וזהו

שאמר ארץ רפואים תחב אף היא רפואים יסבו זה לפנים וכו' ויטמידום מפניהם וירשו וישבו תחתם ואנפ"כ נאסרה לכם כיון שהיא עכשו ביד עמון ואמר כאשר עשה לבני עשו היוסבים בשעיר אשר הסמיד את החרי ומכניהם ואף שהחרי הוא מתנת ה' לאברהם ת"ת כיון שלקח עשו בכר נאסרה לכם הכי נמי ארץ רפואים נאסרה לכם כיון שהיא עכשו ביד עמון אף שקודם היתה של כנען * ואמר ואל תממה על זה לפי שכך הוא הדיו שהרי והעוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' מכפתור הסמידום וישבו תחתם ואס כן כי היכי כלתה זוכה בארץ ארום אף שהיתה שלהם מקודם לפי שעכסו מינה בידם הכי נמי אתה נאסרה בזה שהיא עכשו ביד עמון וארום אף שמתחלה היתה של כנען *

ובזה

יובנו קנת פסוקים בתהלים מוזמר קל"ו וזה כאמר למנה מלכיו גדולים כל' ויהרבו מלכים אדירי' כל' לסיחון מלך האמורי כל' ולעגו מלך הכנען כל' ונתן ארנס לנחלה כל' נחלה לישראל שעברו כל' ע"כ יוסי לדקדק בפסוקים אלו טובא חדא דמלכים אלו ואדירים אלו מאן ניכחו אס הם סיחון ועגו טובא אחריו כן לא ידעתי למה כפל הודאה זו ונתחל' הזכיר אותם במאמר סתום מלכים גדולים ומלכים אדירים ואחר כך פרט אותם לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך הכנען * וראיתי לרש"י שנגרס מזה ואמר מלכים גדולים כאן רמז מלחמת ל"א מלכים וגם לפי פירושו יס' לדקדק דלמה זה שונה המסודר הסדר ונתן בתחלה הודאה על מלחמת ל"א מלכים ואח"כ נתן הודאה על מלחמת סיחון ועגו שלא כסדרן שהרי בתחלה היתה מלחמת סיחון ועגו קודם שעברו את הירדן ומלחמת ל"א מלכים היתה אחר שעברו את הירדן * עוד יס' לדקדק כמה שכפל המסודר את דבריו ואמר ונתן ארנס לנחלה כל' נחלה לישראל עכ"ו

דרך הקדש דרוש שביעי

עבדו כל"ח שהרי זה שנתן בתחלה הודאה לטוב ואחר ונתן
ארגס לנחלה הכונה שנתנה נחלה לישראל עבדו ואם כן כפל
דברים הללו למה: אך עם מה שכתבנו ויתבאר סבב נבחר
שקנת מארץ אדום ועמון ומואב נטהר ע"י סיחון ועגו ובתחלה
אחר למכה מלכים גדולים ויהרגו מלכים אדירים כל"ח והיינו
על אדום ועמון ומואב ע"י סיחון ועגו שהכו אותם וזהו שאמר
לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך הבטן כל"ח כלומר שהכה מלכי
גדולים והרג מלכים אדירים לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך
הבטן ונתן ארגס לנחלה וקמי על ארץ מלכים גדולים ומלכים
אדירים ששם אדום ועמון ומואב שנתן ארגס לנחלה לסיחון
ולעגו ויחור ואחר שמה שנתן ארץ אדום ועמון ומואב לסיחון
ולעגו הוא כדו שהיה נחלה לישראל עבדו לפי שעל ידיהם נטהרו
ויכלו ישראל לרשת אותם שאם לא כן לא היו יכולין ישראל לרשת
ארץ אדום ועמון ומואב ובפרק הסולח אמרינו דגוי קונה
במלחמה מדאמרינו עמון ומואב טהרו בסיחון
ובזה יתבאר מאמר ה' בבראשית רבה פרשה א' סי' ב' וז'ל
ר' יאושע דסבבין בספ"ר לוי פסח כח מעטיו הגיד
לעמו מה טעם נילה הקב"ה מה שנברא ביום שש' ומה שנברא
ביום השני מפני אומות העולם שלא יהיו מונין את ישראל ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם וישראל משיב' אותן ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם הלא העוים היוספים בחגרים
עד עזה כשתורים היוגאים מכפתור השמידים וישבו מחתם
העולם ומולאו כל הקב"ה כשרגל נחמה לבם וכשרגל נטלה מכס
ונחמה לנו ה"ד לתת להם נחלת גוים הגיד להם את כל הדורות
ע"כ והנה הרא"ם כתב ששם שני טעמים אחד שהרי גם הם
בוזות ואם כן לא היה להם לומר אומה של כוזבות אתם דמוס
כבד אל תאמר לחברך ומטום דאובח למימר בטר נבנה נבון
וטעמא טעיה לכן אחר טעם אחר שהעולם ומולאו של הקב"ה
וכן כתב שם מהר"ם יפה ואלו נתייבב אנלי כל זה דאריך עלה
בדעת' של ישראל להנצל מן האומות שקורין אותם אומה של
בוזות במה שנס הם בוזה היא בידם דמוס סוף שארית ישראל
לא יעטו עולה ואם הגוים הם גונבים וחומסי' הותר להם לישראל
להיות כמות' ועוד דתינתן ארץ כפתורים שלקחנו אותה לפי
שהיה בוזה בידם שלקחנו מעוים שאר ארצות מי העיר להם
לישראל ויוד קשה לי דכפתורים הם פלסטים וכמו שכתב
הרמב"ם בפרשת דברים והביא ראיה מדכתיב כי שודד ה' את
פלסטים שארית אי כפתור ואין ספק שמה שהיו האומות מוניס
את ישראל לקרותם אומה של כוזבות הוא לפי שלקחו ארץ כנען
ואם כן מה טענה היא לומר שנס פלסטים היא אומה של כוזב'
אטו כנען ערבים של פלסטים הם

ונראה דזה יוכן עם מה שכתב הרא"ם ז"ל דיש אנדות
חלוקות בארץ ארץ חלקו של חם נפלה או חם נפלה
בחלקו של חם דמאומה אנד' שהביא רש"י גבי וחרבון טבע שנים
נביתה מוכח דא' בחלקו של חם נפלה אך מאומה אנדה שהביא
רש"י גבי והכנעני או בארץ שהיה הולך וכובש את ארץ מורעו של
עם מוכח דא' בחלקו של חם נפלה וכתב דלמ"ד דא' בחלקו של
חם נפלה מה שאומות העולם מוניס את ישראל וקוראים אותם
לסטים שכבשתם ארץ א' עממים הדברים כפסטרן לפי שא' היתה
עליהם שהרי בחלקו של חם נפלה ארץ למ"ד בחלקו של חם נפלה
מה שהאומות מוניס את ישראל וקוראים אותם לסטים היינו לפי
שלא נתנו החלה הנוגע לשאר בני חם והרב ז"ל הקשה וז"ל וז"ל
בשלתא לפי לסטים אתם שלא נתת החלק המגיע לשאר בני חם
להם דין לקרותם בשם לסטים הלא לפירוש לסטים אתם
שכבשתם ארץ א' עממים שהיא שלכם למה יקראו לסטים והלא
כנען

כנען עבדו של חם היה כדכתיב ויהי כנען עבד למו ומה שקנש
עבד קנה רבו ות' דעבד עבדו יהיה לאחיו כתיב וא"כ אין לנו
לכבוש מהם חלל אחיו שהחזי האחר הוא של יפת ע"כ
ולא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל דכי היכי דלמ"ד דא' בחלקו
של חם נפלה יש להם דין לקרותם בשם לסטים מטום
שלא נתנו החלק המגיע לשאר בני חם הכי נמי למ"ד בחלקו של
חם נפלה יש להם דין לקרותם בשם לסטים דאך דנענן עבדו
של חם הוא ומה שקנש עבד קנה רבו מ"מ הוא עבד של כל בני
עם וזכו כל בני חם במה שקנש כנען משו דמה שקנש עבד קנה
רבו ואם כן יש להם דין לקרותם בשם לסטים לפי שלא נתנו
החלק המגיע לשאר בני חם שהיה כנען עבד להם והנה מהר"ם
יפה ז"ל הקשה דאם חז' בחלקו של חם נפלה למה קוראים אותנו
לסטים לפי שלא נתנו החלק המגיע לשאר בני חם דכיון דנפלה
בחלקו של חם לא היו לסטות מה שלקחו גם חלק שאר בני חם
דכיון דכנעני' לקחום מידם המניל מידם וזכו לעמנו כדאמרינו
בפרק חלק עמון ומואב טהרו בסיחון ועמון וזכרנו הכנעניס
טהרו בסנחריבי ומיך דאך דמון הדיו כיון דבחלקו של חם נפלה
ליכא גוילה מכל מקור אומות העולם לא תתקדר דעתם כשטוב'
זו שיאמרו דמכל מקום גוילה היא בידם שלא החזירו אבידה
לכנעליה ע"כ ואלו ידעתי מה לנו חם תתקדר דעת האומות
כשטובה זו או לא כיון שכפי הדיו התטובה היא אמיתי' דהמניל
מידם וזכה מן הספקר וזכה לעמנו האומות המונין אותנו
יחללו כדו עורס

והנראה אגלו שקושיה מהר"ם יפה ז"ל היא תירוט' של
ישראל והכי קאמר שאומות העולם מוניס את
ישראל ואומרי' אומה של כוזבות אתם שכבשתם ארץ א' עממים
לפי שסוכדים שארץ ישראל בחלקו של חם נפלה והארץ היא
שלכם וישראל משיבים אותם ואומרים והלא כוזבות היה בידכם
לפי שכתבנו של חם נפלה והכנעניס לקחוהו שלא כדיו מורעו
של חם וכי תימא עדין יקשה שיאמרו אומות העולם דלמה לא
נתנו חלק לשאר בני חם לזה משיבים ישראל דהמניל מידם וזכה
לעמנו וכדאמרינו עמון ומואב טהרו בסיחון ומשיבים ראיה
לדיון זה מדכתיב והעוים היוספים בחגרים עד עזה כפתורים
היוגאים מכפתור השמידים וישבו מחתם הלא הוא שארץ
אדום שהיא עוים שהרי עוים מתיתן באו וכמו שכתבנו למיל
נטהרה לישראל על ידי כפתורים ואם כן כי היכי דא' אדום
שנאסרה לנו נטהר' על ידי כפתורים הכי נמי חלק שאר בני חם
נטהרה על ידי כנען ואם כן מה שאמרו במדרש הלא הכפתורי'
היוגאים מכפתור השמידים וישבו מחתם אינו לראיה על מה
שאמרו ואתם הלא כוזבות היא בידכם דאם כן הוה ליה למימר
שנאמר כפתורים היוגאים מכפתור השמידים וכו' כדרכם בכל
האנדות הלא שמה שאמרו הלא כוזבות היא בידכל הכיאו ראיה
לזה דפסוט הוא חללם דבחלקו של חם נפלה ארץ ישראל לא טרנו
לו' דכיון דכוזב' היא ביד' הותר לנו גם חלק שאר בני חם והביאו
ראיה מדכתיב כפתורים היוגאים מכפתור השמידים וישבו מחתם
והותר לנו ארץ אדום הכי נמי הותר לנו חלק שאר בני חם

בעתה אלכה ואטובה למאמר הקודם ויש לקדקק במה
סטימו ומנין שאף ח"ל כן ת"ל בארנך דמהיכא
תימי שמנות הגדקה לא תהיה נוכח בח"ל אטו מניה התלויה
בארץ היא והלא חובת הגוף היא ותו היכי יליף לה מדכתיב
אשר ה' חלקיק בותן לך ואדרבה פסטיה דקרא בארץ מירי' וגר'
דזה יוכן עם מ"מ הרמב"ם בסוף ה' שמה ויובל עלה דאזרה
דשכט לוי שלא יחללו בארץ כנען וז"ל יר' לי שאין הדברים אמורי'
אלא בארץ שכנתה עליה ברית לאברהם לינאק וליעקב וירשנה
בניהם

בזוהי ונתחלקה להם אבל שחר כל הארצות שכובש חלק
 ממלכי ים הרי הכהנים והלוויים באותה הארצות ובביתם ככל
 ישראל ע"כ ועיין מ"ש בזה לעיל בדרך זה בדרוש א' למדנו
 מדבריו דאף לענין תרומות ומעשרות אף ח' גמור שלא נכרת
 עליהם ברית לאבות העולם אם כבשם חלק ים' כדון דינו כא'
 במור מ"ת אזהרה זו דשלא יטלו הכהנים חלק בארץ אינה אלא
 ב' עמתי. שכרת עליהם ברית אבל שחר הארצות אף שכבשם
 חלק ים' כדונים נוטלים הכהנים והלוויים חלק בם. והנה בתחלת
 ס' יאושע כתיב כל מקו' אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו
 ודרשו בספרי ת"ל למדך שאף ח' מטכבבו את הארץ כל
 מה שתכבשו ח' יהיה קדש ויהיה לכם ע"כ. וכפ' עקב כתיב
 לכם יהי' ללמד בנ' ש' דיהיה יהיה תרומות ומעשרו' נוהגין בחל
 וכאן כתיב לכם נתתיו לו' שהיא תתנה מה' לפי שאינה מהארץ
 אשר היא ירושה לנו מאבותינו וזוהי כבא לכונע הכריתות
 ובתחלה אחר תנין שעניי א' קודמין לעניי ח' ת"ל בארנך
 דעינו הארץ המיוחד' לך וחורו ואמרנו ומנין שאף ח' כן כלות'
 ומנין שאף ח' נ"כ שלא נכרתה עליה ברית לאברהם כאם
 בכבש חלק ישרא' כדביה סי' הדיון כן סי' ויטכיה קודמין לשא'
 יושבי ח' דומיא תרומות ומעשרות ת"ל אשר ה' נותן לך
 כלומר אפילו מה שאני נותן לך בתמנה גמורה דהיינו ח' ל'
 יושביה קודמין לכאר עניי ח' וים לו' דין ארנך וקוליס הם
 ויבאו שניהם.

דרוש שמיני

במדרש מפני מה לא נכנס משה לא' כדי שיביא עמו
 לעתיד לבא דור המדבר שנאמר כי עם חלקת
 מחוקק ספון ויחא ראשו עם מה טעם עם חלקה מחוקק ספון
 תמוס ויחא ראשי עם ע"כ.

בזרעת

זאת לעיני כל הקהל מעלת א' כי רבה היא באמת
 אחרו כל המרבה לספר בטובה מנרעות נאן
 ובבר האריך הרמב"ן ז"ל בפירו' התורה אחר מר טהטנת הטלמות
 הנפשי דהיינו לעבוד את ה' ולדבקה בו אינו כי אם בא' לפי
 טאיכה תחת טר אלא מוסנחת ממנו יתברך עיני ה' אלהיך בה
 דורש אותה תמיד. ואשכחן לרז' דאחרו דזכותא דא' מנאי'
 ונחלל לבטל יו' הר דע' כדגמסין כסוניה פ"ח דערבין וזה
 פריה. ועשו בני הגולה הבאים מן הפני סוכו' ויטכו בסוכות
 כי לא עשו מתי יהושעו בן נון ובאר אפטר בא דור ולא עשו
 סוכות עד טבא עורא חלל דבעי רחמי על יכרא דע' ובטליה
 ואנן זכותא עלייהו כי סוכה והיינו דקא קפיד קרא עליוהי
 דיהושע דככל דזכותא כתיב יהושע והכא כתיב יסוע בשלמא
 משה לא בעא רחמי דלא הו' זכותא דא' אלא יהושע דהו' ז'
 זכותא דא' אחאי לא בעא רחמי על יכרא דע' ובטליה ע"כ.

ובנה

יובן מאמר הכתוב כי אכבי מת בארץ הזאת איני
 עובר את הירדן וכו' השתרו לכם פן תטכחו את
 ברית ה' אלהיכם אשר כרת עמכם ועסיתם לכם פסל ונומר.
 דיש לדקדק באומרו כי אכבי מת דא' הוא נתינת טעם למה
 שרונה להזכירם שלא יעברו על והלא אף אלו היה חי אלק שנים
 בדיון הוא שיהיה על מנת ה' וכבר הרנישו בזה המפרשים
 ומירנו יע"ס. אך לפי דרכינו הדברים כפסטרן שרמו להם משה
 שזה שאנו מחלה אחתם שלא תעשו לכם תמונת כל סתל היינו
 עשוי' אכבי מת בארץ הזאת אינני עובד את הירדן ואין אני יכול
 לבטל יכרא דע' לפי שאין לי זכותא דא' שאם אני הייתי עובר
 את הירדן לא הייתי בריך לומר לכם שלא תעברו על לפי שהייתי
 משטל יכרא דע' בדרך טעמו בימי עורא. ודרך אנכ הנה
 באתי

באתי לעבור מאי דקטוא לי בצורת ה' ההוא אחר לא תביאו את
 הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם דא' ה' אף כבש משה ארץ
 סיחון ועוג שהרי בכלל טבעה עממים הם. ורז' אחרו בפרט'
 ואתחנן אל ה' בעת השיא לאחר טכבתי ארץ סיחון ועוג דנתי
 שמה הותר הנדר. והדבר ברור דכונת משה היתה לפי שהיה
 סבור שארץ סיחון ועוג הם בכלל א' ועל זה בא בטענה לומר
 נדר שהותר תקנתו הותר כולו. ולפי האמת יש לתמוה מה
 נסתנו ארץ סיחון ועוג טפי משאר א'. ומהר' הרדכי ז"ל מכה
 קוטיא זו רנה לומר שמשה היה סבור שארץ סיחון ועוג הם
 מכלל א' אבל קוטטא דמלתא שאינם בכלל א'. והג' תמיה
 עליו דמלתא דפטיטא היא סהם בכלל א' והעד על זה דמנא
 דמתניתין מיעט ארץ סיחון ועוג מן הבכורים מפני שאינה ארץ
 זבת חלב ודבש. ולענין תרומות ומעשרות חיובם מן התורה
 וכמ"ס מרן. והרמב"ן ז"ל כתב שחטטם שלא נזהר ה' פרשת
 גיעולי מדין במלחמת סיחון ועוג הוא מפני שסיחון ועוג הוא
 מטבעה עממין ובטבעה עממין כתיב ואכלת את כלל אייבך
 ודרשו רז"ל אפילו קדלי דחויירי וכ' טיעולי גוים. הן אמת דכתי
 מ"ס הרמב"ם בהלכות מלכים שלא הותר להם דבר כל איסור אלא
 כשאין להם מה לאכול אין מירוגו של הרמב"ן עולה כהוגן. אך
 דברי הרמב"ם תמוהים כגיני דכפ' דחולין אובעיא לן אייבוי
 כפר נחירה שנכנסו עם ישראל לארץ מהו וכע' בגמרה אימת
 אייבית בו' שכבשו וז' שחלקו השתא קדלי דחויירי אסתרי כפר
 כחירה מיבעיא ואם כדברי הרמב"ם אין כאן קושיא כי על כן
 כ"ל שהרמב"ן דחה דברי הרמב"ם טוב ראיתי להרמב"ן שהביא
 דברי הרמב"ם הנו' ותמה עליהם מ"מ למדנו שארץ סיחון ועוג
 היא מכלל א' עממין. ועוד ראיה מ"מ רט' כפי' הסור' טלואר'
 הכתובם בכהנים שלא יהיה להם חלק ונחלה היא אף בארץ
 סיחון ועוג ועיין בדברי הרמב"ם סוף ה' שטטה ויובל ונ' ע'.

ועל פי הקדמתנו נתנה דאם ליישב מאמר הפונה קדים.
 ויש לדקדק בו דא'ך תלוי מיתת משה רבינו בח' עם
 מה טכאים דור המדבר לע"כ שאם הכונה היה דאנכ טיקוס
 משה בזמן החתייה יקום גם כן דור המדבר שהם קבורים אגלו
 דבר זה רחוק כגיני שאם הטע קבור אגל נדוק ככסבת מחיית
 הגדיק שחיה גם כן הרשע: ועוד שהרי כגיני כפרק חלק
 דמרנלי' אין להם חלק לע"כ וכן איכא מאן דאמר התם דעת
 קרא אין להם חלק לע"כ הרי שאף סהם קבורים אגל משה
 מכל תקום אינם באים לע"כ ואם כן אם דור המדבר אינם
 כדאים מנד ענמם מאי אהניא להו מה שקבורי אגל משה רבינו.
 ואם הכונה דבזמן החתייה יתפלל עליהם משה אף שיכנס לא'
 ויקבר עם יכול להתפלל עליהם שיחיו בזמן החתייה דתפלת משה
 רבינו כשעת מסוף העולם ועד סופו.

ויראה דזה יובן עם מאי דאמרינן בפ' דנדרים האומר
 לחברו קונם לביתך שאני נכנס וסדך שאני לוקח
 מת או שמכרו לאחר מיתר קונם לבית זה שאני נכנס כדה וז'
 שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור. וכתיב הר"ן ז"ל וכו' וכו'
 יודע דכי היכי דבית זה חמור מבייתך לענין מכרו לאחר הכי
 כמי ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאם אחר ביתך שאני
 נכנס ונפל וביאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך מטמע ואם
 אחר בית זה ונפל אפי' שחוד ובנאו מות' בו כדיון דנפל אודא
 ליה עכ"ל. וראיתי להרמב"ם בחדושו לניסוח פדק המביא
 ענין אה' דאמרינו ע"מ שלא תלכי לבית אייבך לעולם אין זה
 כריתות שהקטא דאמאי לא הוי כריתות והא קי"ל דאם מכדן
 האב או שמת מיתר ליכנס בהם וכדאמרינו כנדרים. ומירן
 דלאו דוקא קטט לטון זה דעל מנת שלא תלכי לבית אייבך אלא
 מיידי

דרך הקדש דרוש שמיני

אומרם חלמלא היה משה נכנס לא' לא היה נחרב כ"ה ולא היה אומה ולטון טולטת בנו כלומר שאם היה משה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' לפי שהיה לו זכותא דא' וכיון שהיה מבטל יגרא דע' לא היה נחרב הבית ולא נלינו מארצנו .

וזהו כונת המדרש שהתחלנו משני מה לא נכנס משה לא' כדי שיבא עמו דור המדבר כלומר שאין דור המדבר באים לעמיד לבא אלא בטענת למנוחה זו אינם באים אבל באים למנוחה אחרת כלומר שיחבר ב' ויבנה עוד וכו' מקיים הקב"ה שבועתו שנשבע אם יבואו אל מנוחתו ואלמלא היה משה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' ולא היה נחרב הבית ואם כן לא היה דור המדבר באים לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע הקב"ה אם יבואו אל מנוחתו יבטל שכל נכנס לא' ונרמו הטעות מנחרב הבית לפי זה כשיבנה ב' באים דור המדבר בטענה דלמנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת .

וזהו יובן מאי דאמרינן במדרש שלאחר שמת מרע"ה מלאו הקב"ה ליהושע שהיה יוסב ויבנה אחר לו ובי לבדך מת והלא לי מת שמיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא ה' נבואות לבני ולמספר ע"כ . ויש לדקדק דע' שייבות ים כתיבת משה רבינו עם קרא דויקרא ה' נבואות לבני ולמספר דמיירי בדרך בית המקדש . וגם מה שהקדמנו הדברי' כפסוק דעיקר מות משה רבינו היה לסיבה שיחבר ב' וזהו אומרו שמיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא ה' נבואות לבני ולמספר כלומר מיום שמת כבר ידעתי בעמיד בית המקדש ליחבר שבטביל לאת הסיבה נגזר עליו שימות במדבר וכמו שכתבנו .

וזהו כונת דל' כמה נאמר חטברה נא ואדראה את הארץ הטובה אחר הקב"ה למשה משה אם יש חטברה נא' איך כאלו כאלו נא' ואם יש סלח נא' איך כאלו חטברה נא' ע"כ . והלכריס תמזיהם לדודי תלוי זה בזה . ולפי מה שכתבנו נראה שאמר לו ה' אם יש חטברה נא' איך כאלו חטברה נא' לפי שאם משה רבינו עובר הוא מבטל יגרא דע' לפי שיש בידו זכותא דא' וכיון שמבטל יגרא דע' אינו נחרב הבית ואם כן איך כאלו חטברה נא' לפי שאינם באים לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע אם יבואו אל מנוחתו . וזהו יובן מאי דאמרינן בפרק חלק מאמר רוב בכה תבכה בלילה אחר רבא אחר רבי יוחנן על עסקי לילה שנא' ומתא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כליליה הוא אחר להם הקב"ה לישראל אותו היום ערב מטעה באר היה אתם בכיתם בכיה של חנם ואינו חקבע לכם ככיה כל דורות ע"כ . והרמב"ן בפירושו התורה תמה על מאמר זה וכמה ולא ידעתי מאיזה רמז שכפר' הוסיפו זה אבל מקרא מלא הוא וימאסו בארץ חמדה ולא האמינו לדברו וירגנו באהליהם ולא שמעו בקול ה' ויבא ידו להם כו' ולהפיל זרעם בנוים ולזרותם בארצות ארצו ודרש זה מספוק וטפסם אשר אחרתם לבו ויהיה כאלו עת שקודתם כי אפי' סוקד עון חבות על בנים והבאתי אותם עמה טידעו את הארץ ידעיה בלבד אבל לא שירטו אותה לדורות ע"כ . והג' רוחא כמה יש מהדוחק בפירושו זה שאם נאמר שבעון דור המדבר נחרב הבית נחלא טהסם סוקד עון חבות על בנים חטילו אחר כמה דורות וזה לא תנינו אלא דוקא עד דור רביעי וכדכתיב סוקד עון חבות על בנים על שלשים ועל רביעים . אך כפי מה שכתבנו הדברי' בפסוק שבין שבטביל מהשכחו באותה לילה נגזר עליהם שלא יבאו למנוחת ה' והתקיון הוא שיחבר הבית ומשני זה מת משה רבינו במדבר כדי שיחבר הבית וכו' יש התר לכבושת הטם שנשבע אם יבואו אל מנוחתו שנאמר למנוחה זו אינם באים אבל הם באים למנוחה אחרת פסיר קאמר ה' הם פכו בכיה

שיירי באומר לה שלא תלכו לבית זה דחילו מכרו האב או מת אסורה ליכנס . והוקשה לו דאכתי אפשר דכפל הבית בחייה וכו' כרימות . ותיקן דאע"פ שנשאר הבית לא חמרינן בכי הא נפל אודא ליה דהתם נבי סוכר חמרינן נפל אודא ליה דלדורה טכרו ולא ליראות כו' בהרבונו אבל הכא נבי איסור חף בקרקעו אסור ליכנס דחילו דריסת הדגל אסר עליה הבית שיהיה הבית כמות שהיה בטענת תנאו או שנפל לאחר מכאן לעולם אסור בו טכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת ע"כ . נחלא דהרשב"א פליגי עליה דהר"ן דלהר"ן בכית זה כיון שנפל אודא ליה ותוחר ליכנס בו ולהרשב"א חף בכית זה אם נפל אסור ליכנס בו והרישב"א בחדושו דהר"ן דברי הרשב"א דס' לאסר נפל עומר ליכנס בו והביא ראיה ממאי דאמרינן במדרש קהלת אם יבואו אל מנוחתו למנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת א"ר יהודה בטם רובא מטל לחך טכעם על כנו ודחשו והוסיפו חן לפלטיין טלו וכטבע שלא יכנס כנו לפלטיין מה עשה הייתה כנויה וסמרה וחור וכנאה והכניסו כנאה מכניס כנו ומקיים שבועתו ע"כ . והנה פסי סדרת הרישב"א חטילו באומר קונם לביתך אם נפל ובנאו מותר ליכנס בו טהרי אין חילוק בין אומר קונם לביתך לאומר קונם לבית דככולם מת או טמכרו מותר ואם נפל אליבא דהר"ן אסור ליכנס בו דכיון דקאמר ביתי כל שהוא ביתו אסור ויש בזה ארבות דברים לא עת האשף . הכלל העולה דלהרשב"א האומר קונם לביתך או לביתו סאתה נכנס אם נפל מותר ליכנס בו ומטע' זה באים דור המדבר לעמיד לבא מטום נחרב הבית וה' נשבע אם יבואו אל מנוחתו והכונה היא למנוחה זו אינם באין אבל באים למנוחה אחרת . אך אם לא היה נחרב בית המקדש לא היו יכולים לבא לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע ה' .

עוד נקדים דאמרינן במדרש חלמלא היה משה רבינו נכנס לא' לא היה נחרב בית המקדש ולא הייתה אומה ולטון טולטת בישראל ע"כ . ויש לדקדק מה שכתוב ים כתיבת מרע"ה לא' עם נחרב הבית . ומקיים איתבונן שאמרו שלא היה טולט דרוב כמעט ידיו וכמו שאמרו רז"ל בפ"ק דטוטה דרש רב חנינא בר שפא מאי דכתיב רננו נדוקים ב' ליטרים נאווה תהלה אל מתיקרו נאווה תהלה אלה נה תהלה זה דוד ומשה שלא סלטו כו' איהם במעשה ידיהם טה"ד טבעו בארץ טעריה דאמר מר מטענה ב' ראשון נכנו אהל מועד קרסיו קרסיו בריחוי ועמודיו ואדניו ע"כ . ומיחו עדין יש לדקדק כפי דרך זה דאין יחוייב שאם משה היה נכנס לא' שהיה בונה כ"ה חפץ ומיד והלא מטעה שנכנסו לא' עד שנבנה הבית עברו יותר מארבע מאות שנה עד אשר הניחו את כל ישראל מאויביהם . ואולי יאמרו שאם משה היה נכנס לא' היה מודרו הרבה והיה כוכס את כל האומות חפץ ומיד . עוד יש לדקדק שלא הייתה אומה ולטון טולטת בישראל מנ"ל דאף דניחא שלא הייתה טולטת יד האויב במיתתו ידיו אפשר שהיה נטבע בארץ דומיא דטעריס דדוד שלא סלטת יד האויב במעשה ידיו וטנוי כנפויאם טענו בארץ טעריס וסלטו האומות בישראל .

אמנם לפי דרכינו יבא על כנו שפיר נחבאר שאם מרע"ה היה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' . והדבר ידוע פי מה שנסר חרבן כ"ה ונלות בא לעולם שנלינו מארצנו היה פשוט ודכתיב כי קצר המצב מהשתרע . ובפ"ה דשבת אר"ה אחר רב אלמלא לא קבל דור לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל עז ולא נלינו מארצנו כלומר כי בסופת שנחלקה מלכות כי ח דוד עבדו ישראל עז דהיינו העלולים שהעמיד ירביסם וכטפת העגלים נלינו מארצנו . וזהו כונת אומרם

על חנם אלו הקבע להם פניה לדורות כלומר טכטבילס יחד
 בית המקדש כדי שיבאו לעתיד לבא .
וזהו כונת ד"ל באומר אנברה נח אחר הקב"ה למטה שמי
 טכטבילס טכטבילס טכטבילס לאחד את ישראל וטכטבילס
 טלח תעבור את הירדן לבטל שתייהן או איפטר את חטאת האדם
 חני את ישראל ותעבור את הירדן כיון שטמט טמט כן אחר מאה
 במטה ימותו ואל תאבד נפש אחת מישראל ע"כ . ויש לדקדק
 דל"ד תלוי זה בזה דקאמר לבטל שתייהן או איפטר ואחת מהם
 איפטר להטבטל ובחר משה רבינו שמתבטל מה טכטבילס ה'
 לאחד את ישראל ומה טכטבילס טלח יעבור את הירדן שיתקיים
 אך לפי מה שכתבנו נראה דמה טכטבילס לאחד את ישראל היינו
 טלח יבאו לעתיד לבא דלטון אבידה גודק על זה וכדאמרין
 בפרק חלק עדת קרח ח"ן להם חלק לעולם הבא שנאמר ויאבדו
 מתוך הקהל ובפ"ג דמכות אמרין אחר רב מסתפינא מהאי
 קרא ולאבדתם בגוים וכו' הרי טלטון אבידה נאמר על דבר
 שאין לו תיקון עוד . ועל זה אומר הסם למטה אלו טכטבילס
 לאחד את ישראל דהיינו טלח יבאו לעתיד וכדכתיב אחר טכטבילס
 באפי אס יבואו א' מנוחתו ואני טכטבילס טלח תעבור את הירדן
 לבטל שתייהן א' לפי שאם אהיה עובר אתה טכטבילס יבא דע'
 ואין ב' נחרב וכמנא טדור המדבר אינם באים לעתיד לבא
 לפי שאין טום פתח לשכונת ה' טכטבילס אס יבואו אל מנוחתו
 אס ח"ן בית המקדש חרב וחורו וכמה אס חרבה יאבדו ישראל
 ואהיה עובר את הירדן טלח אהיה עובר מוכרח הוא טכטבילס
 ישראל ומטה רבינו בחר כמה טכטבילס ה' טלח יכנס לארץ
 שמתקיים טכטבילס זו ולא תאבד נפש אחת מישראל ומכיון שמה
 אינו נכנס לאלו אינו מתבטל יבא דע' ובית המקדש נחרב ואו
 לא תאבד נפש אחת מישראל וכולם באים לעתיד לבא לפי שיש
 פתח לשכונת ה' לימר למנוחה זו אינם באים אבל באים הם
 למנוחה אחרת : הכלל העולה ממה שכתבנו טעיקר מיתת משה
 במדבר היה כדי שיחרב בית המקדש ועו' זה באים דור המדבר
 לעתיד לבא לפי שיש התר לשכונת ה' טכטבילס אס יבואו אל
 מנוחתו ואמרין דלמנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה'
 אחרת וכהריטב"א דלית ליה דאף באומר קונם ביתך או ביתי
 אס נפל הותר לו להכנס בה ולא חל האיכור אלל באותו כנון
 דוקא .

ובזה יוכנו קנת פסוקי השרה נחית פחדך עם זו נאלת
 נהלת בעוד א' כזה קדש טמטו עמים ירננון חיל אלו
 יושבי פלסט או נכחלו אלופי אדום מואב יאחזמו רעד וכו'
 תביאמו ותטעמו בהר נחלתך חכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה'
 כוננו ודיך כו' . וראיתי לד"ל שאמר תביאמו ותטעמו נתבא
 מטה טלח יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאמו ותטעמו ע"כ וכבר
 הביא רמ"א אגדה זו בפירוט התורה . ולא ידעתי לאיזה תכלית
 נתבא מטה רבינו נבואה זו שהרי נבי עתה תראה אחר אע"פ
 לפרעה שדרסו רבותי אל פתלחת פרעה אתה רואה ואין אתה
 רואה שפלתח ל"א מלכים כתבו המפרשים טלח נב טהגורה
 יתה פכיל מי תביא מ"מ בטביל מה טהקטה דלבר ואמר
 למה הרעות נלה למטה מה שיהיה בעת ד כדי טיטטער וכדרך
 מה שאמר ה' לאברהם ידוע מדע כי נר יהיה זרעך בארץ לא
 להם ולחוקיה אחר לו ה' הנה ימים באים וגומר ומכניך אחר
 מוליד יקחו והיו כריסים בהיכל מלך בכל האף שכל הדברים
 פללו היה בעון כפילו טטאס מכל חקום לאברהם וחוקיה היה לגערם
 בהודעה הלזו כפילו טטאס וכמו שהאר"ך בזה מהר"ט יפה
 יע"ט . ואם כן הדבר תימה דלמה חזר ה' והודיעו דבר זה מאמר
 טכבר ידע מטה רבינו כל זה . ועוד כי לא מנינו למטה כחן

ויראה לייסב בהא דנרטי במבילתא או נכחלו אלופי
 אדום חילי מואב יאחזמו רעד והלא לא היה להם
 לירא כלום שהרי לא עליהם הולכי' כדכתיב אהם עופרים כו'
 אל תתננו בס וכתוב נמי אל תגר את מואב ואל כו' אלא מפני
 חנינות שהיו מחאונכים ומטטורים על כבודם של ישראל ע"פ .
 וראיתי להרמ"ם שמה על זה ואמר והלו הדברים המזוהים
 שהיו לא נלטו ישראל באזהרות הללו כל אדום וכל מואב לא
 בשנת ה' כנאנלטו במלות נרוד את המדינים והכיתם אותם
 כדל"ו כפ' כור טנגח וכי מה טלה על דכתיב כל מטה לעבית
 מלחמה טלח ברשות ה' א' כנאח מטה ק' לנצחו ומה מדעים
 טלח כחו אלל לעיור את מואב אמרה תורה נרוד את המדינים
 מואבים ענחם לכ"ס כו' ובמעו עמים היתה כנאח א' טכטבילס
 ישראל ומתרים מיד טכטבילס להם כל חוקים יאחות והמפתים
 טעדון לא הוחרו לא באזהרת אל תתננו בס ולא באזהרת אל
 תגר את מואב והל תתגר בו ות דך עם מ"ט הקום' כנאח ה' ט
 דנאח ק' דקאמר ללו דוקא אלל כלומר מעיד מטה ל"כא ל"ק'
 אס לא טהאירו הכתוב תחלה נקודם נאמר אל תגר את מואב
 כו' יע"ט .

ואני תימה פזה דנטי טאנו מוכרחים לימר דקודם נאמר
 אל תגר את מואב מטה שנאמר נרוד את המדינים
 שהרי דרשו ד"ל עתה ילחכו הקהל מלמד טלח היה מתיירא כלק
 אלל מלחמה בטלמא טלח היו מותרים אלל פאנגריא וקרא
 דמדון אחר מעשה דכלק היה וא' טכטבילס דמה דאמר ל"י טכטבילס
 מטה ק' כו' לאו דוקא אלל לפי טעמיד מטה לעשות ק' לפיכך
 הקדים ה' ואל' אל תגר את מואב ונאמר לו קודם מעשה דכלק'
 אבל מכל' למבילתא טככף ומיד נאמרה אזהרה זו דאדו' ומואב
 שהרי כפי דברי הרב טמטו עמים ירננון היה טככף ומיד טינאן
 מחמרים טנעטו להם כל חוקים האחות והמפתים . וא' כ פימא
 טאחר טמטו עמים ונכחלו אלופי אדום ואל' מואב נאמרו
 אזהרות אלו וע"כ אזהרות אלו דאדום ומואב לא היו אלל בשנת
 הארבעים שהרי באזהרת אדום כתיב כי ה' אלקיך ברכך בכל
 קעטה יריך כו' זה ארבעים שנה ה' אלקיך עמך לא הסרת דברי

דרך הקדש דרוש שמיני

שמיני שבהלכת בעוד אל נוח קדשך דהיינו בשעה שאתה היית
 רוצה להכניס לארץ שמיני עמי ורצונך דהיינו שכל האומות נרגזו
 וחזרו ואחר ללא מביעיה האומות שהוכסחו על הרגס' כיון
 יאשני כנען דמטיסיה שרגזו והלו משני ישראל סהרי כבר ידעו
 שכל מנחתם של ישראל היתה לכבוש ארץ עממים אלה אפי'
 האומות שהודו ישראל שלא להגדרות כס אפי' אחזקש רעד
 ואימה חיל אחו יבטי שלשת יושבי שלשת לא היה להם לירא
 משני שבושמו של אבימלך דכתיב את תסקור לי ולגיני ולנכדי
 ואחרי בע'ק דשוטיה והוא יחל להוסיף את ישראל מיד פלסטים
 א"ר אדא בר חנינא הוהלה שבועתו של אבימלך שנאמר את
 תסקור לי ולגיני ולנכדי ע"כ וברש"י הוהלה שבועתו של אבימלך
 בוטלה לשון לא יחל דברו לפי שהם עברו על הסכום תהלה ע"כ
 כנגד שקודם לכן לא היו יכולים ישראל להתגרות בפלסטים
 משני שבועתו של אבימלך ואם כן משני מה אחזק חיל ליושבי
 שלשת אלה לפי שאלו פלסטים הם כן חין לנו כום תועלת
 ולקחו מכפתורים אחרו פלסטים הם כן חין לנו כום תועלת
 מנפשותו של אבימלך ששם ה' ידנה להורים את ישראל ארץ
 פלסטים יבטי דכבר הוה שיבאו אחרים ויקחו את ארצנו ויחזרו
 ישראל ויקחו את ארצנו מידם ומשום הכי חיל אחו יושבי פלסטי'
 ואמר או בנהלו אלופי אדום חילי מואב אחזקש רעד כלומר
 כשראו אדום ומואב שחיל אחו פלסטי' אף שהיו בטוחי' ישראל
 לא היו יכולים להלח' במשני השבועה שנשבע הכהן לאבימלך
 אפילו הכי אחזק חיל משני שראו שה' מסבכ סיבות שיזכו ישראל
 בארצם והביא את הכפתורים דלישקו מעוים וישראל יקחו מעו'
 או בנהלו אלופי אדום וחילי מואב יאחזקו רעד ואחרו גם
 עלינו תבדור כום בזה שפך שגרו מוכסחים שאינם באים עלינו
 לפי שה' סוהרים ואחר נבי אדום אל מתגרו גם ועל מואב אחר
 אל מתגר גם מ' אשכנז טיהיה ה' מסבכ סיבות שיזכו ישראל
 בארצנו שיקים אחרים שיקחו את ארצנו ויבאו ישראל ויקחו
 את ארצנו מידם כדרך שבעה מפלסטים ומשום הכי אחר או
 בנהלו אלופי אדום חילי מואב יאחזקו רעד וחזר ואמר נתנו
 כל יושבי כנען שהם האומות שהיו יודעים שיקר מנחתם של
 ישראל היה עליהם לרשת את ארצם וכוונת הכתוב היא להודיע
 את ישראל ראו חבתכם לפני שחילוי האומות כאינם רשאים
 להתגרות במשני חילי מסבכ סיבות שתזכו בארצם דהיינו שאני
 מקים אחרים שיבאו ויקחו את ארצם מידם ואחרי כן תוכלו
 אהם לירש את ארצם ומה שכתבתי • וחזר ואמר תביאמו
 ותטעמו בהר נחלך כלומר נטי שכתבתי טאף אדום ומואב
 שהוהרנו שלא להתגרות במשני חילי מסבכ סיבות שבידם
 את ארצם דהיינו שאני אחרים ולקוחים את ארצם ואחר כך
 באים ישראל וזוכים בארצם והטעם הוא לפי שכתוב כי לא אתן
 לכם מארצ' וכן כתוב כי לא אתן מארצנו וכיון שנאמר האזהרה
 בכניו לא חל האיסור אלא בהיות תחת ידם וכדלמדינו קונם
 לביטך שאני כנעם מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס בו •
 מ' ת' הוי חליה וקון בה שאלם אתה אומר דכל שאז בכניו לא חל
 האיסור אלא בהיות איתו דבר ברשות קנאסר אם כך דרטינו
 נמי בכניו לומר שהאומר קונם לביטך חפילו אם נפל אסור
 ליכנס בו וכסברת הר' דלית ליה דכס' דרטינו להיתר לוותר
 שאלם מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס בהיות הבית הבי
 נמי דרטינו ליה לאיסורא לומר שאלם נפל וחזר יבאו דאסור
 ליכנס בו דביטך קאמר כל שהוא ביתו אסור ליכנס לביתו ואם
 כן דור המדבר אינם באים לעית לבא מטעם שנשבע ה' ואמר
 אם יבואו א' מנחתי ואף על פי שנאמר וחזר וכנאה מכל מקום
 כל שהוא בכניו חפילו שכל וחזר וכנאה אסור ליכנס בה •
 לזה

אוי שהיה בטעיה האומות והוא כך כתיב ונעבור דרך
 עבר מואב ויחזר חילי אל תגר את מואב ואל תאמר כום
 תהא • הרי סתי אזהרות אלו היו בשנת ה' • ומיאו בראה
 ש"א קוד' תטעה בלב של שנת ה' סהרי כתיב ויהי כאשר תמו
 כל חגטי התלחמה למות הקרב הפס וידבר ה' חילי לאמר אתה
 עובר היום אל גבול מואב את ער ופדסי' חכל משלוח מרגלים
 ע"כ לא נאמר בפרט וידבר אלה ויחזר ללמדך שכל שלטים
 ובאזהרה סנה סהרי ישראל גופים לא נחייח אליו הדבור כלשון
 זכה פנים אל פנים כו' והכי איתא בפ' זב דף ק"א • ובאזהרה
 אדום ומואב כתיב בהו ויחזר ובראה שכל אזהרות אלו
 נאמרו בשנה ה' בשנת ה' אלא שאזהרת אדום ומואב נאמרה
 קודם ט"ב של שנת ה' ומשום הכי כתיב בהו ליטנא דויאמר אך
 אזהרת עמון נאמרה אחר ט"ב של שנת ה' שנתו כל אשתי
 העלמחה למות ומשום הכי כתיב וידבר ה' • ואם כן כפי מה
 שהריב נזר דטעמו עמים ורגזו היה בשנה ראשונה מה הוקם'
 להם והלא לא עליהם הולכים והלא אזהרות אלו בשנת ה'
 נאמרו ובדכתיבנא וכו' •

עור אנו תמים בדבר הרב דאשקרה דמלתא אחרי בקשת
 המזילה הראויים קוטיא לוכא סוה שהריב נזר דטעמו
 עמים ורגזו היה תכף ומיד שיבאו מתגרים ונעשו להם אותם
 האומות והמפאשים פסטיה דקרה לא משמע הכי דכתיב בחית
 בחסדך עם זו נאלת נהלת בעוד אל נוח קדשך טעמו עמים
 ורגזו חיל אחו יושבי פלסטי' וגו' הרי דמשמע שמהם רבינו היה
 מתבא ואמר כסכחית בחסדך עם זו נאלת ונהלת בעוד אל
 נוח קדשך דהיינו בשעה שה' היה רוצה להכניסם לארץ ישראל
 או טעמו עמים ורגזו וקול אחו יושבי פלסטי' ונהלו אלופי אדום
 חילי מואב אחזק רעד • ועל זה הקשו במבולתא באימה טעה לא
 היה להם לירא סהרי כבר נאמרו סתי אזהרות אזהרת אדום
 ואלת תגרו במ' ואזהרת מואב דאל מתגר בו מלחמה ותרנו משני
 האוינות וכו' ובפ' אלו טרפות עליהם אחריון א"ר שמעון כן
 ל' ק' הרכה מקראו טראויין לישקו והן הן גופי תורה העוים
 הוסיבים בחגרים עד עזי חילי נפקא לן מיכה מדאשכחיה
 אבימלך לאברהם את תסקור לי ולגיני ולנכדי אחר הקב"ה
 ליתו כפתורים ולישקו מעוים דהיינו פלסטים וליתו ישראל
 ולישקו כפתורים כיונא בדבר אתה אומר כי חשבון עיר סיחון
 מלך האמורי הוא והוא נלח' בתלך מואב חילי נפקא מינה דאת'
 לזה קב"ה לישראל אל תגר את מואב אחר הקב"ה ליתו סיחון
 לישקו ממואב וליתו ישראל ולישקו מסיחון והיינו דאמר רב
 פבא עמון ומואב טיהרו בסיחון ע"כ • ואין ספק שמה שהותרו
 ישראל ליקח ארץ מואב מיד סיחון הוא משום דכסהוהיר הקב"ה
 לישראל ואחר אל תגר את מואב הוא משום דכתיב כי לא אתן
 לך מארצו וגבי אדום נמי כתיב כי לא אתן לכם מארצם וקול'
 דהאות' קונם לביטך שאני כנעם או קונם לביטך שאני אהיה כנעם
 מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס דכל שאומר בכניו דהיינו
 ביתך או ביתי הוא דוקא כשהבית ברשותו אבל כל שאין הבית
 ברשותו מותר ליכנס בו וכן הלא נבי אדום ומואב טיה שאלם
 ארצם הוא בכניו דהיינו ארצם וארצו כל שבאו אחרים ולקוחים
 מיד אדום ומואב הותר להם לישראל לקחת אותם וכן ארץ
 פלסטים הותר להם לישראל ליקח אותה מיד כפתורים סהרי
 שבועת אזהרה חפילו היתה את תסקור לי ולגיני ולנכדי והיינו
 שלא יעשה עמו מלחמה אבל כיון שבאו כפתורים ולקחו מעוים
 הותר לישראל ליקח מיד כפתורים מה שלקחו מעוים •

ובזה נבא לכונת הכתיבים נחית בחסדך עם זו נאלת
 נהלת בעוד אל נוח קדשך טעמו עמים ורגזו כלית'
 כטעה

לזה אמר דליתנהו להנדך חילי אלא הלכתא כהרוב"א דאסילו
 טאמר בכניו אס נפל וחזר ובגאו מותר לו להכנס באותו בית
 ולפיוכך יכולים דור המדבר לבא אף שנסכע אס יבואו אל
 מנוחתי משום דדרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים הם
 למנוחה אחרת • והכריח זה משבי אמו ותשמעו ולא אמר הכיאלו
 ותשמעו לומר שמרע"ה אינו נכנס לאלו ועל כרחין הטעם הו"א
 כדי שיהיה נחרב ב"ה טאם היה משה נכנס לא היה הבית נחרב
 לפי שיהיה מטביל יצא דעו וכמו שכתבנו אך עכשו טאינו נכנס
 אינו מטביל יצא דעו והבית נחרב ולפי זה יכולים דור המדבר
 לבא לעתיד לבא לפי שיש התר לשבועת המקום שנסכע אס
 יבואו אל מנוחתי ודרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים
 הם למנוחה אחרת • ואמרנו במדרש חקדש ה"כוננו יודך מקדש
 א"ל וסני שטעמו ע"ז בני אדם שלטת בהם יד האומות אבל לעתיד
 לבא שעתיד להבנות ע"ז הקב"ה אין אומה ולשון סולט בו •
 ובתכילתא והביאה דע"ז אל כפירוס התורה חקדש ה"כוננו יודך
 ה"מלך לעולם ועד חביב בית המקדש שהעולם נכבד ביד אשת
 שטאמר אף ידי יסדה ארץ ומקדש בשתי ידים ואומתי יבנה בשתי
 ידים בזמן שה"י ימלך לעולם ועד לעתיד לבא שכל המלוכה שלו
 ע"כ וזה כונת הכתוב הטעם במביאמו ותשמעו בהר נחלתך
 ואינו מכניסם לארץ הוא כדי שיבואו דור המדבר מקדש ה"כוננו
 יודך שהוא לעתיד לבא לפי טאם אני נכנס לאלו אינם יכולים
 לבא לעתיד לבא אכל עכשו טאינו מכניסם יכולים לבא למקדש
 ה"כוננו יודך לפי שנהרב הבית ויש היתר לשבועת ה"במה
 שנסכע אס יבואו אל מנוחתי דדרסינן למנוחה זו אינם באים
 אכל באים הם למנוחה אחרת • הכלל העולה מכונת הכתובים
 לומר טאף שה"י דרש הכניו לטובתם של ישראל ודרש מלרנס
 ומארנו דוקא כשהיא תחת רשותם אכל כשיגאה מרשות הותרה
 לישראל וכדיא דמתגיטין דקונס בייך טאינו נכנס דאס תת או
 שמכרו לאחרים שמות להכנס בה מכל מקום אינו דורש הכניו
 לרעתם של ישראל לומר טאם נפל שיהיה אסור בו דבייך קאמר
 ובייתו הוא וכסכרת הר"ן ואס כן אינם באים דור המדבר לעת
 לבא מפני השבועה שנסכע אס יבואו אל מנוחתי אלא ס"ל
 כסכרת הרוב"א דאף טאמר בכניו אס נפל וחזר ובגאו מותר
 להכנס בו וסזה דור המדבר באים הם לעתיד לבא לפי שיש
 היתר לשבועת ה"כאמר אסר נסבעתי באפי אס יבואו אל
 מנוחתי ודרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים הם למנוחה
 אחרת והיתה לה' המלוכה •

דרוש תשיעי

במדרש גר ומושב אנכי עומם אס מרגו הריני גר ואס
 לאלו הריני מושב ואטלגה מן הדיו טכך אמר לי
 הכ"ה לזרעך אתה הארץ ונומר ע"כ •
בהנהגה עליון ארץ וצת חלב ודבש נבי היא לכל הארנות
 מוסקות היא כידעו מימי קדם שמעשה טאמר ה'
 לאברהם לזרעך נתתי את הארץ וזה מה אברהם • והכ"ה אמרנו
 בפ' המוכה פירות דף ק' מתנא הלך בה לארצה ולרחבה קנה
 מקום הלוכו דר"א ואמרנו מ"ט דר' אליעזר דכתיב קום התהלך
 בארץ לארצה ולרחבה כ"לך אתננה • הרי שהונדך ה' להקנות
 הארץ לאברהם בקנינים דנהיגי בין אדם לחבירו וכיון שקנאה
 בחוקה זו וזה בה אברהם ונעמית שלו • גם ככ"ה ס"ל לך פ'
 ל"ט סימן ב"ד אמרנו ויבן עם מוצה לה"ה אלעזר ג' מוצחות
 בנה וכו' ואל' לקנינה ופי' מהר"ט יפה ואל' לקנינה פירוט לזכות
 שיהיה לך קנין בארץ ורואי איתו סכנה באלוני מחדא כעאמר לו
 קום התהלך בארץ ואתא כה"ה אליעזר דלין מינה כפרק המוכר
 בידות

וזה מבואר נמי במאמר הפונה קדים וכבר הביא רש"י אנה
 זו כפירוש התורה והקטנה הרא"ה אל דרש"י ככך כפרס'
 לך לך גבי ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט
 שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים כטדות אחרים ורועי אברם
 מוכיחים אותם על הנול והס אומרי' ניתנה הארץ לאברהם ולו
 אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל והכבוד אומר והכנעני או
 בארץ ולא וזה בה אברהם עדין ע"כ • משמע שכל זמן שהכנעני
 בארץ אינו זוכה בה ליטול אותה מן הדיו • ופירך דטאני הפס'
 טבהותה טעה לא היה לו זרע וה' אמר לו לזרעך אתן וכל זמן
 טכבר היה לו זרע הכנעני והפריוי הויטב בה מתהלתה וזכר בה
 ויאר מאברהם טרונה לזכות בה עתה מנח זרעו אכל עכשו
 טכבר נולד לו זרע וכבר וזה בה אע"פ שהכנעני והפריוי קיים
 יכול ליטול אותה מהדיו ומכל מקום לא נחה דעתו של הרב
 כפירוק זה וכתב דתלסון בראשית דבה דגבי הכנעני והפריוי
 לא משמע כן עכ"פ • והדיו עמו במה טלא נחה דעתו כפרונו
 מוסוס דבראשית דבה פרשה מ"א סימן ו' אמרנו אמר להס ה'
 כך אמרתי לו לזרעך נתתי את הארץ הוואת איתמי לכסית עקרון
 ז' עמחין מתיבה והכנעני והפריוי או יוטב בארץ עד עכשו
 מתבקש להס זכות בארץ ע"כ • משמע דעיקר הדבר תלוי במה
 שיפירו ז' עמחין מתיבה ואס כן הדרא קושיין לדוכחו דהיכי
 קאמר אברהם ואס לאו הריני מושב ואטלגה מהדיו והלא כל
 זמן טלא נעקרו ז' עמחין לא וזה עדין בא"ה והרא"ה לא מירך
 כלום לקושימו ומהר"ט יפה כדחק הרבה בוה יע"ט •

ול יראה דזה וכו' עם מאי דאמרי' בפ' דראס הסנה עלה
 ז' בטו מינה כפריוי חרב הכנא עומר שההרבו ישראל
 בכניסתם לארץ מדינן הקריבוהו אס מאמר דעיל ליש ביד
 נכרי קריבס אמר קתמנא ולא קניד נכרי אלא דלא עייל עליה

דרך הקדש דרוש תשיעי

ולרעהה קנה מקום הלבוש מ'ס דבתי' קום התהלך בארץ לארבע
ולרעהה כי לך תננה ע"כ הרי דם'ל דמאי דקאמר ליה רחמנא
לאברהם קום התהלך בארץ מסעם חוקה ננעו בה כדמביבנה
לעיל ואם כן אברהם דקנה בחוקה על כרחין לומר דמותר
טעה וכה כה

ורבי אמרינן בירושלמי פ"ב דחלה עלה דמתי' דפירות
חונה לארץ שנכנסו לארץ ר' אליעזר כוטר ור' עקיבא
מחייב אמרינן מאי טעמא דר"א מלחם הארץ ולא לחם של חונה
לארץ מ'ט דרבי עקיבא חל הארץ אשר חבי מביא אמתם טמא
טמא אמת חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חונה לארץ
ואמרינן דהטיב רבי עקיבא חל ר"א חי אמת מודה לי בטעם
שנכנסו ישראל לארץ ומגאו בנקות וקמחין טמא חייבין בחלה
ולאו גדולי פטור ניבחו ואמר ר' יוסי מתיבני איך רבי עקיבא
מתיב את רבי אליעזר משן עד טמא כנסו לה למפרע ירשו
דאמר רב הונא כה"ר טמאול בר נחמן לורעד חזן אין מתיב
כחן חלה לורעד נתיב כר נתיב ואמרינן וי' התם דאף ר"א
מודה לר' עקיבא בבנקות וקמחין טמאול ישראל כניסות לארץ
שכלל הולך אחר הקדמות ע"כ - הרי דם'ל אברהם וכו' בארץ
מטעה שמתנה הארץ לאברהם

וכי תימא לפי מה שכתבנו בטעם המוספות דאף דאז מוחזקם
היא מחבותיהם מ'ס לו במה שורע אם כן מה החס
ד' יוסי על ר' עקיבא מטיגמא דעד טמא כנסו ירשו מרב' מקום
אכתי יס לנוי במה שורע - הא ל'ק כלל מסוס דנבי חלה לא
איכפת לן אם היא של נוי או לא דהא תנן פ"א דחלה גוי שנתן
וחנה לישראל עד טמא נלגל חייב ומשגלגל כטור הרי טמא
שהקמח היא של גוי מאחר טמא לישראל קולם נלגל חייבת ורבי
אליעזר פוטר פירות ח'ל טמאול לארץ אף טהיה הנגול בארץ
מאחר טהיו גדולי פטור דהיינו שגורעו בח'ל ועל זה הטיב לו
דבי עקיבא מקמחין טמאול ישראל כניסותם לארץ טחיבין אף
דכו גדולי פטור טהרי כגורעו מדין לא זכו ישראל בארץ וח'ב
חטיבין גדולי פטור ואפ"ה חייבין בחלה מאחר טהנגול או קודם
שנים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה היה לאחר טמאול ישראל
לארץ ואם כן הוי כמו פירות ח'ל טמאול לארץ ועל זה המה רבי
יוסי ואמר דלא דמי נלגול מסוס דהתם לא חטיבין גדולי פטור
מסוס דאז מוחזקת היא בוי ישראל דירושא היא להם מחבותיהם
והרי זה הגוי שנתן מתנה קמח לישראל ונגלגל ישראל דתיב
בחלה

ורא דכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות מעשר כני מה שנטעם
כותים עד טמא כחן אבותינו פטור ע"כ לאז מסוס
ד'קודם טמאול ישראל לארץ לא זכו בה דהא טעם זה אינו מעלה
זמוריד כלל דהא קול דערלה בח'ל הלבנה למטה מסויב ונבי
ערלה חין חילוק בין נטעה גוי לנטעה ישראל וכמבואר - ואם
בין אף דנימא דישאל קודם כניסתם לארץ לא זכה בה וכח'ל
חטיבא מ'ס מה שנטעו כותים עד טמא כחן אבותינו לארץ אחאי
כטור וכי נדע תמ' ינטעו גוי בח'ל דאסור מהלכה למטה פטיני
חלה דמאי דקתא טעמא אחריבא איבא דכתיב כי טמאול הארץ
זכיתם וגו' ויראת הכתוב היא טמאול הנטיעה אחר הביאה וכדאז'
פ"כ ובידועלמי יע"ס - באופן שמתדכו טמאול קודם שנכנסו לארץ
זכו בה מסוס דירושא היא להם מחבותיהם והיי אמרינן בסוף
יש גורלין עלה קוט דבנות גלפחד נטלו חלק אביהם טהיה בכור
והיה לו טני חלקים בכנסו אשר וקפסו ואחאי דמאי הוא ואין
הכבוד נוסל בראוי בדמוחוק ותיבנו אז מוחזקת היא ושקפו
דמתיבא שטמאול קמחין אומר יודע ה' מה שנטעו שנטעו
גלפחד וירשית הן חלה לא היה יודע אם נטעולת הלק בכורה אם
ולרעהה

כיד נכרי ע"כ - והמוספות הקבו עם קלורכס אחר רחמנא ולא
קביר נכרי ואע"ג דירושא היא להם מחבותיהם כדאיתא בפ"ו
דאחר רחמנא ואמרינן שטרפון באם מכדי ירושה היא להם
מחבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ'ס יס להם במה
שורע ומכל מקום דייק התם שטרפון אסור אסרות שמדורות
ראשונים ע"כ - והנה סיוס דברי המוספות הללו שכתבנו ומ'ס
דייק התם שטרפון אסור אסרות שמדורות ראשונים הם שטרפון
וחתומים דמלכד שהדברים מנד ענתם אין להם מוכן גם עס
זה שחלקו בין קרקע ענאו למ' שורע בו אין לדברי הללו קשר
כלל דהתם בנמא הכי אמרינן ישראל שוקף לבנה להסתחות
לה זכה גוי והסתחות לה אסרה מדאמר רחמנא ואמרינן
מ'ספון באם מכדי ירושה היא להם מחבותיהם ואין אדם אוסר
דבר שאינו שלו ואי מסוס הנך דמעיקרא ופירש רש"י ואי מסוס
אסרות דמעיקרא הוי קודם שנתנו לאברהם בטמאול בעלמא
סני לקו ופירש רש"י מכדי ע"ז טל נכרי בטמאול סני ליה וק"ל
כברי ומטל ע"ז על כרחו ליפסינהו לנכדים דליבטיבניהו חלה
מדפלו ישראל לענל גלי אדעתיהו דנימא להו בע"ז ובי אחי
גוי ופלחו לה טליחותיהו עביד הלכך הוה ליה ע"ז טל ישראל
ואינה בטילה עולמית ע"כ וא"כ מה היא כוכת המוס' במה
שכתבו ומ'ס דייק התם שפיר וכו' -

והנראה אנלי הוא דעיקר הגירסא היא ומ'ס דחי התם
שפיר וכו' והכוונה שהוקשה להם דלפי מה
שתרנו דמ'ס יס לו במה שורע היכי יליף התם דישאל שוקף
לבנה להסתחות לה זכה גוי והסתחות לה דאסרה מדאית' רחמנ'
ואמרינן שטרפון באם מכדי ירושה היא להם מחבותיהם אימא
דמאי דאמר רחמנא הוה מסוס דים לנוי במה שורע ואם זה
בטע' ח'לן ועבדו אסרו לפי טהוא שלו דומיין דעומר דאז
הבוא טליס ביד גוי קרינן ביה קביר גויים - והנה לפי האמת
לא קטא כלל דבמה שתרנו לקויבא האחרת ואי מסוס הנך
דמעיקרא טמאול בטמאול בעלמא סני לה אידיחיא כתי קוטיא
זו דאם היינו מקשים לו דהא גוי יס לו במה שורע אכתי הוה
מתין בטמאול בעלמא סני לה והקוטיא אינה חלה למקשה
שהקשה ואימא מסוס הנך דמעיקרא אחאי לא הקשה ואימא
מסוס דים לנוי במה שורע לזה תרנו ומ'ס דחי התם שפיר מסו'
אסרות שמדורות ראשונים כלומר מה שרנה הפטור למחור הדין
מסוס דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ככר דהא ראייה זו שפיר
מסוס אסרות שמדורות ראשונים ואין הכי נמי טהיה יכול לדחות
דאיה זו מסוס דים לנוי במה שורע חלה דבמה שמתן בטמאול
בעלמא סני ליה כדחא נמי הדחיה האחרת דים לנוי במה שורע
זה נראה לי בכוכת דברי המוספות -

נמצינו למדין מדברי המוספות דנוף הארץ נמנה לאברהם'
מאותה טעה וזכו בה ישראל אף קודם שיעקרו ז'
עממים מסוס דירושא היא להם מחבותיהם אף אף על פי כן
יס לנוי במה שורע שהחזיר להם ס' זכות שזרעו עד שיעקרו
מתנה ז' עממים - וזוהו חלו כל דברי רש"י כפסטן דבפ"ל לך לך
טהיו רועיו טל לוט מרעים בהמתם כשדות אחלים והיו סבורי'
לומר דאין לנוי במה שזרע מטעה סלמנה הארץ לאברהם מ'ס
כינה חיתם הכתוב ואמר והכנעני והפליזי עם בארץ כלומר
דכל זמן טמאול נעקרו הו' עממים יס לנוי במה שורע ואם כן מה
טהיו מרעים רועי לוט בהמתם כשדות אחלים גול הוא בידם -
אף גבי אברהם שרנה לזכות בקרקע לאחיות קביר שפיר קאמר
הדיני מושכ ואטלנה מן הדין מסוס דמטעה שנתנה לו זכה בה
וראייה ליה מוחזקת טעה זכה בה אכלהם בעיקר הקרקע
מדאמרינן בסוף המובר שרות עלה ק' מניח הלך בה לארבעה

למו ואי סלקא דעתך הו' מוחזקת היא מאיקא מספקא ליה היא
 גופא קא מספקא ליה דכתיב ונתתי אותה לכם מורסה אני ה'
 ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורתיים ואינם יורשים
 ופסטי ליה תרתייהו ירושה היא לכם מאבותיכם ומורישיים ואינם
 יורשים ע"כ ופירש רש"י דמאי דפטיטו להו דירושה היא להם
 מאבותיהם היינו מדקדמך דחננא למשה והעברת את נחלת
 אביהן להם ואמרינן זו חלק כבודה טענת מינה דאז' מוחזקת
 היא מטוס דירושה היא להם מאבותיהם ע"כ. ומה טקסה לזה
 מאותה שכתבו התוספות בפ"ג דקדושין עלה ס"א ד"ה אי לא
 כתב ארץ כנען שהקשו וקשה דהיכי פוסק ארעתיך כלל יטלו
 כלל בארץ כנען כיון שפייטו בכבוש כמו אחרים. וזל דסד"א
 כיון שהוקשה ארץ כנען לשאר שבטים שהיו מאותה טפה שפאו
 בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמי שסלקו עמגן תחלוק
 בארץ כנען כו' ע"כ ואי איתא דאז' מוחזקת היא נהי דסלקו
 שנתן לה לא מהני וכדתיבא בריש הכותב האומר לחברו דין
 ודברים אין לי על טעה זו ודי עטילוקת הימנה לא אחר כלום
 ע"כ ופרש' דמירי בשרה טל שותפין דלא מהנו לטונות הללו
 דלטון סלוק לתה שכבר זכה לא מהני כבר עמד על הקירה הלזו
 שורית'ט טס בחדושי ועיין בדרשותיו פרשת מטות דרוש טני
 יע"ס הכלל העולה דלכ"ע יחד היא טלה תמו' דאז' מוחזקת היא
 צד יבדל דירושה היא להם מאבותיה' ועיין מה שכתבתי בדרך
 הערכה ומגלת כי תדרשנו *

דרך דוד רדוש עשירי

סנהדרין

פ"ב א"ר יהודה אחר רב מפני מה נענש אבנר
 מפני שהיה לו לחמות כשאל ולא מיהא ר' ינחק
 אחר מיהא ולא נענה וכו' ולמ"ד מיהא מ"ט אינעש א"ר נחמן
 בר ינחק טענה מלכות בית דוד טמי טנים ומחנה.

במקום

שאלת מונח גדולתו של דוד מלך ישראל טס אהיה
 מונח ענותנותו כאשר עיניך מחזיקה מיטרים לא
 במקום אחד ולא בשנים וטלטה תקומת. זמנו בכניאוס כו
 כדרך שהבטיחו ה' עז נתן הנביא ונחמך ביתך ומתלכתך כסאך
 יהיה נכון עד עולם כדבר האמור בשמואל ב' ס'טן ז' וטס נאמר
 זיבא המלך דוד ויבט לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני אלהים ומי
 ביתי כי הביאותי עד הלום ותקטן עוד זאת בעיניך אדני אהי
 ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק וזאת תורת האדם אדני
 אלהים. והנה מלכד הדקדוקים טים לדקדק כפסוקים הלזו
 היא טקסה באומרו ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק טתיבת
 למרחוק אין לה מובן. והתפרטים נדחקר כזה וינען תרנט
 זמלית אף על בית עבדך לעלמא דאתי ורלב"ג כתב שהבטיחו
 במלוכה אף שיחטא וזאל למרחוק ד"ל אף שיחחק מאת ה'. גם
 באומרו וזאת תורת האדם נדחקו התפרטים יותר מדאי זאמרו
 שהוה בפתיחה כלומר הימכן שהבטחה כזו מבטיח לכן אדם.

אמנם

לדידי חוי לי לייטב ססוקים אלו וזתהלכה ברחבה
 ונקדים הא דאתרינן ביבמות פרק העדל דף ע"ז
 אהא דמנו עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם אבל
 נקבותיהם מותרות ובנפרח מנא ה"מ אר"י דאמר קרא וכראות
 טאלו את דוד יונג לקראת הפלטי אחר אל אבנר טר הכנא
 צו מי זה הנער חוי תפרן אתי חוי תורח אתי כו' אל' דואג עד
 שאתה שואל עליו אס הנזן הוא למלכות אס לאו טאל עליו אס
 דאוי לכא בקהל אס לאו מ"ט דקאמי מרות המואביה אל' אבנר
 איננו עמוני כו' אלא טענה תמור ולא תמורת טאני הכא
 דתפרט טעמא דקרא על דבר אחר לא קדמו כו' היה לקדם
 אבנים לקראת אבנים ונטים וכו' ואסיקנא הכא תרינון כל
 כבודה

כבודה כת מלך טנימה. וראיתי להסמ"ג ללוין ק"ד ט' ט' ט'
 ואל וטנינו בפרק הערל עמוני ומואבי אסורים כו' אבל הנקבות
 מותרות מיד כשאר האומות כו' ור"י מקטרט"ט היה האמר כי
 בעמון היה טעם זה כי מתוך המקרא משמע כי מואביה קדמו
 כמו בני עשו שנאמר אוכל בכסף טטבירכי ואכלמי כו' כאשר
 עשו לי בני עשו היוטביס בטעיר והמואביס היוטביס בער אבל
 עמואכ מפרש אח"כ טעם אחר ואמר טכר עליך את כלעם טן
 בעור וכו' וכטס כטעם זה למואכ לבדו כך טעם ראובן לעמון
 לבדו וגם משני הטעמים יס ללמוד טטנים מותרות כזון דרוב
 לקדם ולא לסכור וכן יס בירוטלמי דהערל ע"כ. ויורדות
 בפלמתי טזה הפך פלמודא דידן דהא כפרק חלק אחר ד' יונגן
 טטס רבי יוסי בן קיסמא גדולה לנימה שהרחיקה טמי מכפפות
 בישראל שנאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם וכמים.
 הרי תבואר דטעמא דקרא באומרו כל דבר אחר לא קדמי
 אתכם בלחם וכמים קאי כמו למואכ וכו'. ודרך חנכ ראיתי
 לייטב כונת הפס' כאומרו על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם
 זבנים ואמר טכר עליך את כלעם בן בעור. תפתור ארס כהרים
 לקללך ולא אבה ה' אלהיך לטמוע אל כלעם ויהסוך ה' אלהיך
 לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך ויאוכל למדיק באומרו
 ולא אבה ה' ויומר דאין לו טייכות הכא בני אזרת לא יבא
 עמוני ומואבי הכא דיהיב טעמא מטוס שלא קדמו ומטוס
 אשר טכר עליך את כלעם מה ענין לו ולא אבה ה' אלהיך לטמוע
 אל כלעם. ויורחא לייטב בהקדים הא דאתרינן בטלתי הוריות
 מתני ליה לרבי טמעון כריה אחרים אומרים אלו היה תמורה
 לא היה קרב אחר ליה מי הם הללו טטמיה' אנו טות' וטפות
 אין אנו מוכירי' אחר לו בני אדם טכקטו לעקור כבודך וכבוד
 בית אביך אחר ליה גם אהבתם גם שנאתם כבר אבה אחר
 ליה האויב תמו חרבות לנגח. ופרש"י אעפ"י שהאויב תמו
 כלומר טתמו מ"מ חרבות לנגח אל' ה"מ היכא דהאנו טעטייהו
 הכי לא אהנו טעטייהו הדר אתני ליה טטוס ד"מ אמרו כו'.
 עוד נקדים הא דאתרינן בפ' חלק א"ר יונגן מברכותיו של אומר
 דטע אהיה למד מה היה לבבו בקם שלא יהיה להם בתי כנסיות
 זבתי מדרשות מה טובו אלהיך יעקב לא פשרה טבונה טל' יס'
 ומטכנותיך ישראל לא תהא מלכותם זמטכת ככלאוס טטיו וכו'
 א"ר אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חון מבתי כנסיות זבתי
 מדרשות שנאמר ויהסוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה קללה
 ולא קללות.

והשתא

הכי פירוטו דקרא לא יבא עמוני ומואבי בקהל
 ה' גם דוד עשירי לא יבא יען אשר טכר עליך
 את כלעם בן בעור. וכי תימא מה כל המטמה הלזו לאמר
 למואכ לדורי דורות בטביל טככר את כלעם לקלל את ישראל
 והלא לא אהנו מטטיו וכל דלא אהנו מטטיו גם אהבתם גם
 שנאתם כבר אבה. לזה הטיב ולא אבה ה' אלהיך לטמוע אל
 כלעם כלומר הן אמת טלא אבה ה' לטמוע בקולו מ"מ ויהסוך
 ה' אלהיך את הקללה לברכה ולא קללות זכולס חזרו
 לרעה וכיון דאהנו מטטיו מ"מ ה' לא תדרוש טלומס וטויכתם כל
 הימים וכדכתיב האויב תמו חרבות לנגח. הנה עלס בידנו
 דעמוני ומואבי אסורים והנקבות מותרות. וזהו כונת דוד
 המלך באומרו מי אנכי ה' אלהים ומי בית אבי כי הביאותני
 עד הלום ואיך הלום אלא מלכות כמ"ס התפרטים אל זכונתו
 דנויה לתת הודעה לאל יתברך טויכהו להיות מלך ישראל ויתקטן
 עוד זאת בעיניך כלומר הלא זה הדבר מלמא זוטרי' היא
 דאיבא אחריתי כי הכלה ה' חסיד לו להטיר את הנקבות מיד
 טעל פי טענה זו אני מותר לכא בקהל וקא מפרש ואזיל ויעדבר

דרך דוד רחש עשירי

מיתה אינו נהרג משני שהקסה לו דאמתי לא הקבו בנמר לר"ל
ולוחכמים בהדי' ז' מלות דכסלמא חס אינו נהרג ביהא דלא פריך
ולוחכמים מפורס דפסיטא דאיכה איסורא וכיון דאינו נהרג לא
לאסרוך למיתבסה אבל חס היה נהרג היה נריך התב' למיתבסה
לאסמועינו האי דינא חלא ודאי דליכא חלא חייב מיתה לטמים
ומס' לא חסיב לה בהדי' ז' מלות כיון דלא נפקא מידי לענין
דינא תאחר דפסיטא לן דאיכא איסורא יר"ל דאמר גוי המכה
את וכדאל חייב לא בא חלא ללמדנו דכסביל איסור זה חייב
מיתה לטמים ז' ומפסוק זה מירא כי אין איש ויד את המגרי
למדנו שמיים שחייב מיתה לטמים ואינו נהרג מה שחייב מיתה
למטה מהדרנו מסה דחס לא חייב מיתה לטמים פסיטא דלא
היה מסה הורנו אף טראה סאין סוס איש עמיד לגמא חמנו
שיתנייד וזאיכו נהרג כלמד תאמרו וירא כי אין איש דמחמט
שאם היה איש עמיד לגמא חמנו שיתנייד לא היה הורנו והא
לא סייך בחחוייבי מיתה ב"ד שאין אנו נמנעים מלהרנס כפסלי
דלמא נפיק מינייהו ורעא מעליא וכדכתבינא *

ואל

זה טובב הולך כונת ר"ל כנסתה דף מ'ו בפסוק ויפן
תחריו ויראם ויקללם בשם ה' מאי ויראם רבי יוחנן
אמר ראה שלא היתה בהם לחלוותי של מלוא * ופריך בנמרא
ודלמא בודעייהו כיהור הוי ח"ר אלעזר לא בס ולא בורעט עד
סוף כל הדורות * כדון דאומס הולדים לא הוי מחוייבי מיתה
ב"ד כי חס חייבי מיתה בודי טמים לא הותר לו לחלסט לקללם
ולחמיתם חס לא אחר שנסמכל סאין בהם ולא בורעט לחלוותי
כל מנה דלא נפיק מינייהו ורעא מעליא * וחילוק זה
שכתבנו כתבוהו גם כן חכמי אשכנז אל אף הוקסה להם תשא
דאמרינן בנמרא ש"ד דביק דף ל"ח ואל ויראם ה' אל מסה אל
תגר את מואב ואל תתגר במ מלחמה וכו מה עלה על דעתו של
מסה לעשות מלחמה כלל ברשות חלא נשא מסה ק'ו בעמנו
אמר מדינים טלא באו חלא לעזור את מואב אמרה תורה נרור
את המדינים והכיתם אותם מואבים ענאם לא כל סכן אמר לו
הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות
טובות יס לי להנתיח מהם רות המואבים ובעמה העמונית וכו'
זהדי המדינים היו חייבים מיתה בידי אדם כמו כאלה מנין
לכא להורגך הסכם להורנו שנאמר נרור את המדינים והק'ו
טעמה מסה הוא ק'ו שאין עליו תשובה ואדם דן ק'ו מעמנו
וא"כ מואבים היו מחוייבים מיתה בידי אדם מקו' ומה מדינים
כר"ל איש חסו זה באמר לו הקב"ה שתי פרידות טובות יס לי
להנתיח מהם והלא בנחוייבי מיתה בידי אדם אין אנו אחראים
לומר דלמא נפיק מינייהו ורעא מעליא * ומירנו דחדש הוא
'כחדשה תהיה יחסום מלכות בית דוד שאעפ"י שהמואבים היו
מחוייבים מיתה בידי אדם נסתכל בורעט אחריהם ולא הרנס *
אך קסה דהן לו יחיה שהמואבים היו חייבים מיתה בידי אדם
מכא ק'ו ח"מ' מה עלה בדעתו כל מסה לעשות מלחמה מכת
ק'ו ושא ק"ל דאין עונשין מן הדין * ואולי דואת חנני' ס"ל
'כרע' דאית ליה דעונשין מן הדין ופדאיתא בס' כן סורר
דף ע"ד * ח"כ אפסר דלא נאמר כלל זה דאין עונשין מן הדין
חלא ב"סרל חבל בכי נח עונשין מן הדין סהדי טעניו במה
חילוקים בין ישראל לבני נח ודוק *

ודע

דבשרק הנחנקין אמרינן המתנבל מה טלא נאמר לו
בנו חנניה בן עזר דקאי ירמיה בסוק העליון וקאמר
בה אמר'י הנני סובר את קסת עילם ונשא חנניה ק'ו בעמנו
ומה עילם כלל בא חלא לעזור את סבל אחר הקב"ה הנני סובר
את קסת עילם כשדים ענאם עאכ"ו אתא חיהו בסוק התחתון
אמר כה אמר ה' שברתי את עול מלך בכלל אמר ליה רב ס'א
לכבי

גם אל בית ענדך למרחוק ואת תורה האדם כלומר בטעם
שהרחקת בית ענדך דהיינו באומרו לא יבא עמוני ומואבי ע"ד
אומרים גדולה לנתיב שריחקה שתי עשפחות בישראל' סס נאמר
ואת תורה האדם דייקא דהיינו הזכרים חבל הנקבות לא היו
בכלל אזהרה וי ועל זה מודה חזי לפנך כעל טוב אחר עשית
טעמת חלקי מיוכבי בית המדרס *

או

כלך לדרך אחרת בהקדים מאמר ר"ל במדרש ואל ויפן
כה וכה וירא כי אין חס ויד את המגרי דלא סאין חס
עמיד לנאת חמנו שיתנייד ולפיכך ויד את המגרי ע"כ * והנה
ירא'ס ומהר"ס יפה אל מקחו אקתא בדברי ר"ל חלו דעשמ'ז
כאם היה איש עמיד לנאת חמנו שיתנייד לא היה הורנו דהייב
וזאיכו בחחוייבי מיתה בידי אדם ללא נהרגם כסביל העמיד
דלמא נפיק מינייהו ורעא מעליא * ומירנו דודאי בחחוייבי
מיתה בידי אדם אין אנו אחאים לתור ולדרוס ורעס הכא
אחריהם חס הוא נדיק אורעט * אבל בחחוייבי מיתה בידי
זמים חס אמת נכון הדבר דידעיס דנפיק מיניה ורעא מעליא
אינו נהרג ואם הדבר לידע כשתם דלא נפיק מיניה ורע
כשר
הרשות נמונה כיד כ"ד והורגין אומי * ואומי המגרי לא היה
חייב מיתה בידי אדם דאמרינן בנמרא גוי טהבה את
ישראל חייב מיתה היינו בידי מתי' לא בידי אדם וכמ"ס הרמב"ם
פ"ז מהלכות מלכים דין ו' ואל וכותי טהבה ישראל אפילו חבל בו
אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג * ורמיית למרן הכ"מ שכתב
כס ואל אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג וקרא דויפן כה וכה
אסתמחא בעלמא הוא ע"כ * ולפי האמור אין נורך לזה דלעולם
לפי שורת הדין כך הוא דרכה של תורה דחייב מיתה ודרשא
במורה היא ואף על פי כן אינו נהרג ומה שהרג מסה את המגרי
היינו חסום טעמה ברוח הקדש דלא נפיק מיניה ורעא מעליא *
דן
אמת דאיכא למידק דאפילו תימא דמ"ט רבי חנינא גוי
טהבה את ישראל חייב מיתה דהיינו לומר דחייב מיתה
בידי טמים דוקא ולא בידי אדם * מ"מ קסה ליחטבה נבי ו'מלות
שנשטוו בני נח * ואין לומר דלא חסיב חלא מנות דכן נח נהרג
בליהם סהדי בנמרא פריך לר"ל דאמר גוי טהבת חייב מיתה
שנאמר ויס וליה לא ישבתו וליחטביה נבי ז' מלות ומטני כי
קא חסיב טב ואל תפסה קום עשה לא קא חסיב * והנה הרמב"ם
כטהביל דין זה דגוי טהבת כפך דתיא דגוי טהבה דאינו נהרג
אף שהוא חייב מיתה * וכן נבי גוי טעוסק במורה דחייב מיתה
פריך בנמרא ולחטביה נבי ז' מלות ומטני מ"ד תורעה מנול קא
תיא מ"ד מאורס דינו כנערה המאורס' וגם בזה פתב הרמב"ם
כאינו נהרג אף שהוא חייב מיתה * וכפב מר"ן דמה שהקבו
בנמרא ולחטביה היינו לומר דלחטביה לענין איסורא ולא לענין
הטלא * וא"כ נבי גוי טהבה את ישראל אמתי לא הקסו בנמרא
וליחטבה לענין איסורא *

ויל

דכסלמא נבי גוי טהבת ונוי טעוסק בתור איכה הדונא
כמאי דאסמועינו לענין איסורא דאי לאו דאסמועינו לה
כר"ל דליכא סוס איסור בדבר כלל ומה גם בניו טעוסק במורה
זמטום הכי בבני תרתי הקסו וליחטביה כלית' ליסמועינו התנא
דאיכא איסורא * אבל בניו המכה את ישראל לא הורגך התנא
לאסמועינו דאיכא איסורא דהאיכא תיתי דרחתא טרייה וכל
פננו כל ר' חייבא לא אחא לא לאסמועינו דקט' איסור זה חייב
מיתה לטמים מהדרנו מסה מטום דראה סאין סוס אדם עמיד
לנאת חמנו שיתנייד ואם לא היה חייב מיתה לטמים מטום
איסורא בלמא לא היה מסה הורנו * אבל לענין דינא לא
נפקא לו מידי כיון דפסיטא דאיכא איסורא יוכל דמכח קנטיא
זו יבא לו להרמב"ם דין זה טנוי טהבה את ישראל כאף חייב
מיתה

לחיי האו לחברו נמי לא נאמר אחר ליה ביון דאיתיהו ק"ו
 למדרש כמאן דאחמר ליה דמי הוא ניהו דלא נאמר לו ע"כ וכו'
 דאין הכונה לומר דלפי האמת ניתן ק"ו להדרש בנבואות הנביא
 המייעד שהם יעשה כך וכך שהרי ראינו שלא נתקיימה נבואת
 הנביא אלא שכונת התלמוד לומר דכפי סדרת הנביא נניתן ק"ו
 להדרש בנבואות ה' חשיב הנביא המתנבא מה שלא נאמר
 לו ונאמר לחברו והטעם שלא ניתן ק"ו זה להדרש הוא מ"ס
 דמספטי ה' עמקו ואפשר דנורת מלך היא שהעוררים יעטשו ולא
 המרדבים עמם * וכזהו דאמרין כ"ק דיומא עמידה פ"ס
 שמשול ביד אדם ח"ל רב כהנא ור' אשי לרבי כנאי ביד סתוראי
 ח"ל אין נורת מלך היא * ואם כן במספטי ה' אין בדעת האדם
 להבין אותם כדי לדון בהם ק"ו ועוד דהא ק"ל דאין עוקמין ואין
 מוהירין מן הדין כ"ס במספטי ה' שהם על ידו דאין לנו עסק
 בנשטרותי ועוד דאפשר דלככל האריך אבו מ"ס דאפשר שילאו
 מהם נדיקים וכך היא מדמו ית' דאף במחוייבי מיתה מאריך
 אבו כשביל הנדיקים העתידים לגלות מהם במבואר בסוגיא
 דב"ק ה"ג * ומ"ט ככ"ר פרטה כ"ח ס' ה' וז"ל ח"ר אבא בר
 כהנא נעשה בעשרת הטבטים מה שלא נעשה כדור המבול כדור
 המבול כתיב וכל יצר תחשבות לבו דק רע כל היום ובעשרת
 הטבטים כתיב הו' חושבי און ופועלי רע על מטכבותם הרי זה
 כלייל * ומנין אף ביום ת"ל לאור הפקר יעשה אותם לא נשמיר
 ומהם פליטה ואלו נשמיר מהם אלא בזכות הנדיקים והנדיקות
 שהן עתידין לעמוד מהן הה"ד והנה נותרה בה פליטה וכו' *
 ואם כן אפשר דאף שכל היו ראוין לעונש יותר מעיל ה' מאריך
 אפו לנבי כסדים מ"ס מה שעתיד לגלות מהם * וא"כ דאמרין
 בסד' חלק דף ל"ו ואף מבני בניו של אותו רשע בקם הקב"ה
 להכניסן תחת כנפי הטבטות אחרו מלאכי הסרת לקני הקב"ה
 דש"פ מי שהחריב את ביתך וזרק את היפך תבנים תחת כנפי
 הטבטות היינו דכתיב דת' את ככל ולא כרפתה ע"כ * אפשר
 דהיינו דוקא מנבדננר לא נפיק מניה ורעא מעליא אף
 מהאומה של כסדים נפיק מניהו ורעא מעליא * ובעיקר
 ק"ו זה להנביא אפי תמיה דאפילו ויבינא ליה טעמיה שמספטי
 ה' יניתו לדרוש בק"ו מ"מ ה"ק בעוד שנתיים ימים וכו' דהא ירמיה
 לא קבע זמן למלכותו של עילם ואם כן מכל לדון בק"ו דכתיב
 יעטשו בעוד שפתי ימים יעוד אני תמיה דהא תיבת תה' שאתר כה'
 אה"ה שברתי את עול מלך ככל דאח' זה מ"ח בק"ו אבל מה שסיים
 לומר אני חשיבא המקום הזה את כל כלי בית ה' וכו' ואת יכניה בן
 יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הכלום ככלה אני חשיב
 אל המקום הזה וכו' זו תנין לו דאפשר דאף שיכור ה' את עול
 מלך בכל מ"מ כלי בית ה' וכל גלות יהודה עדין יהו פשטי עד
 התם פשט וכלה חטאת ואיך סיחיה ואת תורה העול דנבי מחוייבי
 מיתה בידו אדם לא משחזקין כדעם הכא אחריהם *
ובהבי נוחא מאי דקסיה לי אף לא נסתכל משה בשתי
 סרדות הללו והלא נסתכל במגד' עד סוף כל
 הדורות אלא עיקרן של דברים כך הוא טרדאי ראתה עינו של
 משה הסיו פרידות דעמידין לגלות מהם אלא טראה סמוכים
 חייבים מיתה בידו אדם מ"ח הק"ו שפשה בפנמו לא הסניח
 בורעם הכא אחריהם * והסיב לו השת' דא"כ דלפי האמת כך
 הוא דרכה של תורה דמחוייבי מית' בידו אדם לא משחזקין בורע'
 דנפיק מינייהו מ"מ שאני הכא מ"ס מלכות בית דוד ולעצן
 דוד המלך כנכס הקפ"ה לפנים משורת הדין *
ועל פי זה נבין כונת הפסוקים דמחול' פ' ס' ז"ט כיוכח
 שמעי עם דוד בהתחננו לפניו יהו את' כי ידע שבדך
 כי אני חטאתי והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף וכו' וישן
 אחיש

כ"ד

כפי דרכיו ואמר נא באופן אחר ונקדים הא דאמרין
 במגלה ח"ס יהודי היה ונת' קרי ליה יהודי אלמא
 מיאודה קא אתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קא אתי ח"ר
 אביו מבנימין ואחו מיאודה רבנין אמרי משפחו' מתגדות זו בזו
 יאודה אחר הנא ברמית דאחייליד מרדכי דאלמלא קטליה דוד
 לשמעי לא היה נפיק מרדכי * עוד נקדים מ"ס רז"ל היום יומת
 איש בישראל זה מרדכי שנא' איש יהודי * והנה אבינו דן את
 בדיון על פי התורה שחאחר ששמעי בר קטלא הוא כשביל שחחר
 במלכות והוא חייב מיתה בידו אדם ח"ו לנו להחיותו כשביל
 דעתיד לגלות מתנו מרדכי ומ"ס הכי אמר התחת זאת לא יומת
 כמעי * ואדוננו דוד כשה וקביט שבטביל כבודו רנה הקב"ה
 להחיות את המואבים וא"כ שהיו חייבים מיתה בידו אדם מ"ח
 הק"ו שטעה משה הנדיל' ה' לעשות עמם שלא להרגם אף הוא
 ראה לעשות מדה כנגד מדה לקיים מה שנאמר והלאת' כדרכו
 ומ"ה לא רנה להרוג את שמעי כשביל דעתיד מרדכי לגלות
 ממנו אף שמו הדיו הרשות נמונה בידו להרגו כיון שהיה מחוייב
 מיתה בידו אדם כשביל שהיה מורד במלכות * והוא כונת דוד
 באומר תה לי ולכס בני נרויה כי תהיו לי היום לסטן היום יומת איש בישראל
 כי הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל ולדוד ח"ו חשיבא
 בית דוד עם הריגת שמעי * ולפי פסוקן של דברים אני חשדע עם
 מ"ס רד"ק כ"ס רז"ל על פסוק והנה באתי היום ראשון לכל בית
 יוסף דאחתי נקט יוסף טפי משאר הטבטים ואמר' אל דכל ישראל
 נקראו יוסף שנא' אולי יתגן ה' נבואות סארות יוסף אחר לו
 שמעי לדוד ישראל במלו אותך רעה ואני יותר מכולם וכל ישראל
 יושבי ומלכים לראות מה אתה עושה עמי אם אתה מקבל אותי
 כל ישראל באים אליך ומטליתים לך * ואף ספק דכונת
 שמעי זאת היתה לרמוז לו שאם לא יקבל אותו דוד לא יבואו
 ישראל להטלים עמו ומ"ס כבודו של דוד אמר לו אם אתה
 מקבל אותי כל ישראל באים אליך ומכלל הין אתה שומע לאו *
 ועל זה אמר חכמי התחת זאת לא יומת שמעי כל' דל' תהבא
 גודל עינו של שמעי מ"ס התנכלות זה שאמר לעת כונת רמזי
 הוא שיומת שמעי שמענו לומר שאם לא יקבלו דוד לא יבואו
 ישראל לקבל עליהם מלכות בית דוד * והנה דוד נכנס באזינו
 דברי שמעי מ"ס דשכחי חסיקורי דמלגרו רבנין * וזהו אומר
 היום יומת איש בישראל הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל
 כלומר ע"י שאני מוחל לשמעני יבואו אלי כל ישראל להטלים עמי
 ויקבלו מלכותי וכו' עשוטו *

כ"ה

ובזה יוכן כונת התלך שלמה כמלכים ח' ס' כ' כשהרג את
 שמעי עם נאמר ויאמר המלך אל שמעי אתה ידעת
 את כל הרעה אשר ידע לבדך אשר עשית לדוד ח"ו והסיב ה' את
 רעתך כראשך והתלך שלמה כדון וכסא דוד יהיה נכון עד עול'
 וכריכין אפי למודעי מה שייכות להיגית שמעי עם כסא דוד
 סיחיה נכון עד עולם * אך על פי האמת שנינו אתי ספיר דשמעי
 ושלמה היו חלוקים בעיפסת דשמעי היה סבור שלא היה מורד
 במלכו

דרך דוד רדוש עשירי

בן להמליך את אים בפת יומת קושיית או כבוד דתחת כאלו
עד שמלך אים בשת היתה חגי שנה ובאותם הימים נתחוק הכנר
ודבר לכל ישראל להמליך לאים בשת ומשנת אים בשת היתה
מלכות ישראל בטלה חמש שנים עד שמלך דוד על כל ישראל
ולפי דבריהם כיוון ששנת הכנר על ששה מלכות בית דוד שתי
שנים ומחנה דהיינו חגי שנה אחר מיתת שאול שהיה מתחוק
אכנר להמליך את אים בשת ושתי שנים שמלך אים בשת עוד
כתבו כמנחו שבע שנים ומחנה שמלך דוד בחברון כדכתיב
בהדייא בשמואל ב' סי' ב' וסי' ה' ואע"ג דבאידך קרא לא חשיב
אלא שבעה שנים והיינו במלכות א' סי' ב' היינו לפי שנגטרע
עד כאן

ל ידעתי כונתם בזה שאמרו כמנחו שבע שנים ומחנה
שמלך דוד בחברון כאלו הוא דבר שנתיחד מפורשים
והלא לכל הפירושים דוד מלך בחברון שבע שנים ומחנה אלא
דלרש"י שדרס כך הוא חמש שנים דמיתת שאול עד שמלך אים
בשת ושתי שנים שמלך אים בשת וחגי שנה מיתת אים בשת עד
שהמליכו כל ישראל לדוד למלך ולפי' התוס' שדרס כך הוא אים
שנה מיתת שאול עד שמלך אים בשת ושתי שנים שמלך אים
בשת וחמש שנים שהיתה בטלה מלכות ישראל דהיינו משנת אים
בשת עד שהמליכו כל ישראל לדוד כמנחו לכל הפירושים דוד
מלך בחברון שבע שנים ומחנה ולכל הפירושים חקך שנת שאול
מלך דוד בחברון גם מה שכתבו אף על גב דבאידך קרא לא
חשיב רק שבע שנים היינו לפי שנגטרע ע"כ יבאם בזה לא ידעתי
כונתם דקושיא זו לא טיבא בכחו אלא היא קושיא בפני עצמה
דקשו קראי אהדי דבשמואל כתיב דמלך בחברון שבע שנים
ומחנה ובמלכות כתיב דמלך שבע שנים עוד כתבויורה דלא
חשיב חגי שנה זו בחשבון בטול מלכות ישראל היינו לפי שלא
היתה שמוכה לחמש שנים ולא היה בטול יחד ע"כ וגם בזה
קשה לי דגם לרש"י קשה קושיא זו דאמאי לא חשיב חגי שנה זו
בכשבון בטול מלכות ישראל דהיינו חמש שנים ראשונים
משנת שאול עד שמלך אים בשת וחגי שנה משנת אים בשת עד
שמלך דוד על כל ישראל ומה שתרנו התוס' לדרבך יט לתרן
ג"כ אל"כ דרש"י דלא חשיב אותה חגי שנה לפי שלא היתה
שמוכה לה' שנים

עוד חגי תמיח בדברי התוס' דתחת מדבריה דאותם ששה
חדשים שנגטרע דוד היו בתוך אותם שבע שנים
ומחנה שמלך בחברון ומשנוניא דש"ב דיומא עלה כ"ב מוכח
בהדייא דאותם ששה חדשים שנגטרע היו בטבול מעשה דבת
שבע דאחריון התם איפרעו מנייה דאחר רב יאודה את רב' ו'
חדשים נגטרע דוד וכו' ומעשה דבת שבע היה זמן רב אחר שמלך
על כל ישראל כמנחו שקושיא הפסוקים דבשמואל כתיב שמלך
בחברון שבע שנים ומחנה ובמלכות כתיב שמלך בחברון שבע
שנים במקומה עומדת

דן אחת טראית בפ' חלק עלה ק"א חמ"ד רב יאודה חמ"ד רב' ו'
חדשים נגטרע דוד וכו' אדשים מנח לן דכתיב והימים
אשר מלך על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך ז' שנים וגומר
וכתיב בחברון מלך על יאודה שבע שנים וששה חדשים והני ששה
חדשים לא קא חשיב ש"ה נגטרע ע"כ ומשטא דסוגיית משנה
דהקושיא היא דבמלכות כתיב שמלך בחברון שבע שנים ובשמואל
כתיב שמלך בחברון שבע שנים וששה חדשים ועל זה אמרו ש"פ
דנגטרע מכלל דס"ל שהששה חדשים שנגטרע היו באותם הימים
שמלך בחברון דליכא למימר דקושיא הנ"ל היא מדכתיב והימים
אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה ועל זה הקשו רמב"ן
דכתיב בשמואל שמלך בחברון שבע שנים וששה חדשים הוא ליה
למיתר

שמלכו אחר שבי בספק לא היה לו לדוד דין מלך וכמו שראינו
שכל אותם הימים היה חזקתו כשעירי כדיוט כמ"ש ר"ל וכמו
שיתבאר בדרך המלך ור"ה להכריח סברתו שלא היה חייב
מיתה משה כלא הרגו דוד ולא ניהא ליה למימר שכתב דוד
מלהרגו מטום שעתיד מרדכי לנחל ממנו שהיו בתחוייבו מיתה
בידי אדם לא נאמר כלל זה ושלמה המלך הזה ס"ל דמתי
חייב מיתה שהיה מורד במלכות וזה אחריו אתה ידעת את כל
הרעה אשר ידע לכבד אשר עשית לדוד אבי והטיב ה' את רעתך
בראשך כלו' כיון שכן הדין אתה חייב מיתה בטבול שהיית מורד
בדוד המלך בלגל הכ"ה והביאך עד הלום לידי חוב מיתה וכו'
מיתא אם איתא דאבי חייב מיתה למה זה נמנע דוד מלהרגו
אחי' לזה הטיב והמלך שלמה כרוך וכסא דוד יהיה נכון כלות'
אם דוד אפי' לא היה נושא עמידות והיה הורג אותך אף שעתיד
מרדכי לנחל מחלניך היה בידו עון אשר טחא מחנה שהקב"ה
הפליא חסדו לחיות את המואבים בטבול כבודו של דוד אף
שהיו חייבי מיתה בידי אדם אבל עכשו נמנע מלהורגך בטבול
פירא שעתיד מרדכי לנחל מתך הנה כי בן כסא דוד יהיה
נכון עד עולם הנה עלה בידו שהקב"ה למען נדקו עשה
לפניו מטורת הדין שלא להרוג את המואבים בטבול כבודו
כל דוד

וזה כונת הכתוב שהתלבו ויאמר דוד מי אנכי ה' אלקים
ומי בית אבי כי הביאותני עד הלום דהיינו המלכות
ומקטן עוד זאת בעיניך כלו' הלא זה הדבר שוכתיני להיות מלך
על ישראל וזו מיתתו היא דאיכא אחריתי כי רבה היא ומדבר גם
אל בית עבדך למרחוק כלו' מיתן רחוק זכרתי אתך ואמרת אל
הנר את מיתא ואף שכן הדין היו חייבים מיתה הנל את' בטבול
שתי פרידות כדל' וזאת תורת האדם כלו' אם מואבים היו
חייבים מיתה בידי חיים אין כל הדם מה שנתנעת מלהורג' סבך
היה המדה דבין וזכה לאב אחנם מאחר שהיו חייבים מיתה בידי
אדם ועכ"ל ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק שכתב מלהרגם
כבודו כיון זה גדול עד הכתים חסדך

דגה מקום ליישב מאמר הפונה קדים ואסימה עיני עליו
וסרס' למחות כאלו בהריגת טוב עיר הכהנים וקביא
לי דאמאי לא כרש' דתה כלא מיתה הוא בזה שהיה דודק שאול
את דוד וכדאמרינן בפ' נבחר הדין מאי בור הסירה א"ר אבא בר
בנא בור וסירה גרמו לו לאכנר טיהרביע' כפרסו' מו קושיא
לו אליבא דרש"י דהתם הקשו למ"ד מיתה מ"ט חישנם אר"כ בר
ינחק ששה מלכות בית דוד שתי שנים ומחנה ואלא ידעתי
אמאי לא תרנו דנענש מסני בור וסירה ודוק ועיין בישה מראה
פ"ק דפאה סי' ד' ל"ט ישה תאר פ' אמור פנ"ו סי' ב' ופ' חקת ט'
ז"ו פ' חשעי פנ"ב והנה לפי פירש"י כך הוא שבשמת שאול תקף
מלך דוד בחברון על יאודה שבעה שנים ומחנה ואח"כ מלך על
כל ישראל ואלו השבע שנים ומחנה משנת שאול החמש שנים
הראשונים היו ישראל בלא מלך כי לא המליכו ישראל את אים
בשת אלא לאחר חמש שנים מיתת שאול ושתי שנים מלך אים
בשת כדכתיב ושתי שנים מלך ואחר ששה חדשים שנת אים בשת
המליכו כל ישראל לדוד כמנחו שיהא מלכות בית דוד שתי
שנים ומחנה דהיינו שתי שנים שמלך אים בשת וחגי שנה לאחר
מיתת אים בשת עד שהמליכו כל ישראל לדוד והתוס' הקשו על
פ"י רש"י שתי קושיאות חדא דלמה נענש אכנר בטבול חגי שנה
דאחר מיתת אים בשת והלא קודם מיתת אים בשת חזר אכנר
זכתאז להמליך את דוד כדכתיב ושלח אכנר מלאכים את דוד
וגו ועוד רמזו דמשנת שאול ט' חמש שנים עמדו בלא מלך ולא
המליכו את דוד אס כן לתה כענש אכנר בזה שכתחוק אחרי

לנומר במלכים והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה
 וסשה חדשים שהיו בירושלים מלך ל'ג שנה ובשאר שנות
 דלגטרע היינו באותם הל'ג שנה מלך בירושלים • זה לא יתכן חדא
 דנהי שטרנו לקושיה דקא חשיב מ' שנה ולא חשיב מ' שנה וסשה
 חדשים אכתי קשה דבשמואל כתיב דמלך בחברון שבע שני' וסשה
 חדשים ובמלכים כתיב דמלך בחברון שבע שנים ולא קא חשיב
 ה'סשה חדשים • ועוד קשה דאם קושיה הנמרה היא מחשבו
 הארבעים דאמאי לא קאמר שמלך מ' שנה וסשה חדשים למה
 הביאו קרא דמלכו' דוהימים אשר מלך דוד וגו' בקרא דשמואל
 סני להקשות דכתיב בן שלשים שנה דוד במלכו וארבעים שנה
 מלך בחברון מלך על יהודה שבע שנים וסשה חדשים ובירושלים
 מלך שלשים ושלש שנה וכיון דבפרטון אתה מוגא ארבעי' שנה
 וסשה חדשי' אמאי לא מני להו בכללן והוה ליה לנומר וארבעים
 שנה וסשה חדשי' מלך ולוה יתקן שמע מינה דננטר' ומדהורכו
 להביא קרא דמלכו' שמע מינה דקושיה הנמרה דבמלכים כתיב
 דמלך בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב דמלך בחברון שבע
 שנים וסשה חדשים יוהבי דייקי דכרי רש' אל שכתב ואל בחברון
 מלך שבע שנים וסשה חדשים מהבא חשיב להו ובאידך קרא
 לא חשיב להו שמע מינה לא היתה מלכותו שלמה שנגטרע אותם
 ששה חדשים ע"כ • ופסט דבריו הוא דהקושיה היא מסנות
 חברון ועל זה מירכו שמע מינה דלגטרע כנמא דמה שנגטרע
 דוד היה במלכו בחברון וכמ' המוספות בפ"ב דסנהדרין •
ובמ' קשה לי לדרך זה טובא חדא דהתם בפרק חלק סמוך
 למאמר זה דרב יהודה אמר רב אמרו אמר למר לפניו
 רבש"ע מחול לי על אותו עון וכו' ח"ל כל הכי נטרוד האו
 גברא אמר לו קביל עליך יסורין קבל עליה אמר רב יהודה אמר
 רב ששה חדשים נגטרע דוד • משמע דהגרת היה בסביל
 שקבל עליו יסורין ומה שקבל עליו יסורין היה על אותו עון
 דבת שבע • ואם כן ע"כ דהגרת היתה באותם הל'ג שנה שמלך
 בירושלים • ועוד האומר בפרק חלק דששה חדשים נגטרע דוד
 הוא רב יהודה אמר רב ובפ"ב דיומא הכריעו דעל עון דבת
 שבע חיפרעו מנופיה מהא דרב יהודה אמר רב הרי דסביחא
 ליה דהגרת היתה בשלש ושלשים שנה שמלך בירושלים באופן
 שהדברים נריכים אנלי תלמוד •

והגה אמרין דאז שנגטרע דוד היה במלכו בחברון
 יתורנו השני קושיה דהיינו דבמלכים כתיב שמלך
 בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב שמלך בחברון שבע שנים
 וסשה חדשים ואידך קושיה דאמאי כתיב בשמואל שמלך דוד
 ארבעים שנה הוה ליה לנומר שמלך ארבעים שנה וסשה חדשי'
 טכך הוא בפרטון ובמה שמירנו שסשה חדשים נגטרע במלכו
 בחברון יתיישב הכל דמה שכתוב במלכים שמלך בחברון שבע
 שנים לא חשיב אותם ששה חדשים שנגטרע וכן מאי דכתיב
 בשמואל שארבעי' שנה מלך דוד לא קא חשיב אותם ששה חדשים
 שנגטרע אך אם נאמר דמה שנגטרע היה באותם הל'ג שנה
 שמלך על כל ישראל נוחא שתיישב קושיה מאי דכתיב שארבעים
 שנה מלך אך הקושיה האחרת מסתירת הפסוקי' דבמלכים כתיב
 שמלך בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב שמלך בחברון שבע
 שנים וסשה חדשים בתקומה עומדת •

וראיתי בירושלמי פירא קמא דראש השנה ואל כתיב
 והימים אשר מלך על כל ישראל ארבעים שנה
 ונומר וכתיב בחברון מלך על יהודה שבע שנים וסשה חדשים
 ובירושלים מלך ונומר בכלל חסרים ובפרט יתרים ע"כ • תוכח
 מהבא דהקושיה היא באמרו ארבעים שנה דהוה ליה לנומר
 ארבעים שנה וסשה חדשים והיינו דקאמר בכלל חסרים ובפרט
 יתרים

יתרים וזהו הלשון עמנו כמוזכר בתלמוד שלנו והתירושים ש
 שנאמרו בירושלמי מוכח מינייהו שהחסרון הוא באותם הל'ג
 שנה שמלך בירושלים שהרי רבי ינחך בר קננא בשם רבי יונה
 אמר שלשים וסשים ומחנה היו אלא בסביל לחלוק לו כבוד
 לירושלים מנה אותם שלמות הרי שהחסרון הוא באותם הל'ג
 שנה וכן הוא דעת רשב"ן שם דאמר והיה כי ימלאו ימך אמר
 לו הקב"ה דוד ימים מלאים אני מוכה לך איני מוכה לך ימים
 חסרים וכן הוא דעת רב דאמר רב דאמר רב דאמר רב דאמר
 סהיה דוד בורה מפני אבטלו' בנו בשעירה היה מתכפר כהדיט
 וכן הוא דעת ר' יהודה ב"ר שלום דאמר כתיב כי ששה חדשים
 יסב שם יואכ וכל ישראל אמר לו הקב"ה אני אמרתי לך אל
 תתנו כם ובקשת להשגרות בהם חייך שאינם נמנים לך ע"כ •
 מכל הני מוכח שהקושיה היא על מאי דכתיב ארבעים שנה
 מלך דהוה לנומר ארבעים שנה ומחנה • והתירושים שנאמרו
 בזה הוא שהל'ג שנה שמלך בירושלים לא היו שלמים אלא ל'ג
 ומחנה או שאף שהיו שלמים לא נחשבו לו כי אם לל'ג ומחנה
 או משום שהיה בורה או משום שנתגרה בארזים ואם כן חף אנו
 נאמר דתלמודא דידן נמי כשהקשו כתיב והימים אשר מלך דוד
 בו'כתיב בחברון מלך בו'הקושיה היא על מאי דכתיב ארבעים
 שנה מלך דהוה ליה לנומר ארבעים שנה ומחנה מלך שהרי זה
 הלשון עמנו הוא המוכר בירושלמי ואמרו בכלל חסרים ובפרט
 יתרים ואם כן כשתירנו בתלמודא דידן דששה חדשים נגטרע
 דוד היינו באותם ל'ג שנה שמלך בירושלים והיה על מפנה
 דבת שבע וכדאמרינן בפ"ב דיומא ובפסטה דאגדה דפרק חלק
 באופן שדברי המוספות דפרק ב' דסנהדרין וכדרי רש"י דפרק
 חלק נריכים תלמוד •

דרך דוד ריוש עשירי

כול לתוככי כנתיב הדי הארבעים אם כן אחי הדרך להביא קרא דמלכים דהתם לא מנה טפה דשמים דחברון לא הוה ליה להקשות אלא קראי דמיואל דכיון דנחית לפימני שטתה דשמים בהדי שבע כנים כליות הכי נמי הוה ליה לתככי כנתיב הדי הארבעים ודוק :

פ"ק דמנה ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכול זאת תכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו עון דבת שבע *
עליו לטבה לאדון הכל שחלק מכבודו לכו' וקדשנו במצותיו וזכור סוס חסי' עליך מלך טהור איתו עליך וכבוד גדול עשו לך ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכנתיב פ"ב דיומא ארז' אחר רב מפני מה נענש סאול מפני שמחל על כבודו שנאמר וכני בליטל אחרו מה יושענו זה וזכורו ולא הכירו לו מנחה ויהי בחמרי' ע"כ * ופרש' נענש סאול לבה לדי דבר כעליו ניטל חמיו מלכות מפני שמתחלת מלכותו מחל על כבודו גלה על ענשו שאינו בלתי לחלוד ע"כ * נמנינו למדין שהמלך סאול מחל על כבודו הוא סיבה שיעשה דבר שבסיכוי תנטל המלכות ממנו *

ובזה נבא לבאר פסוקי שמואל' א' סימן כ"א בייבוח אביניל ע"ס דוד המלך הם המדברים שא נא לפטע אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא תמנא כך מומיך ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך' ויהיה נפש אדני נרודה בנרוד החיים את ה' אלהיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע והיה כי יעשה ה' לאדני ככל אשר דבר את הטובה עליך וכו' לנניד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכול לב לאדוני ולשפוד דם תנס ונומר * והקדוקים רבו כמו רבו הדא במה שאמרה שא נא לפטע אחתך בועשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן ותרנס יונתן מלכות קיימא דליך תלוי זה בזה שליחת העון עם מה שיקיים ה' את הבטחתו וימן לו המלכות * עוד יש לדקדק במ"ש כי מלחמות ה' אדני נלחם ולא ידעתי להיבא קלי נתינת טעם דכי מלחמות ה' אדני נלחם אם על המלכות שאמרה כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן ונמנה טעם מלחמות ה' אדוני נלחם מה לה לבקש טעם למה שנתן ה' למלכות לרוד * ועוד שדברים הללו לא שייכו לענינה שהיתה מחלה פני דוד טיסלח עון ככל * ואי קאי לתחלת הפסוק שא נא לפטע אחתך משום דמלחמות ה' אדני נלחם גם זה לא יתכן דאין קשר לדברים הללו ולא שייכו אהדדי * וגם במה שסיימה דבריה ואמרה ורעה לא תמנא בך מומיך הם דברים תפלים מפלי מלח * והנה ליישב פסוק זה מקום יש כראש על פי האמור דמלך שמחל על כבודו הטרדה בורחת ממנו ותנשא מלכותו והיא כפורחת * עוד נקדים מארזל במדרש וזל ויפדו העם את יונתן ולא מת רבי אליעזר אחר מלמד שנתנו מסקלו זהב ופדאורו ורבי יוחנן אומר אחרו לו לטאול ובי יונתן אבל והלא לא חבל אלא טעם ותנו מטיעת און בו טעם ברכה כו' והקשו בשלמא לת"ר שנתנו מסקלו זהב ופדאורו היינו דכתיב היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל אלא לת"ד לא חבל אלא טעם מאי היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל ותירנו ה"ק אפטר מי שעשה היסועה הזאת חטא בא על ידו * וכ"ר הרמב"ן בס"פ בחוקותיגם במפטי החרם כתב הרמב"ן וזל סיונתן טונג היה ואינו לא היה סבור ולא היה מאמין שהיה טונג והיה דונה לחייבו מיתה ואחרו לו העם כיון שנעשה גם על ידו הדבר ידוע שהיה בטנה שאין הק"ט עושה כשעל ידו דשעים וזוהי היונתן

היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל ע"כ * למדנו דמי שהוה נלחם מלחמות ה' און חטא בל' על ידו * וזו היתה כונת אביניל באמרה לרוד שא נא לפטע אחתך כלומר שימחול על כבודו במה כבודו בכל כאמר מי דוד ומי בן ישי * והרנני' אביניל דכמא יאמר לה דוד און המחול על כבודו והלא כל ענשו כל אלו סניסלה ממנו מלכותו היה בכביל שמחל על כבודו * לוח אמרה אף שתמחול על כבודך עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן דהיינו מלכו' קיימא והטעם דעונש המחל על כבודו הוא סיבא לידי עון שעליו מנטל מלכותו והנא נבי דוד לא טייך מכוס כי מלחמות ה' אדוני נלחם ולפיכך רעה לא תמנא כך משום דאכשר מי עונסה יעוונת בישראל ונלחם מלחמות ה' הטא בא על ידו * כלל הדברים שנות אביניל היה לומר שהיוק הנמשך ממחילת המלך על כבודו הכא נבי דוד לא טייך מפני כדיון שהוא נלחם מלחמות ה' און חטא בא על ידו * אך כרי להבין המסך הפסוקים נאמר באופן אחר ונדקדק עוד במה שאמרה ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך דלמה זה כפלה את דבריה באומרה לרדפק ולבקש את נפסך עוד יש לדקדק במה שברכה את דוד טיבה לחיי העולם הבא באומרה והיתה נפש אדוני נרודה בנרוד החיים מי בקש זאת מידה שתכרך את דוד ברכה זו זכי היעלה על הדעת שרוד לא יזכה לחיי עולם הבא * עוד יש לדקדק במה שאמרה את ה' אלהיך הם שכת ימר דנודע דנרוד החיים הם אלה ה' * וכן יש לדקדק במה שקללה את אויבי דוד קללה נמרעת באומרה שנפסך יקלענה בתוך כף הקלע מי בקש זאת מידה * עוד יש לדקדק בסיום דבריה שאמרה והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר וכו' ולא תהיה זאת לך לפוקה וכו' דכפי דבריה שהיתה סבורה שהריגת ככל חשיב פוקה ומכול אף שלא יעשה ה' לרוד ככל אשר דבר היה מהראוי שתנע את דוד מהריגת ככל ללא יפסוד דם נקי ומטעם מדברים שאם לא היה מילך דוד לא היתה הריגת ככל פוקה ומכסול וזה אין הדעת סובלתו * עוד יש לדקדק במאמר הפונה קדים באמרו רזל ולא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אחר מי ומאי ניהו דבת שבע * והנה אחא לנחומי געורי קא מנערת ליה ואחר כל הכבוד שעשתה לרוד והבכרו' שדברת אותו ברכות כמים מלל הזכירה לו עון דבת שבע לגיור את דוד

דרך המלך ריוש אחר עשר

ובראה דכל זה יובן עם מאי דאמרנו בפ"ק דמנינה והנה היא רובת על החמור ויורדת כסתר ההר מן הרר מובצי ליה אמר רבה בר כנשא למדן שנטלה דם בחיקה והרחתה לו אחר לה וכי רואים דם בלילה אמרה ליה וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה מורד במלכות הוא ולא נרד' למדייניא אמרה לו עדיין סאול קיים ולא יזא טבעד בעולם ע"כ * נמנינו למדין שאביניל ודוד היו חלוקין בדין שרוד היה סבור דמטעה שבתם על ידי שמואל יש לו דין מלך ואף שעדיין סאול קיים ואביניל סוברת שאין לו דין מלך אף שכבר נמסח עז שמואל מאחר שעדיין סאול קיים * והנה כשהלשין רואג את אחימלך ואמר ראיתי את בן ישי בא נוב' אל אחימלך בן אחיטוב ויבאל לרבה' אחרו רבותינו זל שאמר לו עשו מלך דתנן אין נכאלין באורים ותומים אלא למלך בלבד ומפני זה הרנו לאחימלך מדין מורד במלכות וכבר הביא ר"ק דברי רז"ל הללו יע"ט * ואמרו כנמרא כפרק השואל כל שכברו נענש על ידו און מניסיו אותו במחכותו של הקב"ה ממאי אלימא מדכתיב וינא הרוח ויאמר נא ואמר' מאי בא נא נא ממחיבתי ודלמא שאני הפס משום דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני אלא מהכא גם ענוש לדקוק לא טוב ומדלא טוב ש"ת דהוי רע וכתבי לא יגור במגורך רע ע"כ * והנה כפי סדר דוד דככל יס' לו דין דמורד במלכות

מסוס

מזם דסכורא ליה דמשעה שנמשח על ידו שמואל יש לו דין
 מלך אף שעדיין שאל קיים נמשח שדין עשה כמה שאל באורי
 ותומים לאחיהם ודואג שהלטינו לדוד ובסבתו הרב שאל
 לאחיהם הוא בעצמו ימות. אך כפי סברת אבינו סדוד אף
 שנמשח על יד שמואל אין לו דין מלך מאחר ששאל עדין קיים
 כמה דשאל כדון עשה דוד כמה שאל באורים ותומים לאחיהם
 מאחר שאין לו דין מלך ופדין עשה דואג כמה שהלטינו את
 אחיהם שהיה מורד במלכות כמה ששאל באורים ותומים לדוד
 וכדון נהרג אחיהם וכמה ששאל באורים ותומים היה דוד הסכה
 שהיה עשאו לאחיהם מורד במלכות וכמה שנענם על ידו
 וכבר לימדנו דול בכל שחברו נענם על ידו אין מכניסין אותו
 במחיתו של הקב"ה.

ובל

זה הוא דוקא כשהוטא כמה שחברו נענם על ידו כמו
 הכא סדוד עשה שלא כהוגן כמה ששאל באורים ותומים
 על אחיהם והוא לא היה עדין מלך ונענם על ידו אחיהם
 שנעשה מורד במלכות ונהרג בסבתו אבל אם כפי האמת לא
 טעה דוד כדון לפי שכיון שנמשח על ידו שמואל מאושה טעה יש
 לו דין מלך לא דשאל הוא טעמה כדון או סרטה להרוג לאחיהם
 שלא מן הדיו פשוטא דלא סייך נבי דוד כל שחברו נענם על ידו
 דאין מכניסין אותו במחיתו של הקב"ה דמאי היה ליה למיעבד
 והלא כדון עשה וראויה לזה שהיו בפרק השואל כשרנו ללמוד
 הך דכל שחברו נענם על ידו דאין מכניסין אותו במחיתו של
 הקב"ה כדדו לומר אלף מהכא שבעת קלון מכבוד זה נכבדנך
 שמה גם אתה והטעם זה נדקיה ודחו נדקיהו נדיק מאי היה ליה
 למיעבד ט"כ. הרי דכל שאינו חוטא בדבר לא אחרינו ביה הוי
 מלתא דכל שחברו נענם על ידו דאין מכניסין אותו במחיתו
 של הקב"ה.

בעתה

נכא לבאר המסך הפסוקים והנה אבינו אחיה
 לדוד טא נא לפשע אחתך כי עשה יעשה הלארובי
 בית נאמן כלומר בצורת האל עשה יעשה לך מלכו קיימת אך
 עדין לא עשה ואין לך דין מלך ונמשח נגבל אינו חייב מיתה
 מטעם מורד במלכות. וכי תימא יאמר לה דוד כפי דבריך שאין
 לי דין מלך נמשח דמה ששאלתי באורי ותומים לאחיהם שלא
 כדון עשיתי שהרי אין נשאלין באורים ותומים כי אם למלך
 ונמשח שדין הלטינו דואג את אחיהם שהיה חייב מיתה מטעם
 החייב מורד במלכות כמה ששאל לו באורים ותומים לפי שדין
 אין לו דין מלך ונמשח דכסיביתו נענם אחיהם ומי שחברו נענם
 על ידו נקרא רע ומי שהא דע אין מכניסין אותו במחיתו של
 הקב"ה ילזה באה אבינו לומר אל תירא מכל זה כי מלחמות ה'
 ארנו נלחם והכונה דאחרינו בסו דיומא אין נשאלין באורים
 ותומים להדיוטא לא למלך ולתי שהכבוד נורד בו ואחרינו נמשח
 מה"א ח"ר אבהו אחר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו
 ונב' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה משוח מלחמה. ולפי זה
 אין ספק סדוד יש לו דין משוח מלחמה. שהרי אף בהיותו אלף
 שאל הוא היה המושיע והמביא ונלחם מלחמות ה'. ובהדיא
 אחרי' באגדת שמואל הביאו הר"ב בלייקר וזל לא נטרד דואג מן
 העול עד שהמרה בסנהדרין בטעה שאמר דואג ושאל לו באלהי'
 שעשאו מלך לפי שאין נשאלין אלף למלך אחריו לו אבנר ועמסא
 מן כסם שנשאלין למלך כך נשאלין לתי שגורף הנכור בו כו' וכמו
 שנאריך בזה בדרך הרבים יע"ס.

ובה

יובנו קנת פסוקים בשמואל ב' סימן ט' וכה אמר
 שמעי בקללו נא נח איש הדמים ואיש הכלועל הטיב
 עליך ה' כל דמי שאלו אחר מלכת תחתיו וימן ה' את המלוכה

א ב כ

אם היה הוא נתינת טעם למה שאמר והנך ברעפתך
 ועל פי האמור יתישב הכל והוא דשמעי היה סבור כסדרת
 דואג דאין נשאלין אלף למלך בלבד ואם כן דוד ששאל
 באורים ותומים נעשה מלך בחיי' 'שאלו וא"כ כדון עשה שאל
 שהרג את אחיהם מטעם מורד במלכות נמשח לדוד דין מלך
 ונמשח סדוד היה סכה למיתה אחיהם וכל ביהו שהיו פ"ה איש
 טבלם נהרגו מטעם מורדים במלכות טבלם הסכימו בשאלת דוד
 באורים ותומים ואמרו' צפ"ט דגדה כתיב והכור אבנר הסליך
 סס ונמשח את כל פניו האנשים אשר הסכה ביד גדליה ובי
 גדליה הרגו והלא ימשחאל הרגו אלף מתוך שהיה לו לחוס
 לעצת יוחנן ולא חס מעלה עליו הכתיב באלו הרגו הרי דאפס'
 שנדליה לא הרגו כיון שהוא היה קנת ס כה בדבר חטיב
 הרגו. וזהו שאמר לו שמעי נא נח איש הדמים דחטיב
 כאלו אתה הדגת את אחיהם ולכל ביתו מאחר דהיית סיכה
 בדבר שנעשית מלך שלא כדון הטיב עליך ה' כל דמי בית שאלו
 כלומר עד שכטיו היינו סבורים שאותם האנשים אשר המית
 כאלו כל אותם הדמים אשר טפד היו על ראש כאלו והקולר תלוי
 בנארוו שאפסטר שהדין היא שנשאלין לתי שהכבוד נורד בו וא"כ
 אתה לא נעשית מלך כמה ששאלת באורים ותומים וא"כ שלא
 כדון הרג כאלו פ"ה איש. אך ממה כראינו שפרע לך ה' מדה
 כנגד מדה הרגנו לרעת דהטיב עליך ה' כל דמי בית שאלו
 דהיינו אטיב עליך ה' כל חובי בית שאלו הסירס מעל כאלו
 והטיבם על דוד לפי שהנראה הוא כי מלכת תחתיו כי בשאלתך
 באורים ותומים הראת לדעת כי אתה יש לך דין מלך וא"כ מלכת
 תחתיו ומס' פרע לך ה' מדה כנגד מדה וימת' את המלוכה
 ביד אבסלום כנך כסם שאלת לקחת המלוכה מיד כאלו בחייו
 כך פרע לך ה' בלקח את המלוכה מתך בחיך ונתנה ביד
 אבסלום כנך :

א ב כ 7 2

ודומה

דרך המלך דרוש יא

טובים לנו מאד והתחיל לספר בשבח אנשי דוד ואחר כך פייס דבריו ואמר זעמתי דעי ורחמי מה תעשי כי בלפתה הרעה א' אדוננו ועל כל ביתו והוא בן בליעל מדבר אליו ע"כ והנה בדברים הללו שאמר והוא בן בליעל באו דבריו שמונים להיבא קאי מאד זה דבן בליעל ורשע פירש דקאי על נבל כלו' ואדוננו בן בליעל מהיותו דובר אליו מה שאני אומר אליך כי יקנוף עלינו ע"כ . ולא ידעתי לאיזה תכלית קראו לרבים המסתופפים בגל קורתו בן בליעל היה לו לומר בקינור ואדוננו לא יסתע אליו מה שאני דובר לך . וראיתי לרד"ק שכתב וייתכן לפרשו על דוד כלומר דוד בן בליעל מדבר לאדוננו על הדבר הזה אלא יבא ויכלה הכל עם חביו . וגם בזה לא מלאתי קורת רוח דמי המיר להם לקרא לאדוננו דוד בן בליעל ח' והוא הפך בזכותו ואמר חומה היו עלינו וגומר ולאיוה תכלית בא עכשו לפרשו ולקרותו בן בליעל . ונראה שהכוונה היא שהנער הזה היה עבור שכל הטענה שהיה לו לנבל להגיל עצמו מדיון מורד בתלכות הוא לומר שאף שמתחם עני שמואל מכל מקום כיון שעדיו שאלו קיים אין לו דין מלך אלא דלפי תירוח זה נמנח דודו עשה שלא כדון בזה שנטאל על ידי אחימלך פאורים ותומים ונענט אחימלך על ידו ואם כן קראו רע ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וזה כוננו דעי ורחמי מה תעשי כי בלפתה הרעה אל אדוננו ועל כל ביתו כלומר אין לנו טוב טענה להגילו ובלפתה הרעה אליו וכי מאמר יס לנו תשובה נכחת שאין לו דין מלך מאחר ששאל קיים לזה אחר תשובה וי לא ניתנה ליאמר מטום דוהוא בן בליעל מדבר אליו כלומר אם אנו אומרים תשובה זו דאין לדוד דין מלך אם כן נעשה דוד בן בליעל דנמנח דשלא כדון נשאל באורי' ותומים ונענט אחימלך על ידו ונקראו רע ואין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה . וזה אומר והוא בן בליעל מדבר אליו כשאנו מדברים אליו תשובה זו הוא בן בליעל ואם כן דעי ורחמי כי בלפתה הרעה אל אדוננו .

ולוזה באה חגיגת בנות אחרים ואמרה לדוד שא נח לפסע אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כלומר עדיו אין לך דין מלך לפי שעדיו שאלו קיים ובע"כ עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן דהיינו מלכו קיימא . וכי תימא אם כן שלא כדון עשיתי כמה ששאלתי לאחימלך באורים ותומים מאחר שאין לי דין מלך ונמנח שנענט אחימלך על ידי וכל שהברו נענט על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה . לזה אמרה לא תחוס לזה לפי שאני אומרת שאין לך דין מלך דמכל מקום כדון עשית כמה ששאלת באורים ותומים אף שאין לך דין מלך כי מלחמות ה' אדוני נלחם וכנסו שנגאלים למלך כך בשאלים לתשיח מלחמת' ולמי שגורד הנבור בו ומעמה מה שהיית מתיירא שאז . אין לך דין מלך נמנח דשלא כדון עשית כמה ששאלת באורים ותומים ונענט אחימלך על ידו ונקראת רע ח' ורעה לא תמנח כך מתיך מאד זה דרע לא ימנח כך לפי שאתה כדון עשית מאחר ששאלת מה אדוני נלחם . עוד חזרה ואמרה ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך ואמרינו במדרש ויקם אדם זה דואז כונתה היא לומר דאם כן כפי סדרתך דנשאלין למי שגורד הנבור כי איך הלטינו דואז שהיה מן הסנהדרין והיטיב קראו אביר הרועים את אחימלך שהיה מורד בתלכות בשלמא לדידי ניהא דהוא סבר שאין לי דין מלך מאחר דשאלו עדין הוא קיים אך לדידך דכנסו דנשאלין למלך כך נשאלו למי שגורד הנבור בו מה עליה על דעתו כל דואז להלטינו לאחימלך . לזה אמרה לא תמנח להני כללי דדואז ואף טקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך דכפי ס' דואז דאתה שלא כדון עשית כמה ששאל באורים ותומים שמים רעות היה עבור לעשות עמך חדא לרדפק לפי שנחיה

ורומה לזה אמר' כפ' דערוכין ויען יאוסע בן גון גון בנו יאוסע בנו אר' אבא בר פפא לא נענט יאוסע אף על שביטל את ישראל ליל אחת משנה ורביה שנה ויהי בהיו' יאוסע ביריחו וגו' ובמירי שכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומם ישראל אסורים בתשמים המטה . והקשו התו' והרשב"א זל מנ"ל דעל זה נענט דלמא נענט על ביטול ת"ת כמו שאמר לו המלך עתה באתי . ומרבו דכיון שהקב"ה מודד מדה כנגד מדה מהעונם שהיה לו שמת בלא בנים למדנו שהטח היה שביטל פריה ורבי' ע"כ יהי דמהעונ' אנו למדון אופן החטא לפי שהקב"ה פדע מדה כנגד מדה ה"ל מהעונם שנתן ה' המלך ביד אבשלום כדך אנו למדים שהטחך היה שמלכת בחיי שאלו שלא כדת וכו' שכן שאלת רצית לקחת המלוכה וסלא כדון עשית ששאלת באורי' ותומים נמנח שאחימלך נענט על ידך והנך ברעתך כלומר כל שחברו נענט על ידו נקראו רע דכתיב גם ענט לנדיק לא טוב ומדלא טוב רע מיקרי ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה . וזהו שסיים כי אים דמים אמה כלו' מדע למה אני אומר לך והנך ברעת' לפי שאים דמים אמה שסיית סיבה שנהרבו אחימלך וכל ביתו וכמו שכתבנו .

ובזה יש ליישב קצת פסוקים במלכים א' סי' כ' ויאמר המלך אל שמעי אמה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי והטיב ה' את רעתך בראשך והמלך שלמה ברוך וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' . ועיין מ"ס בזה לעיל בדרך דוד יע"ס . ויש לדקדק כמה שאל' אתה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי דמאי קאמר אשר ידע לבכך דמסתע מדבריו של שמעי היו בהסתד והלא בקולי קולות לעיני כל העם חרף את דוד . וראיתי לרד"ק שכתב אשר ידע לבכך אעפ"י שראו רבים ושמועו מה שעשית לדוד אבי אתה בעצמך מדע מחשבתיך רע' שהיית חושב עליו יותר ממה שאמרת בפיך עכ"ד . ולא ידעתי מהו 'הרעה שהיה חושב בלבו יותר ממה שאמר בקול רם נח נח אים הדמים ואים הכלועל . עוד יש לדקדק כמה שאמר והטיב ה' את רעתך בראשך ותרנס יונתן ויטיב ה' את כשתך ברישך וס'ל שהוא עבר במקום עמדי והכונה שקללו שלמה שטיב ה' את רעתו בראשו . ולא ידעתי טעם לדברים הללו דמאחר שהסכימו דעתו של שלמה להרוג את שמעי מה לו לקללו שטיב ה' את רעתו בראשו וכבר הטיב ה' את רעתו מאחר שנהרג על ידו . עוד יש לדקדק כמה שאמר וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' דהאי לפני ה' הוא מיותר ובאומרו וכסא דוד יהיה נכון די דפטיטא שהוא לפני ה' דמלא כל הארץ כבודו .

ונראה דכונת שלמה היא שאמר לו לשמעי דמלבד מה שחרפו לדוד כפרהסיו ואמר לו לא נח אים הדעי' ואים הכלועל עוד רמו לו בסתר דברים רעים והוא מה שאמר לו והנך ברעתך טרפה לומר לו שנענט אחימלך על ידו וכל שחברו נענט על ידו נקראו רע ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וזה הוא יותר חירוף ונידוף ממה שאמר בפה אים הדמים ואים הכלועל ולזה אמר לו אתה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי טרפה להסב על דוד ברמו מאד זה דרע ולזה אמר לו שטיב לו ה' נמולו בראשו והטיב ה' את רעתך בראשך דמה שחשב שמעי להסב על דוד מאד זה דרע יטיב אותו ה' על ראש שמעי וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' כלומר דלפי מה שחשבת בלכך להסב על ראש דוד מאד זה דרע וממילא אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה אדרבה כסא דוד יהיה נכון לפני ה' לפני ולפני במחנה שכינה .

ובזה ייבן מאמר נער נבל שאמר לאביגיל הנה שלח דוד מלאכים מהמדבר לכרך את אדוננו וגומר והאגסים טובים

שנחמא שאתה היית מורד במלכות שנעשית מלך כבוד שאלו קיים ומסוס הכי שאלת בארור' וזאת שנית לבקש את נפשך שפני סכרתו דשלא כדון עשית נחמא שחחיתלך נענש על ירך ואם כן אתה נקרא דע ואין מכנישין את נפשך במחנתו של הכ"ה ואין לך לבקש את נפשך גדול מזה - לזה אמרה לא תחוס כלל לדבריו לא והייתה נפש אדוני נרודה בכבוד החיים את ה' חלקיך דמלכך שנפשך תכנס במחנתו של הקב"ה דהיינו שיהיה נרודה בכבוד החיים עוד תכנס לפני ולפנים את ה' חלקיך אגלו תמס תחת כנפי הסכינה ומה שרצה לחפות עליך לומר שאין מכניסים את נפשך במחנתו של הקב"ה יחולו על ראשו ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע וכדאמרינן בס' חלק ג' ע"ג מלאכי חבלה נודמנו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד שטרף נשמתו ואחד שפור עפרו בכפי כנסיות ובכתי מדרשות נחמא שלא זכה ליכנס במחנתו של הקב"ה מטוס דלפי האמת דואג הורה שלא כדון ונענש אחימלך על ידו וכל שחברו נענש על ידו חן מכניסין אותו במחנתו של הקב"ה -

ועל

פי זה נבא לכונת הכתובים שאמר אבישי התחת זאת לא יומת שמעי כי קבל את משיח' כלות דהן לו יהי דכל ישראל נטו אחרי אבטלוס מכל מקום כיון שאתה משיח' י'ם לך דין מלך ואם כן מן הדין הוא שיומ' שמעי כדון מורד במלכו' מאחר שקבל את משיח' ה' - והטיב להם דוד ואמר מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן - כלומר כפי סברתכם שאני היה לי דין מלך בכרתי מפני בני אבטלוס נחמא שאף בהיות שאל קיים היה לי דין מלך ואם כן מחלתי על כבודי באותו מעשה דנבל ואין לך כטון גדול מזה שהיו עוכס המלך שמואל על כבודו הוא ששםתל' תמנו מלכותו אבל האמת הוא כי היום אני מלך על ישראל אבל קודם לכן לא היה לי דין מלך וכדון עשיתי במה שלא הרגתי את נבל -

הבלל

העולה מדברינו הוא שדוד סבור שאף שהיה משוח עז שמואל וכבר מלך כיון שנטו כל ישראל אחרי אבטלוס שוב לא היה לו דין מלך ומ' ה' לא הרנו לשמע' והיה מתכפר בשעירה כהדיוט וא"כ פ' ס' וק' ו' בהיות שאל קיי' שעדין לא מלך דאף שכבר נמשח עז שמואל שלא היה לו דין מלך - וזהו כונת אביניל באמרה והיה כי עשה אינו לפוקה ולמכבול מטוס דעכשו אם אתה הורג את נבל אינו לפוקה ולמכבול מטוס שתאמר אני סבור שיש לי דין מלך אף ששאל קיים כיון שכבר נמשחתי עז שמואל אך כשיעשה' לאדוני כו' אז לתפרע תהיה לך לפוקה ולמכבול ולשפוד דם חים לפי שיאחרו לך מאחר שאתה סבור דכיון דנטו כל ישראל אחר אבטלוס אין לך דין מלך ומ' ה' אתה מתכפר בשעירה כהדיוט ומטוס זה לא הרגת את שמעי נחמא דלתפרע נעשה דמי של נבל לפוקה ולמכבול לשפוד דם חים - והנה הדבר ידוע שאותה הכריתה שברח מפני אבטלוס היתה מפני עון דבת כבע ובתאחר נתן הנביא הנביא חנני מקים וכו' - ולזה אמרה ולא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאוי' אחריתי והיינו דבת שבע כלו' דייך מה שיעמד לנגדך באותו זמן והיינו עון דבת שבע לא יעמוד כנגדך נמי עון דס' ד' ויפה למדו רז"ל משפוק זה דאביניל היתה נביאה שהרי ראתה את הנבל ואתה יראת ה' הוא תתהלל :

דרוש יב פרק חלק

דרש רבא מ' ד וכלעי שתמו ונאספו וכו' אמר דוד לפני הכ"ה רכס' ע גלוי וידוע לפניך שאם היו קודעין את כפרי לא היה דמי' שומת וכו' עד אבל המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעה"ב - **מודעת** זאת לפני כל יודעי דת מעלתו של מלך ואמרינן ב'ירוש' פ"ק דכבודים וזל חכם חתן ונפיו מוחלוק להם כל עונותיהם וכו' במה

שנחמא שאתה היית מורד במלכות שנעשית מלך כבוד שאלו קיים ומסוס הכי שאלת בארור' וזאת שנית לבקש את נפשך שפני סכרתו דשלא כדון עשית נחמא שחחיתלך נענש על ירך ואם כן אתה נקרא דע ואין מכנישין את נפשך במחנתו של הכ"ה ואין לך לבקש את נפשך גדול מזה - לזה אמרה לא תחוס כלל לדבריו לא והייתה נפש אדוני נרודה בכבוד החיים את ה' חלקיך דמלכך שנפשך תכנס במחנתו של הקב"ה דהיינו שיהיה נרודה בכבוד החיים עוד תכנס לפני ולפנים את ה' חלקיך אגלו תמס תחת כנפי הסכינה ומה שרצה לחפות עליך לומר שאין מכניסים את נפשך במחנתו של הקב"ה יחולו על ראשו ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע וכדאמרינן בס' חלק ג' ע"ג מלאכי חבלה נודמנו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד שטרף נשמתו ואחד שפור עפרו בכפי כנסיות ובכתי מדרשות נחמא שלא זכה ליכנס במחנתו של הקב"ה מטוס דלפי האמת דואג הורה שלא כדון ונענש אחימלך על ידו וכל שחברו נענש על ידו חן מכניסין אותו במחנתו של הקב"ה -

והנה

עד עכשו כל שנוכחיה של אביניל לא היו אלא לומר לדוד שאל יעלה בדעתך דכפי סברתי שאין לך דין מלך ימסך לך רעה תחמת מה ששאלת בארורים ותומי' לאח מלך אבל עדין לא נחמא מקום להכרוח סברתה ואפשר שיש לדוד דין מלך מאחר שנחמא על ידי שמואל אף שעדין שאל קיים - לזה באה ואמרה לו דמלכך דנפי סברתי שאין לך דין מלך לא ימסך לך שום נזק עוד אני אומרת לך שאם אתה מחויק בסכרתך שיש לך דין מלך ימסך לך מזה באחרית הימים פוקה ומכבול כשיעשה' לאדוני ככל אשר דבר וכו' לנגיד על ישראל ולא תהיה לך זאת לפוקה ולמכבול לב לאדוני ולשפוד דם נקי וכו' - והכונה הוא עם מאי דאמרי' ב'ירושלמי פ"ק דרש' השנה וברות רבתי עלה דקרא ד'ואמר לה בוגו לעת האוכל בוגי הלום אמר רב הונא כל אותם שטה חדשים שהיה בורח דוד מאבטלו' לא עלו לדוד תמנין שני מלכותו שהיה מתכפר בשעיר' כהדיוט ע"כ הרי דם' לך לדוד דאף שהיה משהו מפי ה' וכבר התחיל במלכותו מ' כיון שנטו כל ישראל אחרי אבטלוס אין לו דין מלך וכו' כתב דר' ק' עלה דקרא דכי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבטלוס לא נטה וזל כי אלו נטה אחרי אבטלוס ולא נטה אחרי אדניה לא היה לו לפחד שכיון שכל ישראל היו רונים להמליכו לא היה מורד שיחייב מיתה שאם כן היה עממא חייב מיתה והנה דוד אחר לו לשמו טר נבא ובקש עתה את דמו מיד יואב ע"כ - ואפשר דמטעם זה לא רנה דוד להרוג את שמעי כשצוהו דהא ק"ל דמלך שמואל על כבודו אין כבודו מחול אלא דסבר דוד דמאחר שכל ישראל נטה אחרי אבטלוס אין לו דין מלך דומיא דמה שהיה מתכפר בשעירה כהדיוט -

ובזה

יובנו קנת פסוקים בשמואל כפי ס' י'ט וזה תארס ויין אבישי בני צרויה ויאמר דוד מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן היום יומת איש בישראל כי הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל ע"כ וכבר כתבתי בכונת פסוקים אלו בדרך דוד יע'ש ושיין בדרוס שאחר זה - אך כפי דרכנו נאמר באופן אחר ויש לדקדק במאמר אבישי באומרו התחת זאת לא יומת שמעי כי קבל את משיח' ה' דלא היה לו לומר אלא כי קבל את המלך שהיא הסיכה הנצמית לחייב מיתה לשמע' מדון מורד במלכות - ועוד יש לדקדק בתשובתו של דוד שאמר מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן מה היתה כונתו ואין אבישי הוא לטטן לדוד ואדרבה כונת אבישי היתה לכבוד דוד - ועוד יש לדקדק במה

דרך המלך דרוש יב

מחויק עמך כמלך עמנו אף שעדין טאול קיים אס כן ב"ס וק'ו
שבזמן הכריחה מפני אבטלוס שיש לך דין מלך שהרי כבר מלכת
ולפי זה נמנע ממעולם לא נסתלק דוד מהמלוכה ואס כן אף
כשיעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר ונוד לנגיד אין כאן דבר חדש
מתלכות לומר שנמחל לך עון דבת שבע כמו מי שמולך שמוחלין
לו כל עונותיו ואס כן תהיה לך לסקוק ולמכול איתו כון דבת
שבע אף כפי סברתי שאני אומרת דמשוח דמלכות לא דתי
למשוח דכהונה ולפי זה כיון שטאול קיים אין לך דין מלך אף
שנמסחה על ידי שמואל אס כן בכרחך נמי מפני אבטלוס אין
לך דין מלך אלא כהדיוט ואס כן כשתחזור למלכותך ונוד לנגיד
אתה נעשה מלך מחדש ונמחל לך אותו עון דבת שבע נמנע
שהוצרכה אביגיל בייחוד לרמוז לדוד איתו ענין דבת שבע
ובכתיבתה וטעם למדו רזל מכאן שהיתה נביאה דבת שבע
העמיד לבא להדינו עון דבת שבע ובריחתו מפני אבטלוס ומה
שחור למלכות את הכל ראתה בכבואה *

ובזה

יובן סיום הסוק שאמרה וזכרת את אמתך ודרשו
רזל בפ"ק דמגלה וזכרת את אמתך אמר רב כחאן
היינו דאמרי אינשי איתתא כדתי שותא פלגה ע"כ ופרמי בעוד
שהאשה מדברת היא טוח כלומר שהיתה מדברת עמו על בעלה
הזכירה לו על עגמה שאס ימות נבל ויטאנה ע"כ * והדבר קשה
מחד מאביגיל שהיתה אמת חיל ונביאה איד הוגיאה דברים כלו
מפיה דכבר אמת הכבלות שבעוד שהיתה מתחננת לדוד שלא
יברוג את בעלה שתאמר שאס ימות נבל שיטאנה דוד והתייחה
מהדוננו דוד איד לא דחפה דאמת הבנין בטומנו דברים הללו *
וגראה דזה יובן עס מאי דאמרינו בירוכלמי דסנהדרין פ"ב
ושהייתה גרורות עד יום מותן למנות חייות ר' יודה בן פוי בנס
ד' יוחנן אמת מלמד שהיה דוד מקלעתו ומקטטתו ומכניסו לפניו
ככל יום ואומר ליגוד הרע תאבשה דבר האסור לך חייך לאני
מתאבך דבר המיידר לך רכנין דקסרו אמרין אסוריות ממש
היו ומה כלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסורות למלך כלי
המלך שנשתמש בהם הדיוט אינו דין טיהא המלך אסור
להשתמש בהם ע"כ *

ובכאן

קשה לי על מה שכתבו החוס' פ"ק דגיטין ע"ג
שהיא דאמרינו ומנה עליו פלגנו חד אמר זבוב
מנא ומד אמר ניהא מנא סקכו דמנא לן שלא היה נזות ממש
ותרלו בנס דבינו תס מדרנה להחזירה כדמוכחי קראי שפילו
פילגסי לא היה דרכס להחזירם לאחר נזותם בדכתיב בא אל
פילגסי אביך וכתיב ושהייתה גרורות עד יום מותן למנות חייות
ע"כ * ותמתי דאף דנימא דהיה מנהגם שלא להחזיר אפילו
הפילגסי שזינו אכתי קשה נבי דוד למה לא החזירם שהרי
הנזות היו מאבטלוס ואפילו אמת חיס שזייתה באונס מותרת
לבעלה ואיד יתכן שהחמי' דוד על עגמי אפי' בי ילגסי אנוסות
עוד חני תמיה מדברתינו בעלי המוס' דאיד אשתמיט מינייהו
דברי הירושלמי הללו שכתבנו דלדעת ר' יוחנן מה טלא החזירם
דוד הוא כדי לנוד יגרו הא' לאו הכי מותרות היו לדוד ולדעת
רבנן דקסרו אסורות היו לדוד מן הדיוט מטום דכלי דנשתמש
בהם הדיוט אסור למלך סוף דבר דברי המוס' הללו נזיכרם
אנלי תלמוד *

ורגה

בתיק דברי הירושלמי כאמרו ומה כלי הדיוט
שנשתמש בהם הדיוט אסור למלך כלי המלך שנשתמש
בהם הדיוט אינו דין טיהא המלך אסור בהם חני תמיה בק' זה
דאס כן כלי הקדש שנשתמש בהם הדיוט היו אסורים לנגבה
שהרי כלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסורים לנגבה * ונדילה
מה דלאה מדברי הר"ם דלא מיבעיא שאס נשתמש בהם הדיוט
דאסורים

פסיה מל' דכתיב בן טנה טאול במלכו וכי בן טנה הוא אלא
שנמחלו לו כל עונותיו כתיוב בן טנה ע"כ * ובה נכין מאמר
אביגיל לדוד והיה כי יעשה ה' לאדוני וגו' ולא תהיה זאת לך
לסקוק וכבר הארכנו לעיל ליישב המשך פסוקים אלו של ויכוח
אביגיל עס דוד כמו טיע' ט' * אף ע"פ הקדמותינו נאמר כונה
אחרת בפסוק הנז' והנה כבר כתבנו לעיל שדוד היה סבור דכיון
דנמסח מאותה טעה יש לו דין מלך והיה ש"ל דמשוח דמלכות
הוא במשוח דכהונה שכתמיחה הדבר תלוי וכדתנן כהן משוח
שעבר מכהונתו מביא פר הבא על כל המנות מטום דמשעלה לא
ירד ואף הוא נמסח ע"פ נביא ויש לו מלך מאותה טעה * אך
הדין הוא דנבי מלך בעי' שאין על נביו אלא ה' אלקיו ומטעם
זה נביא שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט דנבי מלך לאו
במשיחה תליא מלתא אלא במלכות תליא מלתא * ובכר הארז
תוסרות' ט' כדרסותיו פרטת חיי טרה וכתיב מאביגיל ודוד היו
חלוקים בזה שדוד היה סבור שאף שאינו מלך דינו כמלך מכיון
שנמסח כמטוח דכהונה ואביגיל היתה סבורה דנבי מלך אין
הדבר תלוי במשיחה כי אס במלכות * והנה מתחלוקת זה נמשך
עוד מחלוקת אחר' והיינו בזמן שנטו ישראל אחרי אבטלוס אס
יש לדוד דין מלך או לא דלסכרת דוד שכל תלוי במשיחה דומיא
דכבוס' אס כן אף בזמן שהיה בורח מפני אבטלוס יש לו דין
מלך וכדתנן כהן משוח שעבר מביא פר הבא על כל המנות *
אך לסקרת אביגיל אין לדוד דין מלך באותו זמן מטום דמלך
כיון שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט * ומה איכא בנייחה
דלסקרת אביגיל דהיה לה דמלך אינו תלוי במשיחה אס במלכות
ואס כן בזמן שהיה נדרף מפני אבטלוס נסתלק מתלכותו
ובטנהרנן אבטלוס וחזרו כל ישראל והמליכו אותו נעשה מלך
מחדש ואס כן נמחלו לו כל עונותיו כדיון מי שמולך שמוחלין לו
כל עונותיו ואס כן נמחל לדוד עון דבת שבע אף כפי סברת
דוד שכל תלוי במשיחה ואפילו בזמן שאינו מלך דינו כמלך
נמנע שאף בזמן שברח מפני אבטלוס לא נסתלק מתלכותו ואס
כן אף לאחר שנהרג אבטלוס אין כאן דבר חדש לומר שמוחלין
לו כל עונותיו שהרי מעיקרא נמי מלך היה *

ובזה

נבא לכונת הסוק שכתבנו והיה כי עשה יעשה ה'
לאדוני ככל אשר דבר הטיבה עליך ונוד לנגיד על
ישראל ולא תהיה זאת לך לסקוק ולמכול לב לאדוני ודר' רזל
זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו דבת שבע והן הן הדברים
שכתבנו שכתב' אחרת לדוד שאין לו דין מלך ואל יעלה בדעתך
דכפי זה שאני אומרת לך כאין לך דין מלך יומסך אלך רעה מנז'
מה ששאלת באורים ותומים דכיון שאין לו דין מלך נמנע
שלא כדיו טאל באורים ונענש אחימלך על ידי דוד וכל שחברו
נענש על ידו נקרא רע לים אחרת דכיון דמלחמו ה' אדוני נלחם
דעה לא תחלא כך מיימד לפי שהדין הוא דכסס דנפאלין לחלך
כך נפאלין למי שנורך הגבור בו ואין לך מי שהגבור נורך בו
כאדונינו דוד ונמי שהארכנו בזה לעיל והנה כל טכנותיה טל
אביגיל לא היו אלא לומר לדוד שלא יומסך לדוד טום נוק
מסברתה הלוי שאתמה שאין לדוד דין מלך אבל עדין לא מנאה
מקום להכריח סברתה ואפטר כיאמר דוד שאין הדין כאביגיל
אלא דאף דטאול קיים חבל מקום יש לו לדוד דין מלך כיון
שנמסח על ידי שמואל ומשוח דמלכות דינו כמשוח דכהונה *
ולזה באה ואמרה דמלבד דכפי סברתי לא יומסך לך טום נוק
עוד חני אומרת לך שאס אתה מחויק בסברתך טים לך דין מלך
יומסך לך מזה פוקה ומכסול כשיעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר
ונוד לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לסקוק ולמכסול זאת
מכלל דאיכ' אחריתי ומאי ניהו דבת שבע דכפי סברתך טאתה
מחויק

וראותי לומר ש יפה זל שהקשה לדין לקח דוד לגנבה כח
 היה אליבא דר' יאודה והרי בא עליה חכמי אחר
 מות רחל ואיך הותרה לדוד דהא אמרינן דכלי שנשתמש בו
 הדיוט חסור למלך ומתוך הלל ידע דוד בדבר ע"כ * והנה
 לשיקור קושית הרב מרגפה בת חיה אפרת לומר דאיש כשת חסדו
 לאבנר אבל מעולם לא בא עליה אבנר וכן הוא דעת רד"ק *
 והוא כאלו אבנר ותפקוד עלי עון האשה היום * ומה שאני
 תמיה הוא לדין לקח דוד את בת שבע שידע שהיתה אשת אוריה
 ובשואה היתה וכמו שמורים הכתובים * הן אשת
 בראשית במדרש דאוריה לא בא על בת שבע ומסקי להך דרשא
 מדכתיב ותהי לו כבת ממנו טלח נגע כה וכפר הובאה אנדה זו
 בספר אבק סופרים עלה פ"ח ע"ב וכיון שכן מותרת היא לדוד
 שלא נשתמש בה הדיוט * וכי תימא אכתי קשה דוד מנא ידע
 להאי מלתא * כאוריה לא נגע בה יס לומר על פי כתיב נודע לו
 שלא נגע בה אוריה * ונדולה מוז כתב הרשב"א בתשובה סי' י
 שהקשה לדין נשא דוד את מיכל בת שאול מאחד שנשאת לפלטי
 בן לים והרי היא אסורה לבעל ולכופל ומיך שידע על פי כתיב
 שלא בא עליה פלטו בן לים יע"ש * באופן דמכת שבע כתי לויכא
 קושיא לדברי הירושלמי אך ק' מאביביל שהיתה אשת נבל איד
 לקחה דוד והנה אי אמרי דכאחותה שעה לא היה לו לדוד דין מלך
 מטום דכאלו היה קיים ניהא ואף שאחר כך נעשה מלך
 וקיימה הא לא קשיא כלל כיון דכשעה שנשאה נשאח כהיתר אף
 כאחר כך נעשה מלך מותרת היא לו ונדולה מוז מנינו ככהן
 נכנס אלמנה ואחר כך געשה כהן גדול דמותר לקיימה כאופן
 דאביביל לא הותרה לדוד אלא מפני שלא היה לו באותו זמן
 דין מלך *

ובזה נבא לכונת הכתוב שאמרה אביביל וזכרת את אחתך
 כלומר כפי סברתי שאני אומרת לך טא נא שבע
 אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן אבל עכשו עדין
 להלכותי שאלו קיימת וזכרת את אחתך טאם ימות נבל אני
 מותרת לך וכת' ש וכיונה לומר דלא מיבעיא דאני סבורה שאין
 לך דין מלך להחמיר * שלא יהרנ נבל לפי שאין לו דין מורד
 במלכות מאחז ששאל עדין הוא קיים אלא אפילו להקל אני
 סבורה שאין לך דין מלך ורוא' שאם ימות נבל מותרת אני לך
 והו' מ"ס ד"ז וזכרת את אחתך היינו דאמרי אינשי איתתא
 בהדי טוחא פלכה כלומר בעוד ויכוחה עם דוד כדן זה אם היה
 לו לדוד באותה שעה דין מלך אי לא הכריחה הדבר ממש כהיא
 מותרת לו לאחר סימות וכדכתיבנה *

והנה אף שבתחלה חלקו דוד ואביביל בזה אי משוח מלחמה
 דומה למטוח דכהונה או לא מ"מ ראינו שחזר דוד
 והודה לדבריה שהרי כבר כתבנו לעיל שכל אוחס טעה חדיים
 שהיה בורח מאבטלוס היה מתכפר בטעירה בהדיוט לפי שהיה
 סבור שלא היה לו דין מלך ויכוון לבו בטוח בה' שחזור למלכותו
 ובוז יתה נחל לו אותה עון דבת שבע אך אם לא היה מתכפר
 בפעירה בהדיוט אלא שהיה סבור שאף באותו זמן שהיה בורח
 מפני אבטלוס היה לו דין מלך אם כן * אף בניחזור למלכותו
 אינו נחל לו אותה עון דבת שבע *

ובזה ייבנו אויה פסוקי' כשבא שמי להתחנן לפני דוד
 שיחול לו על מה שבוזו כתיב ויען אבייני בן צרויה
 ויאמר השת זאה לא יומת שמיני ביי הלל את משיח ה' ויאמר
 דוד מה לי ולאם בני צרויה כי תהיו לי היום לטו וימיר כי הלל
 ידעתי כי היום אני מלך על ישראל * ודבר כתיבתי לעיל בדרוש
 הקודם ליישב כל מה שיש לדקדק ופסוקים אלו יע"ש * אך עם
 האמור כאן יתיישבו אלו הדקדוקים באופן אחר והוא דאבייני
 היה

דאסורים לנכח אלא חפ' משעת שנעשו להדיוט נאסרו לנכח
 שהרי כתב סוף פ"ח מה' בית הכחירה וזל אין עושי' כל הכלים
 מתחלתם אלא לטם הקודם ואם נעשו מתחלתם להדיוט אין
 עושים אותם לנכח * הרי דמוכח מדבריו דמשעה שנעשו
 להדיוט אין עושים אותם לנכח וכן מוכח מסוף דבריו שכתב
 אנשים וקורות שחב' מתחלה לבית הכנס' אין בונים אותם להד
 הבית ע"כ מוכח מדבריו דבהזמנה להדיוט נאסרו לנכח * :

דן אמת שמעולם תמתי בדברי הר"ם הללו דמאחר דקול
 דהזמנה לאו מילתא היא למה יאמר לנכח בהזמנתו
 להדיוט * ועוד קשה מההיא דתניא פ' הקומץ רב' דף כ"ב
 ומיימי לה כפ' פרת חטאת על העגים אשר על המזבח ר' אליעזר
 בן שמעון אומר מה מוכח שלא נשתמ' בהם הדיוט אף ענים שלא
 נשתמש בהם הדיוט והקטן לזה והכתי' ויאמ' ארונה ל' דוד יקח
 ויעל אדוני המלך הטו' בעיניו דהא הבקר לגולה והמורנו' וכלי
 הבקר לעגו' ותרנו כחדתי ע"כ * מטמ' מהכא דאין נאסרו לנכח
 אלא בשמוס הדיוט אבל בהזמנה להדיוט לא דאי לא תימא הכי
 מאי משני בחדתי הא ארונה הומינס להדיוט וע"אם מוריגים
 וכלי הבקר וליכא למימר דשאני ענים דלא מתסרו אלא בשמוס
 ולא בהזמנה דהא מהיקט דמוכח נפקא לן איסור בני ענים ואין
 לחלק בנייהם דאין היקט למחנה * ועוד מדברי ר' אלעזר בן
 שמעון שאמר מה מוכח שלא נשתמש בו הדיוט מוכח דלא
 מתסר בני מוכח כי אם בשמוס להדיו' דוקא ולא בהזמנה ונ"ע *
 הכלל העולה לדכולי עלמא כלי שנשתמש בהם הדיוט * אסורים
 לנכח ולפי הקו' שפטה הירושלמי היה לנו לאסור בני נכח
 כלי הקדם שנשתמש בהם הדיוט ולומר ומה כלי הדיו' שנשתמש
 בהם הדיוט אסורים לנכח כלי נכח שנשתמש בהם הדיוט אינו
 דין שהיו אסורים לנכח ודין זה לא שמענו מעולם * שכלי נכוח
 שהיו נאסורים * בשביל שמוס הדיוט ומדברי הר"ם שכתב וכלי
 נכוח עד שלא נשתמש בהם נכוח רשאי להשתמש בהם הדיוט
 ומשנתמ' בהם נכוח אסורי' להדיוט משמע דליכא איסור לאחז
 שנשתמש בהם הדיוט לנכוח ודוק' בני עבודה זרה אמרינן דכלי
 נכוח שנשתמש בהם לעבודה זרה דאסורים לנכוח וכדכתיב וכל
 הכלים אשר וכו' המלך אחז וכו' אבל בשמוס לא מנינו דנאסרו
 כלי נכוח ולפי הירושלמי היה מן הדיוט שיחסרו כלי נכח' שנשתמ'
 בהם הדיוט * מקו' וכו' ש' והדבר נריך אנלי תלמוד *

ורע דבעיקר דברי הירושלמי הללו דנחלקו רבי יוחנן ורבנן
 דקסרין דלר' יוחנן אותם הפילגשים היו מותרות לדוד
 מן הדיוט ולרבנן דקסרין היו אסורות לדוד * מקו' אני
 מסתפק בסברת רבי יוחנן אי פליגי נמי בעיקר דיון שאמרו
 רבנן דקסרין דכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסור למלך או
 דלמא בדיון זה מורה ד' יוחנן דכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט
 דאסור למלך אך במה שהולידו רבנן דקסרין מקו' דכלי המלך
 שנשתמש בהם הדיוט דאסורים למלך בזה חולק עליהם ר' יוחנן
 וס' דמלכותא מתאה היו כמלכותא שילאם וכי היכי דלגבוה
 כלי שרת שנשתמש בהם הדיוט לא נאסרו לנכוח אף שהדין הוא
 בכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט דאסורים לנכוח הכי נתי
 מלכות מתאה כלי המלך שנשתמש בהם הדיוט מותרים למלך
 אף שכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסורים למלך * ומדברי
 רבנן דקסרין שאמרו ומה כלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט
 אסורי' למלך למת' שדין זה הוא מוסכם מהכל ואין עליו חולק
 ולא באו לחדש אלא המולד' שהולידו דהיינו דכלי המלך שנשתמש
 בהם הדיוט דאסורים למלך * הן אמת שכתב לא מלחתי זה
 כשום מקום שיהיה המלך אסור להשתמש בכלי הדיוט שנשתמש
 בהם הדיוט והדבר נריך אנלי תלמוד *

דרך המלך דרוש יב

היה סבור דמכות דמלכות היינו כמטות דכהונה ואף כנסתלק
מן המלכות דינו כמלך דומיא דמטות דכהונה דקיימא לן דמטות
כהונה טעבר כהונתו מביא פה הבא על כל המצות וזהו
שאר המצות זאת לא יומת שמעי כי קלל את מטיח ה' כלומר
מאחר שאתה מטיח ה' אף אם בומן שאין אתה מולך דינך כמלך
דומיא דמטיח דכהונה ואם כן שמעי חייב מיתה אף שבאותה
שעה שקלל שמעי את דוד היה נדרף מפני אבטלוס מכל מקום
אכתי דין מלך יש לו ולא כעם עליו דוד המלך ואחר מה לי
ולכם בני גרויה כי תהיו לי היום לסטן כלומר כפי סברתך
טעדין יש לי דין מלך ולא נסתלקתי מהמלכו' נמנח טלח נחחדם
כי טוס דבר לתלות בו שנתכפר לי עון דבת טבע ואין לך טטן
גדול מזה אף האמת הוא כי הלל ידעתי כי היום אני מלך
על ישראל ולא מקודם דמקודם היה דיני כהדיוט ואם כן עכטו
שמלכתי נחמלו לי כל פונותי

ובזה יובן מאי דאמרינו ברות רבתי בפ' ויאמר לה כוענו
לית האוכל נטי הליס ואל ר' יוחנן פתר קרייח כדוד
בוטי הלום קרוב למלכות ותטכ מגד הקודרים טגולדה ממנו
המלכות דאר' הונא כל אותם טטה חדשים טהיה דוד בורח
מאבטלוס לא עלו לו מהמנין טהיה מתכפר לו בטעירה כהדיוט
ויבטו לה קלי טחורה לו מלכותו טנאמר עתה ידעתי כי הוטיע
ה' מטיחו ע"כ ומהר"ש יפה אל תמה בסיוס המאמר דרנה
ללמוד דחורה לו מלכותו מדכתיב עתה ידעתי כי והלא מקרא
חלא הוא בטמחאל דלאחר טנהרג אבטלוס מלך על כל ישראל
והכינו ה' למלך וא"כ למאי אינטרדיך לאתויי קרא דעתה ידעתי
והניחו כתימא אף לפי דרכינו אחי ספור דהוקטסה לו לרבי
יוחנן דתנ"ל טגולדה ממנו מלכותו וא"כ חורה לו איפח דמ"בול'
לא ניטלה ממנו מלכותו דאפי' באותם טטה חדשים טהיה בורח
ממני אבטלוס היה לו דין מלך וא"כ איז כאן חורה דמי הוטיחו
דיחור לו מלכותו לזה בא ר"י ויליף לה מדכתיב עתה ידעתי
כי הוטיע ה' מטיחו והיינו כשמלך אחר דוד עתה ידעתי טידע
טהוטיעו מאותו עון דבת טבע והיינו מטוס דנחמלו לו כל ע
עונותיו ומ"ל לדוד טנחמל לו אותו עון עכ"ל טאותם ו' חדשים
טהיה בורח מאבטלוס נגודה ממנו מלכותו והיה מתכפר
בטעירה כהדיוט ומ"ה טטחור למלכותו אחר עתה ידעתי כי
הוטיע ה' מטיחו כדן מי שמולך טנחמלין לו כל ע
טונותיו הכלל השילה טרוד לא היה לו דין מלך לא בומן טחול
ולא בומן טהיה בורח ממני אבטלוס דכיון טטטה לב כל ישראל
אחרי אבטלוס לא היה לו דין מלך ועמ"ה היה מתכפר בטעירה
כהדיוט

ובזה כבין כונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים
ההם כאשר ישאל איש בדבר האלקים גם לדוד גם
לאבטלוס ויש לדקדק במה טסייס לו גם לדוד גם לאבטלוס
טהם דברים מויתרים דתוכח תיטי טוס הפרט כוז דוד ואכטלו'
לפאר העולם וכמ"ט וענת אחיתופל אשר יעץ כאשר ישאל איס
בדבר האלקים הרי כלל בזה כל העולם מי יע לדקדק מלת גם
טהיה מויתרת והי"ל לדוד ואבטלוס ועיין מ"ט בדרך החיים
דרוש ב' יע"ט אף כפי דרכינו יאמר נא דה"ט דכיון טרוד לא
היה לו דין מלך בומן טהיה נדרף ממני אבטלוס וא"כ לא היה
נשאל באורים ותומים דהא איז נשאלין כי אם למלך ואם דוד
היה לו דין מלך א"ב אבטלוס לא היה לו דין מלך דחטיב כ
כליטסיס בטלמח וכדא"י בירוש' פ"ג דהוריות דמלך ישראל חטיב
מלך לענין הקרבן מל טגנת וא"ר יוסי בר כוז ובלחוד עד דיהוא
בז נמי טחאו ויליך כליטסי' היו בוטליו אות' ע"כ כלו טחטובי'
בלטסי' טאין להס הוד מלכות מאחר שמלכותם לא היה על פי

נראה

כ" באופן דלא מסכתת לה שיטיבו אורים ותומים לדוד ואכטלו'
טלח דוד היה לו דין מלך אבטלוס היו כליטסיס בטלמח טאין לו
דין מלך ואם דוד לא היה לו דין מלך אבטלוס היה לו דין מלך
וזהו כונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר
ישאל בדבר האלקי' דהיינו אורי' ותומי' והוסיף הכתוב לו דמה
אחרת יתירה היתה באחיתופל מה טלח היה באורי' ותומים והוא
דענת אחיתופל היתה גם לדוד גם לאבטלוס ואלו באורים
ותומים לא היו מטיבין לאבטלוס ולדוד טלח היו מטיבין
לדוד מטוס דהיה לו דין מלך לא היו מטיבין לאבטלוס דחטיב
כליטסיס בטלמח ואם היו מטיבין לאבטלוס מ"ה נטה לב כל
ישראל אחריו לא היו מטיבין לדוד טהרי איז לו דין מלך טהרי
מטעם זה היה מתכפר בטעירה כהדיוט וכמו שכתבתי

ובזה יובן מאי דאמרינו ברות רבתי בפ' ויאמר לה כוענו
לית האוכל נטי הליס ואל ר' יוחנן פתר קרייח כדוד
בוטי הלום קרוב למלכות ותטכ מגד הקודרים טגולדה ממנו
המלכות דאר' הונא כל אותם טטה חדשים טהיה דוד בורח
מאבטלוס לא עלו לו מהמנין טהיה מתכפר לו בטעירה כהדיוט
ויבטו לה קלי טחורה לו מלכותו טנאמר עתה ידעתי כי הוטיע
ה' מטיחו ע"כ ומהר"ש יפה אל תמה בסיוס המאמר דרנה
ללמוד דחורה לו מלכותו מדכתיב עתה ידעתי כי והלא מקרא
חלא הוא בטמחאל דלאחר טנהרג אבטלוס מלך על כל ישראל
והכינו ה' למלך וא"כ למאי אינטרדיך לאתויי קרא דעתה ידעתי
והניחו כתימא אף לפי דרכינו אחי ספור דהוקטסה לו לרבי
יוחנן דתנ"ל טגולדה ממנו מלכותו וא"כ חורה לו איפח דמ"בול'
לא ניטלה ממנו מלכותו דאפי' באותם טטה חדשים טהיה בורח
ממני אבטלוס היה לו דין מלך וא"כ איז כאן חורה דמי הוטיחו
דיחור לו מלכותו לזה בא ר"י ויליף לה מדכתיב עתה ידעתי
כי הוטיע ה' מטיחו והיינו כשמלך אחר דוד עתה ידעתי טידע
טהוטיעו מאותו עון דבת טבע והיינו מטוס דנחמלו לו כל ע
עונותיו ומ"ל לדוד טנחמל לו אותו עון עכ"ל טאותם ו' חדשים
טהיה בורח מאבטלוס נגודה ממנו מלכותו והיה מתכפר
בטעירה כהדיוט ומ"ה טטחור למלכותו אחר עתה ידעתי כי
הוטיע ה' מטיחו כדן מי שמולך טנחמלין לו כל ע
טונותיו הכלל השילה טרוד לא היה לו דין מלך לא בומן טחול
ולא בומן טהיה בורח ממני אבטלוס דכיון טטטה לב כל ישראל
אחרי אבטלוס לא היה לו דין מלך ועמ"ה היה מתכפר בטעירה
כהדיוט

ובזה כבין כונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים
ההם כאשר ישאל איש בדבר האלקים גם לדוד גם
לאבטלוס ויש לדקדק במה טסייס לו גם לדוד גם לאבטלוס
טהם דברים מויתרים דתוכח תיטי טוס הפרט כוז דוד ואכטלו'
לפאר העולם וכמ"ט וענת אחיתופל אשר יעץ כאשר ישאל איס
בדבר האלקים הרי כלל בזה כל העולם מי יע לדקדק מלת גם
טהיה מויתרת והי"ל לדוד ואבטלוס ועיין מ"ט בדרך החיים
דרוש ב' יע"ט אף כפי דרכינו יאמר נא דה"ט דכיון טרוד לא
היה לו דין מלך בומן טהיה נדרף ממני אבטלוס וא"כ לא היה
נשאל באורים ותומים דהא איז נשאלין כי אם למלך ואם דוד
היה לו דין מלך א"ב אבטלוס לא היה לו דין מלך דחטיב כ
כליטסיס בטלמח וכדא"י בירוש' פ"ג דהוריות דמלך ישראל חטיב
מלך לענין הקרבן מל טגנת וא"ר יוסי בר כוז ובלחוד עד דיהוא
בז נמי טחאו ויליך כליטסי' היו בוטליו אות' ע"כ כלו טחטובי'
בלטסי' טאין להס הוד מלכות מאחר שמלכותם לא היה על פי

נראה

שכתב הרמב"ם סוף ה' שנת יפ"ט • וכיון שכן כשחזרו לו למלכותו נכספו לו אותו עון דעת שבע כדון מי שחולק שמתכפרין כל עונותיו • והנה חילוק זה דאיכא בין כהן מנוח למלך דכהן מנוח חף שעבר מכהונתו עדין יש לו דין כהן מנוח ואילו מלך כיון שעבר מנדולתו אין לו דין מלך כי אם דין הדיוט ולפיכך לה מדין נגעים • הלא זה הדבר דאמר' בפ"ג דהוריות ת"ר אשר נטיח יחטא פרט לחולה והקטו מטוס דהו"ל חולה אדחי ליה מנטיחותיה ותרנו אחר רב אבדיה בר חמא פרט לכטיא סגטרע • וינגע ה"אח המלך והיו מגור' עד יום תומו ויטב בבית החפשי' ופרטו דנעשה חפשי מן המלכו' וכהדיוט דמי פ"ב • וכדף זב אמרינן חסם בטי מנייה רבא מר"ן כהן מנייה סגטרע מהו בלמיה אל' הונא בריה דר"ן לר' שפא תניבא והוא אשה כבתוליה יקח אין לי אלא שעבר מחמת קרוי עבר מחמת מומי מנין ת"ל והוא יוסרפו וכו' נגטרע הו"ל כמות ואפ"ה אסור כאלמנה ע"כ • למדנו מכאן דכהן משיח שעבר יש לו דין כהן ואילו מלך שעבר אין לו דין מלך •

וזהו כונת דוד באומר ואל עוד אלה אפי' בטעה פהם עוסקים בנגעים ורואה ההפך שיש בין כהן מניח למלך דמלך כיון סגטרע עבר ממלכותו ויש לו דין הדיוט ומביא שיערה אפ"ה הם אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו כמתי יואיך להם הכ"ל כ"ל דכיון שאינו נסתלקת ממלכותו א"כ כשחזרתי למלכו' כבר נכספו לי כל עונותי כאמור כי אל רחום ה' נושא עון ופסע ועושה חסד לחלפים לזהביו ולבשריו מותיו •

דרוש יג

במדבר אחת החילות בהראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה את גדלך זה המן •

הביבין ישראל חיבה ימירה נודעת להם הן אל כבוד לא ימאס ובכמה מקומות ואת מלאנו טבח עבור גדול בכדור ככל מכל כל • ונרטינו בפ"ק דר"ה דף ז' דב שמואל בר איביה ממשיה דרב מנין לגור דין של עבור דאי"ג שנחמס נקדע שנחמר כה' אלקינו בכל קראינו אליו והכתיב דרש"ה בהמלאו חמם ביחיד הכה כנבור ויש לדקדק דא"כ רבי ינחק דאח"י יפה עקקה לאדם בין קודם ג"ד בין לאחר גור דק מה יענה בפסוק זה דכתיב דרש"ה בהמלאו דמוכח מיניה דים זמן שאינו עונה וזיינו ודאי לאחר גור דין •

וראיתי להרמב"ם ז"ל פ"ב מה' מטובה דין' שכתב ז"ל אעפ"י שהמטובה והלעקה יפה לעולם בעטרה ימים שבין ר"ה ויום הכפורים הוא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרש"ה בהמלאו בד"א ביחיד אבל בגבור כל זמן ששמים מטובה ונועקין בלב שלם הם נענים בלאחר כה' אלקינו בכל קראינו אליו ע"כ • והנה תחלת דברי הר"ם שכתב אעפ"י שכתובה וכו' הם דברי ר' ינחק דלית ליה דאפ"ה גור דין דיחיד נקדע ואפ"ה כתב שיש חילוק בין יחיד לגבור • זלפי פסוק של דברים לא מנינו חילוק בין יחיד לגבור הלא למ"ד גור דין דיחיד אינו נקדע אבל למ"ד דאף גור דין דיחי נקדע לא מנינו חילוק בין יחיד לגבור •

והנראה אנלי בדעת הר"ם הוא דס"ל דלמ"ד גור דין דיחיד אינו נקדע לדידיה ודאי אינו מושיל שום דבר לאחר גור דין וכדאמרנו במאן מוליכו אקדרי ואמריעי כר' יוסי ואמר' תו חסם דק"ו הטב בנתיים מוחלזין לו לא שב בנתיים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלזין לוי' למה דליכא שום תקנתא לאחר גור דין • ומיהו כ"י ימי מטובה אפי' לאחר

ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן דאמר דוד לפני הקב"ה מחול לי על אדתי עון אחר לו ככר התנחל טלמה בנך ואמר כן הבא על אשת דעהו לא ינקה כל הנגע בה כו' וכבר כתבנו לעיל שדואג ואחיתופל היו אומרים אפטר אדם מטובה את הכבשה והרג את הרועה יש לו מטובה אין ישועתה לו כאלקים שלה נתבאר מכל זה טעון זה דעת שבע היה חמור עד מאד עד שלא ניתן למחילה • וכבר כתבנו לעיל שטעמו של דוד שהיה רוצה להרוג לנבל מדין מורד במלכות הוא מטוס דהיה סבירא ליה דכיון דנמשח על שמואל מאותה שעה היה לו דין מלך דהיה סבור דמשח דמלכות הרי דינו כדון מטוס דכהונה טכמטיחתו הדבר תלו ואפ"י טעדין לו מלך מכל מקום יש לו דין מלך וכתו סכת מותרות ט' זל ואבינו הטיבה לו דזה אינו דנבי מלך אין הדבר תלו במשיחה כי אם במלכות וכיון שכן כיון שהיה שאל קיים אין לו דין מלך ואם כן על נבל אינו חייב שיהא מדין מורד במלכות והנה כפי סברת דוד דמשח דמלכות הוא כמשח דכהונה נמצא דאף בטעה שברחו מפני אבטלום ואף סגטרע אכתי יש לו דין מלך ולא היה מתכפר בטעיה כהדיוט כי אם בטעיה כדון מלך וכדמנן בהוריות כהן משיח שעבר ממשיחתו מביא פר כדון כהן משיח ואפילו נגטרע כמו יש לו דין כהן משיח וכתו שכתבנו לעיל ואם כן אף כשחזר למלכותו לא נתחדש לרשום דבר לומר שנחלו לו כל עונותיו • אך כפי סברת אבינו שאתרה דלא דמי מטוס דמלכות למטוס דכהונה ודוד לא היה לו דין מלך כיון שהיה שאל קיים נמצא דכפדרח מפני אבטל' לא היה לו דין מלך וגיטלה ממנו מלכותו ומטוס הכי היה מתכפר בטעיה כהדיוט ואם כן כשחזר למלכותו נעשה מולך מחדש ומי שנעשה מלך מוחלזין לו כל עונותיו וכדילפינן לה מדכתיב בן שנה שאלו במלכו •

וזהו כונת המחמר טובה היתה אבינו לדוד מכל קרבנות שבעולם שאלו עשה דוד אותו מטעה טחטב לפטות לנבל שהיה רוצה להרוג מפני מורד במלכות שהיה סבור עדין מטוס דמלכות הוא כדון מטוס דכהונה ואם כן כל שכן דבזמן בורחו מפני אבטלום שהיה לו דין מלך ואם כן כשאירע לו אותו מטעה דבת טבע אפילו היה מביא כל אילי נביות לא היה מתכפר לו טכך אחר טלמה כן הבא אל אשת דעהו לא ינקה ולא היה לו שום דבר להגלו' כו' שיתכפר לו אותו עון דבת שבע אך כמה שהורה לו אבינו ואמרה שיש חילוק בין מטוס דמלכו' למטוס דכהונה ומט"ה נבל אינו חייב מיתה והודה דוד לדכריה וכשהיה בורח מפני אבטלום היה מתכפר בטעיה כהדיוט א"כ כשחזר למלכותו נחל לו אותו עון דבת שבע כדון מי שמולך שמוחלזין לו כל עונותיו •

ועל פי האמור בענין אש' עיני לנחם מאמרה הפני' קדים • ויש לדקדק כמ"ס דוד ולא עוד אלא בטעה טחם עוסק' בנגעים והחלות עוסקים ומשנמס' ואומרים לו דוד הבא על אשת איש מיתתו כמה דמאי חידושא וכו' בטביל שהיו עוסקים בנגעים לא יהיו מלעינים עליו • ואם הכונה לומר דאפילו בטעה עוסקים בתורה עוסקים ומשנמס' ומלעינים ה"ל ולא עוד אלא אפי' בטעה עוסקים בתורה ומאי אירא נגעים דנקט • אמנם מכלל האמור לעיל ואמר נא דה"ס דאלו המלעינים היו טבורים סרוד מעולם לא נסתלק ממלכותו כיון שהוא מטוס בשמו המכה ודין מטוס דמלכות כזה למנוח דכהונה וכו' לא נתכפר לו עון דבת שבעי אך דוד היה סבור שנסתלק ממלכותו בטעה שברח מאבטלום ומט"ה היה מתכפר בטעיה כהדיוט וכן כמו מטוס דנגטרע טעה חדסים על אותו עון כדאי' בנתי' וק"ל דכתיב נגטרע עבר מנשיאותו ומביא שיערה כהדיוט וכתו

דרך רבים דרוש יב

וכל איכה משתנות ה"ב ביחוד ל"ד דאף גזר דין דיחיד נקדע כל
איכה דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל וכל הגזרה במקום צומת

וכעת לא מנאמי בירור לזה
עוד נראה שיש להכריח דאף ל"ד גזר דין דיחיד אינו
נקדע היינו דוקא לשנות הגזרה מכל וכל אבל כל
היכא דהגזרה במקומה עומדת אלא שמשנתה ממקו למקום
מועיל תפלה ליחיד אף שהדין הוא שגזר דין שלו אינו נקדע
מ"ט המוס דף ז' ד"ה במאן שהקטו לרבנן מי לא מנלינן ברכת
הסנה ומירצו ומה שמתפללין ברכת הסנים היינו כדלקמן
בפרקין שאם פסקו נשמים מועטים שירידם המקו כזמנם ע"כ
והתוס' קיימי ל"ד דגזר דין אינו נקדע ואפי' הכי כבוד דתפלה
מועלת להוריד הנשמים בזמנם וזה פשוט ודוק • ולפי זה אין
חילוק בין יחיד לגזר אלא היכא דנרדף לשנות הגזרה מכל וכל
דנכבד נקדע וביחיד אינו נקדע אבל היכא דלינו נרדף לשנות
הגזרה אין חילוק בין יחיד לגזר יודע דכפ"ד דטבת אימא ח"ד
יאורה אמר רב זב שעות הוי היום כו' שניות יושב ודן את כל
העולם ויש לדקדק דכפ"ד ד"ה אמרינן כמאן מנלין הא דנא
אקנירי ואמריעי כמאן כרבי יוסף ע"כ • ואם כן סברת רב הללו
דכשניות יושב ודן הוי דוקא אליבא דר' יוסי וזה דוחק ואולי רב
סבר כו' ינחק דאמר יפה נעקה לאדם בין קודם גזר דין בין
לאחר גזר דין ומה שיושב ודן הוא כמי שעושה תשובה לקרוע
גזר דינו • אי כמי דאשטר שאינו דן בשניות את היחיד אלא
לרכים גזר דין רבוי אליבא דכ"ע נקדע כמבואר בסוגיא
ד"ה הנ"ל

שוב ראיתי לרש"י פ"ק דע"ז שכתב וז"ל שניות יושב ודן כו'
יוסי דאמר במסכת ר"ה אדם נדון בכל יום דכתיב
דבר יום ביומו ע"כ • וקשה דלמאי לא אוקמה כו' ינחק וככ"ע
בדכתיבנא: ונראה דהדין עמו מטיס דכפ"ד דר"ה דף ז'
אמרינן ח"ד יוסף כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כמאן
כו' יוסי ואכע"ל לעולם כרכנן וכדו' ינחק דא"ר ינחק יפה
נעקה כו' • הרי מבואר דאפי' רבנן דאמרי דאדם נדון ברה"ה
מזו סברי כו' ינחק דא"ר יפה נעקה אפילו לאחר גזר דין ואפי'
לא קאמר דאדם נידון בכל יום משום דלעולם הדין הוא ברה"ה
וגזר דין הוא ביום הכפורים אלא שאם עשה תשובה גמורה
מועיל לו אפילו אחר גזר דין • ואם כן הויא דפ"ק דע"ז דקאמר
דבכל יום ויום דן בשניות לא מנינן לאוקומה אלא כרבי יוסי
דאמר דאדם נידון בכל יום דלרבנן אף דנימא דסברי דיפה
נעקה אפי' לאחר גזר דין מ"ל לא טייד למימר אליבא דאדם
נידון בכל יום •

ונראה דהא דאפילו בפ"ק דר"ה דר"ה אומר גזר דין
דיחיד אינו נקדע ור' ינחק ס"ל דנקדע אינו תלוי
במחלוקת זה דרבנן ור' יוסי דרבנן אית להו דאדם נידון ברה"ה
ור' יוסי אית ליה דאדם נידון בכל יום • דרבנן מזו סברי כרבי
אלעזר וכסברת ר' יוסף דאמר כמאן מנלינן אקנירי ואמריעי
כו' יוסי דלא אסכח לה פתרי אלא כו' יוסי • ומזו סברי ברבי
ינחק ובתירוץ דאי בעית אימא לטולם רבנן וכדו' ינחק • ורבי
יוסי נמי מני סבר כו' אלעזר שאם גזרו עליו בשניות סוס דבר
אינו נקדע ומזו סבר כו' ינחק דאפילו גזרו עליו איזה דבר
בשניות נקדע •

וראיתי להרב מהר"ש יפה בפ"ק דר"ה סי' אהא דאמרינן
התם ר' ינחק רבה בשם רבי • מלך וכבוד נדונין
בכל יום שכתב וז"ל מלך וכבוד ס"ל דאדם אינו נידון אלא ברה"ה
ומ"ל מלך וכבוד לחסיבות נדונין בכל יום וז"ל דאי זכו בכל
יום תתפדך גזרתם מה שאין כן ביחידים שגזרו דינם ברה"ה ואת'
שנתתם

לאחר ג' נקדע והיינו דאמרי' ויחיד אימת כל' דיט זמן דיחיד
יש לו דין עבור ומדלא אמרו דדרטו ה' בהמנאו מיירי קודם ג' ד'
משמע דס"ל דפסטי' דקרא חיירי דבזמן שהוא נמנא לעולם
עונה וליבא למי' דליבא גזר דין כי אם ביה"ד שהרי כתב
הרמב"ם פ"ג מה תשובה דין ג' דליבא ג' ד' ברה"ה לרשעים גמורי'
אלא ודאי דכתי' הללו אף דליבא ג' ד' נקדע והיינו דאמרי' הטב
בנמים מוהלין לו והיא מלמא פסיקת' בין דליבא ג' ד' בין דליבא
ולמ"ד דאף ג' ד' דיחיד נקדע לעולם מ"מ מודה שיש חילוק בין
יחיד לגזר וב"כ יש חילוק בין ז' ימי תשובה לשאר הימי' והיינו
דכו' ימי תשובה אף דליבא ג' ד' והוא יחיד התשובה היא יפה
ביותר ומתקבלת מיד אבל בשאר הימים אינה כ"כ יפה והנכבד
יש להם כל הימים דין ז' ימי תשובה ומה שהכריחו לומר זה הוא
מהכרח הפסוקים הם המדברים דרטו ה' בהמנאו ובתיב בכל
קדמינו אליו • ופריך בנ"ה אהא דאמרי' דב"ד דנכור מיקרע ט"ס
יורדי הים ונות' לו' לך נעקו קודם ג' ד' נענין כו' ומשני הכי נמי
ביחידים דמו • והנ"ה דהמקטן עלה בדעתו דכל יורדי הים
הן מתפללים חסיבי כנכור ודמי ליה לא כי אלא כיחידו דמו •
א"ק תמ"ס התו' זול והיא דטבת דר' יוסף כה"ב דדמי
לרכים דהוא מגלי בהדי על כל חולים ע"כ וא"כ כל יורדי הים
נמי אמאי לא חסיבי כנכור וז"ל דשאני ההיא דא"היה מתפלל על
כל החולים מ"ה חסיבי כנכור וה"ה א"ה מתפלל על כל יורדי
הים חסיבי כנכור אף החולי' או יורדי הים שכל א' מתפלל על
עמיו כיחידים דמו ודוק •

וראיתי בתוס' פ"ק דטבת דף ז' אהא דאמרינן ר' יאודה
אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל שהקטו
בפס ר"מ מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יאודה כו' ובתו' בסוף
דבריהם ולפי מאי דמשני התם אכע"ל כדו' ינחק דא"ר ינחק
יפה נעקה לאדם בין קוד' גזר דין בין לאחר גזר דין אפי' הכא
שפיר ע"כ • ולא ידעתי כונתם דמי לא ידע בכל אלה דלפי האי
בעית אימא ליבא קושיא כלל והקושיא אינה אלא לרבי יוסף
דאמר כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כרבי יוסי
דמשמע דלרבי מאיר ורבי יאודה לא מהניא גלותא והכא מנינו
דר"מ ור"ה היו מתפללים על החולים ודבריהם נרכים אלני
תלמוד ודוק •

ויש להסתפק בהא דאמרינן גזר דין דנכור נקדע וכן
למ"ד אף גזר דין דיחיד נקדע אם הוא דוק מרעה
לטובה אבל מטובה לרעה לעולם אינו נקדע או דלמא דכי הכי
דנקדע מרעה לטובה ה"ב מטובה לרעה וראיתי בפ"ק דראש
השנה דף יז שהקטו מתיבי עיני ה' אלקיך בה עתים לטובה
עתים לרעה כו' לטובה מיהא ליקרעיה לגזר דיכיהו ולוסיף להו
ומשני שאני התם דאשטר בהכי • ומדלא פריך אלא לטובה מיהא
ליקרעיה משמע דמהחלוקה האחרת דהיינו לרעה לא קשיא ליה
משום דלעולם מטובה לרעה אינו נקדע • ומיחו' יש לדחות
דלעולם המקטע לא הו"מ להקטות בכח כי אם מחלוקת לטובה
דאלו מהחלוקה האחרת היינו יכולים לדחות דמחובה לרעה
לעולם אינו נקדע • אבל כפי התירוצ' שידעו שאני התם דאשט'
בהכי ליבא למימשע מידי דלעולם א"ה מטובה לרעה נקדע •
ומאי דהא"ל לפחותי מהם אי אפשר סביר גמורה גורה הוא משום
דאשטר בהכי שמורידן כלא בזמנו על הארץ שאינה נרכה אבל
לעולם הוי' מאי אפשר בהכי אף מטובה לרעה נקדע • ואשטר
נמי דלפי המסקנא מטובה לרעה לעולם אינו נקדע ומה שמורידן
שלא בזמנו הוא משום דאינו תסנה הגזרה מכל וכל שהרי נשמים
מרכי' מוריד אלא שמורידן שלא בזמנו דודאי מלמא דפסטי'א
היא דכי היכי דלגזר כל היבא דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל
וכל

הוא מוזן רב טראימי שגורך הגבור בו ומינוהו עליהם להיות מוניח ומביא את ישראל וסדרן הוא שמי שגורך הגבור בו נשאל באורים ותומים :

ובזה כנין כונת אביגיל באומרה והיה כי עשה יעשהה' לאדוני ככל אשר דבר וגו' * וכבר כתבנו יישוב להמשך הפסוקים של ויבוח אביגיל עם דוד לעיל בדרך המלך בדרוש א' ובדרוש ב' יע"ס * אף על פי דרכינו נאמר כונה אחרת בפסוק זה * ונחקור חקירה אחת באותה אנדה דלעיל שנחלק דואג עם הסנהדרין למען דעת כמאן לפניו שהרי דואג מן הסנהדרין היה ואכיר הרועים קראו הכתוב *
ונראה דמחלוקת דואג עם הסנהדרין היה באימה שכתבנו לעיל דאחריו בנמ' מה"מ אמר ר' אבהו דלמחר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד וכו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה מכוון מלחמה וכל העדה זו סנהדרין * והקטו החידושים דלמלך למה לי קרא תיפוק לי דבהדיא כתיב קח את יהושע בן נון וגו' ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' * הרי בהדיא דנשאלין למלך ואם כן למה לי דכויא דהוא לאתויי מלך והמנדיל התימה הוא רש' זל שכתב הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא * והדבר קשה דכיון דלא למדנו דהוא זה יהושע אלא מכוון דמשתעי קרא ביהושע א"כ כיון ד דביהושע כתיב בהדיא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו אתו למה לי קרא דהוא * ותי' דמיהושע ליכא למימר לסתם מלך דהו"א שאני התם דאייטריך לנאול באורי' ותומים משום חלוקת הארץ היתה על פי אורים ותומים וכמבואר בנמ' זכנ' נמי ביבוסה של א"י היתה ע"י אורים ותומים ומס' נכאל יהושע באורים ותומים אבל בבאר מלך הימא דאינו נכאל קמ"ל יתורא דהוא לרבות סתם מלך היתה נכאל באורים * ומ"ס רש"י הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא ה"ק דמכ"ל דהוא זה מלך דבשלמא וכל בני ישראל אתו דאחריו זה משום מלחמה היינו משום דאחריו דפירוט הכתוב הוא שכל מי מנין ישראל אתו לגשת למלחמה אחריו וכן וכל העדה זו סנהדרין היינו כדאמר' ואם כל עדת בני ישראל ישנו זו סנהדרין * אבל במילת הוא אין בה שום רמז לו דבמלך משתעי קרא * לזה בא רש"י ז"ל ותיקן הענין ואמ' דהא ביהושע משתעי קרא וע"כ הוא קאי ליהושע ואם אינו ענין ליהושע דהא כפי' כתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו באורים תנהו ענין לסתם מלך דומיא דיהושע דביה משתעי קרא * והנה כל מה שלמדנו דנשאלין למי שגורך הגבור בו הוא משום דדרטינן יתורא דהוא לרבות סתם מלך ואייטיר לן תרי דכויי חד דוכל בני יס' אתו וחד דוכל העדה וסדינן חד דכויי למי שגורך הגבור בו ואיידיך לב"ד * אבל אם לא דרטינן הוא ואית לן תרי דכויי לבד לא מרבינן מי שגורך הגבור בו ודרטינן וכל ישראל אתו לרבות סתם מלך דלא נמרינן ליה ממאי דכתיב קרא נבי יהושע ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו משום דאיכא למימר דשאני יהושע דנשאל משום כבישתה של א"י ומלחמה אבל שאר מלכים הימא לא מה"מ אנטריך קרא דוכל בני ישראל אתו לרבות סתם מלך דהיינו כפסוקו מי שכל ישראל אתו * וכל העדה דרטינן ליה לסנהדרין וכמו שדרשו ואם כל עדת ישראל ישנו אלו סנהדרין * אבל מי שגורך הגבור בו לא נתרבה מן הכתוב ואם כן מכ"ל דנשאלים למי שגורך הגבור בו * והנה איכא תנא דלא דרוש בעלמא יתורא דהוא ודואג הכי הוה ס"ל ללא דרטינן יתורא דהוא לרבות ואם כן אייתיר לן תרי דכויי וכל בני ישראל אתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיידיך לרבות סנהדרין אבל אגן קול' אליבא דהלכתא דדרטינן הוא כדאימא בכתה דוכתי ואם כן דריבויי' דהוא מרבינן סתם מלך

שנחתם אין להשיב ואמי דמנל' הסתא אקניני ואמריעי הא אמרינן דהוי דוקא כר' יוסי וא"כ נב דאחריו ואי בעית אימא לעולם כרבנן וכו' ינחק אפטר דרבי לא ס"ל הכי עכ"ל * משמע דס"ל דרבי לא מני סדר כרבי ינחק דאי ס"ל כרבי ינחק מאי אירייה מלך וכבוד אפילו יחיד נמי אלא ודאי דלא ס"ל כרבי ינחק * ולא ידעתי איך יתכן לומר דכר זה דלר' ינחק אדם נידון בכל יום והא בהדיא אמרינן לעולם כרבנן וכו' ינחק והביאו הרב ז"ל הרי דאף רבנן דס"ל דאדם נידון ב"ה מנו סברי כרבי ינחק דאית ליה יפה נעקה ולכן דברי הרב ז"ל דריבין לי תלמוד *
ורע שלפי מאי דאמרין בירושלמי דמלך וכבוד נידונים בכל יום והכי אימא נמי בנמר' דידן פ"ב דסנהדרין משמע שאף דיחיד נידון כר"ה מלך וכבו' שאני שנשטנו לעילוי'א נידונים בכל יום * ולפי זה קטיא לי על דברי רש"י בפ"ק דע"ז הג' דאוקי דברי רב דאמר בשניות יוסב ודן כר' ינחק ואמאי לא אוקמה במלך וכבוד דלכ"י נידונים בכל יום *
עוד מנינו מעלות הגבור כי רבה היא העולה למעלה * והענין הוא דאחריו כפי' דיומא אין נשאלין באורים ותומים להדיא אלא למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו *
ואמרינן בפ"מ מה"מ א"ר אבהו אמר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו וגו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה משום מלחמה ע"כ * וליכא למימר דדוקא משום מלחמה הוא דשאל באורים ותומים אבל מי שאינו משום מלחמה אף שגורך הגבור בו אינו נשאל באורים ותומים * דהא במתניתין תנן למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו * ואף שכרייתא לא נקט אלא משום מלחמה * מה"מ נראה דלאו דוקא שהרי במתניתין נקט בהדיא ולמי שגורך הגבור בו דהוא כולל כל מי שגורך הגבור בו וליכא למימר דכרייתא מפרשה למתני' דקתני ולמי שגורך הגבור בו דהיינו משום מלחמה ולומ' דדוקא משום מלחמה אבל מי שאינו משום מלחמה אף שגורך הגבור בו אין נשאלין * שהרי כתב הרמ"בס זל סוף ה' כלי מקדש זול וכל בני ישראל אתו זה משום מלחמה אומי שגורך הגבור בו ע"כ הרי דס"ל דלאו דוקא משום מלחמה אלא כל מי שגורך הגבור בו נשאלין לו ומקרא דוכל בני ישראל אתו נפקי כולהו ובהדיא אמרינן באגדת סמואל הביאו הרב כלי יקר זל לא נטרד דואג מן העולם עד שהמרה בסנהדרין בטעה שאמר דואג ונאל לו באלקים שפסאו מלך לפי שאין נשאלין אלא למלך אמרו אבנר ועמסא תנן כסם שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו ח"ל דואג אין נשאלין אלא למלך ח"ל שאלו לכו לסנהדרין אמרו לו הסנהדרין כסם שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו באו ואמרו לנאול כך אמרו הסנהדרין באותה שעה המרה דואג בסנהדרין ואמ' אין נשאלין אלא למלך מיד ח"ל שאל זא ופגע בכהני' ע"כ * ואפטר דהרמב"ם הוניה דין זה מאגדה זו זאת אומרת דהסנהדרין דכד' עשה אחימלך במה שנשאל לדוד באורים ותומים לפי שהיה שגורך הגבור בו * והוא שהשיב אחימלך לנאול היום החילותי לנאול לו באלקים ופרס' בתמיהא זה ימים רבים שגורך הגבור בו שמונהו מוניה ומביא ישראל ומאז אנו כואל לו באלקים * ולא ידעתי מה תשובה היא זו של אחימלך שאם שאל האשמוני בסביל שמעט שפעס אחת טאל לו באורים ותומים מה השיב לו אחימלך טזה ימים רבים כיואל לו * אף עם האמור אית'א ספיר טכונת אחימלך היא לומר לנאול שאין לו דין מורד במלכות במה שטאל לו באורים ותומים לפי שהוא לא נאל לו מדון מלך אלא מה ששאלתי לו הוה

דרך הרבים ריוש יג

ובזה יתייבש מאי דאמרינן במדרש שמואל דוד אצחאיה
לאחימלך שהיה עושה לחם הפני' בטבת אמר ליה
דוד כיום השבת יעריכנו עריכתו בטבת ואיך מעשהו בטבת את'
לו אחימלך כך למדנו דואב דמעשהו דוחה את השבת אמר לו
דוד כך מקובלני עריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת
ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא שהרי באותה טעם שבא
דוד אל אחימלך מסוכן היה שחזו בולמוס שהרי אכל מלחם
הפנים שאסור לזרים וכדכתיב בקרא ליהוי הכי איתא בפ"א
דמנחות עלה ג"ו ואם כן בטעת טירוף הדעת כואת כחזו
בולמוס מה לו לדוד לזרות את העם את המעשה אשר יעשו *
ועל דרך הפסגה אפשר היה לומר מדוד עיקר כונתו היתה לשאול
באורים ומתים לידע את הדרך אשר ילך בה וחסם מאחימלך
אולי יהיה סבור כסברת דואב שאין נשאלין אלא למלך ולא למי
שנורף הנכור בו שהרי ראינו שאחימלך מתורתו של דואב היה
יונק סך אמר כך לדברנו דואב דמעשהו דוחה את השבת ואם
בטעת מעשה היה אומר דוד לאחימלך שהיו הוא דנשאלין למי
שנורף הנכור בו לא יסעם אליו אחימלך דק"ל תלמוד חכם
שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת שומעין לו ואם לאו
אין שומעין לו וכדאיתא בפרק הערל עלה ע"ז *

ובל זה הוא דוקא במלחמה שנוגע בדבר וכמו שכתבו שם
התוס' ואם כן דוד לא היו שומעין לו בטעת מעשה
במה שאמר דנשאלין למי שנורף הנכור בו לכן רנה לומר אל
דיו זה דנשאלין למי שנורף הנכור בו הוראה אחרת דעריכתו
בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת דבזה לא היה נוגע בדבר
וכיון דקאמר מלחמה אחרת כדדין הך מלתא שאנו נוגע בדבר
מהימין בכל וכדאמרינן בפרק גושאין על האנוסה עלה ג"ח על
גר אחד שנכח אשת אחיו מאמו ואמרו לו מי הרשך ואמר על
ספסל זה יסב ר' עקיבא ואמר שני דברים נר נוסח אשת אחיו
מאמו ואמר ויהי דבר ה' אל יונה שנית כו' והקשו ומי מהימין
והא אמר רב כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת
שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ותיירנו שאנו הכא דקאמר
מעשה אחרת בהה"פ * ופירש רש"י שאנו הכא דקאמר
מלחמה דיונה בן אחימי בהדה ומנו דמהימין אהא מהימין נמי אהא
דכיכרים דברי אמת דביחד קבלן ע"כ * ואך לפי דרכנו נאמר
באופן אחר ונחקור עוד במחלוקת זה לדוד ודואב שנחלקו במעש'
דלחם הפנים מדוד סבור שאין מעשה לחם הפנים דוחה את
השבת ודואב סבור שמעשה לחם הפנים דוחה את השבת כמה
היתה עיקר מחלוקתם *

ונראה דזה יובן עם מאי דתנו בפרק שתי הלחם אחת שתי
הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתו בחוץ
ואשייתן בפנים ואינן דוחות את השבת ר' יאודה אומר כל
מעשיהם בפנים ע"כ * והנה בדברי הרמב"ם בדיוס אלו יש לנו
אריכות דברים והדברים עמוקים * אף בירורן של דברים כך
הוא דאי עשיית לחם הפנים היתה בכלי שרת ונתקדש הלחם
אליבא דכולי עלמא דוחה את השבת מטום דאי עביד ליה מוצרכ
שבת איפסיל בלינה מאחר שנתקדש בכלי וכמו שהקטו בגמרא
דאי תנור מקדש על כרחין דוחה את השבת דאי לא אפסיל בלינה
ובל זה הוא פשוט * וכבר הסכימו האחרונים ז"ל הרב בעל
לחם משנה והרב בעל ברכת הזבח ז"ל שהרמב"ם ז"ל דחנור כל
קודם חול היה ולא היה מקדש ובפ"ט דזבחי' עלה פ"ח תנן דכלי
שרת אינם מקדשים אלא בקדש ע"כ ופרט' בקדש בעורה ע"כ *
והנה אליבא דת"ק דאית לי' דלישתן ועריכתו בחוץ נמצא דלא
נתקדשו בכלי כיון שכל מעשיה' בחוץ ומטום הכי אינם דוחים את
השבת מטום דאינם נפסלים בלינה דכיון דמעשיהם בחוץ לא

מלך ואייתר לן תרי רבווי וסדינן חד למי שנורף נכור בו וחד
סדינן ליה לסנהדרין הכלל העולה מדואב לא הוה דריס יתורא
דכוח ומטום הכי הוה ס"ל דאין נשאלין למי שנורף הנכור בו
ודוד והסנהדרין דרטי יתורה דהוה ומטום הכי ס"ל דנשאלין
למי שנורף הנכור בו *

ובזה יובן מאי דאמרינן בפרק חלק א"ר יצחק מאי דכתיב
מה תהלל ברעה הנכור חסד אל כל היום אמר ליה
הקב"ה לדואב לא נכור בתורה אתה מה תהלל ברעה לא חסד
אל נטוי עליך כל היום ע"כ ופרט' ז"ל והלא נכור אתה בתורה
למה תהלל לספר לטון רעה על דוד לא חסד תורה עליך לא
חסם בתורה אתה דכתיב ותורת חסד על לטונה ע"כ * ויש
לדקדק דלמה אנטרין להקב"ה לטכוחי לדואב שהיה נכור
בתורה ושהיה חכם בתורה למה שרונה להאשימו כמה שסיפר
לטון רעה על דוד אף מדואב היה עם הארץ ראוי להאשימו על
עבירה הלזו דלטון רעה שהיא מן המצות המוטבלות * ועוד יש
לדקדק באומריו מה תהלל ברעה מה היה זה ההלל על דואב
ועוד יש לדקדק במלת רעה מה היה הכונה ורש"י פירש שהוא
לטון רעה על דוד * אף עם מה שכתבנו גראה דיובן הכל והנה
התלפת הפסוק כך הוא כביא דואב האדומי וינד לשאול ויאמר
לו בא דוד אל בית אחימלך מה תהלל ברעה הנכור וכו' ודבר
ידוע הוא מדואב היה טובא של דוד והנה כבר כתב' מדואב כל
מנחתו שאמר לשאול בא דוד אל בית אחימלך הוא לומר שהוא
מורד במלכות מטום דאית ליה דאין נשאלין אלא למלך ולא למי
שנורף הנכור בו וכמו שכתבנו לעיל מדברי רז"ל ועיקר התכלית
היה שיהיה אחימלך נעבט על ידי דוד מטום דכל מי שחברו
נעבט על ידי אוקרי רע ומאן דאוקרי רע אין מכניסין אותו
במחיתו של הקב"ה וכמו שכתבאר כל זה לעיל בדרך המלך
באורך *

ודוה הכונה בבוא דואב וינד לשאול בא דוד ל בית אחימלך
מה תהלל ברעה כלומר שאתה מתהלל שהשגת כל
מיוקסך להסב תאר זה דרעה על דוד לומר מאחר דאין נשאלין
למי שנורף הנכור בו נמצא דאחימלך נעבט ע"ז דוד ונמצא
דדוד נקרא רע לא נכור בתורה אתה ולא חסם בתורה אתה
כלומר אם היית כאחד האדם הייתי אומר דלמא שברת דלא
דרטינן יתורא דהוה ואם כן אייתר לן תרי רבווי דהיינו וכל בני
ישראל איתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיך לרבות
סנהדרין אבל מי שנורף הנכור בו לית לן קרא דנשאלין לו אבל
מאחר שכוין בתורה אתה וידעת דדרטינן יתורא דהוה אם כן
מייתורא דהוה מרבינן סתם מלך ואייתר לן תרי רבווי וע"כ
סדינן חד למי שנורף הנכור בו ואיך לסנהדרין ואם כן מה
תהלל ברעה דאדרבה דוד כדיון עשה שהרי נשאלין למי שנורף
הנכור בו ואם כן לא נעבט אחימלך ע"ז דוד לפי מדוד כדיון עשה
במה שנשאל באורים ואדרבה דואב הוא שנקרא רע שנעבט
אחימלך על ידו כמה שהורה שלא כדיון שאין נשאלין למי שנורף
הנכור בו * והיינו דאמרינן התם בפ"ח א"ר אמי אין תורתו של
דואב אלא מעשה ולחון שנאמר ומשא ברטינו עלי פיד ע"כ *
ופרט' עלי פיד ולא כלב סוה שהיה דורס שאין נשאלין למי
שנורף הנכור בו לא היה כי אם מספה לחון אבל כלבו היה
ידוע האמת דנשאלין למי שנורף הנכור בו שהרי נכור בתורה
היה וידע דדרטינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן תרי רבווי
חד לרבות דנשאלין למי שנורף הנכור בו ואיך דנשאלין
לסנהדרין הכלל העולה דדואב היה אומר דלא דרטינן יתורא
דהוה ודוד והסנהדרין ס"ל דדרטינן יתורא
דאח *

ובזה

הפנים היה בחוף ואם כן פסדא אחר כך לשאול באורים הנודק
אחימלך לשאול לו לפי שכבר הורה דוד הלכה למעשה במילתא
שאינו נוגע בדבר דררטינן הוא ואם כן כיון דדררטינן הוא על
כורחין מרבינן דנשאלין למי שגורף הכבוד בו וכמו שכתבנו
באופן שכל מנתתו של דוד בויכוח זה לא היה בו אם למלכות זה
להשאל באורים ותומים •

ועם זה יובן מאמר הכתוב ויאמר אליו שאול למה קשרתם
עלי אתה וכן ישי בתתך לו לחם וחרב ושאל לו
באלהים ע"כ ויש לדקדק דבשלתא קוביט ושאל לו באלהים ניהא
דהיינו עשית אותו מלך דהוא ס"ל דאין בשאלין כי אם למלך וגם
הקוביט פנינת החרב ניהא דאיפטר שקוטימו היתה לפי שהיתה
חרב גלית שהיתה באהל מועד בדכתיב הנה היא לוטה בשמלה
אחרי האפוד וכתבו המפרשים שהניחו אותה באהל לזכרון הנס
דאפטר שהאשימו למה נתן אותה לרוד מאחר שהוא היה רונה
שתהיה עם לעולם לזכרון הנס ואפטר גם כן שחשב שאול סוד
רנה לקחת זאת החרב להתפאר בה כלומר שישם התשובה
הנדולה בישראל שהרב את גלית ובשביל זה לו תאות המלוכה •
אך כמה שהאשימו כמה שנתן לו לחם לא דעתו מאי קשיא ליה
וכי משום דרוד היה מורד במלכות והיה מסוכן שאחיו בולמוס
ובדאיתא בנמר' וימחירו למות ברעב זו לא שמענו דאף דרשות
למלך להרוב למי שמרד בו פשיטא שאין רשות לאחר להורגו
מאחר דקול טאם רנה המלך שלא להרנו הרשות בידו וכדכתב
הרמב"ם ז"ל בה' מלכים •

ומעולם תמהנו על מאמרם ז"ל באופן שרק נגמר הדין
לדתייה ליואב ודייניה כו' אמר ליה ניויל אבנר
אמאי קטליתא לעממא אחר ליה בממא מורד במלכות היה
דכתיב גואמר לעממא הזעק לי את איש יאודה שלשה ימים וגו'
וכתיב וילך עממא להזעיק את יאודה ויחר מן המועד וגו' דמה
טענה היא זו דהן לו יהי דעממא היה מורד במלכות מ"מ מי התיר
לי ליואב להורגו שהרי שלא ברשות דוד הרנו וכדכתיב וגם אתה
ידעת את אשר עשה לי יואב בן נרויה אשר עשה לשני שרי גבאות
יסדאל לאבנר בן נר ולעממא בן יתר וגו' הרי שהרבות עממא
היתה שלא ברשות דוד • ואם כן מה התנכל יואב בדריגת עממא
באומרו שהיה מורד במלכו • ולא די לנו זה הנצטר אל דכנתרא
אמרינן שהיבנו ליואב דעממא לא היה מורד במלכות משום
דאכין ורקין דרש כו' דמה להם בט"ב זו דהן לו יהי דעממא טענה
דין והיה מורד במלכו מי המיר לו ליואב להתברר על ריב לא לו
ולמרוב את עממא ויש בזה אריות דכרי' אך הדין דין אחת טאם
מי שהיה מורד במלכות לא הותר לשום אדם להורגו • ואם כן
חירנו למשך דקדקנו דמה היה זה אפס שהאשימו שאול לאחימלך
במה שנתן לחם לרוד מאחר שהיה דוד מסוכן שאחיו בולמוס •

אך נראה דזה יובן עם מאי דתנן בפ"ב דמעילה לחם הפנים
מועלין בו משהוקדש קרם בתנור הוכשר ליפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים ולהסדירו ע"ג הכללן • ובני שאר מנחות
תנן המנחות מועלין בהם משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ע"כ • והטעם שיש חיבוק בין
מנחות ללחם הפנים דגבי מנחות משקדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ואו לחם הפנים לא הוכשר ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים אלא תקדימת הפנים והילך • הוא
הדבר אשר דברנו דלחם הפנים דנעשה בחוף אינו מתקדש בכלי
לפי שאין כלי שרת מתקדשין בו אם בעוהה אפ"ל המנחות שכל
מעשיהם הם בפנים וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל כיון שקדשו בכלי
מתקדשו • וכבר כתבאר למעלה שהטעם דמעשה לחם הפנים
בחוף היינו מצום דדררטינן הוא •

מתקדשו ואי משום האשים שהיה בפנים הא אמרינן דתנור של
קדש חול היה ואינו מקדש ור' יאודה אית ליה דכל מעשיהם
בפנים ומסו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאף ד' יזא דתנור
אינו מקדש מ"מ כבר נתקדש בכלי מאחר שמעשיהם בפני' וכיון
סכן אי עביד ליה מאתמול אפסיל בלינה ומשום הכי דוחה את
הטבת ובתורת כהנים בקרשת אמור גבי לחם הפנים אמרינן
והיתה לאהרן ולכניו ואכלוהו במקום קדוש מלמד שאכלתה
במקום קדוש תנין אפיייה במקום קדוש תלמוד לומר והיתה יכול
אף ליטתה ועריכתה במקום קדוש תלמוד לומר הוא רבי יאודה
אומר כל מעשיהם בפנים ע"כ • נתנינו למדין דתנא קמא דרש
הוא וממעט ליה ועריכה שאינה בפני' אלא בחוף וכיון שהליטה
והעריכה היתה בחוף על כרחין שמדידת העשרון נמי היתה בחוף
שאם המדידה היתה בפנים הרי נתקדש הלחם בעשרון שהרי
פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות כלי המקדש שכל מדות היבט
נתקדשו ואם כן אף מוגיאים אותם לחוף דמננייא מלתא וכמו
שכתבו התוס' או משום פיסול יוגא וכמו שפרש"י אלא ודאי
שהמדידה היתה בחוף ואין העשרון מתקדש דאין כלי שרת
מתקדשים אלא בפנים תוך העזרה וכן כל מעשיהם היה בחוף
דהיינו ליטה ועריכה ומשום הכי איכס דוחים את הטבת שאינם
נפסלים בלינה ורבי יאודה לא דרש הוא וסבירא ליה דכל
מעשיהם בפנים ואם כן גם המדידה היתה בפנים ונתקדש
בכלי דהיינו העשרון ועוד טעם הכלי שהיו לפים בו היה מכלי
שרת ומקדש וכמו שהכריח זה מרן בקרק' ז' מהלכות מעשה
הקרנות דין ו' יע"ש • וכיון שנתקדש בפנים פשיטא שדוחה
את הטבת דאי לא אפסיל בלינה וכמו שכתבנו • הכלל העולה
דמאן דאית ליה דאין מעשה לחם הפנים דוחה את הטבת דרש
הוא ומאן דאית ליה דמעשה דלחם הפנים דוחה את הטבת לא
דריש הוא •

ובזה נבא לכונת המאמר דרוד המלך כל מנתתו לא היתה
כי אם לשאול באורים ותומים לידע את הדרך אשר
ילך בה לפי שהיה נרדף מפני שאול ורוד חסס אולי אחימלך לא
ישאל לו באורים דאפטר דאילו בטת דואג דלא דריש הוא
ואם כן לית לן קרא לרבות מי שגורף הכבוד בו שהיה נשאל
באורי' ואף אם יאמר דוד בשעת מעשה סכן הוא הדין דדררטינן
הוא ואם כן בשאלין למי שגורף הכבוד בו אפטר שלא ישמע
אליו אחימלך ויאמר דלא דרטינן הוא שהרי דוד המלך נוגע
בדבר היה בהך מילתא לומר דדררטינן הוא ומרבינן למי שגורף
הכבוד בו לשאלת אורים ותומים וקול דכל ת"ח שנוגע בדבר
ואמר הלכה אם בט"ב מ"מ אחרת איך שומעין לו וכמו שכתבנו
לעיל ולפיכך כשראה דוד את אחימלך שהיה עושה לחם הפנים
בטבת לפי שהיה סבור דמעשה דלחם הפנים דוחה את הטבת
ועל כורחן טעמו הוא דס"ל דכל מעשה דלחם הפנים אף ליטתו
ועריכתו היה בפנים דלא דריש הוא וכסדרת רבי יאודה ומשום
הכי הוה סבירא ליה שדוחה את הטבת דמאחר שנתקדש בכלי
שרת אי עביד להו מערב שב' אפסיל בלינה אמר לו דוד עריכתו
בטבת ואין מעשהו בטבת והטעם משום דדררטינן הוא ואמרינן
דליטתו ועריכתו היה בחוף ולא נתקדש העשרון משום שאין
כלי שרת מתקדשין אלא בעזרה ומשום הכי אינו דוחה את הטבת
וכשאתר לו אחימלך כך למדנו דואג דמעשה דלחם הפני' דוחה
את הטבת ודואג אזיל לזיטתיה דלא דריש הוא וכמו שכתבנו
למעלה וכיון דלא דריש הוא נמלא דכל מעשה דלחם הפנים
היה בפנים ומסו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאי לא אפסיל
בלינה • אז אמר לו דוד כך תקובלני שאין מעשה דלחם הפנים
דוחה את הטבת והטעם משום דדררטינן הוא וכל מעשה דלחם
הפנים

דרך הרבים דרוש יג

בטענתו עם אחימלך ועיקר טענתו היא כמה ששאל לו באלקים
טענתו מלך וכמו שדרשו רבותינו ז"ל אלא שאפשר לו לאחימלך
לטעון שהוא לא עשהו מלך ומה ששאל לו באלקים הוא משום
דסבירא ליה דנשאלין למי שגורג הגבו' בו לזה הקדים לו לומר
למה נפת לו לחם דהיינו שקראו פניו בתגור על כרחיך לומר
דלא דרסת הוא ואין בין קוד' שקראו פניו בתגור לאחר שקראו
פניו בתגור ואם כן על כרחיך לומר דמה ששאלת לו באלקים
הוא משום דסבירא לו דיש לך דין מלך ואם כן הוא חייב מיתה
משום מורד במלכות.

הבלל

העולה הוא דדואג לא הוה דריש הוא ומשום הכי
הוה סבירא ליה דאין נשאלין למי שגורג הגבו' בו
ונמשך לו גם כן מזה דמפסה דלחם הפנים דוחה את השבת אך
אכנר ועמטא והסנהדרין סבירא להו דדרטינן הוא ומשום הכי
סבירא להו דנשאלין למי שגורג הגבו' בו וכמו שכתבנו *
והנה כפ"ב דקדושין עלה מ"ג אמרינן דבכל התורה כולה אין
שליח לדבר עברה משום דנלי קרא במעילה וטבירה ומכירה
דיש שליח לדבר עברה ואם כן הוה טני כתיבין הבאים כאחד
דקיימא לן דאין מלמדים והקטן בנמ' למאן דאמר שני כתיבין
הבאים כאחד מלמדו' ניגף ממעילה וטבירה ומכירה לכל התור'
כולה דיש שליח לדבר עברה ותרנו גלי רחמנא בסחוטין חוץ דם
יחשב לאיש ההוא דם ספך הוא ולא טולחיו והקטן אשכחן גבי
סחוטין חוץ דאין שליח לדבר עברה בכל התורה כולה מנא לן
וכי תימא דיליף מסחוטין חוץ דאוליף מסחוטין חוץ ניגף ממעילה
וטבירה ומכירה ותרנו הדר כתב רחמנא ונכרת האיש ההוא אם
אינו ענין לנפשו תנחו ענין לכל התורה כולה דהוא ולא טולחיו
דאין שליח לדבר עברה * ואמרין מו התם האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור שמאי הוקן אות' משום
חגי הגביה טולחיו חייב שנאמר ואומר הרגת חברי בני עמון
ע"כ * ואמרין דטעמיה דשמאי הוא משום דלא דריש הוא
ואית ליה דשני כתיבין הבאים כאחד דמלמדו' ונמרין ממעילה
וטבירה ומכירה לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה *
נמנא דמאן דדריש הוא ועל כרחין אית ליה דבכל התורה כולה
אין שליח לדבר עברה דלחכי הדר כתב רחמנא ונכרת האיש
ההוא למעט השאלת ואם אינו ענין לנפשו תנחו ענין לכל התור'
פולה דאין שליח לדבר עברה ואם כן האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור.

ובזה

יובן מאי דכתיב גבי מיתת שאלו עמד נא עלי ומתתני
כי אחזני הסבך ודרשו רז"ל אחזני הסבך פון נוב עיר
הכהנים הלבושים כתנת תסבך ע"כ והנה חוץ מדרכו' יש לקדקק
בדברי רז"ל הללו דאמאי כניה שאלו לעון נוב עיר הבהני' בכנתת
ולא כשאר בגדי כהונה * ונראה דזה יובן עם מאי דאמרין
כפ"ב דפרוכין עלה יו' א"ר ענני בר ששון למה נסמכה פרשת
בגדי כהונה לפרשת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרים אף
בגדי כהונה מכפרים כנתת מכפר על שפיכות דמים דכתיב
ויטבלו את הכנתת בדם ע"כ והכי איתא בירושלמי פ"ו דיומא
יע"ס * וכבר נתבאר' בנמ' ס' דהא דכנתת מכפר על שפיכות
דמים היינו מויד ולא אתרו ביה וכתבו התוס' דבגדי כהונה
מכפרת על המיתה וכתבו המפרשים ז"ל דהטעם שהורג כהן
גדול דאין לו כפרה לעולם ואינו יונא מעיד מקלט לעולם הוא
משום דחטא במכפר ומשום הכי אין לו כפרה במיתה כהן גדול
דומה למה שאמרו אין קטיגור נעשה סניגור * וזה כונת שאלו
באומרו עמד נא עלי ומתתני לפי שיש בידי עון דשפיכות
דמים * וכי תימא כיון דלא אתרו ביה אף שהיה מו' ד הכנתת
מכפר לזה אמר כי אחזני הסבך כלומר אני חטאתי במכפר
דהיינו

עוד נקדים מה שכתבו התוספו' כריס פ"ב דמעילה עלה
דמתני' דמתי הלחם כשקראו פניו בתגור שטחטין
עליו הכנסים דהטעם שאין שטחטין הוכח קודם קרימת הפנים
הוא משום דנבי קחיטת הוכח כתיב לחם ואין קרוי לחם אלא אם
בין קראו פניו * למדנו מדבריהם דלחם אינו נקרא קודם
קרימת הפנים * והנה דבר ידוע מזה שנתן אחימלך לדוד מלחם
הפנים הוא לפי שהיה מסוכן שאלחו' בולמוס וכדאיתא בנמרא
והלכה רווחת היא דאף דמי שהוה מסוכן דמאכילין אותו כל
איסורים שכתורה מכל מקום מאכילין אותו הקל הקל תחלה
וכדאיתא באחרון דיומא ומטעם זה כתב דר"ק דמה שלא נתן
אחימלך לדוד תרומ' הוא לפי שאיסור' תרומה חמיר מאיסור לחם
הפנים דתרומה היא במית' בידי טמאים ולחם הפנים הוא בלאו
וכבר הארכנו בזה בדרך החיים *
ובזה

נבא לכונת הכתוב והנה כפי אגדת שמואל שכתבתי
לעיל מוכח דדוד אשכחיה לאחימלך בשעת עשיית
לחם הפנים וכבר נמנ' דדוד זה דאמרו דלר' בשעת אשכחיה
בשעת אפי' ולר"ט בחול אשכחיה בשעת אפי' ואף שכנת' דחו
זה ואמרו ומי מניח אחרת דבשעת אפי' אשכחיה והכתיב
וימת לו הכהן קדם כי לא היה סם לחם כי אם לחם הפנים
המוסרים כו' מ"מ אגדת שמואל פליג אהלמודא דידן וס"ל
דבשעת אשכחיה בשעת אפי' ולקוש' הנמרא ז"ל דלעולם בשעת
אפי' אשכחיה והמתין מעט עד שנאפה וסדרוהו על השלחן
וסלקו הלחם שהיה עם ונתן לדוד מלחם הפנים המוסרי' ואפשר
שעיקר קוש' הבת' אינה אלא אליבא דמ"ד דבחול אשכחיה דוד
בשעת אפי' לזה הקטן דאין יתכן זה והכתיב כי אם לחם
הפני' המוסרי' כו' וזה לא יתכן בחול וכמבואר אך למ"ד דבשעת
אשכחיה בשעת אפי' יש ליישב כמ"ס * והנה מדתנן דמסקרמו
פניו בתגור הוכסר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים מוכח
דיותר קדושה ים מסקרמו פניו מקודם שקראו פניו שהרי קודם
שקראו פניו אין לו דין קדשי מקדש טהיה הרביעי פוסל אותו
וכמ"ס הר"ס פ"א מה' אבות הטומאה דין י"ג אך קודם שקראו
פניו אין לו דין קדשי מקדש כ"א דין קדשי בקד הבית וכמבואר
ובזה יובן השסוק למה קטרסת עלי בתתך לו לחם וכבר למדנו
דביתנו בעלי תוס' דכחם לחם הוא שקראו פניו בתגור ולזה
הקטן שאלו לאחימלך דנהי דדוד היה מסוכן מכל מקום הא"ק ל'
דלמסוכן מאכילין אותו הקל הקל תחלה ואם כן דבשעת אפי'יה
אשכחיה דוד לאחימלך היה לו לאחימלך ליתן לדוד מהלחם שלא
קראו פניו בתגור שאין בו כל כך קדוש' שהרי אינו נפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים והנה לזה היה אפשר לו לאחימלך לתתך
דלידודה אין חילוק בין קודם שקראו פניו בתגור בין לאחר
שקראו פניו בתגור משום דאית ליה דכל מעשה דלחם הפנים
היה בפני' ואם כן כבר נתקדם בכלי שרת והו"ל כשאר המנחות
דקול דמשתקדש בכלי הוכסרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר
כפורים ואם כן על כרחין סבירא ליה לאחימלך דלא דרטינן
הוא דאי דרטינן הוא אמרינן דדוקא אפי'יה הוא במקום קדוש
אך ליטתה ועריכתה הויא בחוץ וכלי שרת אינם מקדשים בחוץ
כי אם בפנים בעזרה וכיון דלא דריש הוא אם כן תיקטי דאמאי
שאל לו באלקים דעל כרחין מה ששאל לו באלקים הוא משום
דאית ליה דדוד חטיב מלך כיון שכבר נחטח על ידי שמואל אף
ששאלו עדין קיים דליבא למימר דלעול' דסבירא ליה דדוד אין
לו דין מלך ומה ששאל לו באלקים הוא משום דסבירא ליה
דנשאלין למי שגורג הגבו' בו דהא מנא ליה דכיון דאחימלך
לא דריש הוא אמרינן דוכל ישראל אתו אחא לרבות סתם מלך
וכמו שכתבנו לעיל * בללן של דברים דמכח לא ימנע בא שאלו
בטענתו

דהיינו כפנת שהגתי הכהנים ומסוס הכי אין לו כפרה כננדי כהונה דומיא דהורג כהן גדול דאין לו כפרה לעולם וכדכתיבנא *

אך כפי דרכנו נראה ליטב והוא דיש לדקדק דמאי איכפת ליה לשאל לומר לנער הטעם שפסבילו נגזר עליו סימית לא היה לו לומר אלא עמד עלי ומותחני * ונראה שכונת שאלו היתה לרמוז לנער הטעם שרונה ליהרג על ידי אחר ולא רנה הוא להרגו את עצמו והוא שהדבר ידוע שההורג את עצמו חייב מיתה לשמים וכדכתי' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ודרשו רז"ל שהוא אזהרה להורג את עצמו והנה אין ספק דכנס דכדיני אדם קיימא לן דאין שליח לדבר עברה הכי נמי בדיוני שמים יש הפרש בין הורג את עצמו לדבריו לומר לאחרים שיהרגוהו דאך דכדיני שמים אחריון בקדושתן שיש עונש על המשלח לדבר עברה מכל מקום הא אמרי' התם בקדושתן דינא רבא ודינא זוטא איכא בינייהו ופי' רמז' דלרבנן אף דכדיני שמים מפניסים את המשלח לדבר עברה מכל מקום אין מענישים אותו כולי האי כאלו עשה הוא העברה בעצמו ואם כן גם ההורג את עצמו אף שפעניסי' אותו מן השמים מכל מקום כשאמר לאחרים שיהרגוהו אין מענישים אותו כולי האי והנה שאלו אף שהוכרח להרוג את עצמו כדי שלא יתעללו בו פלשמים מכל מקום כל הבא מידו להקל מעליו מהעונש עשה ומסוס הכי לא נהרג על ידי עצמו כי אם על ידי אחרים * וחילוק זה שיש בין עושה העברה בעצמו לעושה על ידי שליח הוא מסוס דדרשינן הוא גבי שחוטני חוץ ודרשינן הוא ולא שולחיו ומינה ילפינן לכל התורה כולה דאין שליח לדבר עברה באם אינו ענין וכמו שכתבנו וכבר כתבנו לעיל דדואג לא היה דריש הוא ומסוס הכי אמר לו שאחיימלך היה חייב מיתה מדין מורד במלכות כמה ששאל לדוד באורים ותומים מסוס דסבירא ליה דאין נשאלין למי שגורף הנכור בו וכפי סכר' דואג דלא דרשינן הוא יש שליח לדבר עברה דגמרינן ממעיל' וטביחה ומכירה וחטיב כאלו אותה הפעולה נעשת ע"י המשלח * וכבר ידוע מה שאמרו רז"ל הביא דבריהם דד"ק שזה הנער שהרג את שאלו היה דואג *

ובזה יובן כונת הכתוב עמד נא עלי ומותחני וכי תימא למה אין אני נהרג על ידי עצמי לא אני רוג' שפעשה הפעולה הזאת על ידי שליח מסוס דאחזני השכן דהיינו עון דנוכ עיר הכהנים שנמנא טעויתי בדיון כמה שהרגתי אותם לפי שלא היו חייבים מיתה לפי שלא היו מורדי' במלכות לפי שהדין הוא דכנס דנשאלים לחלך כך נשאלים למי שגורף הנכור בו ואם כן על כרחין דרשינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן קרא דוכל ישראל אמו לרבות מי שגורף הנכור בו וכיון דדרשינן הוא אם כן שפענין דאין שליח לדבר עברה מסוס דדרשינן דם שפך האיש ההוא הוא ולא שולחיו ומסוס הכי עמוד נא עלי ומותחני שאני רונה שפעשה הפעולה הלזו על ידי שליח ולא על ידי עצמי כדי להקל מהעונש וכדכתיבנא הכלל העולה דמדדש' דהוא גמרינן דאין שליח לדבר עברה והאומר להבירו נא והרוג את הנפש שולחיו פטור מסוס דאין שליח לדבר עברה וכנת' הקסו לסברא הלזו דאית ליה דהאומר נא והרוג את הנפש שולחיו פטור מקרא דכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון דמשמע דחטיב כאלו דוד במלכו הרגו לאוריה אף שהרגית אוריה היתה על ידי שליח מכל מקום חטיב כאלו דוד הרגו ומשמע דיש שליח לדבר עברה ומאכתיב הזה הגדיח שמאי הזקן משם חני דהאות' לחבירו נא והרוג את הנפש שולחיו חייב ותרנו דכונת הכתיב היא הרי לך בחרב בני עמון מה הרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא מורד במלכות הוא דקאמר

דקאמר ליה אדוני יואב וכל עבדי אדוני חוגים על פני הסדה ע"כ * והנה זה שאנו דוחקים את עצמינו לומר דכונת הכתיב בלומרו ואותו הרגת בחרב בני עמון שהכונה היא הרי היא לך בחרב בני עמון שאין בו עונש על מיתת אוריה אף דפסטיה דקרא אינו מורה כן דהך קרא גבי תלוב' נתן הנביא דודו כתיב דאין עשה אותו המעשה וכדכתיב מדוע בזית את דבר ה' וגומר היינו מסוס דדרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ שבה ללמד דככל התורה כולה אין שליח לדבר עברה וקטיא לן קרא דואותו הרגת דמשמע דחטיב כאלו הוא הרגו וכדמייתי מיניה ראיה שמאי הזקן דיש שליח לדבר עברה מסוס הכי אנו דוחקים את עצמו לומר דכונת הכתיב היא הרי הוא לך בחרב בני עמון מסוס דאוריה מורד במלכות היה וטעיר אחר קרא ואותו הרגת דחטיב כאלו הוא הרגו דכיון דאין כאן איסור בהרגת אוריה מסוס שהיה מורד במלכות יש שליח לדבר זה ומסוס הכי אמר קרא ואותו הרגת אף אי לא היה דרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ ואנו למדין ממעלה וטביחה ומביר' לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה או הכתוב הוא כפסוטו ובגנותו דדוד מתפעל קרא ואת ואותו הרגת בחרב בני עמון דחטיב כאלו דוד הרגו והכתוב מאשימו על זה מסוס דיש שליח לדבר עברה *

ובזה נבא לכונת הכתוב והיה כי עשה יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך וגו' לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכסול לב לאדוני לטפוד דם חנם שכבר כתבנו שכל כונת איביגיל באחמרה הוא לומר שדוד אין לו דין מלך ומסוס הכי לא נפתחייב מיתה ככל מסוס מורד במלכות אלא דלפי זה היה לכאורה נמשך נוק גדול לדוד דאם כן דאין לו דין מלך אם כן שלא כדיון היה מה ששאל באורים על ידי אחיימלך ונענש אחיימלך על ידו ולזה הסיבה לו דאך דאין לו דין מלך מכל מקום כדיון עשה כמה ששאל באורים ותומים מסוס דהדין הוא דנטאין למי שגורף הנכור' כו' ודיון זה נקרא לן מיתורא דהוא דרשינן ליה לסתם מלך ואייתר לן וכל ישראל אמו לרבות מי שהגבור גורף בו כמו שנתבאר לעיל * אך אי לא דרשינן הוא לית לן קרא לרבות דנשאלין למי שגורף הנכור כו' והנה אמרה איביגיל לדוד פן יעלה על לבך לאמר מי הכניסני בתגר זה לומר שמין לי דין מלך ולסמוך על מה ששאלתי באורים ותומי' על דרשת הוא דלמא לא דרשינן הוא ואם כן אין נשאלין למי שגורף הנכור בו ואם אין לי דין מלך נמנא דשלא כדיון עשיתי כמה ששאלתי באורים' אל יעלה בדעתך לומר כן דאם אין אתה דורש הוא והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך ולא תהיה זאת לך לפוקה לטפוד דם חנם כלומר דאם אין אתה דורש הוא נמנא דמ' לך הנביא ואותו הרגת בחרב בני עמון הוא כפסוטו שפעכת דם חנם בעגמך דהא בכל התורה כולה יש שליח לדבר עברה ודקדקה לומר זאת לך לפוקה לומר זאת מכלל דאיכ' אחריתי והיינו דבת שבע כלו' דייק מה שעומד לנגדך באותו מעשה דהיינו עון דבת שבע לא תוסיף עליך עון דש"ד ומכאן למדו רז"ל שהיתה נביאה שנתנבאה כל מה שיארע לדוד באחרית הימים *

ובזה נבא ליישב מאמר רז"ל בילקוט תילים וזל שחר טוב יבקש רגון ודורש רעה תבואנו שחר טוב זה דוד שהיה שחר טובתן של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש רגון שבקש ששורה עליו טבינה וסרתה עליו ובידך את ישראל ודורש רעה תבואנו זה דואג ע"כ * ויש לדקדק בו דאין תלי דכסביל שהיה שחר טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש ששורה עליו טבינה * ועוד יש לדקדק כמה שסיים ודורש רעה תבואנו זה דואג דמה ענין דואג לכאן * אמנם על פי האומר בענין יבא על

דרך הרבים ררוש יב

והואל המית את החימלך כדון וא"כ נענט אחימלך ע"י דוד וע"י זה נקרא דוד רע כמנהג שהיה דורש רעה לדוד ואחריו בפי' חלק ב' מלאכים כדמנו לדואג אחד טענה תלמודו ואחר סתוף כמנתו ואחד טעור עטרו כמתי כמסיות וכמתי מדרבות נמנה סלה זכה ליכנס במחנתו של הקב"ה כי כל דרכיו מטשט לת לאיש כדרכיו ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב *

עוד

מלינו חילוק בין יחיד לרבים כפי' דשוטה האה דמנין ומפלה נאמרת בכל לשון פריד בנת והא"ר יוחנן כל השואל נרכיו בלשון ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו לפי שאין מלאכי הסרת מכירי' בלשון ארמי ומשני לא קשיא הא ביחיד הא בנבור ופרס' וז' יחיד נרין שישיעורו מלאכי הסרת נבור לא נרכיו להו שנאמר הן אל כבוד לא ימאם אינו מואם בתפלתם כל רבים ע"כ * וקשיא לי מדאמרין בפ"ק דשבת אחר רבה בר בר חנה כי הוה חולין בתריה דר"א לשיילי' בתשיחא ומנין אחר ליה רחמנא ופקדונך לפלס ומנין אחר ליה רחמנא וידרכיך לשלם והכי עביד הכי וזה א"ר יוחנן כל השואל נרכיו בלשון ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו שאני חולה דמכניה עמו דא"ר ענן אחר רב מנין דמכניה סועד את החולה שנאמר ה' יסעננו על ערש דוי * ופרס' שאני חולה דמכניה עמו ואין המתפלל נריך שידקקו לו להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד * ולפי זה אמאי הונרך רש' בהאי דשוטה לאמתי קרא דהן אל כבוד לא ימאם לוח' שאין הקב"ה מואם תפלתם של רבי' ומשום הכי הותר להתפלל בלשון ארמי ת"ל מטעמא דחולה גופיה דהא בפ"ק דברכות אמרין מנין לפערה שתתפללין שכיניה עמהם שנאמר חלקים נבב בערת אל * והא כן כמס' דלגבי חולה הותר להתפלל בלשון ארמי משום דמכניה עמו ואין המתפלל נריך שידקקו לו מלאכי הסרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד הכי נמי נבור הואיל ושכיניה עמהם הותר להם להתפלל בלשון ארמי ודוק * ואיך שיהיה עלה בידינו כמה גדלה מעלת הנבור ואמרין בפ"ק דברכות מאי דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רגון אימתי עת רגון בשעה שהנבור מתפללין ובפ"ק דר"ה א"ר יוחנן גדולה טעובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנאמר הטמן לב העם הזה והקטנו מדמניא הטב בנתיב מוחלין לו לא טב בנתיב אשילו הביא כל אילי נכיות טעולם אין מוחלין לו ותיירי לא קשיא הא ביחיד הא בנבור הרי דבני נבור אשילו לאחר גזר דין מועלת תפלתם *

ובזה

יובן מאמר הסנה קדוים * ויש לדקדק דמה שייכות יש לתנו עם תפלתו של משה שהיה מתפלל יכנס לארץ ישראל * ולייטב הענין נקדים עוד מאי דאמרין בפ"ק דתעניות א"ר יוחנן מטר בשכיל יחיד דכתיב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב פתנסה בשכיל רבים שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים והקטנו מדמניא ג' פרגסי' טובי' עמדו להם לישראל משה ואהרן ומרים ושלטה חתנו' טוכות ניתנו על ידו ואליהם בחר וענן והמן באר בזכות מרים ענו בזכות אהרן מן בזכות משה אלמא אכחן פרגנסה בשכיל יחיד ותיירו שאני משה כיון דנפיש וכותיה כרבים דמי ע"כ * ואמרין בתדרש ואמתן אל ה' משה תה ואתחנן הרבה להתפלל משה לפניו * ועל זה היה חתיה משה תה זאת עשה חלקים סלא קבל תפלתו * ובי תימא כך היה העדה דביחיד לאחר גזר דין מהניא תפלתו ונזר דינו אינו נקדע * לזה אמר חתיה החילות להראות את עבדך את גדלך זה התן וק דפרנסה אינה באה בשכיל יחיד ואם כן עכ"ל דמשה יס לו דין דרבים כיון דנפיש וכותיה * ואם כן לטנין גזר דין נמי יהיה לי דין דרבים דאשילו לאחר גזר דין מועלת התפלה וינחם ע' על הרעה כדבר האמור *

על נכון דהנה מתוך דברינו לעיל עלה בידינו דאף שנאמר כדוד לא היה לו דין מלך כל זמן שהיה שואל קיים אף שנאמר על ידו מואל מכל מקום בדין עשה בזה שנשאל באורים ותומים מטוס דקול כמס' דנשאלין למלך כך נשאלין למי נבור הנבור בו ואין לך מי נבור הנבור בו כאדוננו דוד שכל ימיו הוא היה המוניא והמביא את ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן לא נענט אחימלך על ידו לפי שהוא עשה כדון ולא שייך בדוד כל הנכרי נענט על ידו דנקרא רע ואין מכניסין אותו במחנתו כל הקב"ה ואדרב' דואג הוא שנענט אחימלך על ידו לפי שהמרה בסנהדרין ואמר שאין נשאלין אלא למלך בלבד ולא למי נבור הנבור בו ונמנה שנענט אחימלך על ידו דואג שלא כדון ונקרא רע ואין מכניסין אותו במחנתו של הב' ויהנה דוד כדי לקיים סברתו כדון עשה ולא נענט אחימלך על ידו משום הכי בקס שתטרה עליו שכניה דפטיסא דמי שאין מכניסין אותו במחנתו של הקב"ה משום דאיקרי רע וכתיב לא ינורך רע אין שכניה טורה עליו * וזהו כונת המאמר שזכר טוב זה דוד שהיה שומר טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן כדון עשה בזה שנאל באורים ותומים וכדי לקיים סברת דואג וכן היה שטרטה עליו שכניה וכזה בטלה סברת דואג יבס' ד' דשבת ארסב' א"ר יוחנן כל האות דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וי' עמו אפטר חטא בא על ידו ושכיניה עמו * ואני תמיה דהאי קרא דוח' עמו הוא מוקדם הרבה למעשה דבת טבע ואם בן אפטר שכתחלה הייתה שכניה עמו ולאחר שחטא נשתלק' שכני' חמונו * ואולי ס"ל דמי טובה שתטרה עליו שכניה טוב אין חטא בא על ידו שאם היה בא לידי חטא משקרא לא הייתה שכניה טורה עליו ועיין בפ"ק דשוטה דאמרין א"ה חסדא בתחלה קודם שחטאו ישראל הייתה שכניה טרויה עם כל אחד ואחד שנאמר כי'ה חלקך מתהלך בקרב מחנך וכיון שחטאו הייתה שכניה משתלקת מהם שנאמר ולא יראה כך ערות דבר וטב מאחריך ודוק היטב * עוד יס לדקדק דהכא משמע דפי' זה עמו הוא דמכניה עמו ובפרק חלק עלה דקרא דויע' א' מן הנערים והאמר הנה ראיתי בן ליטי ונמר וה' עמו שהלכה כמותי בכל מקום * ואמאי ב'ט' שבת דרשו קרא דוח' עמו על שהיתה שכניה עמו וכפ' חלק דרשו אותו על שהלכה כמותו בכל מקום ואפטר לו' דכלל חדא תלתא היא דודאי פטייה דקרא דוח' עמו הוא ד'שכני' עמו אלא דמי טובה לזה הלכה כמותו בכל מקום דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא * ומה דדרשו קרא דדואג מאמר וי' עמו על שהלכה כמותו בכל מקום שהוא הדבר הנמשך מזה שהשכינה עמוייהינו מש' שהם דרשו כל הפ' הוא של דואג על לשון הרע וכל עלמו של דואג הוא על מה שהלכה כמותו בכל מקום שהיה תואר של מלך אבל לעולם דעיקר הפי' של זה עמו היינו לומר ששכיניה עמו * ואפטר עוד טנס בעל המאמר דפי' דשבת דררוס ופי' עמו על שהשכינה עמו הכונה היא על מאי דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא והענין הוא עם מאי דאמר' בפ"ק דשוטה הניע לפרשת דרכים וניגול מכולם ואמר' מאי פרשת דרכים תר וטרה אחר זה פ"ה דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא * נמנה דמי טובה שהלכה כמותו טוב אינו מוטא * ועל זה אמר ר'ונתן כל האות דוד חטא אינו לא טועה שגא' וי' עמו אפטר חטא בא על ידו שכניה עמו דהא תרוייהו לא יכונו כדיון דשכיניה עמו א"כ סלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא וא"כ הרי הניע לפרשת דרכים דסוב אינו חוכא * ודורש רעה תביאנו זה דואג בל' שהיה דורש רעה לדוד כמעי שברשו שאין נשאלין אלא למלך נמנה שדוד עשה שלא כדון ושאלו

חולין

פרק כיוסו הדס אמר ר' אבהו אין העולם מתקיים אלא במי שמטיס עמנו כמי שאינו שנאמר ומתחת זרועות עולם

בן

התורה ומן הכביאים ומטולט בכתובים הן כל יקר ראשה עינינו גדול מדת הענוה היא העולה למעלה דאם כלי שנסתמש בו קדש כאשר חכמי ינידו כל מקום שאשה מונח גדולתו של הקב"ה עם אשה מונח ענותנותו ולפי פסוק של דברים נראה דזו היתה כונת ישעיה סי' ס"ו באומרו ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד אל דברי • דים לדקדק במה שסיים ואל זה אביט אל עני ונכה רוח מה שייכו לדברים הללו עם הקודם • אמנם יראה שהדברים מניעים עם הא דאמרינן בפ"ד דמגלה א"ר יוחנן כל מקום שאשה מונח נבורתו של הקב"ה עם אשה מונח ענותנותו דבר זה כתוב בתורה שני בכביאים ומטולט בכתובים כתוב בתורה כי ה' אלקיכם הוא אלקי ונומר וכתוב בתורה עושה מטפט יתום ואלמנה שניו בכביאים כה אמר ה' רם ונשא וכתוב בתורה ואת דכא וספל רוח מטולט בכתובי סולו לרונכ בערבות וכתוב בתורה אבי יתומים ודיין אלמנות ע"כ • אף אבי נאמר דה"כ הזכיר נבורתו של הקב"ה דכתיב השמים כסאוי והארץ הדוס רנלי ואת כל אלה ידי עשתה הזכיר נמו ענותנותו באומרו ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וזהו פטוטי • ולפי מדרשו יאמר כאן באופן אחר ונדקדק עוד בכפל הענין דקאמר ואת כל אלה ידי עשתה ואת ואת ויהיו כל אלה נאם ה' • ומו דלפי הנראה הו' דתרי דמתוך אהדדי דאם הכל נברא במאמר ה' כדכתיב ויהיו כל אלה נאם ה' איך כתיב בהו עשיה באומרו ואת כל אלה ידי עשתה •

ויראה

לויכב עם הא דאמרינן בבראשית רבה פרשה ד' סי' ז' ואל יעש אלקים את הרקיע זה אחד מן המקראות שהרעים בן זומא את העולם ויעש אתמהא והלא יפה זל בשם בעל תהלה לרוד דאיתא במדרש שהטיבו חכמי לבן זומא על קושיא זו שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוקות ומשם הכי כתב בהו ויעש לו' שה' בראם נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא סייך בהו עשיה כדי להרחי' את ה' שפשי' אותם אלוקות • עוד נקדים מארזל בכ"ר פ"ח סי' ז' ואל ארשב"ן בשם ר' יונתן בטעה שהיה משה בותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום כיון שהניע לפסוק זה ויאמר אלקים נעשה אדם אמר לפניו רבון העולמים מה אשה נתן פתחון פה למינים אתמהא אמר לו כתוב והרונה לטעות יטעה אל' הקב"ה משה אדם הוה שבראתי לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו שאם יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו הוא אומר מה אני גרוד ליטול רשות מן הקטן והן אומרים לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים וכיון כבא לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת שנא' נעשה אדם ע"כ • וכ"כ רס"ז בפ"י התורה ואל נעשה אדם אעפ"י שלא סייעוהו ביורתו לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת הענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מהקטן ע"כ •

ויש

לדקדק בדברי המאמר דלמאי אינטריד לומר כתיבת משה מעשה כל יום ויום דלא הול' אלא כשכא לכתוב נעשה אדם אמר מה אשה נתן פתחון פה למיני' שהרי אין קושיא מרש"ה תלוייה בכתיבת מעשה כל יום ויום • וכבר נכתובר בזה מהר"ם יפה וזירך ואל ואל שמכתיבת מעשה מלא השמים כחומר אל הספה הזה דלמי הוה כתיב ברובו נעשה לא הוה קט"א ליה דול דברה תורה כלטון כפי אדם פלפוליו האדם

המדבר עם עמנו יאמר נעשה בלטון רבים שכן מנהג המלכים לדבר בלטון רבים שהוא לטון חטיבו וכמ"ס הראב"ע בשם הגאון אכל השתא דככל המעשים לא קאמר הכי אלא יהי אור יהי רקיע והכא כתיב נעשה משמע שנסתכית בריאה זו שהולך בה לסיוע אחרים ע"כ • ויש קצת מהדוחק בתירוק זה • אך עם האומר יבא על כנון והוא דבן זומא הרעים את העולם במאמר הכתוב ויעש אלקים שהרי במאמר הן והטיבו לו חכמים שנסתכל הקב"ה שעתידין ה' לעשותם אלוקות ומש"ה כתב בהו עשיה לו' שה' בראם • נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא סייך בהו עשיה כדי שלא יטעו העולם לעשותם אלוקות • והנה דרמב"ן ז"ל הקשה דלמאי לא קטיא ליה לבן זומא נמי נבי מוארות דכתיב בהו ויעש אלקים את שני המאורות ונבי חית הארץ נמי דכתיב ויעש אלקים את חית הארץ ונבי אדם נמי כפי' נמי עשיה ויעש אלקים את האדם • ומוהר"ם יפה כתב דה"ה דקטיא ליה בכולהו אלא דנקט זה דכתיב בריא וזהו באמרו זה ה' מן המקראות כלומר זה אחד מן המקראות המוכיחים מעשה שהרעים בהם בן זומא את העולם ע"כ • וכזה נבא לכונת המאמר דאין ספק דכבר ידע משה רבינו דמנהג המלכים לדבר בלטון רבים וכמ"ס הגאון אלא שכתובו מעשה כל יום ויום והיה רואה שכתוב בהם עשיה ואין ספק דהוקשה לו קושיא בן זומא לאיך כתוב בהו עשיה והלא בדבר ה' שמים נעשו והוא נוחא ליה עם שהטיבו חכמים לבן זומא שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוהות ומשם הכי כתב בהם ויעש לומר שה' בראם • ועל זה תמה משה דמאמר דה' שינה וכתב ויעש אף שלפי האמת לא היתה בהם עשיה כדי להרחיק ולעקור העבודה וזה אס כן איפא איך כתב כאו נעשה שהוא פתחון פה למינים לומר שמי רטויות יס • והטיבו לו הקב"ה כתוב והרונה לטעות יטעה לפי שתכלית גדול יס לי במה כאמרתי נעשה אדם והוא שילמדו העולם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

וזהו

כונת הכתוב ואת כל אלה ידי עשתה ואף שהאמת הוא ויהיו כל אלה נאם ה' כדבר ה' שמים נעשו מכל מקום אמרתי לטון עשיה כדי להרחיק את הע"ז • והוקשה לו דאם ה' שינה ואת לבן זומא עשיה כדי להרחיק ע"ז איך כתב נעשה אדם שהוא פתחון פה למינים לומר כפי רטויות יס • לזה הטיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כלומר תכלית גדול היה לי במה כאמרתי נעשה אדם כדי שילמדו בני אדם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

ובזה

יובן פסוק אחד האומר בפרשת יצרו ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשו אתי אלקי כסף ואלקי זהב • ויש לדקדק דאיך נמשך ממה שרואו כי מן השמים דבר עמכם שלא יעשו אלקי כסף ואלקי זהב והלא אזהרת ע"ז היא אזהרה מיוחדת בפני עמם ואינו גרוד לתת טעם לתנייתיה • ועוד יש לדקדק במלת אתי דאין לו מובן כלל ורז"ל דרשו לא תעשו כדמות שמי שמשמש לפני נבון ורואה דהכל יבא לכלל ישוב בהקדים הא דאמרינן בספרי ואל שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כיצד כתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני וכתוב אחר אומר מן השמים השמיעך את קולו בל הכתוב השלישי והכריע אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרבה הקב"ה כמים ושמיו השמי' העליוני' על הר סיני ודבר עמם וכן דוד הוא אית' ויש שמים וירד ע"כ • וזו היא גירסת הראב"ד ופ"ל הליכות עולם והוקשה להם איך הכריע בספ"י השלישי כי מן השמים דברתי עמכם לו' שהרינן

דרך ענוים דרוש יר

הב' ה' שמו' תמים על הר סיני שהרי גם פ' זה סותר לפ' דוידר
 ה' על הר סיני ומה הפרטים בין פסו' זה דמן השמים דברתי
 עמכם למסוק האחר דמן השמים הסמיעך את קולו' ותי'
 שהכרעה היא באומרו אתם ראית' כי מן השמים דברתי עמכם
 טעם הדבור והקול מן השמים לא יתיישב אומרו אתם ראיתם
 ולא הול' לא אתם טעמתם אחר טע' א' טיראנו כי מן השמים דבר
 עמכם שהרי השמים במקומם הם עומדים בלתי נראה ובאומרו
 אתם ראיתם לא יוכל להיות זה לא טעביתו הב' השמים למקום
 שמתנו ויכלו הם לראותו שיגא' להם הקול מן השמים ועכשו
 יתיישב שירד להר ודכו' מן השמים' נמצינו למדון דמאומרו
 אתם ראיתם כי מן השמי' בו' למדנו שהרכיב הב' השמים של
 הר סיני וירד ודבר' עמכם עוד נקדים דאמרו' במדרש בא וראה
 בעה' גדולים נמוכי רוח לפני הב' שהרי הרכיב שמי השמים על
 הר סיני וירד ודבר' עמכם ולא הנביאו ע"כ' וכבר אמרו כיוצא
 בזה בפ' דסוטה ואת דכא וספל רוח רב הונא ר"ת חד אמר
 אתי דכא וז' א' אתי את דכא ומסתברא כמ' ד' אתי את דכא שהרי
 הקב"ה הטרה שכינתו על הר סיני ולא הנביאו ע"כ' .

והנה טעם המינים שיש להם פתחון פה במ"ס הכתוב בעשה
 אדם לפי שלא יגדק בעיניהם לתאר להב' מדת
 הענוה לפי טאו' ה' מלך גאות לבס' ואיך יתכן שמלך רם ונשא
 יהיה נמלך בקטן ומס' פונים לו' שמי הטויות' ולזה בא הכתוב
 ואחר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם ומאומרו אתם
 ראיתם תדעו שהרכבתי שמי השמים על הר סיני וירדתי ודברתי
 עמכם ומכאן תראה כמה חביב' היא בעיני' מדת הענוה שהרכבתי
 שמי השמים וירדתי על הר סיני ולא הנביאית להר סיני למילה
 וע"כ הטעם הוא לפי שמדת הענוה היה חביבה בעיני' מאד
 כדי שמתני יראו בני אדם וילמדו' וז"ל לא תעשון אתי חלקי
 כסף שהרי איך לבס' טום פתחון פה כמה שאמרת' בעשה אדם
 לומר טעם שמי הטויות מאחר שאתם רואים נאני אחוה במדת
 הענוה כדי במתני ילמדו בני אדם' .

נמצינו למדון שהטע' שירד ה' על הר סיני ולא הנביאו
 להר סיני הוא להודיע לבני האדם כמה חביבים
 בעיניו נמוכי הרוח' ואעיקרא דמלתא מה שניתנה התורה על
 הר סיני ולא על שאר הרים הוא הטעם זה לפי שהר סיני הוא
 נמוך וספל' וכדאמרינן במדרש פירש' נשא פרט' י"ב וז' גאות
 אדם תשפילנו זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתנאים
 ואומרים טאנו נבואים ועלינו הקב"ה נטמן את התורה וספל רוח
 יתמוך כבוד זה סיני שהספיל את עמנו לומר טאנו נמוך ועל ידי
 כך תמד הקב"ה כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל
 הכבוד הזה כמה דתימא וירד ה' על הר סיני ע"כ' ואיכא למ דק
 כמה שסיים המאמר כמה דתימא וירד ה' על הר סיני וכי האיה
 נריך לזה שהתור' ניתנה בהר סיני והלא התפורסמות א"כ ראויה'
 ולמה טאמ' שכתוב וכרמל באו מסוף העולם מתנאים לא הביא
 ראויה ולכתיבת התורה על הר סיני הוצרך לראיה' . ונראה דאין
 הכונה להביא ראויה שהתורה ניתנה בסניו אלא כלפי שאתר
 וספל רוח יתמוך כבוד זה סיני שהספיל עמנו לומר טאנו נמוך
 ועל ידי כך תמד הקב"ה כבודו עליו וניתנה עליו התורה דהטע'
 שניתנה התורה בסניו הוא להיותו נמוך והקב"ה מחבב את
 הנמוכים ואת הספלים לזה אמר כמה דתימא וירד ה' על הר
 סיני כלומר כי היכי דהתם מה שירד על הר סיני ולא הנביאו
 להר סיני הוא כדי להודיע כמה חביבים בעיניו נמוכי הרוח
 וללמד דעת את העם הכי נמי מה שכתב בהר סיני הוא מן
 הטעם הזה בעמנו דהיינו מטום היותו נמוך וספל והקב"ה
 מחבב את הנמוכים' .

והבי אמרינן בפ' דמס' מגילה דרש בר קפרא מאי דכתיב
 למה תרצונו הרים נבנונים ונתת פת קול ואמרת להם
 למה תרצונו עם סיני כולכם בעלי מומין אתם חלל סיני כתיב
 הכל נבנונים וכתיב התם או נבן קו דק ואחר רב אבי שמעת
 מינה האי מאן דיהיר בעל מוס' הוא : ובפ' דסוטה אמרו' אמר
 רב יוסף לעולם ילמוד אדם מדע' קונו שהרי הקב"ה הניח כל
 הרים ונבעות והטרה שכינתו על הר סיני ע"כ' . ופרס' ילמוד
 אדם מדעת קונו להאוב את הנמוכות ע"כ' . נמצינו למדון מכל
 זה שמה שכתב ה' בסניו הוא להיותו נמוך וספל ודחה תבור
 וכרמל להיותם בעלי גאות וקטנה לזה מאי דאמרינן בבראשית
 דבה פרשת ויחי פרט' ג' ט' סי' א' למה תרצונו הרים נבנונים ר'
 יוסי הגלילי פתר קרא נהרים בעשה שבה הקב"ה ליתן תורה
 בסניו היו ההרים רבים ומדויינים אלו עם אלו זה אומר עלי
 התורה נתנה וזה אומר עלי התורה נתנה תבור בא מתי חלקים
 וכרמל מאספמייהו ה' ד' ח' א' ג' א' ב' א' כ' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב'
 ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב' א' ב'
 דאת אמר את הקב"ה למה תרצונו הרים כולכם נבנונים איך פה
 דאת אמר או נבן קו דק כולכם נבנונים ע"כ' על רחמיכם חלל
 סיני שלא נעשית עו' עליו הדר חמד חלקים למעבדו וירד העל הר
 סיני חף על פי כן חף ה' יסבון לנגח בכית עולמים ע"כ' . מוכח
 מהכא דמה שנספלו תבור וכרמל הוא מסו' לתא דעו' ונבחר סיני
 משום דלית ביה לתא דעו' וזה הוא הפך כל המאמרים שכתבנו' .
 ומר' י' יפה כתב טעם אחרות חלוקות אך לדיוי חיי לי דאף
 אותה אנדה דפרשת ויחי דס' ל' דמה שנספלו תבור וכרמל הוא
 משום לתא דעו' ומה שכתב הר סיני הוא משום דלית ביה לתא
 דעו' ס' ל' נס' כן דהדבר תלוי בנבנות ההרים דשאר ההר ס' מנד
 שבהתם נספלו מסו' לתא דעו' והר סיני מנד היותו נמוך נכחד
 משום דלית ביה לתא דעו' וכמו שיתבאר' . וקודם כל דבר יש
 לדקדק כמה שסיים בעל המאמר ואמר חף על פי כן חף ה' יסבון
 לנגח בכית עולמים' . ולכאורה דברים הללו אינן להם מוכן דאיך
 נכזר תמה שקדם שלא יסבון לנגח בכית עולמים שהוצרך ללמדנו
 חף על פי כן ה' יסבון לנגח בכית עולמים' . וראויה לתר' י' יפה
 שכתב וז' אע"כ' כלומר אע"פ שהר סיני חמד חלקים לכתיבו איך
 זה חלל לטעה חלל עיקר שכינתו בכית עולמים ע"כ' . ולא
 בתקרה דעמי דברים אלו דהדו' זה היה לו לבעל אנדה זו
 ללמדו בעיקר קרא דוירד ה' על הר סיני טע' יאמר דאין זה אלא
 לטעה חלל עיקר שכינתו בכית עולמים חלל הכא בחלוקת זה
 דתבור וכרמל עם סיני לא שייך זה כלל' . ועוד אעיקרא דמלתא
 מה מלמדנו דוד שקדושת סיני היתה לטעה מקרא חלל הוא
 במשך סובל כמה יעלו בהר גם שעיך שכינתו בכית עולמים
 גם זה מקרא חלל הוא לטענו תדרסו ובאת טמה' .

ונראה דזה יוכן במאי דתנן בפ' שליש דע' עלה מ"ה
 הגוים העובדי את ההרים ואת הנבעות הן מותר' .
 שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו טם הגוים
 וגו' את חלקיהם על ההרים חלקיהם על ההרים ולא ההרים
 חלקיהם חלקיהם על הנבעות ולא הנבעות חלקיהם ע"כ' . וזו
 היא הלכה פשוטה דהרים עממן טעבדו מותרים לחזוב חבנים
 מהם ולזריעה מטום דמחובר לא מיתסר' . ובגמ' אמרינן בעי
 דמי בר חמא התפתחה להר חבניו מהו למזבח יש נעבד במחובר
 חלל נבוא או איך נעבד במחובר חלל נבוא ופסטיה דיש נעבד
 במחובר חלל נבוא וכן פסק הרמב"ם בפ' מהלכות איסורי
 מזבח דין ז' וז' התפתחה להר אע"פ שהוא מותר בהגאה הרי
 חבניו חסורין למזבח ע"כ' .

ובזה יוכן מאי דכתיב בפרשת ראה אבד תאבדון את כל
 המקומות אשר עבדו טם הגוים את חלקיהם על
 ההרים

ההרים הרמים וגו' לא תעשון כן לה' אלהיכם ע"כ. ורז"ל הוקשה להם בפסוק זה דלא תעשון כן לה' אלהיכם ואמרו וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את התוכחות אלא שלא תעשו כמעשהם ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרבו וכו' וכתב רמ"ב בפירושו. אך לפי מ"ש אשכנז לומר דקאי לתחלת הפסוק שאמר אחד תאכדון את כל המקומות אשר עבדו עם הנוגים את אלהים על ההרים דמינה ילפינן ולא ההרים אלהים שההרים עמם מותרים בהגאה לזה סיים הפסוק לא תעשון כן לה' אלהיכם כלומר זה שהתרי ההרים הוא דוקא לכם לגרמיכם אבל לא תעשון כן לה' משום דיש נעבד במחויבר אבל נבזה והמשמחה להר אכניו אסורים למזבח וכדכתיבנא. ומכאן אני תמיה על מ"ש הרב יפה פרשת ויחי עלה דאיתא אנדה שכתבו שנפסלו תבור וכרמל מפני שנעשו ע"ז שההרה הרב זל זל וא"צ דקרקע עולם אינה נאסרת לענין כבינה נגא' הדבר שתורה שבינה במקום שנעשה ע"ז או לפי שלא יטעו עובדי ע"ז לומר שמכפע הע"ז שרתה עם שבינה ע"כ ולא ידעתי מה הוקשה לו לרב שהרי כבר כתבנו לעיל דיש נעבד במחויבר אבל נבזה ואין לך דבר נבזה כירדת ה' כל הר סיני.

עוד

תנן התם בפ"ג דע"ז על ההרים הרמים ועל הנבעות הנשאות א"ר עקיב' אני אוביין ואדון כל מקום כאתה מוצא הר נבזה ונבעה נשאה דע' שיש עם ע"ז ע"כ. למדנו מכאן שהיותו הר נבזה או נבעה נשאה הוא סיבה להיותו עם ע"ז ובירושלמי עלה דהך מתניתין דרבי עקיבא דכל מקום שאתה מוצא הר נבזה בידוע שיש עם ע"ז הקשו ולא כן סברינן מומר דבר שיש בו רוח חיים אש"פ שאינו אסור להדיוט אסור לנבזה בית הכחירה הייך נבנה ותרבו על פי נביא שאמר ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בטם ה' ע"כ. והכונה דרנו ללמוד דכי היכי דנעבד דבעלי חיים מותר להדיוט מדאשר רחמנא נעבד לנבזה מדכתיב מן הבקר להגויא את הנתנד ואי איתא דאסור להדיוט למה לי קרא לאוסרו לנבזה תיפוק ליה משמקה ישרא אלא ודאי דשרי להדיוט ואש"פ אסיר לנבזה ואם כן הכי נמי במחויבר אית לן למיתר דאע"כ דאינו נאסר להדיוט אש"פ אסיר לנבזה ואם כן איך נבנה בית הכחירה בבר המוריה שהוא הר נבזה ואיכא ליתא דע"ז ומיתרנו דע"ז פי נביא נבנה עם וכבר הביאו התוספות דברי הירושלמי הללו בנתיבין.

ובזה

נבא לכונת המחמר דה' פסל לתבור וכרמל מנד נבחותם מ"ס דכיון דהם נבזים איכא ליתא דע"ז וכדברי ר' עקיבא כל מקום שאתה מוצא הר נבזה ונבעה נשאה בידוע שיש עם ע"ז ואף שהיא מחויבר יש נעבד במחויבר אבל נבזה אף הר סיני חמד אלקים לשבתו משום היותו נמוך ופסל ואין בו ליתא דע"ז. לזה סיים בעל המחמר וקאמר דאם כן דאמרת דמחויבר וכרמל מנד נבחותם נפסלו משום ליתא דע"ז אס כן סבירא לך דיש נעבד במחויבר אבל נבזה אס כן הר המוריה פסול לבנין בית הבחיר' שהרי הוא הר נבזה ואיכא ביה ליתא דע"ז ויש נעבד במחויבר אבל נבזה. לזה אמר אף על פי כן אף ה' ישכון לנבז בבית הכחירה אף שהוא הר נבזה עמוס דעל פי נביא נבנה עם וכדאיתא בירושלמי. הכלל העולה דכל האגדות ס' ל דמה שנפסלו תבור וכרמל הוא מפני נבחותם אלא דהאגדה דפ' ויחי ס' ל דמה שנפסלו מפני נבחותם הוא מפני שהנבחות הוא אות ומופת להיות עם ליתא דע"ז ושאר האגדות סוברים דמה שנפסלו מנד נבחות' הוא כדי ללמד דעת את העם שהקב"ה מחבב מדת הענוה וכמו שאמרנו לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל ההרים ונבעות והטרה שכינתו על הר סיני:

ט ב ופגה

ובזה

יובנו קלת פסוקים בישיבא סי' ב' והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונבא מנבעות ונהרו אליו כל הנוגים והלכו עמם רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יינקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ע"כ. ויש לדקדק לדיך תלה הטעם דנהרו אליו כל הנוגים והלכו עמם רבים משום דנכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים והלא נבואה זו לימי המשיח היא וכמו שפירשו המפרשים ולעתיד לבוא כל האומות הם גרים גרורים כדכתיב כי אז אהפוך את כל העמים שפה ברורה לעובדו. וכס' א' וכדאית' בפ"ג דע"ז ואם כן מוכרחי' הם לבוא כדי ללמוד מעשה המצות לקיימן יעוד יש לדקדק בכל הדברים שאומרים האומות ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו דלמאי אינטרדיך כפל זה. עוד יש לדקדק במה שאומרים ויורנו מדרכיו דלמאי אינטרדיכו שה' יורה אותם הדרך לא הוה להו לומר אלא ונלמוד מאורחותיו. עוד יש לדקדק במה שסיים הפסוק כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ופירש דר"ק כי מניון זה דברי הנביא לא דברי העמים כלומר למה יאמרו הנוגים לכו ונעלה ויורנו מדרכיו כי מניון תלא תורה ומצוה לכל העמ' ע"כ. ולמאי אינטרדיך הנביא ללמד זה פשיטא שהעליה להר ה' הוא כדי ללמוד מעשה המצות ולקיי' אותם וכי לאכול מפריה ולשבע מטובה היו עוליה.

אך

עם מה שכתבנו ידוקדק הכל שאנו למדים מדת הענוה ממה שהניח הקב"ה הרים הנבזים והטרה שכינתו על הר סיני ורוב המעשים הטובים אנו למדים אותם מדרכיו ית' וכדאמרינן טוף פ"ק דסוטה אמר ר' חמא בר חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלבו וכי איפשר לוי לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא הלביש עדומים אף אתה הלביש עדומים הקב"ה ביקר חולים אף אתה בקר חולים הקב"ה קבר מתים אף אתה קבור מתים הקב"ה נחם אבלים אף אתה נחם אבלים ע"כ. ובמדרש אמרינן מה אני מנין אף אתה היה מנין מה אני רחום אף אתה היה רחום מה אני עושה חסד ומשפט אף אתה עשה חסד ומשפט ובפ"ד ר' אליעזר דמילה אמרינן אבא שאל אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא מנין ורחום אף אתה היה מנין ורחום עד כאן. ובירושלמי פ"ק דראש השנה אמרינן מלך בשר ודס גוור גורה על אחרים רונה הוא מקיימה רונה אינו מקיימה אבל הב"ה אינו כן מה טעם ושמרו את משמרתו אני הוא ששמרתי מנותיה של תורה תחלה וזיין עם שהביאו כמה דמיונות לזה יע"ש. ובבראשית ובה סדר בראשית פרשה ח' סי' ט' ו' אמרי' אחר ר' שמלאי מנינו שהקב"ה מברך חתנים שדוב כל המעשים הטובים אנו למדין אותם מדרכיו יתעלה. ואמרינן במדרש הביאו מהר"ש יפה ביפה תאר סדר ויחי פ' ג' ט' א' ד' ו' ז' ו' כ' נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים עתיד הקב"ה להביא הר תבור וכרמל וסיני ובונה עליהם בית המקדש שנאמר נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים שהיו כבר ע"כ. ואמרינן בפ"ק דסוטה עלה דמה שהזכירו עונש בעלי גסות הרוח א"ר חייא בר אסי תלמיד חכם גרין שהיה בו אחד משמנה בשמיכות אחר רב הונא בריה דרב יאסע ומעטרא ליה כסאסא לשכלותא וא"ר בשמת מאן דאית ביה ופשמת מאן דלית ביה. נמנינו למדין דהת' גרין שיהיה לו קנת גאולה.

ובזה

נבא לכונת הכתובי' דהנה האומות היו למדים לעשים המצוה ממה שהיו למדים מדרכיו ית' והיו עושים אותם. ולזה אמר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'

ב ראש 9

דרך עגוים דרוש יד

עוד נקדים מאי דאמרינו כב' פל'ט ס'ו' ופמ'ט ס' ד' וזל א"ר לוי השופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם חתה מבקש אין דין ואם דין חתה מבקש אין עולם מה את תפיש חכלא בתרין ראשין את בעי עלמא וכפי דינא סב לך חדא מיכייא וזו לית את תמיד ניכרת לית עלמא יכול קאום אחר לו הקב"ה אהבת לנדק ותשגא רען אהבת לנדק בריותי ושגאת מלחייבן על כן מסתך אלקים שטון שטון מחברך ע"כ * נמלא שטון קיום העולם במדת הדיון * וכוה נבא לכונת המחמד אין העולם מתקיים אלא כמו שפטים עגמו כמו שאינו דהיינו טאווח במדת העגוה משום דלדידיה תחלת הפרטה היא אלה תולדות השמים ולא פתח בה כדי שלא יתגאה הכהן וא"כ מאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים שטון שטון למתן שטון שטון עמ מדת הרחמים ואין לך קיום העולם גדול מזה *

ובזה

יובן מאי דכתיב בפיטע' ס' ה' וישח אדם ויטפל איש ועיני נבואים תספלנה ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה * ויש לנדק דמה קטר יש לפסוק זה דויטח אדם ויטפל איש עם הפסוק הבא אחריו ויגבה ה' נבואות במשפט עוד יש לנדק במאי דקאמר ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה דלכאורה משפט ונדקה הם דברים דסמרי אהדדי דמשפט הוא הדיו הנמור ונדקה הוא לפנים מסורת הדיו וכה"ב פריך תלמודא פ"ק דסנהדרין בפסוק ויהי דוד עוכה משפט ונדקה * אך במה שכתבנו נבא לכלל יישוב דמי טאווח במדת העגוה אית ליה דתחלת הפרטה היא אלה תולדות השמים ומה שהתחיל בבראשית הוא ללמד מדת העגוה וכיון דתחלת הפרטה היא לא תולדות השמים ע"כ דמאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים הוא שטון שטון עמ מדת הרחמים בכריאת העולם * וזהו שאמר הכתוב וישח אדם ויטפל איש ועיני נבואה' תספלנה דהיינו טאווחים במדת העגוה או ויגבה ה' נבואות במשפט וזהו הקדוש נקדש בנדקה שהוא משפט במשפט עם נדקה דהיינו עמ מדת הרחמים וזעלה עליו הכתוב באלו קיים עולם מלא *

דרוש טו'

מק ואלה שמות הגבורים אשר לודו יושב בשבת תחכמוני מאי קאמר אחר ר' אבהו הכי קאמר ואלה שמות גבורותיו של דוד יושב בשבת בטעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים ובסמות אלא על גבי קרקע דכל כמה דהוה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ובסמות כי גח נפטי' הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב על גבי קרקע אחר ליה ליתבי מד על גבי כרים ובסמות לא קבול עליה תחכמוני א"ר אחר לו הקב"ה הואיל והספלת עגמך תהא כמותי שאני גוזר גורה ואפה מבטלה ראש הסליסים תהא ראש לסלסת אבות הוא עדינו העגני כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עגמו כתולעת ובהסיה יוגא למלחמה הוה מקטה עגמו כען *

משרשי

מדת העגוה עוד זאת יתירה להסתבך בתהלתה מי שמשפיל עגמו בעסק התורה שאין לך מדה טובה הימנה ובה נסתבך המלך דוד כמו שנתבאר במאמר הסונה קדים דהוה מתני להו לרבנן על גבי קרקע * ועל פי זה יובן מאי דאמרינן במדרש וזל מכתם לודו סמרני אל כי חסיתי בך סמרני אל שלא אפשרל בדב' הלכה ע"כ * ויש לנדק דמה נתינת טעם הוא כי חסיתי בך למה שהתפלל שלא יבטל בדבר הלכה ועוד קשה האו מאר דמכתם לודו מאי שיאטיה עם סמרני אל שפירושו שלא אכשל בדבר הלכה * ונראה ליכש הענין ברא מלא על עולם מלא *

בראש ההרים דהיינו סה' כונה בית הכחירה על הר תבור וכרמל וסיני * והנה האומר' אברה חכמתם כמה שהיו מקיימים המצוות על פי מדותיו ית' לפי טראו דברים הפכיים דהיינו שהסרה שכינתו על תבור וכרמל וסיני ואמרו מה נלמוד ממנו אם נלמו' ממנו מדת העגוה הרי הסרה שכינתו על תבור וכרמל ואם נלמוד מדת הנאווה הרי הסרה שכינתו על הר סיני * לזה אמרו לכו ונעלה א' הר' א' בית אלהי יעקב כלומר אל הר זה שהבית נכון עליו שיש בו דברי' סותרים זה לזה ויורינו מדרכיו כלומר הוא יורה לנו מדרכיו לפי שאין לנו יכולין ללמוד ממעשיו לפי טראונו דברים סותרים ולזה השיב הנביא כי אין כאן דברים סותרים כי תנין מלא תורה ודבר ה' מירושלים וכיון שכלא הוא מקום שהוא מקור החכמה לרדך טה' ולמדנו שגאחו מזה ומה דהיינו טה' לרדך שיהיה ביה קלת נאווה וזה נלמוד מזה שהסרה שכינתו על תבור וכרמל וסיני כדי ללמדנו שבמקום הזה שהוא מקום של טה' לרדך שיהיה בהם מדת העגוה עם קלת מדת הנאווה וכל זה הוא לת"ח אכל מי שאינו ת"ח לרדך טשוו ביה מדת העגוה עד תכליתה וכמ"ס מאר מאר היו שפל דוח *

בעתה

אקוה נא לכאר מאמר הקודם * ויש לנדק בו דמה התייחסות יש למדת העגוה עם קיום העולם * ונראה דיובן עם מאי דאמרינן בכ"ר פ' ב' ס' טו' וזל ביום עשות ה' אלקים לחלך טהו לו כוסות קים אחר המלך אם אני גותן לתוכן חתין הם מתבקעי' גוגן הם מקייסין מה עשה המלך עירב חמין בלונן ונתן בהם ועמדו כך אחר הקב"ה אם אני בורא את העולם במדת רחמים היו חטייח סגייח במדת הדיון היאך העול' מתקיי' אלא הרינו בורא אותו במדת הדיון ובמדת הרחמים והלווי יעמוד ע"כ וסקטה מהר"ט יפה וזל ואת' בתחלת הפרטה נבי בראשית ברא הוה ליה למיכתב ה' אלקים * ויתרן דאיתא במדרש אבירי דתחילת הפרטה היא אלה תולדות השמים אלא שלא כתב בתחילה כדי שלא יתגאה בהן הקורא בתורה לומר אני קריתי ראשון נחמינו למדין דמאן דאית ליה דהקב"ה שחף מדת הדיון עם מדת הרחמי' וברא את העולם אית ליה דטע' דלא פתח בתחילה באלה תולדות השמי' הוא כדי להרחיק את האדם ממדת הנאווה * עוד הקשה הרב אל עם דברים פ"ד אמרינן מלך במשפט יעמיד ארץ טברא את העולם בדיון טנא' בראשית ברא אלקים : הרי דחשטע דכריאת העולם היה בדיון ובתב דפליגי אהדסי * עוד הקשה הרב זל' דלמ"ד טברא את העולם בדיון מקטי דהא כתיב ביום עשות ה' אלקים דחשק' דשחף ח"ה עם מדת הרחמים * ויתרן דאגדא דס"ל דכריאת עולם היה בדיון איתייח פההיא דפז' ס' ה"כ לא המטיר ה' אלקים על הארץ מזכיר עם מלא על עולם מלא כך הוא מזכיר עם מלא על ירדית גשמים * הרי דאית ליה דמאי דכתיב ה' אלקים לאו משום שחף מדת הדיון עם מדת הרחמים אלא להזכיר עם מלא על עולם מלא * דכתב מהר"ט יפה זל דהגני פליגי דמ"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא שחף מדת הדיון עם מדת רחמים ס"ל דתחלה הפרטה היא אלה תולדות השמים ולהכי אית שפיר האי טעמא דמה שמזכיר טעם שהוה להזכיר עם מלא על עולם מלא דכיון דתחל' הפ"היא אלה תולדות השמים ליכא עדיין עולם מלא * ות"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר עם מלא על עולם מלא ס"ל דתחילת הפרטה היא בראשית ברא אלקים וא"כ נמלא שבמדת הדיון דוקא בברא העולם וא"כ ע"כ דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר עם מלא על עולם מלא *

דאמרינן פ"ה דמנילה דף כ"א אחר ר' אבהו מנין לרב שלא יטע
 על נבי מטה ויטעה לתלמידיו על נבי קרקע שנאמר ואתה פה
 עמוד עמדי • ופרש"י שלא יטע על נבי מטה אלא או שניהם על
 בני המטה או שניהם על נבי קרקע ע"כ • וכן כתב הרמב"ם
 בפ"ד מהלכות ת"ת והטעם הוא דעמדי משמע דתלמיד יהיה שיה
 לרב בעוד שלומדין ובת"ש הר"ן • וכתב עוד ז"ל ותקשי הכא
 דכפ"ק דסנהדרין אמרינן ביבנה היו ד' זקנים ושמועון התימני
 היה דן לפניהם בקרקע ואף בימי דוד אמרינן במ"ק עירא
 היארי היה מתני להו לרבנן על נבי כרים וכסתות ודוד לא קבל
 עליה אלא אחרטא ע"כ • והנה מ"ס ודוד לא קבל עליה הוא
 בכלל הקושיא דמוכח התם דמאי דדוד לא קבל עליה משום
 חסידות יתירה דהוה פיה וכדאמרינן הואיל והספלת ענמך כו'
 ומיך זל דני היכי דמתרנין בנ"ר רבות מעומד קטות מיוטב
 ה"נ בשמועות קטות היו יושבים אספסלי טאם היו יושבים
 בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולים לעיין בהם היטב ע"כ •
 והנה חילוק זה דרכות וקטות הוא במ' מילה דף כ"א שהקטו
 כתוב אחד אומר ויטב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר
 ומנני רבא רכות מעומד קטות מיוטב • ולפי דברי הר"ן הללו
 ברכות אף עירא היארי היה מתני לרבנן על נבי קרקע ומה
 שהיו לחוקין עירא היארי עם דוד היינו בקטות דעירא היארי
 הוא מתני על נבי כרים משום שהיה משחד דאי היה מתני על
 נבי קרקע לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בקטות הוא
 מתני ע"ג קרק' ולא היה משחד דלמא לא יוכל לעיין בהם היטב •
ויש לדקדק בדברי הר"ן הללו דאם כן מאי האי דקאמר ליה
 הכ"ה לדוד הואיל והספלת ענמך וכו' דהא דוד לאו
 משום ענוה הוא דקא עביד הכי אלא מדינא משום דנכון לבו
 דאף בקרקע יוכל לעיין היטב • ואדרבה יתה היה ראוי ליוחס
 מדת הענוה לעירא היארי שלא היה בוטח בעצמו שיוכל לעיין
 היטב בהיותו לומד ע"ג קרקע ודוד נכון לבו בטוח דאפילו
 בהיותו לומד ע"ג קרקע יוכל לעיין היטב • תוקשיא לי בדברי
 הר"ן דאם טעמם של אותם ד' זקנים דיבנה ועירא היארי שהיו
 לומדים ע"ג כרים הוא בקטות שחששו טאם היו לומדים ע"ג
 קרקע לא יוכלו לעיין היטב א"כ יהיו הם ותלמידיהם ע"ג כרים
 שהרי הקפדת הכתוב פה עמוד עמדי אינו אלא דהתלמיד יהיה
 שיה לרב ואם התלמיד יושב עם הרב ע"ג כרים לית לן בה ובת"ש
 רש"י והרמב"ם וא"ל היו מקיימים גורת הכתוב דואתה פה עמוד
 עמדי שהיו שוים הרב עם התלמיד בעוד שלומדים והיו יכולין
 לעיין היטב בהיותם ע"ג כרים • עוד יש להקשות דלמא זה
 אותם ד' זקנים ועירא היארי עשו תקנה לעצמם בשמועות קטות
 כזו לעיין בהם היטב והיו יושבים ע"ג כרים ולא עשו תקנה
 לתלמידיהם שהיו יושבים על נבי כרים בשמועות קטות כדי שיוכלו
 לעיין בהם היטב והרי אותה הראיה שהביאו מרב' מעומד וקטו'
 מיוטב היא תקנה לתלמיד דמשה היה לומד מפי הנבורה התלמיד
 לאדם דעת ואעפ"כ בשמועות קטות היה משה יושב כדי להבינם
 היטב והם למדו מכאן לעשות תקנה לעצמם ליטב ע"ג כרים
 בשמועות קטות כדי לעיין בהם היטב ולא חששו לתקנת התלמיד
 להוסיבם בשמועות קטו' ע"ג כרים כדי שיוכלו להבינם היטב •
 עוד יש לדקדק בדברי הר"ן במ"ס טאם היו יושבים בקרקע עם
 תלמידיהם לא היו יכולין לעיין היטב דמאי האי דקאמר עם
 תלמידים לא היה ליה למימר אלא טאם היו יושבין בקרקע לא
 היו יכולין לעיין היטב שהרי עיקר ההקפדה אינו אלא דהוסיפה
 בקרקע מונעת קלת העיין העמוק •

אך

יראה לפרש כונה אחרת בדברי הר"ן דאין הכונה ליישב

הקרקע מונעת העיין דודאי כן וכל האדם לעיין בהיותו

יושב

יוטב בקרקע כמו בהיותו יושב על נבי כרים אלא הכונה היא
 דידוע דמדרגת השלמיד עם הרב היא כמדרגת העבד עם
 האדון וכמו שאמרו על מלאכות שמוטה העבד לאדון עושה
 התלמיד לרב זולת דבשע' הלימוד גורת חלך היא שיהיה התלמיד
 שיה לרב בעוד שלומדים והוא לאומרו יתברך ואתה פה עמוד
 עמדי • ומה תמורה מנדולי אחרוני ומנינו על מה שכתב הרמב"ם
 ז"ל בפרק ד' מהלכות תלמוד תורה כיגד תלמידים הרב יושב
 בראש וכו' ובראשונה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ומקודם
 חרפן בית שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והם יושבים ע"כ •
 והקטו דאין יתכן דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים
 דמדברי ר' אבהו משמע דנריך טיהיו הרב והתלמיד טים בשעה
 שלומדים מקרא דואתה פה עמוד עמדי • ובגמרא אמרינן תנו
 רבנן מימות משה ועד רפן נמליאל לא היו למדן תורה אלא
 מעומד ומשמת רבן נמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה
 מיוטב • ופספסן של דברים דקאמר לא היו למדין תורה אלא
 מעומד משמע דקאי לרב ולתלמיד טכולם היו מעומד בשעה
 שהיו לומדים והרמב"ם ז"ל שכתב שהרב היה יושב והתלמידים
 היו עומדים ים לתמורה דענא ליה • ועוד דמשה דהוא הפר
 מימרא דרבי אבהו דקאמר דנריך טיהיו הרב והתלמיד שוים
 בשעה שהם לומדים מתאחד הכתוב ואתה פה עמוד עמדי
וראיתי להרב בעל פרישה ודרישה שכתב דמה שכתב
 הרמב"ם שבתחלה היה הרב יושב והתלמידים
 עומדים מיירי בתלמידים שלא הגיעו לכלל סמוכה ולמד חילוק
 זה עהר"ן שכתב על אותה שכתבנו למעלה שהקשה דהיכי מתנו
 ד' זקנים ועירא היארי ע"ג כרים והא פטיגו דבשעה שהם
 לומדים יהיו התלמיד והרב שוים ומיך כאלן קודם שהגיעו לכלל
 סמוכה כאלן לאחר שנשמוך דהתם ראוי לרב לחלוק להם כבוד
 ע"כ כלומר דמאי דאמרינן טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדין מיירי בתלמידים סמוכי דומיא דמשה דהתם ראוי לרב
 לחלוק להם כבוד והיה דד' זקנים ועירא היארי שהיו יושבים
 ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע מיירי בתלמיד' שאינם סמוכי
 וכתב דהר"ם ס"ל חילוק זה ומ"ס ובראשונה היה הרב יושב
 והתלמידים עומדים מיירי בתלמידים שאינם סמוכים • ודבריו
 תמוהים שהרי דברי הר"ם כך הם ולא יטע הרב על הכסא
 ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות
 ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ע"כ ולפי דבריו
 מ"ס שבתחלה ולא יטע הרב על הכסא מיירי בתלמידים סמוכים
 ובת"ש הר"ן • ומ"ס סמוך לזה ובראשונה היה הרב יושב מיירי
 בתלמידים שאינם סמוכים ואלו הם דברים שאין להם מובן
 כלל שיאמר הר"ם ב' מינים סמוכים זה לזה סותרים אלו את
 אלו וכאמר שהדין הא' עיירי בסמוכים והפ' מיירי בשאינם
 סמוכים וכבר דחה הל"ת דברים הללו יע"ש וגם דברי הרב כ"ח
 בדיניש אלו נפלאו ממני • והנפון מ"ס הפעל"ת דודאי מקרא
 דואתה פה עמוד עמדי למדנו טיהיו הרב והתלמיד שוים והיינו
 דוקא לענין שלא יטע הרב ע"ג כסא ותלמידיו על הקרקע מסו'
 דזה מורה מעלה לרב ושחימות לתלמידים ועל זה הקפיד הכתוב
 באומרו ואתה פה עמוד עמדי טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדים ואפ"ה התלמידים מעומד והרב מיוטב דמה שהוא יושב
 אינו למעלתו אלא מפני שגריך להבין להם ואין דעתו מיושבת
 לערוך הדברים ולהבינם א"כ הוא יושב וא"כ אין זו מעלה לו
 ע"כ והקשה לו דמאין הוסיף הר"ם חילוק זה דאימא דהקפדת
 הכתוב היא נ"כ שלא יהיה הרב יושב והתלמידים עומדים אלא
 שניהם יהיו שוים בשעה שלומדים ומיך דנפיק ליה ממאי
 דאמרינן פנמרא כתוב א' אומר ויטב בהר וכתוב אחד אומר
 ואנכי

דרך ענוים דרוש טו

ובזה נכח לכונת דברי הרן כח"ס דבשמועות קטות אם היו יושבים בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולין לעיין בהם היטב שאין הכונה דישיבת הקרקע מונעת העיין השמוק אלא דבראות הרב את עמנו טוב במעלה לתלמיד במדרגה אחת לפעמים חלים לביה ומס'ה בשמועות קטות דבעו דעתא גילותא ושיהיו נחמיו לב הותר להם לכתב על גבי כרים טיראוי שיש להם מעלה על התלמידים אבל דוד המלך שהיה בו מדת הענוה והספלות בטבע שלא היה מרגיש אם היה לו מעלה על התלמיד או לא אף בשמועות קטות היה לומד עם תלמידיו על גבי קרקע ולא היה חלים לביה ומס'ה לא היה עירא היאירי שונה עם תלמידיו על גבי כרים דאינו לו טוב מעלה לרב על התלמיד והתלמיד אף בהיות לומדים על גבי קרקע היו יכולים לעיין לפי דלא חלים לבי' התלמיד בראות את הרב שיש לו מעלה עליו - הכלל העולה דמה שהיו חלוקים עירא היאירי עם דוד היה בשמועות קטות דעירא היה מלמד אותם על גבי כרים שאם היה יושב ע"ג קרקע עם תלמידיו לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בשמועות קטות היה מלמד אותם ע"ג קרקע.

ועל

פי זה נכח לכונת המחבר דלמ דוד שמרני שלא חסבל בדבר הלכה ואמר' בפ"ק דסוטה לדוד מכתם דוד שמך וחס ופירש רש"י מך עניו וכן כתב רש"י בפ"י מכתם לדוד דבוקיניו דרשו על דוד שהיה מנהיג עמנו כמך וחס אף במלכותו והנה מה שהיה מנהיג עמנו כמך אף במלכותו לא חזינו דמאי דכתיב ודוד הוא הקטן דהיינו שהיה מקטין עמנו היינו קודם ולכותו - ובראש דהיינו מה שהיה שונה לתלמידיו ע"ג קרקע אחר מיתת עירא היאירי והיינו במלכותו דעירא בותן מלכו דוד מת וכמבואר נמל' אף במלכותו היה עניו שהיה שונה עם תלמידיו ע"ג קרקע וכבר נתבאר דמה שהיה שונה עירא היאירי על גבי כרים היה כדי לעיין בשמועות קטות היטב ועדין היה אפשר שדוד שלא היה מנהיג עמנו כמך ואינו שונה לתלמידיו לזה אמר מכתם לדוד חני מנהיג עמנו כמך וחס שונה לתלמידיו ע"ג קרקע שמרני שלא חסבל בדבר הלכה כי חסיתי בך ולא רגיתי ללמד ע"ג כרים לפי שבטחתי שאין טוב נוק נמשך ממדת הענוה.

וזר

כונת הכתוב לחננה על טעם עדות מכתם לדוד ללמד בהגותו את ארם נהרים ואת ארם גובא וישב יואב ויד את אדום בניא מלח נכים עטר אלף ע"כ - והנה דברים הללו דעדות מכתם לדוד ללמד אין להם מובן דמה הוא העדות - ועוד מאי קאמר ללמד דמה בא ללמד - עוד יש לדקדק כמה שאמר בהגותו את ארם נהרים וגומר מה התייחסות לזה עם הקודם - ובמה שאמרנו יתבאר דכבר נתבאר דמה שהיה עירא היאירי מלמד ע"ג כרים הוא כדי לעיין בשמועות קטות היטב ודוד היה מספיל עמנו ואף בשמועות קטות היה מלמד ע"ג קרקע והנה אף כלמדנו שדוד היה עניו במהר מאד מכל מקום אפשר שדוד לא גזק בזה ועירא היאירי שהיה שונה ע"ג כרים כדי לעיין בשמועות קטות היה יודע לבזון את ההלכה לתלמידיו ואדונו דוד לא ידע והמכחן לזה שדוד אף שהיה יושב עם תלמידיו ע"ג קרקע היה מעיין בהם היטב הוא מאי דאמרינן בפ"ב דמכות אחר רבי יאושע בן לוי מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים שפרים המגויינים בהלכה שהיו עוסקים בתורה ע"כ - ואין ספק שסגולה הלזו שיש לעוסקים בתורה שנוגח' במלחמה הוא דוקא היגא דסלקא ליה שמתתא אליבא דהלכתא הא לאו הכי פשיטא שאין להם מעלה הלזו ומה גם אם הוא סיבה שאינו מעיין היטב כגון הך דדוד דלם היה יושב ע"ג כרים כרבו היה מעיין

ואינו עומד בהר ותיקן אחר רב עומד ולומד יושב וסונה ע"כ ובכח שהר"ם מפרש בך עומד ולומד כשהוא לומד מהב"ה היה בעמידה אבל כשהוא סונה לתלמידיו היה יושב אם כן למדנו דבשאריו בכרייתא כחלה היו למדין מעומד ר"ל שהתלמידים היו מעומד והרב יושב.

ואני

תמים בפירוט זה דאיך יתכן לומר דמה שאמר רב יושב וסונה תיירי כשהוא סונה לתלמידיו שהרי בנמ' באו ליישב הכתוב שאמר ואשב בהר מ' יום ומ' לילה ואיך יתכן שהיה יושב ותיירנו יושב וסונה ובאותם מ' יום לא היה מסה סונה לתלמידיו אלא לומר מפי הגבורה ולא ידד משס אפי' רגע כמותריה אלא ודאי שהפ' הנכון במ"ט יושב וסונה הוא מה שפירש רש"י דכשהיה לומד ההלכה מפי הגבורה היה מעומד וכשהיה חוזר וסונה שנית ההלכה לבדו מה שלמד היה מושב וא"כ הדרא קושיין לדוכת' דמאיכין ראה הר"ם דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים איתא טבולם הרב והתלמי' היו עומדים מטום דבעינו טהיו הרב והתלמיד טוים בטעה שלומדים.

והנראה

אלולי שהרמב"ם ז"ל הוסיף דין זה מדהאמרינן בפ"ה צערוכי' עלה כ"ד ת"ה כוונת סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן וסונה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב משמאל משה נכנסו בניו וסונה להם משה פרקו נסתלקו בניו וישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן ע"כ - והשתא אי אחרת כשלמא דבתחלה גם כן שהיו למדין מעומד היה הרב יושב נוחא דוראי משה היה יושב ואהרן כשסנה לו משה פרקו היה מעומד ולאחר שסנה לו משה פרקו נסתלק וישב לו לשמאל משה מטום דכבר למד ההלכה מעומד וא"כ ישב ובניו גם כן בתחלה למדו ההלכה מפי משה בהיותם מעומד וא"כ חזרו וישבו להם זה יושב לימין משה וזה לימין אהרן - אלא אי אחרת דבתחלה אף הרב היה לומד לתלמידים מעומד נמלא דמשה היה מעומד ואיך יתכן דמשה יהיה מעומד ואהרן ובניו אף שכבר למדו ההלכה והיו יושבים.

ועוד

נר' לביבא רביה לדברי הר"ם מחאי דאמרינן בנמ' הקורא את המגילה עומד ויושב ואמרינן הנה מה שאין כן בתורה מנהיג מילי א"ר אבהו דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי וא"ר אבהו אלמלא הקרא כתוב אי איסור לאומרו כביכול אף הקב"ה בעמידה ע"כ - ויש לדקדק דאיכין למדו חו"ל דבקריאת התורה אין קורין בתורה בנכור מיושב מקרא דואתה פה עמוד עמדי דאף דניחא דבאותם הימים שהיה משה לומר מפי הגבורה היה לו דין דקריאת תורה בנכור אי מתמה איתא דשאני משה מטום דכך הוא הדין שהתלמיד עומד כשהוא לומד וכמו שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד אבל קריאת תורה בנכור מנא לן שגריך מעומד ואי ממה שכתב עמדי דמסתע דאף הקב"ה בעמידה הא ניחא אי אמרינן דמה שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד ללא קאי כי אם לתלמידים אבל הרב יושב א"כ ע"כ לומר דמה שהיה אף הקב"ה בעמידה אינו מדין הרב הסונה לתלמיד אלא תדין קריאת התורה בניכור דגריך שהיה מעומד - אלא אי אחרת דבתחלה היו התלמיד והרב למדין מעומד מנא לן דקריאת התורה היא מעומד מקרא דואתה פה עמד עמדי דפירושו דאף הקב"ה בעמידה איתא דשאני התם מטום דבתחלה היו הרב והתלמיד למדין מעומד אלא ודאי ע"כ לומר דאף בתחלה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ולא הקפיד הכתוב אלא שלא יהיה הרב ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע לפי שזה הוא מעלה לרב וזה כתוב הקפיד דכשהיה שהם לומדים לא ישיב טום מעלה לרב על התלמיד ונמ"ס הבעל"ת.

ובזה

שעושה עם רבו ואומר משיבוטת רבי כו' ואין דרך התלמוד כבוטת בזה לדרוש שמות *

ובפי דבותי שמעתי עם היות דאמרינן בפרק חלק דאסור לאדם לקרוא לרבו בטמו ומפני זה נעטס ניוחי מפני

סקרא לרבו בטמו שנאמר זאת האשה וזה בנה אחר החיה לישע ולפי זה הוקטה לסתמא דתלמודא דהיכי קרא דוד לרבו בטמו שהיה אומר משיבוטת רבי יפה דנתי כו' לזה תירצו דמשיבוטת אינו עם העטס כי אם עם התאר ומכוס הכי קראו דוד בטס התאר * וכפירא דנתי לפניהם טרטי פירש עלה הדיא דאמרינן זה הקורא לרבו בטמו שאומר פלוני ואינו אומר תורי רבי פלוני ע"כ * ומרן זל בפספ משה פ"ה מהל' תלמוד תורה הביא דברי רמ"ז הללו וכתב ותקרא משיבוטת דקאמר יהושע אדני משה ע"כ * אלא דליכא איסורא אלא בתוכיך סמו דוקא בלתי טוס כנוי אבל באומר אדוני או מורי טרי להוכיח טמו ואם כן הכא טדוד היה אומר משיבוטת רבי ליכא איסורא * ואפטר לייטב דכריהס דדוקא כטמוכיר התאר מקודם כנוי אדוני משה או מורי פלוני טרי אבל לומר פלוני מורי טמוכיר טס העלס קודם התואר אסור ולומר גם כן משה אדוני היה אסור ובלא נבי דוד שהיה אומר משיבוטת רבי טמוכיר טס העטס קודם הכנוי אסור ומכוס הכי אחרו לא משיבוטת טמו אלא איס בטת בו' ותכלין מנחתו לחילוק זה *

ול יראה לייטב באופן אחר לדקדק עוד כמה שאמר דוד ולא עוד לא טכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת וכו' דמאי האי דקאמר ולא עוד אלא דאם דוד בא לטכח את ענתו במעטיו הטובים ואמר שהיו ידיו מלובלכות בדם וכפסיר טלא כדרך המלכים יאמר ועוד יש לי מדה אחרת טכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת ומאי האי דקאמר ולא עוד אלא וכו' כאילו הם דברים סותרים זה לזה * ונראה דזוהי מה שהוקטה לסתמא דתלמודא ולזה תרצו טנא לא משיבוטת טמו אלא איס בטת טמו כו' והכוונה דהדב"דוע דעירא היאורי היה רבו מובהק דדוד ומשיבוטת לא היה רבו מובהק וכדאמרינן בששי דעירובין דב המונא רמי כתיב בלבי גפנתי אחרתך וכתיב בטרתי גדק בקהל רב כאן בנות דעירא היאורי קיים כאן בנות דעיר' היאורי לא היה קיים * ואמרינן באחרון דברכות אמרי דבי רבי ינאי מאי דכתיב כי מין חלב יוגיא חמאה ומין חף יוגיא דם כתי אמה מונא חמאה טל תורה כתי טמקיא חלב טינק משדי אמו עליה ומין חף יוגיא דם כל תלמיד טכועס עליו רבו זוסקף זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ע"כ נמלינו למדן סמי טורה להיות בקי להבחין בדמים בין דם טמא לדם טהור הולך אצל רב טיכעוס עליו ויטמק ואז זוכה לזה כדכתיב ומין חף יוגיא דם זפרט' זל על משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה שהיה אומר לו טעית ע"כ * זכזה נבא לכונת המאמר טמא דוד לא היה בקי בדמים היה מוכרח לילך אצל משיבוטת כדי טיבייש פני דוד ויאמר לו טעית ויטמק דוד ואז היה זוכה דוד להבחין בין דם טמא לדם טהור * וזה שאמר דכש"ע דאה חסידותי נאני ידי מלובלכות בדם זכפסיר זסליא כלומר שאני בקי בהלכות דמים ולא הייתי צריך לילך אצל משיבוטת טיכעוס עלי זאסתוק זלא עוד לא חף שאני בקי בדמים כל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי * זהוקטה לסתמא דתלמודא מה קטר יש מה שהיו ידיו מלובלכות בדם זפסיר זסליא עם מה שהיה נמלך עם משיבוטת רבו לזה הטיבו טנא לא משיבוטת טמו אלא איס בטת ולמה נקרא משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה והיה אומר לו טעית וא"כ פסיר קאמר דוד ולא עוד אלא טכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי וכו' כלומר דכיון שאני ידי מלובלכות

משיין היטב ומכיון את הלב' לתלמיה וכסיבת מה שהיה מלמד ע"ג קרקע אינו יכול לעיין בשמיעות קטות היטב פטיטא פאין לו מעלה זו שהיו עומדת רגליו במלחמה ומתרוטט בדרטמויו פרטת טופטיס דרוס שני דקדק דלמה תלה הטכח הזה בשערי ירושלים ואלא ככל מקום שעוסקים בתורה יש בו מדה זו וכשב טכח לרמוז על כ"ד הגדול טכירושלים כי אז ודאי אנו בטוחים טיעמדו רגליו במלחמה כהיו לנו מקום קבוע לתורה ולתעודה ע"כ * ואפטר דהכוונה היא לפי טמטס תורה יוגאה לישראל ואין בהם נפתל ועקס וכמבואר * וזהו כונת הכתוב מכתס לדוד ללמד כלומר מה עדות יש בזה שהיה מך דוד ללמד כלומר בטעה שהיה מלמד היה עניו ולומד ע"ג קרקע דמאן אמר לן דקדק דוד בזה דלמא לא גדק ולא היה מעיין בהם היטב לזה אמר העדו לזה איך דוד גדק הוא בהגותו את ארס גהרים זאת ארס גובא וישב ויאב ויך את אדוס בניא מלח טכיס עטר חלף הכה מנחמן זה מדע ומטכיל איך הלכותיו טל דוד היו כדורות כטמט ומ"ה היו רגליו עומדות במלחמה *

ובזה

יתבאר המאמר שהתלמו דאחר טפסר הכתוב כדורטויו טל דוד שהיה יושב בטכת ודרטו על זה שהיה יושב בישיבה ע"ג קרקע ודרטו עדינו גם כן על מה שהיה מעדן ענתו כמלכת זפרט' כוסף ענתו ידיו ורגליו ביחד וישב לארץ ע"כ טיימו ואמרו הענבי בטעה טיונא למלחמה היה מקשה ענתו כען על טמנה מאות חלב כפעס אחת שהיה זורק חן ומפיל טמנה מאות חלב כפעס אחת ע"כ * ואני תמיה בזה אטו אבל החסידים זאנטי מעסה הוא טלמות היותם כדורים ומנבזרי הפפרטיס אמרו דמאי דאמרינן אין הנבואה טורה אלא על חכס זנכור דהיינו גבו הכובס את יגרו אבל טמס גבורה אינה נחטבת אצל הטלמים * ועוד מה יחס יש בזה שהתחיל לטכח לדוד בפעולות טכליות דהיינו יושב בטכת וחזר בטטח גופניו דהיינו שהיה נכור * ועס מה טכתנו יתבאר דהכל הוא דבר אחד טככר נתבאר דעירא היאורי היה טונה על נבי כרים וכספות כדי לעיין הטיבו ודוד היה עניו והיה טונה ע"ג קרקע ולזה אמר דמאן אמר לן דקדק דוד בזה דלמא מתוך שהיה טונה על נבי קרקע לא היה מעיין בהלכות הקטות היטיב * לזה נא הכתוב לומר אני מראה אחרך הלכותיו טל דוד איך היו מכוונות להלכה וזהו אמרו הענבי טכטהים יוגא למלחמה היה מקשה ענתו כען זורק חן ומפיל טמנה מאות חלב כפעס אחת ומנה מנבורה זו מדע ומטכיל איך הלכותיו טל דוד היו בטכלי' העיון אין בהם נפתל ועקס דמי גרס רגליו שהיו עומדות במלחמה טערים המגויינים בהלכה * כתבאר מכל זה שהיות האדם מטפיל ענתו בעסק התורה היא מעלה גדולה שאין למעלה הימיו ונטטבת בב דוד * זכיונא בזה גם כן מלינו לדוד כפ"ק דכרכו' לדוד טמרה נפטי כי חסיד אנו כן אמר דוד לפני הקב"ה דכש"ע לא חסיד אני טכל מליך מורח ומערב יושבים אנדות אנדות ככודם זאני ידי מלובלכות בדם זכפסיר זסליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא טכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי זאומר לו משיבוטת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בוטתי אחר רבי יהושע צריה דרב אידי מאי קרא זאדברה בעדותך בנד מלכים זלא אדום טנא לא משיבוטת טמו אלא איס בטת טמו זלמה נקרא טמו משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה ע"כ * ויש לדקדק כמה שאמרו טנא לא משיבוטת טמו אלא איס בטת טמו כו' דמאי אירייה דרכא זו הכא דבטלמא אס היו מביאים טוס פסוק דמשיבוטת הוה טייך לומר טנא לא משיבוטת טמו כו' אבל הכא לא הוזכר משיבוטת אלא אנב גררא דדוד היה נמלך ככל מה טעוטה

דרך עניים דרוש טו

ח"ל הכ"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני חסופי לכם גדולה אתם ממעטים עמכם לפני נחתי גדולה לאברהם אהרן ואהרן עפר ואפר נחתי גדולה למה ולא אהרן ואהרן ונחתי מה נחתי גדולה לדוד ואהרן ואהרן ונחתי מה נחתי גדולה לביבן אתם המעט * ופרטו שאתם ממעטים עמכם בענוה לסיבך חשק בכס * וזהו כונת המאמר עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים גדול זה ממ"ה שהקב"ה מטרה בכונתו להם הגבור אינם מעט כלומר שאינם ממעטין את עצמם לא בא אליה מלך גדול משום דכביכול אין אנו והוא יכולו לדוי בעולם דכתיב נכה עינים ורחב לבב אמו לא חובל * עוד הסלינו רז"ל בחופן אחר בנגזי מדת הגאווה * ואמרין תו בפ"ק דסוטה מאי דכתיב תועבת ה' כל נכה לב וד ליד לא יקנה אחר רב כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו הקנהו להקב"ה שמים וארץ לאברהם אבינו דכתיב ביה הדימותי ידו אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ לא יקנה מדינה של נהינם דבי טילא אמרי אפילו קבל תורה כמשה דכתיב ביה מויניו אש דת למו לא יקנה מדינה של נהינם ר' יוחנן אמר אפילו עשה נדקה בסתר דכתי' מתן בסתר יכפה אף וסתר בחיק חמה עזה לא יקנה מדינה של נהינם ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דאם מי שיש בו מדת הגאווה הוא שיעטעט וסופו יורש נהינם מהיבא מתיי דכשביל היותו באברהם או כמשה או שעושה נדקה בסתר שיגלל מהעונט הראוי לו * ואם הכונה דאפילו שיש בו תורה ומעשים טובים לא יועילו לו א"כ למה תלו הדבר בהיותו באברהם או כמשה או שיעשה נדקה בסתר לא הול"ל אלא אפי' שיש בו תורה ומ"ט לא יועילו לו להגילו מדינה של נהינם * עוד יש לדקדק במה שכתב לאברהם במה שהקנה אלא אפי' עמד בעשרה נסיונות באברהם או וכמו את כל התורה באברהם אבל ע"ה שהקנה שמים וארץ את משה רבינו במה שקבל התורה דכתיב מויניו אש דת נוחא שתארו את משה בדבר גדול שלא נשמע כמוהו דהיינו שקבל התורה מידו של הקב"ה אך מה שהקנהו אברהם להקב"ה שמים וארץ מאי טיאתיה הכא * ונראה

מלכותכם בדם שפיר וסליא לא הייתי לריך לילך חלל חסיבותי שיבעום עלי ויחמר טעית ואעפ"כ היה נמלך עם חסיבותי לקיי' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב *
והנה מה שאמר דוד ולא עוד אלא כו' הן הן הדברים שאמר ואל תלל חסי דבר אמת עד מאד * ואמהלכה ברחבה וכו' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב ומאי דאמרין דכל שהיה עושה דוד היה נמלך בחסיבותי ילפינן לה מהאי קרא דאדבר' בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב וכדאיתא בנערה והנה כו' הוכי דמועיל לתלמיד מה שכועס עליו רבו וסותק להבחין בין דם טמא לדם טהור הכי נמי מועיל לשאר דינים וכדאמרין בנערה ומין אפי' יוליא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פטס ראשונה וטניה וסותק וזכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן רבי ישמעאל אומר הרוגה שימחכם יעסוק בדיני ממונות טאין לך מקצוע בתורה יותר מהם שהם כמעין נוכע * ור"ט פירש ואל תלל חסי דבר אמת אל תבדיל חסי דבר אמת ומנא חסי דבר אמת עד מאד בכל הוראותי ובכל דיני שלא אכזב בהם * ועוד כתב ואמהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל ע"כ וכו' נבא לכונת הכתוב שקוד התפלל ואל תלל חסי דבר אמת עד מאד שכל הוראותיו וכל דיניו יהיו כדיון שלא יכזב בהם ועוד התפלל ואמהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל וכוון שהוראותיו הם רווחות ופוטטות בישראל הוא סימן שהן כדיון וכדאמרין בעלמא אש הלכה רופפת בידך פוק חוי מאי עמא דבר * ואמרין בפ"ו דפסחים שאמר להם הלל הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הכה להם לישראל אש אין נבואים הם כבי' א"ה הם ונמנא טעשו כדיון שאמר כך מקובלני חסי שמעתי ואבטליון * הרי כמה שישראל עושים הוא הוראה על אמיתות הענין ואמר אעפ"י שאני מתפלל לפניך שכל הוראותי יהיו כדיון בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל לא בשביל זה אמנע את עמתי מליך חלל חסיבותיך נגד מלכים ולא אכזב ואעפ"י שלא הייתי לריך לז"ה מאחר שכל הוראותי הם כדיון אף על פי כן אני אוהב מדת הענוה בעסק התורה עץ חיים למחויקים בה ותומכים מאושר *

דרך כרמים דרוש ששה עשר

סוטה

א"ר יוחנן מטוס רפזי כל אדם שיש בו נסות הרוח כעובד ע"ז כתיב הכא תועבת ה' כל נכה לב וכתיב תם ולא תביא תועבה אל ביתך * שביארנו לעיל דרך ארוכה בסבב מעלת הענוה הכא נבא להודיע כמה מאוסה היא מדת הגאווה

אדר

בא וראה דברי חכמים דכרובנות הם אמרו בפ"ק דסוטה א"ר חסדא אמר מה עוקבא כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הרב"ה אין אנו והוא יכולין לדור בעולם שנאמר נכה עינים ורחב לבב אותו לא יוכל אל תיקרי אותו לא אותו * וכו' ויבן מרזל במדרש וזל עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו' עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גיבור ובה אליה מלך גדול זה ממ"ה הקב"ה שמטרה בכונתו דכתיב דכתיב מ"ט עיר קטנה זה ב"ה גדולים וכו' יע"ס * ויש לדקדק דכתיב מ"ט עיר קטנה זה ב"ה נוחא דקראו קטנה לב"ה משום דלגבי בית המקדש נקרא בית הכנסת קטנה וכמ"ס רז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו במי כנסיות אד"מ ואנשים בה מעט זה גיבור לאויה תכלית יחס הכתוב לגבור בתואר זה דמיט * ונראה ליישב עם מאי דאמר' בפ"ו דחולין א"ר יוחנן מטוס ר"א ב"ר שמעון כל מקום שאתה מונח דבריו של ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי באגדה עשה אונן באפרסת לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס כי אתם המעט ח"ל

א"ר יוחנן מטוס רפזי כל אדם שיש בו נסות הרוח כעובד ע"ז כתיב הכא תועבת ה' כל נכה לב וכתיב תם ולא תביא תועבה אל ביתך * שביארנו לעיל דרך ארוכה בסבב מעלת הענוה הכא נבא להודיע כמה מאוסה היא מדת הגאווה בא וראה דברי חכמים דכרובנות הם אמרו בפ"ק דסוטה א"ר חסדא אמר מה עוקבא כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הרב"ה אין אנו והוא יכולין לדור בעולם שנאמר נכה עינים ורחב לבב אותו לא יוכל אל תיקרי אותו לא אותו * וכו' ויבן מרזל במדרש וזל עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו' עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גיבור ובה אליה מלך גדול זה ממ"ה הקב"ה שמטרה בכונתו דכתיב דכתיב מ"ט עיר קטנה זה ב"ה גדולים וכו' יע"ס * ויש לדקדק דכתיב מ"ט עיר קטנה זה ב"ה נוחא דקראו קטנה לב"ה משום דלגבי בית המקדש נקרא בית הכנסת קטנה וכמ"ס רז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו במי כנסיות אד"מ ואנשים בה מעט זה גיבור לאויה תכלית יחס הכתוב לגבור בתואר זה דמיט * ונראה ליישב עם מאי דאמר' בפ"ו דחולין א"ר יוחנן מטוס ר"א ב"ר שמעון כל מקום שאתה מונח דבריו של ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי באגדה עשה אונן באפרסת לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס כי אתם המעט ח"ל

א"ר אבהו אין העולם מתקיי' אלא צמי שמיים ענמו כמי טאיו
 סנאמר ומתחת זרועות עולם . נחנא שהענוה היא סיבה לקיום
 העולם . ולזה בא לומר אל יעלה בדעתך שכל מה שהרחיק ה'
 מדת הנאווה וחיבב מדת הענוה היינו מטום שמדת הענוה היא
 סיבה לקיום העול' ומבלעדה מוט הממוטטה ארץ ועמודי שמים
 ידוספו והקב"ה חפץ בקיום העולם לא תהו בראה לסבת יצרה
 ומט"ה הרחיק מדת הנאווה . וא"כ אם ימלא באווה אדם סגולה
 אשר בסבילה העולם מתקיים אפטר דלאים אשר אלה לו הותרה
 לו מדת הנאווה מאחר שאין דבר רע נמוטך ממנו . לזה אמר כל
 מי שיש בו נסות הרוח אפי' הקנהו להקב"ה פמים וארץ כאברהם
 וכיון שהוא סיבה לכריאת שמים וארץ מכ"ס שמתקיים העולם
 בטבילו אפי' לא ינקה מדינה של נהינס לפי שמדת הנאווה
 שחמה ונמאסת מנד עמיה לא ינקה כל הנוגע בה אם רעה
 בעיני אדוניה וסופו יורט נהינס . ומאמר דבי רבי טילא סאמר
 אפילו קבל תורה כמשה וכו' ג"כ על פי כונה זו . והענין הוא
 בהקדים הא דאמרין בכ"ר פ"א ס"ו ו' ואל בראשית ברא אלהים
 א"ר ברכיה העולם ומלואו לא נברא אלא בטביל משה דכתיב
 בראשית ברא אלהים וכתיב התם וירא ראשית לו ע"כ . הרי
 שמתה רבינו היה סיבה לכריאת העולם וכ"ס שהוא מתקיים על
 ידו וכמו שלמדנו מדברי מרן ז"ל . ולזה בא רבי טילא ואמר שמי
 שיש בו נסות הרוח אפילו קבל תורה כמשה שהרי נברא
 העולם בטבילו וכ"ס שמתקיים על ידו עכ"ל לא ינקה מדינה של
 נהינס . גם רבי יוספן סאמר אפילו עושה גדקה בסתר וכו' הוא
 ג"כ על פי דרך זה והוא בהקדים הא דאמרין במדרש אין העולם
 מתקיים אלא בטביל הגדקה סנאמר והוכן בחסד כסא וכתיב
 השמים כסאי . הרי שהגדקה היא סיבה לקיום העולם ולזה בא
 רבי יוספן ואמר כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו עשה גדקה
 בטבילה העולם מתקיים אפילו הכי לא ינקה מדינה של נהינס
 באופן שדברי שלט הרועים האנשים האלה שלמים לכונה אחת
 נמכונו לומר שלא יעלה בדעתנו שמה שהרחיק ה' מדת הנאווה
 וחיבב מדת הענוה הוא כדי שיתקיים העולם לזה באו לומר שמי
 שיש בו נסות הרוח אפילו הוא כאברה' או כמשה או עושה גדקה
 בטבילו העולם מתקיים ואם כן לא נמוטך מה שום נוק לקיום
 העולם אם יהיה באיש הזה נסות הרוח אפילו הכי לא ינקה
 מדינה של נהינס לפי שמדת הנאווה מנד עמיה מאושה היא
 בעיניו ותכרך .

א נאמר בדרך אחרת ליישב דברי המאמר והוא בהקדים
 הא דאמרין בכ"ר פרשה ט"ל ס"ו ו' ופרשה מ"ט ס"ו ז'
 א"ר לוי הסופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם אלה מבקש
 אין דין ואם דין אלה מבקש אין עולם וכו' כמו שהובא לעיל
 בדרך ענינים דרוש ז' . הרי שאברהם היה אומר שכן הראוי
 הוא שיתנהג הקב"ה עם בריותיו במדת הרחמים והסכים מדיה
 על ידיה . וכתיב מהר"ם יפה בכ"ר פרשה ל"ג ס"ה דמאי דכתיב
 ויזכור אלהים את אברהם דהיה זכורה בס"ל אברהם וכתיב
 אלהים לומר שהסך מדת הדין למדת רחמים . והנה כבר נמצא
 לעיל בדרוש הנזכר דמי סאחו במדת הענוה אית ליה דפחלת
 הפרשה היא אלה תולדות השמים והארץ ומה שהתחיל בבראשית
 הוא ללמד מדת הענוה וכיון דתחלת הפרשה היא אלה תולדות
 השמים עכ"ל דמאי דכתיב ביום עשות ה' אלהים הוא שטמך
 מדת הדין עם מדת הרחמים בבריאת העולם . ולזה אמר שכל
 מי שיש בו נסות הרוח אפילו הוא כאברה' לא ינקה כלומר שהיה
 צולה על הדעת שהנוק הנמוטך ממדת הנאווה הוא לפי שבין
 סאין בו מדת הענוה אם כן ע"כ בראשית ברא אלהים הוא תחלת
 בפרשה ואם כן העולם נברא בדין ואין העולם מתקיים ואם כן

אם היה כאברהם שכתפלתו היה פוסה שיתנהג העולם כמדת
 הרחמים אם כן אין שום נוק נמוטך ממנו לזה אמר דהא לימא
 אלא אפילו הוא כאברהם לא ינקה מדינה של נהינס . ומ"ד
 אפילו קבל תורה כמשה הוא ג"כ על פי כונה זו והוא דאמרין
 במדרש ה' אלקים אלה החילות אמר לפניו רבש"ע אם תמנעי
 לי בדין הב לי ואי לא תמנעי לי בדין הב לי ברחמים . הרי
 שנדול כמו של משה שהיה אומר שאפילו אין בדין שיתן לו במדע
 הרחמים מטום דאית ליה טען הראוי הוא שיתנהג הקב"ה עם
 בריותיו במדת הרחמים . ואמרין בכ"ר פרשה ל"א סימן ה'
 ופרט' ע"ג ס"ב אסריהם הגדקים טען הוספין מדת הדין למדת
 הרחמים בכל מקום סנאמר אלהים הוא מדת הדין אלקים לא
 תקבל עד האלקים יבא דבר שניהם וכתיב וישמע אלהים את
 נאקתם ויזכור אלהים את בריותו ויזכור אלהים את רחל ויזכור
 אלהים את נח ע"כ ואם כן היה עולה על הדעת שמי שנדול
 במשה שמהסך מדת הדין למדת הרחמים וכן הראוי הוא שיתנהג
 ה' עם בריותיו במדת הרחמי' סאין שום נוק נמוטך ממדת הנאווה
 לזה אמר אפילו הוא כמשה כו' . ומ"ד אפילו עושה גדקה בסתר
 הוא גם כן ע"כ כונה זו דאמרין במדרש כל וראה כמה גדול
 בזה של גדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים . ואמרין
 במדרש ויסקיפו על פני סדום כל הסקפה שמתקרא לרעה חוץ
 מהסקיפה ממעון קדשך מן השמים שנדול כח מתנות עניים
 שהוסף מדת הרונג למדת רחמים ע"כ . וכמו שיתבאר ענין זה
 בארובה בדרך גדקה ממלא יע"ס בדרוש ח"ו . ואם כן היה עולה
 על הדעת שמי שעושה גדקה בסתר אין שום נוק נמוטך אם יהיה
 בו מדת הנאווה לזה אמר דאפי' לא ינקה מדינה של נהינס .
 באופן שכדרי רב ודבי רבי טילא ור' יוחנן כונה אחת להס כולם
 שוים לטובה וכונתם לומר שלא יעלה בדעתנו דמה שהרחיק ה'
 מדת הנאווה וחיבב מדת הענוה היינו מטום סעז' הענוה העולם
 מתקיים כי זה מורה דנברא העולם במדת הרחמים דתחלת הפר'
 היא אלה תולדות השמים וא"כ מי שיהיה כאברהם או כמשה או
 שעושה גדקה דעז' אחד משלם אה היה מהסך מדת הדין למד' הר'
 וסד"א דאין נוק נמוטך ממנו אם יש לו נאווה לזה באו לומר דהא
 לימא מטי' דהנאווה היא מאו'ס מנד עמיה לא ינקה כל הנוגע בה
א נאמר בדרך אחרת ונדקדק עוד במ"ס אפילו הקנהו
 להקב"ה שמים וארץ כאברה' וכו' דמאי שיאטייה דשכח
 זה כאלו במה שפאר לאברהם שהקנה להקב"ה שמים וארץ .
 והענין הוא עם הא דאמרין בכ"ר פ"א ס"ו ו' ואמר דס"ב בטס
 ד' כסעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום
 ויום כיון שהגיע לפסוק זה סנאמר . ויאמר אלקים נעשה אמר
 לפניו רבש"ע כו' כמו שהובא לעיל בדרך ענינים דרוש ז' יע"ס .
 במצינו לעדין ממאמר נעשה אדם מדת הענוה שהיה הנדול
 במלך בקטן ומי שיש בו נסות הרוח הוא נמוטך פה למינים
 שיאמרו שמי רשויות הם זרינו דכתיב נעשה אדם . והנה דבר
 ידוע הוא שאברהם אפינו הודיע לכל באי עולם אלהותו יתברך
 ואחדותו וכמ"ס רזל וזל ה' אלהי השמים אמר לקחני מבית אבי
 ולמעלה אמר ואשביעך בה אלקי השמים ואלקי הארץ אל עבדו
 הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו צפי הכריות אבל
 בסלקחני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי הארץ שלא היו
 צאי עולם מכירי' צו ע"כ . ואם כן היה עולה על הדעת שהטעם
 שהרחיק ה' מדת הנאווה הוא כדי שלא יהא פתחון פה למינים
 צמאמר הכתוב נעשה אדם לומר שיש שתי רשויות וא"כ מישהוא
 כאברהם שהודיע לכל באי עולם אלהותו יתברך ואחדותו והקנה
 לו שמים וארץ דהיינו שנקרא אלקי השמים ואלקי הארץ שהודיע
 אחדותו לעיני כל ישראל א"כ לאים אשר אלה לו לא ימטך שום

דרך ברטים ררוש יו

לעושה נדקה בסתר כופה אף וחמה ואנב אחיזה מאי דק"ל
זוהא דאמרי' בפ"ק דברכות ת"ר המרנה מעות לאטה מירו לידה
או מידה לידו אפילו קבל תורה מסובי כמטה רבינו דכתיב ביה
מומינו אש דת למו לא ינקה מדוכה של גהינם שנאמר יד ליד
לא ינקה דע ע"כ והנדראה מפירוט דש"ס הוא דס"ל דיד ליש
הוא תאר למטה רבינו וקרא מסמעי בשהה ואם כן יס לקדק
אחתי לא קשיא ליה לרבי יוחנן האי יד ליד יד מיד מיבעי ליה
כי היכי דקשיא ליה אדרבי טילא .

זנראה

דרש"י אל הוקשה לו מה שהקשינו דמה בא ללמדנו
ר"ז דמי טיט בו נסות הרוח אפילו עושה נדקה
בסתר לא ינקה מדוכה של גהינם דמאחר דעונט מי טיט בו
בסות הרוח הוא טירד' לנהיגט מתיבא תמי דכטביל טיט בו
מגוה אחרת טיפטר מעונט מדת הגאווה דהא כתיב ולא יקח
שומר ואחריון דאינו נוטל שחד כל מנות . לזה בא רש"י ליישב
ואמר דלר"י העושה נדקה כופה אף וחמה . והפנין הוא עס
מאי דאמרינן במדרש כל המתמיהר חביא חומה לעולם שנאמר
מענה דך יטיב חומה ובתיב איש חומה וגרה מדון וארך אפים
יסקיט ריב ע"כ . ולזה בא ר"ז ואמר דמא' ועלה בדעתך דהטעם
שהחזיק ה' מדת הגאווה הוא מטום דמביא חומה לעולם והוא
אחד ממלכות מלאכי דעים והקב"ה ספן קקיום העולם ומטום
הכי הרחיק מדת הגאווה . ולפי זה סד"א טהם המלא ימלא באיש
טיט בו נסות הרוח טעוטה נדקה בסתר כופה אף וחמה היה
עולה על הדעת דינא הסדרו כשכרו ואין כאן טום נוק ממדת
הגאווה . לזה בא ר"י ואמר כל מי טיט בו נסות הרוח אפילו
עושה נדקה בסתר דכתיב מתן בסתר יכפה אף וטוחד בחיק
חומה עוה דהיינו כופה אף וחמה ואם כן אינו נמטך טום נוק
ממדת הגאווה אפילו הכי לא ינקה מדוכה של גהינם . ומטום
הכי הוצרך רש"י לומר דלר"ז העושה נדקה כופה אף וחמה כסדרת
דבי אלעזר דמי היה ס"ל כרבי יגחק דאף כופה חומה אינו כופה
מאי אחא לאשמועינן ר"י דמי טיט בו נסות הרוח דאפילו עושה
נדקה לא ינקה שטיטא דיורד גהינם דנהי דעושה נדקה
זכופה אף מבל מקום כיון טיט בו נסות הרוח מביא חומה
לעולם . לא ודאי דלרבי יוחנן מי טעוטה נדקה כופה אף ומיאה
והסתא הדוסא אשמועינן דאפילו הכי לא ינקה .

א

נאמר באופן אחר וזייטב מאמר דבי דבי טילא דאמר
אפילו קבל עירה כמטה ונדקדק עוד כמה שתאר
למטה שקבל תורה מסובי דאף שדאי דכד גדול הוא מכל מקום
צריך לדעת מה התייחסות יס לקבלת התורה שהיה עולה על
הדעת שתכפר על מדת הגאווה וינקה מדוכה של גהינם . ונראה
דזה יובן עס מאי דאמרינן בפרק ג' דמועד קטן ואלה שמות
הנבזרים אשר לדוד יושב בשבת תחבומי מאי קאמר אמר רבי
אבהו הכי קאמר ואלה שמות נבזרותיו של דוד יושב בשבת בשעה
שהיה יושב בישיבה לא היה יושב ע"ג כרים ולא על גבי כסאות
אלא ע"ג קרקע כו' תחבומי א"ל הקב"ה הואיל והספלת נכחד
תהא כמובי נאבי גזור גזרה ואתה מבטל ע"כ ועיין מה שכתבתי
לעיל בדרוש הקודם . למדנו מכאן דמי שאוחז במדת הענוה
יס בו סגולה זו מאפילו הקב"ה גזור גזרה עומד הוא ומבטלה .
ואמרינן בספ"ד ד' אמר ר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי ליה
אמר רשב"ן אמר ר' יוחנן כל המלמד את בן חברו תורה וזכה
זיוכב פישיבה כל חבילה שנאמר אס מסוב ואטיבך לפני תעמוד
זכב המלמד את בן עט הארך תורה אפילו הקב"ה גזור גזרה
עומד ומבטלה שנאמר ואם תניח יקר מוולל כפי שהיה ע"כ .
ואין ספק טאין בכל העולם מי שיצדק עליו לומר שהביא יקר
מוולל כמטה רבינו שקבל תורה מסובי ולמדנה לכל בני ישראל .
זכבי

בזק אס יהיה צו מדת הגאווה שהרי לא יהיה פתחון פה למונים
לומר טיט שתי רטויות לזה אחר כל מייסוי בו נסות הרוח אפי'
הקנהו להק"ה טמים וארך באברהם ואין טום פ"פ למינים
לומר טום דבר אש"ה לא ינקה מדוכה של גהינם לפי שהגאווה
מאוסה היא מנד ענמה .

עוד

לחלוק מילין כדכרי ד' שאמר אפילו עושה נדקה בסתר
דכתיב מתן בסתר יכפה אף ונמר ונדקדק עוד דלאויה
מכלית הביא ר' פסוק זה דכטלמא רב דאמר כל מי טיט בו נסו'
הרוח אפילו הקנהו להק"ה טמים וארך באברהם דכתי' הרימותי
ידי הוצרך להביא האי קרא מטום דליכא טום רמו בקרא ידי
ליד דמיירי באברהם אס לא עס קרא דהרימותי ידי והיינו יד
ליד אפילו דומה לאברהם שאמר הרימותי ידי וכמו שפירט רש"י .
וכן דבי טילא דאמר אפילו קבל תורה כמטה דכתיב מומינו
אס דת בו' הוצרך לאתויי האי קרא מטום דליכא טום רמן בקרא
דיד ליד דמיירי במטה אס לא עס פסוק דמימינו אס דת טמנינו
שהב"ה בינדו נתן התורה והספא הוי פירוט יד ליד אפילו הוא
במטה שקבל התורה מיד הב"ה לידו לא ינקה דע וכת"ס רש"י .
אף לר"ז דאמר אפילו עושה נדקה בסתר דלדודיה פסטיה דקרא
הכי הו אפילו נותן נדקה מיד ליד העני לא ינקה וכת"ס רש"י
א"כ לאויה מכלית הביא פסוק מתן בסתר ודש"י נגטט מזה וכתב
זול דכתיב מתן בסתר לאו דטייך האי קרא בקרא דלעיל אלא
דבותא היא טא"פ טכופה אף וחמה אינו מכפר על נסות הרוח
ע"כ ולא נתקרה דעתי בזה דאם בא לומר מעלת הנדקה הזלל
שנאמרת ועיו כל אדם ומגלת מתימה מטונה ומקרבת הגאווה
זכאלה רבות מתועלותיה ות"ס דנקט כופה אף וחמה . עוד
ז"ל כת"ס רש"י דלר"ז העושה נדקה בסתר כופה אף וחמה מי
הכניסו בתנן זה מאחר שדבר זה הוא מחלוקת אס העושה נדקה
כופה אף וחמה או אינו כופה כי אס אף לכדו וכדליתא בפ"ק
דבתרא אחר ר"א גדול העושה נדקה בסתר יותר ממטה רבינו
דאילו כמטה כתב כי גורתי מפני האף והחמה ואלו כעושה
נדקה כתיב מתן בסתר יכפה אף ופליגא דרבי יגחק דאמר רבי
יגחק אף כופה חומה אינו כופה . ופרש"י דר"א סבר דהאי ושאד
בחיק אריבא קאי יכפה חומה עוה . וא"כ מנ"ל דרבי יוחנן אית
ליה כר"א דאמר דהעושה נדקה כופה אף וחמה איתא דס"ל כה'
יגחק דאמר אף דוקא כופה וס"א אפילו עושה נדקה כופה אף
אפילו הכי לא ינקה . וסבור הייתי לומר דטעמיה דרש"י הוא
מבו דמי ר' יוחנן ס"ל כר' יגחק דהעושה נדקה בסתר אינו כופה
כי אס אף זכא ללמדנו דמי טיט בו נסות הרוח אפילו עושה נדקה
בסתר טיט לו סגולה טכופה אחד ממלאכי החבלה לא ינקה
מדוכה של גהינם א"כ עס חידט דבי יוחנן על מה שאמרו דבי ד'
טילא כל מי טיט בו נסות הרוח אפי' קבל תורה כמטה לא ינקה
שהרי מטה מנכיה נתיירא וכדכתי' כי גורתי מפני האף והחמה
אף עס אחד מהם יבול לו וכדאמרינן בנדרים דחיתה מטה
הרנו וא"כ כיון שלמדנו דמי טיט בו נסות הרוח אפילו קבל
תורה כמטה לא ינקה מינה למדנו דאף טיט בו סגולה טכופה א'
ממלאכי החבלה לא ינקה שהרי מטה דכינו פפה את אחד מהם .
ומט"ס פירט רש"י דלר' יוחנן הטושה נדקה בסתר כופה אף וחמה
זהסתא הדוקא אשמועינן יותר מר' טילא דאפילו טיט בו סגולה
טכופה אף ויהיט לא ינקה מדוכה של גהינם . ומ"מ אין זה בא
לי שהרי ר' יוחנן מאי דחוקי קרא דיד ליד פטוטה נדקה הוא
מטום דק"ל דמי בר' טילא דקרא מיירי בשטה יד מיד מיבעי ליה
דהא קרא במקבל תורה מוקמת ליה ולא כנייתן והול"ל יד מיד
לא ינקה דע וכדליתא בנדרא ומטום הכי אוקמיה לקרא כנותן
נדקה דמי טיט יד ליד ואם פן אין מכאן הכרח דר' יוחנן ס"ל
דעושה

ועהי אחריון בספרי בן יראה כי אולת יד אין מי שיעמוד בדרך
 במטה שנאמר לולא משה בחירו עמד בדרך • ואמרין נמי איש
 באקים חלמלא תקרא כתוב או אפטר לאומרו כטס טהלים גור
 כך היה משה רבינו גורד והב' מקיים קומה ה' טובה ה' למה ה'
 יחרה אפק בעמד ע"כ : ומה טובה משה לכל זה ודאי דהיינו
 לפי שהגויא יקרים מזולל שלמד תורה לישראל • וכוה כבא
 לכונת המאמר דבי ר' שילא אחר שמא יעלה בדעתך דמה שמאמ
 ה' במדת הגאון הוא לפי שעל ידי הפגום אפילו שה' יגזור גורם
 עומד הוא ומבטלה וה' הנה בקיום העולם ולפי זה אם יהיה
 במשה שקבל תורה והגויא יקר מזולל אם כן אין טוס גוף נמשך
 פחדת הגאון • סהרי כשביל שהגויא יקר מזולל אפילו הקב"ה גזור
 גורה עומד הוא ומבטלה לזה אחר דאפי' הכי לא ינקה • ורבי
 יוחנן בא להסיק לומר דאפילו עושה נדקא בסתר דאפי' ידא
 דמלמא לוכא גורה טעל ידי הנדקא מהפך מדת הדין למדת
 הרחמים אפילו הכי לא ינקה • הנה למדנו שמי טוס בו נסות
 הרוח לא ינקה מדוכה של סהינס ואף בעולם הזה נמולו יטוב
 בדאסו כי יהיה בעור בשרו טמא או ספחת והנה ידו מטרעת
 כשלג וכמאמר רז"ל שאין הנגעים באים לא על נסות הרוח •
ובזה יוכן האו דתנן בפ"ב דנגעים ומייתי לה בפ"ק דקולין
 דף י' בית האשל אין פותחין בו חלונות לראות את
 נגעו • ובת"כ אחריון כנגע נראה לי לי ולא לאורי מכאן אחר
 בית אשל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו ע"כ • ויש
 לדקדק דכל דיני אנגעי בתים אנו למדין אותם מדברי הכהן
 כשבא לראות את הנגע ירקקו ואדמדם זסיון והיה מראה
 הנגע טפל מן הקיר ולמה נסתנה דין זה שלמד אותו הכתוב
 בדברי בעל הנגע • ועוד יש לדקדק בפ"ב דנגעים תנן כנגע
 לי בבית אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע לא יגור ויאת' נגע
 נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית והר"ם ז"ל כתב ולא
 ידעתי טעם פזה דמה ספרם יש בין כנגע נראה לי לנגע נראה
 לי כשלמא אם היה הדבר תלוי בידו לטמא ולטאר הוא ט"ל
 כנגע המורה על הספק ולא נגע המורה על הודאי מפני שאם
 יאמר אותו בלשון ודאי כבר נטמא כל אשר בבית טרם שפיגו
 את הבית אבל כיון שאין טומאת הנגע וטהרתו תלויה אלא
 לכהן מאי נ"ח בין שיאמר אותו בלשון ודאי או בלשון ספק •
 וכתב הרב ז"ל שטעם מדבותיו שאין הכתוב מקפיד כאן בין ודאי
 וספק מפני טומאת הנגע וטהרתו אלא מפני דרך ארץ בלבד
 שלא יאמר אדם ודאי אפילו על הדבר הברור לו אלא ספק ויש
 חכמי' אל למד לטונק לומר איני יודע ע"כ • והרב בעל קרבן
 אהרן כתב דהקפדה נמי איכא דכיון דה' גור טהומאה והטרה
 היא תלויה במאמר הכהן אם יאמר נגע נראה לי חשיב מורה
 הוראה בפניו ואינו מהראוי טורה הוראה בפניו מאחר שה' תלה
 הכל במאמר הכהן ע"כ • והשתא לפי דברי הרב ז"ל • מי העיר לו
 לבעל הנגע לומר נראה לי ולא לאורי לומר כאינו צריך לפתוח
 חלונות הא חשיב מורה הוראה בפניו • ובתורה דזה יוכן עם מאי
 דאמרין בת"כ והניד לכהן לומר מה ת"ל לומר מלמד שאימ
 לו הכהן דברי כבוטין בני אין הנגעים באים לא על נסות הרוח
 טכן מנינו בעויה טמאמר ובמקומו נבה לכו ע"ד להטחית ויוסף
 עזיחו ונו' והנרעת זרחה במנחו ע"כ • וכתב הרב בעל קרבן
 אהרן שהתכלית הוא להראות לו סיבת ביאת הנגע כדי שיספספ
 במטתיו ויראה מה שהיה סבה לנגעו ויטוב ממנו • ובתוס'
 דנגעים ומייתי לה הר"ם אחריו' והניד לכהן לומר הכהן אומר
 בני נא וספספ כעמך וחזור כך באין הנגעים באים אלא על
 נסות הרוח כו' • ובפר' תלך דף ג"ב אחריון אחר ר"א ליעולם
 אין קבל וקיים אף זורא אף אכן נמי תניא שית אשל אין

1
2
3
כתחין

פותחין בו חלונות לרא' את נגעו • ופרט' היו קבל וקיים הו'
 עניו ותחיה קבל לשון אשל ע"כ • בעמך אשל וס"ל בית אשל אין
 פותחין בו חלונות לראות את נגעו דכתיב כנגע נראה לי לי ולא
 לאורי טאפלותו הנלתו ע"כ • ובתורה מדברי ר' אלעזר ותכונת
 ד' זירא הס עממם דברי הכהן ובעל הנגע וזהו שאמריו והניד
 לכהן לומר מלמד שהיה הכהן אומר לו דברי כבוטין נא וספספ
 בעמך וחזור כך שאין הנגעים באים אלא על נסו' הרוח ובעל
 הנגע היה מנדיק עליו את הדין ואומר הדין עמך ואף אכן נמי
 מנינן כנגע נראה לי ולא לאורי מכאן אחריו' בית אשל אין
 פותחין בו חלונות לראות את נגעו הרי טאפלתו הנילתו מן
 הנגעים נמאח טמיודי טל מנורע אנו למדין הדין בבית אשל
 אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו בארץ שלמדנו כנה
 מאוסה היא מדת הגאון לפני ה' •

מעתה

נבא לייסב מאמר הפונה קדים ואוכח למדין דמה
 התייחסות יש למי טיס בו נסות הרוח דהוי כאלו
 עובד ע"כ • אמנם על פי האמור לעיל יבא על כפון שמי טיס בו
 נסות הרוח ע"כ דלא ס"ל סיהיה הנדול נמלך בקטן שהרי הוא
 מתנאה ואומר מה אני צריך לטול רשות מן הקטן ואם כן לפי
 דעתו מאי דכתיב נפשה חדס הוא פתחון פה למינים לומר שהס
 טתי רשויות ואם כן הרי הוא כאלו עובד ע"כ •

ובזה

יוכן מאי דאמרין בפ"ק דסוטה אחר רבי אלעזר
 כל חדס טיס בו נסות הרוח ראוי לנדעו כאשרה
 כתוב הכל ודמי הקומה גדושים ומתיב התם ואשריה' מנדעון
 והנה מלבד מה שדקדקנו דמה התייחסות יש לנגסו הרוח עם
 עובד ע"כ • עוד יש לדקדק דמאי דמיה איתו לאשרה ולא לשאר
 טו' • ויראה דהדברים מתשמטים ובאים עם הא דאמרין בפ"ד
 דפ"ד דף ג' אחר רב יואה אחר רב יסר' שוקף לבנה להטחית
 לה ובה גוי והשתחוה לה אשרה מנ"ל דאשרה אחר ר"ח כחלה
 כל ארץ ישראל דאחר רחמנא ואשריהם תטרפון באם מכרי
 ירושה היו להם מאבותיהם ואין אדם אומר דבר שאינו שלו ואי
 מאוס הכך דמצינא כפיטולא ועלמא טני להו אלא מדפלתו
 ישראל לע"ג נלי דעמיתו דמיה להו בנ"ג אמי טליחותא
 דידאו עבוד ה"כ יש' שוקף לבנה גליא דעמיה דמיה ליה בע"ג
 וכי אהא נמי ושלח לה טליחותא דמיה קא עביד והקטו ודלמא
 בענל הוא דמיה לה ובמדי אחריו' לא ויתרנו אחר קרא
 אלה אלךך ישראל מלמד שאו לחלכות הרבה • מניינו למדין
 שהטעם טניה ה' לנדע האשרה הוא מאוס דישאל אוו לחלכות
 הרבה • וכבר כתבנו דאף דכתיב נפשה חדס אין מכאן פתחון
 פה למינים לומר טיס טתי רשויות מאוס דמיה דכתב קרא
 נעשה חדס הוא כתי' ללמוד לפני האדם מדת הגאון סיהיה
 הנדול נמלך בקטן • ואם כן מי טיס בו נסות הרוח וס"ל טאן
 ראוי לנדעו לימלך בקטן אם כן לדידיה יש פתחון פה למינים
 לומר טיס רשויות הרבה מאוס דכתיב נעשה חדס • ולזה בא
 ר"א ואמ' כל מי טיס בו נסות הרוח ראוי לנדעו כאשרה כתי'
 שהטעם עגמו טכזה ה' לנדע האשרה שהוא מפני טיס' אוו
 לחלכות הרבה מאותו טעם עגמו ראוי לנדע כל חדס טיס בו
 נסות הרוח טהרי כפי ספרתו יש פתחון פה למינים לומר טיס
 חלונות הרבה •

ובזה

יוכן קמט פסוקים ביטעיה טו' ה"כ יוס' לה נבואות
 על כל נאה ורם ועל כל נשא וטפל ועל כל ארוי
 הלבנון הרמים ונו' ושא נבחות האדם וטפל רוס אכסיס ומסב
 ה' לבדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלוק • ויש לדקדק במה
 שאמר כי יוס' לה נבואות על כל נאה ורם ועל כל נשא וטפל
 שיטפיל ה' כל בעלי נאות וחזר ואמר ושא נבחות האדם וטפל
 רוס

10
2
רוס

דרך כרמים דרוש יו

רוח אנוסים שכולם יהיו נמוכי רוח ונסגב ה' לבדו ביום ההוא דרך מלי מה שינסגב ה' בהשפלת הגאונים והיותם נמוכי רוח והלא גדולות ית' איכה תלויה בטוב דבר ועוד יש לדקדק באומרו ה' לבדו תהיבא תיטי שישתקף עמו טוב דבר ועו' במה פסיים והאלילים כליל יחלוף מה קטר יש לו לביטול ע' עם הקודם א'ך עם מ' ש' יוכן הענין והוא שאלו הנסי הרוח לית להו טה' מואם מדת הגאולה ובוחר במדת הענוה ע'כ' ס'ל' שפי' נעשה אדם הוא ח'ו כפוטו שיש שתי רשויות דלית להו שגמלך הקב"ה בתלאכי הסרת כדי ללקח מדת הענוה לזה אמר כי יום לא נבחות על כל נאה ורם ועל כל נטא וספל שיספיל כל פעלי גאולה וכיון שיראו העולם הנקמה שיעשה ה' כפעלי גאולה ויראו כמה מאוסה היא בעיניו אז יהיו הכל נמוכי רוח וזהו גבהות האדם וספל רוח אנוסים וכיון שרואים העולם כמה היא חביבה מדת הענוה בעיני ה' הנה כי כן ונסגב ה' לבדו ביום ההוא שידעו דהא דכתיב נעשה אדם אינו ח'ו שהגדל שיסייעוהו אלא כדי ללקח מדת הענוה שיהיה הגדול כמלך בקטן ולא יהיה פתחון פה למינים לו' שתי רשויות יש וזהו שסיים והאלילים כליל יחלוף כלו' כל עובדי ע'ו שהיו סבורים סגרת המינים ככתוב נעשה אדם שיש שתי רשויות יתעצמו מן העולם שידעו שכוונת הכתוב באומרו נעשה אדם הוא ללקח מדת הענוה טיהא הגדול כמלך בקטן :

ואל זה סוכב הולך מאחר ישיעיהו במלכים ב' ס'י' ד' באומרו לחזקיהו מה אמרו האנוסים האלה ומאין יבאו אליך ויאתר חזקיהו מארץ רחוקה באו מכלל והטיב לו ישיעיהו שחב דבר ה' הנה ימים באים ונכא כל אשר בעיניך וגו' ומבניך אשר יבאו מתוך אשר תוליד יקחו והיו סריסים ביהכל מלך בכל ונהגו ב' חלק דף ב'ג' אמרו והיו סריסים רב אמר סריסים מהם ור' ח' אמר שסמרים ע'ו בימיאם ופרט' שבימי חכמא חיסאל ועוריא נודע לכל מאין מהם בע'ו ויש לדקדק דבכמה לרב דאמר סריסים מהם ניהא דבכלל העונם שהענינו ה' לחזקיהו על מה כאתר הארץ רחוקה וג' על מה שהראה להם כל הגורותיו אמר לו דמלכך טיקח מבניו יעשה אותם סריסים וכמ' רש' טכן דרשם כל מלכים א'ך לר' חנינא דאמר שנסתרסה ע'ו בימיה' מה שייכות יש לזה עם מה שהענינו ה' על דבריו ונר' דכוונת הענין בהקדים מאי דאמר' במדרש ס'בלק ואל מארץ רחוקה באו מבבל זה אחד מנ' סבדקו הקב"ה ולא מנאן שלמים חזקיהו היה לו להטיב לישיעיהו אמת נביאו' של מקום ואמת טואל אלי התחיל מתנאה וא' מארץ רחוקה באו מבבל ולכך נענס ע'כ' והביאו רש' שפי' למלכים ונדר' ב' ס'י' ל'ב' כתיב ולא כנמול עליו הטיב וחזקיהו כי נבה לבו וכ' כל המפרשים אל דמה שפגש חזקיהו היה מפני שנטה קצת למדת הגאולה וכבר כתבו שתי שיש בו נסות הרוח הוא נותן פתחון פה למינים לעבוד ע'ו באו שתי רשויות הם מדכתיב נעשה אדם לזה אמר לו ה' לחזקיהו אמת בתנאות ונתן מקום למינים לעבוד ע'ו באו כתי רשויות יש על פן ומבניך אשר תוליד יקחו והיו סריסים ביהכל מלך בכל שתעקר ע'ו ויחיהו כדי לתקן את אשר העויות שנתן פתחון פה למינים לעבוד ע'ו :

וביוצא בזה אצל במדרש איכה ב' בכה תסכה ואל את מונח שכל נביאות קשות שנתנבא ירמיהו על יס' הקדים ישיעיהו ורפאלו וכו' ירמיהו אמר מחרו של אש ישיעיהו אמר מרום וקדום אשכנז ואת דכא ע'כ' והנה המאמר הזה אמת דרשוני וחיו דמה שייכות יש לדבריו ישיעיהו עם דבריו ירמיהו אטו היתקבא דמרום מרום דרש הא ודאי שהוא דבר קשה לשמוע ונר' דזה יוכן עם מאי דאמרין במד' לא חרבה ירושלם אלא כשביל

ב'ר פ' לך פמ' ד' ס'י' ג' ואל ר' חנן כסר ר' חנינא פתח רשע עושה פעולת סקר וזרע נדקה סקר אמת רשע עושה פעולת סקר זה נמרוד שהיו פעולותיו של סקר וזרע נדקה סקר אמת זה אברהם שנאמר ושמו דרך ה' לעשות נדקה ומשפט ע'כ' :

גודל המלוא הזאת מעשה הנדקה גלויים ומפורסמת לעיני כל ישראל שהיא לאות אמת על הסם המיוחד אשר פי ה' יקבנו בניו אמת לה' אלקינו ואמרין בספרי בניו אמת לה' אמת קרויים בניו אמת אומות העולם קרויון בניו והכו מנן במסכת חסידים חביבין ישראל שנקראו בניו למקו' ועבודת הנדקה היא לאות על סם זה וכדאמרין בפ' דכ"ג טאל טורניסרובוס

בשביל נסות הרוח שנאמר שמועו ואל תנבאו ופס' דשבת אמרו אנשי ירום' אנושי סחן היו ופרט' מדכרים בלסוף גלויה וכפתיחתא דליבה רכתי בפ' משא בוא חזיון אמרו' כי עליה כלך לגנות וגו' א'ך לוי אלו נמי הרוח והניאו רש' בפ' הכתוב ו' ואמרו' בפ' דשירובין כל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו וכל המנכיהו ענמו הקב"ה מספילו וכפ' חלק תניא משמיה דריב"ק פרעה שחירף בעגמו נפרע ממנו הקב"ה בעגמו שנחריב שחירף ע'ו שליח נפרע ממנו על ידי שליח ופרט' פרעה שחירף בעגמו ולא ע'ו שליח לא היה כיווי כ"כ ולכך הקב"ה כמו כן נפרע ממנו בעגמו ואינו מתבויס ב"כ דאינו דומה מתבויס מן הגדול למתבויס מן הקטן שנחריב שחירף ע'ו שליח דהיינו כיווי יותר א'ך הקב"ה נפרע ממנו ע'ו שליח ומתבויס יותר ע'כ' :

וכדאמרין בפ' דמעניות ארץ יס' מסקה הקב"ה בעגמו וכל העולם ע'ו שליח נטא' הנותן מטר ע'ו ארץ וטולח מים על פני חוגות הרי שלמדו דכל העולם משקה ע'ו שליח מאומרו וכולת' ופ' חלק אמרין לא אליכם כל עובדי דרך א'ך עמרם אמר רב עטאוני כעובדי על דת דאלו כסדום כתיב וה' המטיר על סדום ואלו בירוש' כתיב מחרום שלח אש בענמותי ופרט' כסדום כתיב וה' המטיר הוא בעגמו והכא כתיב שלח על ידי שליח :

ובזוה נכא לכונת המאמר בכל הנביאות קשות שנתנבא ירמיהו על יס' בא ישיעיהו ורפאלו שיש' היו נסי הרוח ובה ירמיהו והתנבא עליהם נבואות קשות שה' יספילם בתכלית הפסלות טכך היא המדה שכל המנכיהו ענמו הקב"ה מספילו והתנבא על יס' ואמר מחרום שלח אש לומר שפרע מהם ע'ו שליח כדי להספילה ולבויסם יותר לפי שאינו דומה מתבויס מן הקטן למתבויס מן הגדול וזהו בא ישיעיהו ורפאלו ואמר שהחזורים בתשובה הקב"ה מנכיהו אותם בתכלית הרוממות טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו והתנבא עליהם ואמר כי כה אמר דם ונטא מרום וקדום אשכנז ואת דכא וספל רוח י הכוונה היא אפי' את דכא טהב"ה מרכין שכינמו עליו וזהו תכלית הרוממות והיו מכירא עמוקת' לאינרא רחא טכתחל' לא רבה ה' לפרע מהם בעגמו אלא נפרע מהם ע'ו שליח כדי להספילם ולבויסם ביותר וכדי בזיון ואחריו כן שהספילו ענמם כתיב בהם מרום וקדום אשכנז ואת דכא וספל רוח לומר טאף ששכינמו היא כסתי מרומים מ' חני את דכא טמרכין שכינמו עליו וזהו שסיים הכתוב להחיות רוח טפלים ולהחיות לב נדכאים טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנכיהו פי גבוה מעל גבוה שומר ישראל ה' עוה לטמו יתן :

דרך צדקה דרוש שבעה עשר

פ' לך פמ' ד' ס'י' ג' ואל ר' חנן כסר ר' חנינא פתח רשע עושה פעולת סקר וזרע נדקה סקר אמת רשע עושה פעולת סקר זה נמרוד שהיו פעולותיו של סקר וזרע נדקה סקר אמת זה אברהם שנאמר ושמו דרך ה' לעשות נדקה ומשפט ע'כ' :

טורנוסרופוס הרפת את ר"ע אם אקיסם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם אחר ליה כדי להכלל אנו בהם מדינה של בנינים ח"ל אדרבה זו מחייבתם לבנינם אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך ב"ו שכעס על עבדו וחסדו בנות האסורים וגזר עליו שלא להאכילו ושלל להסקותו והלך אחד מהם והאכילו והסקתו לכססמע המלך הלא כועס עליו ואתם קרויים עבדים שנא' כי לי בני ישראל עבדים אחר לו ר"ע אמשול לך משל לה"ד למלך שכעס על בנו וחסדו בבית האסורי' וזה עליו שלא להאכילו וכו' ואנו קרויים בנינים שנא' בנינים אתם לה' אלהיכם כמצינו למדין שמנות הנדקה היא דוקא ליש' לפי שנקראו בנינים למקום :

ובזה

יובן מאמר הכתוב נדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת רגון מלך בעבד משכיל וגו' . ורזל בפ' השותפין אמרו נדקה תרומם גוי אלו יש' שנא' ומי כעמך יש' גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל נדקה וחסד שהגויים עושים חטאת הוא להם שאין עושים אלא להתנדל' שנא' די ליהו מהקרבין כיוחצין לחלקא שמיא ומכלו לחיי מלכא ובגוהי' והנה כפי פירוטם מאי דכתיב וחסד לאומים קטאת מייירי כנגד הכותים דהיינו שהנדקה שפועים הגוים עם ישראל הוא לחטאת להם לפי שאינם עושים אלא להתנדל' . אך כפי דרכינו אפשר לומר דהכתוב מייירי כנגד המקבלים ויתיישב מאי דמטיך ליה רגון מלך בעבד משכיל . והכוונה נדקה תרומם גוי אלו ישראל כלומר שדוקא בישראל נחשבת הנדקה לתנוה לפי שהם קרויים בנינים ואף שכעס המלך על בנו מי שכא והאכילו והסקתו המלך משגר לו דורון . אבל וחסד לאומים חטאת כלו' חסד שנעשה עם הגוים הוא לחטאת לפי שהם קרויים עבדים ורגון מלך בעבד משכיל דוקא וזה שכעס עליו המלך וגזר עליו שלא להאכילו ושלל להסקותו והלך זה והאכילו והסקתו כששמע המלך הוא כועס עליו . ובוה יבאר מאי דאמרינן בס"ר פרשה ט"ז סי' ג' וזל יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך הנדקה היא ליש' שנאמר ולך תהיה נדקה ע"כ ומזהר' יפה נדחק בפ' מאמר זה ולפי דרכינו דברים כפשוטן שהנדקה היא דוקא לישראל לפי שנקראו בנינים אבל לגוים הוא לחטאת לפי שהם עבדים ומי שפועה נדקה עמהם המלך כועס עליו .

ועל

פי זה יובן מאמר רזל בס"ר פרשה א' סי' ח"י וזל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מזהרים להן לא נאמר אלא אליהן תלמד שבע אותן להודוון להן ולא קבלו ממנו ותחיין את הילדים וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים למה הוכרך הכתוב לומר ותחיין את הילדים יש קלם כמוד קלם לא דייק שלא קיימו את דבריו אלא עוד הוסיפו לעשות להן טובות ים מהן שהיו עניות והולכות המילדו' ומנכות מים ומזון כו' והן מחיות את בנייהן הוא שכתוב ותחיין את הילדו' ע"כ . וכיוצא בזה איתא בפ"ק דסוטה . ומה שיש לעמוד בזה כבר נתבאר בדרך האתרים דרום שני יע"ש . אמנם אחתי נבאר לי לדקדק דלפי דברי רזל כ"ל דגם שאלת פרעה שאמר מדוע עשיתן את הדבר הזה ותחיין את הילדים, סייעו שנודע לפרעה מה שהיו מספקות להם תים ומזון ותפסם עליהן על כך וכ"כ בפ' מהר"ם יפה זל . והנה דבריו הם מוכרחים לדעת המדרש שהקושיא היא מיתורא דקרא דה"ג בשאלת פרעה איכא יתורא דכתיב מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את הילדו' וכשרט לסברת ה"ג בנמרא שפסק שדרסת הנמרא היא מללא כתיב ולא המיתו דודאי שקושי' זו שייכא נמי נבי שאלת פרעה דהול' ולא המיתו את היקשש ואמר ותחיין שמתע שנודע לו מה שהיו מספקות להן קיש ומזון . ולפי זה יש לתמוה בזה דא"כ מה תשיבה השיבו המילדות

ונראה דובא לכלל יישוב עם מאי דאמרינן בפ"ק דמ' סוטה וזל בילדכן את העבריות ודאיתן על האכנים מאי אכנים א"ר תיין סימן גדול חסר להן אמר להן בשעה שכורתם לילד ירכותיה מטנגנות כאכנים ע"כ ופרט' סימן גדול שלא מטלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה זה לכם הסימן של לידה מטלנו ותהרנוהו ע"כ . ותהר"ם יפה בס"ר פ"א סי' ז' הביא דברי רש"י הללו וכתב וזל ולכי מהר"ם פירושו כי המילדת עומדת על האשה עד לידתה אותה ומה פחד שתטלנו האם ותחביאנו ולי היה נראה שכך פירושו שמנות פרעה להמיתם קודם נאחם לחון להסתי' הדבר כל שאפשר שתחשוב האם שמת בכטנה ולכן אמרו אם בן הוא והמיתו אותו א"ר חגיגא סימן גדול חסר להן בן פניו למטה בת פניה למעלה כי קודם יביאחן לחון שעדין לא נראה זכרותם היה מנוה להרגם וזה כשהולד עומד לנאחם חון כשנפת' הקבר שהמילדת מסוימת בהולדתו תכנים ידה ותחנקו ע"כ .

והנה

מ"ם הרב שמנות פרעה היתה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם הם דברים ראויים אלו . אך בטעמא דמלתא כ"ל דהיינו משום דישראל אינם מזהרים על העובדים ואינם חייבי' אלא אחר שינא לאויר העולם וידעינן שכלו לו חדשו . והנה פחד פרעה אולי לא ישתעו אלו בס"ד ולפיכך נתן להן ענה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם כדי שלא יחשב לס"ד ובוה יקיימו דבריו וכתן להם סי' על זה ואף שבני נח מוזהרין על העובדים וכדאיתר' בפ"ד מיתות חסום ר"ז אמרו אף על העובדים דכתב שופך דם האדם באדם כו' איוהו אדם שהוא באדם הוי אר' זה עובר שבמעי אמו וכן פסק הר"ם פ"ט מ"ה מלכים מ"ה הדבר ידוע שחלקו אבות העולם אם ישר' קודם מזה תורה ינאו מכלל בני נח לגמרי דהרמ"ן ס"ל דמיתו אברהם ינאו מכלל בני נח וכת"ם בנמ"ר נכי עשו ודלמא ישראל חסודם שנינו וכן הוא דעת מהר"ם יפה . אך רבני נרפת והר"ם ס"ל דעד מתן תורה לא ינאו מכלל בני נח ומה שהיו תקיימים כל התורה היינו דוקא להחמיר ולא להקל כמו שכבר נתבאר כל זה באריכות לעיל בדרך האתרים דרום א' יע"ש והנה קרעה היה סבור דקודם מתן תורה ינאו מכלל בני נח ויש להם דין ישראל ממש ואפי' להקל ומ"ה נזה להרג את הילדים קודם נאחם לאויר העולם דבוה לא היו מזהרות המילדות .

ובזה

נבא לכונת המאמר שפרעה שאל להן מדוע עשיתן הדבר הזה שלא המיתן את הילדים קודם נאחם לאויר העול' מאחר שאיכנס מוזהרין על העובדים שכבר יבאחם מכלל בני נח לגמרי . וכי תאמרו שאתם סבורים כס' החולקי' דס"ל דקודם מתן תורה לא ינאו מכלל בני נח כי אם לשמיר ולא להקל וכיון שבני נח מוזהרין על העובדו' גם אתם מוזהרים על העובדים א"כ איפא למי הויתם תשייכות להזותם כמה שהייתם מספקות להם מים ומזון ואלא כפי דבריו' שלא יבאחם מכלל בני נח אין אתם נקראים בנינים כי אם עבדים והנ"ד ה לא נתנה אלא ליש' שנקראים בנינים אך הם נקראים עבדים איסורא נמי איכא וכת"ם טורנוסוס וזי היא שחייבתם מנא' שקרפרעה היא קו' ענוהה מלא ימנע דאי ס"ל למילדו' דובאו מכלל בני נח לגמרי למה לא המיתו את הילדים קודם נאחם לאויר העולם מאחר דישראל איכנס מוזהרים על העובדים ואי ס"ל דלחו ינאו מכלל בני נח ומ"ה לא המיתו את הילדים אפי' קודם נאחם לאויר

דרך צדקה דרוש יז

לאויר העולם מסו' דכני נח מוזהר' על העוברי' א"כ לתת היותם מספקות להם מים ומזון שהרי בני גי' אינן בקראין כנים אלא עבדים לזה הטיבו המולדות כי לא כנסים וגו' כלו' מה שלא חיותו את הילדים קודם לזאתם לאויר העולם איך הטעם מסוס דאית להו דלא ילאו מכלל בני נח אלא היונו מסו' כי לא כנסים המגוריות העבריות וגו' ואם כן ליכא קושיא כלל דלעולם דס' ל' לחילדות דינאו מכלל בני נח לנמרי ומ"ה היו מספקות להם מים ומזון מסוס דנקראו כנים ואיכא בהו מנה בעשיית הגדקה וזה שלא חיותו את הילדים קודם לזאתם לעולם הוא מטעמא אחרינא כי לא כנסו' וכו' באופן שבתשובה זו הטיבו לב' השאלות.

ובזה

יתבאר קצת פסו' בפ' וירא' הם המדכריו' וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ונברכו בו כל גווי הארץ כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' . וזל בהו טיבא חלה בתאי דקאח' המכסה אני מאברהם וקאמר דזה לא יתכן מסוס דאברהם היו יהיה דאיך תלוי זה בזה . ורזל בתפירו' בזה ואמריו סאינו נפישת טעם להמכסה אני מאברהם אלא מסוס דנפיש וכו' דיק לברכה אשר הב' הוכרתי את הנדיק ואינו מברכו ואברהם היו יהיה לגוי גדול והביא רסו' אנהו זו כפי' . עוד יש לקדקק במה שסיים ונברכו בו כל גווי הארץ דמה ענין זה לכאן דבשלמא ואברהם היו יהיה לגוי גדול היא ברכה לאברהם בעצמו אבל מה שיתברכו בו כל גווי הארץ מאי שיאשיה' הבא ותו בתאי דקאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה דנרא' שהוא נפיש טעם למ"ס ואברהם היו יהיה לגוי גדול כלומר למה אני מברכו שהיה לגוי גדול לפי טעם זה מעלה זו טעמה דקדקה ומשפט דלתאי אנטרדי לזה דפשיטא שהקב"ה נותן סכר טוב להולכים בדרכיו ולטומיו מנותיו . ותו וכו' זו בלבד עשה אברהם והלא כתננה בכתה נשויכות ולא הוהר אחריו ואם כן למה נקט מעלה זו כל נדקה טפי תכחה מעלות טובות שהיו באברהם .

והנה

בטעם הפיחה שמהו ה' ואמר המכסה אני מאברהם ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' . וזל בהו טיבא חלה בתאי דקאח' המכסה אני מאברהם וקאמר דזה לא יתכן מסוס דאברהם היו יהיה דאיך תלוי זה בזה . ורזל בתפירו' בזה ואמריו סאינו נפישת טעם להמכסה אני מאברהם אלא מסוס דנפיש וכו' דיק לברכה אשר הב' הוכרתי את הנדיק ואינו מברכו ואברהם היו יהיה לגוי גדול והביא רסו' אנהו זו כפי' . עוד יש לקדקק במה שסיים ונברכו בו כל גווי הארץ דמה ענין זה לכאן דבשלמא ואברהם היו יהיה לגוי גדול היא ברכה לאברהם בעצמו אבל מה שיתברכו בו כל גווי הארץ מאי שיאשיה' הבא ותו בתאי דקאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה דנרא' שהוא נפיש טעם למ"ס ואברהם היו יהיה לגוי גדול כלומר למה אני מברכו שהיה לגוי גדול לפי טעם זה מעלה זו טעמה דקדקה ומשפט דלתאי אנטרדי לזה דפשיטא שהקב"ה נותן סכר טוב להולכים בדרכיו ולטומיו מנותיו . ותו וכו' זו בלבד עשה אברהם והלא כתננה בכתה נשויכות ולא הוהר אחריו ואם כן למה נקט מעלה זו כל נדקה טפי תכחה מעלות טובות שהיו באברהם .

עוד

נקדים מה שכתבנו בדרך האחרים דרוש ב' דמה שהיה אברהם מתירא המחול ואמר נסתכלתי באגטגניות שלי ואינו ראוי להוליד בן והטיב לו ה' נח מאגטגניות בלך הוא לפי שישאל אינם תחת המול אך בני נח הם תחת המול ואברהם היה עבור שלא ינא מכלל בני נח ואם כן הוא תחת המול והטיב לו נח הממול לפי שאין מזל לישראל וזאת ינא מכלל בני נח .

עוד

כתבאר בדרוש הנז' דמדקאמר ליה הב' ונברכו בך מוכרחים אני לומר שנחלתי לי לאברהם כל עונותיו שחטא קודם שנתגייר ואפילו מדניו אדם פטור וא"כ עכ"ל שיא' מכלל בן נח לנמרי ומסוס הכי פטור מדניו אדם שהרי נסתה דינו דאי לא ינא מכלל בן נח הרי הוא חייב בדניו אדם שהרי לא נסתה דינו וכל מי שחייב בדניו אדם אף שפטו בדניו שמים איך מטיבין לאחרים בסבילו כמו שיע"ס באורך .

ובזה

נכח לכוונת הפסוקי' שה' אחר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה והלא כבר זכה אברהם בכל הארצות האל בחוקה שהחייק שאלך בה' לארצה ולרעהה וא"כ גרך אני ליתלך עמו בזה שהי טאני רונה להפוך את העדים הללו . וכי תימא מג'ל זוכה בערים הללו חיתא דאברהם לא ינא מכלל בני נח ואם כן בני נח אינם קונים בחוקה וכיון שלא זכה בה אברהם איך יירך להודיע לאברהם הפי' העדים הללו . לזה אמר דזה אינו חלה דאברהם היו יהיה לגוי גדול ואם חיתא דלא ינא מכלל בני נח איך יתכן שאברהם יהיה לגוי גדול והלא ב' נח הם תחת המול ואין ה' מסדר המול בסבילו בני נח אלא עכ"ל דאברהם ינא מכלל בני נח . וזאת טענת שמתני לו ונברכו בך כל גווי הארץ טאני מטיב לאחריו בסבילו וגם זה הוא הוכחה שינא מכלל בני נח לנמרי דאם חיתא דלא ינא מכלל בני נח א"כ הרי היה חייב אברהם בדניו אדם ממה שחטא קודם שנתגייר שהרי לא נסתה לא דינו ולא מיתתו וכל שחייב בדניו אדם אף שפטור מדניו שמי' איך ה' מטיב לאחרים בסבילו ואם כן כיון דונברכו בו כל גווי הארץ עכ"ל דינא אברהם מכלל בני נח ואם כן מוכרח אני להודיע לאברהם הפיכת מסוס שהרי כבר זכה אברהם בארצו הללו בחוקה שהחייק בהם . וכי תמא דעיקרא דדינא פירכא דלמה קודם מתן תורה הונא את אברהם מכלל בני נח עד שטנית את המול בעבורו וגם שאתה מטיב לאחרים בסבילו ססס הוראות טיבא מכלל בני נח היה לך להניחו בדיון בני נח ויקיים המורה לחומר בעלמא ולא ינא מכלל בני נח לזה הטיב ה' תכלין מלאתי באברהם להניאו מכלל בני נח ושלמתי לו מדה כנגד מדה והוא כי ידעתיו אשר יצוה ונמר ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ואם כן מוכרחים אני לו' דאברהם כנדקה זו שהיה וכו' בה' הרבה ומנהגם לבניו אחריו לעשותה צילה דרעתו שכל מי שמתגייר אף קודם מתן תורה ינא מכלל בני נח לנמרי ונקראים בניים ומסוס הכי עושה נדקה עמהם דאי לא פיתא הכי דלא ינא מכלל בני נח א"כ הרי נקראים בניים אלא עבדים ואם כן זו היא שפתיבתם להנינם וכסבת טריגיסרופוס

טורנוסרוסוסיכיון שהוא סבור דכל מי שמתגייר יצא מכלל בני
 נח גם אנו שלמתי לו מדה כנגד מדה והנחתי אותו מכלל בני
 נח וטדדתי מערכות הטמים בטבילו ואברהם היו והיה לנו
 גדול וכן ונברכו בו כל בני הארץ שהם שתי הוראות שיגא
 מכלל בני נח למתרי וכיון שכן כבר זכה בארנות הללו בחוקה
 שהחזיק בהם בהלכות לארכה ולרחבה ואם כן מוכרח אני
 להודיע לאברהם הפיכת הערים הללו מאחר שכבר זכה בהם
 וכדכתיבנא *

ועל

פי זה יש ליישב סדר הפסוקים פרשת לך לך דכתיב
 וה' אתר אל אברהם וגו' שא לא עיך וראה מן המקום
 אשר ראה שם לפנה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וגו' ושתי את זרעך כעפר הארץ וגו' קום
 התהלך בארץ לארכה ולאחנה כי לך אתננה * ויש לדקדק
 דבתחלה הכתיבו בכטורת הארץ כדכתי' כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וחור וכטרו בכטו' הזרע כדכתיב ושתי
 את זרעך וגו' וחור לו קום התהלך בארץ וגו' ומן הדאוי שאחר
 שאמר לו * כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה
 היל'ל קום התהלך בארץ שהכל הוא בענין כטורת הארץ ואח"כ
 יאמר לו ושתי את זרעך וגו' * אך לפי דרכינו נראה דמה
 שאמר לו קום התהלך בארץ הוא הכרח ג"כ להבטחת כטורת
 הזרע * והנה כבר נתבאר שאבר' היה תפירא מהמול לפי טראה
 באיטננות טלו שלא היה לו בן והיה סבור שלא יצא מכלל בני
 נח וכיון שכן לא היה ראוי שיטיו לו בנים שהרי בכני נח אני
 הקב"ה משנה המול והטיב לו ה' גא עלנטג' סלך שאין מול ליש'
 ואתה כבר יצאת מכלל בני נח * והנה ה' הכתיבו בתחילה
 בכטורת הארץ ואח"כ הכתיבו בכטורת הזרע ואמר לו ושתי
 את זרעך כעפר הארץ ואח"כ חור ואמר לו ראה לטתי הכטוחות
 לו שיפקיימו קו' התהלך בארץ לארכה ולאחנה והיינו שתקנה אותה
 בחוקה א"כ כבר נתקיים כטור' הארץ וגם כטורת הזרע דמאחר
 ושאני אות' לך שתקנה הארץ בחוק' יתברר לך כירור נמו' שאין לך
 דין בני נח כלל שהרי כן נח אינו קונה בחוקה וכיון שהודעתי לך
 שינאת מכלל בני נח גם כטורת הארץ יתקיים לך שכבר ידעת
 שאין מול לישראל וכדכתיבנא *

מענה

אשא עיני ליישב דברי המאמר הקודם * ואיכא
 למידק דמאי קמ'ל קרא דנמרוד הרשע היו פעולותיו
 של שקר ואברהם אבינו שהיה זרע דקדק כי מי לא ידע בכל
 אלה ותהר"ס יפה נדחק הרבה בפי' מאמר זה ועוד יש לדקדק
 דאינו מקביל ע"ה שאברהם היה עושה דקדק לנמרוד שהיו
 פעולותיו של שקר והמקביל של מעשה נמרוד הוא מה שאברהם
 הכיר את בוראו והודיעו לכל באי עולם *

אמנם

על פי הקדמתו יתבאר היטב שכבר כתבנו לעיל
 שלא הותרה הנדקה לעניים אלא מטום דאנו
 קרויים בני * ואמרין בכ"ר לך לך פרשת מ"ג סי' ח' שאברהם
 היה מקבל עובדים וטבים ומאבילים ומסקם ובס' יודא פרשת מ"ט
 סי' א' אמרין לעשות דקדק ומספט בתחילה דקדק ולבסוף
 מספט הא כינה אברהם היה מקבל את העובדים וטבים משאיו
 אוכלים ושותים אחר להם ברכו ואמרו ברוך אל עולם שאכלנו
 משלו אם מקבל עליו וברוך הוא אכיל וסתי ואויל ואויל מקבל
 עליה וברוך הוא אחר ליה שב מה דעלך וכו' מן דהוי חמי' היא
 עקתא דהיה עקי ליה הוא אחר כדך אל עולם שאכלנו משלו היו
 לכתחילה דקדק ולבסוף מספט ויש לדקדק דאי ע"ה שינתגורו
 היה יחיד להו תחלה דקדק זו מתי' וכל שלא נעשית מחטבתו
 מתחילה נתי' מספט היו * ולא תסול עליו מלת דקדק בטום ומן
 אלא כסוף בד' הו' מקבלי' להנתייר ושו קשה מאי דעתי' דאברהם
 להאבילם *

להאבילם כסתם ואח"כ לפתע מהם דמי האבילה דאם כסתם
 כונתו כחורת מתנה אף לבסוף לא מני טבע מהם * ויראה דר"ל
 קבעו דרסתם בפ' ויטע אשל בכאר טבע ויקרא שם בטם ה' אל
 עולם ואמרו ז"ל ר"ז ור"ן חד אמר פרדם וחד אמר פונדק על
 דעתי' דר"ן היה מקבל את העובדים ואת הטבים ומאבילים
 ומסקם היה אחר להו ברכו אל עולם שאכלנו משלו וכו' * ונראה
 דלעולם אברהם היה מאבילם תחלה חנם אין כסף דכל האומר
 לחברו אכול עמי סתם פטור מדמי האבילה דמתמחא בחנם
 קאמר וכת"ש הר"ן בפ' טני דייגי גורו' בטם הרטב"א אהיה דמי
 טהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו ולכך קרי ליה
 דקדק תחלה כיון דלא היה יכול לתבוע מהם דמי האבילה מיהו
 אחר שאכלו ולא בעו ברובי היה אתי עלייהו בתורת מספט
 דהענין הוא דאמרין בנמר"א ר"ל דמי כתיב הטמים טמים לה'
 והארץ נתן לבני אדם וכתיב לה' הארץ ומלוואה לא קטיף כחן
 קודם ברכה כחן לאחר ברכה נתנא דאם לא ברכו אף אברהם
 אבינו לא היה זוכה בה ואינה מכלו דלה' הארץ ומלוואה כפוש
 וזה כנע אס היה מפרנס אותם כסתם בתורת מתנה אס
 הדברים הנאכלין אינו טלו ונמנא יחוב להו מה שאינו טלו דלא
 זכה המקבל * והו' ויקרא גם בטם ה' אל עולם דמאחר דקודם
 ברכה לה' הארץ ומלוואה והוא אל עולם לא מני יחוב להו והשתא
 אח"כ ספיר דבתחלה דקדק ולבסוף מספט * וכתב מהר"ם יפה
 ז"ל ואין להקשות טוראה כלני' שמאבילים לשיקבלו חמותו
 וכשאבינם מקבלים כח עליהם בעליהבי אסור לו לחונן דקום
 ופוחזים על דרך חיי לי שנתתי פתי לעם הארץ ע"כ *

ויש לדקדק דאכתי אף הותר לו לאברהם לעשות דקדק
 עם נויס והלא לא הותרה הנדקה לא לישראל שנקראו
 בני אהל בניו איסורא נמי איכא * אלא עכ"ל שאברהם אבינו
 היה מניירן לגמרי וכדאמרין בכ"ר פרשת ט"ל סי' ב"א ואת
 הנפס אשר עשו בחזן אחר רב הונא אברהם היה מנייר את
 האנשים וזהו מניירת חז' הנפס ללמדך שכל מי שהוא מקרב
 את הנכרי ומניירו באלו כראוי וכתב מהר"ם יפה דעטמא מטום
 דנר שנתגייר בקטן סגול דמי * וישעם זה אינו נודק אלא בגז
 צמור טבא לכלל ישראל ואם כן ע"כ ס"ל לאברהם דכאמרי הנייר
 היו יונאין מכלל בני נח לגמרי והיו נקראים בניו כדון כל
 הנרים שנקראים בני' טאם לא יצאו מכלל בני נח למתרי כי אס
 להחמיר ואינם נקראים בניו כי אס עבדים הא' איכא איסורא
 וכמו שאמר טורנוסרוסוס וו היא שמחייבתם לגמרי *
ונראה נראה מאי דקטיף לי בדברי הר"ם פרט' וישב"ד"ה
 כי כסתה פניה שכתב ואת אף הותר לו לבא על
 הוונה בו' ובסוף דבריו כתב זממא זל דאמרו גזי שנתו לה'
 זחמתו ופתילו ומטוה לערבון לא היה אלה לפיכך בעלמא אכל
 מכל מקום קדשה אחר כך בכסף או בשטר ואחר כך בא עליה
 ע"כ * ויש לתמוה דהיכי מסכת לה קדוסי' והלא ק"ל התקדש
 בלא עדים אפילו שניה' מודים אינה מקודש' דאין דבר שבערוה
 פחות משנים וכל זרעו של יעקב קרובים היו ליאודה זאם כן הוה
 ליה מקדש בלא עדים דלא הויה מקודשת ואם כן מה הויעל' מה
 שקדשה בכסף או בשטרינור' שקדשה לפני גרים טגורס אברהם
 ואמרין בכ"ר סדר וישב פרט' פ"ד ס"ג טגס יתקב זיעקב היו
 מניירים ניורים ועכ"ל טהיו מניירים אותם לגמרי כדך יטראל
 דאם לא היו אלא נר' תוסב שקבלו טבע מנות בני נח אכתי
 פסולי עדות הם ואיב' מקדש בלא עדים * וכו"ר סדר לך לך
 ברטת מ"ג סי' ב' אמרו' וירק את חניביו בעלי חניכוס טמם
 אברהם כסתו ע"כ ופירש מהר"ם יפה שהגדים היו נקראים כסתו
 כדרכינו היום לקרות סגרים אברהם כי הוא היה תחלה
 לגרים

דרך צדקה דרוש יח

נדרים עד כאן אלא שהיו נדרים נמורים ויגורו מכלל בני נח
לנמרי

בוה

נבא לכונת המאמר דרבי אבין ס"ל דהטעם שהפיל
נמרוד לאברהם אבינו לכבדן האש וכי לא ידע
הקב"ה מנין לאוהביו ולטומתי מנותיו אלא היינו מסוס דהיה
ס"ל שקודם מתן תורה לא יגורו מכלל בני נח לנמרי ויהנה
מודעת זאת דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואם נהרג ולא
עבר הרי זה מתחייב כנפשו וכמו שנתבאר בדרך האמרים דרוש
פ' ולזה רצה לאוכסו לאברהם שיעבוד על ואחר לא ימנע אם
יעבוד הרי נעשה רנונו ואם ימסור נעמו למיתה פשיטא שלא
יעשה ה' לו גם דמאחר דאינו מנווה איסורא קא עביד למסור
ענמו ו לזה אמר רשע עושה פעולת שקר זה נמרוד שהיו
פעולותיו שקר מסו' לפני האמת אברהם יגור מכלל בני נח
לנמרי והיה מנווה למסור ענמו על קדושת ה' ומסוס הכי הו'לו
הקב"ה ו כי תימא מנין לנו שנמרוד לא נדק במחשבותיו שאתה
אומר עליו שפעולותיו שקר אימא דלעולם דנדק מסוס דלא
יגור מכלל בני נח ומה שנינו אברהם הוא בטביל יעקב וכמ"ס
פר אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לזה אמר
וזהו נדקה שבר אמת זה אברהם שנאמר ונמרוד דרך ה' לעשות
נדקה ומטעם ומדחוינן דהקב"ה קובע שבר לאברהם על מה שהיה
עושה נדקה עם באי עולם ע"כ הטעם לפי שמסתניידו יגורו
מכלל בני נח לנמרי ונקראו בניו למקום דאי לא יגורו מכלל
בני נח א"כ לא מיקרו בניו כי אם עבדים ואיך נכחו הכתוב
במה שהיה עושה נדקה והלא איסור' נמי איכ"ל ודאי דקוטטא
דמלתא דיגורו מכלל בני נח וא"כ קרא דרשע עושה פעולת
שקר מתוקם ספיר כנמרוד הרש' שהיו פעולותיו של שקר טעיה
במה שהיה סבור שלא יגורו מכלל בני נח והנה אמת יגורו
מכלל בני נח לנמרי ובדין הוא שיטול שכרו והיה מעשה הנדקה
שלום

דרוש שבנה עשר

במדרש

דרש ר' לוי מאי דכתי' מי זה בא מאדו המון
בנדים מבגרה זה הדור בלבוסו נעשה כרע
כחו אני מדבר בנדקה רב להוטיע לטעיד לבא כטיובא הב"ה
לכלות את האומות מן העולם כמיס בל הסדי' כל מעלה ואומרי'
לפני כב"ה כלום יס לפניך משוח פנים מה כפתנו או מאלו הללו
כופכי דמים והללו כופכי דמים הללו מנלי עדיות והללו מנלי
ערויות הללו עובדי ע"ז והללו ע"ז אומר הכ"ה לתיכאל סניגורן
על יסדאל החור להם מסוכה באותה טעה מוכאל סניגורן על
יסדאל מתמוקק שנאמר בעת ההיא יעמוד מוכאל טרכס ואין
עמידה אלא שפיקה שנאמר עמדו ולא יכלו דבר אחר הכ"ה
לתיכאל נסתקקת אני מדבר שנאמר אני מדבר באיזה ונות אני
גיאולס בטביל הנדקה שהיו עובין אלו עם אלו כאלמלא הנדקה
לא יתקיימו שמים וארץ הו' אני מדבר בנדקה רב להוטיע ע"כ
הלא מראש מודעת זאת גודל מעלת הנדקה כי רבה היא
ואמרינן במדרש וז"ל הסקופה ממטון קדשך בא
וראה כמה גדול כמה על נדקה שמהפכת מדת הדין למדת
הרחמים שהרי כל הסקפה שבמורה הוא לרעה שנאמר ויסקופו
על פני סדוס וכן הוא אור' נסקפה ומייב' אם סיכרא חוץ מו
שהיא לטובה נש' הסקופה ממטון קדשך ללמדך כגדול כח של
חנות עניים שמהפכת מדת הרנונו למדת רחמים ע"כ ובוה
יובן מאי דאמרינן בפ"ח דעירובין דף פ"ו דרש רבא בר מרי
יגב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן יגורוהו אימתי יגב עולם
לפני

לפני אלקים כוונן שחסד ואמת מן יגורוהו ויט לנדק דמס
חידש רבא בפסטי' דקרא דהרי מקרא מלא כתיב יגב עולם לפני
אלקים חסד ואמת מן יגורוהו ויט ליישב עם מאי דאמרינן
במדרש כב"ר וז"ל כיו' עשות ה' אלקים ארץ וסמים כחלה עלה
במחשבה לברוא את העולם בדיו כיון טראה מאין העול' מתקיי'
בדיו שפך עמו מדת רחמים הו' ביום עשות ה' אלקים ארץ
ושמים ולפי זה הוקשה לו לרבא היכי קאמר קרא יגב עולם
לפני אלקים דהיכי משכחת לה שיתקיים ויתיישב העולם לפני
אלקים כדיו וזה אמר רבא אימתי יגב עולם לפני
אלקים כוונן שחסד ואמת מן יגורוהו שהיה הנדקה שמהפכת
מדת הדין למדת הרחמים וא"כ אפי' בלא שיתוף במדת הרחמים
יגב עולם לפני אלקים לפי ע"ז הנדקה אין כאן דין

ובוה יתבאר מאי דאמרינן במדרש איהי אטר איהי כנס
שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את
ידיהם ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי שנאמר יפתח ה' לך
את אוזניו הטוב ואלו חוין פותחים את ידיהם לעשות נדקה מה
כתיב עם הן יעזרו במים ויבטו וגו' וכבר הביא הרמב"ן
אגדה זו בפ' על התורה פ' שמות יע"ט ויט לנדקה דלמה
פרט מנות הנדקה יותר משאר מנות ועוד יט לנדקה דמה
התייחסו' יש לתשובה זו למה שכתב חסד רבינו ואמר לי
מה כמו מה אומר אליהם והטיב לו ה' איהי אטר איהי שפירשו
אם פותחין את ידיהם ועושים נדקה חף אני פותח את ידי כו'
ולכאורה אין קשר לדברים הללו אלו עם אלו אך כמה שכתבנו
יתיישב והנה הרב מוהר"ש יפה בשמות רבה פרשה ב' ס' ו'
ד' אבל במדרשים כו' כתב כי שאלת מה שמו היינו אם הנאול'
במדת הדין או במדת רחמים כל' שאלם היא במדת הדין דוקא
הם חוטטים אולי יחסאו ונחס ה' אבל אם במדת רחמי' יודעים
בודאי שנאולס מאחר שאינם ראויים לנאולה והוא אומר שעתיד
לנאולס לפי שכן אותם במדת רחמים ורחמי' ה' הם לעולם ועד
כי לא כלו רחמי' ובוה נבא לכונת המאמר שמשו רבינו
סל' מה שמו מה אומר אליהם כלות' אם הנאולה היא במדת הדין
או במד' רחמי' וכדכתיב לזו הטיב לו ה' דמה איכפת לזה בזה
אם אני דן אותם במדת הדין מ"מ אני איהי אטר איהי כלומר
כנס שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את ידיהם
ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי כלומר שבידם הוא להפוך
מדת הדין למדת רחמים ע"ז הנדקה שטוטים וא"כ לעולם אני
מתבונן עמם במדת הרחמים וכדכתיבנא

ובוה יובן מאי דאמרינן בכרמית רבה פרשה ח' סי' ב'
א"ר סימון בשעה שבה הקב"ה לברוא את אדם
הראשון נעמו מלאכי הכרת כתיב כתיבין וחסרות חבורות מהם
אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הו' חסד ואמת נפטר
נדק וכלום נקשו אמת אומר אל יברא טבילו שקדים חסד אומר
יברא שהוא נומל חסדים שלום אומר אל יברא דכולהו קטטה
נדק אומר יברא שהוא עושה נדקות מה עשה הכ"ה נטל אמת
והסליכו לארץ הו' ד ותכלך אמת ארצה אמרו מלאכי הכרת
לפני הקב"ה מה אמת מבוה טכסים שלך תעלה אמת מן הארץ
הו' ד אמת מארץ תנחח ונדק משמים נסקף ע"כ ויט לנדקה
במאמר זה וכי לא ידע כל אחד בטענת חברו ואמת לא ידע
שהוא נומל חסדים ועושה נדקות ועוד אמאי לא קאמר חסד
כי אם מנהו וז' דמילות חסדים וכי אינם מקיימין ישרא' כי אם
מנהו וז' דנדקה ועוד יט לנדקה בסוף המאמר דקאמר דכרתנה
ה' לטענת מלאכי הכרת ואמר אמת מארץ תנחח מהו זה כסיים
הכתוב ואמר ונדק מכמים נסקף דהא נדק במקומו היה עומד
כנס כימה

שהסכימה דעתו לדעת עליון ואמר יברא שהוא עושה נדקת
 ואם כן לאיזה תכלית נקטק מסתים בטעם שעלה אמת מן הארץ
 ועוד אחרי קאמר לטון הסקפה היל'ל ונדק מסתים נראה .
ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרין בפ' ק דע' עלה ד' אחר
 ר' יוסף לא ליכלי איניס גלותא דמוספי בתלת טעי
 קמייחא ביומא קמא דריס שתא ביחיד דלמא כיון דמסקיד דיניס
 מעייניס בעובדיס ודמפו ליה מידחי . והקפו והא אמת שלם
 דאטכות יושב ועוסק בתורה ומירני תורה דמעיב ביה אמת
 דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הב' עושה בו לפניס מסוקת
 הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב' עושה לפניס מסורת הדין
 ע"כ . למדנו מכאן דאמת אין בו לפניס מסורת הדין אלא הוא
 דין גמור ובפ'כ דשבת אמרין מאי טעמא סקרא אהדא כרעא
 ואמת מלכין לבונא קוטטא קמי סקרא לא קמי כלומר טאין
 לסקר קיוס .

ובזה נבא לכונת המחמר דכטבא הק' בה לברוא את האדם
 אחר אמת טאל יברא לפי באמת אין בו לפניס מסורת
 הדין וכיון דליכא לפניס מסורת הדין אין העולם מתקיים
 וכדאמרין במדרש טאמר הקב' אם בורא אני את העולם
 במדת הדין אין העולם מתקיים וזהו טאמר אמת א יברא טכולו
 שקרים כלומר טפעולותיו דומים לו דכטס באין לסקר קיוס כך
 אין לאדם קיוס כיון באין עופים לו לפניס מסורת הדין . ולזה
 הטיב חסד טיברא לפי טהוא גומל חסדים ובגמילות חסדים
 מהפך מדת הדין למדת רחמים ועושים עמו לפניס מסורת הדין
 אם כן יכול להתקיים העולם והנה נטל הקב' לאמת והטלכו
 לארץ על טאמר אל יברא ואחר כך בטאמרו לפניס מלאכי הכרת
 למה אמה מביה טכסיס נלך ואמר תעלה אמת מן הארץ ועלה
 אמת וכדכתיב אמת מארץ תנחא אז ונדק מסתים נקטק כלומר
 טאמר לו אל יעלה בדעתך דבטכיל טעלית תתהדר לפני מלך
 לדון דין גמור בלא לפניס מסורת הדין לפי טאני במקומי אני
 עומד דין טעולתי היא אף בהסקפה טהיא לרעה לפי טאני מהפך
 מדת רוננו למדת רחמים ואם ונדק מסתים נקטק .

ובזה יוכנו דברי רש"י זל בפ' דבתרא עלה הדין דאמרין
 תנו רבנן מעסה במוטבו המלך טכזבו אוגרותיו
 ואוגרות אבותיו בטני בנורת וחברו טליו אחיו ובית אביו אמרו
 לו אבותיך נגזו אוגרות והוסיפו על כל אבותם ואמה בזכות
 אוגרותיך ואוגרות אבותיך אל אבותי נגזו אוגרות למטה ואני
 בגנותי אוגרות למעלה טאמר אמת מארץ תנחא ונדק מסתים
 נקטק ע"כ . ופרטי זל בטאמת מארץ תנחא אף ממסים נקטק
 הגדק נקטק מביט כמו נקטקה ומייבב כלומ' זכות הגדקה מביט
 ומסתכל למטה ע"כ . והנה מוהר"ם יפה בספר יפה מראה פ' ק
 דכאה מאמר ג' תמה בדברי רש"י וכטב ואינו נוח לי דודאי כל
 גמול טכר הוא מאת ה' מן הסתים ומה נטתנה מעטת הגדקה
 מכל המנות ומלכד זה יס לדקדק בדברי רש"י טכמב בטאמת
 מארץ תנחא אף ממס' נקטק הגדק לטלס גמול אידך הוא מקביל
 לגמולית אמת מן הארץ מה טגדק נקטק מן כמס . ועוד כמה
 טריבויא ראוה למלת נקטק מקרא דנקטקה ומייבב אם סיסרא .
 וכמה טכטבנו הדברים כפטוטון טמוטבו המלך רנה לו' טהגדקה
 עושה טכולות גדולות בטמס ממטל דהיינו טמאפכת מדת הדין
 למדת רחמי'מה טאין כן בטאר מנות . והביא ראוה לזה מקרא
 דכתיב אמת מארץ תנחא ונדק מסתים נקטק ופירש רש"י בטאמת
 מארץ תנחא כלומר דמיסקיד דינא בארעא דזה מורה מלת אמת
 זליכא לפניס מסורת הדין אף ממסים נקטק נדק לטלס גמול .
 וזהו ככת' נקטק כמו נקטקה ומייבב דהיינו דמלת הטקפה היא
 לרעה ואפ"כ נקטק לטלס גמול לפי טהגדקה מהפכת מדת

הדין למדת רחמים .
ובזה אלכה ואטוכה א המחמר הפוכה קדים . ויש להקשות
 דאיך עלה בדעתם של עב'ס לומר מה נטתנו חלו
 מאלו והלא בטכיל טמור מנותיו ומטפטיו הורגנו כל היום
 נהטכנו כנאן טכחה וכמה מסים וארנוניות והירופין ונדקין
 אנו סובלין לאחבתו יתברך וכל עב'ס הם שקטים ואכאניס .
 ועוד יס לתמוה על מיכאל סגיורן של ישראל דמה זו טתיקה
 וכי לא ידע ההפרס טיס בין ישראל לעב'ס טהוא כיתרון
 האור מהחשך . ותו דהקב' טלמד סגיוריא על ישראל לא מנא
 טוס הפרס בינינו לבין עב'ס כי אס מלות הגדקה . ועוד
 גריך לדעת מה המלוה הזאת ומה טעם יס בה טכולה פרוטית
 טכעבודה למד סגיוריא על ישראל .

וביבוא בזה מנינו במדרש סדר אמור פרסה כ'ו סי' ה' זל
 ויאמר בא אל בינות לנגלל אל תחת לכחוב ומלא
 חפניך גחלי אש וזרוק על העיר אר"י דסכנין טסה טניס היו
 אותם גחלים עוממות כידו של נבריא'ל סכור טישראל עושים
 מטובה כיון טרלא טלא עטו טטוב' בקט לזרקו בחימה ולקטעק
 בינתן של ישראל אחר לו הקב' ה נבריא'ל נבריא'ל להוגך להוגך
 כלומר אל תורקס בחימה אלא נחנת לפי טיס בהס בני אדם
 טעוטים נדקה חלו עם חלו טנאמר וירא לכרובים טכנית יד
 חרס ואין יד אלא נדקה כד' א פתח טפתח את ידך אר' אבא
 בטס ר' ברכיה מי מעמיד העליונים והמתחונים הגדקה טעוטי
 ביד ה' ד' ונדקתך אלהים עד מרוס ע"כ .

ויש לדקדק במאמר זה טובא דודאי נבריא'ל כמר ידע טעוטי'
 נדקה חלו עם חלו דאת'ל דנעלם זה מנבריא'ל זה לא
 יתכן דמי טידע טלא עטו טטובה אידך לא ידע טעוטים נדקה
 אלא עכ'ל ידע ועכ'ל בטכיל עונותיהם הסכימה דעתו להקס
 בחימה ולקטעק בינתן ואס כן מה הטיב לו ה' יס בהס בני
 אדם טזוטס נדקה וכו' וכן יס לדקדק כמה טסיים המאמר עיי
 מעמיד העליונים והמתחונים הגדקה טעוטים ביד דמה טכולה
 יס כמנות הגדקה טמטמת העליונים והמתחונים וימר מנא
 מרי ג' מנות .

עוד מנאנו בפרק חלק דף ק' ד זל לא אליכס כל עונדי
 דרך אמר רב עמרם אחר רב עטאובי בגוברי על דת
 דאלו בסדוס כתיב וה' המטיר על סדוס ואלו בירוסלים כתיב
 ממרוס טלח אש בטכמותי וכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת
 סדוס וכי מטוא פניס יס בדבר אמר רבא אמר רבי יוחנן מדה
 יתירה היתה בירוסלים טלא היתה בסדוס דאלו בסדוס כתיב
 הנה זה היה עון סדוס אחותך גאון טכעת לחס וגומר ויבטני
 ואבינו לא החזיקה ואלו בירוסלים כתיב ידי נסיס רחמינות
 וגו' ע"כ . ופרטי' וכי מטוא פניס יס כדבה הוא'ל וישרא רעים
 וימר מסדוס כדכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדוס למה
 מנא פניס יס בדבר דהתס כתיב וה' המטיר הוא בעלמא והכא
 כתיב ממרוס טלח אש על ידי שליח ע"כ . ויש לדקדק מה זו
 ההרטה טהרעיש הקב' את עולמו טאמר עטאובי כעובדי'ול
 דת בטכיל דכסדוס נפרע מהס הקב' ה בעלמא ואלו בירוסלים
 נפרע מהס על ידי שליח וכן כמה טהקטו וכי מנא פניס יס
 בדבר דמה מטוא פניס טייך מאחר טכבר נפרע מהס מה לי על
 ידי הקב' ה מה לי ע"י שליח .

תו יס להקטית כמה טמירנו מדה יתירה היתה בירוסלים
 טלא היתה בסדוס דאלו בסדוס כתיב יד עני ואבינו
 לא החזיקה ואלו בירוסלים כתיב ידי נסיס רחמינות ופירש רש"י
 מדה יתירה לטובה דבירוסלים כתיב ידי נסיס רחמינות בטלו
 ילדיסן היו לכרות למו טהיתה מוחנת חכרתה ואוכלת כבו למו

דרך צדקה דרוש יח

רחמינות היו ואלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה ע' כי ואלו תמיה כזה טובא שהרי אין ריבוי העונות ומיעוט מורה על טוה רשע מזה שהרי לפעמים מי טיט בידו עונות מרובים הוא נדוק נחור לפי שכשיקול אל דעות זכויותיו מרובין מעונותיו ואותו מעונותיו מועטים הוא רשע נחור לפי שכשיקול אל דעות עונותיו מרובין מזכויותיו והוא רשע נחור ואין הפרש בזה בין אדם פרטי למדינה כוללת או לכל העולם שהכל תלוי אם העונות יתירות על הזכויות הדי אותו האיש או אותה המדינה חייבת ואם הזכויות יתרות על העונות הדי אותו האיש או אותה המדינה נדקת וכמו שיבאר כל זה הרמב"ם בדין פדק שלישי מהלכות תשובה יע"ט.

והשתא

איכא לעיובי כשאמר הכתוב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום מה היא הכונה אם לומר מעונות ירושלים היו מרובין מחטאת סדום זה לא יתכן כלל לפי שעדיין אפשר שאף שאנשי ירושלים עובתים מרובים נדוקי' נמורים לפי זכויותיהם מרובים בשיקול אל דעות ואנשי סדום אף שאין להם כל כך עונות הם רשעים נמורים. ואם כן מהו זה שמה הכתוב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. הלא עכ"ל טענת הכתוב באומרו ויגדל עון בת עמי הוא שיקול ה' עונות ירושלים עם זכויותיה ועונות סדום עם זכויותיה וגדלה הכרעת עונות ירושלים נגד זכויותיה יותר מהכרעת עונות סדום נגד זכויותיה ועל זה תמה הכתוב ואמר ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. וא"כ עכ"ל כששקלו עונות סדום היה ככלל מה שלא החזיקה יד עני ואביון וכששקלו זכויות ירושלים היה ככלל מנות הנדקה. וא"כ מה תשובה השיב רבי יוחנן מזה אחרת היתה בירושלים שלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה ואלו בירושלים כתיב יד נשים רחמינות והלא כל זה היה בכף מאזנים כשקול אל דעות ועם כל זה נזוה קרא ואמר ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום.

אמנם

על פי הקדמתנו יאמר נא דלטסה המאמרים הללו בונה אחת להם שכבר נתבאר גודל מעלת הנדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים. וכבר הראת לדעת שכל שהעונם הוא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא בתכליתו מה שאפשר לפי טבא במשפט חוק וכמ"ט בספרי לי נקם ושלם אחר הקב"ה אל תהיו סבורים שאפרע מכם ע"י שליח כעם שנפרעת מפדעה ע"י משה ומסבחיב ע"י מלאך אבל לעתיד אני נפרע מכם טבא' לי נקם ושלם ע"כ וכמו שנתירך בפרט זה בדרך עכב יע"ט.

וזרו

כונת המאמר לא אליכם כל עוברי דרך עשאוני בני עובדי על דת דכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואלו בסדום כתיב וה' המטיד על סדום הוא בעצמו אמר בא עמיה במשפט חוק ואלו בירושלים שהיו חטאים יותר מסדום נפרע מהם ע"י שליח כדכתיב ממרום שלא אט אלמא שלא בא עמיה במשפט חוק. ועל זה הקטו וכי משוא פנים ים בדבר בירושלים שהיו חטאים ביותר לא בא עמיה במשפט חוק וסדום בא עמיה במשפט חוק ולזה השיב ר' יוחנן מזה יפירה בירושל' כי כלומר דסדום לא היו עושים נדקה ובירושלים היו עושים נדקה כלומר דסדום אף שלא היו חטאים באנשי ירושלים מכל מקום כיון שהיו רעים וחטאים כפי הדין הנחור בא עליהם במשפט חוק ונפרע מהם על ידי ענמו לפי טכך חייבה מדת הדין אבל אנשי ירושלים אף שהיו חטאים יותר מסדום וכפי מדת הדין היה ראוי ליפרע מהם ע"י ענמו ולבא עמיה במשפט חוק מ"ל לא בא עמיה במשפט חוק ונפרע מהם ע"י שליח לפי שהיה בהם מגות הנדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים. והכי

והכי

אמרין במדרש איכה ואל ידו נשים רחמינות בשלו ילדיהן רבי הונא בשם ר' יוסי אחר הקב"ה לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי כיגד היתה לטעת מהם ככר א' והיה בה כדי שתכלנה היא ובעלה יום א' וכיון שמת בנה של שכנתה היתה נוטלת אותה הככר ומתנחת אותה בו והעלה עליה הכתוב כאלו בשלו ילדיהן למנות הה"ד ידו נשים רחמינות בשלו ילדיהן וכל כך למה בשביל שהיו לברות למו ע"כ. ופירש מהר"ש יפה לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי דראויים היו לבלתי השאיר מהם פליטה ועל ידי כן נמנע פשוט ידו בעולמו שבהבדל היה העולם אחד שהם המקיימים אותו הלח על ידי הנדקה שעשו לא הניחו מקום למדת הדין לעשו' כך עכ"ד והן הן הדברים שכתבו שע"י מנות הנדקה הפכו מדת הדין למדת רחמים ולא הפנה ה' עמיהם במדת הדין כי אם במדת הרחמים.

ובזה

יובן מאי דאמרין ברבא פרהה אמור פכ"ט סי' ב' ואל כי אעשה כלה בכל הנשים אשר הדחת'ך שמה אומות העולם שהם מכלים עדותיה' אעשה כלה אבל ישראל שאין מכלין עדותיהם כד"ל לא תכלה פתך שדך לא אעשה כלה וכו' הימתי בחדש השביעי ע"כ. והקשה מהר"ם יפה דמה טעם לכילוי האומות עם מה שהם מכלים עדותיהם. ולפי דרכינו הדברים כפסטרן דמנות פאה שהיא מתנות עניים גורם שאינו בא עם ישראל במדת הדין לא במדת הרחמים ולפיכך אינו עושה עמיהם כלה אבל ח"ה שאין בהם נדקה ומכלים עדותיהם בא עמיהם במדת הדין ועושה אותם כלה יומה שסיים המדרש הימתי בחדש ה' הכונה היא כמ"ט ש מהר"ם יפה שמה שקבע ה' יום הדין בחדש ה' הואל טובתן של ישראל לפי שקודם לזה הוא זמן אסיפת הפירות וכותבים לעניים לקט שכחה ופאה וכשיושב לדון את כל העולם אינו דן את ישראל במדת הדין אלא במדת הרחמים לפי שגדול כח של מתנות עניים שמהפכת מדת הרגזו למדת רחמים וכדכתיבנא.

וראיתי

בכ"ר פכ"ט סי' ה' א"ר ברמיז נעשה כעטב יאודה ובנימין מה שלא נעשה בסדום כתיב כתיב וחטאתם כי כבדה מאד וכעטב יאודה ובנימין כתיב עון בת יס' ויאודה גדל במאד מאד א"ר תנחומא אית לן קרא חורי ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואותם לא נשתייר מהם פליטה ואלו נשתייר מהם פליטה אלא אותה ההפוכה כמו רגע לא פשטו ידיהם במנות לא חלו בהם ידים א"ר תנחומא לא חלת יד ליד או פשוט ידיהן במנות ידי נשים רחמינות בשלו ילדיהן כ"כ למה היו לברות למו ע"כ. והנה מהר"ם יפה הביין באומרום לא פשטו ידיהם במנות שמהם מנות וכן מה שאמר ר' תנחומא לא חלת יד ליד דהיינו שלא חלתה במנות ועל זה הקט' ממה שאמרו בסוטה דעברה מכבה מנה ואמרין נמי ולא יקח אחד שאינו נוטל טהר של מנות והאריך בזה יע"ט. ולא ידעתי איך נרמו באומרו ולא חלו בה ידים שלא פשטו ידיהם במנות. ועוד מה חידש רבי תנחומא באומרו לא חלת יד ליד. אשר ע"כ נראה דאגדה זו ואגדה דפ' חלק הם שפה אחת ודברים אחדים בעיקר הקושיא ובתיורוגה דמ"כ כ"ד דבסדום לא נשתייר מהם פליטה היינו מאי דאמר' בפ' חלק דבסדום נפרע מהם ע"י ענמו וכיון דנפרע מהם ע"י ענמו בא עמיה במשפט חוק ולא נשתייר מהם פליטה ואלו בירושל' נפרע מהם ע"י שליח ומש"ה לא בא עמיה במשפט חוק ונשתייר מהם פליטה. ועל זה תמהו דלמאי מאחר דכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. ומרנו לא חלו בה ידים לא פשטו ידיהם במנות וא"ר תנחומא לא חלת יד ליד כלו דבסדום לא היו עוסי' נדקה ופי' ידים היינו יד ליד שהיא הנדק' שנקראת יד ליד וכמו שנתבאר בדרך עניים במאד'ל כל מי טיט בו נשות הרוח

הרוח אפילו עושה נדקה בסתר לא ינקה מדינה של גהינם שנא' יד ליד לא ינקה רע יע"ט - ולפי שלא היו עושים נדקה בא עמיהם בדיון נמור אבל ירושלם פטטו ידיהם במזות דהיינו שהיו עושים נדקה והפכו מדת הדיון למדת רחמים ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק והוא התי' עמנו שאמר רבי יוחנן באגדה דפרק חלק - באופן שכל האגדות האלו הם דברים אחדים איך בהם הפרט כי אם כפי' ולא חלו בה ידיים דלפי אגדה דפרק חלק מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא מעיקר הקושיא דויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועם כל זה בסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא נפרע מהם ע"ז שליח ואלו בירושלים חלו בה ידיים כלומר שנפרע מהם ע"ז שליח ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק וכא התירוץ לזה ידי נשים רחמניות כלומר דכירושלים היו עושים נדקה : אך כפי האגדה דכ"ר מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא תירוץ הקושיא שהק' הכתו' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואלו לא נשתייר מהם שליטה ואלו נשתייר מהם שליטה לזה תי' הכתיב דכסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא עשו נדקה ואם כן נשאררה מדת הדיון במקומה וחייבה מדת הדיון שלא ישתייר מהם שליטה אבל ירושלם שהיה בהם מזות הנדקה הפכו מדת הדיון למדת רחמים ונשתייר מהם שליטה - הכלל העולה דלכל האגדות בירושלים לא התנהג בהם במדת הדיון כי אם במדת הרחמים - טוב ראיתי הדבר מפורט במדרש חזית כפ' חשכני אחריו נרובה וז' אמר ר' יאודה אמרה כז' לפני הקב"ה דכונו כל עולם על טהנת עם שכנותי במדת הדיון ועמי במדת רחמים אחריו נרובה והביאו על זה אופה אגדה דכ"ר

דרך דרמים דרוש יט

בדרש אך עשי לי עונה קטנה אליהו כהן היה ואמר לה שמפרים הלה מן העינים ע"כ -

באהבת ה' אומנו קדשנו במגופיו אשר יעשה איתם האדם וחי בהם אמר רחמנא באין לך דבר שיעמד בפני פקוח נפש - וזכו כבא לכאור ויכוח הגרופית עם אליהו והמסך הפסוקים הלא הם כמובים בספר מלכים סי' י"ז זה תאמר ותלך לקחת ויקרא אליהו ויאמר לקחי נא לי פת לחם כידך ותאמר חי' ה' אלקיך אם יס לי מעונ כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בנפתח והנני מקושטת סנים עגים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנוהו ומתנו ויאמר אליהו אליהו אל תראי באי עשי בדברך אך עשה לי מעט ענה קטנה בראשונה והנחת לי ולך ולבניך מעשי באחרונה כי כה אמר ה' אלקי ישראל כד הקמח לא תכלה וגו' - ויס לדקק בפסוקים אלו טובא חזא במ"ט היא ואכלנוהו ומתנו דלאוזה תכלית הזכירה יום המיתה לא היה לה לומר אלא שאין לה כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בנפתח והם נזכרים לזה לאכול ואם לא יאכלו ימותו אבל המיתה של אחר האכילה אינו נודק לטענתה - עוד יס לדקק במאמר אליהו אל תראי באי עשי כדברך אך עשי לי מעט ענה קטנה וגו' דה"ק עשי כדברך והלא זה אינו אלא כדבריו דלדידה לא היתה נותנת לאליהו ולא כלום - עוד יס לדקק כמה שכל אליהו דבריו ואמר עשי לי ענה קטן בראשונה והנחת לי דלמאי אינטרדיך לומר והנחת לי באומרו עשי לי סני - ומה כמה שסיים דבריו ואמר כי כה אמר ה' וגו' דמאי נתינת טעם הוא למאי דקאמר איהו והול' וכה אמר ה' -

וקודם כל דבר נקדים דנרסין בפ' בתרא דיומא ת"ר מי טאחזו בולמוס מאכילין אותו טבל וטביעית שביעת טבל ותרומה ונבלה מאכילין אותו טבל וטביעית שביעת טבל ותרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל א"ר היבא דאפטר בחולין כ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה כי פליגי בדלא אפטר בחולין מ"ס טבל חמור ומ"ס תרומה חמורה מ"ס טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל אפטר לתקוניה ע"כ - ופרש' דאפטר בחולין טיט דיי בחולין של טבל להאכילין לאחר שתנטל תרומתו דכ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה בחולין ואין מאכילין אותו טבל ולא תרומה כי פליגי בדלא אפטר בחולין אה"כ אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרטו מתנו תרומתו להאכילין תרומה לעצמה וחולין לעצמו וכן תימא אומר מוטב שיפרטו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל במות שהוא מ"ס טבל חמור שאפילו לכהנים אינו ראוי ומ"ס תרומה חמורה שאין לה היתיר אבל טבל אפטר דמתקן להו וחולין זהו דריוין לכל אדם ע"כ -

והנה 11 1

הרוח אפילו עושה נדקה בסתר לא ינקה מדינה של גהינם שנא' יד ליד לא ינקה רע יע"ט - ולפי שלא היו עושים נדקה בא עמיהם בדיון נמור אבל ירושלם פטטו ידיהם במזות דהיינו שהיו עושים נדקה והפכו מדת הדיון למדת רחמים ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק והוא התי' עמנו שאמר רבי יוחנן באגדה דפרק חלק - באופן שכל האגדות האלו הם דברים אחדים איך בהם הפרט כי אם כפי' ולא חלו בה ידיים דלפי אגדה דפרק חלק מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא מעיקר הקושיא דויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועם כל זה בסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא נפרע מהם ע"ז שליח ואלו בירושלים חלו בה ידיים כלומר שנפרע מהם ע"ז שליח ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק וכא התירוץ לזה ידי נשים רחמניות כלומר דכירושלים היו עושים נדקה : אך כפי האגדה דכ"ר מאי דכתיב ולא חלו בה ידיים הוא תירוץ הקושיא שהק' הכתו' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואלו לא נשתייר מהם שליטה ואלו נשתייר מהם שליטה לזה תי' הכתיב דכסדום לא חלו בה ידיים כלומר שלא עשו נדקה ואם כן נשאררה מדת הדיון במקומה וחייבה מדת הדיון שלא ישתייר מהם שליטה אבל ירושלם שהיה בהם מזות הנדקה הפכו מדת הדיון למדת רחמים ונשתייר מהם שליטה - הכלל העולה דלכל האגדות בירושלים לא התנהג בהם במדת הדיון כי אם במדת הרחמים - טוב ראיתי הדבר מפורט במדרש חזית כפ' חשכני אחריו נרובה וז' אמר ר' יאודה אמרה כז' לפני הקב"ה דכונו כל עולם על טהנת עם שכנותי במדת הדיון ועמי במדת רחמים אחריו נרובה והביאו על זה אופה אגדה דכ"ר

וזהו כונת ר' לוי דאמר דטס טנים היו הנחלים עמומת בידו של נבריהל שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו פקס לזרקן בחימה ולקעקע בינתם לפי טראה שכפי מדת הדיון ראוי ה' לקעקע בינתם ואמר לו הקב"ה נבריהל נבריהל להונך להונך כלומר אל תורקס בחימה אלא ננחת לפי טים בהם כני אדם שטושים נדקה וכיון שכן הם מהפכים מדת הדיון למדת רחמים ואינו יכול לבא עמהם במדת הדיון כי אם במדת רחמים - וזהו כתיב וזהו המאמר שכתבנו בתחלת הדרוש דלעתיד לבא כטיבא הקב"ה לכלות עכו"ם מן העולם עומדים כל השרים של מעלה ואומרים כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו - שהכונה היא עם מה שפרש' בפסוק מי זה בא מאדום דלעתיד לבא הקב"ה בכבודו ובעצמו נפרע משרו של עשו ואחר כך מעטו שנאמר כי רותה בשמי' חרבי ואחר כך על אדום אשליך נעלי וכו' שכתבאר לעיל דאיתא בספרי דלעתיד לבא נפרע הקב"ה מן עכו"ם בעצמו ולא על ידי שליח שנא' לי נקס וכלם - ועל זה עומדים כל השרים של מעלה ואומרים כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו והיא הקושיא בעצמה שהקשה בפרק חלק - וזהו כונת הכתיב שטושים כל השרים ואומרי' מי זה בא מאדום חמוץ בנדים ובגרה זה הדור בלבוטו נועה ברוב כחו טרוזין טבא הקב"ה בעצמו ליפרע מן עכו"ם ואם כן בא עמהם במשפט חזק נועה ברוב כחו כדי לכלותם לנמרי ועל זה טרואים וכו' משוא פנים יש לפניך והלא בירושלים שהיו חטאים ביותר נפרעת מהם על ידי שליח כדו' טלא לבא עמהם במשפט חזק ומה נשתנו אלו מאלו והיא הקושיא עצמה שהקשה בפרק חלק - ואומר הקב"ה למיכאל החור להם תשובה ומיראל מתקוק לפי טלא מנא תשוב' לקושיא השרים לפי שידע שישראל כפי מדת הדיון היה ראוי לבא עליהם במשפט חזק ועם כל זה התנהג עמהם במדת רחמים - לזה השיב הקב"ה אני מדבר בנדקה והיא תשוב' בעצמה שטיבא ר' יוחנן בפרק חלק דיתר

על 11 1

י א ב

דרך החיים דרוש יט

אנו יכולין לתקן הטבל ובגון כאין הבעלים כאן • דומה לאותה
 סקסו הרחמנים ול עלה היות דאמרינו בפרק בתרא דמסכת
 ע"ז דטבל אוסר במסו מסוס דכהיתרו כך אוסרו דלמה לי כך
 טעמא מיעוק ליה דטבל הוי דבר טיט לו מתירין ויתירו דמיירי
 כשאין הבעלים כאן ואין מי שיכול להפריט התרומות • הכא
 נמי מחלוקת זה דת"ק וכן תימא פיירי בדלא אפטר בחולין
 כלומר שאין הבעלים כאן כדי שיתקן את הטבל והטמא איכא
 שני אוסרים נפרדים אחד כל טבל ואחד של תרומה ונחלקו
 ת"ק וכן תימא חו"ה פהס אוסרו חמור דעל כולם חייב על כל
 זית וזית וסימנין מגתתי לפי"ז בהרמב"ם בפד מלכו' מאכלות
 אוסרו וכמב טבל ותרות' אם אי אפטר לתקן את הטבל מאכלין
 אותו טבל והנה כל היט הולך יראה שפטר דברי הרמב"ם
 מורים כאשר כתבנו לדעת הר"ן דהיינו שאי אפטר לתקן הטבל
 עתמו ומיירי שיש כאן שני קבוס אחד של טבל וא' של תרומה •
ורפי שירוש וזה שכתבנו לדעת הר"ן נראה לי קופית אחרת
 שנקטתה בסוגיא זו דבמה נחלקו אבות העולם אם
 מאכלין אותו טבל או תרומה דמר סבר טבל חמור ומר סבר
 תרומה חמורא ולמה לא נעשה תיקון אחר וינצל מאוסר טבל
 ומאוסר תרומה והוא שיתקן הטבל ויפריט התרומה ויחזור
 ויערב אותה עם החולין דהטמא ליכא אוסר מורה כלל דהא
 מן התורה חד בתרי בטיל כדכתיב אחרי רבים להטות ומה גם
 בעין כתיבו וכמבואר • וכי תימא מסוס דאין מבטלין אוסר
 לכחלה זה אינו מילה ארוכה כלל ולא מיכשיח לסכרת לאקת
 הרחמנים והאחרוני' דאית להו דאוסר זה דאין מבטלין אוסר
 לכחלה הוא מדרבנן דוקא דפטיטא דמוטב שיטבור אוסר
 דרבנן ולא יעבור על אוסר מורה אלא אף לת"ד דהא דאין
 מבטלין אוסר לכחלה הוא מדרורייתא וי"ל לה מוריע בפלה
 מכל מקום פטיטא דאינו אלא אוסרה כגלמא ואפילו לא ליכא
 וכמבואר וא"כ מוטב שיעבור אוסר זה דאין מבטלין אוסר
 שאינו אלא אוסרה כגלמא תמה שיטבור החולה באוסר שהוא
 בתיתה בידי שמים וכי תימא דאוסר הטבל או התרומה עובר
 עליה החולה אך אוסר דאין מבטלין אוסר חנו עושים אותו
 ולא יפנו האוסרין לידחות אנלנו • זה לא נישן ליאמר כלל
 שהרי אנו כותשין לחולה בשב' כדי כלא אכל החולה נבלה הרי
 שאין הפרט אם נעשה האוסר על ידי החולה או על ידי אחרים
 כל שהוא לגורך החולה חסוב כנוף אחד • והנה כגלמא להר"ן
 דאית ליה דכח מיירי כשאין הבעלים כאן לא קס' א כלל אך
 לרס' דאית ליה דכח מיירי שאנו יכולין לתקן הטבל אלא כאין
 די בחולין לבדם לאחר כניסלה תרומתן אחתי לא תיקבו שיתקן
 ויחזור ויערב ונענא דאין באן למרבה כי אם אוסרה כגלמא •
ונראה דס"ל לרס' דכל אוסר שנעשה שהוא לגורך החולה
 ובגון טבל ותרות' דלכילת טבל או תרומה הוא
 צורך החולה וכן לשחוט לחולה או להאכילו נבלה דע"כ לגורך
 החולה צריכין אנו להתי' אוסר דנטייל נשמה או אוסר דאכילת
 נבלה בזה הוא שאנו טעמים האוסרים אוזיה קל ואזיה חמור
 ומאכלין אותו הקל הקל תחלה אצל הכא באוסר זה שאנו
 מבטלין אוסר אין בו צורך לחולה כלל דמאי איכפת ליה
 אם אנו מבטלין האוסר' אם לא ואף שאנו מבטלין אותו האוסר
 חמור מכל מקום כיון שאין בו צורך לחולה לא ניתן אוסר זה
 לידחות אף שהוא אוסר קל ומוטב שיטבור החולה על אוסר
 חמור כיון שהוא צורך החולה תמה שיעבור על אוסר קל כיון
 שאוסר זה אין בו צורך לחולה •

וסימנין מגתתי לחילוק זה ברלב"ג בפירוטו על מה כאמר
 אחימלך לדוד אין להם חול. אל תחת יד יבי' אם
 לחס

והנה דע אדבר במאי דהוקסא לי בסוגיא זו מהא דכתב
 הר"ן בשם הראב"ד בחולה טיט בו סכנה דשוחטין לו
 דלמה לא נאכילוהו נבלה שהיא אוסר לאו ועדיף מלשחוט
 שהוא אוסר סקילה • ועירך דנהי דאוסר נבלה הוא אוסר
 לאו וכמה אוסר סקילה מ"ט איכא חומרא אחרת נבלה
 שהאוכלה עובר על כל זית וזית טבה אצל לענין סבת לא עבר
 אלא בסעת שחיטה וחד אוסר הוא דאיכא ומש"ה לאוין הרבה
 דנבלה לא תקרו אוסר קל לנבו חד לאו דכסת אע"ג דהוי אוסר
 סקילה ע"כ • ונוראות נבלתתי מה יענה הר"ן ביום שידוכר
 בו סוגיא הלון דנחלקו רבנן וכן תימא אם מאכלין אותו טבל
 או תרומה ולפי דבריו פטיטא דמתקנין לטבל ומאכלין אותו
 התרומה בפני עגמה דליכא אוסר כי אם כאותו זית דתרומה
 אצל בטבל חייב על כל זית וזית טבה ואע"ג שאין כאותו זית על
 טבל שיטור תרומה להתחייב עליו מכל מקום אוסר הטבל אינו
 בטבל התרומה טיט בה אלא צורת מלך היא' שהאוכל טבל חייב
 תימא והרי כהנים שאוכלים תרומה וחייבים תימא על הטבל
 ובמבואר • והטמא הדברים ק"ו ומה התם בכסת אוסר סקילה
 אחרי דמוטב שיטבור אוסר דסקילה תמה שיטבור תרי אוסרי
 דלאו דנבלה הכא דתרייהו אוסר מיתה בידי שמים לא כל ככן
 שאמר דמוטב שיטבור חד אוסר דתרומה תמה שיטבור תרי
 אוסרי דטבל ואע"ג דאוסר תרומה חמור מאוסר טבל מסוס
 דטבל אוסר לתקניה מכל מקום פטיטא דטפי חמור אוסר
 סקילה מאוסר לאו תמאי דחמור אוסר תרומה מאוסר טבל •
 וכי תימא דהר"ן לא אמר להילמיה חליבא דת"ק כי אם חליבא
 דכן תימא דסבר דמאכלין אותו תרומה זה אינו חדא דאנן ק"ל
 דהלכתא בת"ק וכמו שפסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אוסרות
 דטבל ותרות' מאכלין אותו טבל ועוד דאף דתימא דהלכתא
 ככן תימא עדין הקוטיטא במקומה עומדת שהרי בנמרא כמבואר
 לתם טעם לכן תימא דמאי מאכלין אותו תרומה אחר
 דטעמיה הוא מסוס דסבר דטבל חמור מסוס דלא חזייה לכהן
 אכל תרומה חזייה לכהן ולפי דברי הר"ן לא אינטרדך ליה
 טמא דאף דתימא דתרומה חמורא מאוסר טבל מאכלין אותו
 תרומה משו' דבתרות' לא עביד כי אם חד אוסרה ובטבל עביד
 תרי אוסרי באוסר דברי הר"ן הללו לכאורה הם מתמיהים •
והנראה אגלי דהר"ן אל רוח אחרת אמת בפירוט הסוגיא
 דמאי דאמרינן איכא דאוסר בחולין דכילי
 עלמא לא פליגי דמתקנין ליה ומספיקן ליה אין הכונה כחו
 ככירס רס' דהיינו טיט די בחולין שבו ומאי דאמרינן כי פליגי
 בדלא אוסר בחולין היינו כאין די בחולין ולדידיה אין כאן כי
 אם קב אחד כל טבל ונחלקו אם מתקנים אותו אם לאו ולפי פי'
 זה לא הוי דומיא דרישא דקמני טבל ונבלה מאכלין אותו נבלה
 טבל וכפיעית מאכלין אותו כפיעית פהס שני אוסרים מדברים
 כפרדים אך להר"ן הך דטבל ותרות' הוי דומיא דרישא דטבל
 ונבלה וטבל וכפיעית ומיירי דים כאן שני היום אחד של טבל
 ואחד של תרומה ואחר רבה איכא דאוסר בחולין כולי עלמא
 לא פליגי דהיינו דבידינו לתקן הטבל כ"ע לא פליגי דמתקני'
 ליה ומספיקן ליה ומיירי דין טיט די בחולין כל טבל זה להארילו
 לאחר שניטל תרות' ודין שאין די בחולין של טבל זה להארילו
 לאחר שניטל תרות' ודין הכי ודין הכי מתקנין ליה ומספיקן
 ליה דאכילו אם אין די בחולין שבו לאחר שניטל תרות' ודין
 מתקנין ליה ומאכלין אותו דחילין והתרומה כי יוכי דלא
 ליעבד' ליתירין הרבה דהיינו שאם יאכל הטבל כמות סרוא
 יעבור י"ל כל זית וזית אך לאחר שיתקנו אותו אינו עובר אלא
 על כית דתרומה כי פליגי דלא אוסר בחולין כלומר שאין
 אנו

אנו

לחם קדשים אם נשמרו הנעדים אך מאשה וזל והמיר הכתוב
 אכילתה לזרים ולא אכילתה בטומאה כי הזרות יתכן שיתר
 מפני פקוח נפש כי האכיל' היא בבגמותה עסירה הסכנה שתהיה
 פדעבט וחולס הטומאה אין ראוי שתדחה מפני זה אחר שאינה
 בעגמותה סיבה להסיר הסכנה ע"כ * והנה הפסוק על המדה
 במה שכתב שהטומא' אין ראוי שתדחה מפני הסכנה ודבר זה
 ישקע ולא יאח' טלח מצינו טום אסור שאינו נדחה מפני
 פקוח נפש כי אם עו' ונ'ע' וספיכות דמי' אבל טלח כל האיסורים
 בכללם נדחים מפני פקוח נפש ואלו הם דברים פשוטים * ודע
 בדפוק הכונס אמרינו ויתאוו דוד ויאמר מי יסקני מים מכור
 בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הנכורים במחנה פלטיים
 ויטלכו מים מכור בית לחם אשר בשער מאי קח' מ'ביא ליה
 אמר רב' אמר ר' טמון באש קח' מיבעיא ליה אי כרי' אי כרכני'
 ופ' רשי' טמון באש קח' מיבעיא ליה מעשה בא' לפניו במחנה
 עשרפו אגסיו גדיש של ישראל ונגרף לשלול הלכה אם חייבים
 לשלם כלים הטמוני' בתוכה כרו' או פטורים כרכני' רב הוגא' את'
 גדישים העשורי' ד'ישראל הוו דהוו מטפרי' פלטיים בהו וקח'
 מיבעיא ליה מהו להנכל עמנו בתמון חכרו שלחו ליה אסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו כו' * ובתבו' המום' מהו להגיל עמנו בתמון
 חכרו מיבעיא ליה אם חייב לשלם כשהגיל עמנו מפני פקוח
 נפש ע"כ * כונת דבריהם דודאי לא נסתפק דוד אם תותר
 להגיל עמנו בתמון חכרו במקום סכנה דאין לך דבר שיעמד
 בפני פקוח נפש ואין יתכן שיהיכו לו הסנהדרין דאסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו אלא דמה שנסתפק דוד הוא דנהי דמות'
 להגיל עמנו מכל מקום חייב לשלם או דלמא פטור כיון דכרשו'
 קח' עביד והסיכו' לו דחייב לשלם וכ"כ הר"ש יע"ש * ולפי זה
 מאי דאמרינו בנמרח בשלמא לת' דלמקלי היינו דכתיב ויתייב
 בגוף החלקה ויגילה כו' הכונה היא שחייב אותם לשלם דמי
 העדשים והטעורים אך רשי' זל' כתב ויגילה טלח יטרפה
 הואיל ואסור להגיל עמנו בתמון חכרו ע"כ משמע דל' דמה
 שנסתפק דוד הוא אם תותר להגיל עמנו בתמון חכרו והדבר
 הוא תימה בעיני דאין יתכן דבמקום פקוח נפש אסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו *

ואתרי
 דפשיט' היא דלחם הפנים אף שהסור מעל השלחן
 אחר הקטרות הבוכין אפי' אסור לזרים לפי שהוא קדשי קדשי'
 ואינו נאכל אלא ליום וליילה ולא אהני הקטרות הבוכין אלא
 להוציא ממעילה דקול דכל דבר שיש בו היתר לכהנים אין בו
 פסוס מעילה אבל לעולם דאסור לזרים כדון כל קדשי קדשים
 וזה פשוט * ואם כן דהרא' קופיא לדוכמא דמה היתה כונת
 אחימלך באומרו אם נשמרו הכערי' אך מאשה * וראשי' לרש'
 שכתב אם נשמרו אך מאשה בקופי' אני מאכילן לזרים אך זה אי'
 אפשר שאכילהו בטומאה וכ"כ רבינו יעשיה * ולא ירדתי לסוף
 דעתם דלמה יקל בעיני אחימלך אכילת הזר קדשי קדשים ויבדל
 בעיניו אכילתם לטמאים והלא אין לך דבר שיעמד בפני פקוח
 נפש *

וכרי
 ליישב כל זה נביא המטך הפסוקי' שאמר דוד לאחימלך
 ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם מנה בידו או הנמל'
 ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחם חול' אל תחת ידי כי אם לחם
 קדש יש אם נשמרו הנערי' אך מאשה ויען דוד את הכהן ויאמר
 לו כי אם אשה עזרה לנו כמחול שלטום כו' והוא דרך חול' ואף
 כי היום יקדש בכלי ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי
 אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לטום לחם חום כיום הלקחו
 ע"כ * והנה הדקדוקים באלו הפסוקים רבו כמורכבו דמא' במ"ש
 דוד מה יש תחת ידך היא מלה תייתרת דפשיטא דמה שיש תחת
 ידו יתן לו ולא תמה שאינו תחת ידו * ועוד יש לדקדק במ"ש
 חמשה לחם מה הית' כונת דוד במספר זה ואינו מדרך המוסר'
 למי שסול' חיוה דבר מחכרו שיטאו ממנו במדה במקו' ובמסורה
 ולא היל' ל' אלא שיתן לו לחם כדו' שלא ימות ברעב * וכן יש
 לדקדק במה שסיים דוד דכרו' ואמר או הנמגל' הם דכריש'
 מיותרים דאם כונתו היא שאלם לא היה ביד אחימלך לחם שיתן
 לו מה שמת' בידו הא' מלמא דפשיטא היא ואם כונתו היא שאלם
 לא יש לו ה' לחם שיתן לו מה שימגל' דהיינו שלטה או ארבעה
 לחם גם זה לא יתכן דאין יתכן שאלם לא היה כמל' ביד אחימלך
 מה שטאל' דוד כלא יתן לו מה שימגל' בידו * וכן יש לדקדק
 במה שאמר אחימלך אם נשמרו הנערים אך מאשה יקשה מה
 שהקטנו דאמרי' אל התיר אכילת' בטומאה לאחר שהיו פסוכים
 וכן יש לדקדק במאי דקאמר דוד והוא דרך חול' ואף כי היום
 יקדש בכלי כמעט דברים הללו אין להם מוכן לפי פשוט * וכפי'
 שתי הלחם אמרי' מאי דרך חול' דקאמר ליה הכי האמרו ליה ליכא
 לחם כי אם לחם חום המוסרים מלפני ה' אחר ליה לא מיבעיא
 הא כיון דנפיק ממעילה דרך חול' אלא אפילו האיד' נמי דהיום
 יקדש בכלי הכו' לי דליכול דמסוכן הוא דאמרו בולתום יפ' ר' שז'
 דנפיק

לחם קדשים אם נשמרו הנעדים אך מאשה וזל והמיר הכתוב
 אכילתה לזרים ולא אכילתה בטומאה כי הזרות יתכן שיתר
 מפני פקוח נפש כי האכיל' היא בבגמותה עסירה הסכנה שתהיה
 פדעבט וחולס הטומאה אין ראוי שתדחה מפני זה אחר שאינה
 בעגמותה סיבה להסיר הסכנה ע"כ * והנה הפסוק על המדה
 במה שכתב שהטומא' אין ראוי שתדחה מפני הסכנה ודבר זה
 ישקע ולא יאח' טלח מצינו טום אסור שאינו נדחה מפני
 פקוח נפש כי אם עו' ונ'ע' וספיכות דמי' אבל טלח כל האיסורים
 בכללם נדחים מפני פקוח נפש ואלו הם דברים פשוטים * ודע
 בדפוק הכונס אמרינו ויתאוו דוד ויאמר מי יסקני מים מכור
 בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הנכורים במחנה פלטיים
 ויטלכו מים מכור בית לחם אשר בשער מאי קח' מ'ביא ליה
 אמר רב' אמר ר' טמון באש קח' מיבעיא ליה אי כרי' אי כרכני'
 ופ' רשי' טמון באש קח' מיבעיא ליה מעשה בא' לפניו במחנה
 עשרפו אגסיו גדיש של ישראל ונגרף לשלול הלכה אם חייבים
 לשלם כלים הטמוני' בתוכה כרו' או פטורים כרכני' רב הוגא' את'
 גדישים העשורי' ד'ישראל הוו דהוו מטפרי' פלטיים בהו וקח'
 מיבעיא ליה מהו להנכל עמנו בתמון חכרו שלחו ליה אסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו כו' * ובתבו' המום' מהו להגיל עמנו בתמון
 חכרו מיבעיא ליה אם חייב לשלם כשהגיל עמנו מפני פקוח
 נפש ע"כ * כונת דבריהם דודאי לא נסתפק דוד אם תותר
 להגיל עמנו בתמון חכרו במקום סכנה דאין לך דבר שיעמד
 בפני פקוח נפש ואין יתכן שיהיכו לו הסנהדרין דאסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו אלא דמה שנסתפק דוד הוא דנהי דמות'
 להגיל עמנו מכל מקום חייב לשלם או דלמא פטור כיון דכרשו'
 קח' עביד והסיכו' לו דחייב לשלם וכ"כ הר"ש יע"ש * ולפי זה
 מאי דאמרינו בנמרח בשלמא לת' דלמקלי היינו דכתיב ויתייב
 בגוף החלקה ויגילה כו' הכונה היא שחייב אותם לשלם דמי
 העדשים והטעורים אך רשי' זל' כתב ויגילה טלח יטרפה
 הואיל ואסור להגיל עמנו בתמון חכרו ע"כ משמע דל' דמה
 שנסתפק דוד הוא אם תותר להגיל עמנו בתמון חכרו והדבר
 הוא תימה בעיני דאין יתכן דבמקום פקוח נפש אסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו *

גם
 מה שכתב הדלכ' בסוף דכרו' ולזאת הסיבה בעינת
 יותר לכבות את הנר ולא יותר לטלטל את הנר כמו
 שביארנו במקומו ע"כ * דבר זה לא נבאר ולא יתבאר ואם כיוון
 על אותה שטינו בפ' דשבת המכבה את הנר מפני שהוא
 תיירא מפני צוים מפני לסטים מפני דוח דעה מפני החולה
 שיטן פטור ואוקמהו בנח' בחולה שיטן בו סכנה וברין הוא דליטני
 מותר אלא מטום דבעי לחיטני סיפא חייב תנא רישא פטור ועל
 זה הוקשה לו דאמאי תמירו לכבו' יטלטל הנר ויוגי' אנה תהחדר
 ונכח קושיא זו חילק בין טלטול לכבו' * הא לא קשיא כלל דלא
 אחא מתני' להורות כי אם שהתורה מלאכה נמורה דמכבה מפני
 גוים ומפני החולה היבא דאי אפשר בעיני אחר כי אם במכבה
 ובגוון שיש לחוס טעם שיוגי' אנה חוץ לחדר יבואו גוים או יבדל
 חוליו ויסתכן אבל פשיטא דאם אנו יכולים להסיר הסכנה על
 ידו טלטול הנר פשיטא שלא נעשה מלאכה נמורה ואטו אם יכול
 לכבות הנר באויה דבר שלא ידמה האור החונה לא יעשה אלא
 גדאי דהתם בתמני' לא חייבי' אלא היבא דליכא טום תיקון להסיר
 הסכנה אלא תי' טיבה הנר ואמטועי' דמות' *

הן
 אמת דקושיא הרב בדברי אחימלך שאמר לדוד אם
 נשמרו הנערי' אך מאשה היא קוש' עגומה דלא ימנע
 אם ידע אחימלך בסכנת דוד שאחזו בולתום כדברי רזל אם כן
 אפילו לטמאים היה מהראוי שיאכיל ואם לא ידע שאחזו בולתום

דנפיק מעעילה דכיון דסלקו מותר לכהני' וכל שיש לו טעם
היתר לכהנים אין בו מעילה ולא מיבעיא הך סברא כסתלק אף
אף אם הם מסודרים על השלחן הנו לי דמסוכן הוא ע"כ וכבר
הביא רש"י פניני' זו בפירושו :

ויש לתמוה טובא דמאי קאמר ל"מ הך דכיון דנפיק
מעעילה הותר לזרים והלא קדשי קדשים הם וכו' וכת'
מטום דהיינו מסוכן א"כ מה חדש לו דוד אפי' הנהו דהיום יקדש
בכלי הכו לי פטיטא דכיון דהותר לו לאכול קדשי קדשים אף
שהיה זר מטום דהיינו מסוכן פטיטא דהותרו לו כל האיסור' ועוד
מנ"ל לדוד שאחיהלך היה טועה בדיון זה לחלק נבי מסוכן בין
דבר דנפיק מידי מעעילה לדבר דלא נפיק מידי מעעיל' עד שהגורף
דוד לומר לו דאפילו דבר שלא יצא מידי מעעילה הותר לו . וע"ק
לי דכיון דהמציאות היה שהיה טעם לחם הפני' דנפיק מידי מעעיל'
טורח זה של דוד שבה ללמד לאחיהלך שאפי' קדש דלא נפיק
מידי מעעילה דהוה למסוכן למה מאחר שלא נזכר בדברי אחיהלך
הפך מזה שהרי אחיהלך לא אמר אלא שהוא נזמן לו לחם קדש
במאי אס נשמרו הנערים וכו' ולא חילק בין לחם דנפיק מידי
מעעילה ללחם דלא נפיק מידי מעעילה . עוד ז' דבטעם הנתיבה
דכתיב ויתן לו הכהן קדש ביאר הכתוב דנתן לו מלחם הפנים
המוסרים מלפני ה' ולמה זה במחלת הדברים שאמר שהיה לו
לחם קדש למה לא ביאר שזה הלחם היה מלחם הפנים המוסרים
מלפני ה' וכדי ליישב כל זה נקדים הקדמה אחת ונחקור במיה
זמן היה ויכוח זה של אחיהלך עם דוד . ובאגדת שמואל אמרין
דוד אשכחיה לאחיהלך שהיה עושה לחם הפנים בשבת א"ל ביום
השבת יערכנו כתיב עריכתו בשבת ואין מעשהו . בשבת א"ל כך
למדנו דואז דמעשהו דוחה את השבת א"ל דוד כך מקובלני
עריכתו בשבת ואין מעשהו דוחה את השבת ע"כ . וכבר בגמרא
גדרו נד זה בפרק שמי הלחם ונחלקי רז' ור"ט באפיית לחם
הפנים דרז' סבר דדוחה את השבת ור"ט סבר דאינו דוחה את
השבת ואחריו בגמרא אמר ר' אבהו בר כהנא וסנייהם מקרא
אחר דרסו והוא דרך חול אף כי היום יקדש בכלי רז' דהיינו ליה
דדוחה את השבת סבר דבחול אשכחיהו דקא אפו ליה קא תמה
ואמ' דרך חול קא אפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי ואפסיל
ליה בלינה ור"ט דהיינו ליה דאינו דוחה את השבת סבר דבשבת
אשכחיהו דקא אפו ליה ואמר להם דרך חול בעייתו למעבדיה
מידי טבור מקדש שלחן הוא דמקדש ע"כ . ואף על נב דבגמרא
דחו נד זה ואמרו ומי מניח אחרת דבטעם אפייה אשכחיהו
זהכתיב ויתן לו הכהן קדש כילל היה טעם לחם כי אם לחם
הפנים המוסרים מלפני ה' והטאו כונת הכתוב שאמר והוא
דרך חול לכונה אחרת . מכל מקום אגדת שמואל חולקת אש"ס
דלין וס"ל דבטעם אפייה אשכחיהו ולקויטת הגמרא ז' דלטולס
בטעם אפייה אשכחיהו והמתין דוד מעט עד שגאפה וסדרו
אותו על השלחן וסלקו הלחם שהיה טעם מפל השלחן ונתן לדוד
מלחם הפנים המוסרים מלפני ה' ואפשר שיעקר קויטת הגמרא
אינה אלא חליב' דמ"ד דבחול אשכחיהו דוד בטעם אפייה ולזה
הקטו דזה לא יתכן דאי אמרת דבחול אשכחיהו ע"כ היה ביום
השמי טהור טעם אפייה ואיך כתיב שנתנו לו מלחם הפנים
המוסרים מלפני ה' וכיום טעם מאי טיחיהו לחם זה הרי לא
היה נאכל אלא ליום וליה אף למאן דאמר דבשבת אשכחיהו דוד
לאחיהלך אפשר דבטעם אפייה אשכחיהו וכו' שכתבנו . נמנינו
למדן דבאותה טעם שבה דוד אכל אחיהלך היו טעם שני מיני
לחם האחת היא מה שהיה מסודר על השלחן והאחר הוא מה
שסלקו מעל נבי השלחן וחלקו אותו לכהנים .

והנה

והנה רד"ק ז' הקסה דאף דכתיב אחיהלך לא היה לחם
חול וכי לא היה ככל העיר לחם חול שיטאל דוד
מאחד מבני העיר עד שהגורף אחיהלך למת לו לחם קדש וא"ת
לא רצה דוד לנלות עמו בעיר ובסתר בא אל אחיהלך היה לו
לאחיהלך לכקס לחם חול מאחד מבני העיר להאכיל לישראל
וכי היו חוקרים לאחיהלך בעבור מי מקדש אותו והתשובה כי
נזכר עיר הכהנים היתה כולה כהנים לפיכך נקראת עיר הכהנים
וכיון שהיתה כולה כהנים ולא היה ישראל שוכן ביניהם היו
כל העיר אוכלים תרומה והתרומה היא לזרים בעון מיתה
והמסוכן מחמת רעב מאכילין אותו דבר האיסור אם אין לנו
מותר ומשני דברים האסורים מאכילין אותו הקל ולפיכך נתן
לו אחיהלך לחם הפנים המוסרים מלפני ה' שאין בהם מעילה

אחר הקטרת בויכי לכונה ע"כ .
והנה מ"ט דאיסור התרומה חמיר מאיסור קדש דכריו
באמתו מאד אף בת"א שיהיה האוכל טהור אף אם
היה טמא הדבר הוא בהפך שאיסור הקדש חמיר מאיסור תרומה
לפי שטמא האוכל את הקדש הוא בכרת וכדכתיב והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו וזכרתה
הנפש היא מנמיה ואפי' זר כשהוא טמא שאוכל קדשי קדשים
חייב כרת ואע"ג דכלל טומאה נמי היה אסור בקדשי קדשים
מכל מקום איסור טומאה חיל' עליה וחייב כרת ואע"ג דוד
טמא שפיר עבדה אינו חייב משום טומאה כי אם משום זרות
וכדמוכח הסוגיא דפרק ד' אחין כבר כתבו המוסרי' שם דטעמא
הוא משום דאטומאה דעבודת מקדש לא הוזהרו זרים כי אם
כהנים דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ויגורו מקדשי וכו' אבל
בטומאה דאכיל' קדשים כתיב שטמא והנפש אשר תאכל בשר
שכולל כהנים וזרים . והו' שכתב הרמב"ם בפרק ח' מהלכות
פסולי המוקדשין כל אדם שנטמא בו' ואכל כוית מן הקדשים
כו' חייב כרת וטעמ' דחיל' איסור טומאה על איסור זרות באכילת
קדשי קדשים הוא מטעם איסור כולל דהיינו מעיקרא היה הזר
מותר בקדשים קלים ואיסור בקדשי קדשים נטמא מנו דנאמר
בקדשי קלים גם כן כאשר בקדשי קדשים וכל זה הוא מבואר
באותה סוגיא דפ"ד אחין אף גבי תרומה ליכא כי אם מיתה בידי
שמים לזרים משום זרות ולכהנים משום טומאה וזר טמא שאכל
תרומה אינו חייב כי אם משום זרות דכי אורר רחמנא אטומאה
לא אזהר אלא לכהנים כדכתיב איס אים מורע אהרן והוא גרוע
ופסוק זה הוא אזהרה לכהן טמא שאכל תרומה . והו' שהרמב"ם
בפ"ו מהלכות תרומות כתב זר שאכל תרומה בזדון בין שהיה
טמא בין שהיה טהור חייב מיתה בידי שמים הרי מבואר דוד
שאכל תרומה בזדון אין חילוק בו בין טמא לטהור נמנא לפי זה
דאף דבאדם טהור קדש קול תרומה מכל מקום באדם טמא
חמיר קדש מתרומה לפי שקדש הוא בכרת ותרומה מיתה בידי

שמים וידוע דכרת חמיר מיתה בידי שמים .
ויש לנו עוד לדעת דטמא שאכל קדש טהור בכרת הוא
דוקא לאחר שקרבו מתירו וכדתנן בפ"ב דמעילה זה
הכלל כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פגול נותר
וטמא עד שקרבו מתירו והנה המתירים הם במנחות הקטרת
הקומץ והלכונה ובשתי הלחם הקרבן ב' ככשי עזרת ובלחם
הפנים הקטרת הבזיבין וכל הדברים הללו הם הלכות פסוקות .
ונתנא לפי זה דהיכא דיש לפנינו שלשה איסורים דהיינו לחם
הפנים אחר הקטרת הבזיבין ולחם הפנים קודם הקטרת הבזיבין
ותרומה הקל שכבולס הוא לחם הפנים אחר הקטרת הבזיבין
שלין בו כי אם לאו זרות וחמור חמנו הוא לחם הפנים קודם
הקטרת הבזיבין דאינא לאו דמעילה וחמור שכבולס הוא תרומה
ט"ז

שהוא במיתה בידי שמים וכל זה באדם טהור אך באדם טמא
הקל שנכנס הוא לחם הפנים קודם הקטרת כזכור לביא
מיתה מטום דלא קרבו מתיריו וחמור מתנו תרומה שהוא במיתה
בידי שמים וחמור שנכנס הוא לחם הפנים אחר הקטרת כזכור
שהוא בכרתו וכבר כתבנו למעלה דכשבת אשכחיה דוד לאחיהלך
ועוד כתבנו למעלה דלרזל פירוש הכתוב דהוא דרך חול הוא
לחם הפנים אחר הקטרת כזכור שהוא קרוב להיות חול מאחר
שאין בו מעילה ופי' ואף כי היום יקדם בכלי הוא לחם הפנים
קודם הקטרת כזכור שמתקדם בשלחן שקדושתו חמורה שיש בו
מעילה • ונרמזו בפי' דיושא כיצד כהן גדול נוטל חלק בראש
נוטל חלה משתי חלות ד' או ה' ממעשה לחם הפנים ד' חומר
לעולם ה' שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחנה לאהרן ומחנה
לבניו • וכבר נתבאר סם בנמרה לחם היה נוטל ה' ולא שטי יע"ש
והנה דבר ידוע הוא שאחיהלך היה כ"ב וכדכתוב ושאלו לו
באלקים •

ובזה נבא לביאור הכתובים בזיכור זה דאחיהלך עם דוד
והנה ארוננו דוד אף בחוליו שחזו בולמוס וקן
ויזכר בפינה היה וכלכל דבריו במספט וכבר ידע דנכזב היו
בולס אוכלי תרומה ולא היה עם חולין כלל ולזה אמר לו ועתה היו
מה יס תחת ידך ה' לחם תנה בידי כלומר חלקך שהוא ה' לחם
דין כל כ"ג שנוטל ה' לחם תנה בידי או חם אין לך לפי שמיטטר
שכבר נאכלו או הנמנה תנה בידי כלומר מהלחם שהוא מנוי
תמיד דהיינו הלחם ששולחן שהוא מנוי תמיד כדכתיב לחם
פנים לפני תמיד ואפילו כשהיו מסלקים הלחם לא היו מסלקים
עד שהיו משיתים אחר למאמרו יתברך לפני תמיד והקדו' ה' לחם
ללחם הנמנה על פי טורת הדיו שמי שחזו בולמוס מאכילין אותו
הקל הקל תחלה והה' לחם שהם תחת ידו קיל איסורם לפי שאין
בהם מעילה אך הלחם הנמנה חמור איסורם לפי שיש בו דין
מעילה • והנה אחיהלך הבין דבריו דוד שלא רצה תרומה מטום
דחמור איסורא שהוא במיתה בידי שמי' והסיב לו האמת כדברך
שאין לו לחם חול כי אם קודם יס אך אין גוה' לך לחם קודם
חלה אם נטמרו הנערים אך מאשה לפי שטעם טהורים התרומה
חמורה איסורא מהקודם אך אם לא נטמרו מאשה שהם טמאים
אדרבה איסור אכילת קדשים בטומאה חמור איסוריה מאיסור
אכילת תרומה בטומאה וכמו שכתבנו ואם כן אין אנו נותן לך
לחם קודם כי אם תרומה והנה אחיהלך דקד בדבריו אך לא חילק
בין קדם לקדם חלה אלא שם הדברים ואמר שלא היה גוה' לו טום
לחם קדם בין הה' לחם בין לחם הנמנה אלא אם נטמרו הנערים
אך מאשה ועל זה הסיב לו דוד טזה אינו ואמר ויען דוד א הכהן
ויאמר לו האמת הוא כי אם אשה עזורה לנו כתמול שלשום ונו'
כלומר דכולנו טהורים וזה שאנו אומר לך שכולנו טהורים הוא
והוא דרך חול דהיינו ללא שהוא דרך חול דהיינו שקרבו בזיכור
שיס באכילתו בטומא' כרת וכל שכן שיש לחם קדם שהיום יקדם
בכלי טלא קרבו כזכור וכיון שכן אף אם היינו טמאי' היית נרי'
ליתן לנו לחם קודם ממה שקדם בכלי דכיון טלא קרבו המתירין
אין בו מטום טומאה ואם כן קיל מפרומה דתרומה יס בו מיתה
בידי שמים מה שאין כן באוכל בטומאה מהלחם שלא קרבו
מתיריו נמנה טלא נדק אחיהלך כמה סגסג את הדלת טלא היה
נותן לחם קודם חלה אם היו טהורים אבל אם היו טמאים לא
היה נותן לחם קודם כי אם תרומה טזה אינו לפי שיש הפרט בין
קדם לקדם כמו שביארנו ולפי שיטת רזל שאמרו דה"ק להו דוד
לא מיבעיא הך דכיון דכפיק ליה ממעלה דרך חול הוא האך
נמי דהיום יקדם בכלי הכו' • ונתמנה בתחלת דבריו דמיבא
תיתי לחלק נמי מסוכן בין קודם הקטרת כזכור לאחר הקטרת
כזכור

הכזכור • יס ליישב גם כן לפי דרכינו דודו בחר בלחם הפנים
מהתרומה מטום דאיסור תרומה חמור מאיסור לחם הפנים מ"מ
היה עולה על הדע' דהיינו דוקא לגבי לחם שכבר הוקטרו כזכור
דלית ביה איסור מעילה כי אם איסור לחו דורות ופשיטא דקיל
מתרומה שהוא במיתה אבל קודם הקטרת כזכור איבא תרמי
איסור אכילת קדשים קודם הקטרת המקטיר ואיבא איסורא
דמעילה והיה עולה על הדעת דמוטב שיאכל תרות' אף מאיסורו
חמור שהוא במיתה כיון שאין בו חלה איסור אחד ולא יאכל קדם
קודם הקטרת המתיר לפי שיש בו שני איסורים ותכלין יס לזה
מדברי הר"ן זל שכתבנו בתחלת דברינו דמוטב שיחלל שבת אף
שהוא איסור חמור ממה שיאכל כפלה אף שהוא איסור קל לפי
שעושה איסור בכל זית וזית • לזה בא דוד ואמר דליתמנה להנך
מילי דלא מיבעיא האי דכיון דנפק ממעיל דרך חול הוא ופשיטא
שאף שיש בו איסור לורים מכל מקום קיל מתרומה שאיסורה
במיתה חלה אפילו האך נמי דהיום יקדם בכלי דאיבא שני
איסורים מ"מ קיל מתרומה שאיסורה במיתה אף שאין בה כי אם
איסור ה' והחילוק שיש בין הך להאיך דהר"ן הוא מבוחר ודוק •
וחזר הכתוב ואמר ויתן הכהן קדם כי לא היה עם לחם חול
כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' טזה הלחם הוא
קרוב להיות חול מאחר שקרבו בזיכור ואין בו מעילה וכיון
שהיו טהורים נתן לו מזה הלחם המוסרים מלפני ה' שהוא דרך
חול ולא נתן לו מהלחם האחר לפי שהוא קדוש יותר ומזיכור
איסורא • העולה מכל זה דלעולם אף אכילת קדשים בטומאה
הותר למסוכן ומה שאמר אחיהלך אם נטמרו הנערים אך מאשה
דוח אחרת אמו בדברים הללו ובהלכתא רבוואתא היה עסק
עם דוד לראות איזה איסור קיל מחבריה •

באופן דליתמנה לדברי הרלב"ג שכתב דאכילת קדשים
בטומאה לא הותר למסוכן • ומכל מקום אף
שסתרנו שבת רלב"ג מכל מקום עיקר החילוק שכתבנו לרבות
דש"י דלא הותר לבטל האסור' כירדים כיון שאין מעשה זה תועלת
לחולה כיתן להאחר ובמקומו עומד • אך מה שקשה בעיני
לחילוק זה הוא דאיתא המס בנמרה על מילי דקאמר רבה היבא
דאפשר בחולין דכ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספיגין ליה
והקטו פשיטא ופירשו לא נריבא שכתב וחזרו והקטו שכתב נמי
פשיטא טלטול מדרבנן הוא כו' יולפי מה שחלקנו נהי דהפטר
תרומות שכתב אין בו כי אם איסור דטלטול בעלמא מכל מקום
כיון דאין בו כורף לחולה לא כיתן איסור זה לידחות דמיתא
דאיסור דאין מבטלין איסור דאף על גב דאיסורו קיל כיון דאין
בו כורף לחולה לא כיתן לידחות אף שבאיסור זה הקל ניבול
החולה מאיסור חמור וכל זה הוא לשיטת רש"י אך לפי מה שכתבנו
דהרמב"ם והר"ן מפרטים פירוש אחר בסוגיא זו דהיינו שיש באין
שני שיעורים אחר של טבל ואחד של תרומה וא"א לתקן הטבל
לפי שאין הבעלי' כאן לא קטיח כלל מה שהקטיבו שיעורים וחמור
ויערב וכמבואר • אך כפי פירוש קטיח טובא ז"ע ויס לי בזה
עוד אריכות דברים ופירט בזברי הרמב"ם שכתב טבל ותרומה
אם א"א לתקן את הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש
פתרומה • ולא ידעתי למה השמיט החלוקה האחרת דאם אפשר
לתקן הטבל אף שהוא שב' ואף שטבל זה הוא מעבין שאינו נקוב
באין איסורו כי אם מדרבנן מ"מ מוטב שידחה איסור טלטול
ויעכר ולא יאכל טבל דרבנן מטום דלאא אתי למיסרי טבל
דאורייתא וכל זה הוא דוקא בדבר שחזר עלמה הוא מן התורה
בגון דגן וכיוצא בו אז הוא דאפילו שהיה בעבין שאינו נקוב
באין חיובו כי אם מדרבנן מ"מ חייבין דלאא אתי למסרי טבל
דאורייתא אבל היבא דלעול' אין חיובו כי אם מדרבנן לא חייבין
דלמא

ולמה חתי למשרי טבל דאורייתא ומס'ה לא יעסה בשבת אלא
 יאכל הטבל כמו שהיה וכל זה הוא מבוחר באותה סוגיא ולא
 ידעתי למה השמיט הרמב"ם כל זה הכלל העולה דכל איסורים
 שבעול הותרו לחולה אלא דבטבל ותרומה נחלקו אם יאכל הטבל
 כמו שהוא או יתקן אותו ויאכל החולין לכד והתרומה לכד
ועל פי האמור בפנינו הנה מקום חתי לבאר מאמר הנגב
 בשבת הטעם ואנחנו המסך הפסוקים של ויכוח אליהו
 עם הגרפים לישב כל הדקדוקים שעמדנו עליהם לעיל. ויש
 לדקדק במאמר זה טובא חדא דלמאי אינטריך אליהו לנזותה
 על זה שפירש חלה וכו' נחשדה הגרפית שחאכל מהעיסה קודם
 הפרשת חלה שהוא כמיתה בידי קמים והלא אשה חשובה היתה
 ואול' שהיתה אמו של יוכה. ועוד מדקאמר ליה ה' הנה גויתי
 עם אשה אלמנה לכלכלך מסתמא נדקת היתה דחוקה הוא דע'
 רשעים יתפרנס אליהו ועוד דלא עביד ניסי לסקרי וע"ק דאם
 אשה זו היתה חסודה בעיני אליהו שחאכל טבל איד' אכל אליהו
 החלה ודלמא נטמאת העיסה דבגדי ע"ה חדרם למרושים וכהן
 טהור שמוכל תרומה טמאה עובר בלאו הבא מכלל עשה. וכו'ת
 דהגרפית היתה אשת חבר וק"ל דאשת חבר אפ"ו כמה החבר
 וגשאת לע"ה הרי היא בחוקתה וכו'ט זו שלא נשאת לע"ה והרי
 היא בחמורתה. הא ליתא דכיון שהיא חסודה לאכול טבל שהוא
 בתיה בידי שמים אם כן אבדה החמורה והרי היא חסודה
 להאביל תרומה טמאה שהוא באיסור לאו הבא מכלל עשה
 דהחסוד לדבר החמור חסוד לדבר קל. והנראה בזה הוא בי
 הנה מודעת זאת שהיתה שנת רעבון ולהיות נפסה ונפט בנה
 היתה נרובה לאכול אותו כד הקמח וכדכתיב ואכלנוהו ומתנו
 ופי' דק"ל לאחר טבאכילתו נמות כי אין לנו מה נאכל עוד.
 ואם היה באפשרות טבאכילתו נמות כי אין לנו מה נאכל עוד.
 את נעמה ונפט בנה איד' היתה רוצה לאכול כל כד הקמח ולמ'
 אחר האביל הושת היה לה לשייר מיט' מאותו כד הקמח ולאכלו
 אחר אותה האבילה כדי שלא תמות. אלא ודאי שטיערה בעצמה
 שכדי להיות נפסה ונפט בנה היתה נריכ' לאכול כל מה שכבד
 ולפיכך היתה מותרת לאכול העיסה בלתי הפרשת חלה לכו
 שאין לך דבר שצדק בפני פקוח נפש.
ובזה נבא לבאר הפסוקים והגרפית עם אליהו היו חלוקים
 בחלוקת ת"ק וכן תימא דהגרפית היתה סבורה
 כת"ק ואליהו כבן תימא. והנה דבר ידוע הוא שבכ"ד מתנות
 שזכה ה' לזרעו של אהרן ים הפרס במינום אגל מוני המתות
 שהמתנות שאינ' טובלים כגון ראשי' הגן וזרוע ולחיים ודכותם
 אינן נמנים אלא חטוב אחת כלומר שנטווינו ליתן ראשית הגן
 לכהן וכן ניטווינו ליתן זרוע ולחיים לכהן אך בדברי' הטובלים
 כגון תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ועני נמנה ההפרטה
 מנה אחת לפי שנאמר עלינו האביל' עד שנפרש תרומה ואח"כ
 נמנה הנתינה לכהן מנה אחת. וזו היא אחד מההטנות
 שהשינו הרמב"ן להרמב"ם אל טמנה מנות חלה ההפרטה
 והנתינה לכהן מנה אחת והרמב"ן השינו וכפס' שהם שתי מנות
 האחת היא ההפרטה לפי שכל העיסה אסורה לנו עד שנפרש
 החלה וזאת שנית נתינתה לכהן.
והנה אליהו שאל מנחה ואמר לה לקחי נא לי פת לחם
 בידך ועל זה הסיבה לו שאין לו שום תוחלת מנחה
 ומאמר לו חי האלהיד אם יש לי מעונ בי אם מלא כק קמח וכו'
 ואפי' חלה אינו מוכרעת מסוס דאני עושה אותו לו ולבני
 ואכלנוהו ומתנו שלא היה לה כי אם שיעור להחיות נפסה ונפט
 בנה ומס'ה היתה אינ' אותו כמות שהוא בטבלו ואינה מפרשת
 חלה. ועל זה הסיב' לה אליהו שאין הדין כן אלא כבן תימא
 ואמר

ואמר לה באי עמי בדברך שחאכל הכל לפי שאת מסוכנ' ונתינה
 את לאכול הכל להחיות נפשך ונפש כנך אך עמי לי ענה קטנה
 דהיינו שפירש חלה ואחר כך תאכל הכל העיסה המתוקפת
 והחלה לפי שאסור הטבל הוא איסור חמור וכסדרת בן תימא
 וחזר ואמר לה והוגאת לי בלומר כל מה שאמרתי לך הוא
 להתלמד במקום אחר אך עכשו אני אומר לך והוגאת לי בלומר
 שמקיים גם כן מנות הנתינה מסוס דאעיקרה דמילתא אין כאן
 סכנה כלל כי בה אחר האביל ישראל כד הקמח לא תכלה וכו'.
או נאמר באופן אחר על פי ההקדמה הלזו מסוס דלדרך זה
 קשה לי דאכן ק"ל דהלכתא כרבנן דמאבילין אותו טבל
 ואיד' נתימא לאלויהו סדרת בן תימא דנמנא דעתו של נשים קלה
 סלקא להו שמעתימא אליהו דהלכתא ואדוני אליהו לא יעמדו
 דבניו במיטור. הן אמת לפני סדרת הר"ן שכתבנו דאית ליה
 דכל שאנו ממעטים באיסור כגון שבת וביביל דאם נאכלי אותו
 נבלה עובר על כל זית וזית אבל אם נחלל שבת אין אנו עושים
 בו אם איסור אחד דמוטב שנעבור על איסור שבת אף שאיסורו
 חמור מזה שנאביל אותו נבלה כיון שעובר על כל זית וזית
 נמנאו דברי אליהו אליהו דהלכתא כמה שאמר לה שפירש
 חלה ומאכל גם כן החלה לפי שאם היתה אולנת העיסה בטבלה
 היתה עוברת על כל זית וזית וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 דפי' דאליהו דת"ק מאבילין אותו הטבל כמות שהוא ואין מפרשין
 ממנו תרומה קשה דנמנאו דברי אליהו דלא כהלכתא. עוד
 נדקדק כמה שאל' איהו אך עמי לי עונה קטנה דלמאי אינטריך
 לומר קטנה דלא יתנע מהחלוקה אם הגרפית מתנתה לדברי
 אליהו כמה שאמר כד הקמח לא תכלה ונפשת השמן לא תחסר
 אפי' שהיה אומר שתתן לו עונה גדולה היתה נותנ' לו ואם אינה
 מתנתה בדברי איהו לא היתה נותנת לא דנקא ולא סלבו דדנקא
 לפי שהיתה נרובה לאותו כד קמח להחיו את נפסה ונפט בנה.
אמנם ירא' דזה יובן בחלוקה זה דבן תימא ות"ק אך נחקוד
 חקירה אחת דבמה נחלקו אבות הטובל אם מאבילין
 אותו טבל או תרומה והלא הלכה רווחת היא דחטה אחת פוטרת
 כל הכרי ומה שאמרנו עין טובה אחד מארבעים ועין בינונית א'
 מחמשים הוא דוקא מדרבנן אבל מן התורה אין שיעור לתרומה
 ואפי' חטה אחת פוטרת כל הכרי וזו היא הלכה שפוקה אם כן
 נפרש מהטבל חטה א' לטם תרומה ואף שנאמר טיש גורך לחולה
 באותה חטה מ' נאביל אותו אותה חטה שאין בה שיעור ולא
 מיבעיא לת' דהני שיעור לא אסיר כ"א מדרבנן דהרוחנו דליבא
 איסור דתורה אלא אף לת' דהני שיעור אסור מן התורה מ'ת
 הדבר ברור דאיסורו ק"ל טובא ואין בו לאו כלל. ויש מנדולי
 המורים שכתבו דטבעה חלה על חני שיעור לפי שלא הושבענו
 בסיני על חני שיעור. הרי מבוחר דק"ל טובא איסורו וא"כ היכי
 סלקא דעתיה דת"ק דמאבילין אותו טבל. אך חקירה הלזו יקל
 מירונה מסוס דנאמר דטבל זה דנחלקו בו ת"ק וכן תימא מיירי
 בטבל רטבול לתרומה מעשר דשיעורו קטוב מן התורה אבל
 בדבר שאין לו שיעור קטוב מן התורה לכולי עלמא אין מאבילין
 אותו טבל ולפי זה אם היה טבל זה מעיסה שלא הורחה הלמה
 לכ"ע אין מאבילין אותו טבל לפי שהדבר ידוע שחלה אין לה
 שיעור מן התורה ומה שנמנו שיעור לנחמום ולבעל הכות הוא
 מדרבנן דוקא וכמבואר. והנה הגרפית ואליהו כולוהו ס'ל
 דהלכה כת"ק דמאבילין אותו טבל אלא שהגרפית לקחה הדברים
 בפסטין ולא חילקה בין דבר שיש לו שיעור קטוב מן התורה לדבר
 שאין לו שיעור קטוב מן התורה ולפי זה אמרה דהיתה רוצה
 לאכול העיסה כמות שהוא בטבלה לפי שהיתה מסוכנת וכמו
 שאמרה ואכלנוהו ומתנו. ולזה השיב לה אליהו דנתי דבעלתמא
 ק"ל

הראשונה יותר מכסופאל על שתייהן יחד • ומכאן קושיא דהא פירוש דכ"ז וכחך דכחותו פעם טהבה נוקק לו ללבוס את הכנדים ולכוין ברות הקדש לא היה יכול לשאול שאלה שנים כלל ע"כ •

ולרדי לא קטיף כלל לפרטי ואחרי בקשת המחילה לא דקדק יפה בדברי הנמרח דקאמר ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם כאחד שאם היה אומר דאם הוגרף הדבר לשנים שואלין שניהם כאחד או הייתה קושיא הרב חזקה דמה הפרט יש בין כשיטאל שני דברים כא' וישיבו לו על שניהם מכשיטאל על אחד וישיבו לו ויחזור וישאל על השניה וישיבו לו הא ודאי דאין שהות בין זה לזה כלל • אך בנת' לא אחרו אלא ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם ולעולם יכול לשאול על הא' וישיבו לו ואח"כ חוזר ושאל על השניה אלא דלפי מ"ס אין שואלין שני דברים כא' ואם שאל אין מחז' לו אלא אחד חזרו ואמרו ואם הוגרף הדבר מחזירין לו שנים כאחד כל' דדוקא כשאין הדבר נחזר אין מחזירין לו אלא א' אבל כשהדבר נחזר מחזירין לו שניהם דאי לא היו מחזירין לו שניהם היה שהות בדבר והיו מתעכבים אבל לעולם דלענין השאלה אין הפרט בין אם הדבר נחזר או לא דיכול לשאול על הא' וישיבו לו וחוזר ושאל על השניה • ולפי דברי הרב שכתב דכחותו פעם טהבה נוקק ללבוס את הכנדים ולכוין ברות הקדש לא היה יכול לשאול פעם שניה • הדבר ק' דאמאי לא אמרו ואם הוגרף הדבר לשנים שואלין שנים כאחד דהא איכ' נפקותא טובא בין כשיטאל שנים כאחד לשאול על א' וישיבו לו וחוזר ושאל על השניה דמתעכב הרבה • ואם יאמר הרב ז"ל דמאחר דאמרינן דמחזירין לו שניהם כאחד ממילא תמצע דשואלין שנים כאחד אדרבה הול' דשואלין שנים כא' וממילא תמצע דמחזירין לו שנים כא' • והרב ז"ל טרח לבקש מהיבן הווקק רש"י לפרט בן זכאי דמשו' דכתב דכתיב ויאמר ה' ירד כתיב ויאמר דוד הוסיפו עלי בעלי קעילה • ודחה הרב דאיהו וו תמוס דאפשר דלא היה זה מיד אלא כפעם אחרת ולפי מה שכתבנו מה שהוקקו לרש"י לפרט כן הוא לישבא דנמרח דקאמר ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם מכתב דלענין שאלה ליכא נפקותא כלל בין כשיטאל שנים כא' לכשיטאל על אחד בפני ענהו • ולפי סדרת הרב איכא נפקותא לענין השאלה אם שואלין שניהם כא' או בזה אחר זה •

דרוש עשרים
פ"ד נויס שנו על עירות ישראל אין יוגאין עליהם ככלי ויינס ואין מחללין עליהם את הטבת כד"א שכתבו על עסקי תמוז אבל באו על עסקי נפשות יוגאים עליהם ככלי ויינס ומחללין עליהם את הטבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקט יוגאין עליהם ככלי ויינס ומחללין עליהם את הטבת דדרס רבי דוסמאי דמן בורי מאי דכתיב ויגידו לדוד לאמר הנה פלגים כלתמים בקעיל' והמה פוסי' את הנרות מנא קעילה עיר הסמוכ' לספר הית' והם לא באו אלא על עסקי תבן וקט דכתיב והמה פוסי' את הנרות וכתיב וישאל דוד כה' לאמר האלך והכנינו בפלגים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית את פלגים והועטת את קעילה מאי קא מביעיה ליה אי לימא אי טרי אי חסיר הרי ב"ד של שמואל הרמתי קיים אלא אי תללה אי לא תללה דיוקא נמי דכתיב לך והכית את פלגים והועטת את קעילה ט"ס •

זנראה דהתב"ס קאי בשיטת רש"י שכתב בסוף ה' כל' המקדש זול ואין שואלין על צ' דברים כאחד • וחלוקה דאם הוגרף הדבר לשנים לא הביאה ואמאי הכי הוסיף • ולפי"ט ט' נוחא תמוס דלעולם אין שואלין שנים כאחד אף אם היה הדבר נחזר ממוס דליכא שהות בין זה לזה כלל • ולענין דהיכא דיש צורך דמחזירין לו על שניהם לא הוגרף הרמב"ם ללמד דין זה דלא כ' לענין דינא כלל דאם חז' השמים רוצים לענות אותם על כל דבריו לא כ' לענין דינא כלל מאחר דלענין השאלה לעולם אינו שואל שנים כא' אפי' אם היה הדבר נחזר ממוס דליכא שהות כלל • אך כפי דברי מהר"ם יפה ה"ל להרמב"ם ללמדנו דין זה דאם היה הדב' נחזר דכ' לענין דינא דשואלין על שני דברים כא' כפי שאלו שאלה א' לשאלה שניה • נמצאו למדין דלעולם אין שואלין על שני דברים כא' ואם שאל אין מחזירין לו אלא א' אלא דאם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו על שניהם •

קול דמחללין אותו טבל היינו בדבר שיש לו שיעור מן המורה אבל הכא גבי חלה שאין לו שיעור קטוב מן התורה לכ"ע אין מחללין אותו טבל וזהו אומרו באי עשי כדכרך טאת רונה לאכול הכל להחיות נפשי ונפש בנו מ' עשי לי ענה קטנה כלומר מאחר שאין שיעור לחלה תוכלי לעשות ענה קטנה כלומר פחות משיעור ובה נמנה דליכא שיעור להתחייב נמנה דלפי זה באו דברי אליהו על ככון וכיון את ההלכה לתלמידי וסיוס הפסוק הוא כמו שאמרנו שחזר ואמר לה כל זה שאמרתי לך הוא ההלכה להתלמד במקום אחר אבל הכא והוכחת לי ומקיימתי גם כן מנות הנתינה לפי שאין כאן סכנת נפשות כי כה אמר ה' אלקי ישראל כד הקמת לא תכלה ונפתח השמן לא תמטר עד יום שת' ה' נטס על פני האדמה וכתיב כד הקמת לא תלפת ונפתח השמן לא חסר כדכר ה' אשר דבר ביד אליהו •

עירובין פ"ד נויס שנו על עירות ישראל אין יוגאין עליהם ככלי ויינס ואין מחללין עליהם את הטבת כד"א שכתבו על עסקי תמוז אבל באו על עסקי נפשות יוגאים עליהם ככלי ויינס ומחללין עליהם את הטבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקט יוגאין עליהם ככלי ויינס ומחללין עליהם את הטבת דדרס רבי דוסמאי דמן בורי מאי דכתיב ויגידו לדוד לאמר הנה פלגים כלתמים בקעיל' והמה פוסי' את הנרות מנא קעילה עיר הסמוכ' לספר הית' והם לא באו אלא על עסקי תבן וקט דכתיב והמה פוסי' את הנרות וכתיב וישאל דוד כה' לאמר האלך והכנינו בפלגים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית את פלגים והועטת את קעילה מאי קא מביעיה ליה אי לימא אי טרי אי חסיר הרי ב"ד של שמואל הרמתי קיים אלא אי תללה אי לא תללה דיוקא נמי דכתיב לך והכית את פלגים והועטת את קעילה ט"ס •

הלא מראש בדרוש הקודם הדענו חסדי ה' כי לא תמנו שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש • ואפי' טבת טסקולה ככל המורה ניתנה לידחות כדבר האמור כמאמר הפונה קדים שאם באו על עסקי נפשות מחללין את הטבת • וקודם שנבא ליישוב המאמר הנה אציגה נא עמך סוגיא אחרתית בפ' דיומא וזה פריה • דברס' התם לענין אורים ותומים אין שואלין שני דברים כאחד ואם שאל אין מחזירין אלא ראשון שנאמר היסנירובי בעלי קעילה בידו הירד שאל וגו' ויאמר ה' ירד • ופרק' והא' אחרת אין מחזירין אלא ראשון • ומשני דוד שאל כלל כסדר והחזירו לו כסדר וכיון שידע ששאל כלל כסדר חזר ושאל כסדר כנא' היסנירובי בעלי קעילה אותי והא' אכתי ביד שאל ויאמר ה' יסנירו ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם שנאמר ויטא דוד כה' לאמר הארדוק אחרי הנדוד הזה האסיננו ויאמר ה' אליו דרוק כי הפנ טעינו והנל תנב' ע"כ • ופרק' ז' ואם הוגרף לשנים בנזן הסייה הדבר נחזר זאין שהות להמתין בנזן הארדוק האסינו דנחלנ' ע"כ • ובתאי דאמרינן אין שואלין שני דברים כאחד פרס' אין שואלין שני דברים כאחד אלא לאחר שהסבירו לו על הראשון שאל לו על השני • ממשע מדברי רש"י דתקף ומיד כשהשיבו לו חוזר ושאל על השניה • ועל זה הקטף מהר"ם יפה ז"ל בס' יפה מראה ס' פ' בא לו כ' דלא יתכן פירוש זה דמאמר' ואם הוגרף לשנים מחזירין לו שניהם כאחד ואם כדברי רש"י שאמר שהשיבו לו על האחד יכול לשאול על השניה מה שהות יש כשהיה שואל השניה מיד אחר ששיבו לו על

בבין מאמר הקודם והנה סוגיא זו לפי פשוטה היא
 תמוהה דלפי המסקנה דמה ששאל דוד הוא אי
 מללח אי לא מללח מל' דבעיר הסמוכה לספר מחללין השבת
 אפי' לא באו כי אם על עסקי תבן וקט אימא דעובדא דדוד
 בחול היה ומס' אמרו לו לך והכית - וכבר נתעוררו בזה
 המס' ונדחקו הרבה בתי קוטיא זו - ורואית להרב שכתב דנס
 לפי המסקנה דקאמר אי מללח אי לא עובד' דדוד בשבת היה
 ולא ידעתי מנה לן דבשבת היה ומדברי התו' מוכח דס' דלפי
 המסקנה אפטר דעובד דדוד בחול היה - עוד יש לדקד' בסוגיא
 זו דמטיק' דנדרו מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי שרי אי אסיר
 ופרס' אי שרי אי אסיר ושבת היתה דמהיבא תיתי לנדר פי' זה
 בדברי דוד ולא יהיה כפסט הכתוב דהיינו אי מללח אם לא
 דומיא דלדדוק אחרי הנדוד האטיגנו וכן מנינו נבי שאל
 שאל הארר אחרי פלסטים התתנס ביד ישראל דהיינו ששאלו
 אם יגליחו במלחמה זו אם לאו ועוד יש לדקדק דהמודל כדברי
 רז' הוא כפסטים לפסטי חויה דבר מקום אחר ומגדדים
 ואומרי' אי לימא שדחיה ומאמר דבר אחר זה אינו כפי הס' ד
 שיהיה דונה לדחות לא היתה נפסטה אופיה בעיא אבל הכא
 כפסאו לנדר ול' מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי שרי אי אסיר
 כבר נפסטה הפעיא דמחללין השבת שהרי הטיבוחו לך והכית
 את פלסטים - ותפסטי הסוגיא מוכח דקוף לפי המסקנה דשלת
 דוד היתה אי מללח אי לא נפסטי הדין אם מחללין שבת או לא -
 וזה הוא דבר תימה בעיני דהרבה לפי הס' ד נפסטי הדין
 בפסטי דמחללין את השבת מדהטיבוחו לך והכית את פלסטי' -
 עוד יש לדקדק במה טעמיהו בסוגיא דקא נמי דכתיב לך והכית
 את פלסטים והושתת את קעילה ופירט דכ' אלמא מכשרי ליה
 דנלח עד כאן - ולא ידעתי מה הכרח הוא זה מדכתיב והושתת
 את קעילה דאימא דכאלת דוד היתה אי שרי אי אסיר והטיבוחו
 דשרי ועוד הוסיפו לוח' לדוד והושתת את קעילה ובערוהו על
 ההללחה ואם הכונה היא דתאחר שאתרו לך והכית למה הוצרכו
 לומר והושתת את קעילה אם כן נס לפי המסקנה דכאלת דוד
 היתה אי מללח אי לא מללח תיקטי דמאחר שהטיבוחו לך
 והכית את פלסטים למה הונרך לומר עוד והושתת את
 קעילה -

אמנם

לדידי רוח אחרת אתי בפסטי הסוגיא הלוא אך
 הקדים דברי הרמב"ן שכתב בספ' המנות דאין
 ללמוד מדברי נביא שחדש חויה דבר ממש דלפעמי' אותו דבר
 הוא הורא' שעה כאלוהו בהר הכרמל וכן מנינו לחליטע כחמ'
 והכיתם כל עיר מכרז וכל עיר מבחור וכל עץ טוב תפילו וחדוש
 הוא שחדש ה' באותה המלחמ' של מואב והנה ר' דוסתאי רנה
 ללמוד דבעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן
 וקט דמחללין את השבת וילין לה מדכתיב וינידו לדוד לאתר
 כו' והמס' טוסים את הנרבות ומנא קעילה עיר הסמוכ' לספר
 היתה שכך הית' קבלה בידם והם לא באו אלא על עסקי תבן
 וקט מדכתיב והמה טוסים את הנרבות וכתוב וישאל דוד בה'
 לאתר האלך והכיתי בפלסטים האלה ויאמר האל דוד לך והכית
 את פלסטים והוקפה לו לר' דוסתאי דאיך שאל דוד כ' דברים
 דהיינו האלך והכיתי והטיבוחו על סניהם הא קול דאין שואלין
 על שני דברים ואם שאל חון מחזירין לו אלא על א' ואע"כ
 דהריטב"א פי' דמאי דאמר' ואם הונרך הדבר לשנים דהכונה
 היא שס' שנים דנריכים זו לזו כגון הא דרדיפה והפנה אלפי
 ה' הליפה והכאה הם נריכין זה לזה דלא משכח הכאה בלתי
 הלכה מ' רש' חולק עליו שהרי הוא פי' דמאי דאמרין ואם
 הונרך הדבר לשנים דכונה היא שהיה בדבר נחון ואין שהות
 להתמן

להתמן כגון הארדוף האטיגנו דקלג שמע דאי לא שהיה
 הדבר נחון אך שהס' דברים דטייכו אהדרי לא היה שואל סניהם
 כא' ולא היו מטיבים לו כי אם על א' וא"כ ה' נבי האלך והכיתי
 חטיבי שני דברים אע"כ דטייכו זה לזה דלא משכחת הכאה בלתי
 הליכה ועל זה הוקפה לר' דוסתאי דאיך שאל דוד שני דברים
 והטיבוחו על סניהם ועל זה נדר ר' דוסתאי ואמר מאי קא
 מיבעיא ליה כלומר אי שרי אי אסיר ובה ניחא דלא חטיבי שני
 דברים דהכל הוא דבר א' שאל דוד אם מותר להלל את השבת
 וכדאמר' דאם באו על עסקי נפשות יונאין עליהם בכלי זיין
 ומחללין את השבת דהכונה היא דיוגאין בכלי זיין ועוסין מללכ'
 דהולאה ומחללין את השבת להרנס והכל הוא דבר אחד דהיינו
 חילול שבת - וזהו ששאל דוד האלך והכיתי את פלסטים דהיינו
 אם לחלל את השבת בהולכת כלי זיין ובהרבות פלסטי' והטיבוחו
 דמותר להלל את השבת - ובה ניחא דלא חטיבי שני דברי'
 דהכל הוא דבר א' דהיינו חילול שבת אי שרי אי לא -

וראיה

לזה דכיון דהכל הוא פעולה אחד דהיינו חילול שבת
 חטיבי דבר א' מדאמרין כפ' דברכות עלה עלה מ"ט
 דרבה בר רב הונא חיקלע לבי רוס גלות' וסוים ברכה שליטת
 דברכת המזון בתרתי דהיינו בנין וירובלים ומושיע את ישראל
 והקטו עליו והתניא רבי אומר אין חותמין בשמים והקטו לרבי
 מדחתמין מקדש ישראל והזמנים ותרנו ישראל דמקדשיניהו
 לזמנים והקטו מדחתמין מקדש השבת וישראל והזמנים ופרס'
 והכא ליכא למימר ישראל מקדש השבת וישראל והזמנים ופרס'
 תלויים בב' לקדש חדשים על פי הראיה אבל שבת קדישא
 זקיימא ותרנו חון מו ומאי טבא חדא היא התם תרתי כל
 חדא באפי נפשא ע"כ ופרס' טבא חדא היא חון כאן אלא ברכת
 מקדש שכבר להקב"ה מקדש השבת והזמנים ואעפ"י שמוכר
 קדושת השבת וישראל וקדושת הזמנים מ"מ אין זה כפסטי שהכל
 קדושת א' אבל מושיע ישראל וכוונה ירושלם תרתי מילי כינהו
 ע"כ - הרי שששפעולה היא אחת אך שהיה בעניינים מתחלפים
 לא חטיבי בשמים דומיא דקדושת שבת וישראל והזמנים דחטיבי
 דבר א' ס' מקדש את כולם אבל בונה ירושלים ומושיע ישראל
 אע"כ דטייכו זה בזה ומתס' זה קול דאע"כ דנריך לסיים מעין
 הפתיחה מ"מ רב נחמן אחר אפילו פתח ברחם על ישראל חותם
 בבונה ירושלים חס' שנאח' בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס
 אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס מ"מ חטיבי
 בשמים לענין דאי קול דאין חותמין בשמים משום דהוה תפולות
 מתחלפות - והכא נמי קול כיון שהכאלה היא על חילול שבת אך
 שהיא בעניינים מתחלפי' דהיינו בהולכת כלי זיין ולהורגם חטיבי
 דבר א' אך האלך והכיתי בפלסטי' חטיבי כפסטים אך דטייכו אהדדי
 דומיא דבוב' ירושל' ומושיע את ישראל ומס' הכי רנו לנדר דשלת
 דוד היתה אי שרי אי אסיר אלא דכפי נד זה ליכא לחילף מהכא
 דבעלמא מחללין את השבת בעיר הסמוכה לספר דאפטר הורא'
 שעה דומיא דמואב שלוחה ה' וכל עץ טוב תפילו הכי נמי נור ה'
 בפלסטים שיחללו את השבת אבל בעלמא לטולם דאין מחללין
 את השבת כל יתכן באו על עסקי נפשות ולזה דחה דברי דוסתאי
 ואמר דזה לא יתכן דהרי שמואל ובית דינו חיים ופרס' דמיי'
 דאיסור והיתר לא מטייל באורים ותומים ע"כ וא"כ ע"כ דכאלת
 דוד היתה אי מללח אי לא מללח וא"כ הדרו קושין לדוכתיה
 דאיך שאל שני דברים והטיבוחו על סניהם אלא על כורחיה
 לוח דכיון דהיתה עיר הסמוכה לספר חטיבי כפעה נחונה דומיא
 דעובדא דתיקלג דהטיבוחו על סניהם לפי שהיתה השעה נחונה
 שסבו עמלקים הנסים והספ' היוו בשכנה ומתוס הכי הטיבוחו
 על סניהם הכא נמי נבי קעילה פיון שיתיה עיר הסמוכה
 לספר

דרך ה' ררוש כא

פק

ההבט

דמעניות אר' אוסציה גדול יום הנשמים מאפי' יסופה פרה ורבה ברו שנאת'תפתח ארץ ויפרו יטע עיניו בראשו והתי יתן אל לבו מעסה ה' כי נורא הוא הנותן חסר על פני ארץ הוא בעצמו לא עז מלאך ולא עז שליח וכל שכחא דחתי עז הקב"ה אין ספק שהוא בחכמית הטוב כי אל החוש ה' . ודבר זה מתורתו של הראב"ד למדנו שכתב דכל שהמטט הוא עז הקב"ה בעצמו הוא מטט חוק וכמו שנאריך בזה בדרך עלב יע"ש . אמור מעתה לענין הטובה שבאה עז הקב"ה בעצמו אין למעלה הימנה וק"ו הדברי' שהרי אמרו מרובה מדה טובה ממדת פועלות .

ולוה

נראה שכיון דוד מלך ישראל באומרו נטס נדבות מניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה חיתך יטפו בה תכין בטובתך לעני אלהים . ויש לדקדק מה היא כוננתו במה שתאה לנטס בלשון נדבות . ותו במה שסיים והמר נחלתך ונלאה אתה כוננתה . ועירש רש"י כשהיתה נחלת ארץ נלאה ונמאה למטר אתה כוננתה אותה דנראה שהם דברים כפולים שהרי כבר אמר גטס נדבות מניף אלהים ותו דמלת אתה מיותרת ודי שיאמר נחלתך ונלאה כוננתה . ועוד הוא קרא דחיתך יטפו בה תכין בטובתך לעני אלהים כמעט שהם דברים שאין להם מוכן והמפרשים נדחקו בפירוטא דהאי קרא יע"ש .

ונראה

לפרש על פי הקדמותינו בהקדים עוד מ"ס הרב מהר"ם ופה בסדר בראשית פרשה ז' סימן ד"ד ה' קסה הוא נצורת נשמים טיש'חוספים שהנשמים הם בטבע והוא זל סתר דבריהם ואמר שהנשמים הם מעשה נסים . והכריח זה ממה שאינו מתמיד על אופו אחד בכל שנה ונזה בזמן אחד כענין הדברים הסקעיים אבל בא בזמנים מתחלפים ובסנים טונים ובדרך פלא שאינו כונה תמיד מנהג א"ל ולא בדרך טבעי' שאחר שנפסק זמן רב ונבר היופט לא היה ראוי שחזור האויר להתלחח פעם אחרת ולהעלות אידים הנה זה ממה שורה שאין הויית המטר בזמנים מתחלפים לא ברצון רוצה עכ"ל . ובפ"ק דמעניות אמרינן ארץ ישראל משקה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו על ידי שליח ש אמר הנותן מטר על פני ארץ ואלוה מים על פני חובות . ובכר כתבני לגיל דמתורתו של הראב"ד למדנו שכל שהפורענות הוא עז הקב"ה בעצמו הוא 'במשפט' הו"ך כי כלה ונחרצה הוא פושט הנה כי כן לענין הטובה כל שהוא עז הקב"ה אין ספק שהוא 'בתכל' הטוב גדולה מדה טובה ממדת פורענות וזהו 'שהעם הבטיחו' ובפתי מטר ארנכס ואמרינן דשפרי ונתתי מני בתנתי ולא עז שליח אימתי ארנכ' ולא בשאר אהנות כלות טיש'חילוק גדול בין כשהטוב בא עז הקב"ה בעצמו בין שבא עז שליח . ובפ"ו דמנועא אמרי' אמר רב יהודה אמר רב כל מה ששטה אברהם למלאכו השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל ששטה אברהם עז שליח עשה הקב"ה לבניו עז שליח והל הבקר רץ אברהם ורוח נסע עמתי ה' ויקח המאה והלב הנני מחטיר לכם לחם מן הכמים והוא עומד עליהם החת העץ הנני עומד לפניך עם על הגור בחורב ואברהם הולך עמם לכלתם וה' הולך לפניו וימס יוקח'ה מעט מים והכית כנור ויגלו ממנו מים ונתה העם ע"כ .

והנה

הואיל ואתה לידן אמדתי לדקדק במחאת זה דמוכח מוכיח שהטעם שהמן בא עז הקב"ה בעצמו הוא לפי שאברהם לקח מחאה והלב בעצמו ופרט לו הקב"ה מדה כנגד מדה והכי 'אימתי' בשמות רבא שלח פדסה ס"ה ס"ה הוא אמר ואקסה פת לחם וה' אמר הנני מחטיר לכם לחם ע"כ

לספר העפ"ל סלא באו כי אם על עסקי תבן וקס חטיב כאלו באו על עסקי נפשות והרי העפה נריכה לכך ומסוס הכי הטיבוהו על פניהם .

וזהו שסיים בנתיב דיקא גמי דכתיב לך והכית את פלסתיס והושעת את קעילה ס"מ כלומר אי אחרת בסלמא דמה שהטיבוהו על פני דברים הוא מפני שהטעה נריכה לכך דומיא דניקלג ניחא דאמרו לו ורועת את ישראל מפני דכשהטעה נריכה לכך מלבד שמיבין על פני דברים עוד מטיבין לו אפילו על מה שלא שאל ואמרו לו והושעת את קעילה דומיא דניקלג דשאל דוד האדרוך אחרי הגדוד הוא האטיבו והטיבו לו דרוף כי הטג תטיב והכל תגיל הרי דמלבד שהטיבוהו על פני דברים עוד הטיבוהו אפילו על מה שלא שאל שאלתו לו והכל תגיל אלא אי אחרת דמה ששאל שני דברים חטיב דבר א' מסוס דהכל הוא טאלה א' דהיינו אם יחלל שבת ומ"ה הטיבוהו לך והכית למה אמרו לו והושעת את קעילה הרי דבר זה אין לו טוס שייכות ואפי' טודו היה טאל גם על זה לא היו מטיבין לו כל סכן טודו לא שאל על זה אלא ודאי דמה שהטיבוהו על פני דברים הוא מסוס דחטיב הטעה נריכה לכך מסוס הכי אמרו לו גם כן וקושעת את קעילה וכיון דחטיב הטעה נריכ' לכך מוכה לפינן דמחללין את השבת דחטיב פקוח נפש וכמו שכתבנו .

ובזה

נבא לכונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים גם לדוד גם לאבטלוס ועיין מה שכתבתי בדר' המלך דרוש ב' אך כפי דרכינו יאמר נא כהפן אחר כירוע הוא תוה שאמרו המפרטי' זל כשאמר אבטלוס לאחיתופל הבו לכם ענה מה נעשה שאבטלוס לא היה לבו טלס עם ישראל שילכו אחריו לפי שאפשר שיעלה בלכס של ישראל דלעולם אבטלוס לבו טלס עם דוד ועשה זאת התחכולה לבחון אם לב ישראל יקר עם דוד ולוה יראו תלמרוד כדוד . ועוד שאל אחרת מה יעשה להרוג את דוד ועל שניהם חטיב אחיתופל על הראשונה אמר לו בא א' פלגטי אביך וכטיראו ישראל הפועל המנוגה מאבטלוס כנגד אביו און יתבאר להם כי נבא את דוד ויתחזק ידיו כל ישראל עם אבטלוס . ועל השנית חטיבו אבחרה נא ננים עטר אלף איס וקאוקה וארדפה אחרי דוד הלילה ובומר והכית את המלך לכדו . באופן ששני ענות הללו האחת היתה כנגד דוד דהיינו להרוג את דוד והשנית כנגד אבטלוס שיחוק בפלכותו ויהי ידיו כל ישראל עמו .

וזהו

שאתר הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים ומדה יתירה היתה באחיתופל מה שלא היה באורים ותומים דאלו באורים ותומים לא היה מטיבים על פני דברים כאחד ואלו ענת אחיתופל היתה גם לדוד גם לאבטלוס דהיינו שני דברים לדוד להרוג את דוד ולאבטלוס שהיה לפי כל ישראל אחרי אבטלוס ועל כל פני הדברים היתה ענתו כאשר ישאל איש בדבר האלהים . ובה יובן מאי דאמרינן בירושלמי פרק חלק וענת אחיתופל כד היה בה גם אזל מיתלך ביה היה אמר ליה זיל עביד כן וכן אי לית את מהימן לי אזל ובאל באורים ותומים והוה אזיל ובאל ותטבת ליה כן ה"ד וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים ע"כ . ויש לדקדק במאמר זה שאמרו שהיה אמר אחיתופל זיל עביד כן וכן דכפל זה דכן וכן לאיזה חכמית הוא . אך הן הן הדברים שאמרנו שכונת פגל המאמר הוא שהכתוב בא להגיד גדולת אחיתופל בעצמותו שנמנה בד מעלה יתירה מה שלא נמנה באורים ותומים דהיינו שהיה אמר עביד כן וכן דהיינו שני דברים כאחד ואלו באורים ותומים לא היו מטיבים על פני דברים כאחד וכמו שכתבנו .

דרך ה' ררוש בא

מה שהבטיחונו ה' באז מסקה אותה בעצמו ולא עז שליח שכל
דבר שהוא עז הקב"ה יש בו מדה טובה כפולה ומכופלת -
ובזה נבא לכאור כונת ענין אליהו עם אחאב באומר חי
ה' אליהו ישראל אשר עמדתו לפניו אם יהיו השמים
האלה טל ומטר כי אם לפי דברי . ולאחר שלש שנים אחר לו
ה' לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה . והנה
במה שנסכב אליהו על שני דברים שהיו טל ומטר והסס לא
הזכירו לו כ"ה מטר בדכתיב ואתנה מטר כבר נתפורדו רז
בזה בפ"ק דמעניות דף ג' ועוד לחילף מהבא דטל לא מיעבר
והקשו ובי מאחר דלא מיעבר אליהו חישתבוני למה לי הכי
קאמר ליה אפילו טל דברכה נמי לא אתי וליהדריה לטל דברכה
משום דלא מיעברת מילתא יכתוב בחידושינו פי' הראב"ד כשאמר
לו הקב"ה לאלהיו לך הראה א אחאב וכשרהו שגלמה שבועתך
ויהיה מטר אם יאמר לו והתנה טל ומטר יתשוב אחאב שאלהו
נשבע על טל ומטר ובמקטל שבועתו כי הטל לא פס' ולא תיכר
ליה דטל ברכה פסק ע"כ : ולא הננותי דברי הרב דהיה
דפרק חלק משמע דכשאמר אליהו חי ה' אם יהיו השמים האלה
טל ומטר היה בפני אחאב ועוד שאם הקב"ה יאמר לאלהיו
ואתנה טל ומטר מנין היה יודע כל זה אחאב והדבר נרין
תלמוד ודוק .

וראיתי

בירושלמי פרק חין עומדין שהקבו היכן הותר
נדרו של טל אחר רב תנחומא סברין לומר נדר
שהותר מקלתו הותר כולו ואית דבפי יתיר בכנה של נרפית
כאמר לו הקב"ה לאלהיו לך והתר נדרו של טל שאין התמים
חיים אלא בטללים שנאמר יחיו מתוך נבלתי יקומון ומתנין ליה
כי טל אורות טליך ע"כ . והנה הראש"ש בפ"ג דנדרים אמתנין
דראה אותם אוכלים תאנים ואמר הרי כולכם קרנן ונתגאו
אביו ואחיו והיו עניהם אחרים כש"ה הם מותרים ומה שטמאם
אסורים וכש"ה חלו ואלו מותרים וטעמיהו דכ"ה משום דס"ל
נדר שהותר מקלתו הותר כולו . ובגמרא אחר דבה דכ"ע כל
היבא דאחר אלו הייתי יודע שאבא בביכס הייתי אומר כולכם
אסורים חוץ מאבא דכולהו אסורים חוץ מאבא לא נחלו אלא
באומר חילו הייתי יודע שאבא ביכס הייתי אומר פ"ב אסורים
ואבא תוהר וטעמא דרבה משום דס"ל דלא אמרינן נדר שהותר
מקלתו הותר כולו אלא במחליף דבריו אבל במעמיד דבריו לא .
ועל זה כתב הראש"ש בפסקיו וז"ל ע"כ לרבה אדם שנדר משני
דברים כשר ויין והזכיר כניהם ומלא חרטא על אחד מהם מי
אמרינן כבא מורה דהותר כולו כיון דלא שייך באן החלפה
דדוקא בידי דשייך כולכם וגם זה וזה כבא קאמר רבה דכענין
החלפה או דלמא לא אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו לא
היבא דמחליף ע"כ . ולכאורה יש לתמוה על פ"ה דהא ליהו
נדר משני דברים שהיו טל ומטר דלא שייך החלפה ואפי' הכי
אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו אלא הויבא דלא שייך
החלפה אמרי' נדר שהותר מקלתו הותר כולו אף שאינו מחליף .
ומיהו לזה יש ליישב בא' משני דרכים דאפשר דס"ל להראש"ש דהני
תרי טעמי דיהבו בירושלמי דהיכן הותר נדרו של טל דהא אחר
משום שנדר שהותר מקלתו הותר כולו וחד אמר שהותר בכנה
של נרפית כשל דמחיה דכך ספיקא דהראש"ש פליגי דמ"ד מטע'
נדר שהותר מקנתו ס"ל דלא בעינן החלפה אלא היבא דשייבא
החלפה אבל כנודר משני דברים דלא שייבא החלפה אמרי' נדר
שהותר מקנתו אף שאינו מחליף ואידך ס"ל דאף כנודר משני
דברים לא אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו כיון דלא שייך
החלפה לא דמה שהותר נדר הטל הוא בכנה של נרפית דהוה נדר
לשל דמחיה א"כ הרי שייך החלפה דכל דבר שכולל שני דברים

ואף דבגמרא נקטו ויקח תמאה וחלב ובמדרש נקטו והקחה פת
לחם כבר נתעורר בזה מזהר"ט יפה ככ"ד סדר וירא פרט"ה מ"ח
ס"י ד"ה והקחה פת לחם יע"ט . הכלל העולה דמשמע שאם
היה אכרס נותן למלאכים תמאה וחלב עז שליח היה ה' פורע
לו מדה כנג' מדה והיה נותן המון עז שליח דומיא דבשכיל שאמר
ויקח נח מצט מים עז שליח עשה הקב"ה לבניו עז שליח כדכתיב
והכית נצור וילאו מחנו מים וכו' . ויש לתמוה בזה תמאי
דאמרינן בפ"ק דשעניות א"ר יוחנן ג' מפתוחה בידו של הקב"ה
טל נחסרו ביד שליח וכו' במצרכא אמרי אף מפתח של פרנסה
דכתיב פתח אז יודך וגו' והקשו ור' יוחנן מאי טעמא לא קאמר
לה לאהי אחר לך ד' יוחנן ג' שמעיה נמי היינו פרנסה ע"כ השמע
דמפתח של פרנסה לא נחסרה לשליח אלא היה בידו של הב' .
דוקא . והמן פשיטא דהוי פרנסה ובדאמרינן בפ"ק דמעניות
א"ר יוחנן מטר בשכיל יחד דכשיב יפשא ה' לך את אוגרו הטוב
וגו' פרנסה בשכיל רבים דכתיב אבני מחסירי לחם לחם תן השמים
ע"כ . הרי דהמן הוי פרנסה וא"כ היכי אמרי' דבשכיל אכרס
נחן ה' בעצמו ולא עז שליח תיפוק ליה דמפתח של פרנסה הוא
בידו של הקב"ה ולא נחסרה לשליח . תו קשיא לי דבפ"ק
דמעניות אמרינן דר' יוחנן ס"ל דנשמיה נמי היינו פרנסה ואו'
כי בפרק אמרינן אחר רבי יוחנן מטר בשכיל יחד כו' פרנסה
בשכיל רבים כו' הרי דיש הפרש בין מטר לפרנסה וא"כ קשיא
דר' יוחנן אדר' יוחנן וכעת הדבר נרין אגלי תלמוד . הכלל
העולה דמחזיקו למדיו דגם במדת הטובה יש הבדל רב בין
כשכא עז הקב"ה בעצמו ובין כשכא על ידי שליח .

וכתב

מר"ן מהר"קא בטור ח"מ סי' כ"ז מחדשין י' ואל כתב
הרשב"א במשנה כסם הרמ"ה גבי הא דאמרינן לי
אל ליורסי ס"ה דהא דמנן הליבו על שדהו ואמר לו אם אין
אתה מביא לי מאה עד ג' שנים הרי היא שלי שלא נתקיי' התנאי
אלא אם כן מביא המוכר בעצמו ונותן ללוהק מדקאמר אתה
דלי ולא ליורסי ואתה ולא לורשיך ע"כ וכן כתב רבינו ירוחם
בס' הרשב"א הביאו מרן ז"ל עם מחדשין כו' . למדנו מה
דמלת אתה היא למעט אמרי' . ובפ"ה דעירובין אמרינן אחר רב
הנא מאי דכתיב חתך ישבו בה תכין כשוכחך לעני אלהים
אם שמים אדם ענמו כחיה זו סדורסת ואוכלת ואמרי' לה
מחרסת ואוכלת תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו
מתקיים בידו ואם עושה אדם כן הקב"ה עושה לו סעודה בעצמו
שנא' תכין כשוכחך לעני אלהים ע"כ . והנה הרמב"ם בפ"ה מהל'
תשובה דין ד' כתב שהטוב' המזומנת לגדקי לעמיד לבא קראו לו
הנמים סעודה ואין ספק שת"ח זה שמשום ענמו כחיה שכא
נמולו שהקב"ה קובע לו סעוד לעמיד לבא בעצמו שהכונה היא
שכיון שסכרו הוא עז הקב"ה ולא עז שליח הנה סכרו למעלה
למעלה מה שאין הפה יכולה לדבר .

ובזה

נבא לכונת הכתובים גמס נדבות תניף אלהים כלומר
האמת הוא שכל גמס שאתה חניף הוא נדבות מחך
ואינו בדעת החושבים שהגמס הוא דבר טבע . ודבר זה הוא
כולל לכל העולם . עוד יש לי להחזיק לך טובה אחרת והוא
שכחלתך כשהיא נלאה ונמאה לתטר אתה בוננתה בעתך ולא
ע"ה שליח וזהו דוקא ככחלתך דהיינו אז דאילו כאר העולם אתה
מסקה איתו עז שליח וכי תיתא אחר דאובא מטר בכל העולם
כולו מאי שנחיה דאז שהקב"ה מסקה אותה בעצמו ולא על ידי
שליח לזה בא ואמר נח ולמד מחיתך ישבו בה דהיינו מי שמסים
עצמו כחיה חיה סכרו לעמיד לבא שהקב"ה נותן לו סכרו עז
בעצמו ולא עז שליח וא"כ ע"כ שהפרט גדול יש בין הטוב' הבאה
י"י הקב"ה בעצמו לטובה הבאה עז שליח וא"כ דבר גדול הוא
מה

דחיינו טל שמרו את הארץ וטל דתחיה טייך החלפה דמאי דחמרינן ב נדרים קונס בכל שאינו טועם שהכל רע ללב חמרו לו הלל הכופרי יפה ללב שמוח בכל הפגלים וחמרינן דמירי באומר אלו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר בכל פ' ופלוני אסורים וכופרי מותר והכא נתי אלו היה יודע אליהו שהיה נריך לטל דתחיה היה אומר טל שמרו את הארץ לא יהיה וטל דתחיה יהיה וע"ה הניח הדבר הרא"ש בנ"ע מטום דמסקא ליה הלכתא במאן *

ובזה

ניחא קושיו אחר דליכא בדברי הירושלמי דהא ודאי טל טיחיו בה תמי' דק רוחי טל מענין טל המרוה את הארץ ואף שכל מיני טל נכללו בשבועת אליהו מכל מקום יש לדקדק איך בהיתר טל דתחיה הו"מ סתם טל וכי תימא מטעם נדר שהותר מקנתו הותר בולו אם כן תיפוק לי דהותר נדרו טל טל מטעם שהותר נדר הו"מ ואף שמהר"ם יפה כתב דאולי הטל הנינה בעולם הוא ענינו טיחיו הממים שהנס מדקדקו ונתן בו שפע וכן להחיות הממים מכל מקום הרב בדרך אפטר כתב כן אך כתלה כתב דודאי טל טיחיו בו הממים אינו מענין טל הנינה בעולם * והכי משמע בפ"ב דמגילה דחמרינן ערכות שבו נדק ומשפט כו' וטל טעמיד הקב"ה להחיות את הממים פ"ב * משמע שטל טעמיד הקב"ה להחיות בו את הממים הוא ענין בפני ענינו וח"כ פ"ב מטעם נדר שהו"מ תיקנתו חתינו ואם כן תיפוק ליה מטעם היתר המטר אך כמה דכתיבנא ניחא וכמביאר **א"י** נמי אפטר לומר דטעמיה דהרא"ש דלא הביא הירושלמי הלא לפסוק הספק מטום דהא דבעינן החלפה הוא דוקא אליבא דרבה אך רבא פליג התם וס"ל דלא בעינן החלפה אלא אטוילו אם אחר אלו הייתי יודע טבא כיוכס הייתי אומר בולנס אסורים חון מאבא וחמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ומה שנסתפק הרא"ש ס"ל הוא דוקא אליבא דרבא דכתיב החלפה אבל אליבא דרבא דסבירא ליה דאטוילו במעמיד דבריו חמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ליכא ספיקא כלל דפשיטא דבגודר משני דברים חמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ואפטר דרבי תנחומא ס"ל דרבא ומטום הכי קאמר דהותר נדרו טל טל בהתרת נדרו טל מטר * באופן דליכא סבירא לדברי הרא"ש הללו מדברי הירושלמי *

אך

עיקר דברי הירושלמי לא יכולתי להולתם מטום דלא טייך כלל בשבועתו של אליהו דין זה דנדר שהותר מקנתו הותר בולו מ"ס דלא נאמ' דין זה אלא בביטול הנדר על ידי פתח או על ידי חרטה אליבא דמ"ד דנעקר הנדר מעיקרו וחמרינן נדר שהותר מ' נתו הותר בולו אבל הכא נבי אליהו לא נעקר הנדר אלא נתקין נתאו שהוא נשבע שלא יהי' טל ומטר כי אם לפי דברו וככתבן רשות על המתיר לא עקר שבועתו כי אם קיים נתאו וא"כ לא נפסל' שבועת הטל דאטו מו' שנסבע שלא יאכל בשר ויטעה יין כי אם ברטו' פ' ונתן לו רשות על אחת מ"ס היתפן שפאמה שהותר בשניהם מטעם נדר שהותר מקנתו הותר פולו זה לא יתכן כלל ונדולה מוז כתבו גדולי הגאון דכשרתה בעל לא חמרי' נדר שהותר מקנתו הותר בולו מטום דאין הבעל עוקר הנדר אלא מינו גיז וכל שכן נמי אליהו שהוא קיים התנאי * באופן מדברי הירושלמי הללו שפטר מני והדבר נריך אנלי תלמוד *

והנה

בעיקר התפעלות הלזו טל אליהו באו הכתובים סתומים שלא ידענו כמה היה חרי האף הגדול הזה שנשבע שלא יהיה טל ומטר ורבותינו פסר' חלק נתעוררו בזה וחמרו דפסוק זה הוא מקושר עם מה שלפניו דכתיב בימיו בנה ח"ל בית האלי את ירויה באבנים בכורו יסרה ובשנים פיערו

הניב דלתים וחמרו לחאב טושביניה הוה אמת איבו ואלהו למבאל כי טמיה יתיב וקאמ' דלמא כי לט יאושע הכי לט לא ידוחו על טס עיר אחרת ולא עיר אחרת על טס ידוחו אחר ליה אליהו איך א"ל אחאב השמא לטווא דמסה לא מקיימא דכתיב וסרתם ועבדתם אלקים אחרים וכתיב וחרה אף ה' ועזר את השמי' ולא יהיה מטר וההוא גברא חוקים ע"ז על כל תלם ותלם ולא שניק ליה מטר למיזל מיסנד ליה לוטימא דיהושע תלמידיה מיקיימא חיד ויחמר אליהו המטבי מתושבי בלעד חי ה' אלקי ישראל אם יהיה השני' האלה טל ומטר בעא רחמי ויכבו ליה אקלידא דמיטרא ע"כ והנה המפרשים כולם תמהו במאמר זה דמה הועיל אליהו לקושיא אחאב כמה שנכבד ואדרבה עכשו תחזוק הקו' ביותר שיחמר אחאב הסתא לוטוטמא דמסה לא מקיימ' לטוטמא דאליהו תלמיד תלמידו מיקיימ' ונדקדקו הרבה בתירוק קו' זו * עוד יש לי לדקדק בדברי אחאב כחמר ולא שניק ליה מטר למיזל מיסנד ליה ופרט' מרוב נשמים הבאי' לעולם איך מניחים אותו לילך להשתחוות לנלמים מתוך שהדרכים מלוכלכות בטטי ע"כ דלמה לו לאחאב באריכות דברים אלו ולמה שהנשמים הם מרובים הרבה והלא אף אם לא היו הנשמי' מרובים קושייתו במקומה עומדת דלוטוטמא דמסה לא מקיימא דאיהו קאמר דאם יעבדו ע"ז וענר את השמים ולא יהיה מטר וההוא גברא חוקים ע"ז על כל תלם ותלם והא קא חוינא דאיכא מיטרא הן אחת דפסוקן של דברים נראה שכונתו היתה להגדיל המדורה ולמה דמלכד טלא בעגרו השמים מלהוריד מטר זו גם זו טיב שפט גדול מרובי נשמים *

אך

נאמר טוה יוכן עם מאי דחמרי' בפ"ק דתעניות א"ר יוחנן ג' תפתחו בידו של הכ"ה טלח נחמרו לטליח ואלו הם כל חיה וכל נשמים וכל תחיית הממים טל חיה דכתיב ויטמע אליה חלקים ויפתח את דחמה של נשמים דכתיב ויפתח ה' את אוזניו הטוב של תחיית הממים דכתיב וידעתם כי אני ה' כפתחי את קברותיכם * וכתבו החדושים שהקשה הראב"ד והלא מגינו שנקשר תפתח של נשמי' לאליהו דכתיב חי ה' אלקי ישראל אם יהיה השנים טל ומטר * וכתיב דיש מחלקים דמפתח א' נחמר לטליח ולא נשים ולכך כשעסק הכ"ה לתת מטר המית בנה טל דרפית וכשעסק אליהו מהכ"ה שיחבו א"ל ונ'מפתחות טיב בדי יחמרו כ' ביד תלמיד וא' ביד הרב * והראב"ד דחה מ' זה ואמ' דלישנא דנת' מוכח דטום א' מהם לא נחמר לטל פ' והאמת דלישנא דנת' מוכח הכי שהרי כל חר' וחד יליף לה מקרא בפני עמנו והראב"ד תי' דלא קשיא מידי טלח מינו שנחמר לאליהו מפתח של נשמים אלא ב' נגאיתו לטות וענר את השמים וקרא מוכח הכי דכשרתה הכ"ה לתת מטר א"ל לאליהו לך הראב"ד אל אחאב ואתנה מטר אלתא מפתח טל נתינת מטר ביד הכ"ה אלא שאליהו ענר את המטר ע"כ *

ויש

לדקדק בדברי הראב"ד הללו דמחלק בין עזרת נשמים לנתינת מטר והלא מנינו בשמואל דקא' הלא קניד חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר וכן פסקא דחסידי כמה מעשיות שהיו מתפללין ומביאין נשמי' והראה דודאי פשיטא ליה להראב"ד דכל היכא דהדקיקים מתפללים ומחיים ממים ומביאים נשמי' אינו נקרא כנחמרו אלו המפתחי' ביד שליח שהרי איכ' פועלי' דבר' אלא שחכמים פני ה' ורגזו יראיו יעשה ולעולם שהפעול' נעשית ע"ז המקום בענינו וכן תירן הרב נבי תחיית הממים שהיה ע"ז אליהו ואלישע שהבונה היא טעו' תפלתם החיה הקב"ה את המת אף מאליהו דקאמר חי ה' אם יהיה השני' האלה טל ומטר כי אם לפי דברי הוקשה לו דמטעם דנקשר בידו מפתח של נשמים שהדי לא מנינו שהתפלל על זה

שר של אש הם עופים דבר שלא ברשות חליבה שיעשה דבר
 בטעם ממעל ועל הארץ מחמת בלתי רשות ארון הכל ואם כן
 מה הפרט יש בין כרי שר המטר לשאר הטעים • אך לפי מה
 שאחרנו נוח, דמאי דאמרי' דמפתח על גשמים לא נחסר לשלוח
 הוא מפתח דאוור טוב אבל בטעים דשאר אוגרות נחסרו לשלוח
 ואפס' דאותו השלוח כרי שמו או רידיא ומאי דאמרינו לכלל
 העולם חוץ מארץ ישראל משקה על ידי שלוח הוא על ידי אלו
 דכיינו כרי או רידיא • ובגמרא פ"ק דתעניות תניא ר' אליעזר
 אומר כל העולם כולו ממי חוקיינוס שותה שנאמר ואך יעלה
 מן הארץ ח"ל ר' יהושע והלא מימי חוקיינוס מלוחים הם ח"ל
 מתמקים הם בעיני ר' יהושע אומר כל העולם כולו ממים
 העליונים הוא שותה • שאל למטר הטעים מפתח מים ע"ב •
 ולפי מה שאמרנו אלו ואלו דברי חלקים חיים שהגשמים שהם
 מאוגר טוב שהם ע"י הקב"ה הם ממיומי העליונים שאינם נריכי'
 תיקון שהם מתוקים מעצמם והגשמים שאינם מאוגר טוב שהם
 ע"י שלוח הם ממיומי חוקיינוס והם מלוחים ומתמקים בעיני •
 ודאימי בילקוט פרשת בראשית עלה דקרא דאיד יעלה מן הארץ
 דבזמן שישראל עופים רגונו של מקום הם שותי' ממים העליוני'
 אך בזמן שאין ישראל עופים רגונו של מקום הם שותים מימי
 חוקיינוס והן הדברים שאמרנו •

והנה

לפי מה שאמרנו שיש שני מיני גשמים האחד הוא
 מאוגר טוב ומפתח זה לא נחסר לשלוח אלא הוא
 ביד הקב"ה והב' מאוגר שאינו טוב ומפתח זה נחסר לשלוח מה
 שהקטנה אחכ השתא לוטא דמשה לא מקיימא כו' קוביא
 מעיקרא ליתא דמה שאמר משה רבינו דבהיותם עובדי ע"ז
 ועבר את הטעים היינו שלא ירדו גשמים מאוגר טוב דהכי
 קאמר ועבר את הטעים דומיא דמה שהבטיח דבהיותינו עופים
 רגונו של מקום יפתח ה' לך את אוגרו הטוב את השמי' לזה בא
 ואת' דבהיותם עובדי ע"ז ועבר את הטעים אבל לעולם דאפטר
 שירדו גשמים אך יהיו מאוגר אחר שאינו אוגר טוב והגשמים
 שהיו בזמן לא היו מאוגר טוב כי אם מאוגר אחר • וכו' נוח
 מה שאמר אליהו ח"ה אש יהיה השנים האלה טל ומטר מטוס
 דאיהו הכרית דע"ב גשמים הללו אינם מאוגר טוב שהיו עובדי
 ע"ז היו וכתיב ועבר את הטעים אלא ודאי דאינם מאוגר טוב
 ומטוס הכי אמר ח"ה אש יהיה השנים האלה טל ומטר מטוס
 דגשמים הללו שאינם מאוגר טוב נחסרו לשלוח ומש"ה לקח
 מפתח של גשמים הללו בידו וכו' נתייבבה קוטיה הראב"ד
 וכמבואר •

והנה

בזמן שהגשמים יורדין ואין אנו יודעין אם הם
 מאוגר טוב או לא גריך לידע מה הוא המבחן והנה
 בזמן שישראל עופים רגונו של מקום אז מלתא דפטיטא היא
 דגשמים הם מאוגר טוב וכן להפך אך בזמן שאין אנו יודעין
 אם עופים רגונו או לא ואנו רואין גשמים יורדין המבחן לידע
 אם גשמים הללו הם מאוגר טוב או לא דבר זה מתורנו של
 הראב"ד למדנו אותו שהקטנה עלה דמומרא דרבו יוחנן דב'
 מפתחות לא נחסרו לשלוח אחאי לא חשיב פורענותי כל רעעים
 דכתיב פתח ה' את אוגרו ויוציא את כלי זעמו ותי' דרא' דלא
 חשיב פורענותן של רעע' מטוס דאטכחן פורענותם של רעעים
 ע"י שלוח כדכתיב ויגא מלאך ה' ויגא במחנה אשור וכו' ורא' דכתי'
 פתח ה' את אוגרו ויוציא את כלי זעמו לכלותם קאמר ואפטר
 שאין כלותם ע"י שלוח כי אם ביד הבורא כי אז יהיה המכונן
 חזק ונ"ל לפי שאינה אלא ליום הדיון ואינו חמיד מטוס הכי לא
 חשיב ליה עב' ד' ועיין מה שכתבנו בזה
 בדרך ענב •

וזהו סווימו בנמר' יכבו ליה אקלידא דמשרא לזה מיר' דהענר'
 הגשמים נעשה ע"י שלוח הכלל כתיבת הגשמים אינו נעשה ע"י
 שלוח ועובדה דאליהו היה הענר' הגשמים אבל לעולם דהגדוקי'
 ע"י מפתח ממים ומורידים גשמים דהקב"ה שותע מפתח'
 ועושה רגונו ע"י ענמו • ומסר' ש יפה כב' ד הקטנה ע"ד הראב"ד
 הללו וכתב דהענרת הגשמים נמי נקרא מסירת העפתח
 יע"ש •

והנה

בעיקר קוטיה הראב"ד אפטר למרן עם ההיא
 דאמרי' פ"ב דבתרא ח"ר חסדא מיום שחרב בית
 המקדש אין הגשמים יורדין מאוגר טוב • שאל יפתח ה' לך את
 אוגרו הטוב בזמן שישראל עופים רגונו של מקום וישראל שרויין
 על אדמתם גשמים יורדים מאוגר טוב בזמן שאין יס' שרויין על
 אדמתם אין גשמים יורדים מאוגר טוב • נמינו למדין דלירוד'
 גשמים מאוגר טוב בעינן ב' תנאים חדא סיהי עופים רגונו
 של מקום וזאת שנית סיהי שרויין על אדמתם ואע"ג דלא
 מייטי ראיא אלא לתנאי דבעי' סיהי שרויין על אדמתם דהיינו
 מדכתיב מטר ארנך ולא לאידך תנאה היינו מטוס דהך מלתא
 דפטיטא היא דהא הך קרא קאי על מאי דכתיב ויהי אש שמוע
 תשמע בקול ה' אלקיך אש עשית כל זה יפתח ה' לך את אוגרו
 הטוב כרי מבואר דהבטחה זו דירודת גשמי' מאוגר טוב הוא
 דוקא כשעופים רגונו אלא דאידך תנאה דבעי' סיהי שרויין על
 אדמתו אינו מבואר בכמוב היגרך ר"ח ללמדנו תנאי זה מדכתי'
 לת מטר ארנך • הכלל העולה דאיכא שני אוגרות דגשמים
 אוגר טוב ואוגר שאינו טוב וא"כ אפטר ל' דהא דאמרי' דמפתח
 של גשמים לא נחסר לשלוח היינו דוקא מפתח דאוגר טוב אבל
 אידך מפתח דגשמים שאינם מאוגר טוב נחסר לשלוח דהא קרא
 דתיבניה ילפינן דמפתח דגשמים לא נחסר לשלוח לא מיידי אלא
 בגשמים דאוגר טוב כדכתיב יפתח ה' לך את אוגרו הטוב למת
 מטר ארנך •

ומלבד

דברים הללו מגד עצמם ניתנו ליאחר עוד יש
 להכריח חילוק זה מההיא דאמרי' פ"ק דתעניות
 תנו רבנן אז נבראת תחלה וכל העולם כולו לבסוף וכו' ארן
 ישראל משקה אותה הקב"ה בענמו וכל העולם כולו ע"י שלוח
 כאל' הנותן מטר על פני ארץ וטולה מים על פני חובות הרי
 הדבר מבואר מתפתח של גשמים של כל העולם נחסר לשלוח
 וטעמא דמלתא מטוס דודאי הא דאמרינו דהא משה אומר
 הקב"ה בענמו הוא דוקא בזמן שישראל שרויין על אדמתם לא
 בזמן שרוים אוכלי' נחלותיה דלא יתכן שהב"ה בענמו יסקה
 לגוים המתקדים בהיכלו וכיון דישראל שרויין על אדמתם
 ועופים רגונו של מקום הגשמים הם מאוגר טוב ומטוס הכי
 הקב"ה משקה בענמו מטוס דמפתח זה דאוגר טוב לא נחסר
 לשלוח אבל כשהוא משקה לכל העולם דאינם מאוגר טוב
 אפילו בזמן שישראל עופים רגונו של מקום כדכתיב ארנך דהיינו
 ארץ ישראל משקה על ידי שלוח מטוס דגשמים הללו שאינם
 מאוגר טוב מפתח שלהם נחסר לשלוח ובסוף פ"ב דתעניות
 אמרינו אומר רבה לדידו חזי לי האי רידיא כו' ופרס' האי
 רידיא מלאך הממונה על הגשמים כך שמו • הרי מבואר שיש
 מלאך ממונה על הגשמים וכן בפ"ק דיומא אמרינו ויש
 אומרים אף רידיא ופרס' מלאך הממונה על השקית הארץ כו'
 יע"ש •

וראיתי

למס' כפ"ב דנדה שהביאו אגדה זו דשלשה
 מפתחות לא נחסרו לשלוח וכמוב בסוף דבריה'
 ואף כרי שהיא שר מיטרא אינו עושה אלא ברשות הקב"ה •
 ודבריהם המוהים הם בעיני דאטו ידקומי שר על כד וגבריאל
 שר

באופן

שלמדנו שכל דבר שהוא ע"י הקב"ה בעצמו הוא בתכלית מה שאפשר הנה כי כן לענין הנכס שאמרנו לידע המבין אם הנשמים הם מאונר טוב או מאונר רע הנה הוא גם כן בזה האופן דאם הנשמים הם מרובים ויש שפע גדול או ודאי שהם מאונר טוב וכיון דהם מאונר טוב הוא בתכלית מה שאפשר אבל כשהנשמים אינם מרובים אז הם ע"י שליח וכבר ביארנו שפתח של נשמי שאינם מאונר טוב נחסר לשליח -

ובזה

נכח לכונת המאמ' והנה דבר ידוע הוא שאחאב היה חכם גדול וכדאיתא בפרק חלק שהיה שונה פ"ה פנים בתורת הכהנים - והנה אם היה מוכריע אחאב ללשונת דמשה לא נתקיימה משום דאנו רואים לאיכא נשמים פעולם ומשה אחר דבזמן דעובדים ע"ז ועבר את השמים - כבר ידע אחאב שאלוהים היה רוחא קדושא וז' בנקל משום דכבר ידע שיש שני מיני נשמים האחד מאונר טוב והשני מאונר רע ויהיו נשמים ומה שאמר משה רבינו ועבר את השמים היינו שלא ירדו נשמים מאונר טוב והנשמים שהיו בזה אחאב לא היו מאונר טוב - ולזה בא אחאב והכליע תירוץ זה בתוך קדושתו ואמר לוותא דמשה לא נתקיימה דאלו משה אחר וסרתם ועבדתם אלקים אחרים ועבר את הכתוב ולא יהיה מטר וההוא נכרא ארץ על כל תלב ותלב ע"ז ולא שבק ליה מטרע לתיוול מיסנד ליה בלומר מריבויו הנשמי' שהיו בתכלית הדיבוי וכמו שפרש' ורבויו נשמים כאלו ע"כ הם ע"ז של הקב"ה דכל דבר שהוא על ידו הוא כסופע גדול וכיון שהוא על ידו הם מאונר טוב ומשום הכי משקה על ידו לפי שפתח זה דלונר טוב לא נחסר לשליח ואם כן נמצא דקבלת משה לא נתקיימה שהרי אנו רואים שאפי' בזמן שעובדים ע"ז יורדין הנשמים מאונר טוב - ואלוהיו זכור לטוב הבין כונתו של אחאב ואמר לו הו' ה' אלקי ישראל אם יהיה הנשים האלה של ומטר כי אם לפי דברי ואם כן ע"כ שלא בטובתך תריך אתה להודות שנשמים הללו אינם מאונר טוב שהנשמים של אונר טוב כבר נעצרו משני קללתו של משה דאי אמרת כשלמח דנשמים הללו אינם מאונר טוב כיחא שאני עונר אותם ולוקח המעכה בידיו וכמו שאמרנו יהבו ליה אקלדא דמטרא לפי שנשמים שאינם מאונר טוב מפתח שלהם נחסר לשליח אבל כפי דבריך שאתה רונה להכריח מנד דכיו הנשמים שנשמי' הללו הם מאונר טוב איך אני עונר אותם ולוקח המעכה בידיו והלא מפתח דנשמים דלונר טוב לא נחסר לשליח כדכתיב ופתח ה' לך את אונרו הטוב באופן שקושת הראב"ד ודברי אליהו זכור לטוב הם שפה אחת ודברים אחרים -

ועל

פי' הקדמה זו יובן מאי דאמרנו בסוף פרק חלק דרש' ההוא נבילאח קמיה דרב חסדא משל דאלוהיו למה דדבר דומה לנכרא דטרקיה לנליה ואכדיה למסתחיה ע"כ - ועירט רש' דטרקיה לנליה שגנר שער שלו ואכדיה למסתחיה כך עשה אליוהו נטל מפתח של נשמים שהיה הסער ולבסוף אבד מפתח של נשמים שלא נפתח הסער על ידו דכתיב לך הראה אל אחאב ואתנה מטר ולא כתיב ופת' מטר ע"כ - ויש לדקדק דמה הפרש יש בין אומריו ואתנה מטר לאומריו ופת' מטר והלא אפילו אם היה אומר ופת' מטר הנותן מטר על פני ארץ הוא הקב"ה דאלוהיו איך לו אונרות מטר ועוד דע"כ הונרך התקום לאלוהיו שיהיה הדבר ברובו כדי שתקיים שבושתו שאמר חי ה' אם יהיה הנשים האלה של ומטר כי אם לפי דברי ואם לא היה הדבר ברובו אלא יתא' היה בא לדי שבושת שקר וא"כ נמצא שהסער נפתח על ידו דאלוהיו ואם כן הוה ליה למימר לך הראה אל אחאב ופת' מטר - אך עם מה שאמרנו כיחא דמה

שגנר

שענר אליהו היינו מפתח של נשמים שאינם מאונר טוב לפי שהנשמי' שהיו מאונר טוב איך בידו דאלוהיו לפי שאלוהו מפתח לא נחסר לשליח וכשאמר לו הקב"ה לאלוהיו לך הראה אל אחאב ואתנה מטר כונתו הייתה שאין לו כורך במפתח שהוא בידך להוריד נשמים לפי שהיה רונה להוריד נשמים מאונר טוב שהוא בידו של הקב"ה והוא שאם ואתנה מטר דומה למה שאמרנו שארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו מדכתיב הנותן מטר על פני ארץ הכי כפי מדקאמר ואתנה מטר הוא בעצמו והיינו מאונר טוב וטעמא דמלתא לפי שגפה התקום שכוונתו פעולת' שיעשה אליוהו בהריגת כהני' הכעל יחזרו ישראל בתשובה ויעשו כולם פ"ה אחד ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים וכיון שהם עושים רגובו של תקום הנשמים יורדים מאונר טוב וא"כ נמצא שלא הונרך התקום למפתח שלקח איהו בשבושתו והיינו דאמר שדומה איהולנכרא דטרקיה לנליה ואכדיה למסתחיה ה"כ חשיב כאילו נאבד מפתחיה דאלוהיו שהרי לא הונרך התקום למסתחיה דאלוהיו : והנה לכאורה יקשה למה שאמרנו לדעת רש"י דאמרנו ואתנה מטר רונה לומר מאונר טוב שהוא על ידי הקב"ה שלא נחסר מפתח שלו לשליח וחוקנו ורועותיו מתאי' דאמרנו דאי' משקה אותה הקב"ה בעצמו וילפינן לה מדכתי' הנותן מטר על פני ארץ דהא כתיב ונתתי מטר ארצכם בעתו ואמרנו בספרי ונתתי אני בעצמי ולא על ידי שליח אימתי ארצכם ולא בשאר הארצות וקרא תיירי בזמן שישראל אינם עושים רגובו של תקום וכדאמרנו בפ"ו דברכות אמר ר' שמעון בן יוחאי בזמן שי"ט עושים רגובו של תקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים ובזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום מלאכתו נעשית ע"י עצמך שנאמר ואספת דגנך ע"כ הרי דמוקינן לקרא דואספת את דגנך בזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום ואם כן היכי קאמר ונתתי מטר ארצכם והלא כבר בדרנו דבזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום איך הנשמים יורדים מאונר טוב -

וקודם

כל דבר יש לתמוה בסוגיא זו דכדכתיב דהיכי מוקמינן לקרא בזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום והרי בתחלת הפרשה כתיב והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם וגומר ואם כן איך לך עושים רגובו של תקום גדול מזה וכבר תמחו המפרשים בקושיא הלזו - ועוד אני מדקדק דכפרסת שמע כתיב בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ואלו כפ"ה יהיה אם שמוע כתיב בכל לבבכם ובכל נפשכם ואלו בכל מאדכם לא כתיב - והנה לפי פשטן של דברים א' אומר לומר עם הדין דאמרנו בפרק ב' דפסחים תניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מנופו לכך נאמר בכל מאדך ולפי זה כפרסת שמע שהיא אזהרה ליחיד אינטריך לומר בכל מאדך לפי שאפשר שימצא איזה יחיד אשר לבו בל עמו וחביב עליו ממונו יותר שנופו לכך נאמר בכל מאדך אבל כפרסת והיה אם שמוע שהיא אזהרה לרבים לא יתכן שרבים יוכלו כסברא זאת הנפסדת שיהיה ממונם חביב עליהם יותר מנופם ומשום הכי לא אינטריך לומר בכל מאדכם דכיון דכתיב בכל נפשכם מכל שכן בכל מאדכם אך לפי דרכינו יובן באופן אחר - עוד יש לדקדק דמה שסיים הפסוק ונתתי עשב בשדך לכהתקן ואמרנו בספרי עשב בשדך שלא מטרע להביא עשב מן המדבר וכבר הביא רש"י דרשא זו בפירושו והוכרחו לזה מפני שאררבה יותר טוב היה שבעדה שלי שהוא זורע בו זרעים ואילנות שלא יזכר עשב לכהתקן אלא עשב הכהתה יביאי איתו מתקום שאינו בר זריעה לזה הונכרו לומר שגם זה בכלל דרכם שלא יהיה להם

שורה

בחי' • אך לפי אותה סוגיא דמנחות נראה דפשיטא דמי סאנו
אוכל פירותיו טבלין אינו מכרוו עליו לשכח אבל הכא מיירי
דמי סהיה יכול למצא טנדקי כדי ליפטר מן המעשר ואינו עושה
וכבר נתבאר כמה כאמרו גזיה מטום בעלי כוסין טעמיה סיס
לו קרקע' הרבה הם על זמנא ומקם טנדקי ליפטר מן המעשר
וכבר נתבאר גם כן בכל דבר טהור פרהסיא זילא ביה מלמא
לעטיר לבקש טנדקי כדי ליפטר מן המעשר אבל דבר טהור
בגנא נחמד העטיר דמקם טנדקי ליפטר מן המעשר ועל זה
אמר רבי יוחנן דעטיר דדרבו לחוס על רוב טעפרותיו ומעט
פירותיו בגנא דלא זילא ביה מלמא והיה יכול לבקש טנדקי
לפטור פירותיו על זה הקב"ה מכרוו עליו לשכח ואומר ראו
בריה סיס לי בעולתי דאף טהור עטיר והוא בגנא דלא זילא
ביה מלמא פשיטא הכי אינו מקם טנדקי לפטור פירותיו אלא
אדרבה מחייב אותם במעט ומעט פירותיו ודכתיבנא •

והנה כדון זה המירוה נהני דפוטור מן המורה נחלקו בזה
אבות העולם דכונת הטור הוא טזא לא נאמר אלא
בישראל שמכר פירותיו לנוי אף לאחר שהביאו שלש ומרחם גוי
בפטור מן המעשר אבל גוי הממרח פירות ישראל שלא מכרם
לנוי לא נפטרו אף הרמב"ם ז"ל חולק בזה וס' דאף גוי הממרח
פירותיו של ישראל שלא מכרם לנוי נפטרו מן המעשר וכמבואר
בדבריו כפ"א מהלכות תרומות י"ע • וראיתי להרב בעל בית
חדש טרנה להכריח סברת הטור מהא דאמרינן בזמן שישראל
עושים רבנו כל מקום מלאכתם נעשית על ידי אחרים אלא
משמע דכל מלאכתן נעשית ע"ז גוים ואין בזה טום נד לפוטורן
מתרומות ומעשרות ולידי לא קשיא כלל להר"ם מסוגיא זו חדא
דע"כ לא קאמר הר"ם דאף בפירות ישראל מירוח הנוי פוטור לא
בגוי הממרח ברשות ישראל אבל בגוי הממרח שלא ברשות יכרא
אף הר"ם מודה דאינו פוטור ויש בזה אריות דברים אין כאן
מקומם וכבר פיר' דר"ק בראש דועמדו ודים דהיינו מעמלן וא"כ
לא נפטרו פירותיה' המעטער ועוד דאחי דפוטור אינו לא מירוח
שהוא א' מהמלאכות אבל טאר המלאכות דהיינו חדש וזרע וקצר
ועמר ודס וצירד וטון והרקיד כל אלו אינם פוטרים מהמעט
ואם כן הא אינטריכו הניים טיעטו לנו מלאכות אלו •

ומעתה נבא לבנות הכתוב על פי סגדת הרמב"ם ז"ל והיה
אם שמוע טעמיה אל מנזיה וגומר אהבה את ה'
אלהיכם בכל לבבכם וכל נפשכם טחם דריקים אבל בכל
מאדכם לא קאמר לפי סכמאמס אין להם אהבה ולא טח' טס
בהם עון אטד טחא אלא טמבקים טנדקי ליפטר מן המנזיה
בטביל ממונס וכהיהא דאמרינן תם דמכניסים פירותיהם דרך
גנות וקרפיסין כדי לפטורו מהמעטער בטביל כהמים על ממונס
לזה אמר ונתתי מטור ארבעם עתו כלומר אל יעלה בדעתכם
טיגרו הסמים מלהוריד מטור וכהיהא דאמרינן בס' דתעניות
אמר רב חסדא אין הנסמים נעגרו' אלא בטביל ביטול תרומות
דמעכרות טנאחר ביה גם חוס וצולו מימי טלג ונתא דבי רבי
יפתעל בטביל דברים טניויה' אטכס בימות החמה ולא עשיתם
נזלו וטכס מימי טלג ע"כ • וזהו בא הכתוב לומר דהא לימא
דהם מיירי במי טחויב פמעט ואינו פטריסם אבל במי טעוס
טנדקי כדי להפטור מן המעטער אינו בכלל סוג זה ואין הסמים
נעגרים מלהוריד מטור בטביל זה ולזה אמר ונתתי מטור ארבעם
דמלמד טחין הסמים נעגרים זאת ועוד אינו כותן המטור טהור
מאונר טיב טאינו נמסר לפליח אף דעז מה אעשה לך ואספת
דינג טלא חתן לך אותה ברכה דועמדו וזים טחוך אתך לך
זרים טהיו עובדי' אותך להנניח לך מחבולה אחרת כדי להפטור
מן המעשרות דסייגו טעטלח איתם טיעטו המירוח כדי שיפטר
דככלמא

טורה לילך למדבר להביא עטב לכהמה • ונתתני דאם כן אין
כדר לפסוק זה דמחללה כתיב ונתתי מטור ארבעם עתו טהור
בזמן שישראל נדיקים וכמבואר ואחר כך כתיב ואספת דנגך
דמיירי בזמן טחין ישראל עושים רבנו טל מקום ואחר כך חזר
הכתוב ואחר ונתתי עטב בטדך טכפי דברי רז"ל מיירי בזמן
שישראל עושים רבנו טל מקום טכטיים הכתוב כלא יטרו
לילך למדבר להביא עטב לכהמה ואם כן הכתוב מיירי במלך
והדיוט ומלך •

ונראה דיוכן עם מאי דכתבו התוספות סס דהאי דאמרינן
דקרא דואספת דמיירי באינם עושים רבנו טל
מקום לעולם דמיירי בעושים רבנו אלא טאינו עושים רבנו כל
כך ואינם נדיקים גמורים והכריחו זה ממאי דאמרינן כתיב
ואספת דנגי וכתיב ואספת דנגך ומירכו כאן בזמן שישראל
עושים רבנו טל מקום כאן בזמן טחין ישראל עושים רבנו הרי
דדבר תוכרח דמלכות דנגך דמיירי בנדיקים אלא טכטביל
טהינם עושים רבנו כל כך כתיב ואספת • והנה סמוך למאמר
זה אמרינן א"ר יוחנן מטום רבי יהודה בר אלעאי בא וראה
מה בין דורות הראשונים לדורות אחרונים דורות הראשונים
היו מכניסין פירותיהן דרך טרקטין כדי לחייב במעט דורות
האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך גנות והלכות כדי לפוטורן
עו המעט דא"ר יוחנן טחין הטבל מתחייב במעט עד טיראה
פני הבית דכתיב בערתי הקדש מן הבית ע"כ • ולפי זה מאי
דאמרינן דהך אינם עושים רבנו דמיירי בנדיקים הכונה היא
דמבקים טנדקי כדי ליפטר מן המנזיה כגון זה דמכניסין
פירותיהם דרך גנות כדי לפוטורם מן המעט דאף טהדין כך
היה דכתיב בערתי הקדש מן הבית מ"ח אין טסק טחין זה רבנו
טל מקום דודאי רבנו טל מקום הוא טתחייבו במעט כדי
טטביל חלקם הכהני הלויים טהם ממרתיה' ה' וכדאמרינן בס' המכלת
דמלאכה אטכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא אחר ליה קטינא
קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיומא זינית מה טהא עליה
ואצרי דהכי קאמר ליה טנדקי למיפטר נפטך מניגית הרי טחך
טהדין כן הוא דסדינא בקייטא וסרבלא בסיומא פטורים מן
הניגית מ"ח אינו מן הראוי לבקש טנדקי ליפטר מתנות הטם
טתרי מלכת דמתנא מנות זינית טמע טינה דרננו הוא טנקיים
מנות זינית והטבקס טנדקי ליפטר מתנות קרא אינו עושה
רבנו טל מקום והטבקס טנדקי לקיים מנות ה' נקרא עושה
רבנו טל מקום וכבר האריך בזה הרב בעל העקידה זכנא ככל
אמר אמרנו י"ע • ובפ' דמנחות אמרינן דדבר טורה מירוח
הנוי פוטור מן המעטער אלא דמכמים גזרו דמירוח הנוי לא יפטור
גזרה מטום בעלי כוסין ופרטן בעלי כוסין טים להם קרקעות
הרבה וחטים על רוב המעטרו' ויתגזרו לגוים ויתרחבו ומפקע
מתעטער • והקטו לזה חי הכי גבי חלה נמי ליגזור דלגזול גוי
לא ליפטר מטום בעלי כוסין ומירכו חלה אפטר דאפי לה פחות
מה' רביעיס והקטו תרומה נמי אפטר דעבוד כר' איטעוה דאחר
מגרים אדם על טבוותו ומכניסה בתוך טלה ומירכו תם
פרהסיא זילא ביה מלמא טכא בגנא לא זילא ביה מלמא •

ובזה יוכן מאי דאמרינן בפרק ערבי פסחים אחר ר' יוחנן
ג' הקב"ה מכרוו עליהם בכל יום על רווח הדר בכרך
ואינו חוטא ועל עני התחורר אבייה לבעליו ועל עטור המעטער
פירותיו בגנא ע"כ ופירש דס' מכרוו עליהם לטבחה ע"כ • ויש
לפתור מלמא אין הקב"ה מכרוו על העני המעטער פירותיו ועוד
דמה טכא הוא זה המעטער פירותיו בגנא ואינו אוכל טבלין
טהם מתייה עדי טמים ואם כן מי טיס לו ערלה וכלאו הכרם
ואינו נהנה מהם יברונו עליו ואם כן כל היום כולו כרווח קרי
בחי' •

לכסלמא העושים רצונו של מקום שאינם מתקשים טנדקי להפטר מהמעט' אני נותן להם זרים שיעבדו אותם לפי טעם ידי הזרים יעשו מלאכות אחרות אבל המירוץ יעשו אותם בענחם זכרתי בנא ועוד אעשה לך זכות עשב בסדך וגם זה עונש כיון שאתה מבקש טנדקי להפטר מן המעשר שאם היה העשפ נמדבר ולא בסדך היה לך תחולה אחרת להפטר מהמעשר דהיינו מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ולא הוא בסיפא לך מלתא לפי שהיה לך טענה כיון שאין לי עשב בסדי מי יוכל לטרוד במדבר לבקש עשב לכך אחר ונתתי עשב בסדך דהשתא כסיפא לך מלתא טובא מאחר שיש לך עשב בסדך למה אתה מכניס תבואתך במוץ שלה באופן דכל הכתוב הזה מיידי בחד נוונא דהיינו שהם נדיקים אלא טעושים טנדקי להפטר מן המעשר והקב"ה מפר מחשבות ערותים לכלתי טעמינה ידיהם תוסיף אבל לעולם הם עובדים את ה' כל לבבם וככל נפשם ומס'ה אחר ונתתי מטר ארנכם דהיינו מאונר טוב שלא נמטר מפתח שלו לסליח •

ובזה

יוצן מאי דאמרינן בפ"ג דתעניות כשאמרו לחוני המעגל שיתפלל שירדו גשמים וענ עונה ועמד צתוכה ואמר לפניו רבונו של עולם בניך סמו פניהם לפניי כאני ככן בית לפניך נכבד אני בשמך הגדול סמיני זו מלאך ע"ד שתרחה על בניך כו' וירדו לכסוף גשמי רגון ברכה וגדבה כו' וכלה לו שמעון בן טטח אלמלא חוני אתה נזורני עליו כדוי שלא היו שנים כסני אליהו שמתחתים של גשמים בידו לא נמלא סם שמים מתחלל על ידך ע"כ • ופרש' שאם אליהו היה נכבד שלא יהיה מטר ואתה נכבעת סמיני אתה זו עד שירדו גשמים נמלא סם שמים מתחלל דזה או זה באים לידי טבועת סוא ע"כ • ויש לדקדק דזה אינו נקרא חילול סם שמים ולא היה ליה למימר לא נמלא שאלה שאלה מכם בא לידי טבועת סוא • עוד יס' לדקדק בדברי שמעון בן טטח דאמר אלו היו שנים כסני אליהו דמה ענין הסנים לכאן לא היה ליה למימר לא או אדם כאליהו היה נכבד לא נמלא סם שמים מתחלל אך כפי דרכינו אתי שפיר דאליהו המפתח של גשמים שלקח לא היה מאונר טוב לפי שמפתח של אונר טוב לא נחסר לסליח ואם כן הפטר היה למקום לקיים טבועת סמינה ויפלא כשביל חוני גשמים מאונר טוב טעל איתו אונר לא היה יכול אליהו ליטבע לפי סאותו מפתח לא נמטר לסליח אך טענת שמעון בן טטח היא אלו שנים כסני אליהו שהיה יוכוח כיון שאבד ואליהו דאחב היה רונה להכריח דלטותא דמסה לא נתקיימה מטענת ריבוי הנשמי' והיה רונה לו' שהנשמי' שבזמנו היו מאונר טוב וכמו שאמרנו ואליהו סכל מחשבתו זאמר כנתקיימה קללת משה והנשמים שבזמנו לא היו מאונר טוב והכריח הדבר ממה שלקח מפתח של גשמים ואם כן אם היה מוריד גשמים מאונר טוב כשביל טבועתו של חוני נמלא סם שמים מתחלל שיחזיק אחבב בסבתו שיאמר דקללתו של משה רבינו לא נתקיימה ואותם הנשמים שבזמנו הם מאונר טוב וראיה לדבר שלא הועיל טבועת אליהו לפי שהיו מאונר טוב ואותו המפתח לא נחסר לסליח ואין לך חילול ה' גדול מזה •

או

כאמר באופן אחר על פי דרכו של רש"י שפירשתי דנמלא סם שמים מתחלל הוא כאחד מהם היה בא לידי טבועת סוא ונדקדק עוד בזה כאמר **למען** בן טטח אכל מה אעשה' שאתה כבן המתחטא לפניי אצוי ועושה לו רצונו דאם חוני המעגל היה חייב כדוי למה כשביל תוארים הללו נמכס מלגדותו ואם כונתו היא דלפי שהיה אדם גדול לא רנה לכדומו וכדאיתא בספרא אלו מנלחין אחר ר"ל מ"ה ספרה אין מנדין אותו כפרהסיא שנאמר וכל יצו' לא היה לו לומר אלא אכל מה אעשה' שאתה אדם גדול

כתורה א יב

במרה וכדאמרינן נהירו לך הני שמעשתא ככספי חוני המעגל ועוד דלכנע' אומרי' לו הכבד ושב ככיתך וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל • אבל כדאם שכונתו של שמעון בן טטח היא לפי שמנינו שכניסרסא אינם עושים רצונו של מקום אין הנשמים יורדי מאונר טוב ולזה אחר אלו שנים כסני אליהו שנמנעו הנשמים מאונר טוב ומפתח של אונר אחר הוא ביד אליהו לא נמלא סואחד מכם בא לידי טבועת סוא דאי אחרת כשלמא טלא היו הנשים כסני אליהו שנמנעו הנשמים מאונר טוב היו יכולים להתקיים כ' הסבועות דכשביל חוני היה מוריד גשמים מאונר טוב אבל אלו שנים כסני אליהו אחד מכם בא לידי טבועת סוא אבל מה אעשה' שאתה מתחטא לפניי המקו' ועושה לך הנגזר כבן המתחטא לפניי אצוי ועושה לו רצונו סכל מה שסואל מאביו נותן לו הוליכיו לרחוק בחמיו ועושה לו שוטפני בנגוז ועושה לו תן לי' אנושים ונותן לו וגם אתה לפניי המקום כל מה שאתה רונה נותן לך שאפילו היו שנים כסני אליהו וקיימה רונה שירדו גשמים מאונר טוב היית מורידם וכיון שאתה יודע בעצמך שיש לך מעלה כזו סכל מה שאתה רונה המקום מקיים דברך נמלא שאתה בטוח כשנכבעת שאפילו שנים כסני אליהו לא היה סוס אחד מכם בא לידי טבועת סוא • ושמעון בן טטח ידע כל זה מהמעשה שאירע סבתהלה נענה חוני והתחילו הנשמי' שנטפין ואמר לא כף סלתי אלא נשמי בורות שיחין ומערות והתחילו ליהד בועץ וזמר ואמר לא כף סלתי אלא נשמי רגון ברכה וגדבה שהם גשמים מאונר טוב • הרי שאף סבתהלה לא ירדו גשמים מאונר טוב מכל מקום היה חוני כבן המתחטא לפניי אצוי סכל מה שרונה נותן לו אף חוני לא רנה בגשמים שאינם מאונר טוב אלא בגשמים שהם מאונר טוב שהם גשמי רגון ברכה וגדבה ועושה המקום רגון נמלא שחוני הוא בטוח שאפילו שנים כסני אליהו אין אחד מכם בא לידי טבועת סוא • והו' סלחו לו בני לספת הנזית עליך נאמר ותנור אומר ויקם לך ועל דרכיך ננה אור ע"כ • ומנינו שהנשמים נקראו אור כדאמרינן בפ"ק דתעניות א"ר אמי אין הנשמים נעפרים לא כשביל גול שנאמר הן על פנים כס' אור ואין אור אלא גשמים שנאמר יפץ עליו ענן אור • וכונת דמלבד דתנור או' ויקם לך יתר ע"כ על דרכיך ננה אור כלמי' שהנשמי' באו כפי דרכיך שאתה עושה רצונו כל מקו' כלומר שפאו הנשמי' מאונר טוב ולא כפי דרכיך רדור אלא על דרכיך ננה אור דהיינו גשמי רגון ברכה וגדבה •

הלא

מעשה עת האסך ואסימה עיני למאמר הקודם הוא אחר גדול יום הנשמים כאפילו ישועה פרה ויבה בו ופרש' מליני זכות ככנסין לפייו פיום הנשמים שזכור לי' שועה מתוך שעת רגון הוא • הרי בהדיא שגם הנשמים הוא שעת רגון • ואיכא למידק מהא דאמרינן בפ"ו טוערין דף ל"ב בבא לא גזר תעניתא ביומא דטיבא מטום שנאמר ככוח בטנו לך מעבור מפלה וכבר עמד על זה הרב מהר"ם ופה סדה פראסית פרשה ז' ס' ד' ד"ה סהיא ותירץ דיש לחלק דתם בענין לחוד בלא גשמים • ואפטר שזהו כונת הכתוב באיוב ס' ל"ח הפדים לטב קולך ושפעת מים פתסך ודוק •

דרך הערבה דרוש ב"ב

בבילהא

פרשת ותרד ואל ואתם תהיו לי מחלכת כהנים כביכול איני מטימד ואיני מכליט עליכם אלא אני וכן הוא אומר הנה לא יגום ולא ישן שומר ישראל •

מארהבת

ה' ישראל לסגולתו לפיכך הרבה להם תורה דרכיה דרכי כועס וכל נתיבותיה שלום כיכול הכתוב

I 3 L

דרך הערבה דרוש בב

הכותב מדבר והיבוא דמכירת אונס רחמנא פטריה לא יחשוב הלו
עון והנה עיניכם הרוחות שישראל באים בטענה חזקה באומרים
אונסים היינו וכדאמרינן במסכת נכת דף ס"ט וזל ויתייבכו
בתחתית ההר א"ר אבדימי בה חמא מלמד טעפה עליהם את ההר
כניגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו
טס תהא קבורתכם אחר רבי אחא בר יעקב מכאן מודעה רבא
לאורייתא * ופרש"י מכאן מודעה רבה טאם יומינא לדיון למה
לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יס להם תשובה שקבלוה באונס *
וכתבו המוססות והא דאמרינן בכדריים סכרת משה כרית עם
ישראל על התורה ועל המצוות והטעמים על כך אומר ר"ת דעל
פי הדבר היה והיו כפעל כרחם ע"כ * ודבריהם באו סתומים
דנתי דע"פ הדבר היה מ"ת לא אנס אותם באותה טעה בטום
אונס כלל וליבא לחומר דנותר ה' חשיב אונס מאחר טאם אינא
מקיימים גזרתו לא יפלא מה' דבר להחזיר העולם לתמו וכו' *
שהיו מהסוגיא מוכח דע"כ לא קאמר רב אחא מכאן מודעה רבה
לאורייתא אלא מטום דשמעיה לר' אבדימי שאתר טעפה עליהם
ההר כניגית הא לאו הכי איך כאלו אונס ואם כן בערבות מואב
טלא כפה עליהם ההר ליבא אונס כלל אף טהיה על פי הדבר :
והנה יס מנדולי האחרונים אל שרפה ללמוד מדברי התוס'
הללו שמי טאכס את חברו על איזה דבר וטוב התירו
מאותו אונס כל זמן שביד האנס לחזור ולאוונסו קדין אונס
הראשון קיים וכל הנעשה מהמשך זה מיקרי נעשה באונס ומה
גם גבי אונס הבא מאת ה' שמתחלה כפה עליהם ההר כניגית
וכתבו אז כחו עתה ובידו היה גם כן בערבו מואב לחזור ולכפות
עליה' כמה הרים ונבעות חשיב שעדין לא ינאו מאונסם הראשון
ומה שקבלו בערבות מואב חשיבי אונסים * אך מהריק"ו בשרש
ס"ג חלק עליהם ואמר טאין מדברי התוס' הללו ראיא לדבריהם
דטאחי מעשה בני אדם דאפשר לומר דאע"ג שמתחלה בא עליו
מנד האונס עתה ימלך ולא יעשה עוד באונס טעוטינ ונמלכין
וא"כ אף על פי שהאונס הראשון קיים כיון טעכטו לא אנסו לא
חשיב טעפה באונס * אבל גבי הקב"ה כי לא בן אדם הוא
וימתנס כדי טנאמר בתחלה היה עומד בדעת אחד ופתא עומד
בדעת אחרת כעובדי בני נשא דעבדין ומתמלכין כל שמתחלה
כפה עליהם ההר כניגית וכתבו אז כחו עתה כל הנעשה אחר
האונס הראשון חשיב אותו מעשה טעעשה באונס אלו דבריו אל *
ובזה נכיו טני כתומים הבאים כאחד לא איס אל ויכזב וכן
אדם ויתנסס יהוא אחר ולא יעשה ודבר ולא יקיימה
וגו' לא הביט איך ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו
וגו' * והנה חקלים תרגס דלאו כעובדי בני בטרא דאיכון
גורין למעבד ותייבין ומתמלכין כלומר טהב"ה אינו חוזר בו
ממה שאמר לעשות * ובסיפיה דקרא דכתיב יהוא אחר ולא
יעשה תרגס יהוא אחר ועביד וכל מימריה מתקיים * ויס
לדקדק מי בקס זאת תבלעם לטבח ולהלל לה' טאינו חוזר בו
ממה שאמר לעשות ויס דכל מימריה מתקיים דכל מה טהוא
רופא לנשטת עושה ומי לא ידע בכל אלה * עוד יס לדקדק כמה
טאח"ל הביט איך ביעקב ופרש"י אל לא הביט הב"ה איך שביעקב
כטהם עובדי * על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתכוון באיניות
טלהם ה' אטיו עמו אפילו מכעוטינ ומתרין לפניו אינו וז מתוסס
ע"כ * דלמה ה' נשטא פנים לישראל ואינו מדקדק אחריהם כטהם
עוברים על דבריו *
הנה בתחלת נבואה זו כתיב ויקחהו טדה זופים אל ראס
הפטנה ואמרו ר"ל קוסס גדול היה בלק ראה פרטה
גדולה טעתייה להפך טס והיינו טמת טס משה דבינו והוא לא
ידע זה אלא ראה הפרנה וטכור טעתידין ישראל טס לחטוא

ורנה סיקללס טס בלעס כדי טתחול עליהם הקללה ולזה בא
בלעס ואמר לו טאיך לו טוס טועלת ממה טעתידיס לחטוא לפי
שיטרא אפי' כטעוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם והטעם
הוא לפי טיס להס טענת אונס וכמאמר רבי אחא מכאן מודעה
רבה לאורייתא * וכי יתיאם הדור קבלוה בערבות מואב וטס לא
אנסו ולא אחר להס קוס דבר ואף טהיה בידו לאונסם כבתחלה
מ"ת הא ק"ל דכל טלא חזר ואנסו לא חשיב אותו מעשה טעעשה
באונס * לזה אחר דאיך הנדון דומה לראיה לפי טלא איס אל
ויכזב וכן אדם ויתמלכין כלומר דלאו כעובדי בני בטרא דאיכון
גורין למעבד ותייבין ומתמלכין יהוא אחר ולא יעשה ודבר ולא
יקיימה דכל מימריה מתקיים וכתבו אז כחו עתה ואם כן אפילו
מה שקבלו בערבות מואב חשיבי אונסים טאם לא היו מקבלים
היה כופה עליהם כל הרים ונבעות טעעולס ואם כן לא ינאו
מאונסם הראשון וחשיבי אונסים * ואם כן הנה כדך לקחתי
וכדך ולא חשיבנה כלומר לא חמינע עמי מלברכס בטביל מה
שאמר ראה טעתידין לחטוא בראש הפטנה לפי טלא הביט איך
ביעקב ולא ראה עמל בישראל אפילו בטעה טהם עוברים על
דבריו אינו מדקדק אחריה' לפי טהם אונסים וכמו טחולק הרב
מהריק"ו *
והנה כל זה כפי דברי ר"ת טהביאו התוס' ס' אך מהרדכי
במס' טבועות כתב טרי הקסה קויטא זו אהא דאמרי'
הדור קבלוה בימי אסטורוס דאמאי לא קאמר הדור קבלוה
בערבות מואב ומירך דהתם נמי היו ירחים מקב"ה טלא יכניס'
לארץ טהיה להס להכנס לאלתר ע"כ * ונראה טכונת רי' באומרו
טהי' להס ליכנס לאלתר הוא מפני טהקסה לו דעדין לא הועלנו
כלום בתירוך זה טהרו לא אחר להס ה' גיבריות מואב טהם לא
יקבלו התורה טלא יכניסם לארץ אלא טהם אחר להס סיקבלו
את התורה ואם כן איך כאלו אונס * לזה בא רי' ואמר טהיה להס
להכנס לאלתר כלומר כיון דאמר זה היה בסוף הנבול טהיה להס
להכנס לאלתר וזו בא משה ואמר להס מפי ה' סיקבלו התורה
היה ליה כאלו אחר להס בפירוש טאם אינא מקבלים טאינו
מכניסם לארץ *
והנה מהריק"ו בטורס קס"ז הקסה על דבריו רי' הללו דמה
טלא היה מכניסם לארץ לא חשיב אונס דמניעת
הטובה לא חשיבא אונס ולא חשיב אונס אלא אם עושה עמו
דעה : והביא ראיא לדבריו ממה טענעט דקדיהו כמה טנשאל
על הטבועה טהטקיינו טכוכדנגר והכתוב טנגרו באומרו ובוה
טלהפר ברית והא אמרי' טכטביל טנשטע לו דקדיהו לנכוכדנג'
הוטיאו ממאסר טהיה חכוס בבית האסורים ואם איתא דמניעת
הטובה חשיב אונס אם כן היתה טבועת דקדיהו באונס טהיה ירא
טאם לא היה נשבע לו לא היה מוניא אותו ממאסר אלא ודאי
דככה"ג לא חשיב אונס כיון טאינו עושה עמו דעה כי אם נמנע
מלהטיב לו ואם כן איך חשיב אונס מה טלא היה מכניס' לארץ *
ותירך טראה למחר'ס אל טהבי' דבריו רי' הללו בזה האופן
טהנוסים היו על פי הדבר משהד טלא יביאם לארץ ישראל וטלא
יניעם במדבר * וקסה דלמה הוסיף מחר'ס על דבריו רי' כי
פחד טלא יניעם במדבר והלא חייב אדם לומר בלשון רבו אלא
ודאי מטום כר הוסיף מחר'ס פחד דכמא יניעם במדבר מטום
דאם לא היו ירחים אלא טמא לא יכניסם לארץ ישראל לא חשיב
אונס כיון טלא היה כי אם מניעת הטובה כלומר טהיה הקב"ה
נמנע מלהטיב להס אם לא היו ממלאים אמרו לישבע על קבלת
התורה ומטום כך כתב חטסת דטמא יניעם במדבר טהיה אונס
משהד העונס טהיה מוטל עליהם טורח שדרך ולהג הרבה
ויניעת בטר *
ורנה

וכתב

עוד מהירק'ו דאף לפי גירסתנו בדברי רז' דלא קאמר אלא שהיו יראים שלא יכניסו לא' זל דשאני התם שכבר נתנה להם תורה וירושם היא להם מאבותיהם ועליהם נאמר וטעם אשר אמרתם לנו יהיה והבאתי אותם וגו' ואם לא היה מכניסם לא' היה חסיד אונם דפטיטא דמי שהוא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו דחטיב אונם וה"ל היו כאלו היה הקב"ה נוטל מהם מה שזכו בו כבר והיינו דקאמר רז' שהיה להם ליכנס לאחור כלומר והיו כאלו זכו בו כבר ומסוס הכי חטיב אונם עכ"ל הכלל העולם בידיו מתורתו של מהירק'ו זל דאי דחטיב ישראל אנוסים במה שקבלו התורה בערבות מואב באלה ובשבעה היינו מטוס שהיו ישראל מוחזקים בארץ ישראל ואם כן חטיב אונם מה שלא היה מכניסם לא' והנה סברא זה שכתב מהירק'ו שארץ ישראל מוחזקת היא בידם לא נכלאת היא ולא רחוקה היא וכבר הארכנו בזה לעיל בדרך הקדם דרוש ד' להוכיח בראיו' מכתב דוכתי שאברהם וכה בחו' מטעה שנתנה לו ואחר לו ה' לורעך נתתי וגו' וע"ס *

ומ"ב

כל דהרשב"א ומהירק'ו פליגי אהדדי שהרי כתב הרשב"א אהא דאמרינו מכאן מודעה רבא לאוריתא וא"ו אצ"כ הדר קבלה בימי אחרונות והקטו וכו' מה קבלה זו עושה מסופו של עולם לתחלתו אם קודם אחרונות לא היו מזויין למה נענשו ואם נאמר מפני טעברו על גזרת מלכס א"כ בטלה מודעה זו * ותי' דמתחלה אע"פ שהיה להם מודע' מכל מקום לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקיימו התורה כמו שמוסרם בתורה בכמה פרשיות וכתיב ויתן להם ארצות נויס בעבור ישמרו חקיו והם ענמם בתחלה לא עכבו בדבר כלל ולא אמרו במודעה כלום כאלו ברטון נפטם מענמם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונסת' ולפיכך כשעברו על התורה עמד והגלם מהארץ משגלו יש מודעה על הדבר דכתיב והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כנוים ולפיכך חזרו וקבלה בימי אחרונות עכ"ד * למדנו מתורתו של הרשב"א שקודם שגלו לא היה להם טענת אונם ומודע' אף שהיו אנוסים מוסר דא"י קרא דמלתא לא ניתנה להם הארץ אלא כדי שיקיימו את התורה *

ועל

פי זה יתבאר אחר רז' פ"ק דחגיגה דף ו' זל דמוז' דמעה ותרד עיני דמעה כי נסבה עדר ה' אחר ר"א ג' דמעות הללו למה אחד על מקדש ראשון ואחד על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומם ואיכא דאמרי א"ל ביטול תורה והקטו בשלמא ל"ל על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נסבה עדר ה' אלא למה דאמרי על ביטול תורה מאי כי נסבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומם איך לך ביטול תורה גדול מזה ע"כ : ויש לדקדק דנהי דכסיבת הגלות הם מתבטלים מת"מ מ"מ אחאי לא קאמ' קרא בדיח' על ביטול תורה * אך על פי דברי הרשב"א אחאי שפיר דביון שגלו ישראל איך לך ביטול תורה גדול מזה דעכסו יש להם טענת מודעה לבטל את התורה *

וז"ה

ענמו כוכב הכתוב באומרו טבניו בארץ שעריה וגו' מלכה וסריה כנוים איך תורה שתיבות איך תורה איך להם מויבו * אך במה שכתבנו הדברים בפסטו מדברי המקונן הם דברי האיכא דאמרי דכיון שגלו ישראל איך לך ביטול תורה גדול מזה וזהו שאמר מלכה וסריה כנוים אם כן איך תורה שהרי חזרה טענת המודעה *

ובזה

יובן מאי דאמרינו בפסרי זל ואבדתם מהרה ושמתי את דברי אלה אחר להם הקב"ה אף על פי שאני חננה אחכם היו מזויינין במצות שכשתחזרו לא יהיו עליבש חרשים משל למלך שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה אחר לה

ז

היו מתקטטת בתכטיטון שכשתחזרו לא יהיו עליך חרשים וכן אמר ירמיה הכיבי לך גיונים אלו המצות שישראל מזויינים בהם ע"כ * והקטו הרמב"ן בס"פ עקב שהכתוב שאמר ואבדתם מהרה וכמתם את דברי אלה אינו מחייב בגלות אלא במצות שהם חובת הנוף כגון תפילין וד' ת' ומזוזה ואם כן למה לי טעמא דכדי שלא יהיו חרשים תיפוק לי דכל מצוה שאינה תלויה בארץ נוגעת בין בארץ בין בח"ל * והנה הרמב"ן חז"ל לשיטתיה דס"ל דכל המצות הם משפט חלקי הארץ יע"ס * אך לפי מה שכתבנו מדברי הרשב"א הדברים כפסטן דנהי דכל חובת הנוף נוגעת בארץ ובח"ל היינו בהיות ישראל על אדמתם דאיך כאן טענת מודע' אבל משגלו ישראל יש כאן טענת מודעה ומסוס הכי הוגרף לומר דאף לאחר שקבלו ויש להם טענת מודעה מכל מקום היו מזויינין במצות שכשתחזרו לא יהיו עליבש חרשים *

וז"ה

אנלי כונת רז'ל באיכה דבתי והביאו דמי' בפ' זל שחקו על משבתיה שהיו ישראל כובתין בגולה בשבתות ויש וסומטים בשביעות והיו א"ה משחקים פלוסם ואומרים שוטים בארנכס לא שמתם שבת ועכסו בגולה שמתורו ע"כ * ויש בארנכס לא שמתם שבת ועכסו בגולה שמתורו ע"כ * ויש לדקדק דלמה שחקו האומות על ישראל וקראו אותם שוטים בסביל שזמרים המצות בגולה איכא דבשביל שדאו טענכו על מה שלא קיימו המצות בהיותם בארנכס משוס הכי דוניס לקיים המצות בהיותם בגלות * אך כפי דברי הרשב"א שכתבנו נישא דקושיית האומות היא דבהיותם בארנכס דלא תיש להם שוס טענה שלא לקיים המצות שהרי אף שהיו אנוסים מכל מקו' לא נתנה להם הארץ אלא בעבור ישמרו חקיו ואפילו הכי לא קיימיה עכסו שיש להם טענ' אונם ואיכא מודעה בדבר הם מקיימים אותם נמנא דכל בשר איפכא קא חזלי ומס'ה קראוס שוטים דבמקום חיובם לא קיימו ובמקו' פיטורם קיימו *

ובזה

ככין מאי דכתיב בסוף דצרי הימי' עליה דנדקיהו זיעש הרע בעיני ה' חלקיו לא נכבדו מלפני ירמיה הנביא מפי ה' ונס במלך נבוכדנצר מרד אשר הסביעו סאלקים ופרט' זיעש הרע מהו הרע שלא נכבדו לפני זרמיהו הנביא דמפורס בירמיה ויאמר ירמיהו אל דקיהו בה אחר ה' חלקי הנבחות חלקי ישראל וגו' ויחזן אחטא זה לא חטא אלא ביה אלא שטע' לדברי הנביא מפי ה' ויעבר' על שבועת נבוכדנצר אבל בתועבותיו והנמנא עליו על יהויקים לא הרע לעסו' ע"כ יודברי דר"י הם גמרא ערוכ' פ"ג דמ"ק דף ו' זל זיעש עבד מלך הכוזבי וכי בוכי שמו והלא דקיהו שמו אלא מה בוכי זה מסוב' בעורו אף דקיהו מסונה במעשיו ע"כ ופרט' דק' גמור * ובפ"ג דהוריות דף י"א אמרינו ת"ר הוא שלום הוא דקיהו ולמה נקרא שמו שלום שהיה מושלם במעשיו ופירט דר"י דקיהו נמו' הוא בעל מעשים טובים * ונכלהי פ"ג דערבין דף י"א אמרינו בקס הקב"ה להחזיר את העולם לתאו וזהו מפי' דורו של דקיהו כיון שנסתכל בדקיהו נקשרה דעתו * ובפרק כ"ג דשבת דף קפ"ט אמרינו ועוד דקיהו דקיהו מאי הוה ליה למיעבד ואמרינו תו התם בשטת שביקס אותו דשע' לטעות לאותו דקיהו כו' מכל הכי מוכח דנדקיהו דקיהו גמור היה * ויש לתמוה דבמלכוס כתיב עליה דנדקיהו זיעש הרע בעיני ה' ככל אשר עשה יהויקים * והא דאמרינו בשלהי מ"ק דף ב"ח זמה דקיהו מלך יאודה שלא עשה אלא מצוה אחת שהיילה את ירמיהו מן הטוט וכז' כבר כתבו סם המוספות דקיהו מלך יאודה דקיהו גמור היה אבל במקרא לא מזינו יותר כי אם שנוה להעלות ירמיהו מן הטוט ע"כיהו אחת דכ"ג דברכות עליה חז' אמרי' והמתים איניס יודעים מאומה לו

דרך הערבה דרוש כב

טעות נמור מטוס דמיונית הטובה לא חסיד אונס וכמו שכתבנו לעיל כסס הדב מוכריקו וזהו כונת הכתוב דשני טעיות טעה צדקיהו בדיני אונסים חדא כמה שלא כמע אל ידמיהו טעה לו שינא אל שרי מלך בכל והוא היה סבור שאף בהיותם בארץ היה להם טענת אונס * וגם צוד טעה טעות אחר כדון אונס במלך נכבד ונדר אשר מרד בו אשר הסביעו באלקים והוא היה סבור שלא חלה הסבופה לפי שהיה אונס בסיבה טאם לא היה נסבע לא היה מוניאו תנית האסורים וכסני דיני אונסים הללו לא צדק צדקיהו *

אמור פעמה כפי דברי הרשב"א ז"ל שמתחלה לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקוימו את התורה וכדכתיב ויתן להם ארצות נויס בכבוד וישמרו חקיו א"כ מה טענת אונס יש כאן טאם לא היו מקבלים התורה שלא היה מכניסם לארץ והלא מן הדין כך הוא * אלא וראי דסבירא ליה למתריקו ז"ל דמתנת הארץ לא הייתה בתנאי אלא מתנה החלטית ומטוס הכי חסיב אונס מה שלא היה מכניסם לארץ אם לא היו מקבלים את התורה * אלא כספי זה חזרה קושית הרשב"א לתקומה דקודם אחרטרוש למה נענשו ונלו ישראל מאדמתם והרי אונסים היו שלא היה מכניסם לארץ * ונראה דאף לסברת מהריקו שמתנת הארץ הייתה החלטית בלתי טוס תנאי היינו דוקא כמה שחידש ה"י לישראל יותר מן מנות בני נח אבל בז מנות בני נח פסיטא שלא נתן להם הארץ אלא בתנאי שיסמרו אותם שהרי מה שגירס ז' עמתיין מארץ ישראל הוא מטוס דלא קיימא ז' מנות וכמו שמינינו בפר' עריות דכתיב כי בכל אלה נטמאו הגויים ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יוכביה ונבי עז' ואכזרייהו כתיב בפרשת שופטים ובגלל המועבות האלה ה' חלקך מורים אותם מפניך * וא"כ מתאר שהגירס ז' עמתיין כסביל אלו המועבות מהיכא תימי שישאל יעשו אותם ויכבו על הארץ *

וזהו כונת הכתוב בפרשת עקב והיה אם כב תסכח את ה' חלקך והלכת אחרי אלקים אחרים ונ' העדותי ברכ היום כי אביר תאבדון כנוים אשר ה' מאביר מפניכם בן תאבדון ע"כ * ויש לדקדק דלמה אנטריד לומר שיאבדו כנוים אשר ה' מאביר מפניהם * ונראה שהכתוב בא ללגלג שלא יעלו דברים אלו על לבם לומר שהם אונסים ולפיכך לא תבא עליהם דעה לזה בא הכתוב ללגלג סברא זו הנפסדת מטוס דבז מנות לא שייך טעם זה וטוס הכי אחר העדותי כסס היום כי אביר תאבדון כנוים אשר ה' מאביר מפניהם כסביל מה שעשו ואף שהם לא קבלו טוס דבד בערב' מואב והטעם שז מנות הם מחוייבי בהם מותן ראשון שקבלו אותם עליהם ועל זרעם * ואם כן לדעת מהריקו מה טענתו ישראל קודם אחרטרוש הוא לכי טעברו על ז' מנות ומבואר הוא בכתיב בכתה מקומ' וכדברי רז"ל שאלתו לתקדס ראשון נחרב כסביל עז' ונ' ע' וספיקות דמיס שהיה ברכ ואלו הם המנות בני נח ולעולם דעל שאר המנות יש להם טענת אונס שהיו יראים שלא יכניסם לארץ *

ובהו יוזכו קנת ססוקים ביחוקאל סי' ל"ג בו אדם יושבו החרבות האלה על אדמת ישראל חיתרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה לבן אחיך אליהם כה אחר ה' אלפים על הדם תאכלו ועיניכם תשא אל גילגולים ודם תשפכו והארץ תרנו ע"כ * דים לר"ד דלמה עלה בדעתם של ישראל דכסביל שאברהם ירש את הארץ שניתנה הארץ להם למורשה אף בהיותם רשעים והלא התחייב בדרכי אברהם ירש את הארץ שנתנה לאברהם ומי שאינו מחויב בדרכיו שטיטא שאינו יורש את הארץ * ואם נאמר שישראל טעו בזה והיו פגורים שאף שהם רשעים הם יורשים את

רשעים כבהייה קרויין מתים שנאמר ואתה חלל רשע נסיה ישראל ע"כ * ופירש רש"י חלל רשע על צדקיהו הוא אומר ועדין בימי יחזקאל חי הוא זקורוהו חלל ע"כ * והוא דבר תימה שהכתוב יבנה לצדקיהו כסס רשע מאמה שהיה צדיק נמור ועוד שיאמרו בגמר' דלכך נקרא חלל מטוס דרשעים כבהייה קרויים מתים ואנדה זו סותרת כל אותם האגדות שכתבנו *

שוב דאיתי בפ' חלק עליה ק"ג שהביאו אותה אנדה דבקס הקב"ה להחזיר את העולם לתרו ובהו כסביל דורו של צדקיהו כסמכל בצדקיהו ונתקד' דעתו והקסו בצדקיהו נמי כתיב ויעס הרע בעיני ה' ותרנו שהיה בידו למחו ולא מיחה ע"כ * ולפי זה מאי דכתיב במלכים בכל אשר עשה יהויקים הכונה היא דבני דורו היו רשעים נמורים כיהויקים וכיון שלא מיחה כהם כתב ונלו בכל אשר עשה יהויקי' ומ' הקראו הכתוב רשע ונקרא חלל מטוס דרשעים כבהייה קרויים מתים מטוס דלא מיחה בבני דורו אבל לעולם דהוא לא חטא כי אם באותם שני דברים וכמו שפירט' *

אך עם זה שכתבנו לעיל כסס הרשב"א דבעודם בארץ איך להם טענת אונס איפש' לייטב באופן אחר שחטא זה שלא שמע לירמיהו היה סבה לכל מה שחטאו ישראל והוא שירמיהו אמר לו כה אומר ה' ונ' אלא תגה אל שרי מלך בכל וחיימה נספק והעיר לא תסדף באט וחיימה אתה וביתך ואם לא תגה אל שרי מלך בכל ונתנה העיר הזאת ביד הכשדים וטרפיה באט ונ' * ויש לדקדק דאם נגזר על ישראל כסביל חטאתם חסב למות למות ואמר לשבי לשבי איך יתקון כל זה כסביל נחתם מהעיר * ונראה דירמיהו וצדקיהו היו חלוקים בעד דהרשב"א צדקיהו היה סובר דאף בהיותם בארצם אונס נענשים על טוס מאחר שהיו אונסים ויש להם טענת מודע' וירמיהו אמר לו טאם ונ' אל שרי מלך בכל שלא יהיו בארצם אז ויעיל להם טענת מודע' וכמו שכתב הרשב"א דמסנלו חזרה המודע' לתקומה והוצרכו לקבל את התורה בימי אחרטרו' ואם לא תגה אז איך להם טענת מודע' ויהיו נענשים על טוס וצדקיהו לא שמע אל ירמיהו לפי שהיה סבור שאפי' בעולם בארץ אונס נענשים לפי שהיו אונסי' בקבלת התורה ויש להם טענת מודע' וכיון שצדקיהו חזרה הוראה זו היה סיבה שכל בני דורו היו מכעיסים את ה' שהיו אומרים איך אנו נענשים על כל מה שאנו תכעיסים את ה' מאחר שאנו אונסים נמלא שצדקיהו היה סיבה לחטא הרבים ומנן בפ"ה דלכות כל המחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו אבל לעולם טהוא לא חטא כי אם באותם שני דברים אלא דעמה שלא שמע אל ירמיהו נמשך שחטאו כל ישראל והוא היה הסיבה נאמר עליו בכל אשר עשה יהויקים לפי שבני דורו הרטיעו לעשות כיהויקים לפי שכתבו כסברת צדקיהו שהיו אונסים וא"כ חטא הרבים תלוי בו *

ואפשר לייטב עם זה סיוס הפסוק ונ' במלך ל"ג מרד אשר הסביעו באלקים ונ' דים לדקדק במלת ונ' דלא הוה ליה למימר אלא ובמלך נכבד ונדר ועוד יש לדקדק דלא הוה צורך ביאר לנו הכתוב עם מי עבר על הסבופה ולא היה צורך לומר אלא ונ' עבר על סבופת אלקים * ונראה לומר דהכתוב בא להודיענו דמי הביאו לצדקיהו לעבור על סבופת ה' טהוא מהעבירות החמורות תאחר שהיה צדיק נמור ונראה דטענת צדקיהו היה מטוס דכבר התפנו לז"ל כססצב"ע צדקיהו היה חפוס פפית אחרטרו' וכסביל שנסבע לו צדקיהו הוניאו מהתאחר ואם כן היה ספור צדקיהו דאיו כאו סבופה כלל לפי שהיה אונס טאם לא היה נסבע לו לא היה מוניאו מהתאחר וזה טעמו

היה אברהם וירש את הארץ כלומר טלאברהם נתנה בתנה ולכו נתנה הארץ למורשה מכה אברהם אבינו ואם כן לא נתן לנו טוב דבר מחדש ואם כן הוה ליה כמלכו ישראל דלא אמרינן בהו דינא דמלכותא דינא מה תאמר בטביל הקבלה אנוסים היינו . לזה השיב הנביא דהתייבא על מה שקבלנו מחדש בסוגי אך בזה שלא קיימו שבע מצות בני נח איך יעלה על הדעת דתאמר שאינם מקיימים אותם שירשו את הארץ מאחר דבטביל אלו הו' מצות קלה את בנינו אשר לפנינו וירש אותם מהארץ . וזהו מה שאתרו בספרי ז' מצות שננטו בני נח לא עשייתם ולאם אומרים נירש את הארץ .

ולפי דברי מוהרזקו זל נאמר באופן אחר אך נקדים עוד טעם אחר למה נבי ז' מצות בני נח לא טייך טעמא דאגס . והוא עם פ"ט הרא"ש בפסקיו עלה דההיא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא ככתב שם בשם ר"ת זל דהיינו דוקא כשהמלך מסור גזירותיו על כל בני מלכותו אבל אם הוא מסור למדינה אחת לאו דינא הוא והביא ראיה מהא דתנן בניטין לא היו ביהודה סיקריקון כו' . ואף שהרא"ש עם דחה ראיה זו מ"ת לענין דינא ס"ל כר"ת דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדבר הכולל לכל בני מלכותו וכמו שנראה מדברי הטור סימן שס"ט יע"ט . אם כן איפה נבי שבע מצות בני נח שהיא גזירה כוללת ככל העולם שטיטא דלא מהני טעמא דאנוסים היינו דמיפוק לי מסו' דינא דמלכותא ואם לא היו מקבלין עליהם היו מחוייבים לשמור ולקיים שבע מצות בני נח מסוס גזרת מלך . אבל נבי שאר מצות שאינם אלא לישראל לא טייך דינא דמלכותא ואם כן איך לנו חיוב אלא מנד הקבלה שקבלנו בערבות מואב והתם היינו אנוסים שלא היה מכניסם לארץ ולא חשיב אונס זה מניעת הטובה לפי שא' תחוקת היא כמו שכתב מוהרזקו .

וזר כונת הכתובים יושבי הערבות וכו' אומרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה למורשה . כלומר שישראל היו רובים לפירוק עול ולומר אנוסים היינו בקבלת התורה לפי שהיינו יראים טמא לא יכניסנו לארץ . לא סעדין איך זה מספיק לומר דחשיב אונס מסוס דהוי מניעת הטובה דהיינו שלא היה מכניסם לארץ ומניעת הטובה לא חשיבא אונס . לזה הם רובים לומר דאיך זו מניעת הטובה מסוס דאחד היה אברהם וירש את הארץ וכהו בה ונתנה לנו הארץ למורשה כלומר שירשנו אותה מאברהם וירדוהו הוא לנו מאבותינו ומחוקת היא בידנו מאותה שעה שניתנה לאברהם ואם כן חשיב אונס כמו שהוא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו חשיב אונס וכת"ש מוהרזקו . ולזה השיב להם הנביא כה אחר ה' אלהים על הדם מאכלו ועיניכם משאו על גלולים ודם משפכו עשייתם תועבה ואיך א' אשת דערו טמאתם והארץ תירשו . כלומר מצות שננטו בני נח לא קיימתם ואתם אומרים הארץ נירש כלומר דבטלמא נבי שאר מצות שאינה גזרה כוללת לכל העולם ולא טייך דינא דמלכותא דינא ניהא מה שחש דרובים לפירוק עול ולומר שמה שהצלתם היה באונס . אבל נבי שבע מצות בני נח שהיא גזרה כוללת לכל העולם מה טענה יש לכם דל מהכא הקבלה והלא אתם מחוייבים לשמור ולקיים גזרת מלך דדינא דמלכותא דינא .

ובזה יובן מאי דאמרינן בת"כ פרשת בחוקותי וזל והבאתי אותם בארץ אויביהם אני בעממי אביאם זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלוינו לבין האומות נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נבואי ומחזירם לתחת כנפי שאתה הטובה על דוחכם היו לא תקיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכעששתם הארץ אלא הי אני נאם

את הארץ מכה אברהם אביהם אם כן מה השיב להם ה' על הדם מאכלו ועיניכם משאו אל גלולים וכו' והארץ תירשו והלא לא נעלם מישראל אלו העבירות שהיו עושים ואעפ"כ היו סבורים שכל להם נתנה הארץ למורשה מכה אברהם אביהם עוד יש לדקדק כמה שהשיב להם הנביא על הדם מאכלו ונומר ואמרינן בילקוט וזל כה אחר ה' על הדם מאכלו זה אבר מן החי ועיניכם משאו גלולים זו ע"ז ודם משפכו כמשמעו עמדתם על חרבכם זה הדין והנזל עשייתם תועבה זה מסכב זכור ואיך אל אשת דערו טמא זה גילוי ערו' ומה מצות שננטו בני נח לא עשייתם ואתם אומרים נירש את הארץ ע"כ וסוים דברי המאמר הזה לכאורה איך לו מוכן דלמאי אנטריך לכביא להוכיח לישראל על שעברו על המצות שננטו בני נח תיפוק ליה משום דננטו עשייתם בסוגי ועוד דלמה העניש אותם דוקא על ז' מצות ולא על שאר המצות ומדברי הגדה הלכו נראה דדוקא על ז' מצות הענישם וכן הוא דעת המתרגם שתרנם על הדם מאכלו על דם זכאי אהין אכלין וכן פרש"י וזל מאכלים מפניקוס אתם אוכלים ע"ז רעיהם שהורגים את בעל ממון וכוטלין את ממונם ע"כ .

ויש לדקדק דלמה לא פירשו הפסוק בפסוקו על הדם מאכלו שהיו עוברים על מה שכתוב בתורה לא מאכלו על הדם וכמו שפי' רמ"ק דנראה דס"ל דהנביא אינו מענישם אלא דוקא על ז' מצות שננטו בני נח ומסוס הכי הוציאו הכתוב מפסוקו לפי שכוונתו לא הזכירו על לא מאכלו על הדם ואם כן יש לדקדק דלמה ויתר להם הנביא על שאר העבירות שלא הזכירו בני נח .

והנה חזן מדריכו אשר ליישב וקודם כל דבר נקדים דמאי דאמרינן כמאן מודעא רבה לאורייתא דהא לא טייבא מודעא אלא במי שאנס את חבירו לעשות איזה דבר שלא כרצונו אבל מלך שמתנה לעבדיו שיעשו כך וכך הרי הם מחוייבים לעשותו ואיך כאן טענת אונס דהא קול דינא דמלכותא דינא וכל סכן דינא דמלך מלכי המלכים ית' טמו וא"כ אם אונס את ישראל שיקבלו לשמור ולקיים מצות מה מודעא יש כאן שהרי מחוייבים הם לשמור מצות מלכם והרש"א כתבנו דבריו לשי' כרנש מזה וזל ואם נאמר שנעשו מפני שעברו על מצות מלכם א"כ בטלה מודעא זו ע"כ דבריו . ולא ידעתי למה לא יקשה לפי האמת דבטלה מודעא זו מסוס דהם נענישם על מה שעברו על גזרת מלכם וקול דינא דמלכותא דינא .

ונראה דזה יובן עם מה שכתב הר"ן בפרק ד' נדרים עלה כז' עלה ההיא דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא וזל ובתבו התוספו דדוקא במלכי האומות אמרי' דינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אונס אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא' כל ישראל שותפים בה ע"כ . והנה אם איך לא היה תחוקת בדינו מכה מנת אברהם אלא ששכחו היה ה' נתנה לנו שטיטא דלא היה מועיל לנו טענת אונס דתיפוק ליה שאנו מחוייבים לשמור ולעשות כל מה שנינו מסוס דדינא דמלכותא דינא אך אם מה שאנו זוכים בא' הוא מכה שזכה בה אברהם ואנחנו באים מכה ירושה א"כ לא טייך דינא דמלכותא דינא דומיא דמלכי ישראל כהרי לא נתן לנו ה' עבשיו טוס דבר מחדש ולא נשאר לנו חיוב להיות את התורה אלא מלך קבלתנו ובה יש טענת אונס .

וזר כונת הכתובים כז' אדם יושבי הערבות האלה על אדמת ישראל אומרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ולנו נתנה הארץ למורשה כלומר שישראל כבר היו יודעים שזה היו אנוסים בדברת התורה ואונס נענישם מלך שלא קיימו מה שכבר קבלו אלא שיהם מודעא אלא שהיו יראים פן יכה עליהם מפניש דינא דמלכותא דינא וענישם לזה אמרו אחד

דרך הערבה דרוש בא

אז הסבועה קיימים והבא שישאל לא הרהרו שום תנאי בלבם
אף שהיו אנוסים שבועתם קיימת . והרב זל עלה על דעתו
לחלק דמניין ההיא שהאנם אינו מאכנסו על הסבועה אלא הוא
נשבע כדי להגיל מתוכו אבל ההיא דנאנסו בקבלת התורה לא
דמיא להא והוקפה לו לחילוק זה מההיא דנאנסו המוספות בפרק
הגזול בפרק דף קנ"ג וזל וכן כוונתו כשהאנוסים תסביעין היהודים
הדרים תחמיהם שלא ינאלו לדור בעיר אחרת יכולין ליבעע סתם
שלא ינאלו ובלבד יחשבו היום משמע מדבריהם דא"צ דאנוסים
אותו ליבעע אם לא אחר בבלו היום דשבעתו קיימת וא"כ הדרה
קושיין לדוכתא דמאחר דלא הרהרו ישראל בלבם שום דבר היכי
נפטרו משבועתם על קבלת התורה ומיך הרב זל דאנ"י ההיא
דנודרין להרנין דהאנם אינו אנונסו אלא במה שמוציא בשפתיו
אך אי אפשר לו לדעת לאנונסו ואם לא ביטל הסבועה בלבד
כיון שיאמרו היום או כיונא בו הרי הוא נשבע ברנן אבל בקבלת
התורה שהאנוסים על פי הדבר דיוע מה בלב האדם כי הוא בוחן
כליות וכן יודע מחשבות האדם פשיטא דלא היו יכולין לפטול
הסבועה בלבם דהא כל כך גלויות לפניו מחשבות לבו כל אדם
כמו מה שמוציא בפיו ואם כן אנוסים היו לקבל הסבועה הן
בפה הן בלב עכ"ד נמנינו למדין דטעמא דמהני לישראל טענת
אנונס אף שהרהרו שום תנאי בעת הסבועה הוא מחוס דהאנם
גלויות לפניו מחשבות בני אדם ואם כן הרי היו אנוסים על מה
שנשבעו בפה ועל מה שלא הרהרו שום תנאי בעת קבלת
הסבועה .

ובזה יובנו קלת הסוקים במיכה ס"ג שמעו נא זאת ראשי
בית יעקב ונזת ראשיה בטוחד יספוטו וכהניה במחיר
וירו וגו' ועל ה' יבענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבא עלינו רעה
לכן כגללכם כיון שדה תחרם וירושלים עיין והר הבית
לכמות ישר ע"כ . ויש לדקדק בפסוקים אלו טונא אדא במה
שהזכיר הכפיה עונות אלו דהיינו ראשיה בטוחד יספוטו וכהניה
במחיר וירו דלמה לא הזכיר אותם על עז שהיתה בס שהיא
העבירה היותר חמורה . ולזה היה אפשר לומר כההיא דאמרי'
ב"כ פרשת קדושים עלה דקרא דלא תעשו עול שכל דיון המטה
את הדין נזרם לשכינה שמתחלק מן ישראל ולזה בא הכפיה וגינה
אותם ואמר ראו כמה טעשתי בני אינסי טראשיה בטוחד יספוטו
וכהניה במחיר וירו ואומרים הלא ה' בקרבנו והלא הם דרמי
דסתרי אהדרי שאלו השפלות שמוסי' הם גורמים שלא יהיה ה'
בקרבם אלא שמתחלק השכינה מן ישראל .

אך כפי דרכינו נאמר בענין אחר ונדקדק עוד בסברת
ישראל שאומרים הלא ה' בקרבנו לא תבא עלינו רעה
וכתבו המפרשים שהכוונה היא מאחר שכינה ה' בקרבנו לא תבא
עלינו רעה וכי עלה בדעתם דבזמן שאין ישראל עושין רעונו של
מקום שסברה שכינה בטובם והא אמרינן בפ"ק דסוטה קודם
שחטאו ישראל היתה שכינה שרייה על כל א' וא' שנאמר כי ה'
לא יקד תהלך בקרב מחניך וכיון שחטאו היתה שכינה מסתלקת
מהם שנאמר ולא יראה בך ערות דבר וכן אמרינן ע"כ . והא
דאמרינן דבשעה שנכנסו גוים להיכל היו הכרובים מעורין זה
בזה והוא סימן להשראת שכינה בינינו והרי אין לך שעה שאין
ישראל עושין רעונו של מקום כאותה שעה ואפילו הכי משמע
שהיתה שכינתו בינינו כבר באמרו בזה טעמים רבים וכמו
שנאריך בזה בדרך עלב יע"ס . וכללן של דברים דבזמן שאין
ישראל עושים רעונו של מקום הוא מסלק שכינתו מתוכם ואם
כן א"כ אמרו שלא תבא עליהם רעה בעבור שכינתו ה' בקרבם
והלא מאח' שחטאו כסתלקה שכינה מביניהם עוד יש לדקדק
במה שסיים הפסוק לכן כגללכם כיון שדה תחרם דאיך הוא
מקושר

נאם ה' אם לא ביד חזקה ובורע נטויה ובחמה טפונה אמלך
עליכם על כרחם שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם
ע"כ . ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דאיך הדבר תלוי במה
שיביאם בעמנו והלא חפילו שיביאם ע"י שליח יכיל לומר שביד
חזקה ימליך עליהם . ועוד ב"ש שלא יהו אומרים הואיל ונלינו
כו' דמהיבא תיתי דבטביל טנלו ולקו על חטאת שיאמרו שנכנסו
טנלו ועשו כמעשה האומות והלא עכסו טנלו ראוי הוא שימודו
את עונם ואת עון אבותם . ועוד יש לדקדק במה שסיים כ"כ
שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליהם דמהיבא תיתי שישראל
לא ירנו לקבל מלכותו ימברך ואם הכונה על קיום המנוח
הזל"ל ע"כ תקיימו המנוח .

אך על פי האמור יבא לבלל יטוב ונקדים עוד לדיתא
בפרקי ר"א הביאו מהר"ט יפה בב"ר סדר וירא פרשה
מ"ט ס"ב ז"ל בטעיה ספיח' ה' את העמים בדור הפלגה הביא
שבעים שרים של מפלה ונתן לכל שר ושר אומה אחת שמהיה
תחת השר וישראל נכלו בחלקו של הקב"ה שנאמר כהנחל עליון
גוים וגו' כי חלק ה' עמו ע"כ . וכבר ביאר כל זה הרמב"ן
בקצת מקומות שכל האומות הם תחת השרים אך ישראל אינם
תחת שום שר אלא ה' אלהיהם הוא מלכם וטרם . והנה כבר
כתבנו בטע הרשב"א דכל זמן שהיו ישראל בארץ לא היה להם
שום טענת מודעה כלל אלא כיון שנלו חזרה המודעה למקומה
ומט' ה' הדור קבלה בימי אחרונם . והנה כל טענת ישראל לומר
דלא שייך טענת דינא דמלכותא דינא הוא מטום ההיא דר"ת
דכל שאינו מסוה נזרותיו על כל מלכותו לא שיי' דינא דמלכותא
וטעם זה היה נודק אם היו ישראל ג"כ תחת שר ככל האומות
ולא היה הפרט ביניהם כלל אז היו נודקים בטענתם דמה ראה
ה' לנזור דוקא על ישראל ולא על שאר האומות . אבל מאחר
שכל האומות מסרם ה' תחת השרים וישראל דוקא הם תחת
מלכותו ימברך אינם נודקים בטענה זו ככל שהרי לכל בני
מלכותו הוא נזור גזרה כוללת והאומות אינם נקראי' בני מלכותו
מאחר שכבר מסרם לשרים . וזו כונת הברייתא והבאתי אותם
ד"ל א"י בעמתי אל תהיו סבורים שאני מוסר אתכם לשליח כמו
שאני עושה לא ה' שמסרתים לשרים ואמרה הברייתא זו מדה
טובה לישראל שלא יהו אומרים הואיל ונלינו לבין האומות נעשה
כמעשה' כלו' דבטלמא כשהיינו בארצנו לא היה לנו שום טענת
אנונס מטום דלא נתן לנו הארץ אלא בעבור נחמוד חוקיו וכמו
שכתב הרשב"א אבל עכסו טנלינו חזרה המודעה למקומה מה
תחת תפוק לי דדינא דמלכותא דינא לזה אמרו נעשה כמעשה'
דוקא אבל לא סינזור עלינו נזרות חדשות לא עשה כן לכל גוי
וזו שאמר והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים
כיה כנוים ונזר ע"כ שלא בטובתכם אמלך עליכם כלומר
דוקא עליכם אמלך שלא אחסור אתכם תחת שר אבל שאר
האומות הם תחת שרים ואם כן אין אתם יכולין לומר נהיה כנוים
מטום דמוכרחים אתם לקבל נזרותי דדינא דמלכותא דינא .

והנה אף שביארנו דמה שלא היה מכניסם לארץ חשיב
אנונס לפי שהיתה מוחזקת בידם . אכתי הקשה
מהרד"ך בתי יז חדר זנ מההיא דאמרינן בפ"ד נדרים נזורים
להרנין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינה תרומה
שהיא של בית המלך אע"פ שאינה של בית המלך . ומשום שנאמר
דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של בית המלך
ופריך כיון דאמר יאסרו כל פירות ליאסרו כל פירות עליו
ומטי באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם וא"צ דדברים
שכלב אינם דברים לבני אנונסא שאני . הרי ב"דית טמי שנאנס
ע"י אחרים בני למימר בלבו היום ואם לא אחר בלבו היום הנדר
או

מקושה עם הקוד' ולמה לא קללם בנוסח חזק וכדעב :
ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בס"ר סדר בשלח פרשה
 כ"ו סי' ב' הי"ט ב' בקרבנו אם אין רבותינו אמרו
 אם מהדברים אנו בלבינו והוא יודע מה שאנו מהרהרי' נעבדנו
 ואם לאו נמרוד בו אחר להם הקב"ה אם בקשתם לבדוק אותי
 יבא הרשע ויבדוק אתכם וז"ל במ"ט אם בקשתם לבדוק אותי יבא
 הרשע ויבדוק אתכם דמה ענין בדיקת ישראל לה לבדיקת הרשע
 לישראל - ונראה דזה יוכן עם מאי דתנן בפ"ג דהאש השנה עלה
 כ"ט והיא כאשר רים משה ידו ובכר ישראל וגו' וכו' ידיו של
 משה עושות מלחמו או סוכרות מלחמה אלא לומר לך כל זמן
 שהיו ישראל מתפללים לפני מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם
 שבטמים היו מתנבחים ואם לאו היו נופלים ובתב טס רבינו
 עובדי' אל שהטעם שבטמית מטנה הלזו טס הוא מטוס דלעיל
 מזה תנן מי שהיה עובד אחרות בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך
 לבית הכנסת ומע קול טופר או קול מנילה אם כיון לבו יבא
 ואם לאו לא יבא א"ע. וזה טעם וזה טעם זה כיון לבו וזה לא
 כיון לבו ע"כ - ובא התנא לומר דאל תתקו על זה שזה טעם
 וזה טעם וזה כטביל טביון לבו וגו' וזה קביל טלא כיון לבו לא
 יבא לפי שהכל תלוי בכונת הלב ומינינו גם כן במלחמת עמלק
 דומה לזה דהכל היה תלוי בכונת הלב דהיינו כזמן שהיו מכוונים
 את לבם לאביהם שבטמים היו מתנבחים ואם לא היו מכוונים
 את לבם היו נופלים - ובפ"ק דתעניות עלה ה' אמרינן אחר רב
 אחי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן מטיס נפשו בכפו
 שנאמר נשאל לבבנו אל כפים ע"כ ופרט' אלא אם כן מטיס נפשו
 בכפו כלומר שנספשו מכוונת בכפו במחזן כלומר שיהיה טובו
 כדורו - הרי שהכל תלוי בכונת הלב - וזהו כונת המאמה אם
 בקשתם אותי לבדוק כלומר אם אני יודע מה שאתם מהרהרים
 בלבבכם יבא הרשע ויבדוק אתכם מי הוא שמכוין את לבו לאביו
 שבטמים ומי הוא שאינו מכוין את לבו לאביו שבטמים וכו'
 יודע לכם מה שאתם רונים לבדוק אותי אם אני יודע מה שאת'
 מהרהרים בלבבכם שבטאתם רואים שבזמן שאתם משעבדים את
 לבכם לאביכם שבטמים אתם מתנבחים ובזמן שאין אתם משעבדי'
 את לבכם לאביכם שבטמים אתם נופלי' מזה יודע לכם שכל
 מה שאתם מהרהרי' בלבבכם אני יודע אותו ומט' הכי שבטמים
 אתם נופלים ופעמים אתם מתנבחים לפי שהכל תלוי בכונת
 הלב - נמינינו למדין מדברי המאמר דפי"ט ב' בקרבנו הוא אם
 יודע מה שאנו מהרהרים -

ובנה יוכן פסוק אחד בפר' ואתחנן לא תלבון אחרי אלים
 אחרים וגו' כי א קנא ה' אלהיך בקרבך ומלת בקרבך
 הלזו כמעט אין לה מובן דמאי אהא למימ' שהטס הוא בקרב
 ישרא' ואנקלים תרגם סביגמיה כינך אך עם מה שכתבנו יתיישב
 והנה כבר ידוע מה שכתב הרמב"ם אל במורה הנבוכים טלא
 תמצא בכל התורה ובכל ספרי הנביאים לטון קנאה אלא בענין
 ע"ז ובכר הביא כל זה הרמב"ן בפרשת יתרו והביא מה שאמר
 במכילתא בקנאה אנו נפרע מע"ז אבל אני חנון ורחום בדברים
 אחרים ובכר האריך הרמב"ן בטעם הדבר יע"ט ואמרינן בסוף
 פ"ק דקדושין עלה ט"ל ועלה ח' שבכל העבירות חטובה רעה אין
 הקב"ה מנרפה למעשה חזן מעז דמנרפה למעשה דכתיב למען
 תפוס את ישראל בלבם ע"כ - ולזה בא הכתוב להרחיק מע"ז לפי
 טיט בה שני דברי' דליתפחו בשאר העבירות ולזה אמר לא תלבון
 אחרי אלהים אחרים כי אל קנא ה' אלהיך ובכר ידעת דדוקא
 בע"ז אני נפרע בקנאה ועוד טא' נפרע בקרבך כלומר על מה
 שאתם מהרהר בלבבך אני מנרפה למעשה מה שאין כן בשאר
 העבירות דמחכב רעה אין הקב"ה מנרפה למעשה וכמו שכתבנו

ובנה יוכן פסוקים בפרשת וילך ומהו אפי' בו ביום
 ההוא ועבדתי' וקסרתתי פני מהם וכו' ומלאוהו רעות
 רבות וזרות ואמר ביום ההוא הלא על כן אין אלהי בקרבי
 מלאוני הרעות האל ואכני הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל
 קרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים ע"כ - והנה המפרשים
 כולם פתקו בפסוקים אלו דהא מאחר טעשה תשובה ואמר הלא
 על כן אין אלהי בקרבי מלאוני הרעות האלה סמוכה ואומר
 שבטובה שסלק ה' הסנחתו ממנו מלאוהו הרעות אך אמר אחר
 זה ואכני הסתר אסתיר' האו דויכחא להאי פרדסכא ובטס דרא"ח
 אמרו שהיה מפרש על כן אין אלהי בקרבי על ע"ז שלהם ועל זה
 אמר ואכני הסתר וגו' כי פנה אל אלהים אחרים ואל הלא דרש
 ומרומי' בדרטופיו תעה על זה ואמר חלילה לעשות קדש חול -
 עוד יש לדקדק כמה שאמר אין אלהי בקרבי דמלת בקרבי אין לה
 מובן ולא הול' אלא על כן אין אלהי עמי או עמדי מלאוני
 הרעות האל - אך כמה שכתבנו יוכן הכל טמה טרואה שמלאוהו
 רעות רבות וזרות ואמר ביום ההוא הלא על כן אין אלהי בקרבי
 מלאוני הרעות האל כלומר שיקפה לו דלמה מלאוהו רעות רבות
 ורעות על טלא קיים המנות שקבל עליו בשבועה והאל אנוס היה
 ובדאמרינן מכאן מודעא רבה לאורייתא ואמר ביום ההוא על
 כן אין אלהי בקרבי כלומר דח' אינו יודע מה שאנו מהרהר בלבבי
 ומט' מלאוני בקרבי האלה דכיון שאינו יודע מה שבלבי הלה
 הסבויה שבטמית על קבלת התורה א"פ שהייתי אנוס מאחר
 טלא ההרתי בלבי טוס תנאי בעת קבלת התורה דומיא דהוא
 דנוגרינן להרגין דבעינן סיהרהר בלבי ביום דאס איתא דלאהי
 בקרבי טיודע מה שאני מהרהר בלבי למה מטנים אותי על
 קבלת המנות מאחר שהייתי אנוס בין על מה שהולאתי בפה בין
 על ההורו הלב ולזה טיים הפסוק ואמר ואכני הסתר אסתיר
 פני כי פנה אל אלהים אחרים כלומר דהו' לו וכו' בדבריך דוש לך
 טענת אנוס היינו בשאר המנות אך כמה שפנינו אל אלים אחרים

אין

ובכר

דרך עזב דרוש שלשה ועשרים

במדרש כל רעיה בנדו כה אלו מיכאל ונבדיל מלמד

שקדא הקב"ה למיכאל ונבדיל ואמר להם
בשבע אני בשמי הגדול שלשם שלכו ותניו חס בניו מיד לקח
כל אחד ואחד לפיד של אש והניחו אש בניו הה"ד כל רעיה
בנדו כה ע"כ

דירא את דבר ה' יסב כדו וידוע ואדמה על ראשו ועינוהי
מטייפין הנה לא יגוס ולא יסן על הרע כפיה לבנים
שגלו מעל שלחן אכילה מדרגת שלח אש והרבה להשיב אשו וכך
היה המדה שכל דבר אשר יבא באש ע"י הקב"ה בעגמו בא יבא
במשפט חזק וזוהו נטויה * וכבר זה מתורתו של הראש"ד ז"ל
עלה בידיו אהא דלמרינן בפ"ק דעניות ח"ד יוחן טלטה
מפתחות כידו של הקב"ה שלא נמסרו לשליח ואלו הם של חיה
ושל נשמים ושל תחית המתו וכו' * וכתבו החידושים דהקשה
הראש"ד אחיזה לה חשיב נמי פורענותם של רשעים דכתיב פתח
ה' את אוגרו ויוציא את כלי * זעמו ועיין בתוס' :

וראיתו למוסר"ט ופה ז"ל כד"ר שכתב וז"ל ולי נר להשיב
לאין מפתח זה עתה כוד הקב"ה שכבר מסרו
לשליח כדמשמע בפ"ק דענינה דכתחלה היו כלי זעמו של הקב"ה
בדקיע עד שכא דוד ובקש רחמים והורידן לארץ וכו' וכיון דבא
דוד והורידן לארץ משמע דליכא אוגר דליכא פתיחה עכ"ל *
ותמיהני שיהי סהרוב נגור דלאחר שזורידן דוד ליכא לא אוגרות
ולא פתיחה לא ידעתי מנ"ל דאיתא דכי היכי דבשמים מעל
איכא אוגרות ואיכא פתיחה ואינן נפתחים אלא ע"י הקב"ה
בעגמו ה"כ בארץ מפתח איכא אוגרות ואיכא פתיחה ואינן
נפתחים אלא ע"י הקב"ה * ומלבד זה דבריו תמוהים הם בעיני
דבא פסוק זה דפתח ה' את אוגרו ויוציא את כלי זעמו הוא
בירמיה סתומה על מפתח כל בכל שהוא וזו רב אחר מפלתו
של דוד שהוריד כל היום לארץ וא"כ ה"ק פתח ה' את אוגרו
ויוציא כלי זעמו והלא כפי דברי הרב ז"ל באתו דירמיה שכבר
הוריד דוד כלי זעמו לארץ לא אוגרות איכא ולא פתיחה איכא *
ואם פסוק זה דפתח ה' את אוגרו ויוציא כלי זעמו לאו דוקא *
א"כ היכי מוכח דמטר איכא מפתח ולא נמסר לשליח מדכתיב
יפתח ה' לך את אוגרו הטוב והרי זה דומה לקרא דפתח ה' את
אוגרו ויוציא את כלי זעמו ואידי ויודי חד שיטורא * אלא ודאי
עכ"ל דאף לאחר תפלתו של דוד שהורידן לארץ איכא אוגרות
ואיכא פתיחה ואינן נפתחי אלא ע"י הקב"ה בעגמו * באופן
שקושיה הראש"ד בקהומה עומדת ודברי הרב הגו' אינן מעלים
ארוכה * והראש"ד ז"ל פירש משום דאכתו פ"ה ענינו של רשעים
ע"י שליח דכתיב וינא מלאך ה' ויד באתה אשור וכו' והא דכתיב
פתח ה' את אוגרו לכלותם האחר ואפשר שאין כלותם אלא ע"י
הקב"ה כי אז יהיה המשפט החזק ונ"ל לפי שאינן אלא ליום
הדיו ואינן תמיד לא חשיב ליה עכ"ל * והנה מ"ס הראש"ד ז"ל
דלעתיד נפרע מהאומות ע"י עבדו אף שברך אשור אמרה דבר
ה' בפייה אמת דאחרי' בספריו ז"ל לי גרם וכלם אמר הקב"ה
אל תהיו סבורים באפרע מכם ע"י שליח כשם שנפרעתי ונפרעה
ע"י משה ומסנחריב ע"י מלאך אבל לעמיד אני נפרע מכם סבב'
לי נחם וסלם ע"כ * ואמרינן במדרש כימי באתך מארץ מגרים
אראנו נפלאות אראנו לבנים מה שלא הראתנו לאבות במגרים
כתיב נורה ההליות עוטה פלא וכאן כתיב אראנו נפלאות וכו'
והקשה מהר"ט בדרשותיו פ' בא דרוש שני דה"ק דכמגרים
כתיב עוטה פלא לפון יחיד והלא כמה פלאו * פלא' היו בכנר'
ותירך דלא חשיב פלא אלא מה שנעשה ע"י הקב"ה בעגמו
וכמגרים

אין לך טענת אונם שהרי מדעתך ורונך הטוב קבלת סלח
לעבוד ע"י וכוו מכתבנו כשם המוספות : ואל זה סוכב הולך
בנות המקונן באומרו סלה כל אכירי ה' בקרבי קרא עלי מועד
לסכור בחורי גת דרך ה' לכתולת בת יהודה * ויש לדקדק
דמאחר שאמר סלה כל אכירי דהיינו החסידים ואנשי מעשה מהו
זה סכור ואמר קרא עלי מועד לסכור בחורי * ותו קשה אומרו
סלה כל אכירי ה' בקרבי דהי"ל מקרבי ועיין מ"ס בדרך עכ"כ *
אחנם ע"פ הקדמתנו יאמר נא דה"פ דלמרינן במדרש באיכה
רבמי קרא עלי מועד לסכור בחורי מנינו סלוקין של בחורים
קשה כחרבן בית המקדש דכתיב גת דרך ה' לכתולת בת יהודה
כך קרא עלי מועד לסכור בחורי וכתיב גם מהר"ט ופה ז"ל
שהכונה היא לפי שבת המקדש תתמסכן בעונו כדאית' בכתה
דוכתי וכן הכתובים נחפסין על עון הדור כדאמרינן בפ"ק
דכתובות גבי על בחוריו לא יטמח ה' חשיב את לאתפוסו לכך
כנים אלו קמים לפני ה' שיוק הנקי מפני החוטא עכ"ל והנה
המקונן הוקטו לו שתי קושיות חדא סלה כל אכירי ה' בקרבי
דודאי מה דסלה כל אכירי היינו כפרה על הדור שהגדקים
נחפסין בעון הדור אלא שהוקטה לו מאחר שה' בקרבי שהוא
יודע מעליותו לכ א"כ הרי אנו אנוסים על קבלת התורה אע"פ
סלה דההרנו סוס דבר בעת קבלת התורה וא"כ למה סלה כל
אכירי מאחר שהיינו אנוסים וכדאמרינן מלאך מודעה רבה
לאורייתא * עוד תמה ואמר קרא עלי מועד לסכור בחורי גת
דרך ה' לכתולת בת יהודה דמלבד מה שתמה איך סלה כל אכירי
מאחר שה' בקרבי עוד יש תימה אחר שכל הכפרות כולם באו
בבת אחת ובתקיימו בי דהיינו קרא עלי מועד לסכור בחורי שהם
מכפרים על הדור וכן גת דרך ה' לכתולת בת יהודה שהוא חרבן
בית המקדש והלא לא כך נאמר למטה לא נאמ' לו שבת המקדש
היה מתמסכן בעונם ולאחר חרבן בית המקדש היו הגדקים
מתמסכנים בעון הדור ואכי רואה שכל המככות באו בבת
אחת דהיינו סלה כל אכירי וגם קרא עלי מועד לסכור בחורי
ואמר כל זה גת דרך ה' לכתולת בת יהודה שהוא חרבן כ"ה זו
לא משענו *

ובזה אלנה ואטובה לאחור הפונה קדים * ויש לדקדק
דמה קצר יט לזה הפ' עם הפ' הקודם דקאמר ועמה
אם שמעו תחטבו בקולי ומתרתם את בריתי והיייתם לי סנולה
מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי וגו' ונראה דהכונה
שהב"ה אחר לישראל ועמה אם שמעו תחטבו בקולי וכו' והיייתם
לי סנולה ואמרינן במ"מ סנולתו של אדם תביעה עליו כך תהיו
חביבין עלי ורשעים הוא לפי שישראל המקיימים את התורה הם
מנווים ועושים אבל אומות העולם אף אם יקיימו את התורה
אינם מנווים ועושים וגדול המנווה ועושה * וב"מ ישראל ג"כ
הם אנוסין ופטורים הם מלקיים את התור' וא"כ אף אם יקיימו
אותה חשיבו כאינם מנווים * לזה בא הכתוב ונתן שמי טענות
לומר לישראל לא חשיבו אנוסים חדא כי לי כל הארץ וכיון שכן
אודא ליה טענת אונם וכסברת הרשב"א ודכתיב ויתן להם
ארצות נזים והחל לאומים בעבור יסמרו חקיו * וב"מ ה"ה תינח
בזמן שישראל שרויים על אדמתם אבל לאחר שנלו חזרה המודעה
לקנותה ודכתיב הרשב"א לזה אמר טעם אחר והוא ואתם תהיו
לי סאוני משליש עליבם אלא אני ואם כז דונא דמלכותא דינא
ולא שייך בזה מה שכתב רבינו הם לפי ששאר האומות הם
תחת שר אבל אתם אינכם תחת שר אלא תחת רשותי ואם
פז הדי אני תשוב נזרותי על כל מלכותי וזה אומרו ואתם תהיו
לי ממלכת כהנים וגוי קדוש :

ובמזרים לא נעשה עז הקב"ה אלא מכת בכורות ומט"ה קאמר
עושה פלא חכל לעמיד לבא כל הפעולות שיעשה הקב"ה יהיו
עז עמנו וזהו סאמר אראנו נפלאות ע"כ. נמנינו למדין
דכסה מספט הוא עז הקב"ה אז הוא כלה ונחלה לפי שהוא בא
במשפט חזק.

ולזה ביונו דול בר' פל"ט סימן ח' וזל ואכרבה מברכך
ומקללך אחר א"ר ירמיה החמיר הקב"ה בכבודו של
נדיק יותר מכבודו בכבודו כתיב כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו עז
אחרים ובכבודו של נדיק כתיב ומקללך אחר אבא ע"כ. ולפי
דברי הראב"ד זל הדברים כפסטרן שהחמיר הקב"ה בכבודו של
נדיק שהמולול בכבוד הנדיק כפרע ממנו הקב"ה בעמנו שהוא
עונם חמור אבל המולול כנגד המקום כפרע ממנו עז שליח
שהעונם ההוא אינו כל כך חזק.

ואל זה סוכב הולך כונת הפסוק ולא תגו איש את עמיתו
ויראת מאלהיך כי אני ה'. והנה רזל כמעוררו באומרו
ויראת מאלהיך שאין זו אזהרה על יראת ה' שהרי כבר נאמר
את ה' אלהיך תירא ואתרו דקרא מיירי באונאת דברים וכל
דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך. ומו קשה כשישא
דקרא דכתיב כי אני ה' איד הוא נתיב טעם למה שקדם. ותו
דלא היה נריך הדבר לאומרו והלא הכל יודעים כי האלהים
בשמים אין עוד מלבדו כתיב. אך לפי דרכינו יבא על נכון
ונקדים עוד מ"ט רש"י כפרסת וראו שכל מקום שנאמר אני ה'
כשהוא חמור אצל עונם הוא נאמן ליפטר. והנה מפתח של תחית
המתים שלא נחמר לשליח לשיגור לה מדכתיב וירעתם כי אני
ה' כפתי את קברותיכם ופרט' אני ה' אני ולא שליח וכתו טדרטו
בני מכת בכורות דכתיב ביה אני ה' אני ולא שליח. ובפרק
הזהב א"ר אלעזר הכל כפרע עז שליח חזן מאונאה דכתיב הפה
ה' נכב על חומת אנך ובידו אנך ופרט' שכל העבירות כפרעין עז
שליח חזן מאונאת דברים דכתיב וכידו אגך לא מסרה לשליח.
ואין ספק שכל זה הוא לנודל עונכו של אונאה שהרי סה"ק ליה
אתרו כל הסערים ננעלים חזן משערי אונאה ופרט' הגועק על
אונאת דברים אין הסגור ננעל כפניו ואמרין תו התם דעל
אונאת דבר' אין הסגור ננעל כפניו ופרט' פניו מחיכה סבין
שכינה למקום שתמיד רואה זאת העבירה דאונאת דברים עד
שיפרע ממנו. א"כ איפה נס מה שאמרו דאונאת דברים כפרע
חמנו הקב"ה בעמנו ולא עז שליח לנודל העבירה הוא כלומר
שכא עמו במשפט חזק וכתו שלמדנו מתורתו של הראב"ד. והנה
כונת הכתיב ולא תבנו איש את עמיתו ויראת מאלהיך ואין
אלהים בכל מקום אף דין כלות הרבה יותר מדאי תירא מעונם
אזהרה זו דאונאת דברים כי אני ה' כלומר על עברת זו אני
כפרע בעמתי ולא על ידי שליח וכל שהפרעון הוא על ידי הוא
במשפט חזק כאמור.

ובזה כפין כונת המקוון באומרו לא אליכם כל עופרי דרך
הטיטו וראו אם יש תכא"כ מכאובי אשר עולל לי אשר
הונה ה' ביום חרון אפו ממרום שלח אש בענמותי וירדנה פרט
רסת הרגלי הטיטו אחר נכבני שומתה כל היום דוח נסקק עול
פסעי פידו ישתרנו עלי על נזארי הכטיל כחי נכפני ה' בידי לא
אוכל קום סלה כל אבירי ה' בקרפי קרא עלי מועד לסכור בחורי
נת דרך ה' לכתולת בת יאודה ע"כ. ויש לדקדק בפסוקים אלו
טובא חדא דלמה ברעות הללו הפליא לקוון ולומר לא אליכם
כל עופרי דרך הטיטו וראו אם יש תכאוב מכאובי בתחלת
הזינה שהתחיל לספר כל הרעות שגאו עליו היה לו לומר לא
אליכם כל עופרי דרך ונותר ומה נשתנו צרות אלו שאמר לא
אליכם כל עופרי דרך טפי מפרות הראשונות. ולזה היה אפשר
לע"ה

לומר עם היות דס"כ דחגיגה כשמנו כפעת הקיעים פעולות כל
אחד ואחד אחרו מכון סכו אונרות סלג ואונרות כרד ועלית
טללים רעים ועלית אנלים וחרדה של סופה וסערה ומעלה של
קיסוד וכולן דלתותיהן של אש שנאמר פתח ה' את אונרו ויונא
את כלי זעמו. והקטו והני בקיע חיתגה בארעא איתגה
דכתיב הללו את ה' מן הארץ חנינים וכל מהותת אש וכרד סלג
וקיסוד רוח סערה עושה דקרו. ותרבו אחר דב יאודה אחר
דב עד סלג בא דוד היו בקיע וככבא דוד בקע עליהם רחמים
והורידן לארץ אחר לפניו רכס"ע כי לא אל חסדך רשע אמה לא
יבורך רע נדיק אמה ה' לא יגור כמגורך דע ע"כ. והנה מליטנא
דגמרא דקאמר דוד בקע עליהם רחמים והורידן לארץ משט
דבהודיה הלזו יס תועלת לעולם דאם לא היה כן כי אש כבוד
כלפי מעלה שלא יגור כמגורך ה' דבר דע לא שידך עזה בקסת
רחמים ולא היה לו לומר כי אש שאמר דוד רכס"ע אין כבודך
שיגור כמגורך רע אלא ודאי דאיכא תועלת לעולם כהודיה זו
שהוריד כלי הזעם מהרקיע לארץ ומטום הכי בקע רחמים על
הדבר ותועלת זה יובן עם היות דאמר' פ"י וסלמ' ס"ב דתעניות
אמר ר' לוי מהו ארץ אפים מרחוק רנו למלך שהיו לו כ' לניונות
קטים אחר המלך אש דרים הם עניו במדינה עכטו בני המדינה
מכעיסים אותי והם עומדים ומכלים אותם אלא הרעיון שאלחן
לדרך דחוקה שאם הכעיסו אותי בני המדינה עד שאני משלח
אחריהם בני המדינה מסייסים אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר
הקב"ה אף וחימה מלאכי הפלה הם הריו אני משלח לדרך דחוק
שאם מכעיסים אותי ישראל עד נאני משלח אנלם ומפיהם ישראל
עוסינן תשובה ואני מקבל תשוב' ה"ד באים מארץ מרחק מקדק
הסמים ונ' א"ר יצחק ולא עוד אלא שבעל כפניהם ה"ד פתח
ה' את אונרו ויונא את כלי זעמו עד דו פתח עד דו טריק
רחמי קריבין ע"כ. פרי שהרחקת מלאכיו חבלה מאגלו ותעלה
הוא תועלת לעולם והנה מהטעם עמנו טראה דוח סהקב"ה שלח
לאף וחימה בארץ דאוקה כדי שלא יהיו נמלאים כפכני המדינה
מכעיסים לפניו מאותו טעם עמנו בקע רחמים על כל כלי זעמו
שלא יהיו עמו כמרום והורידן לארץ ומה שפחם בזעמיה ה'
מפקד פבא מלחמה באים מארץ מרחק היינו אחר תפלת דוד
שהורידן לארץ. באופן שלמדנו דלאחר תפלת דוד אין דבר רע
יורד מן הסמים. ועל זה אמר המקובל' לא אליכם כל עופרי
דרך הטיטו וראו אם יש תכאוב מכאובי וגו' והוא כי ממרום
שלח אש בענמותי וירדנה ואף יתכן דבר זה והלא לאחר שבא
דוד אין דבר רע יורד מן השמים לפי שהוא הוריד כל פלי הזעם
לארץ אולי פיני ובניו יעשו תשובה וכאן ממרום שלח אש באופן
שכאוב כזה שבא עלי לא בא לשום אומה ולשון שאף שכל
אומות העולם בא עליהם חרכן וגלות מ"ת לא היה הרע בא
אליהם מן הממים שהיו נפי מכלת פבל כתיב ה' מפקד כלי
מלחמה באים מארץ מרחק אבל הכא דכתיב ממרום שלח אש
בענמותי דבר זה לא אירע לשום אומה ולשון.

אך ליישב המסך הפסוקים נאמר באופן אחר ודקדק עז
במה שאמר המקוון השיבני אחור דלפי הפסט אין
לדברים אלו מופן. עוד יש לדקדק במה שאמר נשקד עול פסעי
בידו דמלת ביודו היא מיותרת כי מי לא ידע בכל אלה כי יד ה'
עשתה זאת. עוד יש לדקדק במה שאמר סלה כל אבירי ה'
בקרפי דהוה ליה למייער סלה כל אבירי ה' מקרפי אבל בקרפי
אין לו מוכן וכפח נדחקו המפרשים בזה ועיינן מ"ס לעיל בדרך
הערבה. עוד יש לדקדק במה שאמר קרא עלי מועד לסכור
בחורי ולא ידעתי מועד זה מה הוא כונתו. וראיתי במרדכי
דמועד קטן דאין אומרים ראשונות בט"ב עטום דכתיב קרא
עלי

עלי

14

1

15

16

17

דרך עזב דרוש כג

שלישית אחר כדבר הנמשך שאלו חלפניו לחזורי
ולפיכך לא רצה הקב"ה להכות אותי בענשו כל זה הייתי סובל
אחר לפי שהייתי אומר דברי דכשעשיתי אותי ע"י שליח אני
מתבייש ביותר מכל מקום הא אכזה חלף לטיבותא שהעונש
אני משפט חוק אף כשראיתי העונש ראה ראיתי דהיה כאלו
נעשה ע"י הקב"ה בעצמו וז"ל א נשקד עול פשעי בידו וכהיה
דאמרין דלוחאת דברים נפרע ע"י עממו מדכתיב ובידו חנך
ושל נשקד עול פשעי כאלו היה בידו דהיינו משפט חוק שהרי
ישתרנו עליו על גוארתי הכטיל כתי נחמא שמכאוב כזה לא היתה
צדום אומה ולטון שתייה ע"י שליח ובמשפט חוק וז"ל נתנתי ה'
בידי לא אוכל קום

עוד חזר המקונן ואמר שדומה לזה אירע לישראל דבר אחר
והוא איתרו סלה כל אבירי וגו' ונראה דיוכן בהקדים
הא דנרטינן בפרק המוכר פירות על ענין הכרובים כיגד הם
עומדים רבי ונחנן ורבי אליעזר חד אחר פניהם איש אל אחיו
וחד אח' פניהם לבית והקטן למ' ד פניהם לבית והכתיב ופניהם
איש אל אחיו ותרנו דמיגד אנדודי וכתבו התוספות דמיגד
אנדודי לא היה חני למיחר כלן בזמן שישראל עושים רגזו של
מקום דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושים רגזו של
מקום ע"כ ודבריהם באו סתומים שאם קושייתם היא דגם
חד פניהם לבית ס'ל דבזמן שטושים רגזו של מקום היו פניהם
איש אל אחיו ואיהו היירי בזמן שאין ישראל עושים רגזו ומסום
הכי קאמר שהיו פניהם לבית הנה מלבד כאלו מונחם היא
זאת מה מירנו כלל כמבואר עוד קשה דאיך יתכן לומר זה
דאם כן בחאי פליגי ר' ור' אישאם כונתם להקטין דמ' ד פניהם
לבית ס'ל דבזמן שהיו עושים רגזו של מקום היו פניהם לבית
ובזמן שלא היו עושים רגזו היו פניהם איש אל אחיו גם זה
לא יתכן דמה סברא יש דכשפניהם איש אל אחיו שיהיה זה סימן
לאות בכני חרי שאין עושים רגזו של מקום אדרבה זהו סימן
שישראל עושים רגזו של מקום וכדאמרין שהיו מנכיהם את
הפרוכת ואומרים ראו חיבתם לפני המקום כחיבת זכר עם
נקבה

והנראה אגלי בכונת קושיית התוספות הוא דאיכא דגם
מ' ד פניהם לבית ס'ל דבזמן שהיו עושים רגזו
של מקום היו פניהם איש אל אחיו ובהא פליגי דמ' ד פניהם
איש אל אחיו ס'ל דתחלת העמדה היה פניהם איש אל אחיו ובזמן
שלא היו עושים רגזו של מקום היה נעשה גם והופכין פניהם
לבית נחמא שהגם היה בזמן שלא היו עושים רגזו של מקום
ומ' ד פניהם לבית ס'ל דתחלת העמדה היה פניהם לבית וכשהיו
עושים רגזו היה נעשה גם והופכין פניהם איש אל אחיו נחמא
שהגם היה בזמן שישראל עושים רגזו ויתרנו דזה לא יתכן
דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושים רגזו של מקום
דהיינו פניהם איש אל אחיו ומה הקטן בנחמא למאן דאמר
פניהם איש אל אחיו הא כתיב ופניהם לבית ותרנו לא קטיל
כאן בזמן שישראל עושים רגזו של מקום כאן בזמן שאין ישראל
עושים רגזו של מקום ופירש רש"ם בזמן שישראל עושים
רגזו של מקום הופכין פניהם זה לזה דנחמא לחיבת זכר עם
נקבה האוהבים זה את זה ע"י שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה
כך נעשו פנים אל פנים כדי שתייה סביבה על ישראל ויעשו
ישראל רגזו של מקום ובשאר ישראל עושים רגזו של מקום
הופכין פניהם לבית ע"י גם נחמא דכשהכרובים פניהם איש
אל אחיו הוא סימן להשראת שכנינו יתברך בחובנו

עוד נקד' מאי דאמרין בפ"ה דיומא אר"ל בפעם שכתבם
גוים להיביל מלוא כרובים התעוררם זה צדק הניחו
לוחם

עלי מועד ולא ידעתי למה נהפך יום זה מאכל ליום טוב
ומינון לשמחה ואם כונת הכפוב היא על טעם העמיד כי בע"ה
לכשיבוא משיח נדקנו יהיה יום זה לטון ולשמחה וכדאיתא
במדרש אחתי קשה דהיה לו לכתוב פסוק זה בני נחמא לא
בני סורענותא ועוד יש דקדוקים אחרים בפסוקים או ולכלתי
אחרין אחרתי לא אוכירם אך מתוך דברינו יובנו מאלהים
וגראה דכל זה יובן בהקדים מאי דאמרין בפ' חלק מניח משמיה
דרבנן פרעה שחירף בענינו נפרע מתנו הב' בענמו סנחריב
שחירף ע"י שליח כו' ופרט' פרעה שחירף בענמו לא היה כיוון
כ"כ ולכך הב' כמו כן נפרע מתנו בענמו ואינו מתבייש כ"כ
דאינו דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן סנחריב שחירף
ע"י שליח דהיינו כיוון יותר אף הב' נפרע מתנו ע"י שליח
וע"י יובן מרזל בפתיחתא דאיכה דבתי וז' ר' פתח תחת אשר
לא עבדת את האלהיך וגו' ועבדת את אויביך אלו זכיתם הייתם
קוראים בתורה אם תמיד תוקד על המזבח ועכשו סלח זכיתם
הרי אתם קוראים מתרום סלח אם בעצמותי ע"כ וז' דמה
ענין זה לזה והלא אם תמיד וגו' היא תורה מיוחדת להדליק את
על המזבח ככל יום ואין לזה טעם התייחסות עם קרא דמתרום
סלח אש וע"י האתור יובן ונקדים עוד מאי דאמרין בפרק
הדר ופ"ק דיומא וכתבו בני אהרן הכהן אש על המזבח אש
שהאש יורד מן השמים מנה להביא מן ההדיוט ומתה"ס יפה פ"ו
דשביעית סימן ג' ובוקרא רבה פ"ד ס' ו' הקשה מכיון דאיכא
אש מן השמים מה צורך לשל הדיוט ומיך דהיינו להורות דה'
חפץ בסל ישראל טפי וכדאמרין במדרש פרשת בהעלותך משל
לחלך שהיה לו אוכל ח"ל המלך מדע שאנלך אני סוע' לכך תקן
לו הלך אוהבו והמקין מטה של הדיוט מנורה של הדיוט כיון
שבא המלך באו עמו שמיין סיבכו כמאן ומכאן מנורות של זהב
לפניו וכיון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש והטמין כל מה
שהתקין לו ח"ל המלך לא אחרתי לך שאנלך אני סועד כו' ח"ל
אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה כו' ח"ל המלך חייך שאני פוסל
את כל בלי שהכתיב ובעבילי אהבתך איני משתחא אלא בשלך
ע"כ נחמא טעם שגור' להביא אש מן ההדיוט הוא להורות
ביוזם של ישראל שפסל אש של מעלה בשבילם והשתא ה"ק אלו
זכיתם הייתם קוראים אש תמיד תוקד ויקשה לכס כיון דאיכא
אש מן השמים מה צורך לשל הדיוט והת' הוא להראות חיבתם
לפני הנוקם ועכשו סלח זכיתם אתם קוראים מתרום סלח אם
שהיינו ע"י שליח להראות שהם בתכלית השפלות לפי כלינו דומה
סמתיים מהגדול למתבייש מן הקטן נתנינו למדין מכרייהא
שפרק חלק הגו' ומדברי הראב"ד דכשהקב"ה נפרע ע"י ענמו
איכא חדא לטיבותא וחדא לרעותא חדא לטיבותא שאינו
מתבייש כ"כ דאינו דומה מתבייש מהגדול למתבייש מן הקטן
וכדברי ר' זבן וחדא לרעותא שהמשפט הוא חוק וכדברי הראב"ד
ובן כשנפרע ע"י שליח איכא חדא לטיבותא וחדא לרעותא חדא
לטיבותא שהעונש אינו כ"כ חוק וחדא לרעותא שמתבייש ביותר
עוד נקדים דאמרין במדרש מאי דכתיב השיבני אחר אחר רבי
ינחך כדבר הנמשך שאלו חלפניו לחזורי

ובזה נבא לביאור הפסוקים שישראל היו מקוננים דתיתי
לרעותא הו' בהו נפרע מהם ע"י שליח ומתביישו
ביותר וזהו שהם משפט חוק כאלו נפרע מהם הקב"ה בענמו
ז"ש לא אליכם כל עובדי דרך הביטו זראו אם יש מכאוב
כמכאובי בליתר מעולם לא היתה בואת בשום אומה ולטון והוא
כי מתרום סלח אש בעצמותי וכבר ידעת דמהאי קרא למדו ר"ל
בפ' חלק שנסרע מהם ע"י שליח מדכתיב סלח אש ואף שמתביישתי
ע"י ומד שאינו דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן ונחמא
שהשיבני

אותם לשוק אמרו ישראל הללו סכרבתם ברכה וקללתם קללה
 עוסקים בדברים הללו מיד הוילים שנאמר כל מכביה הוילה
 כי ראו ערותם ע"כ. והדברים תמוהים דאין לך טעם שישראל
 אינם עושים דגונו של מקום ושהקב"ה יסלק סבינתו מביניהם
 כחותה טעם שנכנסו גוים להיכל ור"כ איך נאמר את הכרוכים
 פניהם אינם אל אחיו וכבר עמדו על מדוכה זו אבות העולם נחזי
 נפש וכתב הריטב"א בטעם הדא"ס שנעשה להם גם לרעה כדי
 לנלות את ערותם.

יש להסתפק האם דאמרינן בפ"ק דיומא עשרה נסים נעשו
 בכית המקדש אם נסים הללו היו בהתמדה אף בזמן
 שאין ישראל עושים דגונו של מקום או דלמא דלא נעשו נסים
 הללו לא בזמן שישראל עושים דגונו של מקום והיה נראה דנסים
 הללו היו בהתמדה שהרי במתרא הקטן ותו ליכא והא"ר לוי כו'
 מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבינא כרובי' בנס היו עומדין
 בו' ואמאי לא הקטו דכרובים היו הופכין את פניהם אינם אל
 אחיו קטיבא בטעם שהיו מעורין זה בזה כו' וזה היה
 הפכות ומראין להם הכרובים שהיו מעורין זה בזה כו' וזה היה
 בנס דתפלת עמידתם היה פניהם אל הבית וכו' הריטב"א אך
 אי אמרי' דעשרה נסים דחשיב היו בהתמדה כיחא דהך דכרובים
 לא היה בהתמדה כי אם בזמן שישראל עושים דגונו של מקום.
 הן אמת שראיתי לרש"י שכתב שמבניהן אותו ומובאין אותו
 לחזן ולפי זה לא דמי להם הפנים לכרובים. טוב ראיתי
 להריטב"א ש"פ דיומא אהא דאמרינן התם הללו פתח מתעטפת
 שכתב וול"ס שפירשו דהא בזמן סלא היו עושין דגונו של מקום
 ולא היה גם בלחם הפנים להיותם הם כיום הלקחו ע"כ ודוק.
 ונחזור לענינינו.

עוד נקדים מאי דאמרינן במדרש מעולם לא זזה סכינה

זבחה יובן מאמר דאל במדרש איכה זל קרא עלי מועד אחר
 להם הקב"ה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה חזי
 אמרתי למענב' שולחתי בבלה ואתם אמרתי קרא עלי מועד ע"כ.
 דמאמר זה אומר דרשנו דמה ענין זה לזה. גם יס' דלקדק בשאר
 זה שקראם כפויי טובה דמש ענינו לבאן. אמנם על פי האמר
 יבא לכלל יטוב ונקדים דהנה המפרשים זל תירנו לקושיית
 הדיטב"א הנו' דאיך יתכן דבטעם שנכנסו גוים להיכל ימארו
 הכרובים פניהם אינם אל אחיו ואמרו כעטסה להם גם לטובה
 דהא ע"פ מ"ש דביתו זל שהקב"ה מנטער בדתן של ישראל
 דבתי' בכל תחת לו עד ומטעם זה כל מקום שעלו סכינה עמהם
 לומר ננס היא מנטער בנעטם. והנה באותה טעם שנכנסו
 גוים להיכל שהיתה טעת חירוס כדי סלא יעלה על דעתנו כי
 אמרום מאם את ישראל ובגונו ג"עלה נפטו ובהיהו דאמרינן
 צפרק חלק שאמרו ישראל עבד שמכרו רבו ואתה שנתגרסה
 מבטלה כלום יס' לזה על זה כלום וכדי לבטל סכרז זו הנפסדת
 דבה הקב"ה להורות לנו דאכתי חביבותיה גבן והסדה סכינתו
 ציינו להורות שהיא מנטער בנרותינו. ועיין בשמות דבה
 סדר פקודי ע' ג"ח סימן ג' ומראה דהנראת סכינתו יתברך הוא
 הוראה לגוים שהקב"ה מחל לישראל טובים ואמרינן במדרש מש
 עובד צת ציון וחותו היום צטלו ישראל איפוכי גדול' על עובותיה'.
 ואפשר שכדי שידעו הגוים שהקב"ה צתרגה להם הונדך להראות
 לגוים שהסכינה יעמנו ודוק. ואמרינן במתרא כל מקום שנלו
 ישראל סכינה עמהם צלו למגרים סכינה עמהם שראמר אכתי
 ארד עתך צלו לבצל סכינה עמהם נחא' למענבם שולחתי בבלה
 ועל זה התרעם הקב"ה עם ישראל וקראם כפויי טובה לפי שאבי
 צמה טרנית להראות לגוים סלאף באותה טעם שנכנסו להיכל
 היתה סכינתו ציינס לומר שאני מנטער בנרתכם ואני מח
 מלחבב אתכם ואתם אמרתי קרא עלי מועד כאלו אני מח
 בנרתכם ור' אין הרעד כו' לא להראות לבני האדם שאני משתתף
 בכל נדעם ואף גם זאת צהיונים בארץ איביהם לא תאששים.

עוד נקדים מאי דאמרינן במדרש מעולם לא זזה סכינה

מישראל בטעות וימים טובים ואפילו בשבת של חולי.
 והנה בפירוט מאי דקאמר ואפילו בשבת של חול דלכאורה אין
 לו מובן נהירא דאדוני אבי זל"ה סח לי דבתייתו לומר אצל
 הרב מוה"ר זחיה נוטא זל דהא חס' מן המערב זאל לו
 שירום מאמר זה והרב לחדודי לתלמידיו אחר להם שיעיינו בו.
 ואדוני אבי זל אמר שאפשר שהכונה היא על פי מה שאמרו בנת'
 ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא יום שבת שמונה ששה ימים
 דאחר כך שוכת והשתא ה"ק דאפילו ביום זה ששוכת זה האיש
 שאפשר שהוא חול נמור אפילו הכי לא זזה סכינה מישראל ציון
 שמן הדיו חייב לשבות בו זלעטותו כשבת נמור. והרב זל הטיב
 לו ראה דבריך טובים ונכוחים ואדי קב"ה צפלפולא אך אחימת
 הדברים הוא טע חקירה בין הראשונים זל שהדבר ידוע אלל
 בעלי המקור דמשכחת לה דבמקום אחד יהיה ביום הששי עדין
 יום זהא חול נמור דמקור' אחר כבר נטה היום זהא לילה והוא
 שבת וכן להפך ביום השביעי משכחת לה שבמקום אחר עדין יום
 הוא והוא שבת צמיר דמקום אחר הוא לילה והוא חול זיטבריא
 זכפורי ויבחו. והנה אבחנו נאחין אמונה שליחה דנטס שאבחנו
 מדילין צון ווס השטי ליום השביעי כך צמ' ממעל יס' הדללים
 דהפטים רבים צון ווס השביעי לצאר היתים ומלכד מה שאמרו
 דול מענן גהינס שכותת דרשנים ביום השביעי ומהר שכתיו
 עוד יס' הדללים רבים ודברים מובלחים בטמי השמים בין יפי
 החול ליום שבת קדם באטר רודת ליודעי חן. והנה יס' לחקור
 על אחת מקום סומכים בטמים ממעל והעלו שבמקום האמיתי
 לזה הוא ידוכל' שהיא אמצעית העולם שנקרא טבור הארץ.
 ועל זה אמרו ואפילו בשבת של חול כלומר שבמקום אחר הוא
 שבת ובירושלים הוא חול אפ"ה לא זזה סכינה מישראל אף שהוא

לדקדק דמה ענין עון זה דמשקלות לביאת עמלק אמנם על פי
 האמור נראה דאמרינן בספרי פ' קדושים וז"ל לא תעשו עול
 במשפט במדה במשקל אם לדק דבר נאח לא תעשו עול במשפט
 ומהו משפט השני כאן הוא המדה והמשקל והמשורה תלמד
 מהמזכר נקרא דיון טאם שקד במדה הרי הוא כמשקל את הדיון
 וכו' ונודע לחמשה דברים האמורים בדיון וכו' ומשקל את
 הסכינה ע"כ. וכבר נתבאר שכל זמן שהסכינה עמנו אין אמות
 העולם יכולים לטלוט בנו ולה אחר שעל פון המשקלות כל
 עמלק דכיון שחטאו במשקלות נשמלקה הסכינה וניתן רשות
 לעמלק לבא להלחם בישראל. והנה מלכו שקודם שנחשב בית
 המקדש נהרנו כמה חסידים ואנשי מעשה והחשב והמסגר גלו
 שמי טעים קודם המדבר:

ועל

זה היה תמים המקדש באומרו סלה כל חבירי ה'
 בקרבי כלומר בעוד ה' בקרבי דהיינו בזמן שנית
 המקדש קיים וזה תימה. דבשלתא אם כבר הית חרב כך היא
 המדה שבזמן שאין ב"ה קיים הב"ה נוטל דיוק אחד כשביל
 עונותיהם של ישראל אבל בעוד ה' בקרבי דהיינו בזמן שנית
 המקדש קיים וכדאמרינן דכל זמן שהסכינה היתה טורה בישראל
 לא נחרב בית המקדש א"כ איפה למה זה סלה כל חבירי שה'
 הצדיקים אמתא דכיון דב"ה קיים היינו בדיון להרוג צדיקים
 שכתובה לכפר על הדור כדבר האמור לעיל:

נס

הנביא יצטיא כל ימיו של אותו דיוק היה מנטעד על
 הצדיקים ואנשי מעשה ההוא אחר צמי' ל"ג לכך
 יזנה אמתא היה ספר היה שקל היה ספר את המגדלים. את עט
 בועז לא תראה עט עמקי שפה משמוע נלעג לטון אין בינה.
 חוה ניון קרית מופדנו ענין תרונה ירוכלם נוה שאנן וכו'.
 זיר' לפרט כונת פסוקים אלו עט מאי דאמרינן פ"ב דחגיגה היה
 סופר שהיו סופרים לכל אותיו' שבתורה היה סוקל שהיו סוקלי'
 כל הליון וחמורים שבתורה היה ספר את המגדלים שהיו שונים
 ט' הלכות כמגדל הפורח באוויר ע"כ. עוד נקדים דאמרינן במדרש
 ס' וירא פמ"ט ס' ב"ה וז"ל ויאמר אל נח יחד לה' חולי ימלאון
 עט עשרה ולמה עשרה כדי בנייה לבולס וכו' ריב"ה זר' חנין
 צמס ר' יוחנן באון עשרה זכירושלם אפילו אחד היה מנין עליה
 בדכתיב טוטטו בחזנות ירוס' וראו אם יש עוסה משפט מקבץ
 חמונה ואסלח לה ע"כ. וכמ"כ טס מהר"ט יפה זל דהטעם הוא
 דטאני ירוס' דהוא בה צות המקדש ומס' בחד פני להניל את
 בולה אבל בשאר העולם בעינן כדי בנייה להיינו עשרה. וזהו
 כונת הפסוקים לכך יזנה אמתא היה ספר היה שקל וכו' שיש
 תוארים לאנשים גדולים כלומר לא צמגה אחד מאלו טאם היה
 צמגה פטיטא דאת עט נוטו דהיינו עון פנים כמ"כ דר"ק לא
 תראה דהיינו טלח הייתה משניח ברטעום וכן בעט עמקי שפה
 משמוע ונלעג לטון אין בינה לא היה משניח בהם אם היה
 מנח דיוק א' כהונן. וכי תימח הא בעינן כדי בנייה. הא
 ליתא משום דהיינו אמתא חוה ניון קרית מופדיו וכידוע שיש
 בה צית המקדש אפילו באחד עני וכדכתיב טוטטו בחזנות
 ירוכלם וכו' בדבר האמור.

ודלא

מעשה הנני בא לבאר מאמר הנגף פתח הספר
 ואטימה עיני עליי. ואיכא לתידק דכיון דמשקל
 הזכיר מקרא דכיו טל אורות טליך דפ"ה אונס חיים ה"ק במר
 הכי מנחתא להם רפואה וכו' דא"כ קט"ו קראו אהדרי ויראה
 לייסב במרזל כל המכה ת"ח ומטיל מלאי לכיסו ויזהר ויוסב
 בשינה של מעלה שנא' כי בצל הכמה צל הכסף ופרש"י זל
 במחילת הכסף וכמ"כ בעל הכסף שהיה מהנה אותו מנכסיו
 וטעמא דמלתא דקתבס"ה ה' מנכסיו שזכה לכל הכבוד היה
 שיוסב

עוד ראינו להמקונן שננטעד על סילוקן של צדיקים אחר
 מר סלה כל חבירי ה' בקרבי קרא עלי מועד לכבוד
 בחורי. והנה חבירי הכתוב כאן הלך השם החסידים ואנשי
 מעשה וכדאמרינן בפ' דברכות שמענו אלי אפרי לב מאן חבירי
 לב טבל העולם כזונין כדדקה והם כזונין כדדק. וכל המפרשים
 זל כמעוררו בפסוק זה דהיל' סלה כל חבירי ה' מקרבי דבקרבי
 אין לו מובן וכבר הארכתי בזה בדרך הערבה ובדרך עבב יעט.
 עוד לחלק מילין עט אותה שאמרו רבותינו זל במדרש וזל אלה
 שקודי המסכן מסכן העדות אמר לו הקב"ה למשה מסכן זה אני
 עמיד למסכנו שני פעמים כשביל עונותיהם של ישראל היינו
 דכתיב המסכן מסכן אמר לו משה מינח בזמן שנית המקדש קיים
 בזמן שאין בית המקדש קיים מה אמת עושה אחר לו. אני לוקח
 בדיוק אחד מביניהם ומכפר על הדור ע"כ. עוד נקדים מאי
 דאמרינן בשתייתא דחובה רבתי על פסוק מכלינתי עלי יגון
 ה' אין בנין אם מלכה אי בה אלו היה עט לא היו גולים.
 והבי אמתא בשתייתא דמטא גיא חיוון וזל כמעה שקבץ הקב"ה
 להחריב את בית המקדש אחר כל זמן טאני בתוכו אין אמות
 העולם נוגעים בו אסלק שניתי ממנה ואעלה למכוני הראשון
 הה"ד חלפה אל תקומי עד אשר יאשמו ובקטו פני ע"כ הרי טבל
 זמן שהיתה הסכינה עט לא היה נחרב בית המקדש.

ועל

פי הקדמה זו יובן מאמר רז"ל בפרק כל כתיב וז"ל א"ה
 כהנא לא חרבה ירוסלי' אלח כשביל טוטטו בה תינוקות
 טל בית רבין ויראה לייסב בהקדים עוד מאמר רז"ל באיכה רבתי
 בפסוק כי ה' הונה על רוב פסעיה וז"ל א"ה יהודה בא וראה כמה
 חביבין תינוקות לפני הקב"ה גלתה סנהדרין ולא גלתה סכינה
 עמהם גלו ממטרות ולא גלתה סכינה עמהם וכיון טגלו תינוקות
 גלתה סכינה עמהם הה"ד עולליה הלכו שבי לפני גר מיד וינח
 מכת פיון כל היתה ע"כ. הרי שהסכינה חונה זה לעולם חנבל
 תינוקות טל בית רבין. וכבר אמרנו טבל זמן שהיתה הסכינה
 טורה בבית המקדש אין כל אותה ולטון יכולין לטלוט יד וזהו
 טאמר רב כהנא לא חרבה ירוסלי' אלח כשביל טוטטו בה תינוקות
 טל בית רבין כלומר טבל זמן שהיו בירושלים תינוקות טל בית
 רבין היתה הסכינה עמהם ולא יכול החויב ליכנס עט וכיון טגטלו
 תינוקות טל בית רבין כשלקה הסכינה וניתן כח לאמות העול'
 להחריב את ירוסלים. וזל זה מוכב הולך כונת רז"ל במדרש טר
 תולדות פרשה ס"ה ס' י' וזל הקול קול יעקב והימים ימי עט
 א"ה אבא בר כהנא לא עמדו פלוסופין בעולם כבלעט בן כעור
 וכאבנימוס הנדרי כמכנסו כל האמות חגלו אחרו לו טאמר
 טאני יכולין להזדונ לאותה זו אחר להם לכו ופזרו על צתי
 בנייות ועל צתי מדענות טלהן ואם מנחתם עט תינוקות
 מנפשיים בקולם אין אמת יכולים להזדונ להם טרך הבטיחם
 אביהם הזקן ואמר להם הקול קול יעקב בזמן שקולו כל יעקב
 מניו בבתי כנסיות ובצתי מדענות אין הידיש ידי עט ואם לאו
 הידיש ידי עט ואם יכולי' להם ע"כ. והיינו טעמא דכדכתיבנא
 טבל זמן שהתינוקות מנפשיים בקולם הסכינה היה עמהם
 ואינה זה מאגלם וכל עוד שהסכינה עמנו אין טום אותה ולטון
 יכולה להזדונ ולא קרב זה אל זה:

ובזה

יובן מרז"ל במדרש הביאורו הטום בפ"ק דקדושין
 דף ל"ג ד"ה ואיתא אל דאמרינן במדרש זכור את אחר
 עטה לך עמלק ואת טיף וינע וזל ירא חלקים היינו כשביל
 המשילות ועל עיו זה בא עמלק דבת"ה משקלות כתיב זכור
 את אחר עטה לך עמלק בפ"ו חג' והיינו דכתיב במילי מאוני
 תרמה תועבת ה' ואבן סלמה רגלה. וממיד ליה בא ודיו וינא
 קלון כלומר טעל טון זה בא ודון וקלון טל עמלק ה"ה. ויש
 לדקדק

דרך ארוכה רחש כה

הארצות זנות' חיו אנו נאם ה' חלקים אם לא יד חוקה וכרוע
בטויה חמלוד עליכם ע"כ

וראיתי

למהרית'ט ס"פ דברים שכתב דמאי דכתיב חיוה
ספר כריתות אחכס אשר שלחתי הכונה היא
כלום אחס ינאחס ממני על ידי נט' למח"ד למי שקודם אסה על
מנת טלח תזנה בלחם ונתה הוסקעו הקידושין למפרע ונתקרו
לנמרי ותעתה ודאי לא נחסרה על בעלה אפילו ונתה כו' אף
שקב"ה כשלקחם לו לנשים היה ע"מ טיקבלו אלהתו ולא ינו
אחרי לקי' אחרי עתה טעמדו ע"נ נכבטל התנאי ונטלו הקדושין
ולו אחר חיוה ספר כריתות אחכס אשר שלחתי כלומר
ספטרתי ע"י נט' חין הדבר בן כי בטעבטס טולחא אחכס מלאה
שנכבטלו הקדושין הראשונים ע"כ * ואחתי קסה מאותה אנדה
דלעיל והביאו הרב טס זאת אומרת דש"הל חומרים אסה
מגדסה בעלה יס לזה על זה כלו' ואומר להם הקב"ה ובי גרושים
אחס חיוה ספר כריתות אחכס כו' ולפי דברי הרב מה השיב
לכס' חיוה ספר כריתות נהי דאין כאן נט' מכל מקום כבר
נכבטלו הקדושין מחמת שנכבטל התנאי ומה טעמו ישראל
כלום יס לזה על זה כלום טענה חוקה היא דמה לי טיבה מחמת
הנט' או מחמת כיוסול הקדושין ויולי' יאמר הרב דהכא נתקדשו
ישראל כב' פרוטות אחת לקודם טינוז ואחת לאחר טינוז
שנכבטלו הקדושין הח' וחלו הקדושין השניים היו זה דומה
לח'ס הרתכ'ס דהנזות שתי פרוטות אלשה ואומר לה באחת
התקדשו לי היום ובאחר לאחר שתנרטי דלאחר שתנרטי
חיילי קדושין שניים * ואף לאח' דפלו' עליה דהרמב"ם בהיה
הכא מורה מטוס דשכחו השם דאף לאחר שינרטה מכל מקום
בטעת קבלת הקדושין היתה אשת אים ואין קדושין והאומר
לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שתנרטי לא אחר כלום *
אכל הכא כיון שנכבטל התנאי אינלמי מלחא למפרע טהיתה
פנויה וכו' כהאמר לאשה הרי את מקודשת לאחר זמן דתהני *
ואל תשיכנו מהותה נכתב הרא"ש בטע' במגדסה על מנת שנכבט
לשטעו' דאין תקנה לדבר ואפי' אס יקדשה ויחזור וינרטה
גרושין נמדין לא תהני מטוס דלח' תפסי כה קדושין לפי
שטעת קבלת הקדושין היא אשת אים ועיין בתוס' תהרית'ט
ח' ח' בויכוחו עם מהר"ם קאטליץ בתתה בדברי הרא"ש הללו
ועיין בספר הוגיאו לו דף כ"ד דאחרי' נמגדסה קח אמת' ג'ו'
דמטע דהיו גרושין בישראל ולדעת הרב זל כל' דלאו דוקא
אלא שנכבטלו הקדושין וכיון שנכבטלו הקדושין לא חזרה כי
אס לחיבתה הראשונה דהיינו ככלה בבית אביה ודוק * באופן
טישראל ברחותם החרגן ותקף הנלות טהיה העולם שמש היו
סבורים סברה נכסדת שכבר חבדה תקומת ויטליבס ה' מעל
פניו ובה היו סבורים לפרוק מעליהם עול תלכות שמים *

ובה

נבא לכאר מחי דאחרי' בפרק חלק וזל תר' בטעה
שהטיל נכובדנר חנינה מישראל ועוריה לכבס'
האס אחר לו הקב"ה ליחוקל לך זמחיה מתוס בבקעת דורח
בחו ענמות וספחו לו לחותו דטע על פניו אחר מה טיבן כל
חלי אחרו לו חבורהס טל חלו מחיה מתוס בבקעת דורח פתח
ואמר חתוהי כמה רברבי' ותפחזוהי כמה תקיפון מלכותיה מלכו'
עלס זטולטניות עם דר ודר ע"כ * ויס לדק' דמה דאה ה' לעשות
הגס הגדול הזה בטעה שהטיל נכובדנר הרטע לחנינו מישראל
ועוריה לכבסן האס ולא בותן אחר * עוד יס לדקדק בדברי רמ"ב
שכתב חבורהס טל לו מחיה מתי' על יחוקל היו אומרים שהיה
אחר טל חנינו מישראל ועוריה נכובדנר היה יודע שהקב"ה
היה מחיה אותה ע"כ * והנה דברי רמ"ב שכתב וינכובדנר היה
יודע שהב"ה היה מחיה אותה חין להס חובן לפי פטטו בלחם
הי'

פיושב כפתיחה סת' מ' יוכבסו בה שהוא תקו' איוס וכורה טעלו
חול' טעמיה פו עין לא ראתה חלקים זולתך יעשה למחכה לו *
טייבו מטוס דכיון שהוא תהנה איותו נמלא דבסיבתו עוסק הת"ח
בת"ת וכיון שהוא טיבה ללימוד התורה חטיב כאלו חיוה נוסיה
נורכא מדרבנן :

נבזה

יובן מחי דאחרי' ע"ד דפסחים ארז' תודום אים
דומי הכניב את בני רומי לאכו' נדיים פקולסיס
כלילי פסחים כלחו לו אלתלל תודום אים דומי אמה נוזרנו עליך
גידוי * וננת' כסמפקו תודום אים דומי נברח רבה הוא או בעל
אגרוסין הוא ט' ט' עוד זאת דרס תודום אים רומי מה רחא חנינו
זכו' ט' ט' נברח רבה היה * ד' יוסי בר' אבין אמר מטיל מלחי
לכיס ת"ח היה דח' ר' יוחנן כל המטיל מלחי לכיס ת"ח זוכ' ויושב
ביטיבה כל מעלה ע"כ * והדבר פטוט דמה טיודרו כנת' אס
תודום אים דומי נברח רבה היה טייבו אס היה ת"ח ומטוס
כבוד המורה אין מדין איותו וכדאחרי' ע"נ ואלו מנלחין חר"ל
ת"ח סטרחין מדין איותו * אף מטעם היותו בעל מעטה חין
בזמנטיה מלכותו * וח' קסה בדברי ר' יוסי דמחי מהני מה
טהיה מטיל מלחי לכיס ת"ח למה שכתנעו מלכותו * ותו הועלה
על דעת טלח כנחאו בתודום אים דומי מכות אחרות חון מוז
טהיה מטיל כו' ולא הל"ל חלל בעל מעטוס היה * ותו דמחי
דחיה מיייתי דמחרובל המטיל מלחי לכיס ת"ח זוכה זיושב ביטיב'
טל מעלה דנהי דזוכה לכל הכבוד היה אף אחתי מכל' טיביו
בתנעיס מלכותו כטייל מנהו זו * אלח הוא הדבר אשר דכרנו
זה ס' דמתחלה הביאו ראיה דתודום נברח רבה היה ממה דדרס
דמה דלא חנינו כו' ובה ר' יוסי ואמר דאין כורך לזה דכיון
טהיה מטיל מלחי כו' הרי הוא כת"ח נפחו טכל מה שלוחה הת"ח
חטיב כאלו הוא ענמתו דרס אותה הבלכות והביאו ראיה מדברי
דו' אחר כל המטיל כו' זוכה זיושב ביטיבה טל מעלה דהיינו
בזמניית ת"ח והיינו ודאי מטוס דחטיב כאלו חיוה נוסיה נורכא
דרבנן ואס כן פטיטח שנחנעו' מלכותו כיון דחטיב בת"ח
ענמו * ועס זה יתיושב מאחר הקודם דלעולם דוקא מי ט'ס כו'
חור תורה ח' לפ"ל וכדכתיב בי טל חורות טליך אלח דהתנה
ת"ח תכבסו כיון שהוא טיבה טאחרי' יעסקו בתור' קרי' ביה כו'
טל חורות טליך זחי לעולם טכולו טוב :

דרך ארוכה רחש כה

פ"ג דתנינה טלח אחר חת ד"ח לאחר טינה לתרבו' רעה
ח' לא יפרכנה ובה זוככות ותמורדתה כלי טו ח"ל לו
דברי תורה סקטיס לקנות ככלי זכב ועלו פו זמחין לאפרס ככלי
זככות ח"ל אכל ד"ע דכך לא כך אחר אלח מה כלי זכב זכלי
זככות הללו אע"פ שנכתבו יס להס תקנה כך ת"ח סטרח יס
לו תקנה ח"ל אף אמה חזו' כך ח"ל כפר טעמיה מחחודי הסדנוד
טופו כניס טוכבס חין מאחר *

הן

כל יקר דחמה עינינו נודל מעלת התשובה כי דפה
היא בעיני חלקים וחדס' ואחרי'ן במדרס וזל יפטו
ענמותינו ואכדה תקומינו בה נביו ואמר להס לישראל חורו
בתשובה ח"ל עבד מוכרו רבו כלום יס לזה על זה כלום היינו
דכתיב יבטו ענמותינו ואכדה תקומינו * ואומר להס הקב"ה
וכי גרושים אחס חיוה ספר כריתות אחכס וכו' וכבר הוצח
בפרק חלק ויכוח זה טכחו עם ה' בני אדם לפני הנביא ואמר
להס חורו בתשובה אחרו לו עבד' שתכרו דפו ואשה סגדסה
בעלה כלום יס לזה על זה כלום היינו דכתיב והעולה על
דחכס היו לא תסיה אשר אחס חומרים נהיס כניס' וכאשפות

היה יודע למה שאל מה טיבן של אלו והלא כבר ידע שהיה
 הקב"ה מחיה אותם • ומה קשה בזה שטבח נכונדגנר ואמר
 אתויה כמה דרביין וגו' דבשלמא מה שאמר אתויה כמה דרביין
 הוא נודק באותה שעה שראה הנם הנדול ההוא של תחיית
 המתים אבל מה שסיים ואמר מלכותיה מלכות עלם ושלטניה
 עם דר ודר אין לזה התייחסות עם הנם של תחית המתים •
ונראה לייסב עם מאי דאמרין בפרק חלק ואל תאן נינהו
 תמים שהיה ויחוקאל אחר שמואל אלו בני אדם
 שפירו בתחיית המתים שנאמר ויאמר אלו בן אדם העצמו
 האלה כל בית ישראל הנה הנה אומרים יבטו עמתינו ואבדה
 תקויתנו נגורנו לנו ר' ירמיה בר אבא אמ' אלו בני אדם שאין
 בהם לחלוות של מנה שנאמר העגמות היבשות שחצו דבר
 ה' רץ נפח אחר אלו בני אדם שחיפו את הדיבול כולו שקנים
 ורמסים שנאמר ואבא ויראה והנה כל תבנית רמש ובהמה
 ושקן וכל גילולי בית ישראל מחוקה אל הקיר סביב כתיב
 הכא סביב וכתיב התם סביב דכתיב והעבירני חלקים סביב
 סביב ע"כ •

ויש לתמוה במאמר זה דמאחר שרצה הכ"ה להחיות תמים
 באותו זמן לסיבה ידועה אגלו למה זה בחר באנשים
 הללו הגולגול והנדרה הלא המה אנשים שפירו בתחיית המתים
 ושלא היה בהם לחלוות של מנה ושחיפו כל הדיבול שקנים
 ורמסים לא היה לו להחיות לא אנשים נדיקים ליראי ה' ולחובבי
 שמו • אמנם נראה הדברים שיבאו לכלל יישוב עם מה שכתבנו
 שישראל עלה על דעתם שלא היה להם עוד תקנה ובקשו לפרוק
 עול מלכות שמים וכמו שאמרו עבד שמכרו רבו כלום יש לזה
 על זה כלום והנה כדי לבטל סברה זו הנפסדת רצה הקב"ה
 להחיות תמים בבקעת דורה ובראותם תחיית המתים ידעו שלא
 יבאו מתחת מחלמיו ועדין חביבותיה נבן והוא שהטעם טעלה
 בדעתם של ישראל שאין להם עוד תקנה ובקשו לפרוק עול הוא
 לפי שהיו סבורים שישראל יש להם דין עבדים למקום ומתום
 הכי אמרו עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום אך אם
 ישראל נקראו בניו למקום נבטלה סברה זו לגמרי דמי שהוא
 בן לא יגוייר שלא יהיה בן דבשלמא עבד על ידי שימכרו לאח
 יבא מתחת טעבוד הראשון אך הכו לא יגוייר בטום חוסן שלא
 יהיה בן ובתחיית המתים אנו מוכרחים לומר שאנו יש לנו דין
 בניו למקום והוא במאי דאמרין בפ"ד דסנהדרין ח"ל ההוא
 מינא לרבי אבא אלהיכם בהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי
 קבריה למשה במאי טב ל וכי תימא במאי והכתיב מי מקדך בטעלו
 מים ח"ל כנורה טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא ע"כ • והנה
 חלוקה זו של המין שאמר אלהיכם כהן הוא לא נפלאה היא ולא
 רחוקה וכדאמרין בפרק טבול יום כבוד גדול חלק לה הקב"ה
 למרים באותה שעה אחר אבי כהן אבי מסגירה אבי חולטא ואבי
 פוטרה ע"כ הרי דהקב"ה יש לו דין בהן והתוספות זל עלה הך
 דאמרין כי קבריה למשה במאי טביל כתבו הא דלא קשיא ליה
 היאך נטמא דישאל נקראו בניו למקום ע"כ לפדנו מזה דמה
 שכתעסק ה' בקבורתו של משה הוא מטעם היות ישראל עמים
 למקום והכהן מטמא לפגא • ופראשון דתעניית אמרינן א"ר
 ויחזן ג' משתחות פידי של הקב"ה שלא נתסרו ביד שליח ואלו
 הם של חיה ושל נפשים אבל תחיית המתים של חיה דכתיב וישמע
 אליהם אלהים וישתח את רחמיה של נפשים דכתיב וישתח ה' לך את
 אוצרו הטוב ושל תחיית המתים דכתיב וידעתם כי אני ה' כפתתי
 את קברותיכם ע"כ ופרש' אבי ה' אבי ולא שליח ע"כ • ואמרין
 בשמות רבה ס' בא פרשה ט"ו ס' ו' ועברתי בארץ מצרים א"ר
 בעצמן גדולה היפתן של ישראל שנבלה הקב"ה במקום ע"כ ובמקום
 טנופת

טנופת ובמקום טומאה בשביל לגלם מכל לכהן שפגה מרותו
 לבית הקברות אחר מה אעשה לטמא את עממי או אפטר ולכנות
 מרותי או אפטר מוטב לי לטמא את עממי פעם אחת וחזור
 ומטהר ולא לאכד את מרותי כך ישרא הם מרותו של הקב"ה
 שנאמר קדש ישראל לה' והיו בבית הקברות שנאמר כי אין בית
 אחר אין עם מת ואומר ומגרים מקברים אחר הקב"ה אך אנו
 נושא להניחם או אפטר מוטב לירד ולהגילם שגא' וררד להגילו
 מיד מגרים כשהגויאם קרא לאהרן ושהר אותו שנאמר וכפר את
 מקדש הקדש וכפר על הקדש ע"כ ומכאן נס' מהר"ם יפה זל כ"ע
 כי אין המשל דומה לנמשל כי הכהן לא יכול להבטי' עניית הקברות
 מבלתי שטמא עממו בבית הקברות אבל הקב"ה למה לא היה
 יכול להגויא ישראל ממגרים במסות באותות ובמופתים מפלי
 שיכנס הוא במגרים • ותיקן שהגדף ה' בכבודו ובעצמו לכא
 במגרים לחכת בכורות כדכתיב ועברתי בארץ מצרים אבי האני
 ולא חלף אנו ולא שליח ע"כ • לאדנו מזה דבשביל דפעולה זו
 דחכת בכורות כתיב בה אנו ה' דהיינו אנו ולא שליח דמו לגמול'
 ישראל לכהן שפגה מרותו בבית הקברות והוכרח לטמא עצמו
 להגיל מרותו ובודעה חיבתם של ישראל שנבלה במקום הטומאה
 לגמול את ישראל • ולפי זה בתחיית המתים דכתיב ביה אנו ה'
 דהיינו שליח ע"כ שליח מורה קוסית התוספות למקומה דמאחר
 שהקב"ה הוא כהן היאך מחיה מתים ואין לנו אלא מה שתינו
 התוספות שישראל נקראו בניו למקום וכאן מיטמא לבניו וה"כ
 מאחר טע' תחית המתים אנו מוכרחים לומר שישראל נקראו
 בניו למקום א"כ בטלה טענת ישראל שהיו אומרים עבד שמכרו
 רבו כלום יש לזה על זה כלום שהרי ישראל אין להם דין עבדים
 אלא דין בניו יש להם ומי שהוא בן לא יגוייר שיהיה ע"כ •
 ומתום הכי הוכרח ה' להחיות מתים לבטל טענה זו של ישראל
 דעבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום וטעמי שצדוק היה
 להם לישראל טענה לטעון הוכרח ה' להחיות היותר רשעים
 שבעולם • והוא דאמרין בראשון דקדושין תניא בניו אדם לה'
 אלהיכם בזמן שאדם נהגים מפגז בניו אדם קרוים בניו אין
 אדם נהגים מפגז בניו אין אדם קרוים בניו דברי רבי יהודה
 רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אדם קרוים בניו שנאמר בניו
 סבלים מהו וכי תימא סבלים הוא דמיקרו בניו כי לית בהו
 הימנותא לא מיקרו בניו ואומר בניו לא אשון בס' וכי תימא
 כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בניו כי פלחי לע"כ לא מיקרו
 בניו ואומר ורע מרעים בניו משחיתים וכי תימא בני' משחיתים
 הוא דמיקרו בני מעליא לא מיקרו ואומר והיה במקד' אחר יאמר
 להם לא עמי אדם יאמר להם בני אב' ח' ע"כ • הרי דלרפי מאיר
 אף כי לית בהו הימנותא ופלחי לע"כ נקראים בניו ואם כן אם
 המתים שחיה ה' לא היו רשעים נמורים לא היתה מתבטלת
 סברת ישראל שהיו אומרים שיש להם דין עבדים ועבד שמכרו
 רבו כלום יש לזה גל זה כלום לפי שהיו אומרים כסברת רבי
 יהודה דצמון שישראל עושין רגונו של מקום נקראו בניו ובזמן
 שאין ישראל עושין רגונו אינם נקראים בניו והיו אמרו' שאלו
 שחיה ה' לפיכך חחיה אותם לפי שהיו עושים רגונו של מקום
 ונקראו בניו והכהן מיטמא לבנו אבל אותו הדור שנחרב הבית
 בימיהם שלא היו עושים רגונו של מקום יאמרו שאינם נקראים
 בניו לא עבדים והיו מוקדן עול מלכות שמים מליותם באומרים
 עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום לזה מה עשה הקב"ה
 בחר מכל ישראל היותר רשעים שבעולם והם האנשים שפירו
 בתחיית המתים ושלא היה בהם לחלוות של מנה ושחיפו את
 הדיבול כולו שקנים ורמסים והחיה אותם ואם כן על כרחין לית
 כסברת רבי מאיר דאפילו כי לית בהו הימנותא ופלחי לע"כ
 נקראים

וזהו כונת המאמר שהתחלנו בשעה שהפיל נבוכדנצר לחנייה
 מישראל ועזריו לכבשן האש אל הקב"ה ליחזקאל לך
 והחיה חיים בבקעת דורא. והכונה היא דים להתיישב דאיך
 עלה בדעתו של נבוכדנצר להכריח לישראל לעבוד ע"ז וכו' לא
 ידע שהם עבדי ה' ונשטו שלא לעבוד ע"ז וכו' זה הרשע בא לחלוק
 כלפי מעלה וזה דבר קשה דנבוכדנצר רשע היה ולא טעם *
 והנה נבוכדנצר אמר לו לירמיה הנביא ה' אלהיך דבר אל הרעה
 הזאת אל המקום הזה כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו ואם
 כן איך עלה בדעתו של נבוכדנצר להכריח לישראל לעבוד ע"ז *
 ונראה דנבוכדנצר נתייחס כבוד כסדר ישראל דמאחר שהחריב
 ה' את הבית והגלה אותם בידו כבר יגאו ישראל מרשות ה' דעבד
 שמכרו רבו כלום יש לזה על כלום והדי הם ברשות ע"ז לעבוד
 ע"ז וכמאמר ישראל שחמרו נהיה כנשים וכמספחות האדמה לשרת
 ע"ז ואכן ומשום הכי הכריח את ישראל לעבוד ע"ז * וזהו במאמר
 בשעה שהפיל נבוכדנצר לחנייה מישראל ועזריו. לכבשן האש
 אמר לו הקב"ה לך והחיה חיים בבקעת דורא כלומר לבטל
 סדרתו הנפסדת דסבד לישראל אינם כנים וכיוון שהחיה אותם
 באו ענמות וטפחו לו על פניו * ואמר ר"ל שמאזת הענמות
 שהיה ב' ה' מחיה היו לו כלים וכפאניע השעה שיחיו טפחו לו
 על פניו כשהיה רוצה לשתות בהם * והנה בשעה שראה הענמות
 שטפחו לו על פניו תמה ואמר מה טובן של אלו טוה מורה טיט
 חמיית המתי' ועל זה תמה ואמר דאיך יתכן זה והלא הם עבדים
 והספן אינו מטמא לעבדו ואיך ה' מחיה אותם * ואמר לו אל
 תשתומם על הדבר הזה דהכריחם של אלו הוא מחיה חיים
 בבקעת דורא כלומר דפעולה זו של חמיית המתים אינה על ידי
 הקב"ה בעלמא אלא על ידי שליח והכריחם של אלו הוא מחיה
 חיים בבקעת דורא ואם כן ענין סברתך במקומה עומדת
 דלעולם ישראל הם עבדים ועבד שמכרו רבו איך על זה כלום
 ועשה בהם כרונד * אבל לא נכנסו דבריהם באוניו לפי
 שנבוכדנצר היה יודע שיק"ב היה מחיה אותם כלומר שאין
 פעולה זאת של חמיית המתים נעשית ע"ז שליח אלא ע"ז הקב"ה
 בעלמא ומש"ה תמה ואמר דאיך יתכן דבר זה שהקב"ה יחיה אותם
 מאחר שהם עבדים * לזה פתח ואמר אלוהי כמה דברבין
 ותמיהויה כמה תקיפין תלכותיה מלכות עלם וגו' כלומר שמד
 והודה כשעה דסברתו שהיה סבד לישראל הם עבדים ועבד
 שמכרו רבו איך לו עליו כלו' וא"כ אינם תחת ממלכתו לפי שכבר
 חכרם אך תמות זה הגדול של חמיית המתים מוכח דמלכותיה
 מלכות עלם ולעולם הם תחת וממלכתו לפי שישראל הם בני
 ירכן לא יגוייר שלא יהיה בן וא"כ הדי הם לעולם חמתי
 ומלכותיה מלכות עלם וכמאמר הכתוב חי אני אם לא בחימה
 שפוכה אתלוד עליכם לפי שלא ינאמם מרשותו * וזהו שכתב ר'
 יצחק ואמר יוצק זהב רוחה למוך פיו של אומי דשע סאלמלא לא
 בא מלאך וסטרד על פיו בקס לננות כל שירים ותפחות שאתר
 דוד לפי שכיון אל האמת ודבר דברים מלכותיהם מלכותו של
 הקב"ה עליון היא מלכות עלם ולא נפסקה ולא תפסק לעולם *
וזהו היתה כונת דניאל במה שנתן ענה לנבוכדנצר שיספח
 נדקה עם ישראל וכדכתיב להן מלכא מלכי ישפר עלך
 וחטייך בנדקה פרק עוייתך במחן עניין * ור"ל אמרו שראה
 דניאל לבני הנולה שהיו מחזרים על הסתחים לעיכך נתן לו
 ענה שיעשה עמהם נדקה ואמר לו עניי אלו שהגלית רעבי
 הם פרנסים * ור"ל האשימו לדניאל על זה ואמרדו כפי' דבחר
 מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא ענה לכ"י * ויש לדקדק מה
 דאה דניאל להשיא ענה לכ"י * אמנם על פי האמור בענין יתבאר
 שדניאל מדעת קונו היה כו' דבראיתו שהקב"ה הנה לבטל סדרת
 נבוכדנצר

נקראים בניו למקום ומ"ה החיה אותם כדין הבהן שמטעמא לבנו
 ואם כן כתבטלה הכל וכל סדרת ישראל דעבד שמכרו רבו כלום
 יש לזה על זה כלום שהדי תמח אותם שהחיה הדבר מוכרח
 כחפילו הנשים במורים נקראים בניו ומי שהוא בן לא יגוייר
 כלא יהיה בן *
ובזה יובנו קצת פסוקים ביחזקאל סי' ל"ז וזה תאמר
 ויאמר אלי בן אדם הענמות האלה כל בית ישראל
 הנה אומרים יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו נגזרנו לנו לכן
 הנבא ואמרת אליהם כה אמר ה' אלקים הנה אנכי פותח את
 קברותיכם והעלתי אתכם מקברותיכם עמו וגו' וידעתם כי אני
 ה' בפתי את קברותיכם ע"כ * ויש לדקדק בפסוקים אלו טובא
 חדא באומרו הענמות האלה כל בית ישראל תמה דאיך לו מוכן
 דאיך יתכן שיהיו הענמות הללו כל בית ישראל * ועוד יש לדקדק
 באומרו הנה אומרים יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו נגזרנו לנו
 להיבא קמי' אם הוא מאמר המתים זה לא יתכן דאטו לא ידעו
 דזמן החייה הוא כלפי נבלה חסום אדם ופותח ללכא לא נלי
 והאלקים ידע מקומה וטעמה ואשם בלעדו לא ידע דבר זה ואם
 כן למה אבדו התקיה ואמר יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו
 ואם הוא מאמר יש' בחיים חיייתם קשה דאיך יאמר דאכדה
 תקותם ח"ו * ועוד יש לדקדק במה שסיים הכתוב ואמר לכן
 הנבא ואמרת אליהם הנה אנכי פותח את קברותיכם עמו דאיך
 תלוי זה בזה ואפשר דאותם שהם בחיים חיייתם אכדה תקותם
 ח"ו וכמאמרם והמתי' יהללו יה * עוד יש לדקדק במה שסיים
 הפסוק ואמר וידעתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם כי מי
 לא ידע בכל אלה כי יד' ה' עשה זאת והוא המחיה חיים * ועוד
 מה זה לטון ידיעה כאלו הוא דבר נסתר לא היה ליה למימר
 אלא ודאייתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם שהדי לעיני הכל
 החיה ה' אותם ובמה שאמרנו יתיישבו אלו הדקדוקים שפבר
 נבאאר שישראל שבאומו הדור היו רוצים לפרוק עול מלכות שתי
 מעליהם באומרם שהם נקראים עבדים ועבד שמכרו רבו כלום
 יש לזה על זה כלום והוכיח ה' לחיית חיים לבטל מהם סדרת
 את הנפסדת ולהכריח שהם קרוים בניו ומי שהוא בן לא יגוייר
 שלא יהיה בן והנה רש"י ז"ל פירש הענמות האלה כל בית ישראל
 הנה רמז ודגמא לכל בית ישראל בגלותם שהם אומרים יבטו
 ענמותינו ואכדה תקותינו ומה נוחיל לתשובה עוד * וכבר
 אמרנו בתפלת דכרינו טעם בספרי אמרו שמאמר זה דיכטו
 ענמותינו ואכדה תקותינו הוא המאמר בני הגולה *
וזהו כונת הכתובים בן אדם הענמות האלה הם רמז
 ודגמא לכל בית ישראל אשר הם סבורים לפרוק
 מעליהם עול מלכות שמים ואומרים יבטו ענמותינו ואכדה
 תקותינו באומרם שהם עבדים ועבד שמכרו רבו כלום יש לזה
 על זה כלום לכן בא ובטל סדרתם הלזו הנפסדת ואמרת אליהם
 כה אמר ה' אלקים הנה אנכי פותח את קברותיכם עמו ומכח
 חמיית המתים תדעו שאתם קרוים בניו * וכו' תימא איך יחוייב
 חמיית המתים שישראל נקראים בניו * לזה סיים הכתוב ואמר
 וידעתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם עמו כלומר תדעו
 שהפעולה הלזו של חמיית המתים אינו נעשה על ידי שליח אלא
 אני ה' בפתי את קברותיכם אני ולא שליח דמהבא למדו בנת'
 דמפתח של חמיית המתים לא נוסד לשליח ואם כן כפי סדרתכ'
 שאתם עבדים איך אני מחיה אותם בענמי ולא ע"ז שליח אלא
 ודאי שאתם נקראים בניו ומשום הכי אני מחיה אותם בענמי
 אף שאני בהן לפי שהכחן מיטמא לבנו ואם כן כתבטלה סדרתכ'
 שאתם אומרים עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום לפי
 שאתם לבני ומי שהוא בן לא יגוייר שלא יהיה בן *
 וזהו

כבודנו הנפסדת שהיה סבור דישראל יש להם דין עבדים ואינן נקראים בניו ומס' היה סבור דעבד שמכרו רבו אין לו עליו כלום ומס' החיה תמים בכקעת דורא להכריח הדבר שיש' הם בניו • הגה כי כן אחו לדיק דרכו ונתן ענה לנבוכדנצר שיעשה נדקה עם ישראל ואחר לו שכל מה שנגזר עליו היה בסביל אמה הסבאל הנפסדת שהיה סבור שהיו נקראו עבדים ולא בניו ולמקן את אשר עתו נרדך שיעשה פעולה שורה בה איד' חור בו מאותה הסבאל ואזיל ומורה איד' ישראל הם בניו למקום וזהו במה שיעשה נדקה עם ישראל טוה מורה שהם בניו למקום ולא עבדים וכמו שנתבאר הקדמה זו בדרך נדקה דרוש א' יע"ס •

ובזה יתבאר מאי דאמרינן פ"ק דב"ב דף י"ז"ל תניא ריב"ק אומר כל המעלים עיניו מן הנדקה כאלו עובד ע"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבדך בליעל וכתוב התם ואלו אנשים בני בליעל מה להלן ע"ז אף באן ע"ז ע"כ • ויש להקשות דנהי דהמעלים עיניו מן הנדקה הוא עון פלילי מ"מ נרדך לרעת מה התיישבות יש לו עם העובד ע"ז • אך כמה שכתבנו יבא על נכון דהמעלים עיניו מן הנדקה ע"כ אית ליה די' נקראו עבדים וסבבת טורנוסו פוסוס הרשע כמ"ס בדרך נדקה דרוש א' וכוון שהם עבדים באים לטעון עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו כלום ובאים לפרוק טול מלכות שמים מעליהם וכמאמר הכתוב נהיה בניו וכמשפחות הארנות לשרת עץ ואבן ואם כן הו"ל כאלו עובד ע"ז •

הגה מקום אמי אלהה ואטובה למאמר הנלב שמה הסער • ויש לדקדק בן בין לטעט דבי מאיר בין לטעט ר"ע דכפי ר"מ שהמטיל את התורה לכלי זהב וזכויות לומר שקשה לקנותה בכלי זהב ונח לאבדה בכלי זכויות קשה דמה הוא זה טסי"ס הכתוב ואמר ותמורתה כלי פז דמאחר שהמטיל לתורה לכלי זכויות לטעין שנוחין לאבדן בכלי זכויות' למה חור והמטילן לכלי פז • ועוד דמאי טעם דבתחלה המטיל התורה לזהב שהם זכאחור והמטילה לזכויות' חור והמטילה לכלי פז שהיא יקר מזהב טעם זהו"ל לל' יערכנה זהב וכלי פז ואחרי כן ימטילה לזכויות וכדברי דבי מאיר שאמר אלו ד"ת שקשים לקנותם בכלי זהב וכלי פז ולמה הפסיק בזכויות בין זהב לכלי פז • ועוד דלא היה תכלית אינטרדי' להמטיל התורה לכלי זהב וכלי פז במדא' מייניהו סני •

ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינן בס"ג דיומא אחר רפרס מנמר בעתיקא קשה מחדתא וסימוניך טינא בר טינא • ופרט' מנמר בעתיקא מי שלמד והסיה דעתו זכאחור לומר וללמוד מה שטבח יותר משאל לא למד צמא שהדבר טכבר למד אותו זכאחור מה שאם רוצה לחזור וללמודו הוא קשה ביותר מאלו היה דבר חדש שלא למד אותו • והנה דט' זל פירט במאי דאמרינן ונחון לאבדם בכלי זכויות דהיינו על ידי שכה נזהר כונת הכתוב אליבא דרבי מאיר לא יערכנה זהב וזכויות ותמורתה כלי פז דבתחלה המטיל התורה לכלי זהב שקשה לקנותה בכלי זהב וחור והמטילה לזכויות' לומר שנוחין לאבדם על ידי שכה בכלי זכויות וחור והמטילה לכלי פז לומר שאם היו בכלי זכויות דהיינו שיטבאם צעטו כלי פז שהוא יקר ביותר וקשה לקנותם בכלי פז מטום דלמינמר בעתיקא קשה מחדתא זר' מאיר דאמר אלו דברי תורה שקשים לקנותם בכלי זהב וכלי פז נקט דרך הגרה כלומר דפעמים במטלה תורה לכלי זהב והיינו בתחלת הלמוד ופעמים נמשלו לפז והיינו בטלמא אותם ושכאם אז קשה לחזור ולקנותה בכלי פז • ולפי פירוט דבי עקיבא יש להקשות דלא היה תכלית דמה לתורה לזכויות' וצטלמא לר' מאיר

ניחא דהיינו שהמטילה לכלי זהב לומר שקשה לקנותם בכלי זהב והמטילה לזכויות לומר שנוחין לאבדן בכלי זכויות אך לר"ע דאחר שהדמיון הוא ללמד מה כלי זהב וזכויות אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה מאחר שדמה הכתוב לת"ח לכלי זהב שהוא דבר חשוב לא היה תכלית חור ודמהו לכלי זכויות שהוא דבר פחות • ועוד דנראה דעיקר הקושיא שהוקשה לו לאחר כפי זה אינו אלא במה שדמה הכתוב לתורה בסני דברים הללו דהיינו זהב וזכויות דאלו לתה שדמה התורה לזהב הא לא קשיא כלל דמי לא ידע שהתורה נמשלה לזהב וכדכתיב הנחמד' מזהב ומפו ולעיל מאחי קרא דלא יערכנה כתיב לא תסלה בכתם אופיר כשהם יקר וספיר ולא הוקשה לו לאחר כזה כלל משמע דבמה שנתמלה התורה לכתם אופיר ודכותיה לא היה קשיא ליה כלל ולא הוקשה לו אלא במה שנתמלה התורה לזכויות וא"כ מה יושב לזה ר"ע במה שמיקן ואמר מה כלי זהב זכויות אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה •

ונראה דזה יובן במאי דקול' דכלי עץ וכלי עור וכלי ענש שנטמאו ונסכרו טהרו מטומאתם ואפילו טהרו ועשה מהעבדים כלים הרי הם טהורים ואינם חוזרים לטומאתם הראשונה אך כלי מתכות שנסכרו ושוב עשה כלים מהעבדים חוזרים לטומאתם הראשונה וכל זה הוא בכל מין מתכות חוץ מכלי זכויות דקול' שאם נסכרו וחור ועשה כלים מהעבדים חוזרים לטומאתם הראשונה וכמו שכתב הר"ם בסיוכ' תה' כלים • והנה דמיון זה שדמה הכתוב לת"ח ססרח לכלי זהב הוא לומר שלא יעלה על הדעת שת"ח כיון שסרח טוב אין לו תקנה זאם כן לא יחזור כתשובה לזה דמה לכלי זהב לומר דמה כלי זהב אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח אצ"פ שסרח יש לו תקנה דהיינו בתשובה • וז"ל לו רבי מאיר לאחד כשאמר דרשא הלוי דרבי עקיבא אף אתה חור כך וכו' והנה נהי שהכתוב דמה לת"ח לכלי זהב לומר שת"ח ססרח יש לו תקנה דומיא דכלי זהב אך עדין הייתי סבור שטומאתו הראשונה במקומם הם עומדי' ולא תועיל התשובה לכפר על הראשונה והכתוב רוצה ללמדנו שת"ח ססרח אלא חור ועשה תשובה כל עונותיו הראשונים לא תוכרנה עוד זכא' דז"ל שאם חור מזהבנה עונותיו נחשבים בזכות זאם כב' תיראה עונותיו נחשבים בשנות בין הכי וכן הכי התשוב' מועלת לטהרו ממה שחטא • לזה בא הכתוב דמה לכלי זכויות לומר דמה כלי זכויות אלא חור ועשה כלים טהרו מטומאתם ואינם חוזרים לטומאתם הראשונה כך ת"ח ססרח אלא חור ועשה תשוב' צטרה מכל טומאתיו וכל עונותיו אשר עשה לא תוכרנה עוד ולפי זה דמה לת"ח לכלי זהב לומר שת"ח ססרח יש לו תקנה דומיא דכלי זהב שאף שנסכרו חור ועושה מהם כלים • יחור ואמר שיש עוד סבולה בת"ח שסרח זעשה תשובה דכל מה שחטא לא תוכרנה עוד דומיא דכלי זכויות דאינם חוזרים לטומאתם הראשונה • הכלל העולה דמיון הת"ח לכלי זהב הוא ללמד דמה כלי זהב יש לו תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה •

וזה אללי נזנת הכתוב בני גיון היקדים והמולאים בפז איכה נחשבו לכלי חדש מטטה יתי יונד • ויש לדקדק במאמר זה דמסולים בפז מהו ור"ל אמרו שהיה על היופי שהיה בהם וקשה דאטו לא מציא הכתיב דישראל כיואם שלמות זה טל היופי • עוד יש לדקדק במה שסיים הסוקימעס די יונד דמלמא דפסיטא הוא דכל כלי כלי חדש הם מעשה ידי יונד • אמנם על פי האמור לעיל יתבאר היטב ויקדים עוד מאי דאמרי' במדרש סדר בראשית פדשה י"ד סימן ח' מעשה צאחד בכפורי שמע בנו זמין אחד הוה צתיב צביה סליק דבי יוסי בן הלפתא למיחמיה ליה אפיין יתיב וטחיק אמר ליה למה אע שמיק אמר ליה

הקב"ה יושב בדיון על מלכות הרשעה ואומר לה למה היית משעבדת בכני והיא אומרת לא אתה חסרתם בדין והקב"ה אומר לה בשביל שמסרתני אותם לך לא שמת עליהם רחמים * ולכאורה הנה מקור לכלל דין לחלוק ולומר לחינו סכרי דמסרם הקב"ה להטמיר ולהרוג ולחבר ח' ואם כן מה מקום לקושת הקב"ה למה היית משעבדת בכני * אך הדבר ברור כי יסבר פי דברי סקר דמאחר טרמינו שהקב"ה ממרום טלח את וטעם חמתו על העניים ועל האבנים עכ"ל דכשנראה אותם ומסרם ביד חוביהם לא היה כונתו חלש שישעבדו בהם שעבד בעלמא כשה דך

וזה חנלי כונת הכתוב בישיבה סימן ח' קנפתי על עמי חללתי נחלתי וחתמתי בידך לא שמת להם רחמים על זקן הככרת עלך מאר * ויש לדקדק דמאי חללתי נחלתי דקאמר דכיון דענין הכתוב הוא לומר שהקב"ה יושב בדיון על האומות לומר מדוע נשעבדו בישראל אם כן איפה חמי שיאטיה דחרבן בית המקדש הכא * לא הוא הדבר אשר דברנו כזה הוא להכריח דכרוי שמעולם לא נור ה' חלל שיסתעבדו בהם ויהיו גוליש ומטוללים כעניני עכדים אל יד חרוניהם וכמאמר הכתוב חני קנפתי מניס והמה עזרו לרעה וזו קנפתי על עמי חללתי נחלתי כלומר הן חמת טלחי קנפתי על עמי וגזרתי עליהם לדמותם כנזים ועיר טס ועיר טס חתנם לא היתה כונתי חלל לטובתם טע"י הנלות ומכפר להם מה שחטאו לפני כי כאלה חפנתי ולא כח' היה ה' כחובי והעד על זה שהרי חללתי נחלתי שהחברתי את ביתי וכדאמרנן בעלמא כי לא נחתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו בית עולמים * וכיון שכן מדוע לא שמת להם רחמים ועל זה יושב הכ"ה ודן אותם לעשות בהם חשפט כתוב *

וכמאמר הנכחו קדם ישראל לה' ראשית תביאנה כל אוכלי יאכמו רעה מבח עליהם נחם ה' * ויש לדקדק דאם כונת הכתוב היא לומר ככל המינר לישראל טוב הקב"ה כפלע חמנו מה נורד להטיל את ישראל קדם ותרומה דהלו יהי שאין להם דין קדם כי אם דרך חיל מ"ת מלתא דפטיטח הוא טלח יהיה פוטח נכסר ונמולו יפוח פראשו ומו קסה דלחיוהי מכלית חסרדיך קדח לדמות את ישראל לפני דכריס דהיינו קדם ותרומה כדכתיב קדם ישראל לה' ראשית תבואתה : ואף שהמתרגם ס' דלדירוט ראשית תבואתה היינו חלם קודם להקדמת העומר * מ"ת שהסוגיא דפרק האיס מקלש דף כ"ב מוכח דס' ל למלמדא דין דפירוט ראשית תבואתה היינו תרומה סהקטו והרי תרומה דאיהוי קדם כדכתיב קדם ישראל לה' ראשית תבואתה ומנן המקדש בתרומות מקודשת כו' * עוד יש לדקדק בפה שסיים הפסוק כל אוכליו יאכמו רעה מבח עליהם נחם ה' כפל דברים הללו מה היה כונתם * ונראה שפסוק זה הוא תקופר עם הפסוק שלמעלה הימנו דכתיב הלך והדחת כלחיו יאכלים לאמר זכרתי לך חסד בעולדיך אהבת כלולותיך לבתך אחרי כמדבר בארץ לא ורועה קדם ישראל לה' וגו' ויש לדקדק בחרה זה דלפתך אחרי כמדבר מה היה הכונה * ועוד מה קסר יש לחאר זה עם מה שחאר קדם ישראל לה' דאטו אם לא היו הולכים אחריה לא היו קדם * עוד יש לדקדק במאי דכתיב כל אוכליו יאכמו דהאי מלת כל היא מיותרת והול' אוכליו יאכמו דתאיכא תיתי ד-יה טילה על הדעת דמקצת יאכלים יאכמו ומקצתם לא יאכמו דאצטרדיך קרא לומר כל אוכליו יאכמו * **ובראה** דזה יבוי פס חמי דאצטרדיך קרא בפ"ד דע"ז טלח כ"ג מלחית ככונת כה נחו בית חטמאוי אכני חמופח שסקלו אנשי יון והקפו הנמרח ולשקלינשו לנפשיהו מי לא

חלל לחינונה בתרי שמיא דאתחמי לחפיו בעלמ' דחמי אחר ליה חית חספין מתדבקן לא כך כתיב ככלי יוכר חספנס אחר ליה כלי חרס כרייתו מהמים והכשרו באר כלי זכוכית בדיותו באור והכשרו באור זה כסדר ויש לו תקנה וזה כסדר ואין לו תקנה אמתתה ח"ל על ידי שהיא עשויה כנפיתה ח"ל ושמעו אנך מה טעם דאמר ומה אם כלי זכוכית ע"ז טעמו בנפיתו כל כסר ודס יש לו תקנה הארס טעמו בנפיתו כל הקב"ה עכ"ל כיון לו תקנה ע"כ * נמנינו למדין טיס טני דברים כאפילו אם נשברו יש להם תקנה האחר הוא כלי זכוכית וזאת כנפיתתה טעמו ע"ז נפיתה טל כסר ודס וכל טכנ פה טעמו ע"ז נפיתתו על הקב"ה * ולזה בא הנביא להאשים לישראל שחשבו שכבר חכמה תקוותם ואין להם עוד תקנה ואמר בני כיון היקרים התסוללים בשנו וכלי זכוכית טעמו טעמו טעם טעם טעם טעמו טעמו חן להם תקנה ואת ועוד טעם טעם טעם ידו יוכר הקב"ה כדכתיב ויש כאפיו בטחתיים זכוכית דיש להם תקנה חכ"ט רכלי זכוכית טעמו טעמו טעמו בנפיתה יש להם תקנה כ"ט בני חרס טעמו טעמו בנפיתתו כל הקב"ה טעם להם תקנה וכדברי רבי יוסי בן הלפתא * ואמרין במדרש בטעם טעם מטה למרום מנלו להב"ה שהיה בותב חרץ חסום ח"ל מהו חרץ חסום ח"ל חרץ חסום לרשעים ולנדיקי ח"ל רשעים יאכדו ח"ל מלך כ"ו שהיום באן ולמחר בקבר כפרע תאויפו מיד חבל חני טלחי ח' וקיים לעולם חני חרדיך לרשעים טחא יחורו בתשובה ע"כ * וכזה יזכר כונת חובי סי' י' הכינוי חנוס ימך אם שנותך כימי נכר כי תבקש לעוני ולחטאתי תדרוש * והכונה דרעה חובי טבחו עליו כרות תנופות זו לזו וכדכתיב הבקר היו חורטות וגו' ותפול כחא ותקחם עוד זה מדבר וזה בא ויאמר חס חללים וגומר עוד זה מדבר וגו' עוד זה מדבר וזה פל והנה רוח גדולה וגומר ואח"כ באה עליו מכת השחין * וע"ז תמה ואמר הכינוי חנוס ימך חס שנותך בימי נכר כי תבקש לעוני ולחטאתי תדרוש טכך ומיד זהלא לא כדת הקב"ה מדת כ"ו ומטוס דאין ימך בימי חנוס ואין שנותך בימי נכר אמת חרדיך חסך לרשעים טחא יחורו בתשובה כי חל דחוס ה' ידו פסוטה לקפל שפים כי חסך חסד הוא :

דרך מצפה דרוש כו

במדרש בטעם שהגלה נבחרתן את ישראל עברו דרך קפואתה ופמלה על קבריה ואמרה רבס"ע ותה חני שאני כ"ו עפר ואפר לא קנאתי לזרה שלי ולא הונאתיה לבושה ולחלפה ולא עוד חלל שחמרהו לה הסיומנין שחמרה לו יעקב כדו טלח תתביוט ואתה חלך חי וקיים והחנן מפני מה קנחת כע"ז טלחי זה חתם והגלית את בני וגברנו בחרב ועשו בהם חובים כרזונם מיד נתלכללו רחמינו כל הקב"ה ואמר בפסוקי דתל חני מחויי את ישראל לקמותו יה"ד כה אחר הקול ברמה נשמע כהו כ"ו חמרוי' דאל תפכה על בניה מאנה הנחם על בניה כי חינו וכת"ב כה אחר ה' מנעי קולך חככי ועיניך תדמעה כי יש עבר לפטולתך וכתיב ויש תקוה לאחריתך כלם ה' וכ"ו קיים לנבולם ע"כ *

האנשים הננשים ה' פומלים לפופים ל'ו החמיני חלכו חרץ אם יתחזהו חכה לו יהם ה' את דברו והסיוב חלכו חסו להוסיפ את ישראל מיד חבקטי דעתם והיו יהו משדני חלך חסו פנים לנבולם וכל החינור לישראל נעשה רח"ט כי המספס לאליהם הוא לאמר חמתי יגידו לעתיד לבא הקב"ה

לא מסר לומר אלא ד' נקבות ולחמור שהולך בדרך החוקה שתי נקבות לומר ולנמלים שהולך דרך יות' רחוקה נקבה אחת לומר עכ' ד' • סוף דרך לשלתי מנחה לדקדק באלו הדברים ושיעורי' אלו אדם עושה אותם פסלו ומידן הרב ז' דהכל הוא דבר אחד וכל זה ולמד על זה דליו הכונה שיביאו למלך המשיח עוים מאתים ומישים עשרי' אלה כהיה דאחריון כפי' דתעניות עלה נ"ה מטעה ועבר אדם א' על פתח ביתו של ר' חנינא בן דוסא והניח שם תרנגוליו ב' והרבו פיגים ומרנגולים כו' ומכרין וקנה בדמיהם עוים כו' וכל איותו אדם ונתן לו ר' חנינא את העוים והן הן עוי' דליתו דובי בקרנייהו ע"כ • יבא נמי אותה מבנה שהביא יעקב אבינו לפניו לפשו הם וילדותיהן ולדותיהן עד סוף כל העול' עתידין אומות העולם להביא למלך המשיח • ולפיכך יעקב אבינו כששלח המנחה לפניו שלחה באותו סדר כאדם העושה בשלו לפי טעמו ידע שכל איותה המנחה הם וולדותיהן וולדותיהן עד סוף כל העולם עתידין להחזירן למלך המשיח אלו שבריו זל' •

והנה אין ספק גם כן דזה שהבטיחנו הכתוב דכל מה שנולד וחמסו הגוים ממנו עתידין לשלם אין הכונה שישלמו דוקא מה שנולדו וחמסו דזה מלמד דפשיטא היא דהביא תיתי שלא יכלו מה שלקחו ממנו בפול ובחמס אלא הכונה היא שישלמו מה שלקחו ממנו הם ופירותיהם ופירות פירותיהם עד סוף העולם • ודבר זה הוא הבטחה גדולה דאפי' אכנט אינו שלם אלא שיהיה עול' על הרעת דליו לשלם אלא אם הדיווחו וששו פירות במה שלקחו ממנו אך אם לא עשו פירות אינם משלמים אלא קרן בלבד אך תכן במצו' עליה ק"ד המקבל טדה מחברו והוכירה שמיין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו כפך כותב לו אם אויבך אם לא אעביד אשלם במיטבא ע"כ • וכתבו גדולי המורים ואפי' שלא כתב לו חמס לטון זה הוי דינו כמו שכח דכתנאי ב"ד דמי ע"כ •

וזהו כונת הכתוב דכתחלה אמר האלף לך שלמה דהכונה היא קרן ופירות ופירי פירות וכן אפי' לא עשו פירות מ"ה הם משלמין דמין להם כמה פירות היו ראויים לעשות ונותנים • והיו שאמר היושבת בנגים כשאל לחברים מהם הת"ח מקטיבים לקולך השמיעיני מה הדין ביושבת בנגים והוכירה וכי היכי דהתם שמיין אותה כמה ראויה לעשות ונותן הכי נמי הכא כמה שלקחו הגוים אף כמה שלא עשו פירות שמיין להם כמה פירות היו ראויין לעשות ונותנים •

או נאמר דקאי על חלק ת"ח ואמו שכחבא במדרש שכתבו ומאחיים לנוטרים את פדיו דהיינו שמשלמין חומס לת"ח והיה עולה על הדעת דדוקא כמה שנולדו וחמסו ממנו הם משלמים פירות ופירי פירות שלקחו דבר המסויים אבל החומס שישראל לא זכו בו וקנס הוא דקנסו אותם שישלמו חומס דייס שיפרעו דוקא חומס ולא פירות ופירי פירות דחומס לזה אמר היושבת בנגים חברים כלומר דכי היכי דהיושבת בנגים מדינא אפילו התנה לא היה חייב לשלם מה שהזכירה וכן מ"ה הרשב"א בח"ב ס' רס"ח ואפילו הכי שמיין לו כמה היא ראויה לעשות ונותן הכי נמי בחלק החברים אף שמיין דדין אינם חייבים ליתן פירו' מ"ה שמיין כמה פירות היו ראויין לעשות מהחומס ונשלמין דומיא דהיושבת בנגים וכתו שכתבו :

ובזה נבא לכונת הכתוב דקנס ישראל לה' • והנה המום בפרק כל טעה עלה כ"ח ופס' אלו נעדרת הכריתו דכי היכי דלדודן דקול דמחוייבי מיתת ב"ד אין אדם מת ומשלם אין חילוק בין מודד לשונג דפשונו נמי אין אדם מת ומשלם מהיקטא דתנא דכי חוקיה הקיש הכתוב מכה אדם למכה בהמה

לא אמר רב הושעיא בקפו לננו כל כסף וזהב שבעולם חסום כספה ודהבא של ירוסלים עד שמנאו לה מקרא תן התורה שהיא חומר ופאו בה פריזים וחללוה דהיינו דכיון שנכנסו גוים ינאו כל דבר שנקדשה לחולין ומירלו התם לא אשתמשו • בהו לנבוה הכא כיון דאשתמשו בהו לנבוה לאו אורח ארעא לאשתמשו בהו הדיוט ע"כ • נמנינו למדין מסויא זו דאף דכל דבר שנקדשה כל שבא ליד גוי נפיק מקדושתו והם חולין לנמרי דומיא דכספה ודהבא של ירוסלים וכו' דוקא בדבר שהיה קדש אך לא כשתמש בהם גבוה דומיא דכספה ודהבא דירוסלים אך בדבר שנתמש בהם גבוה אף שבא ליד גוי לא נפיק מקדושתיה ואם להשתמש בו דומיא דאבני מזבח : והנה היה עולה על הדעת דכתיב דירשא איקרו קדש והשתעבד ונהנה מהם הרי זה מועל בקדש מ"ה היינו המועל הראשון אבל מאחר שכבר פעם אחת נשתעבדו ונהנו מהם כבר ינאו לחולין והנהנה מהם אחר זה לא תיקרי מועל בקדש • לזה בא הכתוב ואמר וזכרתי לך חסד נעוריד לכתך אחרי במדבר וגו' נמנא שנתמש בהם גבוה מאחר שהלכו אחריו לכבוד ה' הרי שנתמש בהם גבוה ואם כן קדש ישראל לה' ולעולם בקדושתם הם עומדים ואם כן כל חובליו יאשמו אפילו צוויי כתר צוויי חסום דלעולם בקדושתם הם עומדים ומאוס הכי רעה תבא עליהם וגומר •

אך כפי דרכינו נאמר באופן אחר והוא דאחריון במדרש כרמי שלי לפני לעתי' לבא מביא הכ"ה את כל האומות בשטפו ואמר להם כרמי אפי' שמשרתיו בידכם שלי היא שנאמר כי כרם ה' נבאות בית ישראל ולפני בא כל שחטפתם מהם ולא נכחד ממני מה שנגבתם מהם והם משיבים ואומרים האלף לך שלמה ומאחיים לנוטרים את פרוי כמו הנהנה מן הקדש שמשלם קרן וחומס אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתה קרן וחומס שנאמר האלף לך שלמה ומאחיים לנוטרים את פרוי אלו תלמידי חכמים שנאמר כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ומתננה ומאחיים הוא חומסו של קרן ע"כ • וכבר הביא רמ"א אגדה הלכו פירושו • אלא שאני תמיה על רמ"א למה טעה משנתו דלא בהלכתא דהו' אנו קיל דחומסא מלבד דהיינו דכיון מהקדש ואם כן באלף שלקחו הגוים היה להם ליתן מאחיים וחמסיהם ומאחיהם הנחם נפשי בעבור החמסיהם • ובאגדה הלכו אפטר ליישב הפסוק הסמוך לזה דקאמר היושבת בנגים חברים כו' והנה חברים המזכרים באן הם תלמידי חכמים וכדאמריון בפ"ג דשבת עלה ס"ג א"ר אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח המקטיבים זה לזה בהלכה הקב"ה שומע לקולן שנאמר היושבת בנגים חברים מקטיבים לקולך השמיעיני ע"כ • ובפ"ה דבתרא עלה ע"ה אמריון ואין חברים אלא ת"ח שנאמר היושבת בנגים כו' • ויש לדקדק דמאי שיאטייהו דתלמידי חכמים בנגות ופרדסים דקאמר היושבת בנגים חברים •

ונראה דזה יובן עם מאי דאמריון בדראשית רבה פ' ע"ג סו' זו חד עם דארעא את' ליה לר' הושעיא כל אותם דורונו' שנתן אבינו יעקב לפניו עתידין אומות העולם להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא מה טעמיה חלכי תרטיט ואינם מנחה ישיבו וביאו אין כתי' באן לא ישיבו • והנה שמעתי בשם הרב מהר"ם פרימו' זל"ה שיהיה מקשה דמה זו הבטחה שהבטיחנו הכתוב שיביאו למלך איום וכורה חפצי נדקנו עוים מאתים ומישים עשרי' • עוד היה מקשה הרב הגדול במאי דאמריון במדרש פרטה ע"ו סו' ו' עוים מאתים ומישים עשרים א"ר אלעזר מלאן לעונה האחרונה בתורה כו' ופרט' בפירוט החומס נחמר לכל תיש עוים לפרו' מהם פנוים מתלאכה דרכן להרכות תפסיהם ולעבר עשר נקבות ופשיטא שטסוקים במלאכ'

דרך מצפה דרוש בו

מה חכה כהנה לא חילק בו בין כסויג בין בחו' אף מכה אדם
לא תחלוק בו בין כסויג בין בחו' י הכי נמי לר' נחוניא שהיה
עושה את יום הכפורים כשבת אין לחלק בין סוגג למזיד דגם
סוגג בחייה בידי שמי' אין אדם מת ומטלס ומכה זה הוקשה
לרס אליבא דרבי דאמר הויד במעילה כתיבה בידי שמים איך
חייב הכתוב תשלומין במעילה כנהנה מן הקדש והלא כיון שחייב
מיתה אין אדם מת ומטלס ומיר' דגורת הכתוב היא בהקדש דלא
אחריון קים ליה בדרכה מיני' דאל"כ אין לך אדם שמועל
בהקדש והרב כגלגל בחדושו הרחיב הדבור בזה וכתב דאף
לדין דלא קול' כר' נחוניא מ"ת נריון אנו לפירוק התוס' דהא
אין קול' דהיבא דאיבא חלקית אין אדם לוקה ומטלס ואלו
הרמב"ם בפ"א מהלכות מעילה כתב כל המועל בזוהן לוק'
ומט' מה שפנס מן הקדש בראשו הרי דניבי הקדש ס"ל להרמב"ם
דאדם לוקה ומטלס

עוד הקטו התוס' אליבא דר' נחוניא מאובל תרומה דחייב
הכתוב קרן וחומס כדכתיב ואיש כי יאכל קדש ויוסף
חמשתיו עליו ותירבו דגור' הכתוב היא נכי תרומה דלא אחריון
קים ליה בדרכה מיני' במליו למדין דאף לר' נחוניא דהיה
עושה את יום הכפורים כשבת קדש ותרומ' נשתנה דיגם מכל
התורה דככל התורה קול' אין אדם מת ומטלס דבהני גורת
הכתוב הוא דאדם מת ומטלס והנה מיניו בכמה מקומות ספי'
אדם הוא הקרן וכדכתיב והטיב את אשמו בראשו וכן האדם
המוטב אחריון כפי' הגזול עגים עלה קי' שהוא הקרן וכן וכת'
לאמר אדם לו פירושו נמי שהוא חייב וכובר נתבאר לעיל סה'
המוטב לישראל ככל מה שלקחו עכ"ם ומנו עתידין לשלם קרן
וחומס מלבד מה שיעניס אותם הע"ל מה שנערו אותנו והאפשר
שהיה עולה בדעתם של ישראל דהא תיבא אס הלכה כרבנן
דכתיבה בידי שמים לא אחריו' קים ליה בדרכה מיני' אך אס
הלכה כר' נחוני' שהיה עושה את יום ויה"ך כשבת איך יתכן שישלמו
עכ"ם מה שלקחו ממנו וגם שיענשו בידי שמים

זוה בא הכתוב לנאת ידי חובתם של ישראל אפילו איבא
דר' נחוניא ואמר קדש ישראל לה' ראשי' תבואתו
ואין אתם מודים דאפילו לר' נחוניא בהני תרתי דהס קדש
ותרומה אדם מת ומטלס ואם כן כיון שאדם נקראים קדש
ותרומה אליבא דכ"ע כל אוכליו יאשמו דהיינו שישלמו מה
שאכלו ורעה תבא עליהם שיענשו בידי שמים ולא אחריון קים
ליה בדרכה מיני' כי עס ה' אלה' בחר לו יה' ישראל לסגולתו
ונחם על הרעה אשר דבר לעשות לזמו כדבר האמור במאמ'
הפונה קדים מיד נתגלגלו רחמיו על הקב"ה ואמר כשבילך רחל
אני מחויר את ישראל למקומם

ובזה יובן מאי דאמריון כפי' ים נוחלין בעא מיניה רבי
חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל
ככורה מראובן וכתנה ליוסף והקטו מה ראה ובחללו יגועי אביו
כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אמר לו אמשול לך משל למה
הדבר דומה לבעל הבית שנגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר
אותו ויתום ואמר אנהו לבעל הבית מנכסי' ופרסב"ם זל בעל
הבית זה יוסף ויתום זה יעקב דכתיב ויכלכל את אביו לסוף
העשיר יעקב שבאת לידו כגורת ראובן ע"ז שכלכל יגועי אביו
והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה נתנה ליוסף והקטו בנת' ואי
לא דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף כלום מה נתן יעקב
ליוסף שהרי מחלק שאר אחיו נתן לו אבל משלו לא נתן לו כלום
דמשלו היה לו להעניותו ולא משל אחרים ותרנו דר' יונתן אמר
ראויי היתה ככורה לנאת מרחל דכתיב אלה' מולדות יעקב יוסף
אלא שקדשתה לאלה כרחמים דכתיב וירא ה' כי שנואה לאלה וישתח
זכרה

את רחמה ומתוך נגיעות שהיתה כרחל החוירה הקב"ה לה מאי
בניעותה דרחל שמסרה הסימני' שמסר לה יעקב לרחל מסרת'
רחל ללאה כי היכי דלא לכסופא ללאה ע"כ ודקדקו המפרשים
זל במאמר זה דכי היכי דמעיקרא כשהיינו סבורים שמה שנתן
יעקב בככורה ליוסף היה כשביל שכלכל את אביו הקטו דהיה
לו ליעקב ליתן משלו ולא משל אחרים דהא משתא ראובן זכו
כל שאר אחיו בחלק הככורה - גם לפי המסקנא דמה שזכה יוסף
היה כשביל בניעות רחל שמסרה הסימנים ללאה תיקטי נמי
דאמאי ניתן לרחל מתן שכרה של בניעות שהיה מנכסי' הסבטים
שזכו בככורה מאו כשכלל ראובן יגועי אביו היה מן הראוי
פינתן לה מתן שכרה מתקום אחר ולא מנכסי' הסבטים שלא
חטאו ותירונוס הרבה נאמרו בזה

והנראה גלגלי ליישב עם הדבר האמור בדברי רז"ל במאמ'
הקודם שרחל היתה סיבה שנתגלגלו רחמיו של
הקב"ה ואמר לה כשבילך רחל אני מחויר את ישראל למקומם -
ולפי זה בשלמא לפי ס"ד דמה שזכה יוסף ככבור' היה כשביל
מה שכלכל את יעקב הקטו בנת' דלא היה לו לישראל לתת משל
אחרים כשביל מה שזון אותו אלא משלו היה לו ליתן - אבל לפי
המסקנא דמה שזכה יוסף הוא כשביל בניעות רחל וכשביל
בניעות זה נתמך תועלת לכל הסבטים תו ליבא קושיא דאמאי
ניתן לה מתן שכרה מנכסי' הסבטים דאדרבה כיון דמבניעות
זה נתמך תועלת לכל הסבטים דין הוא שכל הסבטים יתנו
מחלקם לרחל כשביל הנגיעות

ובזה נבין קצת פסוקים כפי' ויחי הם המדברים ויאמר
יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען
ויברך אותי ויאמר אלי הנני משרך והרבתוך ונתתוך לקהל
עמים וגו' ואני כבואי משרך מתה עלי רחל וגו' ע"כ ויש לדקדק
במה שסיים יעקב דבריו ואמר ואני כבואי מתה עלי רחל דמה
קשר יש לדבר'י הללו עם מה שקדם שספר לו שנראה אליו ה'
והבטיחו הנני משרך והרבתוך וגו' וראיתי לרז"ל שנתעוררו בזה
ואמרו ואני כבואי משרך ואם ע"פ שאני משריך עליך להוליכני
ליקבר בארץ כנען ולא כן עשיתי לאמך וידעתי שיש בלכך עלי
אבל דע לך שעל פי הדבר קבתיים שם שפאה עורה לכנייה
כשגלה אותם כבודראדן

ואני תמיה בזה דכפי שיטת רז"ל היה לו ליעקב לומר כל
זה בפר' הקודמת כשהיה אותו ונשאחתי מחזרים
וקברתי בקבורתם או היה לו לסיים דבריו ואני כבאי משרך
מתה עלי רחל אבל הכא שאינו מזכיר אותו על הקבורה לאיזה
תכלית מספר לו מיתת רחל - ולישב שיטת רז"ל הלזו איפשר
לומר עם הדיא דאמריון במדרש כב"ר ס' ויגא פר' ע"ב ס' ב'
לכן ישכב עמך הלילה תאני ר' שמעון לפי שזולתו כמדוק לפיכך
אינה נכנסת עמו בקבורה ה"ד לכן ישכב עמך הלילה אמר לה
עמך הוא דמך עמי לית הוא דמך ע"כ - נמצא לפי אנדה זו
שנענשה רחל כשביל חליפין אליו של הדודאים - תו אחריון התם
במדרש א"ר אעזר למה הפסידה דודאים ובכורה ורחל כשתכרה
דודאים ובכורה ע"כ - וכתב עס מהר"ס יפה זל דהכי פירושו
דנטלה בכורה מראובן וכתנה ליוסף ואפשר שנטילתה מראובן
היה בחללו יגועי אביו מ"ת נריך לתת טעם למה ניתנה ליוסף
ולא לשמעון הקרוב אליו או ליחודה שהוא מלך - ובפ"ט נוחלין
בקטו טעם למה ניתנה הככורה ליוסף ור' אלעזר סבירא ליה
דזכתה רחל בזה כשביל שנקשה הדודאים היו מנוקטים לרחל לכנס
בהם וכמו שכתב הרמב"ן שהדודאים היו מנוקטים לרחל לכנס
יגועי יעקב כענין נפתי מספדי וזה לא הבת מספדי של נדיוק
להעמיד מתנו זרע - וכתב עוד דלסברא זו דר' אלעזר מה שלא

מטריח אותו לקבצו בחברון ולא בן עשה לאמו לפי שכל פי הדבר קברה עם וכו' שפירשנו ז"ל.

והנה

כי היכי דעז רחל אמנו נמשך לנו תועלת לעמוד לבח כי רחל תבכה על בניה והקב"ה שומע בקולו ה"כ עז יוסף בנה כי הוא יסוד הבנין אשר הבית נבון עליו ועדיק יסוד עולם. וכדאמרינן בתנחומא הביאו מדר' ש"ס בסדר ויגא פע"ג סי' ה' וזל אמר רשב"ן מסורת הוא בידנו שאין עשו נופל אלמל ביד בניה של רחל למה שאם באים השבטים לדין עם עשו לומר לו למה רדפת את אחיך הוא אומר להם למה רדפתם את יוסף אחיכם ואינם מעליים ממנו וכיון שהוא בחל אגל יוסף אומר לו למה רדפת את אחיך ואינו יכול להשיבו אם תאמר שעשה לך רעה אף אחי שלמו לי רעה וז"ל שלמתי להם טובה מיד הוא שותק ועליו הכתוב אומר הנה היו בקם אש טרפתם ולא ינילו את נפשם עוד להזייאנה היו בקם זה עשו שנאמר ובית עשו לקם אש טרפתם זה יעקב שנאמר והיה בית יעקב אש ולא ינילו את נפשם מיד להכה זה יוסף שנאמר ובית יוסף להכה זה כתוב בו נער שנאמר והוא כער וזה כתוב בו קטן שנאמר הנה קטן נתתיך יבא זה ויפול בידו ע"כ.

ובזה

יובן מרזל במדרש וזל לו יוטמחו יוסף והשב ישיב לנו והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ. ויש להקשות מאן דכר שמיה דעשו הכא. אמנם על פי דברי התנחומא הנו' הדברים כפסגן לפי שכל טענותינו עם עשו בזה שהרע ליעקב הוא שאף במונח שיעקב עשה לו רע' הרי יוסף שאף שאחיו שלמו לו רעה והוא נמל אותם טובה. וז"ל השב זה יוסף ישיב זה טעו שאם יוסף ישיב לנו רעה אין לנו טענה בזה מדרך עשו את אחיו כיון שאחיו עשה עמו רעה דומיא דיוסף שנמל לאחיו רעה בשביל טעמו עמו רעה ומס' היה חוששים לו יוטמחו יוסף.

סוד

לחתימה לסיים בכי טוב אני אשרם מאמר הנביא ישיעיה הוא אמר וחסרה הלבנה ובקשה החמה כי מלך ה' נבואות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו בכבוד. ויש לדקדק בספיה דקרא דונגד זקניו בכבוד מה שייכות לו עם הקודם. וכראש שהדברים נמשכים עם מאלי דאמרינן בפסחים דף ס"ח רב חסדא רמי כתיב וחסרה הלבנה ובקשה החמה וכתוב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים ונ' לאל קטיא כאן במחנה לדיקים כאן במחנה שכינה ופרש' במחנה שכינה וחסרה מזיו השכינה. ואמרינן בפ' דבפרא דף י"א א"ר אבהו ואלו את שלמה איזו בן העה"ב כל שכנגד זקניו בכבוד. וזהו כונת הכתוב וחסרה הלבנה ובקשה החמה כי מלך ה' נבואות בהר ציון ובירושלים כלות מחמת זיו השכינה שהיה פהר ציון וירושלם וחסרה הלבנה ובקשה החמה אך נגד זקניו דהיינו במחנה לדיקי' או בכבוד לחמה וללבנה וכמאמר הכתוב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

נס

את זה עשה האלהים נתאמן לשלם שכר טוב לאחיו ולטומרי מנותיו ואמרינן במדרש רות וזל ישלם ה' פעלך ותהי מסכתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל א"ר חשא אשר באת לחסות תחת כנפיו ע"כ. וכל כת הדרשנים היו תמהם מה חרש רבי חשא בדבריו. ופרא' דיובן עם מרזל במדרש סדר אמור פ"ט סי' ב' וזל א"ר ירמיה עתידיה בת קול להיות משוגגת בדראשי ההדים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו הה"ד כעת יאמר ליעקב ולישראל ויגור ורוח הקודש אומרת מי הקדימתי ואשלם מי מל עד שלא נתתי לו בו מי עשה לי מצקה עד שלא נתתי לו נג מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו' הוי מי הקדימתי ואשלם ע"כ. נמצא דאין ה' חייב לטום כריה

זכתה רחל ליקבר עמו היה מטעמים אחרים או מפני שהיו שתי אחיות ואינו ראוי שיהיו שתי אחיות קבורות עמו וזכתה לזה כי היא הגדולה והנשואה בראשונה. הכלל העולה דר' שמעון ור' אלעזר פליגי במעשה הלזו דרחל שהחליפה מסכת הצדיק בדודאים יש דורש' אותו לשבח ויש דורשים אותו לנגוא דר' ס"ל לנגוא דולולה בכבוד הצדיק ומשום הכי לא נכנסה עמו לקבורה ור' א"ר דר' אומר לשבח טכונתה היתה לחבב מסככו של צדיק בקחתה הדודאים ומ' זכתה לבכורה. וידוע הוא שהבכורה היא מה שאמר יעקב אשרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וכמבואר והנה במחלוקת זה דרבי שמעון ור' א"ר היו מתוכחי יעקב עם יוסף ובתחלה בשאמ' יעקב וקברתני בקבורת' שהטריח ליוסף להוליכו ממגרים לחברון לא היה בלבו של יוסף כלום על מה שלא עשה בן לאמו שהיה מן הראוי שיטרח גם הוא בקבורת' ויוליכנה מבית לחם לחברון כדי שתהא נקברת עמו שהרי מהלך חגי יוסף הוא מבית לחם לחברון וכמו שכתב הרמב"ן. לפי שהיה סבור יוסף שאמו נענשה בזה שוללה במשכב הצדיק בזה שהחליפה מסכת הצדיק בשביל דודאים וכמבשרת רש"י ולא רצה להיות עם אביו בטענות שלא לפרסם הדבר כשביל כבוד אמו ואדרכא כבוד חלקים הסתר דבר. אבל עכשיו טראח שאמר לו יעקב אשרי ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי שנתן הבכורה ליוסף והוקשה לו דלמה נתנה הבכורה ליוסף דנהי דנטלה מראובן משום חללו יצועי אביו מ"מ היה לו לינתה לשמעון הקרוב אליו או ליאודה שהוא מלך אלא ודאי על כורחין לומר כמבשרת ר' אלעזר שאמר שזכתה רחל בזה כשביל הדודאים שבוחן לבות ידע שכונתה היתה לחבב מסככו של צדיק. וא"כ חזרה הקושיא על יעקב למה לא טרח עם רחל להוליכה לחברון. ועל זה השיב יעקב ואמר ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל בדרך ואקברה עם בדרך אשרת כלומר מלבד קושייתך שלא טרחתני עמה להוליכה לחברון כדי שתהא נקברת עמי. עוד יקשה שממה בדרך וקברתיה בדרך ולא הולכתיה לעיר דלא מ'יעיא שלא הולכתיה לחברון אלא אפי' לעיר שלא היה טורח כל כך לא הולכתיה ועל כורחין יש לך להודות שאל פי הדבר עשיתי כל זה כדי שתהא עזרה לבניה כשיגלה אתם נכוראדן ובשעם זה ויתוך הכל מה שלא נקברה עמי וגם טקברתיה בדרך. באופן שאיפשר לישב קשר הפסוקים לפי שיטת רז"ל:

אך

כפי דרכנו ניישב קשר הפסוקים באופן אחר דיעקב נתן הבכורה ליוסף כדכתי' אשרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי דהיינו בכבוד שהיתה לראובן וכדאית' בס' יש נחליון. אלא שהוקשה ליוסף מה שהקטו המפרשים ז"ל שכתבו דאמאי ניתן מתן שכרה של רחל מהעניעות שהיה בה מנכסי השבטים היה לה לקבל שכרה ממקום אחר: לזה השיב לו יעקב דהא לא קטיא ולא מירי לפי שאני בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ כנען ואקברה עם בדרך אשרת ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ ועל פי הדבר קברתיה עם שתהא עזרה לבניה כשיגלה אותם נכוראדן והיה עובדים דרך עם ורחל עומדת על קברה ובוכה ותבקשת רחמים עליהם שנא' קול ברמה נשמע רחל תבכה על בניה והקב"ה שעיבה יש שכר לפעולתך ומבו בנים לגבולם. ובאיוו טענה באה לפני הקב"ה בטענה שנסרה הסימנים ללאה ולא נתקנאה בה. נמצא דכגניעות זה שהיה ברחל נמשך תועלת לכל השבטים. וא"כ מן הדין שמשול שכרה של נגיעות זה מנכסי השבטים. ויעקב אגב טרחה לתת טעם לחמה ניתן מתן שכרה של רחל מנכסי השבטים התנגל ב"כ שלא יהיה בלבו של יוסף תלונה על יעקב אביו שהוא מטריח

מה שנתן הוא על נד החסד וכדכתיב מי הקדימני ואשלם
א"כ איפה ה'ק בעו יטלם ה' פעלך וכמו שהקטו בנחמה דכמדת
חסידות לא טייד ליטנא דישלם • לזה בא רב חסדא ואמר אמר
באח לחסות תחת בנפיו בלומד דבנר המתנייר טייד לומר יטלם
וכדין הוא שיטול שכרו כדבר האחר •

כתב חסד ח"ט בדרשותיו פרשת שמיני דרוש ב' וזל כל מה
שהטרה הקב"ה שבינתי על ידש"ה היה כדמות אירוסין
אכל לעתיד לבא כדמות נשואין כעין ח"ט הרב ב"ה בשער ו'
והביא הרב זל ראינו לדבריו מדאחריו בפי' המדיר ביתים ההם
נאם ה' לא תקראו לי עוד בעלי א"ר ויחנן ככלה בבית חמיה
ולא ככלה בבית אביה חלל טעד עכסיו ככלה בבית אביה עד
כאן • ואיכא לחיובק תהא דאחריו בפי' הונואו לו דף כ"ד חסיד
רב חסדא ולא יבאו לרשות ככלע אר"ן משל לכלה כל זמן שהיא
בבית אביה נגועה היא מבעלה כיון שבאת לבית חמיה אינה
נגועה מבעלה • אלאח במקדש שלישי חשיבא ככלה בבית
חמיה • ואותה דפרק המדיר לא קטיוא משום דתאם דפרק
הונואו לו הקטו מהיאו עובדא דבאן אחד שהיה ממעסק וכו'
ותרנו בתנרטה קא' אחרת בתנרטה חורה לחיבתה הראשונה •
כלומר ככלה בבית אביה ואם כן סלקא דעתך אמינא דכל טבן
בבית השלישית דנתנרטה שני פעמים דלא חורה אלא לחיבתה
הראשונה דהיינו ככלה בבית אביה • להכי אחא
קרא לומר דהא לימא בן אס בזאת כי יבא טילה
בבית השלישית שהיה ככלה בבית חמיה
וגדול יהיה כבוד הבית האחרון
והיתה לה' החלוקה באשר
היתה באחנה :

כדום כשעיל קיום המצות שהרי קודם טיעסה המצוה כבר קבל
שכרו • אך איכא נוונא שהוא כדיון שיטול שכר כדאמר ר' במדרש
פרשת נשא פ"ד זל מי הקדימני ואשלם א"ר תנחום בר אחא מי
שאין לו נכסים ועושה נדקה ונ"ח מי שאין לו כנים ונתן שכר
סופרים וכו' אמר הקב"ה זה הקדים וקיים מצותי עד שלא נתתי
לו כחה לקיימן נדיך אני ליתן לו ממון וכנים סיהיו קוראים
בספרים הוי מי הקדימני לעשות מצוה ואשלם לו שכרם ע"כ •
ואין ספק דכ"ט נר שכתנייר דטייד ביה לומר סוה הקדים לקיום
מצותי דבשלמא בישראל באומר להם ה' לבשאתן לך כז מול
איתו וכן טלית הטל בו גיגית ודכותיה טייד לומר מי הקדימני
אך כבר שהיה לו טלית וכן ולא היה חייב בסו' דבר והוא בענהו
תנמייר ומקבל עליו עול מצות לא טייד לומר מי הקדימני שכל
מה שנתן לו ה' לא היה חייב בשום דבר והוא מעמנו מדעתו
הטוב ורצונו הנמורה מתחייב •

ורובה לזה אמרין התם במדרש וזל מי הקדימני ואשלם
מדבר באברהם שטעמנו הכיר להקב"ה ע"כ • וא"כ
כל שתנייר הוי דכותיה שהוא הקדים לקיו' המצות עוד נקדים
הא דאמר ר' פירק הורוע דף ק"ל א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה
או שאכלן פטור משלם משום דהו"ל ממון שאין לו מוכעין
ופריך מדתנן כע"ה שהיה עובר ממקור' למקום ונדיך ליטול לקט
שכחה ופאה ומעטר עני נוטל ולכשיחזור יטלם דברי ר"א ומטני
אמר רב חסדא מדת חסידו' טנו שאן • ופריך רבא תני תנא יטלם
ואת אחרת מדת חסידות טנו כאן ע"כ • נמינו למדין חסוניא
א דלא טייד לומר לישנא דישלם אלא כמה שהוא חייב מן הדיון
לא מה שנתן במדת החסד • וכוה נכח לבנות המאמר שהוקשה
לזל ה'ק בעו יטלם ה' פעלך כיון דאין ה' חייב לשום עריה וכל

חם ונשלם שבה לאל בורא עולם

הוא יתן לנו חם ונשלם שבה לאל בורא עולם

דרך מצותיך הלק ראשון

ס

ראיתי לבאר ההשגה שיש במנין המנות הלל מוני המנות הלל המה הרמב"ם והסמ"ג והרמב"ן זל

שוות וכבר תמחו חכמי הדורות ליישב דברי הר"ם הללו ועיין במ"ס ה"ה בריש הלכות מצניות • ודע שכעת לא ראיתי להסמ"ג שהכיר מלכה זו ולתקוע בעת הנדרש ואפילו ברמז ולא ידעתי למה וכעת ז"ע •

ראיתי לבאר ההבדל שיש במנין המנות בין הרמב"ם להרמב"ן זל במנות עשה • ובסתמכל דכדריהם תראה שהרמב"ן סקל מחסובו על הרמב"ם ל"ב מנות עשה וחלו הם •

המצוה האחת היא שהרמב"ם כתב כפי' ה' זל הוא כגונו לעבדו וכבר כתב לזה הגווי פעמי' ואמרו ועבדת את ה' חלקיכם ואמר וזאתו תעבדו ואפי' עוה הגווי הוא גם כן מהגוויים הכוללים הנה יש בו יסוד אחר שהוא גווי לתפלה ע"כ • והרמב"ן בהשגותיו כתב דאומרם ועבדתם זו תפלה היא אסמכתא בעלת' והתפלה היא מדרבנן •

המנוה הסניית היא שהרמב"ם כפי' ז' כתב הוא שגונו להכפיץ בשמו כשנטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו כי פוה תהיה הנדרשה והכבוד והעילוי והוא אומר ית' וצטמו משבע • והרמב"ן בהשגותיו כתב שאין הססוק הזה מנה הלל רשות שנספס כסמו בעת הנודך ומתנאים ידועים • ועוד כתב דאף אם גרנה לומר טבא זה הכתוב לחסור להשבע בשם אקים אחרים בלאו הכא תכלל עשה שהוא עשה אין אנו מונין בזה וכיוצא בו הלל הלוא הנאמר בו כפי' ע"כ •

המנוה השלישית שהרמב"ם כפי' פ"ה כתב הוא שגונו להבי' כל מה שאנחנו מייבין אסמכתא וטוליה ואפס זטלתיס אל בית הכחירה ואפי' שהם בח"ל כלומר שנתחייב בהם בח"ל הנה נכטוינו להביאם לבית הכחירה והוא אומר דק קדטיך אשר יהיו בו' ע"כ • והרמב"ן בהשגותיו כתב זל ואין זאת המנוה בלא לדעתי בחשבון שאנחנו נכטוינו להביאם כל הקדש לבית הכחירה בין שהם בארץ או בחוה לארץ כל מקום שהם שם יוכחו ויקרבו והכל מנה אחת והתקראות מרבים והולכים בו' ע"כ •

המצוה הרביעית היא שהרמב"ם כפי' ג"ה כתב הוא שגונו לדון בהפדת נדרים בו' • והרמב"ן זל בהשגת המנות כפי' ג"ה כתב זל וכן יראה בטעם שהקדים לאלו והוא הערת נדרים טלל תפנה לפי שהיא טלילה שגטוינו לעשות ככל היונה שמינו וטלל נחל דכרינו דק ע"כ ד' או האכ והביעל ע"כ •

המנוה החמישית היא שהרמב"ם כפי' ג"ו כתב הוא שגונו להאית כל איס' כונע בכבילה טמא בו' • והרמב"ן טס בהשגותיו כתב שאין להביא בחשבון המנות דין הסופרות לפי שהם רשות נמורה מכלל ג' אין בהם ענין מלוא שתמנה בו' וכיון שגטענו יתעלה תכילת מקדש בפועלה ומחילת קדשים כפי' זל וזוה אופנו לאכול דברים כטהרה באר ואמר לו דכרי' טטקתיס וחלו אינם טטמאיים והאריך בזה יע"ס •

המנוה הששית היא שהרמב"ם כפי' ג"ז כתב הוא שגונו להיפס טטמאיים בשמנה שרניים והרמב"ן זל טס בהשגותיו סקל מנה זו מהשעם שכתבנו למעלה •

המנוה השביעית היא שהרמב"ם כפי' ג"ח כתב הוא שגונו לדון בטומאת אוכלין וטטקין בו' והרמב"ן זל טס בהשגותיו סקל מנה זו מהשעם הקודם •

המנוה

והנה

א אם תסתכל במנין מנות עשה להסמ"ג תמצא שסקל לחסובו על הר"ם ג' מנות עשה וחלו הן שהרמב"ם מנה במ"ס סי' קמ"ב לנגוש הנכרי והוא מאומרם יתעלה לנכרי נגוש והסמ"ג לא הביאו •

ב במ"ע סי' קנ"ח מנה הרמב"ם לבקט רבות מן הגוי וזו נלוה לו והוא מאומרם יתעלה לנכרי תשיך • והסמ"ג לא הביאו • והשעם טלל הביא הסמ"ג שני העשין הללו מכואר בהקדמתו למנין המנות זל וכן בחשבון העשה כתב לנכרי תשיך זו מנו' עשה וכן לנכרי נגוש ואמת הוא כי בספרי מנא דבר זה אבל תלמוד שלנו עיקר סופר דבר זה שאינו עשה שאומר כפי' איהו נטך לא סני בלאו הכי אלא כך פירושו לנכרי אחת רטאי להלוות ברבית אבל לא ליש' ולענין ישראל נחסב לאו הכא תכלל עשה עשה עכ"ל •

ג במ"ע סי' קנ"ב מנה הרמב"ם יוד תהיה לך בעשה אחד ובסי' קנ"ג מנה יתעד תהיה לך על אונך בעשה שני • והסמ"ג סי' קי"ט כלל יוד תהיה לך ויתעד תהיה לך בעשה א' כמו טע"ס • הרי מבואר שהסמ"ג סקל מחסובו טל הרמב"ם ג' מנות עשה וראיתי שהבנים במקומם ג' מנות אחרות טלל הזכירם הרמב"ם זל וחלו הם •

ד יודעת עס לכבך כי כאשר ייסר איס' את בנו ה' חלקיך יוטרך וכתב הסמ"ג עשין סי' יז טהיה מ"ע לנדק את הדין על כל המאורע שיבא עליו •

ה ובמרתם ועשיתם כי היא חכתמם ובינתיכם וכמב' בעשין סי' מ' טהיה ט"ע לחסוב תקופות ומולות בו' על ידי חיסוב תקופות ודע מתי יוטרך לעבר החדש ולעפר' הסנה •

ו מדבר סקר תרחק זכיר' הסמ"ג בעשין ק"ז מכתה דכרי' טההיר עשה זה יע"ס • וכל אלו הנה עשין לא הזכירם הרמב"ם זל •

ז ראיתי שיש עוד הבדל בין הרמב"ם והסמ"ג במנין מנות עשה • הלא זה הדבר שהסמ"ג עשין ק"ע כתב מ"ע בימי המועדות כולם זכר' ה שיהיו הכהנים מוקיעים בחגוגרות בטעת הקרבן שנאמר וביום שמתחכם וכו' עד כאן • והרמב"ם כפי' מהלכו' כלו המקדש כתב מנה זו זל בימי המועדות כולם זכר' ה היו הכהני' מוקיעים בחגוגרות בו' שנאמר זכר' שמתחכם ומועדויכם וכו' ע"כ • אך בחלפ' הכלי המקדש כשמנה המנות שיש בהלכות אלו לא מנה עשה זה • אמנם בריש הלכות מעניות כתב שגטוינו לתקוע בחגוגרות בעתות הנודך והנדרות כסונק לפני ה' יתעלה והוא אומר וכי תבואו מלחמה וכו' והרעוכם בחגוגרות וכלל עם עשה זו מה שגטוינו לתקוע בחגוגרות במקדש עם הקרבת הקרבן תקרבי המועדות וכו' וכן אנחנו מנינים לתקוע בחגוגרות בעתות הנודך בו' ע"כ •

ח אחת שהדברים תמוהים תכלל הכל בטעם אחד דתאמר שמונו טל זה אינו זמנו טל זה למה אינך גמנים לטמי מנות • ואף שהפעולות שוות דכטניהם נכטוינו לתקוע בחגוגרות • מ"ת אין זה טעם למנות מנות עשה אחת טהרי מנות הסביתה בלה בתורה בימי המועדות וכל מועד ומועד נפנה למנה אחת שזמנו טל זה אינו זמנו טל זה וכל אחד ואחד בלה מנה מיוחדת • וכן בתקיעה נכטוינו לתקוע כסופר פ"ה ופיוכל ונתנים לשתי מנות אף שהפעולות שוות

דרך מצותיך ה' א

המנוחה סקל מנוחה הלכו ממנין המנוחה מהטעם שכתבנו במנוחה הקודמת *
המנוחה האחת ועשרים היא שהרמב"ם בסי' קנ"א כתב הוא שנונו לבדוק במיני חנוכים כו' והכתוב שכתב בזה הוא אומרו את חלה מהם מאכלו ע"כ והרמב"ן סס סקל מנוחה זו מהטעם שכתבנו במנוחה חסע עשרה *
המנוחה השנים ועשרים היא שהרמב"ם בסי' קנ"ב כתב הוא שנונו לבדוק במיני דגים והוא אומרו יתעלה את זה מאכלו וכביאור אחרו בנדר' חולין האוכל דג טמא עובר בעשה ע"כ והרמב"ן סס סקל מנוחה זו מהטעם שכתבנו במנוחה חסע עשרה *
המנוחה השלש ועשרים היא שהרמב"ם בסי' קנ"ח כתב הוא שנונו לבקש רבית מן הבנוי ואו נלוה לו כו' והוא ארו' יתעלה לכבדו תוך שבא בפי' המקובל סו' מנוחה עשה ע"כ *
המנוחה והרמב"ן סס בהשגותיו בעיק' הסעי' סלק מנוחה זו והוא מטעם שכתבנו למעלה במנוחה שמה עשרה יע"ס :
המנוחה הארבע ועשרים היא שהרמב"ם בסי' רכ"ו כתב הוא שנונו להרוג את העובדים על קנת מנוחה כסיוף והוא אומרו יתעלה נקס ונקס ע"כ * והרמב"ן בהשגותיו בעיקר הארבע עשרה כתב והנראה אלי' הוא שאמרו בגמ' כינוי במומתיים כולם מפסוק שנאמר ובערת הדע מקרבך וכו' ומנוחה הסקילה והעריפה חלק מהמנוחה ע"כ ועיין עוד סס שהאריך בזה *
המנוחה החמש ועשרים היא שהרמב"ם בסי' רכ"ז כתב הוא שנונו לחנוק העובדים על קנת מנוחה מיוחדות *
המנוחה והרמב"ן סקל מנוחה זו מהטעם שכתבנו במנוחה הקודמת *
המנוחה השש ועשרים היא שהרמב"ם בסי' רכ"ח כתב הוא שנונו לשרוף העובדים על קנת מנוחה והוא אומרו יתעלה באם יטרפו אותו והרמב"ן סס סקל מנוחה זו מהמנין מהטעם שכתבנו במנוחה ארבע ועשרים *
המנוחה השבע ועשרים היא שהרמב"ם בסי' רפ"ט כתב הוא שנונו לסקול העובדים על קנת מנוחה והוא אומרו יתעלה וסקלתם אותם באבנים ע"כ והרמב"ן סס סקל מנוחה זו מהמנין מהטעם שכתבנו במנוחה כ"ד שהרמב"ן בסוף ספר ההשגות כתב וז"ל ואתה אם תבין כל מה שכתבנו בדנינו מנו' עשה מראה שסקלנו מחשבנו של הרב כו' כולם עשרים ושש ואמרו כתבנו עשרים זכע הטעם הוא שהרמב"ן לא סקל מחשבנו של הרמב"ם ז"ל במומתיים כי אם שלש מנוחה שהם סי' רכ"ז רכ"ח רכ"ט כמו שיראה סס ולא סקל גם כן הרביעי דהיינו מה שכתב הר"ם בסימן רכ"ו חסו' דכבר חודה הרמב"ן שמהנה מנוחה אחת להמית כל מחוייבי עיתה ואף שהוא מפסוק אחר דהיינו מדכתיב ובערת הדע והר"ם הביאו מדכתיב נקס ונקס מ"ת אין קפידא בזה ומ"ה כתב סקל מחשבנו של הר"ם עשרים ושס * ואמרו כדו לכבר וללבו היטב ההבדל שיש בין הר"ם להרמב"ן כתבנו שהרמב"ן סקל מחשבנו של הר"ם עשרי' ושבע זכענה המנוחה שיבואו במקומם בנה מנוחה זו דבערת הדע שהרמב"ן לא הביא' זה עשאו *

ורע

ורע שכבר טבע ועשרים מנוחה הללו שכתבנו סקל הרמב"ן מחשבנו של הר"ם הביא במקומה שבע ועשרים מנוחה אחרות שלא זכרם הרמב"ם ואלו הם :
המצוה האחת היא שנונו לאכל מעשר שני זכורות צידו שלם והוא אומרו ואכלת לפני ה' אלהיך מייסר דגנך

המנוחה השמונים היא שהרמב"ם בסי' ג"ט כתב הוא שנונו שתייה הנדה טמא' כו' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה התשעים היא שהרמב"ם בסי' ק' כתב הוא שנונו להיות היולדת טמאה כו' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה העשירית היא שהרמב"ם בסי' ק"א כתב הוא שנונו להיות המזרע טמא' כו' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה האחת עשר היא שהרמב"ם בסי' ק"ב כתב הוא שנונו להיות דגים בטומאת בנדר מזרע טהיה טמא *
המנוחה והרמב"ן בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה השנים עשרה היא שהרמב"ם בסי' ק"ג כתב הוא שנונו להיות בית המנוגע טמא' והרמב"ן בהשגותיו גם סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה השלש עשרה היא שהרמב"ם ז"ל בסי' ק"ד כתב הוא שנונו להיות הזב טמא' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה הארבע עשרה היא שהרמב"ם בסי' ק"ה כתב הוא שנונו להיות זרע טמא' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה החמש עשרה היא שהרמב"ם ז"ל בסי' ק"ו כתב הוא שנונו להיות זב טמא' והרמב"ן ז"ל סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה השש עשרה היא שהרמב"ם בסי' ק"ז כתב הוא שנונו להיות זרע טמא' והרמב"ן סס בהשגותיו סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה השבע עשרה היא שהרמב"ם בסי' ק"ח כתב הוא שנונו והורנו בתפסטי' מי הנדה כאחרו שיטהרו בעיני אחד ויטמאו בענין אחר והרמב"ן בהשגותיו סס סקל מנוחה זו מהטעם הקודם *
המנוחה השמנה עשרה היא שהרמב"ם בסי' קמ"ב כתב הוא שנונו לנגוס הנכרי ולהבדילו לפרוע חיובו כמו שנגמ'נו לחמול על ישראל והזיהירו מלגנום אותו והוא אומרו יתעלה לכבדו תנוס ע"כ * והרמב"ן בעיקר השעי' כתב טמא שאחרו בספרי לכבדו תנוס זו מנוחה עשה אין בוכתם שנגמ'נו לנגוס הנכרי אלא לומר שהנוגס את ישראל עובר ג"כ תנוס לכבדו תנוס שפירושו אכל לאחיד לא תנוס והיו לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה ואין לתנות זה במנין המנוחה מאחר שכבר מנינו הלאו הנאמר בו ועיין בזה שהאריך בזה ועיין ב"מ דרמב"ן עוד בזה בהשגותיו בעיקר הראשון בתשובה ב' *

המנוחה התשע עשרה היא שהרמב"ם בסי' קמ"ט כתב הוא שנונו לבדוק במיני חיה וצוף השחושין כו' והוא אומרו יתעלה זאת החיה אשר מאכלו כו' וזה לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה * והרמב"ן בהשגותיו בעיקר השעי' כתב שאין למנוחה מנוחה זו לפי שאין בה קום עשה והמניעה מן האיסורים כבר היא נחנית בלאוין ואין הלאו הנאמר בלשון עשה מוסף בזה חנין כמו שלא יוסף לאו אחר גמור כמו שיאמר במניעה המניעות ב' או ג' לאוין ככולם במנין לא תעשה אחד ועיין עוד סס שהאריך בזה *
המנוחה העשרים היא שהרמב"ם בסי' ק"ק כתב הוא שנונו לבדוק במיני העוף וכו' וזה לשון ספרי כל פסור טהורה מאכלו וזו מנוחה עשה ע"כ והרמב"ן בהשגותיו בעיקר השעי' סקל

דנגד וכו' וזו מלוא מן המצות והאריך בזה הרב והר"ם לא הביא מצוה זו

המצוה השנית הוא שנגטוינו לאכול תרומה כשהיא טהורה לא בטומאה והאוכלה בטומאה עמה עובר בעשה שנאמר בטעריך תחלבו הטחא וגו' ואמרונו בפ' הערל לזה ולא לאחר ולא הבא מכלל עשה עשה ע"כ. וראיתי להר"ם בפ"ה מה' תרומות שכתב בהן טהור האכל תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה טמא ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתו הוא יאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אעפ"י שיטהר ולא הבא מכלל עשה עשה הוא ע"כ. והנה דבר זה הוא מחלוקת בירושלמי דאיכא מאן דמפיק אוסורא לכהן בתרומה טמאה מקרא דבטעריך וכסכת הרמב"ן ואיכא מאן דמפיק לה מקרא דואחר יאכל וכסכת הר"ם. ומ"מ הר"ם לא הזכיר עשה זה בתנין המצות:

המצוה השלישית היא שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה וזה דבר תורה הוא וכו' וכפלה זאת המצוה באומרו יתעלה ואכלו אצוני עמך שלא אחר לאכילתי עמך שעוב אומרו באומרו בלקט וסכה אבל לשון אכילה מוכיר בהם הכתוב בכל מקום והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה הרביעית היא שנגטוינו לרשת הארץ אשר נתן יתעלה לאבותינו ולא נעזבה ביד זולתנו. מן האומות או לשמה והוא אומרו והורשתם את הארץ ויטבתם בה וגו' ועוד האריך טעם בכחור מצוה זו. יע"ש והר"ם לא הביא מצוה זו: המצוה החמישית היא שנגטוינו לזכור שפה ולהטיב אל לבטח מה שעשה יתעלה למרים כשדברה באחיה וכו' כדי שנתרחק מלשון הרע וכו' והוא אומרו יתעלה וזכור את אשר עשה ה' אליהן למרים ע"כ ועוד האריך הרב בכחור מצוה זו יע"ש. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה השישית היא שנגטוינו להיות לבבנו תמים עמו יתעלה והוא שנתאר תמים תהיה עם ה' אלהיך ע"כ והאריך בזה לכאור מצוה זו. והר"ם לא הביא מצוה זו מטום דטכר שהיא נוטה כוללת כל המצות וללכת בדרכי התור' כענין אצרי תמימי דרך וכבר הטרטו הר"ם בעיק' הד' שאין ראוי שימנו המצות הכוללות כל המורה:

המצוה השביעית היא שנגטוינו כשנגוד על עיר להניח אחת מן הדוחות בלי תגור שאם ירצו לברוח יהיה להם דרך לגנוס משם וכו' שנאמר ויבאזו על מדין כאשר נזה ה' את משה ודרשו בספרי מן להם רוח רביעי' שיבחרו ע"כ והר"ם כתב דין זה בפ"ו מה' מלכים:

המצוה השמינית היא שנגטוינו בהרטינו תרומה שפריש אומרו מן היפה או מן הטובה לא מן הרע על היפה והוא שנאמר מכל מתנותיכם וגו' מכל חלבו וגו' ועוד האריך בזה יע"ש. והר"ם הביא דין זה כדריש פ"ה מה' תרומות ואע"פ' כן לא הביא בתנין המצות מצוה זו:

המצוה התשיעית היא שנגטוינו להיות כל קרבן שנקריב תשלם מיני הכהנות אשר הזכיר מן הבקר מן הכפזים ומן העזים ובשלישית מוכחים אמרו בתעלה איברי היה אחר רבי יוחנן עובר בעשה בהמה אין חיה לא ולא הבא מכלל עשה עשה ע"כ וכבר הביא הר"ם עשה זה פ"ה מה' איסורי מוצא ואע"פ' כן לא הביא מצוה זו:

המצוה העשירית היא שנגטוינו להקריב כל הקדשות הבא' כדרכה או בקובה בין שני המידין לא קודם תמיד. סל

כל שחר ולא אחר תמיד של בין הערפים והוא אומרו יתעלה וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקדשות כולם וכו' והביא שו"ת דפסחי' דמוכח מינה שהקדשים או המאחר קרבנו לזמנים הנזכרים עובר כלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה האחת עשר היא שנגטוינו בכבש הנשחט ביו' ארבעה עשר בערב שהוא יאכל כליל לא ביום והאוכל ממנה ביום כזית מלכד שלא יא' ידי חובתו יש לו באכילתו עברה וחטא ממנות עשה מאומרו ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לאו והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה ע"כ. והר"ם באר כל זה בפ"ה מה' קרבן פסח ואע"פ' כן לא הביא מצוה זו בתנין המצות:

המצוה השנים עשרה היא שנגטוינו בענין הרוגה אחרי שנתייב מיתה בכ"ד שיבקשנו גואל הדם וירדוף אחריו וינקום נקמתו ממנו שיביא אומרו לכ"ד וימת כחשטו או שירגח אותו הגואל אם לא יוכלו לו כ"ד ואם אין לו גואל הדם שיעמידו לו כ"ד אדם ממנה מהם לרדוף אחרו ולהיות גואל דמי הנרגח והוא אומרו יתעלה גואל הדם הוא ימית את הרוגה מצוה ביד גואל הדם ע"כ. וכתב עוד דיש מי שפירש דה' דאחריון כשנהדרין גואל הדם הוא ימית הרוגה מצוה ביד גואל הדם וכו' דמיידי ברוגה שנג' שיא' חוץ לעיר מקלטו ולפ"י כדרייתא זו אתייא כרבי יוסי דאמ' מצוה ביד גואל הדם ואין קימ"ל כרבי עקיבא דאמר רשות ביד גואל הדם וזה היה טעם הרב שלא כתב המצוה הזאת ע"כ. ואני תמיה על זה שהרי הר"ם בליש' הל' רוצח הביא כדרייתא זו דסנהדרין דמצוה ביד גואל הדם מקרא דגואל הדם הוא ימית את הרוגה ובפ"ה מה' רוצח כתב דבהורג כשנג' רשות ביד גואל הדם וכדרי' הרמב"ן לל"ע:

המצוה השלש עשרה היא שנגטוינו להרחיק מלשנות בכנה שגראה בו נגע גרעת ונטמא והוא אומרו יתעלה גרעת מחאת ודרשו בספרי מן בו מארה אל תרצה בו וכו'. וכתב עוד ודבר פשוט הוא שזו המצוה אינה נמנית עם מספט הגרעת מצוה א"י אין זה ענין לדין הטומאה והטהרה אבל הוא דין מיוחד בפני עצמו כאשר שכתו כדד מחין למחנה נמנה מצוה בפני עצמה וק"ו הדבר ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה הארבע עשרה היא שנגטוינו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הנדולה שפשה לנו בכתו תורתו אלינו וכו' והוא אומרו כי יס' ה' אקרא הבו גדל וכו' ואין ראוי למנוחה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים אינו נמנה א' עם הכאתו וספור ישיאת מצרים עם אכילת הספח ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה החמש עשרה היא שנגטוינו להחיות נד ותושב להנילו מרעתו שאם היה נטבע פנהר או נפל עליו הגל שנטרח בכל כחו בהגלתו ואם היה חולה נפצעק ברפואתו כו' והוא אומרו יתעלה וכי ימוך וגו' והחזקת בו נד ותושב וחי עמך ע"כ. והרמב"ם כלל כל זה במלות הנקדקו וכתו שכתב בתנין המצות סימן קכ"ה ובחיבורו דיש פ"ה מה' המצות עניים יע"ש. המצוה השש עשרה היא שנגטוינו להחזיר הרפית שלקחנו מאחינו והוא אומרו יתעלה אל תקח מאתו וגומר וחי אחיך ודרשו בו אהדר ליה דלית' עמך ע"כ והרמב"ם לא הביא מצוה זו:

השבע עשרה היא שנגטוינו להרחיק מליהנות משער גזיר והרמב"ן בהסגותיו במלות ל"ת שלא הביא הרמב"ם בעצמו ששית כתב ול' והנכון שנאמ' בשער גזיר שימנה כלל עשה שאמר יתעלה קדוש יהיה גדל פרע שער ראו וכו' ככא

דרך מצותך ח"א

שנא הפי' קיהיה גידול קדוש ולא נהנה בו אם כן הוא לאו הכא
 תכלל עשה ע"כ ועדמכ"ם לא הביא מנוה זו -
 המנוה הסמנה עשרה היא סגנוניו לעשות ארון וכפורת
 לטוב טע העדות והוא מחומרו יתעלה ועשית ארון
 טן וגו' * והנה הרמב"ם לא הזכיר מנוה זו מהטעם שהשרים
 בעיקר הסנים עבר שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות
 שבא הגווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו * ובאר עוד
 ואחר כמו ועשו לי מקדש טו מנות עשה אחת מכל המנות ואחר
 כך בא לבאר חלקיו ואין יעשה ואין ראוי שימנה כל מה שאחר
 בו ועשית מנוה בפני עצמה * ובמנין המנות סימן ד' כתב גונו
 לבנות בית הבחירה בו' וכבר ביארנו טעם הכלל כולל מינים
 רבים שהם המנוה והשלחן והמונח וזולתם כולם מחלקי המקדש
 והכל יקרא מקדש ע"כ * והרמב"ן בהשגותיו במנין המנות
 להרמב"ם זל בסיון ל"ג כתב דהטעם שלא נמנה עשיית השלחן
 והמונח והמנוה הוא מפני סגנוניו לטוב לחם לפני ה' וזוה
 חומרו בהכרח העבודה האחת שהיא לטוב אותו כשלחן מתואר
 בן בו' * וטוב כתב ולכן חגלי עשיית הארון והכפורת לטוב
 טע העדות ממנה מנוה בפני עצמה ע"כ *
 המנוה התפע עשרה היא שהרמב"ם במנין המנות סימן ל"ד
 כתב סגנוניו לקיים כל מה שחייבנו נפשות בו
 בדבור משכונתו וכדריש וקרבן והוא אומרו מונח שפתיך תשמור
 וזו וכבר נכפל הלשון בואת המנוה והוא אומרו ככל היונה משיו
 יעשה ע"כ * והרמב"ן כס בהשגותיו השיגו בזה ואחר ואני אומר
 כי הרב כפאן כלל שתי מנות שהם חלוקים בדיוניהם ועניינם
 ועשאה אחת בו' ואשריך בזה וסיים וכתב והיונה מכל זה נמנה
 מנוה אחת לקיים מונח שפתי כדריש גבוה ומנה מנוה אחת
 לקיים הדרי' והשכונות של בטו כמו שכתבאר *
 המנוה העשרים היא שהרמב"ם בסיון קכ"ג כתב הוא סגנו
 לקדש חרטים ולחשוב חרטים ופנים בו' והנה כלל
 הרמב"ם קדוש החדש ועבור טע במנוה אחת * והרמב"ן
 בהשגותיו בטורם הראשון כתב שדעת בה"ב הוא למנות אותם
 שנים כי אלו החדשים הם לכס מנות עשה אחת להורות על
 קביעות החדשים ופמור את חרם החייב או ושמרת את הקהה
 הזאת למועדה סמורה על עיבור הפני' מנות עשה אחרת והביא
 דלוח לסדרת בה"ב יע"ס * ובהשגותיו במנין המנות להרמב"ם
 בסיון רכ"ג כתב שהדין עם בה"ב שהם שתי מנות *
 המנוה האחת ועשרים היא שהרמב"ם בסיון ט"ל כתב גונו
 להקריב במקדש שני כפסים בני טנה בכל יום בו'
 והוא אומרו שנים ליום עולה תמיד * והרמב"ן מונה אוחס
 כשנים דומה של זו אינם זמנה של זו ואינם מעבבים זה את זה
 וכמוכאר ועיי' אבת"ס הרמב"ן בסוף עיקר י"א *
 המנוה הסנים ועשרים שהרמב"ם בס"כ כתב גוה לכהנים
 להקטיר קטרת בכל יום פעמים על מונח הזהב והוא
 אומרו יתעלה והקטיר עליו אחרן וגו' ע"כ * והרמב"ן מונה
 אותם לשני מנות עשה דומה של זה אינו זמנו של זה ואין
 מעבבים זה את זה ועיין במה כתב בסוף עיקר אחד עטר *
 המנוה השלש ועשרים היא שהרמב"ם בס"י יכתב גונו לקרא
 קריאת שמע ערבית ופחרית והוא אומרו ודברת עם
 בו' ע"כ * והרמב"ן מונה אותם לשנים דומהים מוחלקים ואינם
 מעבבים זו את זו ועיין כפה ככתב בסוף עיקר זא *
 וראיתי להחכם בטל לב שמה בסוף עיקר אחד עטר שרצה
 להלין בעד הרמב"ם זל שמנה תמידין וקטרת
 וקריאת שמע כל אחד מנוה אחת זל ובתמידים הדבר מבואר
 גמון הכתיב הוא זה האשה וגו' שנים ליום בו' הרי עשה
 בני

שני הכפסים כאחד מנוה אחת ועל שניהם כאחד אומר זה האשה
 והקטרת חף טליון זה מביאר בכתוב מ"ח חכמים אחרו מנה בכל
 יום מחניניה בבקר ומחניניה בערב כל טולס זה משמע שהמנה
 לכל יום הוא המנוה ומתחלק לחמ"ן בבקר ובערב ויש לי ללמוד
 זה מ"ס במנחות בערך התכלת ע"ד אלו נאמר מנחת מחנית
 הייתי אומר מביא חלי עשרון ומקריב בו' הא כיגד מביא חלי
 עשרון וחוליו ע"כ * והנה מה שכתב שהמנה בכל יום הוא המנוה
 זה הוא טעות נמור מאוס לשיעור זה אינו חלה מדרכו ומן
 התורה בכזית הייא הקטרה * וכן מתבאר בפני דוחים עלה
 ק"ט וכן מתבאר מדברי הרמב"ם ע"ס מהלכות ביאת מקדש דין
 ד' * גם מה שסיים ויש לי ללמוד זה מ"ס בפירק התכלת בו'
 עירוב פרוטות חלי רוחא פאן דלוחת סוניה מיירי בחיבתי כהן
 גדול שהיה מקריב חלי עשרון בבקר וחלי בערב וזוה לא נחלק
 הרמב"ן דודאי אינו חלה מנוה אחת דהיינו מקריב עשרון אחד
 בכל יום ויקריב מחנה בבקר ומחנה בערב וק"ל דאינה תקדשת
 לחנין וכמו שפסק הרמב"ם ריש פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות
 ופסיטא דאם לא היה לו עשרון שלם דלא היה מקריב כלל לפי
 שהמנוה היא טיבא עשרון שלם ויחזרו וכל זה הוא מתבאר
 מדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות תמידין ומוספין לתבונן היטב *
 אבל הכא נבי קטרת חס לא היה להם כי אם כזית מקריבין אותו
 בבקר וזה פשוט * והם הרב רצה ללמוד מדין חבייתין לדין קטרת
 היה לו לבאר באיזו מדה מן המדות למד זה ובלשון הכתוב עמו
 יש חילוק גדול בין חבייתין לקטרת דנבי חבייתין כתיב מחניתה
 בבקר ומחניתה בערב ולא כתיב גווי הקדשה בכל פרט ופרט אלא
 כלל הכל במה שגוה זה קרבן אחרן חסר יקריבו חסל נבי הטרט
 כתיב ובהטלת אחרן את הנרות יקטירנה וכתיב ואת הנרות
 יקטירנה הרי דככל ומן ומן באה המנוה על הקטרה ואם כן
 למה לא ימנה לשתי מנות * הן אחת דנבי קריאת שמע לא כתיב
 ודברת עם בשכך ודברת עם בקומך אלא כתיב ודברת עם
 בשכך ובקומך ואם כן למה ימנו אותה לשנים * וכי תימא
 דהרמב"ן אויל לסיטפיה טאם בזה אחרה אחת על שני דברים
 כתיב לטנים ומפני זה מנה נא ומבואר ועיני ומחוי לטנים
 וכמו שכתבאר כל זה לקמן מ"ח כמנות עשה לא שתי כלל זה
 שהרי כבוד את אביך ואת אמן וכן איש אחי ואחיו ת דלו לא
 מנה האב והאם לטנים והטע' לפי שלא בא גווי לכל אחד ואחד
 בפרט כי אם לטניה בבת אחת ועוד אנוסף ידי בזה לקמן בעזרת
 האל :

המנוה הארבע ועשרים היא שהרמב"ם בס"י דל"ה כתב גונו
 בדין עבד כנעני והוא שבעבור בו לעולם ואין לו
 חירות אלא כסן ועין בו' * והרמב"ן טע בהשגותיו כתב זל
 ולפי דעתי ששני מנות סגנוניו שבעבור כנעני לעול' וסגנוניו
 טאם כפיל את שינו או עינו יהיה בן חורין וכמו שהבטוחין
 והגרופין שתי מנות הם כן אלו בסוה וע"ס שהאריך בזה יע"ס *
 המנוה החמש ועשרים היא שהרמב"ם זל בסיון רמז כתב
 שהורונו בדניו נחלות והוא אומרו יתעלה זאיש כי
 ימות וגו' ומכלל דין זה בלא ספק היות הכבוד יורש פי שנים טוה
 משפט משפטי הירושה עכ"ד : והנה הרמב"ן בהשגותיו במנות
 לא תעשה שסלחן הרמב"ן במנות זכ כתב בתוך דבריו והנראה
 שיש בזה עוד מנות עשה שאחר יתעלה כי את הכבוד בן הסנאה
 יכיר וגו' וגם זו מנוה טיבא חייב להכיר ולתת לו פי שנים והנה
 המצביר בכורה מן הגדול עובר בעשה ולא תעשה ופתיחן שסלחן
 הרב בו' ובעל ה"ג נוכח בזה המנוה וע"ס שהאריך בזה יע"ס *
 הטע ועשרים הוא סגנוניו להמית כל מי שנחייב
 מיתה והוא אומרו יתעלה ובערת הרע מקרבך כלות

בער עושה רעות מ'שראל וכבר האריך הרמב"ן בזה בהטותו
בעיקר ארבע עשרה וכתיב שאומר יתעלה במקנתן וסקלתם
ובמקנת ב'אם יכפרו אותו ואתהן הם חלק מחלקי המנוה והמנוה
היא אחת והוא סבב עושה רעות מ'שראל :

המנוה הסבב ועפרים מסתפק בזה הרמב"ן אם היא מנוה
על המלך או על הטוב ולמי שהעם ברשותו להוציאם
לכבד במלחמת רעות או מנוה להיות טואל באורים ותומים והוא
אומר יתעלה ולפני אשר הכהן יעמוד וס' לו במספט האורים
ובומר ועוד האריך בזה בכיאר מנוה זו ובסוף דבריו כתב ואם
אינו כן נביא במקום זאת עשה דטותיו יין טאטורים בהוראה
בלאו הבא מכלל עשה . וכבר האריך הרמב"ן בזה בהטותיו
במנוה ל'ט על הרמב"ם בסי' ע"ב כתב בסוף דבריו ועל דעתי
חכמים בהוראותם אינם בלאו כי אם בעשה טוה להורות אל בני ישראל
אזהרתו מן היין בכואם אל חלה מועד להורות אל בני ישראל
את כל הקאים ולא בהיותם שכורים ולא הכא מכלל עשה עשה
הוא ע"כ . ואני תמיה על הרמב"ן למה לא מנה מנוה עשה
שיעשו הכהנים העבודה מעומד לא יושב ולא טובח ממה שדרשו
לעמוד בהנמים ולא לישיבה . והנה הרמב"ן בהטותיו במנוה
עשה להרמב"ן בס' ל'ג ממה על הרמב"ם למה לא מנה עשה זה
וכתיב ואלו יאמני טלא בא בכתוב בזה לטון נראה ימנה הכשר
עבודה לבד ואינו מחזור ע"כ . הרי שהטותיה דעתו טראוי
הוא שימנה ענות עשה שיטבדו הכהן מעומד והדבר נדך אנלי
תלמוד :

ורע שהרמב"ן בהטותו על הרמב"ם במנין המנוה סטכחן
הרמב"ם טבע עטר מנ' ובסוף הפר' כתב וז' ואתה אם
תבין כל מה שכתבו בדיוני מנוה עשה תרא' סקלנו מחטבונו
טל הרב כו' כולם עטרים ועס יובואו במקומם סס עטרה מנוה
סטככו סטכחן הרב ואין לומר שהוא ט'ס זל' טבע עטרה
שהיא אם תדקק היטב תראה איך להטלים עטרים ועס מנוה
סטקל מחטכונו טל הרמב"ם הביא עוד עטר מנוה מלבד הטס
עטרה טכתב סטכחם הרב . אבל אחר ההטותנות יפה הדברים
הס פטוטי' לפי שהרמב"ן בכלל חלו הטבע עטרה סכתב סטכחם
הר"ם כתב המנוה הסטית נטויונו כטנגור על עיר להבול מן
האיילנות טכנבולה כל ימי המזור ואם נכרות אותם לבטלה
נעבור על עשה מוסף על הלחו המפורסם בו והוא אומר יתעלה
בי מנוה תאכל מנוה עשה ואיתו לא תכרות מנוה לא מעשה
זראוי הרב לפי חטבונו במנוה שימנה נס את זה ע"כ . והנה
כונת הרמב"ן מבוראת לפי שהרמב"ם בחטכונו מנה לבדוק
בסימני חיה וכן מנה לבדוק בסימני העוף וכן מנה לבדוק
בסימני חכמים וכו' מנה לבדוק בם מני דניס וכל לו איז המנוה
מנד עתם שהכתוב הבא בהם ואמר את חלו תאכלו איז הכונה
מני טלא יאכלו יעבור ביעשה לא הכונה היא מני טיאל טהטמחי'
מלבד שעבור בלאו העפורס בו עובר בעשה זה והוא לאו הבא
מכלל עשה והרמב"ן פתונו סקל מחטכונו טל הרמב"ם כל חלו
העטין וכתב טלא מנה לא האוהר' הכתובה בהם וכמו סכתכונו
לעיל במנוה הטעט ועטרה טקל הרמב"ן מחטכונו טל הרמב"ם
וא' כ נס מנ' בו מנוה תאכל היא דומה ללא טאין הכוב טנגטויונו
לאכול אלא טאם נטחתי נעבור בעשה ולא מעשה ולסי דרכו טל
הרמב"ם הטינו הרמב"ן דאמחי לא מנה נס את זו . אבל ככתב
הרמב"ן להטלים מנוה המנוה לא מנה את זו שהרי לפי סכתרו
איז מנה זו וכדומה לו נכנסת במנין המנוה לפי טאין בה קום
עשה טלא נטויונו לא יורל והמנוה טלא יכרית כפר נמנית בכלל
הלחין ואין הלחו הנאמר בלטון עשה מוסף בזה מנין וזה
פטוט :

טוט ב זי

ורע שמלבד חלו הטבע ועטרים מנוה עשה סכתכונו טיפ
הבדל בין הרמב"ם להרמב"ן עוד ים הבדל ביניהם
בחמש מנוה אחרות והוא שהרמב"ם בסיון ס"ג כתב טנונו
במעשה קרבן העולה והוא אומר יתעלה אם עולה קרבנו .
ובסיון ס"ד כתב טנונו במעשה קרבן החטאת כו' והוא אומר
יתעלה וזאת תורת החטאת . ובס' ס"ה כתב טנונו במעשה
קרבן האשם והוא אומר יתעלה וזאת תורת האשם . ובסיון ס"ו
כתב טנונו במעשה קרבן השלמים והוא אומר יתעלה ואם זבח
שלמים . ובס' סז כתב טנונו כיהיה מעשה המנחה על תאר
בך והוא אומר יתעלה וזאת תורת המנחה . והנה חלו החמש
מנוה סמנה הרמב"ם הרמב"ן בהטותיו בהט' זכ' ס'ל אותם
מחטכונו וכתב כי המעשים בדברי הקרבנות איך נמנה אותם
אחר מכותיו מנוה כאשר נקריב אותם וזה טנגטויו להקריב
על קנת החטאים טחאת ועל קנתם אשם ועל קנתם עולה ומשם
נס כן מנה והטוואה בהקרבנם היא במנין מנוה עשה ארבע
מנוה ועל כל פני' ינטרך סכתוב ללמדנו מעשה כל אחד מהם
וכו' וא' כ איך נמנה חובת הקרבנות והמעשה טלהם כטתיס ועוד
האריך בזה יע'ט מטעם אחר טטיטויו בקרבנות לקיים כל
היוט' מסינו לעולה או שלמים וולטם ולמד מעשה טלהם איך
נמנה בו בכואנו להטלים הנדר והנה החיוב והמעשה טהוא
עושה מני מנוה אחת הס ע"כ . והנה מלבד טענות חלו עוד
נראה דמאחר טנונו להקריב בכל יום טמודים עולות וכן בכל
המוספין ים עולות וטחאת ובמוסף מנ הטכועות ים שלמים נס
כן ואשם איך דליתיה בקרבנות נבדו מ'ת הא איתיה בניור וא' כ
אחר טנגטויו בכל קרבנות חלו למד על מעשה טלהם איך
נמנה בהם לקיים מנוה יתעלה . הכלל העולה שהרמב"ן ס'ל
מחטכונו חמס מנוה חלו סכתכונו והנה המנוה טביא הרמב"ן
כנגד חמס מנוה חלו סכתכונו חלו הס :

המצוה האחת היא סכתב הרמב"ן בהטותיו בטרס זכ'
טמנה כל מעשה הקרבנות איך הפרס לכהן בין
שיעשה טחאת ואשם או עולה ושלמים ונפטו כל זרע אהרן
בעבודתם מנוה עשה אחת טכאמר ועבדתם עבודת מננה אמן
את כהונתכם ירפה לומר תעבדו בכל עבודת ההנוה כי היא
עבודת זמתנה עבודה לי ומנה לכס טיס לכס בה סכר כאשר
תקחו משלחן הגבוה יתעלה ע"כ . איך ממו דקטיא לי בדברי
הרמב"ן הללו הוא טמאחר טלדעתו כל מעשה הקרבנות כולם
זכ' פרטיים למנוה אחת למה נמנה להקריב מלח על כל קרבן
לאומר יתעלה על כל קרבנד תקריב מלח זמנה זו מ'אה
הרפ"ט בסי' ס'כ והרמב"ן לא הטינו בזה בכל והנה העליחה
היא כמו היקוק והטלילה זכולם נכנסים בכלל עבודת מננה
אמן את כהונתכם . ודע דמאזרת לא טכטית מלח לא הוקטס
לי מסיס דאזרת לא מעשה אינה נכנסת בצווי הכלל טל עשה
ז' כי עמנו לא יכדול דטחאת העוף וכן ז'טו לי מקדס סכולל
הכל מ'ת מנה לא חכנה זוית איך חבניס כלמוע לא מנה מטני
טהוא חלק מחלקי המנוה זכמו טהארפנו בחדוטינו אד מננות
עשה דמליחה טסה . וכו' טיח' הא קוטיו זו טי כאנ' להרמב"ם
טהרי דעתו הוא טאין למנות חלה מחלקי המנוה ומ'ה גנה למי
טמנה הי' יהוה ז' בטליות . כפר הוקטס זה להרמב"ם ב' דס זכ'
זכתב טאם הס צוויק כוללות מני הקריבות כולם ולא יתיחדו
במיו זולת זה רמיו אי דאוי ל'ימנה כל צווי מרה למנוה כפני
עמנה לפי טאינו אז חלה מחלקי הקריבות וי' וט' טהאריך
בזה . ונהה טעם זה ינדך להרמב"ם טמונה כל מיו מ'י י'
הקרבן טעוה אחת אחר כך מונה העינים הכוללים וכל הקרבנות
אכל 16 2

אכל 16 2

דרך מצותיך היא

חלק השם שלקח מן הקרבנות כמו פגיה באחרים לא ישיב כן
גיה במנות לכהנים כמו כי את חזה התבונה וגומר ע"כ וכן הפ'
באמור כפרשת ראיה ובה הלוי כי אין לו חלק וגו' אף דמירי
במעשר ראשון שיבא הלוי וישול מעשר ראשון וכמו שפירש רש"י
מ"מ לא בא בפירו' גווי הנתיבה ללוי לשיכך כתיב הכתוב האמור
בפרשת כי מבא דכתיב כי חבלה לעשר כו' ונתת ללוי ופירש רש"י
אל סס ונתת ללוי את אשר לו הרי מעשר ראשון *

המנוה החמישית היא שהרמב"ם בסיון ק"ל כתב שגונו
להניח מעשר עני בכל שנה שלישית מהשמיטה
ומהשלישית אשר חרף כל שלישית כלומר השטית שכלל השמיטה
גם כן והוא אומרו יתעלה מקנה שלם שנים מניח וגומר ע"כ *
הנה גם כוה ס"ל שהפרשה ופירשנו מנוה מלואו חרף את
אך הרמב"ן סויד טענה הפירוש מנוה מלואו חרף את
שנים מניח וגומר ונמנה כתיבתו מנוה מלואו חרף את ללוי ללוי
לימים ולא למנה שפירשו הוא ליתן ללוי חלקו ולעני חלקו *

ורע

שהרמב"ן לא באר מנוה זו בפירו' אך כתב בהשגותיו
בסוף טורם זב ואל ויכלו כידכו במנין הפרשת החלה
והתרומה והמעשר ראשון וכל העני ונתינתם מנוה מלואו חרף
השכונ ע"כ * וכונתו שכתלת דבריו כתב שהר"ם מנה חרף
מנוה בקרבנות תורת העולה ותורת החטאת ותורת השם
ותורת השלמים ותורת המנחה והרמב"ן סקל אותם ממנין ולא
מנה כי אם מנוה אחת שנגשו כל זרע ארץ בעבודתו מלואו חרף
יתעלה ועבדכם עבודת מתנה וכתב שם ואם כן יחשרו חרבע
מנוה מחשכונו של הרב ככאן ולפי זה כתב בסוף דבריו
שהפרשת חלה והתרומה ומעשר ראשון וכל עני מנוה מלואו חרף
השכונ שהרמב"ם מונה כל אלו כארבעה מנוה והרמב"ן מונה
אותם בשתי מנוה *

ורע

שאף שהרמב"ן תלה דבריו בדברים הטובלים שכל דבר
שהוא טובל נמנה הפרשה מנוה בפני ענתה אפילו
הבי כתב שמעשר ראשון ומעשר עני נמנה הפרשה לכדה מנוה
דס"ל דגם מעשר עני טובל ולא יביעו למאן דאמר שכל
הטובל למעשר עני הוא כתיבה וכמו שנתפיקו התוספות בפרק
יש תפירות עלה עז חלה אף לסבת החולקים הוא באזהרה
ולוקה וכמו שכתב הרמב"ם בפ' תהלות האכלות אסורות דין
ך' וכבר הארכתי בזה בחדושי *

ואני

תמי על הרמב"ן דלפי דרכו אמאי לא מנה גם כן
בתרומת מעשר עני מנוה אחת היא שנגשו הלויים
להפריש מעשר ראשון תרומת מעשר והוא מלואו חרף את
הלויים מדבר וגו' והרמב"ם מונה תרומת ה' מעשר מן המעשר
ונגשו גם כן כנתיבתה מלואו חרף את תרומת ה'
לאהרן הכהן * ולא ידעתי מה חילוק יש בין ו לכל אותם טענה
אותם הרמב"ן אל לשתי מנוה והדבר נריך אנלי מלמוד *

דכלל

העולה תמה שכתבו הוא שהרמב"ן סקל מחשבונו של
הרמב"ם שלשים ושמתי מנוה והביא במקומו ל"ב מנוה
אחרת כלא זכרם שרמב"ם *

עוד

קשיא לי בדעתו של הרמב"ן לפי דבר ידוע שיש בקרבן
החטאת דין עושה והוא מה כנוה הכתוב בפרשת לו
ואשר יזה מדתה על הבגד וגו' כתבם במקום טהור והיא מנוה
גמורה לכבם אותו בעודה ואם יגה לחון מכניסו בפני' ומכבסו
ואם נטמא קודמו ומכניסו וכל זה הוא מכוונת בכתוב * והנה
הרמב"ם שמה כל חטאת החטאת אחד בכל גס את זה וכמו
שכתב בפרש' זב ואל זכתי כן היא מלאכת החטאת כלה מוציאת
והפסטה והקדשת מה שיקדש ממנה ורמיזה הכלים טיהור מדתה
כליהם הכל היא תורת החטאת והיא מנוה אחת ע"כ * אך
הרמב"ן

אבל להרמב"ן דס"ל שאין למנוה אופן הקרבנות לפי שנגשונו
להביא אותם על חטאים ידועים ואחר כך באר הכתוב אופן
הקרבנות על אחר כך וכך ולא מנה חלה ונוה אחת על הכהנים
אם כן למה נמנה מלואו חרף מנוה בפני ענתה והדבר
נריך אנלי מלמוד *

המנוה השנית שהרמב"ם ז"ל בסיון ק"ו כתב שגונו להניח
תרומת גדולה והוא אומרו יתעלה ראשית דנגד מתן
לו וינה הרמב"ם סויד שהעשר והנתיבה לכהן הכל הוא מנוה
אחת וכן כתב הר"ם בפירוט בפרש' זב ואל והוא מכוונת כי היות
הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המנוה כמו שזכרנו
בעור העולה ע"כ * והרמב"ן סס בהשגותיו חלק בזה וס"ל כי
בדברים הטובלים הם שתי מנוה ולפיכך נמנה כג' טויונו כנתיבת
התרומה מלואו חרף דנגד מתן לו ונמנה שנגשונו בהרמב"ם
מלואו חרף תרומתו כתרומת גורן כו' הרי שהנה הרמב"ם
סתיים ועשהם שתי מנוה ע"כ *

המנוה השלישית היא שהר"ם בס"י ק"ל כתב שגונו להפריש
חלה מפרוסייתו ולישנה לכהן והוא אומרו יתעלה
ראשית פרוסייתו חלה תרומתו לכהן ע"כ הרי שכתב שהפרשה
והנתיבה הכל היא מנוה אחת * והרמב"ן בהשגותיו בפרש' זב
כתב שהם שתי מנוה לפי שכל העיסה אסורה עלינו עד שפריש
אותה ונגשונו בה מנוה נפרדת שנאת חלה תרומתו ונמנה ונמנה
ימלה כללנו שגרוס אותה להניח העיסה מאיסור ונעבדנה או
כאלך אותה באש גיה אומרו יתעלה כנתיבתה לכהן שנאמר
הראשית פרוסייתו חלה תרומתו ע"כ *

המנוה הרביעית היא שהרמב"ם בס"י ק"ו כתב שגונו להניח

מעשר תמח הארץ והוא אומרו יתעלה וכל מעשר
הארץ לה' וכבר באר הכתוב שהמעשר הזה ללויים ע"כ * והנה
דבריו בזה הם תמוהים שפסוק זה מביא האמית' כפרשת כחוקתי
אני מדבר במעשר ראשון חלה במעשר עני שהרי כתוב קדש
לה' ומעשר ראשון אני קדש וכמו באר * ותו דכתיב הרי קדש
אם נא יבאל חמישית ויוסף עליו וכל זה לא שייך כי אם במעשר
עני שדריך להוליכו לירושלים ועל זה גוה הכתוב שאלם בא
לפדותו טיוסף חומס וכן רש"י אל כתב שם במעשר עני הכתוב
מדבר וכבר השינו בזה הרמב"ן בהשגותיו בפרש' זב ע"ס וכחייב
הנדול תקן הענין וזה בפרק ו' מהלכות מתנות עניים שכתב
ואחר כך מפרש מן השאר ח' מפרש וזה הנקרא מעשר ראשון
ונתנו ללוי ועל זה באר בתורה כי את מעשר בני ישראל נתתי
ללויים וגומר ולכני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל וכן
כתב בריש הלכות מעשר * ומ"מ הרמב"ם מונה הפרשת מעשר
ראשון ונתיבתו ללוי הכל תפיה אחש והרמב"ן בהשגותיו בפרש'
זב כתב וכן הדיון במעשר נמנה הפרשתו מנוה חסוקו עשר
מעשר וגו' ובה פירוט המקובל בפני התפירות הכתוב מדבר
אחד מעשר ראשון האמור בו ולכני לוי הנה נתתי כל מעשר
בישראל כו' וגוה כנתיבתו ונתת ללוי ללוי ללוי ללוי ללוי ללוי
שימו ללוי חלקו ולעני חלקו ע"כ * ודע שהטעם שהרמב"ן לא
הביא מנוה הנתיבה ממלמוד הכתוב בפרשת קדש ולכני לוי הנה
נתתי כל מעשר בישראל וכתוב כתיב כי את מעשר בני ישראל אשר
ירימו לה' תרומה נתתי ללויים הוא מנוה דמכתובים אלו לפי
שם גוואה אותנו כנתיבתם אדרבה פשט הכתוב מורה שזה
המעשר הוא חלק ה' ונתנו ללויים וכמו אומרו יתעלה בחוה וטוק
בי את חוה האנוסה ואת טוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל
ואתן אותם לאהרן הכהן ולכניו ומת' זה כתב הרמב"ן ואל אבל
במתנות כהונה שמוקדש כנוז חלקם מן הקרבנות לא נמנה
כנתיבתם מנוה לפי שלא בא פהם בחוב מנוה אומרו בה אבל הם
חלק

הסמ"ג ס'ק"ג וכן נראה שהיא דעת הרמב"ן מדלא הסיגו בזה וקטיף לי דלחמי ל* מנו אחת כספים וכדכתיבא בהסמ"ג הקודמת :

חלק שני

אחר שביארנו הפרש ט"ס בין הרמב"ם להסמ"ג והרמב"ן במנין מצות עשה * הכא נכא לבאר הפרש שבנייהס במנין מצות לא תעשה * והנה כשתסתכל במנין מצות לא תעשה להסמ"ג תמצא ספק מחסובו של הרמב"ם זו אזהרות ולא הס *
האזהרה הראשונה היא שהרמב"ם זל בסיון כ"ו תנה שהזרנו מהתנבא' כשתה וכו' וזוהרתו מדכתי' וגם אלהים אחרים לא תוכירו * ואף שהרמב"ם בסיון ז' תנה לאו זה לענין שהזרנו מהשבע בשם ע"ז מ"ח חור ומנה בסיון כ"ו שהזרנו מהתנבאות בשם ע"ז מפני חילוק העונשים שהיו בנודר וכשבע בשם חין בו כי אם לאו והעובר עליו אינו חייב כי אם תלקות * אך המתנבא בשם ע"ז מיתתו בחנק כדכתיב ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא * אלא דכיון דכלל זה עלה בידיו לא ענה הכתוב אלא אם כן הזכיר הזכירו להביא האזהרה מן הכתוב דעם אלהים אחרים לא תוכירו * וכבר כתב הרמב"ם בסיון כ"ו וזל ואינו נמשך היות לאו אחד מזהיר מדברי רבים ולא יהיה מעשיו לאו שכללות בהתבאר העונש ככל אחד ואחד והנה הביא לך מזה דמיונות במקומם ע"כ * והנה דמיון לזה ישנו בעקופות רבים האחד בסיון ט' שכתב הזרנו מנקוב השם הגדול יתברך וכו' והאזהרה באה כוללת ענין זה וזולתו והוא אזהרת אלהים לא תקלל * וכבת עוד בסיום דבריו ודע שהיות המין הזה מן האזהרות כולל שני דברי אר"י אינו מחוייב שהיה משין לאו שכללות בעבור שהכתוב ביאר העונש בכל ענין וידענו בהכרח שכל ענין מהם מזהיר ממנו שהיה מצות ל"ת ובעבור היותו עיקר התורה לא ענה אלא אם כן הזכיר נחשת אחר האזהרה בהכרח ופעמים יגא בהקט ופעמים יהיה בכלל דבר אחר כו' ע"כ * ובסיון ט"ז כתב הזכיר שלא לקלל אב ואם כו' והנה לא באה אזהרה מיוחדת לא אזהרתו הוא תקללת כל איש מישראל כו' * והנה אף שמהם בסיון ט"ז אזהרת קללת כל איש מישראל חור ומנה בסיון ט"ז שלא לקלל אב ואם מפני שינוי העונש * וכן בסו' ט"ט מנה שלא להכות אב ואם ולא באה אזהרה מיוחדת לזה כי אם מאזהרה הכוללת שהזרנו מלהכות ט"ס בר ישראל וכו' ע"כ *
והסמ"ג כלל אזהרה זו ומתנבא בשם ע"ז בסיון ל"ב עם הנודר והנשבע בשם ע"ז בלאו אחד ולא ידרתי לסוף דעת הרב בזה שאם דעמו הוא דכיון שאזהרתו היא מקרא דעם אלהים אחרים לא תוכירו וכבר מנינו לאו זה לענין הנודר בשמה ובטביל שנסתב' העונש במתנבא בשם ע"ז לא נמנה אותה באזהרה מיוחדת וכו' הרמב"ן בהשנותיו וזל כתב הרב והמנהיג ש"ח וט"ט שמתנע כל איש ממנו תקלל אביו ואמו ותלהכותם ואינו אר' שאזרת האבות בקללה ובהבאה לא באה אלינו אלא מפני שהם בכלל יס' שהזרנו על כולם אעפ"י שגור באלו עונש אינם מניעות ניתנות לענאן כי אין חסובונו בעונשין אלא בלאוין וכו' וכבת בסוף דבריו אבל הרב נהג בבאן כדעת בה"ג שמהם בלאו דלא תנאף נערה המאורס ואסת איש וכת בהן מפני שינוי העונשין בהם והוא הלעיב עליו בעיקר הו' עכ"ל *
הנה שברא זו לא יתכן לדעת הסמ"ג שהרי בסו' י"ז כתב שאנו מזהרין על ברכת ה' שנאמר חלקים לא תקלל וכבר מנה לאו זה בסו' כ"ט * הרי בשפני שינוי העונשין מתאם לכתי

הרמב"ן שחלק עליו בזה ואומר שמהר שהזרנו להקריב חטאת על קנת חסאים או כרגלים הונדך הכתוב ללמדנו אופן עשיית החטאת שהזרנו בו * והנה טעם זה ינדק למה שנה הכתוב מובחמה והשטמה והקרבת מה שיקרב ממנה שכל או הס דברים הנריכים לענין קרבן החטאת כפי שפעשה כמלותה אך מה שנה הכתוב שאם נתו מדס החטאת על הבנד שכתבם אותו במקום טווח הוא דבר אחר שהרי הקרבן כבר נעשה כמנזו והנעלים כבר נתכפרו ואם כן זו היא מצוה נפרדת לא בעה שנגטויו להקריב קרבן חטאת על קנת חטאים ולא כמה שכתב הרמב"ן מצוה כללית שינטוו הכהנים על כל עבודת הקרבנות שאין זו מעבודת הקרבן ולפי דעתי הוא מן הראוי כפי חסובו של הרמב"ן לסקל מן החסובו העש' דעל כל קרבנך תקריב מלח וכמו שכתבנו לעיל ולהכניס במקום עשה זה עשה של תפכס במקום טווח *
וראיתי לבאר מאי קטיף לי במנין ט"ע בין לדעת הרמב"ן ובין לדעת הסמ"ג *
זה יגא ראשונה שהרמב"ם בסיון ר"י כתב שזונו לכבד אב ואם והוא אזהרתו כבד את אביך ואת אמך ע"כ * הנה הוא מונה אב ואם כמנהיג אחת לפי דרכו שנהג במצות ל"ת שאם באה אזהרה אחת על שני דברים לא ימנה במנין המצות כי אם האזהרה אחת כיון שאור ודכס והקרבן זונה ומחיר כלב ועמנו ומואבי ודכתיב והוא כל אלה לא תנה כי אם באזהרה אחת * ואם כן כוכל לומר שהרמב"ם גם במצות עשה אויל בשטח זו ומס"ה כלל מצות כבוד האב והאם כמנהיג אחת *
אך מה ט"ס לתמה בזה הוא על הרמב"ן שהסינו בזה וכתב שראוי שימנו בשתי אזהרות אף שלא בא בהם כי אם אזהרה אחת וכו' כ' בטורס ה' וכן בסוף החבור כשבא להטלים האזהרות ססקל מחסובו של הרמב"ם הביא כל אלו שמתאם הרמב"ם לאזהרה אחת ומתאם הוא לפתים * ואם כן למה לא נהג כן בח"ע ולא ראיתי לו שהסינו להרמב"ם בזה וגם לא ביאר חיו מצוה סקל מחסובו של הרמב"ם זל במקום זו *
וראיתי להרמב"ן בהשנותיו בעיקר השני על מה שהסינו הרמב"ן לכה"ג דלחמי לא מנה גם כן כבוד אחיו הגדול שכתב הרמב"ן ואמתס לפי מניינם טעמו מכבוד אב ואם ע"כ אחת ומקלל אותם מניעה אחת מפני היותם נאמרים בכלל אחד גם כן אחיו הגדול ימנה מצוה א' ואפי' אם אחר כבד אביך ואחר ואחך הגדול ע"כ ומאומר לפי מניינם נראה דהיו לא ס"ל הכי אלא שהקטס הרמב"ם לפני דרכו ליבא קוטיא להרב בה"ג * אך לא ראיתי בטוס מקום שיאמר הרמב"ן שמתנה מצות כבוד אב ואם לשתי מצות *
והסמ"ג כתב בענין קוב לכבד אב ואם * והנה הוא מונה כל האזהרות כל אחת ואחת בפני עמה אפילו שכללו בלאו אחד וכמו שיתבאר בס"ד * ועל הרמב"ן קטיף לי יותר שהרי בסוף הספר כשבא להטלי' מנין המצות כתב שמתנה ק"ט כשחריט וערבית בשמים * והלא בק"ט לא בא כי אם עשה אחת דהיינו ודברת עם כו' ובסבכך ובקומך * וכן בהשנותיו בשורס זב מנה נתינת מעשר ראשון ללוי ונתינת מעשר עני לעני לשתי מצות מאומר יתעלה ונתת ללוי לנר ליתום ולאלמנה וסו' שיתן ללוי חלקו ולעני חלקו ע"כ * והרי התם ליבא כי אם מ"ע אחת דהיינו ונתת ואפילו הכי כיון שהפרטי' הם שנים נמנה כל אחד בפני עמנו ואם כן למה לא נמנה כבוד אב ואם לשתי מצות עשה :

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

לענין המורה הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אזהרתו ותעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

דרך מצותיך ה' ב

והאזהרה הפליטית היא שהרמב"ם בסי' ע"א כתב שהיה
בעל מוס עובר שלא לעבוד כו' והסמ"ג בסימן ע"ח
כלל מוס קבוע ומוס עובר באזהרה אחת וכן הוא
דעת הרמב"ן בהשגותיו

והאזהרה הרביונית היא שהרמב"ם בסי' ע"א כתב שהיה לכל
טמא להכנס תוך מחנה לוי והוא מותרו ואיש כי
יהיה טמא מקרה לילה לא יבא אל תוך המחנה • והנה הרמב"ם
מנה בסי' ע"א שהיה כל טמא מהכנס במקדש כו' והוא מספר
ביקור ולפנים • ובסי' ע"ח מנה האזהרה מחנה לוי וחלוק
גדול יש ביניהם שעל מחנה שכונה חייב כרת ועל מחנה לוי
הוא באזהרה דוקא והסמ"ג בסי' ט"ז כלל כל הטמאים באזהרה
אחת והוא מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא ידעתי כונתו •

והאזהרה החמישית היא שהרמב"ם בסי' ג"ה כתב שהיה
מהקריב בעל מוס עובר והוא אמרו לא מוכח לה'
לש"ה' שור וטה חסר יהיה בו מוס וכו' והסמ"ג בסי' ט"ז כלל
מוס קבוע ומוס עובר באזהרה אחת וכן הוא דעת הרמב"ן
בהשגותיו •

והאזהרה הששית היא שהרמב"ם בסי' ק"ח כתב שהיה
מלאכול פסולי המוקדשין שאין מותר לאוכלם והוא
בשעשע הנחמו המוס בכונה והוא אמרו יתעלה לא מלאכל כל
מטעם • והסמ"ג לא הזכיר אזהרה הלזו • ובסוף סי' רס"ד
כתב סדרת הרמב"ם שמה לאו זה דלא מוכח וכתב ואין נראה
לי למנות לאו זה שאין זו דרש נמורה שהרי בפרק יב פסולי
המוקדשין מטעם נבי בכור שהטילו בו מים שלא יטמא עליו
מטעם קנס ע"כ • הן אחת שבדרי הר"ם הללו כמנין המנות
ודבריו שבחירו הגדול פוח מהלכות פסולי המוקדשין דין ה' הם
מתמימים וכבר עמדתי עליהם בחיבורי •

והאזהרה השביעית היא שהר"ם בסימן קס"ה כתב שהיה
הכהן מלמדת מהמקדש בשעת עבודה והוא אמרו
יתעלה ומסתח אהל מועד לא תלכו ונכללה אזה' זו גם כן בכתב
גדול ואמר וזו המקדש לא יבא ע"כ • והסמ"ג לא מנה אזהרה
הלזו ולא ידעתי טעם דמלתא • וראיתי לסמ"ג בסימן ט"ז ולא
אכל כהן גדול עובר כשהוא אונן שנאמר וזו המקדש לא יבא
ולא יחלל כלומר אינו צריך ללכת מן המקדש ולהניח עבודתו
שהרי אם עבד לא חלל ע"כ • והנראה מדבריו הוא דס"ל דפסול
זה אינו אזהרה כי אם טעם שאינו מחוייב ללכת לפי שאינו
מחלל העבודה וללמדך טעם הדיוט מחלל העבודה כשהוא אונן
וכבר הרמב"ן בפירוט התורה בנה וזמן כזה אם פסוק זה הוא
אזהרה או טעם לילה והסבירה דעתו שהוא אזהרה נמורה וכן מנה
אופו כל מוני המנות •

והאזהרה השמינית היא שהרמב"ם מנה בסי' קע"ה הזרנו
מאכלית השרצים המתהווים מהעפושים וכו' ולא
יתאו מוכר ונהיה והוא אמרו ולא תטמאו את עצמותיכם בכל
השרץ הרומש על הארץ ע"כ • ומה שמנה בסימן קע"ו שזרנו
מלאכול שרץ הארץ הוא המתהווה מוכר ונקבה זאזהרתו מדברית
השרץ הסורף אבל השרצים שאינן מתהווים מוכר ונקבה אזהרתם
מדכתיב השרץ הרומש • והסמ"ג לא הביא אזהרה זו דהשרץ
הרומש מטעם דס"ל דכל השרצים בכללם אזהרתם הוא מקרא
דוכל השרץ הסורף על הארץ שרץ הוא לא יאכל וכבר הביא
אזהרה זו בסימן קל"א וזוין כמה שכתב הרמב"ן בהשגותיו על
הרמב"ם בעיקר החיבורי ע"ט •

והאזהרה התשיעית היא שהרמב"ם זל מנה בסי' קע"ח הזרנו
מלאכול תולעים המתילדים בעפרות כו' והוא
אמרו לכל השרץ הסורף על הארץ • והסמ"ג לא הביא אזהרה

לכתי אזהרות • וכן בסי' רוח כתב אזהרה לתקלל אביו ואמו
מלא תקלל חרם • וכבר בסי' רוח מנה לאו זה דלא תקלל חרם •
ובסי' ר"ט כתב אזהרה למכה אביו ואמו בכלל אזהרת לא יוסיף
שהוא לאו כולל זהוילי שהוא מזהר שלא להכות טום אים
מי' הרי אביו ואמו בכלל וכבר כתבנו למעלה בסי' ק"ט לאו
זה ופירושו וכן לאו של תקלל הוא ופירושו מ"מ כהטובים תקלל
אביו ואמו ומכה אותם כני לאוין בפני עמון הואיל וחייבים
עליהם מיתת ב"ד כי אפי' לא מנינו שם טום אזהרה המיתה או
הכרת היא האזהרה עכ"ל • והסמ"ג בשמנה בקיצור כתב בסימן
ר"ט שלא להכות אביו ואמו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת
והכר בארצו טום הכלל כל פים בו כרת או מיתה הרי זו מנות
ל"ת חוץ מפסח ומילה ולפיכך נחשבין אילו כני לאוין כמנין
אע"פ שאזהרה עליהם יצאת מכלל לאוין שימנו כבר הואיל ואין
באותם שני לאוין כמותו כבר עובס כרת ומיתה ונבין זה פריך
לומר במכרד את ה' עכ"ד •

ולפי זה יש לתמוה על הסמ"ג דלמה לא מנה אזהרה מיוחדת
מלהתנכות בדם ע"ז מאחר שבא העונש מפורס בכחתי
ועוד ראיתי לסמ"ג בסי' ל"ד בכתב שלא להתנכות סקר וכו' ו
ואזהרתו הוא מלא תכחשו ולא תסקרו שאפילו על עמיתו הוזהר
ואעפ"י שאין תזהירו מן הדיו נלוי מילתא היא ע"כ • וכבר מנה
לאוין אלו דלא תכחשו ולא תסקרו בסי' ר"ח ורמ"א זעש ונראה
דהטעם שלא כתב הסמ"ג דאזהרת שלא להיבא סקר הוא מהרא'
דבדבר סקר תרחק והוא כיחא טפי שהוא כולל דבטום פייס לא
ידבר סקר לאסוקי קרא דלא תכחשו ולא תסקרו דכתי' ביה עמיתו
ואינו צריך לק"ו ולטעמא דנלוי מילתא וכתבואר • נראה מטום
דקרא זה דמדבר סקר תרחק הוא מנות עטה וכמו שפצחה הסמ"ג
במנין מנות עטה סימן ק"ו וכלל הוא בדינו כל טום בו כרת או
מיתה ב"ד הרי זו מנות לא תעשה חוץ מפסח ומילה ולפיכך הוצרך
להבדיל אזהרה למנבא סקר מקרא דלא תסקרו שהוא לאו •
הכלל העולה שהסמ"ג דעתו הוא שכל טום עובס מפורס אף
שאזהרתו נכללת בלאו אחר מונה אותם כני מניעות • ולא כן
יש למתוה על הסמ"ג למה לא מנה שלא להתנכות בדם ע"ז •
ויש על הרמב"ן זל תלונותי שהטעם על הרמב"ם שמנה אזהרה
מיוחדת לתקלל האבות והמכה אותם וסקל אותם במנין המנות
נראה שאין בהם אזהרה מיוחדת אם כן למה לא הטינו גם כן
במה כמות הרמב"ם בסי' כ"ו שלא להתנבא בדם ע"ז שהרי אין
בו אזהרה מיוחדת • וכן לפה לא הטינו כמה שמנה הר"ם במנות
ש' הזרנו מנקיב חסם הגדול טום כזו אין אזהרה מיוחדת •
וכן לפה לא הטינו כמה שמנה הרמב"ם במנות כ"ו שהזרנו
מהנבא לסקר טום ביה אין בו אזהרה מיוחדת והנך רואה
שהסמ"ג והרמב"ן הם חלוקין מן הקשה אל הקשה דהרמב"ן אף
שחולק על הרמב"ם בתקלל אביו ואמו או במכה אותם וס"ל שאינה
במנין באזהרה מיוחדת מכל מקום הודה להרמב"ם כמה שמה
באזהרה מיוחדת מהנבא בדם ע"ז • ואלו הסמ"ג אף שמורה
לרמב"ם ומנה תקלל אביו ואמו ומכה אותם באזהרה מיוחדת
חולק עליו כמה כמות מהנבא בדם ע"ז וסקל אותם מהנבא
ודברים אלו נעלמו ממני והדבר צריך אלני תלמיד •

והאזהרה השנית סקל אותם מהנבא היא כהר"ם בסימן ס"ז
כתב שהזרנו מהנבא בסימית המקדש כו' והוא
אמרו יתעלה ומתרחם את משמרת הקדש ע"כ • והסמ"ג לא
הביא פסוק זה • ובמנות עטה סי' קס"ה כתב מנות עטה כזו
הטעמים והלויים כומרים את המקדש וכו' והביא פ' זה דומתרחם
את משמרת הקדש כראה דס"ל שהוא מ"ע ולכן ספרי מורה
שהוא כדברי הר"ם •

וזו הדין אכילת התולעים המזוילדים כפירות בסיומן קל"ב ועיין במה שכתב הרמב"ן בהשגותיו על טרם הרמב"ם בעיקר התפשיעו יע"ס.

והאזהרה העשירית היא שהרמב"ם בס' קצ"ט כתב הזכירו מלאכול חמץ אחר חגות ביום י"ד מניסן והוא אומר לא תאכל עליו חמץ והסמ"ג הכמיט' לאו זה וכתב הטעם בס' ע"ו מטוס דרב ושמאל פסקו הלכה כרבי שמעון דאית ליה חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום וכן הוא דעת הרמב"ן בהשגותיו במנין חמץ יע"ס והאזהרה האחת עשר' היא שהרמב"ם בס' רס"ו כתב הזכירו מהלים תחטבותינו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו כו' ולא תתאוה בית רעך ע"כ וכבר באר פס' הרמב"ם שלא תחמוד הוא לאו בפני ענמו ולא תתאוה הוא לאו בפני ענמו. והסמ"ג לא מנה לאו זה וכתב בסיומן קצ"ח שלא תחמוד ולא תתאוה הכל הוא לאו אחד והביא סברת הר"ם וכתב ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך ולפי דבריו החמיר בבית מבאשת איש אלא החמוד והתאוה הכל אחד:

והאזהרה השנים עשר' היא שהרמב"ם בס' רע"ח כתב שהיה' הדין כשיעבד שהוא אדם רשע ובעל עבדות מלשנות דינו והוא אומר יתעלה לא תטה מספס אבינוך כריבו ואכיון הוא במצות והסמ"ג לא הזכיר אזהרה הלזו ועיין במה שכתב בסיומן ר"ה:

והאזהרה השלש עשרה היא כתב בסיומן רנ"א שהזכיר העד מדבר בדין שהעיד עליו כו' והוא אומר יתעלה ועד אחד לא יענה בפניו למות ע"כ. והסמ"ג לא הביא אזהרה זו ועיין בס' ס"ס רס"ד:

והנה

כנגד שלש עשרה אזהרות הללו סקל הסמ"ג מחטבותיו של הרמב"ם הביא במקומם י"ב אזהרות אחרות שלא מנאם הרמב"ם ואלו הם:

האזהרה

האחת היא שהסמ"ג בסיומן קי"ג קיד מנה עונותיו ומאכיל בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן ל"ג מנה אחת באזהרה אחת מנאם שלא בא בשניהם כי אם אזהרה אחת:

והאזהרה

השנית היא שהסמ"ג בס' יט"ז שלט מנה שאור' ודבם בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן נ"ח מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

השלישית היא שהסמ"ג בס' ס"ו מנה אחת זונה ומחיר כלב בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן ק' מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

הרביעית היא שהסמ"ג בסיומן ט"ז ושנ"א מנה נא ומבוגל בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן קכ"ה מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

החמישית היא שהסמ"ג בס' קפ"ט ק"ג מנה רחיים ורכב בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן רמ"ב מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

הששית היא שהסמ"ג בס' קצ"ח קצ"ט מנה פגוע דבא וכרות שטכה בשתי אזהרות והר"ם בס' ש"ס מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

השביעית היא שהסמ"ג בס' מ"ב כתב שלא להקיס ספל אף על פי שלא עשה ולא עבדו לוקה שנאמר ופסל ומצבה לא תקימו לכם ותניא בת"כ בהרשת כהר סיני מה מנכה בכל תקום אף פסל בכל תקום והרמב"ם לא הזכיר אזהרה זו ועיין בהרמב"ן בהשגותיו במנין חמץ להר"ם סיומן ה' שהביא

שהביא כרייתא זו דתורת כהנים ופירשה יעויין סס: והאזהרה השמינית היא שהסמ"ג בסיומן זח כתב לא תעבדם אחר כתוב בס' מספטיס ללמד על התנפץ והמנפץ לע"ז וכל העובד דרך כבוד עובר בלא תעשה חסילו אין דרך עבודתה בכך ע"כ. והר"ם לא מנה לאו זה והרמב"ן בהשגותיו על הר"ם במנין חמץ יע"ס ה' כתב תנפץ ומנפץ בשלא כדרכה שהיא דין מיוחד ימנה לעצמו וכו' יע"ס:

והאזהרה התשיעית היא שהסמ"ג בסיומן י"ג כתב הפורט מן התורה חסילו וקן מופלג עובר בלא תעשה שנאמר וכן יסורו מלבבך כו' ואזהרה זו לא כתבה הר"ם. ונרא' שדעתו הוא מפני שהוא מהגויים הכוללים ראוי למנוחם וכו'. וכתב בטרם הרביעי ובעל הלכות גדולות מנאו והרמב"ן כשהביא מנות שטכסם הר"ם סי' ב' הביא אזהרה זו אך כתבו בענין אחר והוא שלא נטכס מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיה עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אומר יתעלה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תטכס את הדברים וגו' וכן יסורו מלבבך והאריך בבאור אזהרה זו יע"ס:

והאזהרה העשירית היא שהסמ"ג בס' ס"ד כתב השמר לך פן תטכס את ה' אלקיך אזהרה שלא יתנאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה וכו'. והר"ם לא הזכיר אזהרה זו מטום שהוא מהגויים הכוללים וכבר פירש בשורש הרביעי שהגויים הכוללים אין ראוי למנוחם:

והאזהרה האחת עשרה היא שהסמ"ג סיומן רי"ב כתב הזכירה תורה שלא לקלל ענמו שנאמר השמ' לך ושמור נפשך מאד וכו' ע"כ. והר"ם לא הזכיר אזהרה זו ובח בודו פ' כ"ו מהלכו' שנהדרין כתב התקלל ענמו לוקה כפי שקלל אחרים שנאמר השמר לך ושמור נפשך ע"כ:

והאזהרה השנים עשר היא שהסמ"ג בס' פ"ה כתב אל תחלל בקד להזנותה זה המוסר כמו שלא לשם אישות וכן המוסרת עמה שלא לשם אישות וכו'. והנה הר"ם אף שמודה בדין זה להסמ"ג מ"מ מסיק לה מכתוב אחר דהיינו לא תהיה קדשה וכמו שכתב בס' קכ"ה וס"ל דלא תהיה קדשה ולא תחלל בתך להזנותה הכל הוא אזהרה אחת. אבל הסמ"ג בס' פ"ה כתב כדעת אנקלוס שתרם לא יהיה קדש לא יסב בר ישראל אחת אמתא ותרם ולא תהיה קדשה ולא תהא בת ישראל לבנר עבד ע"כ. ועיין במה שכתב הרעב"ן בעיקר החמישי ובמה שכתב בהשגותיו במנין חמץ בס' סנ"ה. ות"מ חגי תמיה בדעת הסמ"ג שאם דעתו הוא כדעת אנקלוס היה לו למנות ב' אזהרות לא תהיה קדשה ולא יהיה קדש שהם אזהרות מחולקות:

והאזהרה השלש עשרה היא שהסמ"ג בסיומן קל"ד ורל"ה מנה בכהן הדיוט שתי אזהרות בענין הטומאה הא' שלא יטמא למתים והשנית שלא יכנס עם המת בזהל. ואף על פי שהכתוב לא הזכיר שתי אזהרות אלו כי אם בכהן גדול אבל בכהן הדיוט לא כתוב כי אם לכנס לא יטמא בעתיו. מ"מ מנה גם בכהן הדיוט שתי אזהרות או מטום דתניא בת"כ נאמר לא יטמא בכהן גדול ונאמר לא יטמא בכהן הדיוט מה לא יטמא האומר בכהן גדול חייב בכל יבא ובכל יטמא. אף כל יטמא האומר בכהן הדיוט חייב בכל יבא ובכל יטמא. אבל הרמב"ם בסיומן קס"ו לא כתב בכהן הדיוט כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא יטמא למת. והנראה חללי בדעת הרמב"ם דודאי מודה הוא דגם בין שטמא במגע בין שטמא מפני שכתב בהל' המת ולא שמתנו מניחם חילוק בכהן הדיוט בענין הטומאה מכהן גדול. אלא דס"ל שהכתוב חדש לנו דין מצודם ככ"ז וכתב בו שתי אזהרות

דרך מצותיך ה'ב

בזה שדקדק מדכתיב לא תורעו בלשון רבים שהיא לכלול ארץ ואילן סהרבו לא קאי על הזרועות אלא על האגסים הזרועים ומשני שהתחיל הכתוב בלשון רבים וקדמם וגו' וקדמם וגו' תהיה לכם וגומר ויכל היא תהיה לכם סיים הכתוב ג' בלשון רבים ואמר לא תורעו : ואם כונת הר"ם לומר דנבי שמייה אף שהתחיל הכתוב בלשון רבים כדכתיב כי תנאו אפ"ה סיים בלשון יחיד מדך לא תורע בו אין זה תקופי שהרי תקורם זה הכתוב דמדך לא תורע כבר דבר הכתוב בלשון יחיד תורע מדך וגו' תמור כדמך וגומר ואספת וגומר ומסוס הכי כתב אחר זה מדך לא תורע בלשון יחיד . ועוד מה יענה הרכ לא מקירו ולא תכירו דכתיב נבי יוכל בלשון רבים וגבי שמייה כתיב בלשון יחיד והכא אף הו"ו דבר חסר ביוכל מחלי דכתיב בשמייה והדבר נרדף חללי תלמוד :

ודע שמלכד שלט עשרה אזהרות שכתבו ספקל הסת"ב בתחלת ספרו במנין המנות והכנים במקומם שלט עשרה אזהרות אחרות שלא תנאם הר"ם עוד לו לסת"ב בחבורו הדבר כינו להר"ם והוא שהסת"ב מנה בסמיני המנות ס' רס"ב שלא לאכול מעשר שני בטומאה שנאמר לא בערתי ממנו בטמא ובסימון רס"ב שנה שלא לאכול מעשר שני באיניות שנאמר לא אכלתי באוני . ובס"י רס"ד מנה שלא להזיח מעות מעשר שני בשאר דברים שאין בהם אכילה ושתיה שנאמר לא נתתי ממנו למת . ואלו השלש אזהרות הנאם הרמב"ם במנין המנות בס"י ק"ן קכ"א קכ"ב . וכבר כתב הר"ם בסוף טורם שמיני וזל ונאמר עליו לבאר דבר אחד והו"ו כי כשספר בתורה גזר עלינו שנקפה נפשותינו בשגטלול ממנו הפועל הפלוני והפלוני הנה אותו הפועל ימנה הכלל מנות ל"ת ואף על פי שהלשו שכל בו הוא כליה לא אזהרה מאחר שגזרו בשלל אותו ומפשותינו ובאותו אנו לא עשינו כך וכך ידענו בהכרח שהפועל כך וכך מוזכר ממנו והו"ו כמו שנוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת הורה זה על היות כל פועל מאלו מוזכר ממנו ע"כ . והסת"ב בחבורו סימון רכ"ט כתב ולא בערתי ממנו בטמא חפזם בפרק הערל היכן הוציא שלא לבערו ומסיק תמם דכתיב במקום אחר בשעריך שאכלנו כו' חלה מוכל לאכול בשעריך שמתע שלא בערתי אינו לאו שהגורף למנוח לאו במקום אחר על כן נרדף להתייבש על לא אכלתי באוני ממנו ועל לא נתתי ממנו למת היכן הוציא שיהא ראוי למנותו בחשבון הלאוין וגם על זה הלואו דללא תוכל ראוי להסתפק אם נמנאו ללאוין יחד שכבר מנינו לא מוכל לאכול בשעריך ללאוין אחרי או שחל לוק' עליו כמו שלוק' על דגן תירוש ויגיה על כל א' לבדו ג' ב' לוק' ועל בשעריך לבד וראוי למנות ע"כ : **הגה** הסת"ב בתחלה נסתפק אם נסתק מחשבוננו של הרמב"ם שתי אזהרות דהיינו לא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת אבל בלא בערתי לא פליגי שהרי יס לנו פסוק אחר שהוא לא מוכל לאכול בשעריך ואחר כך חזר וכסתפק שגם זה הלואו לא נתנה אותו מהטעם שכתב ואם כן נרדף להשלים שלט אזהרות אחרות ואח"כ כתב האוכל מעשר שני באיניות לוקה שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ע"כ . ולא ידעתי למה תכך ומיד חזר בו והלכה ללאוין האוכל מעשר שני מדכתיב לא אכלתי באוני ממנו עוד אני תמיה שבבאר אחר כך אזהרת לא נתתי ממנו למת לא בקב שילקה העובר על זה . ולא ידעתי טעם לדבר דמאן שחל אזהרת לא אכלתי באוני מאזהרת ולא נתתי ממנו למת . הן אחת שגם הר"ם בס"י ק"ן באזהרת לא בערתי ממנו בטמא ובס"י קכ"א באזהרת לא אכלתי באוני בשניהם הוכיח מלקות לעובר עליהם ובסימון קכ"א באזהרת לא נתתי ממנו למת לא הוכיח

אזהרות לא יטמא ולא יבא ולא הו"ו אנטרדף לומר אל יבא דבכלל לא יטמא הוא אלא דאחא קרה לחייבו שמים כגון שנכנס לאהל ויטב ע"כ שם כד שחת החת או שנכנס בשירה תיבה ומגדל וכא חכרו וברע עליו את המעויבה שהרי טומאה וביאה באים כאחד הרי זה לוקה שמים מסוס לא יטמא ומסוס לא יבא וכל זה הוא מחיוב דכדרי הר"ם כפ"ג מהלכות אהל וס"ל להר"ם שדין זה דמשכחת לה שילקה שמים מסוס טומאה אחת אינו אלא בכהן גדול אבל לא בכהן הדיוט ומסוס הכי גבי כהן גדול מנה שתי אזהרות ס' קס"ז קס"ח דהיינו שלא יטמא ושלא יבא וגבי כהן הדיוט לא מנה כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא יטמא . וראיתי להרמב"ם במנין המנות סימן קס"ח שהביא הבריייתא הסנוייה ג"כ שגם בכהן הדיוט חייב שלא יבא וחייב בכל יטמא וכתב אבל אמתו לא מנינו אותו בעבור הטעם שהקדמנו בפרט השני ע"כ . וכונת דבריו היא שהרמב"ם השלים עם שאין ראוי למנות במנין המנות כל מה שלמדים מאחת מיג מדות שהמורה נדרשת צ"ח ע"כ . ומ"ה אף שלמדו כתב"כ חנ"ס גם כהן הדיוט חייב בכל יבא וחייב בכל יטמא לא מנאח במנין המנות כיון שאינו כתוב בתורה בפירוט . ולפי זה לענין דינא גם הכהן הדיוט חייב שמים כמו הכהן הגדול שהרי כתבו הראשונים ז"ל שאף הרמב"ם מודה דכל מה שגלמד מאחת מיג מדות דין תורה יס להם שהרי קדושי כסף כתב בריש הלכות איסות שהוא מד"ס ואי"כא דכ"ע הרי היא אשת איס ונהרנין עליה ובכמה מקומות מנינו סמכים וצונטין על דבר הגלמד באחת מיג מדות וכמו שכתב הרדב"ז בספר זוהר הרקיע :

ואם כן יס לתמוה על הרמב"ם למה לא באר דין זה בהלכות אהל דגם בכהן הדיוט משכחת לה שילקה שמים על הטומאה ועל הביאה . ואם הרמב"ם ס"ל לתלמודא דידן פליגי עלה דברייתא דת"כ מדלא אחריון כגויר שילקה שמים כי אם בכהן גדול משמע דבכהן הדיוט אינו לוקה שמים אם כן קשה דלמאי אינטרדף במנין המנות לומר דמה שלא מנה בכהן הדיוט שתי אזהרות הוא מהטעם שכתב בביקר השני ת"ל דלית הלכתא כשהיא פרייתא דת"כ והדבר נל"ע :

ויש ל' לדון בסדרת הסת"ב שמנה שתי אזהרות בכהן הדיוט דא"כ גבי יוכל כתיב אחאי לא מנה גם כן שתי אזהרות דהיינו שלא ירע ולא יזמור . ואע"ג דבבבא גבי יוכל לא כתיב כי אם לא תורעו מכל מקום הדבר פשוט דכי היכי דבשמיטה לוקה על הארבעה ועל הזמירה ובדכתיב מדך לא תורע וכדמך לא תמור ומנאו חייבי המנות לטמי אזהרו ובמי שכתב הר"ם בס"י ר"ך ורנ"א והסת"ב ס' רס"ו רס"ז הכי נמי יוכל כיון שמוזהר גם על הזמירה וכמ"ס הרמב"ם בסוף פי' מהלכות שמיטה ויובל וזל ומלאכות שלוקין עליהם בשביעית לוקין עליהם ביוכל אם כן למה לא נמנה גבי יובל גם כן שתי אזהרות : וראיתי להסת"ב שכתב בס"י רע"ב ומנאו בת"כ כטס טנא בכביעי' כך נאמר ביוכל פירוש שטסם שהשביעית אסור בעבודת האדמה ובעבודת אילן כך ביוכל כו' והענין בנין אב הוא ע"כ . ואם כן מאחר דבכנין אב אנו למדין טסם ביוכל אנו מוזהרים בעבודת האילן אם כן נמנה אותו באזהרה מיוחדת כטס טנאו מונים גבי כהן הדיוט שלא יבא באהל המת מטעם ג"ס ומה לי ב"ס ומה לי בנין אב

מתייהם הם מיג מדות שהמורה נדרשת בהם . **וראיתי** להרמב"ם במנין המנות סימן רכ"ד שכתב הוציא מעבודת הארץ בטעם היובל והוא אומרו לא תורעו כמו שאמר בשמיטה מדך לא תורע וכמו שהשמיטה אסור בש"כ בין עבודת הארץ לעבודת האילן כדן היובל ולפירושו אחר לא תורעו על הכלל כולל ארץ ואילן ע"כ . ולא הכינתי כונת הר"ם בזה

מלקות וכו' בחבורו כפ"ג מהלכות מעשר הזכיר חלקות באוכלו
 ביומאזה או באנינות אבל בלא נתתי ממנו למת לא הזכיר
 מלקות : והרמב"ן בהשגותיו בסוף עיקר ח' כתב וז"ל וכו' בשלילת
 לא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת אין בהם מלקות ולא
 אחרו מעולם בלוקח כמות וכלים בין לחי בין למת בכסף מעשר
 אלא יאכל כנגדן ואם כבר אכלו פטור ע"כ *

והנראה שבלאו זה דולח נתתי ממנו למת הוא מוסכם
 מכולם שאין בו מלקות והרמב"ם בפ"ט מה'
 סנהדרין כסמנה הלוקח לא מנה כי אם האוכל מעשר שני
 ביומאזה או באנינות משמע דפשיטא ליה דבאזרהת לא נתתי
 ממנו למת ליכא מלקות * ובטעמא דמלתא רחמי להזכיר בעל
 לב טמח סוף טרם ח' סכתב וז"ל ונראה שיאכל כנגדו תיקון הוא
 שיפטור על ידו מהמלקות אבל אם לקח כמות או כלים ולא אכל
 כנגדו לוקח ואף אם לא יהיה בו מלקות מ"מ עובר לאו הוא והרב
 לא אמר אלא שאותו הפועל מוזהר ממנו ע"כ והנה מה שכתב
 בתפלה שאם לא אכל כנגדו לוקח ליתא להאי מלתא שאם כן
 היה לו למנוחו בה' סנהדרין בכלל הלוקח וכו' דמשים הכי לא
 מנאו מטום דמסכתא לה שלא ילקח בעשותו התיקון שיאכל
 כנגדו הא ליתא שהרי הר"ם הביא בכלל הלוקח כל הלחיון
 הנתיקים לפניהם והיינו כסלא קיים העשה שהרי הביא המכלה
 פאת סדה המעולל כרמו המלקט לקט הפורט כרמו הלוקח עומר
 השכחה וכל אלו הם לאו הניתק לעשה וכמבואר בריש ה' פאה
 וכן הביא הלוקח אם על הבנים ואלה רבים ואם כן אי משכחת
 מלקות באזרהת זו דולח נתתי ממנו למת היה לו להביאו אלא
 ודאי דלא משכחת ביה מלקות : ומ"מ עוד ואף אם לא יהיה בו
 מלקות בו לא ידעתי וכנתי דוסף סוף הסנהדרין הרמב"ן במקומה
 עומדת דאם כדברי הרמב"ם דחשב זה אזרהת אחאי לא ילקח
 עליו * והנראה דכיון דיש לו תיקון דהיינו שיאכל כנגדו לעולם
 אינו לוקח שהרי כל ימיו יכול לתקן הלאו * ולא דמי לכל בני
 שכתבו דמשכחת לה שותבטל העשה והרי זה דומה ללאו דלא
 תנול דאני לוקח ממנו דניתן לתשלומין וזה פשוט *

וכתב עוד הסמ"ג ס' וז"ל אם נחסר אלו השני לחיון מצטט
 דמחמת בפרק הערל שאינו לאו ואולי שניהם יונאי'
 תמקרא שנאמר במעשר שני ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמחת
 ומלסן שחתה יש לאחור אונן כעין שמנינו בבכורים ולאסור
 שאר ריבויים הכל הפרט מדברת בדברי אכילה וכיוצא בה ואינם
 כי אם באזרהת עשה ע"כ * והנה אף שבתפלת דבריו נסתפק
 גם באוכל הטומאה אם נמנה במנין המנות מ"מ נראה דלכסוף
 הסכימה דעתו למנוחו אך לא מדכתיב לא בעדתי ממנו בטמא
 דמאי טעם זה מלא אכלתי באוני ממנו ולא נתתי ממנו למת לא
 מדכתיב לא תוכל לאכול כשעריך וכדאיתא בפ' הערל עלה ע"כ *
 אבל מה שחסר ממניינו של הרמב"ם הוא האוכל באנינות
 והלוקח ממנו ארו וחקרידן וכתב נמנה ולא תככל כדי שלישי
 לאיסור הנאה ולא נכלול אותו בכלל האכילה כאשר כללנו
 ונמנה סלא לאכול בשר פסולי המוקדשין שהוטל בהם מום
 בכונה שנאמר לא תאכל כל תועבה ומנאו הר"ם ואין נראה לו
 למנות לאו זה שאין זו דמא גמורה שהרי בפרק כל פסולי
 המוקדשין משמע נבי בכור שהטילו בו מום שלא יפחוט עליו
 מטום הים זלי נראה למנות סלא יאכל ערל במעשר דנרטי' בפ'
 הטרל עלה ע"ד מנין לערל שאסור במעשר נאמר ממנו בפסח
 ונאמר ממנו במעשר מה ממנו האמור בפסח ערל אסור בו אף
 ממנו האמור במעשר ערל אסור בו ולא כמו שבארנו למעלה
 מלכון קדם ולאו שני סלא לאכול קדשי מנחה באנינות שנאמר
 ואכלתי הטאת היום הייטב בעיני ה' ע"כ *

והנה אף סלא הוקט' לו כי אם בלאו דלא תאכל כל תועבה
 שאין ראוי למנוחו מהקושיא שכתב ובאמת היה קושיא
 עלומה וכבר עמדנו על זה בחדושינו אבל בתה טרנה להכניס
 בח טכונ הנהנה מעשר בחלב לא הקפה לזה מ"מ ממ"ט שני לחיון
 אחרים משמע דלא ניחא ליה למנות הנהנה מעשר בחלב והוא
 מהטעם שכתב בספר המנות סי' ק"ח קמ"א וז"ל לא תכשל נדו
 בחלב אמו שלשה פעמים ותנא דבי רבי ישמעאל אהר לאיסור
 אכילה ואחר לאיסור הנאה וא' לאיסור ביטול ובכל מקום איסור
 הנאה ואיסור אכילה לאו אחד הם ולא נמנה בהכסוף כי אם שני
 לחיון ע"כ * וכבר האריך בטעם זה הר"ם במנין המנות סימן
 קפ"ז יע"ס :

עוד כתב וז"ל שזה אינו לאו אלא איסור יונא ממה שנאמר
 בקדשים למטהה לגדולה בדרך מלכי' כמנה הא דנרטי'ן
 בירושלמי דסנהדרין כפרק אחד דיני ממונות וגם כנאמר סלנו
 מביאה בעלה ל"ג העד שהעיד דיני ממונות וגם כנאמר סלנו
 הדין לא זכות ולא חובה שנאמר ועד אחד לא יענה בנפס למות
 ומקרא יתר הוא לדרטא זו שהרי כבר נאמר לא יקום עד אחד
 באיש וכן פירוש התקרא העד שהעיד בנפס למות לא יענה אחר
 כך לא זכות ולא חובה אלא יעיד וישתוק אבל דיני ממונות
 תלמד זכות וחובה ע"כ * והנה נראה טלזה הסכימה דעתו לסקל
 מחסכוני של הרמב"ם שני אזרהת הללו דהיינו לא אכלתי באוני
 ולא נתתי ממנו למת ולהכניס במקומם סלא יאכל ערל במעשר
 ואף סלא בא אזרהת מיוחדת כי אם מכ"ס הוא דמייטיבן לה מ"מ
 בכנס הוא במנין המנות שהרי בסיון רנ"ח מה סלא יאכל ערל
 תרומה ולא למדנו זה כי אם מנ"ט דתושב וככיר וכדאיתא בפר'
 הערל והר"ם גם כן נמנה בסיון קל"ה והסמ"ג בס' רל"ד מנה
 סלא יכנס כהן הדיוט באל המת ודין זה כלמד מנ"ט דכ"ג
 ומ"ט לעיל והאזרהת הב' שהכניס הר"ם היא ועד אחד לא יענה
 בנפס והר"ם מנאה בס' רנ"א וכבר כתבנו למעלה שהאזרהת
 הז' שהשיטת הסמ"ג מחסכוניו של הר"ם היא זאת * ונמנה לפי
 זה סקל מחסכוניו של הרמב"ם ארבע עשרה אזרהת והם השנו'
 עשרה שכתבנו ולא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת והכניסו
 במקומם ארבע עשרה והם השלש עשרה שכתבנו ואזרהת אחרת
 סלא יאכל ערל מעשר שני הרי זד' אזרהת וכל זה הוא לפי מ"ט
 בחיבורי * אך בסיון המנות בתחלת' ספרו כתב בסיון רס"ב
 סלא לאכול מעשר שני כטומאה ואפילו בירושלים עד שיפדה
 שנאמר ולא בעדתי ממנו בטמא ואזרהתו מלא תוכל לאכול
 כשעריך בפר' הערל וסי' רס"ג סלא לאכול מעשר שני באנינות
 שיאמר לא אכלתי באוני ממנו ואם לא ימנא לאו באזרהתו אלא
 יונא מכלל עשה דוכחמת כמו בבכורים נמנה סלא לאכול קדשים
 באנינות שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואף אם
 ימנא לאו באזרהת מ עשר הרי טניה' לאו אחד סלא יאכל קדשים
 באנינות ואין למנותם שניהם כי אם הכל בלאו אחד * ובסיון
 רס"ד סלא להניח מנות מעשר שני בשאר דברים שאין בהם
 אכילה ושתיה וסיכה שנאמר לא נתתי ממנו למת כלומר לא
 הוצאתי ממנו בדבר שאינו מקיים חיי הצוף ואם בזה לא ימנא
 אזרהת לאו נמנה תחתיו סלא יאכל ערל במעשר דכפר' הערל
 למדנוס בנ"ט נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה ממנו
 דנבי פסח ערל אסור בו אף ממנו דנבי מעשר ערל אסור בו
 ואם ימנא לאו דלא נתתי ממנו למת נאמר טענין לאו אחד הם
 מעשר ותרומה כי שניהם נקראים קדם ובטניהם ערל אסור
 עד כאן *

והנה כפי הדברים הללו פשיטא ליה לסמ"ג דשלימות אלו
 דלא בעדתי ולא אכלתי ולא נתתי איים לחיים
 למנוחם

דרך מצותיך ה'ב

מתנו למת באחר דאיסור הערל בתרומה ובמעשר אחד הוא * והנה כפי זה לא הסכימה דעתו להביא במנין המנות אזהרה זו דוער אחד לא יענה בפסל ולפי זה נחמא שהסמ"ג סקל מחשבונו של הרמב"ם ט"ו אזהרות והיינו ה"ג שכתבנו ולא חלתי באוני מתנו ולא נפתי מתנו למת הרי ט"ו והכנים במקום ט"ו אזהרות אחרות והיינו ה"ג שכתבנו ואחלתי חטאת היום ושלח יאכל ערל מעשר שני הרי ט"ו אזהרות :

דע שאזהרת שלח יאכל מעשר שני בטומאה אף שהסמ"ג מסיק לה מקרא דלא תוכל לאכול בטעריך מכל מקום אינו נכנס בסוג הדברים שמתנו שהסמ"ג סקל מחשבונו של הרמב"ם לפי שזו בין למת ובין למת הוזהרו שלא לאכול מעשר שני בטומאה ולכ"ו אזהרה זו נכנסת בחשבון אלא דמר מסיק לה מלא בערתי מתנו בטמא ומת מלא תוכל לאכול בטעריך אבל ההכדלים שמתנו הוא דלמך אזהרה זו ה' מכלל מנין המנות ולמך אינה מכלל מנין המנות ובמבואר :

עור ראיתי להסמ"ג כשימניו הספר סי' ח וזל שלא לענות אלמנה ושלא לענות יתום שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון ומי שלכו נקפו למנות בשני לאוין לא ימנה שלא להיות עבד טכר מח' שנאמר לא תוננו ע"כ * כך היא הגירסא הנכונה וכוונת הרב היא שאם נמנה יתום ואלמנה בשתי אזהרות לא נמנה לא תוננו דכלל אזהרת הגר היא * ופ"ת בחיבורו בסו' ק"פ כתב דאזהרה זו דלא תוננו בכלל אזהרת הגר הוא והכל ענין לאו אחד והדעת מברעת שהם שני לאוין ולא נמנה כל אלמנה ויתום לא תענון כי אם בלאו אחד ע"כ * הרי שהסכימה דעתו שלא למנות אלמנה ויתום כי אם באזהרה אחת :

ולא ידעתי שזמנו של הסמ"ג בזה דכיון שהוא מנה כל הכללין באזהרה אחת כמספר הפרטים אף שאין בהם כי אם אזהרה אחת וכמו שכתבנו למעלה א"כ איפה אמאי לא ענה נ"כ יתים ואלמנה בשתי אזהרות : ואי תטוס טבולס הם מטעם אחד דהיינו מטוס דנפסס טעלה או מפני דברות ברות להם וכמ"ס בחיבורו סי' ח * הרי דמים ורכב מנה אותם בשתי אזהרות אף שטניהם הם מטעם אחד שהקפיד הכתוב שלא ימשכן דברים העושים בהם אוכל נפש * ופגוע דכא וברות שפכה מנה אותם שמים והתם הכל הוא מטעם אחד דהיינו שהוזהרו שמי שנכסדו ומנו בלי המש'טלא יבא על בת ישראל ואי מטוס דבהני טייך חייב מלקות בכל אחד מהם אבל באלמנה יתום לית בהו מלקות * אינו זו טענה שהרי לבני מנין המנות אינו חזו מקפידין אם ילקח אם לאו ואין מניינונו אלא הדברים שהוזהרו קטס * והסמ"ג בהקדמתו כתב שחלק על הרמב"ם במנין המנות וכתב שהוא מנה אלמנה ויתום לא תענון בלאו אחד * ואם הרב כך הוא דעתו לא היל להזכירו בכלל מה שחלקו עליו והדמ"ג בסוף טרר ההטנות שבסא לשלום ה"ל א אזהרות שסקל מחשבונו של הרמב"ם כתב שימניו ואלמנה נמנה אותם לטעי אזהרות * ונדולה מוז דאיתי להדמ"ג בהטנותו שהדמ"ם כתב בסיומו רכ"ו שנמנענו מלהכביר על היתומים ואלמנות והוא אומרו כל אלמנה ונזמר * והשיב עליו וזל ואי אומר שאילו נאות לדעת הרב וכאמר שהלאו שבכללות לא ימנה פרטיו אלא אחת אבל כאלו נאמר שהוא לאו פרטי וימנו ששים שהרי חלקן הכתוב באומרו אם ענה מנה אותו וזה מדרש חכמים בכל מקום דיוגא בו עד כאלו ובעין זה השיב הרמב"ן להר"ם במה שכתב במנהו ע"ט שנמנענו מלהקריב שאור או דבס יצויין סס ואם כן יס לתאוה על הסמ"ג שהוא הסכים למנות כל לאו שבכללות לטעים וצני אלמנה ויתום לא תמנא כי אם באחד ולא ידעתי למה :

למנות במנין המנות וכתיב בחזקה שלא לאכול מעשר שני בטומאה מטוס דאיכא לאו תפורס דהיינו לא תוכל לאכול בטעריך ואחר כך כתב שלא לאכול מעשר שני באינות שנאמר לא חלתי באוני ואפסר סימנא בו לאו תיחד כי היכי דנאמנא ללא בערתי דע"כ כיון שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו מזה הסוגל ודאי שאינו מוזהרים עליו ואם ת"ל שאין כאלו אזהרה תיחדת לאוכל מעשר שני באינות ומה שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו הוא מטוס שאינו מוזהרים עליו מכלל עשה דוסמחת ואם כן אינו נמנה בכלל הלאוין נמנה שלא לאכול קדשים באינות שנאמר ואחלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואחר כך כתב דאף אם ימנה אזהרה מיוחדת למעשר שני מכל מקום אין דאוי למנות שני אזהרות שלא לאכול מעשר שני באינות וכן שלא לאכול קדשים באינות לפי שטניהם ענין אחד דהיינו שלא לאכול קדשים באינות ומעשר שני נמי נקרא קדש ובמבואר * **ונראה** כי דלפי דברי הסמ"ג הללו א"ל דליכא אזהרה מיוחדת לאכול מעשר שני באינות אף שנאמר דמקרא דואחלתי חטאת היום ילפינן אזהרה לאוכל קדשים באינות מכל מקום אין ללמוד מהתם למעשר שני דאפסר דהכתוב לא הזכיר בלאו אלא בקדשים גמורים דהיינו קדשי מוכח אבל במעשר שני אין לנו ואין בו איסור אלא מכלל עשה דוסמחת ומאיסור זה הוא שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו ומה שנאמר לא חלתי באוני מתנו * וכי תימא אם כן אם תימני לומר דליכא אזהרה באוכל מעשר שני באינות אמאי לא נמנה אולם בשמים מאחר שאינו מעשר שני נלמד מקרא דואחלתי חטאת היום * אל דס"ל לסמ"ג דאם ימנה אזהרה במעשר שני הכונה היא דגלה הכתוב דמה שהקפיד בקדשי מוכח שלא לאכל באינות לאו דוקא קדשי מוכח אלא שהקפדה היא שלא לאכל שום קדש באינות וכמה אזהרה אחד שלא יאכל קדש באינות * **אלא** שאינו תמיה לפי זה דאמאי מנה הסמ"ג שלא יאכל ערל בפסח וזמר ומנה שלא יאכל ערל בתרומה היה לו למנותם באזהרה אחת דהיינו שלא יאכל ערל קדש שהרי גם התרומה נקראת קדש שהרי אזהרת זו שאכל תרומה נפקא לן מדכתיב וכל זר לא יאכל קדש וכמו שכתב בסו' רנ"ד * ואזהרת כהן טמא מלאכול תרומה נפקא לן מדכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר וכמו שכתב בסיומו רנ"ו * ואם כן לפי סברת הסמ"ג דאף אם ימנה אזהרה מיוחדת במעשר שני שלא נמנה כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא לאכל קדש באינות הכי נמי היה לו למנות אזהרה אחת שלא יאכל ערל קדש ונ"ע :

עור איני תמיה דמדבריו אלו נראה דעשיטא ליה דקרא דואחלתי חטאת היום חשיב לאו עד שנדחק אם ימנה לאו באוכל מעשר שני באינות שלא נמנה אותם שמים אלא הכל הוא לאו אחד ואמאי לא כתב דאם ימנה לאו באוכל מעשר שני באינות לא נמנה ואחלתי חטאת היום מטוס דאיסורו יוגא מתה שנאמר בקדשים למטחה לגדולה כדרך מלכים וכמו שכתב בחיבורו וכתבו דבריו לעיל וגם זה נל"ע * וכתיב אחר כך שלא להזניח טעות מעשר שני בסאר דברים שנאמר לא נתיי מתנו למת ואפסר סימנא בו אזהרה כי היכי דנמנא ללא בערתי מתנו בטמא * וכתיב עוד ואם לא ימנה בו אזהרה כי ולא באר דאם לא ימנה בו אזהרה מתה שגוה הכתוב שנתוד * ואחר ולא נתיי מתנו למת אף בחיבורו באר זה דאיסור דסאר נדכיס נפקא לן דכל הפרשה מדברת בפרכי אכילה ואם כן היא לאו הבא מכלל עשה * ואפסר דמפני איסור זה לזה הכתוב שנקרא בפסותינו ונאמר לא נתיי מתנו למת לזה אחר שנמנה מטעמו שלא יאכל ערל במעשר שני ואם ימנה אזהרה דלא נתיי מתנו

מהם ונמנה לפי זה הסמך סקל מחשבונו של הר"ם י"ו אזהרות והכנים במקומם י"ו אזהרות אחרות וגמ' שביארנו :

ודע שהרמב"ם בסו' קצ"ד כתב הוסיפו מלשמות י"ו נסך זה לא בא בכתוב נגלה כביאר. אבל אחריו בעו' יטמו י"ו נסכים מה זכח אסור אף י"ו אסור ע"כ והסמך בספ' המנות סו' קמ"ח כתב וז"ל שלא לאכול מקרוב"ט ולא לשתות י"ו נסכים שנאמר הטהר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ וזכחו לשהיה וקרא לך ואכלת מזכחו בכלל לאו זה י"ו שנתמסך לעו' כפוא עיקר שמתחם כזכח ע"כ וכ"כ בחיבורו ועיין בהשגת הרמב"ן שהאר"ך בזה ודעמו כדעת הסמ"ג י"ט :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהרמב"ם בסו' ד' כתב שהזירנו בלא לנסות ייטודין שיעדו אותנו בהן נביאנו ע"כ הספק שנספק בהם אחר שנדע אמיתות נבואת הנביא שיספר בהם והוא אומר יתעלה לא תנסו ע"כ . והסמ"ג סימן ד' כתב שפסוק זה הוא אזהרה שלא יאמר אדם אצטע מצוה זו ואראה אם אהבך ע"כ . ונפ"ק דתעניות דף ט' נראה דכדברי הסמ"ג דפריך מהך קרא עליה דעטר בעבלי שמתעטר והרמב"ן בפירוט המורה כלל דברי הר"ם והסמ"ג בפירוט הכתוב י"ט :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהרמב"ם סו' ג' כתב שהזירנו מחילול ה' והוא הפך קדוש ה' שנזכרו בו והוא אומר יתעלה ולא תחללו את שם קדשי כו' וכתב שפון זה יתחלק לב' חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד . והסמ"ג סו' ב' לא פירש באזהרה זו כי אם החלק האחד המיוחד ואני תמיה אמאי לא פי' במי שמחוייב לאסור ענמו דמלבד דבטל מנות עשה עבר על לא מעשה ועיין מ"ש רמ"ם בפירוט המורה :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהר"ם סו' ג' כתב שאזהרה לא תתחנן במ כולל כל האומות בנייתו . אך הסמ"ג סו' קצ"ב כתב שהכתוב אינו מדבר כי אם ב' אומות והאזהרה היא אף בנידושים ורחב שנכפת ליהושע מאומה אחרת היתה וכבר הובא מחלוקת זה בדברי הראשונים והדברים עתיקים :

ודע דהרמב"ם סו' רכ"ב כתב הזירנו מהאבות הגר בדברים והוא אומר וגר לא תונה ובכפלה האזהרה ואמר ולא תונו אותו . ובסו' רכ"ב כתב הזירנו מהאבות גר דק ותזיקו במקח וממכר והוא אומר ולא תלחננו ע"כ . ודע דכנס דבאונאת הגר כתיבי תרי קראי האחד בפרשת משפטים וגר לא תונה והשני בפרשת קדושים לא תונו אותו כך בלחניה כתיבי תרי קראי בפרשת משפטים האחד ולא תלחננו והשני וגר לא תלחן . והר"ם סו' ט"ז שאין למנות אונאת הגר כי אם באזהרה א' אף שנכפלה האזהרה וכן לחיית הגר . וכן הוא דעת הסמ"ג בסו' ימינו הספר שכתב קע"ב וגר לא תונה קע"ב ולא תלחננו . אך בחיבורו כתב וז"ל בפרשת משפטים כתוב וגר לא תונה ולא תלחננו ובפרשת קדושים כתוב וכי יגור איתכם גר לא תונו אותו וכי וסיים האונה את הגר אף בדברים עובר בשני לאוין מטום לא תונו אים את עמיתו ומטום וגר לא תונה והאונה איתו בממון עובר מטום אל תונו אים א עמיתו ומטום לא תונו אותו ומ"ש בפרק הזהב שעובר בשלשה לאוין כולל כל האוין יחד וכן אם לחנו בממון תניא בפרק הזהב שעובר מטום ולא תלחננו וגר לא תלחן ולא תהיה לו כנוסה ע"כ :

והגראה מדבריו הוא שמונה שני אזהרות שבאו באונאת הגר בפרשת משפטים ובפרשת קדושים לשתי אזהרות ומקוי חד באונאת דברים וחד באונאת ממון . ואם כן יש לתמוה אמאי לא תנה גם כן שני אזהרות מלחילת הגר הכתובים בפרשת משפטים ונריך עיון . ועיין בדברי הר"ם סוף פרק כ"ד מהלכות מכירה ועיין בביאורי תהר"ר יצחק שטיין :

עוד חני תמיה על הסמ"ג שכתב בחיבורו סימן ע"א בארה כסותה ועונתה לא יגרע בלאו אחר - הרי מוכח מדבריו דמנה כל אלמנה ויתום בלאו אחד אחת ק"ל דבסימני הספר סו' פ' כתב פסק הארה כסותה ועונתה לא יגרע ולמה לא כתב גם ומי שלבו בוקפו לתנותם ב' אזהרות כו' כמ"ס בסו' ימינו הספר סו' ח' . ולומר שתכף ומיד בכותבו סימני הספר חזר בו ממה שהיה סבור למנות אלמנה ויתום בשמים והסכימה דעתו למ"ס בחיבורו זה הוא דוחק בעיני . וסבור אני לומר דהסמ"ג פסק כראובן דאמר לפי עונתה תן לה כסותה ולפי שארה תן לה כסותה נמנה ללא באה אזהרה בכתוב כי אם על הכסות ומ"מ עיון ועונה נמי הו' מן המורה מדין ק"ו וכמ"ס בדרייתא והביאה הסמ"ג וכן הוא דעת התוספות בפרק נערו דף מ"ח ד"ה רפי ואף סכל הג' הם מן המורה כיון שלא בא בפירוט כ"א אזהרה א' מה שיונא בק"ו אינו נכנס במנין המנות . ופסק כראובן ולא כחכמים דס"ל דכל הג' הם מפורשים בתורה מטום דמשתת ראובן קב ונקי וכמ"ס ה"ה רפ"ב מהלכות אישות . ומ"ש הסמ"ג ולראובן מוונות ועונתה מדרכנו נראה דהו' ולימא להאי גירסא ובקנת שפירם ראיתי שהשמיטו זה הלשון . וראיה לזה שהוא ענמו מביא הברייתא דליף מוונות ועונה מדין ק"ו ולומר דס"ל להסמ"ג דהאי ק"ו אסמכתא בעלמא הוא ולעולם דס"ל דלראובן מוונות ועונה הם מדרכנו הוא דוחק בעיני דא"כ היל לפרט :

הן אחת דראיתי להר"ם ז"ל בפירוט המורה שמביא הגירסא הכתובה בספרים דלראובן מוונות ועונה הם מדרכנו וכתב דהסמ"ג ס"ל דהברייתא דמפיק מוונות ועונה מקל וחומר אסמכתא בעלמא הוא :

ודע שראיתי להסמ"ג עיין מ"ז שכתב שארה אלו מוונות כסותה במתעו כו' והדבר מביאר דפסק כחכמים ואם כן הדרא קוטיא לדוכתא אמאי לא תנה ב' אזהרות פסוק זה ואין לנו טעם כי אם מה שכתבנו דכיון שאין בו מלקות אינו נמנה לא אזהרה א' . ודע דהרמב"ן ג"כ לא מנה אזהרה זו דלא יגרע כי אם באזהרה אחת אף על פי שמה אלמנה ויתום בשתי אזהרות . והטעם דהרב אויל לשיטתיה דכתב בפירוט המורה דדוקא עונה היא מן המורה אך שארה וכסותה הם כיגוי לעונה והמוונות והכסות הם מדרכנו ולפיכך אין מלונותינו עליו אך על הסמ"ג היא מלונותינו וע"כ :

ודע דהסמ"ג סו' ר' כתב אזהרה אחת קרא דכתיב ונקי ונדיק אל תהרוג והביא הברייתא השנויה בפרק אחד דיני ממונות דדרטי נקי לפניך אחד ונדיק לפניך אחר ואעפ"כ לא תנאם כי אם באזהרה א' . אך הרמב"ן בסוף סדר השנויות מנאם בשמים ובהשנויות האריך בזה יע"ש . עוד ראיתי להסמ"ג סו' קנ"ו קנ"ז וז"ל כתוב בפרשת קדושים לא תעסוק את רעך ולא תגזול כו' אע"פ שפסוטי כך הוא מ"מ אחר רבא בפרק המקבל זהו עסק וזהו גזל להכי אפקיה דמתנא בתרי ליטני לעבור עליו בשני לאוין לפי ענין זה לאו אחד הוא ונמנה תחתיו הא דנרטי בפרק חלק א"ר כל המחוייב במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה קרח וכעתו ע"כ . והנה במ"ס שלא נמנה לא תגזול ולא תעסוק בשתי אזהרות עיין מ"ס ה"ה ב"א מהלכות גזלה . ומ"ס שנביא בחשבון ולא יהיה קרח וכעתו כן הוא דעת כה"ג והר"ם בפרט ח"כתב שאין ראוי למנות אזהרה זו וע"כ בהרמב"ן שהאר"ך בזה אך בסוף הספר כתב אזהרה זו להטלים המנין . אבל הנראה מדעת הר"ם כביאורו בפרט הח' שאזהרה זו אף שהיא נכנסת במנין המנות עיקרה היא שבא הכתוב לאזהיר מלחוקק על הכהונה ודלל סמכו לזה שאר המחלוקות לאזהיר

דרך מצותך ה' ב

סנהדרין אבל להלקות חלקין בכל זמן אלא דבעי וסמוכים
וכמו שכתב הר"ם ריש פיו מהלכות סנהדרין וחלו הם דברים
פשוטים והנה בזמן הרב מורה כי רב זל היו חלקין מן התורה
המחוייב חלקות וק' מהלכה ע"כ נחלק עליו לא נחלק עליו לא
מטעמא דלדעתו לא הייתה מועלת הסתימה וכמו שיראה הרואה
בסוף ספרו באופן שבדרי הסמ"ג כסמ"ג זה נרביס אנלי תלמוד
ונד"ך עיון :

כתב עוד הסמ"ג סי' ר"ה ר' ר' כתוב בפ' קדושים לא תעשו
עול במשפט וכו' והרי לאו זה בכלל לא תטה משפט
כל המטה משפט אחד מישראל עובר בשני לאוין לא תעשו עול
במשפט ולא תטה משפט בדביו ואם היה אביון עובר בג' לאוין
שנאמר לא תטה משפט חבונך בדביו ואם היה גר עובר בג' לאוין
לאוין שנאמר לא תטה משפט גר ואם היה יתום עובר בג' לאוין
שנאמר משפט גר יתום ורואי למנות כאן שני לאוין בלבד לא
תטה משפט גר ענין לאו בפני עצמו וכל האחד בלאו אחד ע"כ
והנה ת"ס דף דכתיב לא תעשו עול במשפט וכתיב לא תטה
משפט בלא נמנה לא לאו אחד כיוצא שפך כבאו בזה ב' אזהרות
מ"ח כיון שהכל הוא בענין אחד אינו נמנה במנין המנות כי אם
באזהרה אחת כמו הכותב דכפרת משפטים כתיב ונחל לא תקח
וגמנה לאו זה כפ' שפטים דכתיב ולא תקח שכר ויטו נמנה לא
בלאו אחד וכמו שכתב הסמ"ג בפ' ר"ה ור"ס בס' רב"ד ויש
הרבה כיוצא בזה . אך קשה דאחלוי לא נמנה שלא להטות
משפט האביון ללאו בפני עצמו שאלו אביון זה הוא כפשוטו
שהוא עני התאב לכל דבר נאמר שהכותב החמיר על זה בפני
לאוין כמו שהחמיר על הימים והגר שאף שהם בכלל ישראל רעה
הכתוב לשנות האזהרה בהם מפני שפלות דומיא דאונאה
דהזיר הכתוב בגר חף שכבר הוא בכלל כל ישראל ומ"ח נמנה
הוא ללאו מיוחד אונאה הגר וכמו שכתב הסמ"ג בס' קע"ב וכן
מטה משפט גר נמנה ללאו בפני עצמו וכן מטה משפט האביון
נמנה אותו ללאו בפני עצמו ואם נאמר שלאביון זה הוא הרשע
ומאוי אביון אביון במנות וכמו שכתב הר"ם בס' רע"ה ובחיבורו
בה' סנהדרין עדין הקושיא בחקמות עומדת ולא יכולתי להלום
דעת הסמ"ג בזה . עוד אני תמה דלפי דרכו כל הסמ"ג דמונה
שני פרטים הנכללים בלאו אחד בשני אזהרות אחת לא פנה
גר וימים בשני אזהרות ונ"ע :

ודע דכפרת קדושים כתיב לא תעזוב ודברת מלא כתיב
לא תעזוב שכיר עני ואביון מחיך או מנך וגו' ולא
ראיתי לטוב ח' חמיונות נמנו אותם בשתי אזהרות ולומר
שהעזוב העני והאביון והגר עובר בשני לאוין . וראיתי להר"ם
במנין המנות סי' קמ"ז שכתב ואל האזהרה כמה שהוא אלגו בעין
בלא לעכב אותו וכו' והוא אומר לא תעזוב שכר עני ואביון וכו' ונ"ס
האזהרה בו בענין זה ואמר לא תעזוב שכר עני ואביון וכו' ונ"ס
אמר בפירוט ממחר אני לפרוע על ידי עני ואביון ע"כ . ולא
ידעתי למה נבי אונאה נמנה אונאת הגר באזהרה בפני עצמה
ולומר שהחמיר על הגר לעבור בשני לאוין וכן המטה משפט
גר וימים נמנה באזהרה בפני עצמה ואם כן הכל כמו נבי
העוסק נמנה אזהרה בפני עצמה העוסק העני או האביון או
את הגר ולומר שהחמיר הכתוב באלו לעבור בשני לאוין . ורש"י
בפירוט התורה כתב בפד"ס כי תלל לא תעזוב שכיר והלא כבר
כתיב אלא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעזוב שכר שכיר
שהוא עני ואביון ועל העסיד כבר הוזכר ע"כ . ואם טעמו
דברו"ס הוא מסוס אותה דרשא דספרי כאמרו ונחמך אני
ליפרע על ידי עני ואביון דס"ל שלא בא הכתוב לעבור בשני
לאוין כי אם על החירות הפירעון ולא ידעתי למה לא ידרשו כן
נבי

ודע שהר"ם כסמ"ג רפ"ג כתב הוהיר הדיין מהטות לדעת
דיין אחד על גר ההטען עליו בחיוב החייב או זכות
הזכאי כמלתי טייה הדבר מובן אלגו לפי הקטו וטבלו מהקדמו'
התורה והוא אומר לא תעלה על ריב לנטות ע"כ . והסמ"ג
בסימני הספ"ס ק"ו כתב ואל אם ידבר מופלא סכדיינים כדני
נפשות אסור לנטות מדבריו שנאמר לא תענה על ריב לנטות
רב כתיב ע"כ וכ"כ בחיבורו . ובאמת הדבר תימה אנלי שאם
כבר דבר המופלא שיענו חכריו אמן כע"כ ויטו את הדין והר"ם
כרי"ס פי' מהלכות סנהדרין פירש פסוק זה כמ"ס במנין המנות
ואח"כ כתב ופני השמועה למדו שאין מתחילין כדני נפשות
מן הגדול שמו יסמכו השאר על דעתו וכו' ופס"ט דברי הסמ"ג
נרביס אנלי תלמוד ועיון בת"ס הסמ"ג בחיבורו בפס"ט הכתוב
והוא מ' דברי רש"י בפירוט התורה יע"ס :

ודע שהסמ"ג סי' ר' כתב כתוב כפרת משפטים וכפי ונדק
אל תהרג בפרק אחד דיני ממונות תניא חנין ליונה
תב"ד חייב ואמר אחד יס לי ללמד עליו זכות שמחזירין אופו
וכו' ובכלל לאו זה הא דת"ר שאומרים בג' לעידי נפשות שחל
רמיס טרן אחד חכירו להורנו ורגמס אחרינו ומנאמס חרב
כידו דס משפטף וההרגו מפרפר וכו' והנה הר"ם במנין המנות
סי' ר' כהפ"א אזהרה זו דונקי ונדק לא הביא כי אם החלוקה
הפכית שכתב הסמ"ג דהיינו שחל רמיס טרן אחד חכירו . וכן
בחיבורו פ"ך מהלכות סנהדרין לא הזכיר כי אם החלוקה הנז' .
וכפי מה' סנהדרין כשהביא האזהרה דולא תענה על רב כס
הביא דינים אלו דיונה תב"ד חייב ואמר אחד יס לי ללמד עליו
זכות שמחזירין אותו ועיון בת"ס הרמב"ן בהשגותיו על מ"ס
הר"ם בס' ר"ך יע"ס :

ודע שהסמ"ג כתב בס' ר"ג כתוב כפרת שופטים לא יקום
עד אחד באיש וכו' ולמדנו מכאן ענין א' סודע בחיבורו
עון דבר שאין ראוי להסביעו שלא יקום להעיד עליו ואם קם
העיד עליו לוקה דכוס ביש הוא דקה חפיק עליה כדאמרין
בגרי פסחים טוביה חטא אחא זיגוד קא מסהיד עליה נגדיה
דכא זיגוד פירוס חטוס לאו דלא יקום חמנכ אותו חלקות
חד רבנן היה שהרי בשמכת סנהדרין למדין מכות מדיני נפשות
בג' זורה טוב שרע רעע ודיני נפשות אין דנים אלא בזמן
דסנהדרין נהגת ע"כ :

והנה בדבריו אלו אינא לאתמוהי טובא חדא דנראה
שדבריו דס"ל דאזהרה זו דלא יקום היא אזהרה לעד
שלא יעיד כשהוא אחד והר"ם בס' רפ"ח כתב הוהיר הדיין שלא
לכרות הנדרים או לחייבו זמון בעדות עד אחד ואפילו היה
במכלית הכשרות והוא אומר לא יקום עד אחד באיש ע"כ . הרי
דס"ל דאזהרה זו אינה אלא לדיין לא לעד השעיד וכן בחיבורו
ריס פ"ה מהלכות עדות כשהביא אזהרה זו כתב אין חומכין דין
מן הדיינים על פי עד אחד וכו' . ועוד אני תמה דאף אם נודה
שפסוק זה הוא אזהרה לעד החעיד איך כתב שלוקה על לאו זה
והלא קול שכל התורה כולה לאו שאין בו מעשה אין לוקין
עליו חוץ מנשבע וימיר ומקלל חכירו כסס . ואם כן איך יתכן
שילקה העד מס' אזהרה זו דלא יקום ועיון כמה שכתבתי בה'
דבית עליה היא דסטר שיט בו רבית בהך מילתא בלאו שאין
בו מעשה דאין לוקין עליו יע"ס . עוד אני תמה כמה שכתב
שאותו חלקות שהלקה רבא מדרבנן והכריח הדבר מסוס דדיני
נפשות אינה נהגת אלא בזמן דסנהדרין נהגת וס"ל דחלקות
איתקם לדיני נפשות לדון זה והם דברים מתמיהים דדוקא דיני
נפשות אינה נהגת אלא בזמן הבית ובתנאי נס כן טייה בג' ד'
הז דול שס בלשכה שכתבתי וכמו שכתב הר"ם בסוף פ"ד מהלכות
סנהדרין

כתיב יהושע כתיב ולא הכוס בני ישראל כי נשבעו להם וגו' ע"כ
היה להרמ"ס פסוק זה לכל עובד ע"ז מאיזה חומה שיהיה
ולסמ"ג הוא דוקא בז' עממין והראב"ד בספ"ה ע"ז ס"ל כ"ס
הסמ"ג יע"ט:

ורע שמדבריו הר"ט רפ"ה ע"ז חובב דס"ל דאזרת ל"ג
תכרות להם כרית היא כוללת לכל עובד ע"ז מאיזה
חומה שיהיה • אך הסמ"ג בס"י מז' כתב שלא לכרות כרית ל"ג
עממין שנ"ל לח פכר' להם כרית אבל בשאר האומות לא כהסמ"ג
כרית כרית כמו שמצינו בנשבעים שחמרו להם חולי בקרפי
המה יוספ' ואיך חכמות לך כרית וכתיב ויכרתו שלמה ותיק
כרית ע"כ והסמ"ס כ"כ דיבמות עלה כ"ג ד"ה הוא הק"ט
וז' ואת' איך כרת כרית שלמה עם חירם מלך נור דכתיב
ויכרתו כרית שניהם וכתביב להם תכרות להם כרית ולא תחטט
ובכל אומ' איירי כמו לא תחטט וי"ל דממ"ל לא אסר חלל כרית
כרית לטע' ע"ז וכו' או כמ"ל חירם מלך נור בר' תושב היה ועוד
כ"ל דלא מיתסר כריתות חלל דוקא כ"ז אומות כו' ע"ש שהאריפו
בוה ודוק •

הלק"ג

הן עתה אבאר תנין הלוקין לדעת הר"ם ומה שיש ל"ג את ולפת
בדבריו הנחמדים •

כתב הרמב"ם כהל' סנהדרין פ"ט דין ד' כל ל"ג שנתד' **ורע**
שלין בהם לא כרת ולא מיתת ב"ד שלוקין עליהם
קס"ח ע"כ • דע שלפי הנר' כחשבון זה לפעמים כלל הר"ם ב'
לאוין במלקות א' ח"ף שבמנין המנות מלאם ב' • ואילו הם שכתב
העוסה חליל ונכללו בזה ב' אזהרות לא תעשה לך פסל כו' ואפי'
מסכה כו' וכת"ש במנין המנות ולוקה על שתי' וכו' שכתב כפ"ג
מע"ז דין ט' עיין כל"מ • וכן בת"ש הנסכה בה נכללו בזה ב'
אזהרות והם ולא תביא תועבה וכו' ולא תחמוד כסף וזהב עליהן
ואלו נמנות לב' וכת"ש במנין המנות ולוקה על שתי' וכת"ש
ע"ש כפ"ז דין ב' ופ"ה דין ז' עיין כל"מ • וכן בת"ש בגלל מוס'
שכתב נכללו בזה ב' אזהרות והם אשר בו מוס' לא יקרב וכל
איש אשר בו מוס' לא יקרב ונמנות לשתי' וכת"ש ב"ה ולוק' על
שתי' וכת"ש כפ"ו מביא' מקדש דין ח' וכו' בת"ש המקטיר
חומריו נכללו בזה ב' אזהרות והם ואשה לא תתנו מהם כו'
ולא תזכר לה' אלקיך ואלו נמנות לב' וכת"ש ב"ה ולוקה על
שתי' וכת"ש כפ"א מאיסורי חובב דין ד' וה' • וכן בת"ש ע"ל
שאכל כשר קדש או תרומ' נכללו בזה ב' אזהרות כל ע"ל לא
יאכל בו ותושב וככיר כפסח ונמנות לב' וכת"ש ב"ה ולוקה על
שתי' וכת"ש כפ"ז מתרומ' ופ"ט מקרבן פסח דין ח' וכן בת"ש
האוכל מעשר שני כו' נכללו בזה ב' אזהרות והם דנגד תירושך
וינהרך ואלו נמנות לב' כת"ש במנין המנות ולוקה על שלשתן
וכת"ש פ"ג תה' מעשר כתי' דין ה' •

וכן כמה שכתב בהן שנטמא למת נכללו פ"ה עלם אזהרות והם
לכפ"ס לא יטמא לאביו ולאמו ולא יטמא ועל כל נפשות מת לא
יבא ויטמא לב' ולוקה על שלשתן וכת"ש כפ"ג תה' אבל דין
א' ודין ו' •

וכן כמה שכתב האוכל מתבואה חדשה נכללו בזה שלש
אזהרות והם ולחם וק"ל וכדמ"ל לא תאכלו ואלו נמנות
לשלשה וכת"ש במנין המנות ולוקה על שלשתן וכת"ש כפ"ה תה'
מאכלות אסורות דין ג' •

וכן כמה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות
זהם לא יראה לך שאר וגומר ואלו לא יתנא בכתיבם
וניחכות

צ"ו אונסה לו' שממחר לפרע במאנה הנר וכן כמטה משפט נר
יתום נאמר שהכמו' כל לומר שממחר לפרע כמטה משפט נר
יתום ולא ידעתי טעם לחלק ביניהם וכו' ע' •

וראותי להרמב"ן בפירוט התור' שכתב וזל וכספרי אמרו
א"כ למה נאמר עני ואביון ממחר אני לפרע ע"ז
עני ואביון יותר מכל אדם ודרשו מנרך זה נר נדק לעכו' עליו
בשני לאוין ע"כ נס זה לא הכינתי דאמתי דאמתי נבי עני ואביון דרשו
אותו לענין תהירות הפרעון ונבי נר נדק דרשו אותו לעבור
עליו בשני לאוין ולמה לא דרשו בכלל דרשא ח' או טבא הכתוב
לומר שממחר לפרע נ"כ ע"ז נר נדק או שהכתוב בא לו' טאם
הוא אביון עובר בשני לאוין והדבר נר"ך תלמוד •

ורע שהר"ם סי' רמ"ח כתב והזכירו שלא לכחש החוב'
שנתייבבו בהם והפקדונות אשר הושקרו אנלגו
והוא או' לא תכחשו כו' • והסמ"ג הביא אזהרה זו כס"י ד"מ
וההבדל שיש בין אזהרה הלזו לאזהרה' לא תעשוק היא מכארת
שאזהרת לא תעשוק היא טאם יהיה בידו ממון מחויק בו ולא
תננה לו באונס או בלא אונס אבל בדמיה וכו' שכתב הר"ם
במנין המנות סי' רמ"ח אבל כאן הזהיר בכופר בממון שיש בידו
וכתבאחר • וראיתי עוד להר"ם כס"י רמ"ט שכתב הזכירו מהשבע
על כפירת ממון המוטל עליו והוא או' ולא תסקרו ח"ם בעמיתו
ע"כ • והסמ"ג הביא נ"כ אזהרה זו כס"י דמ"א •

ואיבא לבינו טובא דאזהרה זו למה דת"ל מדכתוב לא
תשבעו כשמי • והמגדיל התימה הוא מ"ס כת"כ
והביאו הר"ם והסמ"ג לא תסקרו ות"ל לפי שכתב ונשבע על
סקר עונס שמענו אזהרה מנין ת"ל ולא תסקרו ע"כ דמשתע דלא
תנאו מקיס לאזהרה כי אם מהכח ות"ל תלא תשבעו • ועלה על
דעתי נו' דאנטרדין ולא תסקרו מכו' דהעיקר אנלגו דכמושבע
מפי אחרים אינו חייב מטוס שבוטח ביטוי כי אם בעונה אחריו
אמן וכו' שכתב זה הר"ם ברפ"ב מה' שבוטח • אך בשבועות
הפקדון חייב כמושבע מפי אחרים אף שלא ענה אחריו אמן
וכת"ש הר"ם ברפ"ז מה' שבוטח וכו' לא שמענו אזהרה לזה כי
אם מדכתוב ולא תסקרו • ומה שסיים הר"ם במנין המנות וכתב
שמי שנטבע לשקר על כפירת ממון עובר ככ' לאוין מכוס לאו
תשבעו בשמי וכו' ולא תסקרו הוא דוקא בעונה אמן שלא
עובר מטוס שניהם אבל אם לא ענה אמן אינו עובר כי אם שמו'
לא תסקרו • והפס"ר נ"כ לומר שכיון שהשמיענו הכתו באותו
אלא תסקרו שכפירתו אחר שהשביעו התובע היא בעניית אמן
מתחייב נ"כ מטוס לא תשבעו ומ"מ בין הכי ובין הכי מתחייב
שפיר דאנטרדין קרא' דולא תסקרו אך הדבר הקטע אנלי הוא
דנבי שבוטח העדות נמי קול דאם השביעם התובע אף שלא ענו
אחריו אמן חייבי' וכת"ש הר"ם ברפ"ט מה' שבוטח ולא מצינו
אזהרה מיוחדת לזה • ואולי דנמר לה מנ"ש דתחטא תחטא
משבוטע הפקדון • אך ראיתי לסמ"ג כס"י רמ"א שכתב שבוטע
שעדות אזהרתה נכלל לא תשבעו בשמי לשקר ולא ידעתי למה
נשת"ב שבוטע הפקדון שלא נכללה אזהרתה בלא תשבעו ושבוטע
העדות נכלל' אזהרתה והדבר נר"ך תלמוד •

עוד ראיתי הבדל ביניהם והוא שהר"ם כס"י נ"א כתב
הזכירו מהישיב עובדי ע"ז בארצנו כדי שלא נלמוד
כפירתם באו' לא ישבו בארצך וגו' וחלו רנה הגוי לעמוד בארצנו
אינו מותר לנו עד שיקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ע"כ והסמ"ג כס"ז
מ"ט כתב שלא להוסיב אחד מז' עממין ע"ז בארצנו שנ"ל לא
ישבו בארצך וגומר מכלל אחר ו בסוטה טאם נמנידו מקבלין
אותו שאין לחוש עוד ללמוד מה עשיהם בל' ככנענים הדדים
כח'ל אבל הדדים באו' אין מקבל ין אותם שהרי בנשבעים שחל
כתי

דרך מצותיך ה'ג

ואת

לפי זה אחי לח מנה בכלל הלוקין האוכל פגול מן המתירין שאינו חייב כרת אלא לוקה ואע"פ שכבר מנה הפיגול בכלל חייבי כרת מ"מ היה לו למנות גם זה דוחיא דהנך דכתיבנא - הא לא קטיח כלל משום דמה שלוקה האוכל פיגול מן המתירין אינו מהלאו דפיגול אלא מהלאו דאוכל פסולי המוקדשין דהיינו לא תאכל כל תועבה וכמבואר בדברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין ד"ף וכבר הביא הרמב"ם לאו זה בס' כ"ג - אך מה שאני תמיה הוא דאחתי לח מנה טבול יום או מחוסר כפורים שאכל קדש שאינו חייב כרת ולוקה מהלאו ענמו וכמבואר בדברי הרמב"ם פ"ה מהפסולי המוקדשין ד"ף ו' - וכן אני תמיה אחי לח מנה זר טעבד עבודה שאינה תמיה שאינו חייב כרת ולוקה מהלאו ענמו וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ט מה' ביאת מקדש ד"ף - עוד אני תמיה דאחתי לח מנה זר שנכנס למקדש שלוקה אף שלא עבד דוחיא דבעל מום ושמוי יין שלוקי' על הכניסה ואף שד"ן זה לא נזכר בדברי הר"ם אם היה לוקה על הכניסה מ"מ הרוחה יראה בחיודו איך הכרחתי דלשעת הר"ם היה לוקה על הכניסה דוחיא דבעל מום - ועוד אחי תמיה אחי לח מנה האוכל דם התמית ודם האכרים כגון דם הטחול ודם הגלגל ודם בינים ודם המתכנס ללב כעת פשיט' ודם הנמא בכבד ככל אלו אין חייבין עליהם כרת ולקין עליהם מהלאו ענמו וכמו שכתב הר"ם בפ"ו מהמ"א דין ד' ודוק

וגמנות לכמים וכמו שפסק במנין המנות ולוקה על שתייהן וכמ"ס בפ"א מה' חתן ומגה דין ב' *
 וכן בעה שכתב נזיר שאכל מנפן היין נכללו בזה חמשה אוהר' והן חושן יין וז' וענבים לחיים וז' ויבסיס וז' ומחרגנים וז' ועד ז' וז' ואלו נמנות לחמשה ולוקין עליהן וכמ"ס בפ"ה מה' נזירות דין ז' *
 וכן מה שכתב נזיר שנטחא למת נכללו בזה שתי אוהרות והם על כפס מת לא יבא וז' ולא יטחא להם ואלו נמנו' לזמנים כמו שכתב במנין המנות ולוקין על שתייהן וכמו שכתב בפ"ה מה' נזירות דין ח' *
 וכן מה שכתב השובר בו ענש בין בראשון בין בשני נכללו בזה שתי אוהרות אחת בפסח א' ואחת בפסח שני ואלו נמנות לטעמים כמ"ס במנין המנות ולוקין על שתייהן וכמ"ס ברי"ט פ"ה מה' קרבן פסח *
 וכן מה שכתב העושה מלאכה ביום טוב נכללו בזה ששה אוהר' והם א' ו' של פסח וא' ו' וד' וסוכות ושבעות וראש השנה ואלו נמנות לטעם אוהרות כמ"ס במנין המנות ולוקין על כולם וכמ"ס ריש ה' טביתת יום טוב *
 וכן מה שכתב המקלל חבריו בטס נכללו בזה כלשה אוהרות והם המקלל לכל אדם והמקלל את הדיין והמקלל את הנשיא ואלו נמנות לכלשה כמו שכתב במנין המנות ולוקין עליהן כמו שכתב בפ"ו מהסנהדרין דין ב' *

ודע

כלפני' בכתב הר"ם במנין הלוקין שאין בהם אוהרה מיוחדת כגון כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה כהן שנכנס בקדש ה' הקדשים שלא לעבד דה' אלו הם אוהרה אחת ובמנין המנות לא מנאש כי אם באוהרה אחת וכמבואר בפ"ב מה' ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן טעבד בעבודת הלויים ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה לוי טעבד בעבודת כהנים הכל הוא אוהרה אחת וכמבואר במנין המנות ובסוף פ"ג מה' כלי המקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין שמוי שנכנס לטס ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה שמש הכל הוא אוהרה א' וכמבואר במנין המנות ובריש ה' ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן שנכנס למקדש פרוע ראש ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה פרוע ראש שמש הכל הוא אוהרה אחת וכמבואר במנין המנות ובפ"א מהלכות ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן שנכנס לקדש כנדי' ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה קדוש כנדי' שמש הכל הוא אוהרה אחת וכמבואר במנין המנות ובפ"א מהלכות ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין הנכנס ל'עזרה כנדי' טמאי' ובשמה מחוייבי כרת מנה הטמא שנכנס ל'עזרה הכל הוא אוהרה אחת וכמבואר במנין המנות ובפ"ג מהל' ביאת מקדש דין י' *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין האוכל טבל טעדין לא הופרס ממנו מעשר אפי' מעט עני אע"פ שהורמו תרומותיו ובשמה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה האוכל טבל שלא הורס עמנו תרומה גדולה ותרומת מעשר הכל הוא אוהרה אחת ובמנין המנות לא מנאש כי אם באחת וכמבואר בפ"ה מהמ"א דין ד' *

עמה אני הפרט מנין הלוקין לדעת הרמב"ם אל אחת לחמה למנוח חכבון ואלו הם *
 א' העושה אילול פ"ג מה' ע"ז דין ט'
 ב' העושה אילול לגויי סס דין י'
 ג' הפונה אל האלילים סס פ"ב דין ב'
 ד' המקים חכבה סס פ"ו דין ו'
 ה' הנוטע אילן במקדש סס דין ט'
 ו' הנותן אבן משכית סס דין ו'
 ז' הנודד כסס ז' והנשבע בטמה סס פ"ה דין ז'
 ח' הנהנה בה סס פ"ד דין ח'
 ט' הכובע עיר הנדחת סס פ"ד דין ח'
 י' הנהנה ממנה סס דין ז'
 יא' העושה כחקות הכותים סס פ"ח דין א'
 יב' הקוסם סס דין ז'
 יג' המעונן סס דין ט'
 יד' המנחם סס דין ד'
 טו' החובר סס דין ז'
 יו' הדורס אל המתים סס דין ז'
 יז' המוחק סס וכיוצא בו פ"ו מה' יסודי התורה דין א' ודין ז'
 יח' המוכבה את המזבח פ"ב מה' תמידין ומוספין דין ו'
 יט' העולה עליו במצלות פ"א מה' בית הכחירה דין יז'
 כ' הנכנס לעזרה כנדי' טמאים פ"ג ה' ביאת מקד' דין יז'
 כא' זב וכיוצא בו שנכנס להר הבית סס דין ח'
 כב' המסיר כרי ארון פ"ב מה' כלי המקדש דין ז'
 כג' המזיח חטן מעל האפור סס פ"ט דין ז'
 כד' הקורע פי המטייל סס דין ג'
 כה' המקריב על מזבח הזהב סס פ"ב דין י"א
 כו' כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה פ"ב מביא מקדש ד'
 כז' בעל מום שנכנס לטס סס פ"ו דין א'
 כח' שמוי שנכנס לטס סס פ"א דין ט'
 כט' בעל מום שמשס סס פ"ו דין א'

ואת

דרך מצותיך ה'ג

סח

פג האוכל טרף הארץ עם דין ו'
 פד האוכל טרף המים עם דין זכ'
 פה האוכל דמש הארמה עם דין זכ'
 פו האוכל מולעים כספירות עם דין זכ'
 פז האוכל נבלה עם דים פ'ד'
 פח האוכל טריפה עם דין ו'
 פט האוכל אבר מן החי עם פ'ה דין ב'
 צ האוכל ניד הנשה עם פ'ח דין ב'
 צא האוכל כשר בחלב עם דים פ'ט'
 צב האוכל כשר בחלב עם
 צג האוכל מתבואה חדשה קודם הכלת העומר עם פ'י דין ב'
 צד המקריב מנחה מתבואה חדשה קודם שתי הלחם
 צה האוכל ערלה פ'י מה' מאכלות אסורות דין ט'
 צו האוכל כלאי הכרם עם דין ו'
 צז האוכל תפירות חמץ פ'א מה' חמץ וענה דין ו'
 צח האוכל חמץ אחר חלות עם דין ח'
 צט המקיים חמץ עם דין ג'
 ק הטומה יין נסך ריש פ'א מה' חמץ
 קא כויר טאכל מנען היין פ'ג מה' גזירות דין ב'
 קב כויר טנלח עם דין זא'
 קג כויר טנטמא לתת עם דין טו'
 קד המתנח את הנפק דפ'י מה' טומאת נרעא
 קה החומץ סימני נרעא עם
 קו העובד בנחל כנענרפה בו עגלה פ'י מה' רוגח דין ט'
 קז הורע ארץ ישראל בסביעית דים ה' שמיטה ויובל
 קח הורע את האילן בסביעית עם
 קט הקוגר ספיח בלא טינוי עם
 קי הכוגר בלא טינוי עם
 קיא הורע בטנת היובל עם פ'י דין טו'
 קיב הקוגר בה בלא טינוי עם
 קיג הכוגר בה בלא טינוי עם
 קיד המתכלה פחת טדה ולא נתנה לעני פ'א מה' מחנו' עניי' ב'
 קטו המפולל בדמו ולא נתנו לעני עם דין ה'
 קיו המלקט לקט ולא נתנו לעני עם דין ד'
 קיז המלקט פרט ולא נתנו לעני עם דין ה'
 קיח הלוקח עומר הטכחה עם
 קיט הלוקח אש על בניי דים עיב מה' שמיטה
 קכ הורע כלאים בארץ בורעים דים פ'א מה' כלאים
 קכא הורע כלאי הכרם דים פ'ה מה' כלאים
 קכב המרכיב אלנות עם פ'א דין ה'
 קכג המדביע בהמה כלאים עם דים פ'ט'
 קכד המנהיג בכלאים עם דין ו'
 קכה החוסס בהמה בעת הללכה פ'ג מה' שכירות דין פ'
 קכו הטוחט אותו ואת בנו דים פ'יב מה' שמיטה
 קכז הממטכו חכירו ולא החזיר עבד פ'ג מה' חלוי זלוה דין ד'
 קכח החובל אלמנה ולא החזיר המטכו עם דין א'
 קכט החובל בליים טעוטין צ'ים ארבל נעט עם דין ב'
 קל עד חמס טאין בו פטלותיו פ'ד מה' עדות דין ח'
 קלא המכה את חכירו הכאה שאין בה טוה פרוטה סוף פ'ז
 מסנהדרין
 קלב בן סורר ומורה בעדות א' פ'ו מה' אמרים דין ז'
 קלג המוציא עם דע טנתמא דכרו טקר דים פ'ג מה' כערה
 בתולה
 קלד המקלל חכירו בטע דים פ'כ' מה' סנהדרין

קלה

ל' ערל טמא פ'ו מה' ביאת מקדש דין ח'
 לא כהן טעבר עבודת הלוים פ'ג מה' כלי המקדש דין י'
 לב כהן טעכנס פרוצ רחט פ'א מה' ביאש מקדש דין טו'
 לג כהן טעכנס קרוע בנדים עם
 לד המקדש בעלי מומין פ'א מה' איסורי הובח דין כ'
 לה הטוחט עם דין ד'
 לו הורק דמיהו עם
 לז המקטיר אימוריהו עם
 לח המקריב קרבנות כותים בעלי מומין עם דין ו'
 לט המטיל מום בקדשים עם דין ו'
 מ העובד בקדשים פ'א מה' מעילה דין ח'
 מא הגוזז אותן עם
 מב המקטיר שאור או דבש פ'ד מה' איסורי עובח דין א'
 מג העושה סיורי מנחות מחמץ פ'ד מה' מעה'ק דין י'
 מד המקריב בלא מלח פ'ה מה' איסורי מובח דין זא'
 מה המקריב אהנן או מחיר עם דין ז'
 מז הנותן טמן על מנחת חוטא פ'כ מה' מעה'ק דין ח'
 מח הנותן עליה לבונה עם
 מח הנותן טמן בקרבן טוטה פ'ג מה' טוטה דין זג'
 מט הנותן עליה לבונה עם
 צ המכדיל בחטאת העוף פ'ז מה' מעשה הקרבנות דין ו'
 צא החימר בקדשי מובח דים ה' תמורה
 צב האוכל כשר קדש טנטמא פ'ה מה' פ'ה דין י'ב'
 צג האוכל מפסולי המוקדשין עם דין ב'
 צד כהן טאכל קדשי קדשים חוץ לעזרה פ'א מה' מ'ה דין ה'
 צה זר טאכל קדשי קדשים פ'א מה' מעה'ק דין ה'
 צז זר טאכל כשר בכור פ'א מה' בכורות דין ו'
 צז כהנת טנטמא לזר טאכלה חוה וטוק פ'ו מה' תרומות דין ו'
 נח הללה טאכלה תרומה עם
 נט האוכל קדשים קלים חוץ לירושלם פ'א מה' מ'ה דין ד'
 ס האוכל קדשים קלים קודם זריקת דמים עם דין ה'
 סא האוכל בכור חוץ לירושלים פ'א מה' בכורות דין ו'
 סב האוכל מטטר שני חוץ לירושלם פ'ב מה' מ'ב דין ה'
 סג כהן טאכל בכורים קודם הנחה פ'ג מה' בכורים דין ג'
 סד כהן טאכל בכורים חוץ לירושלים עם
 סה האוכל מ'ב טנטמא דפ'ג מה' מעטד שני
 סז טמא טאכל מעטד שני הטהור עם
 סז האוכל מעטד שני באניכות עם דין ה'
 סח ערל טאכל כשר קדש או תרומות פ'ט מה' הלכות קרבן עמס
 דין ח' זפ'ז מה' הלכות תרומות דין ו'
 טט האוכל ממחאת בהן והדומה פ'א מה' מעה'ק דין ב'
 ע האוכל מבשר חטאות הנטרפות והדומה עם
 עא הטוחט עמס על החמץ פ'א מה' קרבן עמס דין ב'
 עב הטוער בו עמס בין בא' בין בב' עם פ'י דין א' ודין טו'
 עג המוציא מבשרו חוץ לחבורתו עם פ'ט דין א'
 עד האוכל מבשרו חוץ לחבורתו עם דין ב'
 עה האוכל מבשרו נא או מבוסל עם פ'ח דין ד'
 עז ההגבה מן המקדש דפ'א מה' מעה'ק דוק ומטבח
 עז האוכל טבל טלח הופרש ממנו מעטד פ'י מה' מ'א דין ד'
 עח האוכל מבשר נפש חיה שהיא להטילה עם פ'ד דין כ'כ'
 עט האוכל בהמה טמאה עם פ'ב דין ב'
 פ הארבל עוף טמא עם דין ד'
 פא האוכל דג טמא עם
 פב האוכל טרף העוף עם דין ה'

סז

דרך מצותיך חיב

מכבוד תמים חוץ לירושלים לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בטעריך וכו' ובכורות בהרד וגאריך וכן זר שאכל כוית מכבוד בין לפני זריקה בין לאחר זריקה לוקה מפי השמועה למדו שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה ע"כ *

ובן מה שמנה בס"כ ד' בהן שאכל קדשי קדשים חוץ לעזרה ובס"י כ"ט מנה האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"א מה' מעשה הקרבנות דין ה' כל האוכל כוית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בטעריך מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה והוא הדיון לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה שחומת ירושלים לקדשים קלים בחומת העזרה לקדשי קדשים ע"כ *

ובן מה שמנה בס"י כ"ג בהן שאכל בכורים קודם הנחה ובס"י ס' ד' מנה בהן שאכל בכורים חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"ג מה' בכורים דין ג' בהן שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפניו מן החומה לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בטעריך וכו' ומדומת ידיו והם הכורים וכן אם אכלו בירושלים קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמו שאכלו בחוץ לפי שהם טעונים הנחה בעזרה שנאמר והנחתו לפני מוצה ה' ע"כ *

ובן מה שמנה בס"י ה' האוכל מעשר שני שניטמא ובס"י ס' ז' מנה טמא שאכל מעשר שני הטהור הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב ברי"ט פ"ג מה' מעשר שני האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנאמר ולא בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טמא והוא טהור ע"כ *

ובן מה שכתב בס"י ע"ד האוכל מבשרו חוץ לחבורתו ובס"י פ"ח מנה האוכל טריפה הכל הוא אזהרה אחת מדכתיב ובשר בטנה טריפה ובה הפי' המקובל שכל דבר שינא חוץ למחיתו לוקה וכדאיתא ברי"ט פ"ב מה' הפסח שינא חוץ לחבורתו בין בזרין בין בשננה כאשר באבילה והדין הוא כאשר קדשי קדשים שינא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שינא חוץ לחומת ירושלים שהכל כבטריפה ע"כ * ובפ"א מה' מעשה הקרבנות כתב בדיון בשר קדשי קדשים שינא חוץ לחומת העזרה ובשר קדשים קלים שינא חוץ לחומת ירושלים נשעלו ונאסר לעולם זחעפ"י שחוד לתקומת אסור לאוכלו והאוכל ממנו כוית לוקה שנאמר ובשר בטנה טריפה ולא ידעמי למה ה"ס הביא חלקות זה בפסח האוכל מבשרו חוץ לחבורתו ולמה לא מנה גם כן האוכל מבשר קדשי קדשים שינא חוץ לעזרה זמן האוכל מבשר קדשים קלים שינא חוץ מירושלים * וזמני שגזר בשר פסח שינא חוץ מחבורתו שנאמר ללבו לפני עתמו ולא מנה את אליו * עוד חזי ממה למה לא מנה גם כן הוינא העובר את ידו או רגלו וכן החופך בשר מן החי שלוקה עליוהו ממוסר ובשר בטנה טריפה וכמו שכתב צפ"ד מהלכות מאכלות אסורות דין י' ובפ"ה דין ט' ז"ל *

ודע שמה שכתב הר"ם האוכל מבשרו חוץ מחבורתו הכונה היא האוכל מבשרו שינא חוץ מחבורתו אף על פי שחוד זכונים הבשר לתוך החבורה ואכלה לוקה וזה פשוט *

ובן מה שמנה בס"י ק"ה הולד כלאים בלחץ ובס"י קכ"ב מנה המרכיב חילניות הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתבאר ברי"ט הל' כלאים והוא מדכתיב שדך לא מורע כלאים *

ובן מה שמנה בפ"י צ"ה הנחט שנשאת לזר שאכלה חזה זסוק ובס"י ז' *

קלה הנשבע לסקר פ"א מה' טכונות דין ג'
קלו הנשבע לשוא ס"ס דין ז'
קלו המחלל גדרו פ"א מה' גדרים דין ה'
קלח היוגא חוץ למחוס בטבת ריש פ"ב מה' טכס
קלט העושה מלאכה ביום טוב ריש פ"א מה' יום טוב
קח המקיף פאת הראש דים פ"ב מה' ע"ז
קמחה המקיף פאת זקן ס"ס דין ז'
קמב הטוחט על חט ס"ס דין ז'
קמז הקורח ראשו על חט ס"ס דין ט"ו
קמד הכותב כתובת קעקע ס"ס דין ז'
קמה הלבוט טעטנו פ"י מה' כלאים דין ל'
קמו הקוץ אלני מאכל פ"ו מה' מלכים דין ח'
קמו איש טלבוט מלבוט אשה פ"ב מה' ע"ז דין י'
קמוח אשה טלבוט מלבוט איש ס"ס
קמט כהן שנטמא למת ריש פ"ג מה' אכל
קז כהן שקדם אשה וזנה ובעלה פ"ו מה' איסורי ביאה דין ב'
קנא כהן שקדם גרושה ובעלה ס"ס
קנב כהן שקדם חללה ובעל ס"ס
קנז כהן גדול שבעל אלמנה ס"ס דין ג'
קנד המחזיר גרושתו פ"א מה' גירושין דין ז'
קנה הגושא וקוקה ליבס פ"ב מה' יבוס דין ז'
קנו הכא על הקדשה פ"א מה' אשמת דין ד'
קנו תמור שנשא בת ישראל ובעל פ"ט מה' איסורי ביאה דין ב'

קנח פנוע דבא שנטא בת ישראל ס"ס ריש פ"ז
קנט המסרם איש ס"ס דין ח'
קס אונס שנידע אונסו פ"א מה' נערה בתולה דין ז'
קסח חזינא ס"ס רע שנידע אונסו ס"ס פ"ג דין ד'
קסב הקרב אל העריות ריש פ"ב מה' איסורי ביאה
קסג המתחזן בכותית ס"ס ריש פ"ב
קסד גר עמוזי שנטא בת ישראל ס"ס פ"ב דין ח'
קסה גר תואמו שנטא בת ישראל ס"ס
קסו מלך שהרבה נשים פ"ג מה' מלכים דין ג'
קסז מלך שהרבה סוסים ס"ס דין ג'
קסח מלך שהרבה בסף וזהב ס"ס דין ד'

ודע שמה שכתב בפס"י הר"ם הנודר בט"ס ע"ז הנשבע בטמא הוא ט"ס וביקר הגורח הוא והנשבע להכל הוא דבר ה' נודר ונשבע ומקרא דט"ס חלקים אחרים לא תזבילו בפ"י * דאי לא תימא הכי נגמאו הלאוין טלוקין עליהם קס"ט והר"ם כתב טה"ס קס"ה * וראיתי הרב בעל לחם משנה שכתב ז"ל והנה למה מנה נודר ונשבע בתרי כיוון ששניהם יונאים תלמו אחר דהא אין דעת רבנו למנות כאן לא הלאוין שחייבין מלכות עליהן טכ"ב כתב כל לא תעשה שבתורה שאין בהם וכו' מכתב טכ"ב למנות הלאוין ואם כן לא היה לו למנות ונשבע בתרי אלא במד וב"ט ע"כ * ונראה שכל דקדק הרב במנין אמה שכתבו הוא הנכון *

והנה למעלה כתבנו דהר"ם פתספון זה לפעמים כלל הלאוין הרבה במלקות אחד וכמו שכתבאר למעלה עתה אומר טראיתו להרס בקת דברים הדבר בהפך שכתב שני מלקיות בלאו אחד והם אלו *

בה שמנה פתניו הלוהו ס"ב' ז' שאכל פשר בכור ובס"י ס"א מנה האוכל בכור חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"א מה' בכורות דין ז' בהן שאכל כוית מכבוד

ממנו בין טעמו. אבל הכא דקרא אזהר וכל זר לא יאכל קדש
כי קאמר רחמנא דמי שנבעלה בעילת איסור שלא תאכל לא
מנינו למימר דנכללה בכלל מאי דאמר קרא וכל זר שהרי אזהר
זו שנבעלה לססול לה לאו וזה הוא וחס כן לא מנינו למימר
דאזהר קרא לאיסוריה דהא באומר וכל זר אינו בכלל אזהר
שנבעלה בעילת איסור.

ובזה נראה מה שלא מנה הר"ם בכלל הלוקין תוסב וכידי
שכלו תרומה ובהא אזהרה מיוחדת לזה כדכתיב
תוסב וכידי ומנא הר"ם במנין המנות מסוס דתוסב וכידי
הס במיתה לפי שהכתוב אחר לזר לאכול תרומה וחייבו מיתה
והתיר לקנין כספו כגון נסיו ועבדיו שיאכלו בתרומה כדכתיב
ובכן כי יקנה כסף קנין כספו וגו' כי אהדר קרא ולמדנו דתוסב
וכידי לא חייבו קנין כספו אמרינן דאזהרה לאיסוריה ואמרי'
דכי אזהר קרא ואמ' וכל זר לא יאכל קדש נכלל בזה אף התוסב
והכרי'. וכן נראה מדברי הר"ם בפ' מהלכות תרומות דין ה'
שכתב הזר אסור לאכול תרומות כו' אפילו היה תוסב כהן או
כבירו. ומפשוט דבריו נראה דהייב ליה לתוסב ולכסוד דיני
דזר ממש ואם אכלו תרומה חייבים מיתה.

ורין זה שכתב הר"ם דמי שנבעלה בעילת איסור טאין בה
חיוב מיתה כי אם לאו נראה שיש להכריח כן מההיא
דאמרינן בפ' דיבמות עלה ס"ח דהקטו דאומא דהאי קרא דכת
כהן כי תהיה לאיש זר אהא לומר דכת כהן דמינכא לזר לא
תיכול בתרומה ותיזכו ההיא מושבה אל בית אביה בנעוריה
נפקא מכלל דמישקרה לא אכלה וחזרו והקצו אי מהתם היה
אמינא לאו הכא מכלל עשה עשה כתב רחמנא האי ללאו ע"כ
הרי דס' לתלמודא דאי לא היה כתיב כי אם ועבה הוה אמינא
דליכא איסורא בכהנת אהת הזר לא עשה בעלמא ולא אמרינן
אהדריה לאיסוריה וטעמא דאינו נכלל באזהרה דוכל זר מסוס
דזו כהנת היא ולא זרה ואם כן כי נמי נבעלה בעילת איסור
אין בה חיוב מיתה כי אם לאו מסוס דאינה נכללת באזהרה
דוכל זר: ומיהו כ"ל דלקוטטא דמלתא דאשת הזר נפקא מקרא
דוכל זר וכדאיתא התם בגמ' דתרי וכל זר כתיבי נראה דחייבת
מיתה כזר דקרא הכי קאמר וכל זר הוא בין אשתו לא יאכל
וכ"כ הר"ם בפירוט ובהנת אהת הזר הרי היא כזר עד כאן.

ודע סדן זה דהגוזו בפסולי המוקדשין דלוקה כעת לא ראימי
שכתבו הרמב"ם בפ' אף מדבריו בפ' מהלכות מעילה דין ט'
נראה דס"ל דלוקה שכתב בהמת הקדש טעם בה מוס ונפדת
אינה מותרת בנייה ועבודה והרי היא באיסוריה עד שתשחט עד
כאן. ומדבריה לא נראה דלוקה שהרי כתב והרי היא באיסוריה
ות' לא ידעתי אמתאי לא כתב בפ' דלוקה ומה שהביאני לחקירה
זו הוא לפי שראיתי סוגיא ח' בבבבורות פ"ב עלה ט"ו דקאמר
דאשת קרא דקא את דמו לאסור חלב פסולי המוקדשין דסד' א'
הכתוב הקיסו לזבי ואיל מה זבי ואיל חלבו מותר אף פסולי
המוקדשין חלבן מותר והקיסו וליכתיב רחמנא חלבו ופירנו אי
כתב רחמנא חלבו הו"א אהני היקטא ואהני קרא אהני היקטא
למעט מכתב ואהני קרא למיקס עליה בלאו ע"כ. וא"כ גבי
נייה נמי דאהני היקטא למעט מלאו שלא ילקה ואהני מוכח
למיקס עליה באיסור לאו הכא מכלל עשה. ולפי הגזו בפסולי
המוקדשין אינו לוקה אלא טאין זה כדאי לדחות בריית מפורשת
דקתני וסופג את המ' והתוס' שם הוקטא להם קוטיא זו וכתבו
זכרין לחלק ע"כ ולא בארן לנו החילוק.

ורין יודע דמה שכתבנו בסם הרמב"ם דהר"ן דלמ' ד טעם
כעיקר דאורייתא דלקי אף דליכא אלא לאו הכא מכלל עשה
מסוס דאמרינן אהדריה קרא לאיסוריה המוספות גם באותה

ובסימן כ"ח מנה חללה שכללה תרומה הכל הוא אזהרה אחת
וכמו שכתב בפ' מהלכות תרומות דין ז' ואל וכת כהן כי תהיה
לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל שני עניינים נכללו
בלאו זה טעם שבעל לאסור לה ותעשה וזה או חללה הרי היא
אסור לאכול בתרומת לעולם כדון כל חלל שהחלל כזר לכל דבר
ואם תסגא לישראל הרי היא אסורה לאכול במזרח תן הקדשים
שהוא חזק וטוק לעולם אפי' שנירטה או מת ע"כ. ודע שיש
דומה לזה והוא לאו דלא יוכל בעלה הראשון וכמו שכתב הר"ם
בפ' מהלכות נירוטין דין ז' ואל ובכלל לאו זה שכל אשה
שזינתה תחת בעלה נאסרה עליו ולוקה עליה שנאמר אחרי אשר
הוטמאה ע"פ והרמב"ם בסימן ק"ד מנה המחזור גרוטתו ולא
ידעתי למה לא מנה גם כן הכא על אשתו שזינתה וכבר ראיתי
למרן שם שהקטא קוטיא זו אף ק"ל בדברי מרן שכתב בסוף
דבריו דלהר"ם אינו לוקה מן שזינתה אשתו אלא אם נירטה
והאזינה אפי' שלא נתקדשה לאחר כו' וכתב בסוף דבריו
וניחא נמי שלא מנא בהלכות סנהדרין שאין כאן אלא לאו
אחד ע"כ. וכבר הראת לדעת שהר"ם במנין לא הלך אחר כלל
זה שהרי מנה פרטים רבים כל אחד ואחד בפני עצמו אף שאין
בהם כי אם לאו אחד ובמבואר:

והואיל והביא ארבעו עסק הענין אמרתי לעורר כמה
מנה הרמב"ם בכלל הלוקין טאין בהם חיוב
מיתה חללה שכללה תרומה דאמאי אינה חייבת מיתה דאפי'
דליכא כי אם לאו מ"מ נחא דאזהרה קרא לאיסוריה דומיא
דמאי דאמרינן בפ"ב דבכורות עלה ט"ו אבל קדש הקדשן את
מוסס כו' הגזו והעובד בהם סופג את המ' והרי איסור הנייה
בפסולי המוקדשים מכלל עשה נפיק דכתיב מוכח' ואמרי' מוכח
ולא נייה וחס' לוקה מסוס דאמרינן אהדריה הכתוב לכליה
זראיתו להרבה א' בחי' דסיו לחולין בערק גיד הנסה עלה היא
דאמרינן בעלה נ"ח אחר רכה לא נלרכה אלא לטעם כעיקר כו'
דאחר שהכריח הרב דטעם כעיקר הוא מדאורייתא הוקטא לו
מהא דא' יוחנן טעמו ולא ממנו אסור ואין לוקין עליו וכתב
בסם רז' דלאו מוסס דליתא מדאורייתא אלא היוחנן כר' עקיבא
ס"ל דילוף טעם כעיקר מנעולי גוים וניעולי גוים לאו הכא
מכלל עשה הוא הוא תעבירו באם כתיב ולא ליכא והלכך לא
לקי. והרמב"ם דחה דברי רז' דאי טעם כעיקר ודאי בענולי
גוים לקי דהא איכא לאו דנפילה ורחמנא הוא דשריא לן
בהנעל' הא לא הניעול ולא לכן ובסל בהם באסוריה קאי דהיינו
לאו דלא תאכלו כל נבלה. וכעין זה אהכחן בעובד וגזו
בפסולי המוקדשין דלקי והתם מוכח ואכלת כשר כתיב ודרסינן
מוכח ולא נייה ועבודה ואפילו הכי מניא' בפ"ב דבכורות הגזו
והעובד בפסולי המוקדשים סופג את המ' אלא דע"כ היינו טעמא
מסוס דבקדשים כתיב לא תעבוד בכבוד גאנך וגו' וני הומו
ונפדו התירן הכתו לחולין הם וכי קאת' מוכח ודרסינן ולא נייה
ולא עבודה נלה לנו שהם באיסור הא' בלאו דלא תגזו בניעולי
גוים נמי כי קאמר רחמנא תעבירו באם אהדריה דחמנא
לאיסוריה קמא עד שיעבירו באם ולומר דפליטת האיסור
כאיסור ולוקין עליו ע"כ וכ"כ הר"ן שם עלה דהאי סוגיא דניד
הנסה:

ונראה דלא דמי להנך מסוס דהתם שייך אהדריה לאיסוריה
מסוס דנכלל האיסור כגון הכתוב אחר נייה ועבודה
בקדשים כשנלה לנו דגם בפסולי המוקדשין איכא איסורא
אמרינן דכי כתב רחמנא לא תעבוד ולא תגזו מיידו ככל הקדש'
אף שסוממו. וכן גבי נבלה אמרינן דכיון דנלה הכתו דהטעם
גם כן אסור אמרינן דכי קאמר קרא לא תאכל נבלה הוי בין

דרך מצותיך הב

כניה וכדליתא בפרק כינז עליה ד' ומזוילא בנט ובפטררה לרמיה
וכמו ככתב הר"ם בפ"ו מהלכות יבום דין י' דאם חור ובה עליה
פעם שניה פטיטא דאין כאן חיוב כרת אף על גב דכבר קיים
מנות יבום מסר לדיון דאשתרי אשתרי דומיא דכל יבמה דעלמא
אלא שלוקה משום האיסור שיש בו . אך מאי דמסקא לי הוא
בכחן גדול טעמיה לוי אלמנה מן הכשרות דמדון תורה אינו
מייבם דלא חתי עשה ודוחה לא תעשה וטעם אס עבר ובה עליה
אם חיוב כרת כיון דמדון תורה אינה עולה ליבום הוי ליה אשת
אח טלה במקום מנוה דהא מן דין אשילו חלינה לא הוי כריך
אלא דרבה הויא הכתוב מדכתיב ויבמה הסדרה ונהי דלחלינה
דבה חתמה ליבום אשפר דכתיב ויבמה הכתוב אלא ליה ספק מננה
תלמוד דאשפר דכיון דרבה חתמה הכתוב אלא ליה ספק מננה
איסור אשת אח וצ"ע . ודע דאם תימני ליתר דאיו חייב כרת
אשפר טלה וליקא מטום לאו דאלמנה דהוי עשה כבר דחה הלאו
ואין כאן כ"א עשה דתולה יקח ואיננה אינו לוקה וכבר עמדת
על חקירה זו בתדושי י"ג פ"ג

עור חזי חסתפק ביה ככתב הר"ם דים פ"ט מלכות ביאת
מקדש והקטירו בני אהרן ולא כנות אהרן אם עברו
בנות אהרן וקטירו הם יהיו חייבות מיתה כזו פטמא או דלמא
דליבא דהו אלא לאו הכא מכלל עשה וא"ת תיפוק ליה דחייבות
מיתה מטום מחוסר בנדים דאשילו כהנים בזמן טהור בנדיהם
עליהם אין כהונתם עליהם וחייבים מיתה כזו וכמו ככתב הר"ם
בפ"ו מהלכות כלי המקדש דין ד' הא לא קריא שהיו המוספות
בפ"ק דקדושתין עליה ל"ו ד"ה חזן כתבו וא"ת תיפוק ליה דכל בני
אינם כשרות כהנים לפי שהן מחוסרי בנדים דהא אמרינן בפ"ב
דובחים דאשילו כהנים בזמן טהור בנדיהם עליהם אין כהונתם
עליהם ויש לומר דמיידי טלכסו את הבנדים או נמי ל"ו כיון
טלא כנסו בנדיה כהונה לא הוי מחוסר בנדים ע"כ והרמב"ם
כס בתדושי כתב מירון שני על תוספ' ואם כן יש להסתפק אם
חייבות מיתה דומיא דז"ר . ומיכו עבודה מחללי וכמ"ס המוספ'
טס ועיין במ"ס במהרי"ט בתדושו טס י"ג פ"ט ובמקום אחר
נאריך בדבריו ועיין בהר"ם פ"ט מהלכות ביאת מקדש דין י"א
פכתב ואם הוי אז אינו לוקה אלא חת מטום זרות ע"כ וכמב
טס מרן וטעמ' מטום דלא הוה רזי תלמודי טהור ומחיס' בנדים
אלא מי טהור רזי לעבוד אבל הוי הוה רזי ואינו רזי לעבוד
ואינו עובר בטום אחר מאלה .

עור יש להשייבם בדין זה דחללה ככתב הר"ם דלוקה ואינה
חייבת מיתה לפי שהדבר ידוע בכל אשה שנבעלה
בטילת איסור הטוב בכל אינה חללה כי אם זונה וחללה לא הוי
אלא מאכורי כהונה וכמו שנכתב בפרק ח' ובפ"ו ממהלכות
אוסורי ביאה . והר"ם בה' תרומות פ"ו כתב שני חלוקות אלו
וזל טלס כבעל לאסור לה וטעמה זונה או חללה כמו שביארנו
בהלכות אוסורי ביאה אסורה לחבול בתרומה לעולם כדון כל
חלל סחלל כזר לכל דבר ע"כ . והנה פעם דברים אלו בראש
דמלתא דפטיטא ה' סחלל הוא כזר ואם אכל תרומה חייב
מיתה והרמב"ם בפ"ט מהלכות אוסורי ביאה דין י' כתב חבל
חלל כל תורה הודאי הרי הוא כזר ונראה נרוסה ומטעמא למתים
ע"כ . ואם כן יש לדקדק דאמאי כתב הר"ם דחללה לוקה הא
כזר היא ומיתה נמי לייחייב וקרא חתמה דלא אשא אלא היבא
דנבעלה מאיסור הטוב בכל דעסאה זונה אבל חללה לא
אינשריך קרא מטום דחללה הוא כזר . וכרייתא דפי' דבימות
הכי דייקא דקתיב בן טעם שנים ויום אחד בר עמוני ומואבי
מגרי ואדומי כותי נתן חלל וממור כבאו על כהנת ליה
וישראלית פסלן ע"כ . והנה הדבר ידוע שביאות אלו עושים
לכ"ל

שוב א' דניד הר"ם חולקי' ביה וכתבו מיהו לא דמי כל כך דהתם
מטמא ודאי דאדריו הכי קאמר מוכח וביחה התרמי לך בקדשו'
שהוממו ולא ביה ועיין כמה ככתבו המוספות בפ"ה דע' עליה
ס' סוף ד"ה אחר רבי יוחנן .

הע הסתוספ' בפ"ב ד"ט עליה י"ב ד"ה הסוטה הקטו דלפ"ה
דאית להו דנדרים ונדבות אינם קרנים ב"ט מלכס ולא
לנבזה הוי' לאו הכא מכלל עשה אחאי לא לקי ניחא כיון
דאדריו אדריו לאוסורא קתא דהא אמרינן גבי נזון כסולי
המוקדשין דלוקה אף עלגב דלא ידעינן איסור נזוה רק מדכתי'
מוכח ולא נזוה דאינו לאו הכא מכלל עשה דהוי לוקין לא פ"מ
דאדריו אדריו לאוסורא קתא כלומר ללאו טהור בו קורם
שכבסל וגם גבי נדרים ונדבות ניחא הכי דאדריו לאוסורא
קתא ולוקה: ותירגו דכתיב נזוה דלא הוהה כסולי המוקדשין
כלל כהדיו ואם כן הוהיל ואשתתה סתך הוי לאוסורא תוקמינן
להו באוסורא קתא . אבל הכא גבי יום טוב דלוקה נטע הוה
דכתיב אשה ויחבל וי"ה בנדרים ונדבות מתוך שהוהה ואם כן
אשתתה הוהה דהוהיל לא אמרינן אדריו לאוסורא קתא לא
למאי דאדריו אדריו ולמאי דלא אדריו לא אדריו וקאי
דוקא בעשה ט"כ ודע עליו זה הא דאשילו רב חסדא ורבה בפ"ג
אלו עוברין עליה מ' ובפרק תמיד כשחט עליה ע"ב ובפ"ב ד"ט
עליה נ"א באופה מיום טוב לחול דרבה אחר דאינו לוקה מטום
דאמרינן הוהיל ואי מקלעי' ליה אורחים הוי ליה הסתא נמי הוי
ליה לא הוהיל לטעם זה אלא באופה מ"ט לחול אבל האופה
לכלבים ולנשים בלאו הכי אינו לוקה מטום דאין איסורו בא לא
מכלל עשה דכתיב לכם ודרסוין לכם ולא לכלבים לכם ולא
לנשים . אך דא"ת להר"ם בפ"א מהלכות יום טוב דין ט"ו שככתב
המוכסל ביום טוב לבות ס' או לבהמה או להניח בחול אינו לוקה
טאלו בלו לו אורחים הוי אורח המכסיל דהוי להם ע"כ . הרי
דאי לאו מטעם זה הוי לוקה כמכסל לכותים או לכלבים אע"פ
דאין איסורו בא אלא מכלל עשה והדבר נריך תלמוד .

ורע בכל הנשים הסוטרות אף מן החלינה כשן כרת ערוה
ואם' אחיו טלא הי' עולמו וכן אשת סרים וא' דרונינו
דפמעטוין ליה מדכתי' ולא יתחא טמו וכן איילונית דמועטין
לה מדכתיב אחר טלה כל אלו כיון שנחתעטו כשאריו באוסורא
היאזו דהיינו אשת אח טלא במקום מנוה וזה פטוט . ומאי
דאמרינן בפ"ק דיבמות דהוינן ליבמתו ובה עליה או על כרתה
היא או האחין דקאי בלאו דלא יבנה כיון טלא יבנה טוב לא
יבנה ולא אמרינן כיון דמעטו הכתיב אדריו לאוסורא טלני
התם דהוי קרא יתירה וע"כ קרא אחא לנפקו מברת ללאו וכמו
שכתבו המוספות טס ד"ה איהו וכן כתבו בפרק החולץ עליה מ"ד
ד"ה ובייבס יע"ט וא"ת הרי כתב הר"ם בפ"א מהל' יבום דין זב
הכונס את יבמתו כאסרו נרותיה עליו ועל שאר האחין ואם בא
הוא או אחד מטאר אחין עליה הרי זה עובר בעשה טנא' יבמה
יבא עליה ולא עליה זבל כרת ע"כ . ואחאי לא אמרינן כיון
דמייטת הכתוב מטום דכתיב עליה תחור לא סורה דחייב כרת
דומיא דחייבונות ודכותה הא לא קטיא דהבא קרא יתירה הוא
דהא כתיב בית אחיו בית אהד הוא בונה ואינו בונה בני בתים
ובדליתא בפ' החולץ ואם כן כי הדר כתב קרא עליה הוא לנפקו
מברת לעשה ואיהו שליחותא דאחין טביד ואיהו שליחותא דנרה
עבדא וכדליתא התם בנמרא אליבא דר' יוחנן .

ורע דכל יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו דקיל חוללת ולא
מתייבמת אם עבר ובה עליה פטיטא דלא עבר אלא
אדרבנן דהא מדון תורה ראויה היא ליבום מטום דאחי עשה
ודחי לא תעשה אלא דרבנן הוא דנזור ביאה דאסורה אטו ביאה
שניה

איסור נזון לה מן המצטר מסו' דלח שמעינן מהאי קרא דלוי' פקעה ממנה קדושת לוי' בכעילת איסור • אבל ת' שבעת הכתוב הכהנים האוכלת בסביל ענת' כבעיל' איסור הוא משום דפקעה ממנה קדושת בהונה • ובמרחא אמרינן דאי לאו דכוייח לא היינו אומרים דלוי' וישראלית שנבעלו לאיסור להם שלא יאכלו בתרומה מק' דכאנת משום דהו' אחינא כהנת דבקרופ' כפסה אכלה פסל לה לוי' וישראלית דלא קדש נופה ואכל' בסביל כנה לא פסל לה ומהנא יליף דבא דפאנת שנבעלה לכוני' דכנה חי' כ' משום דשמעינן מקרא דובת איס' כהן דכאנת שנבעלה כחללה מן הכהונה וכן פרש' בבכורות דבא מהאי קרא דובת איס' כהן קא יליף למלתיה •

וראיתי להר"ם בפ"ט מהל' בכורים דין' שכתב אכל חללה אינה אוכלת שאין חללים בכלל כהנים ע"כ וקשה דאמרי נקט למלתיה בנקבה לימא שהלל אינו אוכל ומינה ילפינן לחללה וטור דמלתא דפשיטא היא לחללים אינם בכלל כהנים וכמ' שפר"ח כפי' ס"א ס"ק י"ב אבל גר"ח דהתם לא מיירי בפולדה מפסולי כהונ' דהתם מלתא דפשיטא היא דכל שגולד מפסולי כהונה אין לו דין כהן כלל וכדאמרינן הכהנים ולא חללים אלא הכא מיירי בכהנת שנבעלה בעילת איסור ובקראת חללה לפי שנתחללה מן הכהונה וכן נמי הכא כפי חללה שאכלה תרומה ומיירי בסנבעלה בעילת איסור • ויליף הר"ם דין זה מהאי' דבכורות שכתבנו ומה' נקיט לדינ' בנקבה משום דלא סייד בוכר וכמוכרזר ולפי זה קשה דאם איתא דחללה שאכלה תרומה אין בה חיוב מיתה אלא לאו היפי' יליף מינה דבא דכאנת שנתעברה מנוי דכנה חייב בפדיון משום דכעשת זרה גמורה וצ"כ לאו זרה גמורה היא מדלא חייבה הכת' מיתה כור • עוד ק"ל מהאי' דאמרי' פ' הערל עלה ע"ד אינה דבר שסוה בורעו של אהרן הו' אומר זו תרומה פו' ופריד' תרומה נמי אינה בחללה ומשני חללה לאו זרעו דאהרן היא ע"כ ופשיטא דחללה דהקשה לאו שגולדה מפסולי כהונה דהיא אשילו' בוכרים אינו אלא ודאי כנבעלה ביאת אסור הוא ופ"ה פריך דתרומה נמי אינו טור בורעו של אהרן ועל זה תירנו דחללה לאו זרעו של אהרן הוא וא"כ יש לתמוך לתה לא תתחייב מיתה מאחר שאינה מורעו של אהרן •

עור זאת אדרת מהאי' דתנן פ"ד דתרופות משנה ב' כשאת לאחד מכל הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתתה במתן דברי ר"מ ואכ"ה זו וזו משלמות את הקרן ואינה משלמות את החומש ומיתתה בשריפה עד כאן וק"ל כחכמים כמו שפסק הר"ם בפ"ג מה' איסורי ביאה דין ג' ובפ"ה מה' תרומות דין י"ב והוכחה משנה זו שפ"ד דשנהדרין דף כ"א • וראיתי לר"ם בפ"ה אלמנה לכ"ג דף ס"ט שכתב תהא מקולקלת למפרע לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש דאסתכח דורע הויא ואכלה תרומה בשוגג עד כאן • ומתא דשנה משננו דלא כחכמים דאית לזי' דליכא חייבה דחומש אלא כור מציקרא • ועוד חגי' פתיה דאף כר"מ לא חגי' דהא ר"מ תודה בבת כהן שנכסת לוי' ישראל' שאינה משלמת חומש משום דאפשר לה לחזור לבית אביה בחינת בעלה וה"כ אפשר בחינת העובר ולא בחלק' ר"ת אלא כנשאת לא' מכל הפסולין דאינה דאויה לאכול עוד בתרומה אבל זו אפ"ה ששגוב לבית אביה ונ"ע •

ובפ"ק דכריתות דף ה' אמרינן הסך לעלמים ולכהנים ר' מאיר תשיב ור"ז פוטר ואמרינן במאי פליגי א"ר יוסף ואשר יתן ממנו על זה כתיב ומלך וכהן הסתא זרים נינהו ור"ז סבר כעינן עד דאיכא זר מתחלתו ושם סוגו ומלך וכהן מעיקר' לאו זרים הוו וא"ר חיקא בריה דרב אשי ואזרולט' נמייהו דתנן

לנבעלת זונה • ולזה אמרינן קרא אכל לחללה לא אמרינן קרא משום דהו' כור • והנראה דס"ל להר"ם דקרא אתא אף לזיכא שנתחללה כביאה זו • ואע"כ דהתלל הוא כור לכל דבר אמרינן קרא יבום משום דכיון דאמרינן דאמרינן דומיא דכל יבמה דעלמא אלא שלוקה משום האיסור טי' בו • אך מהאי דמסק' לי לזיכא דיש לה בן מכהן דקול דאפילו ישראלית גמורה טי' לה בן מכהן אוכלת בסביל כנה אשמושינן קרא סאם נבעלה בעילת איסור בין שנבעלה בעילה שפוסה אותה זונה או חללה אינה אוכלת אבל לעולם לחללה ענמה שלא תאכל כסביל ענמה לא אמרינן קרא אבל אין זה פסול דברי הר"ם • ואפשר לומר דס"ל להר"ם דהא דאמרינן דחלל הוא כור לכל דבר הוא דוקא כחלל שגולד מפסולי כהונה אבל האשה הנבעלת לפסול כהונה נהי' שנקרא' חללה לענין איסור כהונה ואם בא על חללה זו לוקה שמים וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות איסורי ביאה דין י' מ"מ אינה כורה גמורה • וזוה דייקי דברי הר"ם שכתב כדיון כל חלל שהחלל כור לכל דבר ודבר ידוע דחלל לא הו' אלא כגולד מפסולי כהונה אבל הכהן אינו מתחלל כביאת איסור וכמ"ס הר"ם ברפ"ט מה' איסורי ביאה •

ויש לדקדק בהאי' דאמרינן בפ"ח דבכורות עלה מ"ו אמר רב פשא בדוק לן דבא כהנת שנתעברה מנוי מהו ואחינא ליה לאו היינו דרב אורא בר אבהה דאמר לוי' שילדה כנה פטור מחמת שלמים ואמר לי הכי השתא בכלמא לוי' בקדושתה קיימא אלא כהנת כיון דאיבעלה הויה זרה עד כאן • והנה דין זה דרבא דכאנת שנתעברה מנוי דכנה חייב בפדיון היא הלכה פסוקה וכן כתב הר"ם פ"ה שפ"ק י"א מהלכות בכורים דין י"א ואין שפק דלאו דוקא שנבעלה נהי' אלא כל שנבעלה בעילת איסור כנה חייבת בפדיון סהרי פקעה ממנה קדושת כהונה והר"ם כן טעם לזה שהרי נפסלה אמו לכהונה כבעילת הכותי ע"כ • למדנו מזה דכל שנבעלה בעילת איסור הפוסלה לכהונה פקעה ממנה הכהונה והויה לה זרה והנה לא נשאר חס דין זה קבלה היא בדיה דרבא או שלמדו מהך דובת איס' כהן דאמרינן דכל שנבעלה לפסול לה שנתחללה מדיון כהונה • ואי מהכא יליף לה קשה דהא הכא על כרחין גורת הכתוב היא דהא לוי' וישראלית נמי אישטיטו מהאי קרא והתם לאו משום דפקעה קדושתם •

והנראה אגלי בזה הוא דרב' מוהך דובת איס' כהן קא נמיר לה וס"ל דמינו חביל' תרומה כסביל שני דברים או מנד ענמה שהיא מורע אהרן או מנד דבר אחר כגון לוי' וישראלית הנשואות לכהן שאוכלות בתרומה כסביל דהו' קנין כספו דכהן או לוי' וישראלית טי' להם בן מכהן שאוכלות בתרומה כסביל הדין מנדכתיב יליד ביתו הם יאכלו קרי ביה הם יאכלו וכדאיתא בפ"ק ויכא דופן עלה מ"ד ואתא קרא דובת איס' כהן למשק דלא אשה שנבעלה ביאת איסור דמעטו ממנה שתי אכילות הללו ופשיטא דקרא דמיירי בבת כהן שהיתה אוכלת בסביל ענמה שמעינן ליה מנופיה דקרא דזיכא דהיתה אוכלת בסביל ענמה כל שנבעלה לאיסור לה שלא תאכל ומרבוי הכתוב דכתב ונת דהו' קרא יתירה וכדאיתא בפ"ו דיבמות עלה ס"ח שמעינן לוי' וישראלית האוכלות בסביל אחרים טאם נבעלו לאיסור להם שלא יאכלו • והנה מדיון זה ליכא למילף מיניה משום דהכא גורת הכתוב הוא ולא משום דפקעה קדושתה שהרי הם מנד ענמה לא היה בהם קדושה אלא דגורת הכתוב הוא דכל שנבעלו בעילת איסור לא יאכלו כסביל אחרים ומשום הכי לוי' שנתעבר' מנוי פטור כנה מפדיון וכל לוי' שנבעלה בעילת איסור

דרך מצותיך ה'ג

המחבר ז"ע *

שם חלא טרנונו היום כמו שהיה תחלה * כ"כ כל זה לפי
ניסת הר"ס בפ"ו מה' שכונות ועיין לקמן סי' ת"ו *
סי' ל"ח ואפי' עשו בו כוס מצפה אינו חייב * כ"כ המחבר
ס"ל כהרשב"ד דלאו זה אינו חלא כדל"א אחר רונה
אינו ולפיכך פטרו מן המלקות מסיים דניחן להטבון * אך הר"ס
ס"ל דאפי' אחר רונה אינו עובר בלאו ופטרו מן המלקות לפי
טעמן בו מצפיה י"ג *
סס"ט ט"ל כלו' ואין בה חיוב מלקות * כ"כ לא ידעתי טעם
הדבר והר"ס בה' סנהדרין * מנאז ככל הלוקין וכ"כ
במנין המנות סי' ר' *

פרשת משפטים

סי' מ"ב טעמן האשה קונה עבד עברי * כ"כ חפני החמד
הוא וכדאיתא בגמרא * ומשכחת לה כנקבות
בפחות מט' טנים וכמ"ס הר"ס סוף ה' עבדים * ואינו מסתפק
בזה לפי שהמחבר כתב לקמן סי' ט"ב שחנות לצולט כ"ס
מעבדו הוי אף בנקבות טעם עבדו וקניו אסור לשחררם חלא
ימכרו אותם בעבד עברי היכי ליריינו דייני למוכרו אינו
רשאי דכתיב לעם נכרי וזה' לעבד עברי וכמ"ס הר"ס * ואולי
כופין אותה לשחררו והדבר נר"ך תלמוד ועיין לקמן פ' ר"ה
סי' ת"ן *

סי' ת"ה בהנה' האמת הוא כי הרוגת מיתמו בסייף וכו' *
כ"כ וכ"כ לעיל סי' ל"ד ולא ידעתי איך עלה בדעתו
שהיה חמור העבד מהישראל זה דבר מתמיה *

שם וחלם במשפטי הזמה וכו' * כ"כ לא יכולתי להלום
כונת דבריו *

סי' כ"ח דיני המנוה כתוב למעלה במגן יעוד * כ"כ לא
ביאר המחבר אם לוקין על לאו זה והר"ס לא
הביאו בה' סנהדרין ככלל הלוקין * ואולי טעמו לפי שלח העייל
לו מעשיו וכמ"ס בפ"ו מה' בכורות והמחבר ככלל זה פוסח על
שתי הסעיפים *

סי' ס' ובהנחת אב ואם הר"ס בו כרת * כ"כ מטעם לא
שמענו כרת במכה אביו ואמו ובריש כריתות כשמנו
מחוייבי כריתות לא מנו זה * והר"ס במנין המנות ל"ת סי'
כ"כ בשמנה מחוייבי מיתת ב"ד טעמן בהם כרת מנה את זו
ככללם * והכי איתא בת"כ פ"ו ויקרא גבי פר כהן פטיח
יע"ט *

סי' ס"ה ואעפ"י טעמן לוקיו על לאו זה לפי טעמן העינוי
דבר חסויים * כ"כ עוד אפשר לו' לפי שלאו זה
אפשר לעבור עליו מבלי מעשה שהרי אפי' בדברים איכא לאו
דלא תענון וכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אין לוקין
עליו אף במצפה וכמ"ס המחבר סי' ס"ה ושמ"א ותקפ"ג יע"ט *
והטעם שכתב המחבר אינו כח לי ודוק *

סי' ס"ח וכונת זה אינו כשונא שוכרנו כ"כ כלו' דשונא דקרא
לא טייך כשיית יגר כיון שמנוה לשנאתו וכ"כ העוס'
פ"כ דמניעא דף ל"ב * אך בערבי פסחים דף ק"ג כתבו טעמן
זה הוא כשונא דקרא * ודברי הר"ס בסוף ה' רונה נוטים למ"ס
התום' בפ' ע"פ ודוק *

סי' ס"ט מדיני המנוה מה הם הדברים * כ"כ כל אלו הדינים
אין זה מקומם כי אם לקמן פ' כי תשא סי' ק"ח
שנכטונו שמשכות הארץ מעבודה בפנה העניינית וכ"כ סס
המחבר *

דמנן בת כהן שנכחה וכו' ניסת לאחר מכל הפסולים מכלתת
קרן וחומס וכו' עד כאן * כלומר דלרבי יאודה כי היכי דס"ל
דהסך למלכות ולכהנים פטור משום דבעינן זר מתחלתו ועד
סופו ס"ל נמי דכהנת שנמחלה אינה מכלתת את החימס
משום דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ועלה קאי ואיני כי יאכל
קדש וגו' *

והשתא חליבה דהר"ס ת"ל לתלמודא דחכמים דתרומות
חלי' בשיטת רבי יאודה ומס"ה פטרי מן החומס
אימא דטעמייהו הוא דס"ל דלא חייבה תורה חומס חלא במקום
מיתה אבל בלאו חומס * ובאמת דלר"מ דס"ל דמכלתת חומס
יט לתורה דלמתי מכלתת חומס כיון טעמן בה מיתה והרי כפי
דכנת דף ס"ט אמרינן רבא אחר מיתה במקום כרת עומדת
וחומס במקום קרבן וק"ל כרבא וכמו שפסק הרמב"ם רי"ט פ"ז
מה' תרומות * וכפי סברת הרמב"ם ה"ק רבא דחומס במקום
קרבן והרי מנינו דחייב חומס אף במקום דליכא מיתה ואי
חומס במקום קרבן היכי מחייב חלאו הא אמרינן בפ' כלל גדול
דשכונות בטוי דחייב עליה קרבן חדוש הוא דככל התורה לא
לאכתי' לאו דמייטי עליה קרבן והכא מייטי *
ובי מיתה דרבא לא אמרה למילתיה חלא חליבה דחכמים
וס"ל דמס"ה פטרי רבנן משום דחומס במקום קרבן
וקרבן חלאו לא מייטי * אם כן היכי מדמו' לה בכריתות להך
דתרומות עם הדין דסך למלכות ולכהנים והדבר נר"ך חלי
תלמוד *

ורע דלעיל כתבנו דכהנת אשת הזר לכ"ע חייבת מיתה
אך כפי מה שכתבנו דלכ"ע אינה מכלתת חומס *
בנה כי כן אנו נוסתפק דכיון דטעמא הוא משום דזו אינה
זרה אם כן כי היכי דאמרינן דקרא דואיש כי יאכל קדש לא
קאי חלא לזרה גמורה אבל לכהנת אשת הזר אף דרכינהו
קרא לחיסורא לחימס לא רכינהו ה"כ נימא דקרא דותמו בו כי
יתללוהו לא קאי חלא חזר גמור אבל כהנת אשת הזר ליכא
מיתה ודוק *

חלק רביעי

והם הנבות וחדושים שנמלאו כתובים מכתובת ידו על הרב
המחבר ז"ל כגליון ספר החינוך *

פרשת יהרו

סס"י ז"ך ואם יש כח בכ"ד כופין אותו * כ"כ במ"ע
במתן סברה בדה' לא מנינו כפיה אף על
העמיד וזה מוכרח מכתב מקומות * ואולי יאמר הרב אם ירנו
ב"ד ומקנת המורים הכי ס"ל : אבל אין זה כמשמעות דבריו
סג"ר דמטוה עשה זה לשאר עשה וג"ע *

סי' ל"ב ואם תשאל מי שנדר וכו' תשובתך שהגדר נעשה וכו'
כ"כ יש לתמוה במה שמירן המחבר לקושי' זו מההיא
דאמרינן בפ' שני כוורים דף כ"ח דכויר שנכטרע דמנלח דאתי
עשה דתכורע ודחי ל"ת דכויר ואע"ג דכויר איכא כמי עשה
דכפי' קדוש יהיה גדל פרע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"ת
טעמי כויר דקיל הואיל ואישי' בסאלה ומס"ה אתי לעשה דתגור'
ודחי ל"ת ועשה דכויר והכי איתא בריש יבמות דף ה' * ואם כן
ה"כ נימא יבא עשה דתנה וידחה עשה ול"ת דנדר הואיל ונדר
אישי' בסאלה * ואישי' להרמב"ם שכתב בספ"ו מה' כוירות
טעם אחר לכויר שנכטרע * ואולי כך היתה גירסתו וגירסת
המחבר

שם ומדברנו נוהגת אפילו בזמן הזה * כ"ב מדברי הר"ם פ"ד מהלכות טביעות נראה דל' הטביעות נוהגת בזמן הזה בארץ מן התורה וכבר יושב עם מרן דברי הר"ם שפ"י יע"ש *

ס' ע"א או עוף מור או נזול * כ"ב דבריו תמוהים לפי מהלכותי אינן באים מן העוף כי אם מן הבהמה דוקא וזה פשוט *

שם וגם עבר על לאו * כ"ב לאו זה לא באמר בעשה זה דחגיגה כי אם בעשה דראיה דכתיב יראה כל זכורך ועל זה הזהיר הכתוב ולא ידאו פני ריקס וזה פשוט למי שישיין בדברי הר"ם וכן כתב המחבר אל ס' פ"ד דהא יע"ש *

ס' ע"ב כי אחר טלח הזכרו פירות אחרים * כ"ב בספרי פרט' כי טבא הוציאו דין זה מנזיר' טיה נאמ' כאן ארץ ונאמ' להלן ארץ חטה וכו' מה להלן משבעת המינין אף כאן מו' המינין וכ"כ הט"ז בפירוט התורה *

שם ונוהגת בזמן הזה בזכרי' * כ"ב לא מנאמתי דין זה מבואר משום דדוקא מקריאה נמשעשו אבל מהבאה לא :

וכמסת' בכורים מנן בכלל אלו מבוארין ואין קורין הנשים : ולדברי המחבר כ"ל דמביאין מדברנו * אך ק"ל דלא חיוכס אינו אלא מדברנו הול' להפריש תרומה כיון שהם חולין מן התורה וכמ"ס הר"ם נבי קונה ב' חילנות * ומסוריא ועבר הירדן טמין חיוכין כי אם מדברנו לא תיקטו טמס דאף בתרומה אין חיוכס כי אם מדברנו : וכעל כתר תורה הכי' עשה זה בכלל המצות שמיוכין לזכרים ולנקבות וכ"כ בסיתין ק' *

שם ומסוריא ועבר הירדן : כ"ב מדברנו דוקא והיה לו לפרט :

סימן פ"א וכמו כן באמר בחטור על עבירה אחרת * כ"ב עיין במ"ס מרן ספ"ב מהלכות עדות ודוק *

שם לפי סיתין להטכין אין לוקין עליו * כ"ב לפי שיטתו טבל לאו שאמסר לעבור עליו בלי מעשה

שאין לוקין עליו במעשה אין גורף לטעם סיתין להטכין :

סימן פ"ג ואם יש ממס בדבריו אינו יורד ממס כל אותו היום * כ"ב זה אינו אלא לא היה יורד ממס לעולם יוחא דתנן במתניתין לא היה יורד ממס כל היום כבר תרנמה אכ"י אאין ממס בדבריו יע"ש :

שם דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון * כ"ב כבר ייסבו זה התוספו בפרק בא סימן ובטלהו פ"ק דב"ק דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד * ומ"מ הדין הוא נדחה מכל הפוסקים וכמו שכתב המחבר אל :

סימן כ"ג והם טבעה עמתי' * כ"ב כן כתב הר"ם במנין המצות שלא זו לא תיירי אלא בטבעה עמתי' *

שם אך מדבריו בפי' מה' ע"ז נראה שהוא כולל לכל האומות * וזה נראה מוכרח לפי שיטתו דס"ל דלא יסכו דסמ"ך לזה הוא כולל ואם כן פטיטא דלאו זה כ"ב מייירי בכל האומות * והסמ"ג כשב

כדעת המחבר ולדידיה ניהא מטוס דס"ל דלאו דלא יסכו לא מייירי כי אם בן עמתי' * ומה שקטש לזה מה"ס הר"ם פ"ו מהל' מלכים כבר ייסבו הל"מ יע"ש *

סימן כ"ד אלא אפילו לטכור לו בית אסור * כ"ב כל אלו החלוקות לא נפקי תלאו זה כי אם תלאו דלא תחנס דדרטינן לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי

הר"ם פרק ז' מה' ע"ז וכן כתב הסמ"ג * ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא יסכו בפרנ"ך לא מייירי כי אם בן אומות וכן הוא דעת הסמ"ג * ואם כן ע"כ דהמפירה והסכירות לא באשרו מפרוט זה

דאליבא דב' ע"כ המכירה והסכירות לכל עובר ע"ז נאסר לא ודאי מלא תחנס נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

סימן חלוקות נטקי ולאו זק' אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות *

פרשת תרומה

סימן כ"ו שלא להוציא כדו הארון * כ"ב לוקין על לאו זה וכמ"ס הר"ם פרק ב' מהלכות כלי המקדש *

פרשת ויקרא

סימן קכ"ה ואם הוא עני והביא כסבה או שעור לא יבא ידי חובתו * כ"ב לא ידעתי אלא מנא דין זה ובסוף נגעים מנן עני שהביא קרבן עשיר יבא וכן כתב הר"ם סוף פ"ו מהלכות שנגות וכתב ד"ס דאפילו לכחילה מביא ומבא עליו ברכה :

שם חוץ מקרבן טבועת העדות שאינו נוהג בנקבות כ"ב אף בטומאה ומיתה דמהניא עדות אשה אפשר דאינה בטבועת העדות דדוקא עד אחר דבעלמא בר הנד' הוי ומנטרף עם אחר בטומאה ומיתה סמוי'א מתון על פי עד אחר חייב בקרבן אבל אשה שאינה בתורת עדות בטוס מקום אף בטומאה ומיתה אינה חייבת בקרבן * והכי דייקא ליטכא דמתניתין דריש פרק טבועת העדות :

סימן קכ"ה אעפי' שעבר על איסור תורה * כ"ב דקיל חגי טיעור אסור מן התורה *

שם גולה יש כאן הטב גולה אין כאן * כ"ב נירסת רוב הפוסקים לפי המסקנא היא גולה אין כאן הטב גולה אין כאן *

שם בת"ס אל הנזול מחבירו טיה פרוטה שחייב להולכה אחריו * כ"ב כנספסע לסקר דוקא *

סימן קכ"ו וכן מהל היוגא מן הפירות * כן כתב רש"י בפירוט התורה *

שם וכן סיירי התנחות * כ"ב דניס אלו מקומס הוא לקמן סיתין קמ"א *

סימן קכ"ז כלשכפ המלא היו מולחין * כ"ב עורות הקדשים ועל נבי הככש היו מולחין *

פרשת צו

סימן קל"א ואף על פי ספ' זה * כ"ב עיין מה' טכסב מרן לתרף קוטיא זו *

סימן קל"ח ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה * כ"ב לא ידעתי אמאי לא כתב שנוהג אף בישראלים כגון בקדשים קלים וכמו שכתב בעשה שאחר זה *

סימן קל"ט ונותר של קדשים קלים * כ"ב כל זה שייך לעשה הקודם *

סימן קמ"ה הדם החלק דמתייר הקרבן הוא * כ"ב דלאחר טנורק הדם *

שם ומ"ס אעפי' שאין בו כרת לוקין עליו * כ"ב מטוס אוכל פסולי המוקדשין *

פרשת שמיני

ס"ס קמ"ט אף על פי טמנא אחר כך שהייר אבל * כ"ב המתבאר מדברי הרם במנין המצות הוא טעשה זה הוא לאו הבא מכלל עשה והאוכל דבר טמא עובר בעשה ולא טעשה ועיין בלב טמא טורס ו' ונמה שכתב הרב העניך ריש הלכות תיעטר ראסון *

ס"ס קס"ג או מכל העמוסין טבעולם * כ"ב באלו יש לאו בפני עצמו הוכח בסוף הפרשה *

פרשת תזריע

פרשת קדושים

סימן קס"ו

קס"ו אי אפשר לפתחת הרחם בלא דם • כ"ב פסק
דלא כהר"ם וכמבואר פ"ה ופ"ח ת"ה ח"ב •

שם

והעובר וכו' עליה במזיד • כ"ב כפי הנראה מדברי
הר"ם פי עשה זה הוא לענין טומאה וטהרה דוקא
וכמו שנהי' בכלל העשין טומאת מת ויכלה וכבר כתב המחבר
לעיל סימן קכ"ד טעם המצות משפטי הטומאה בכלל העשין
וגם זו מחללים • והרמב"ן ט"ל מנה משפטי הטומאה בכלל
העשין סקל גם את זו מחסבוננו ועוד ראיה לזה שהר"ם הביא
עשה זה בהלכות מטבב ומטבב ואם כסבת המחבר אל בהלכות
איסורי ביאה היה מקומו ועיין לקמן סי' קע"ה וקס"ח וקע"ח •

סימן קס"ח

קס"ח וכל מי שננטרע ולא התנהג בו בטל עשה זה
כ"ב אם פירוט עשה זה בדברי המחבר לא היה מטיב
ברמב"ן על הר"ם בעשה זה שהרי עשה גמור הוא טיב המזרע
אל הכהן מה שאין כן בשאר דיני הטומאה אל שירוש עשה
זה לדעת הרמב"ם הוא כשאר העשין שכלו דיני טומאה וכבר
כתב הרמב"ם במנין העשין סימן ג'ו טעם המצות הטומאות
בכלל העשין והביאו המחבר לעיל סימן קכ"ד ועיין לקמן סימן
קע"ה וקס"ד וקע"ח •

סימן קע"ח

קע"ח ועובר עליו ולא התנהג • כ"ב עיין לעיל סוף
סימן קס"ח •

פרשת מצורע

סימן קס"ט

קע"ח אי אפשר עשה כן בטל עשה זה כ"ב על סימן קס"ה
וסי' קע"ח ועובר עליה וכנס למקדש • כ"ב לא ידעתי
למה לא פירש כן בכל דיני הטומאה שמה בכלל
העשין דנפקא מינה לנכנס למקדש או אל כל קדש שטבל עשה
מלבד העונש • ובסימן קכ"ד הביא דברי הר"ם בטעם מנין
הטומאות וגם זו הוי דוגמתה ועיין בסימן קס"ח וקס"ח וקע"ה
סימן קס"ב ומפני שכבר טעו בזה אחרים • כ"ב עיין
בהרמב"ם סוף קדק"ו מהלכות איסורי ביאה •

פרשת אהרי מות

סימן קס"ז

קס"ז ואם כן לדעתך כל שנכנס להשתחוות אפשר
שאינו במלקות • כ"ב אם קבלה נקבל ואם לדון יס
תשובה פרוש ראש וקדוש כנדים אליבא דהרמב"ם הוא אפילו
בין האולם ולפניה אל כל ביאה ריקנית אליבא דכ"ע לא נאסרה
כי אם בהיכל ואם כן פרוש ראש שנכנס להיכל יתחייב אליבא
דהר"ם משום פרוש ראש ומשום ביאה ריקנית ואליבא דהרמב"ן
יתחייב משום ביאה ריקנית דוקא והתקדק בדברי הרמב"ן
בפרשת שמיני כפסוק קרבו שאו את אחיכם ידא' דס"ל דאפילו
להשתחוות אסור ליכנס להיכל • ומכל מקום הדיון במחלוקת
הוא שנוי שהתוספות בפרק הקומץ דף כ"ב כתבו דהשתחויה הוי
גורף עבודה וכ"כ בסוף הגינה והסמ"ג לאוין סימן ט"ג חולק על
זה יע"ס •

סימן קס"ח

קס"ח או מן האס כ"ב לא מנאחי דין זה מכוון והדבר
גריך תלמוד דסיפיה דקרא דאל אשתו לא תקרב לא
מיירי כי אם באחי אביו מן האב •

סימן קס"ט

קס"ט וכמו כן שפחה כנענית כ"ב בפירוש כתב הר"ם
פ"ב תהלכות איסורי ביאה שאין בשפחה לאו דלא
מתחתו ואין איסורא כי אם מדרבנן והכריח הדבר מה שהארון
נותן שפחה כנענית לפירוש העברי יע"ס •

סימן

סימן קס"ז

קס"ז וכן כמיהו ופטרויות • כ"ב מפני שאין גדולתן מן
הארץ וכן הספק פטור לפי כו' •

סימן קס"ח

רזח כדו שיהא קרוב החוטא כ"ב עיין בהר"ם •
ר"ך וכן כתב הרמב"ם • כ"ב בפ"י כתב הר"ם בפ"י
מהמ"א שנהגת בפני הכית וטלח בפני הכית ולא
ראיתי מי שחלוק בדיון זה •

סימן קס"ט

רזח וע"כ אש"פ שאזרת שניהם • כ"ב בפ"י כתב
הר"ם בל"ת סימן ט' דחלוקה דלאו לא שמה חלוקה
וחלוקה דמיתה שמה חלוקה • והרמב"ן השינו עס מזהו אליבא
דר"ל אבל לרבי יוחנן חלוקה דלאו שמה חלוקה והלכתא כר"י
אף הר"ם בהלכות שגגות פסק כר"ל • ומלבד דסוגיות הנ"ל עלה
דאף התנדף מוכתה דהלכה כר"ל • מכאן נמיי' להוכיח כן
דהא פיגול ונותר מניבא להו בפרתי בריש כריתות אש"פ דכלאו
אחד נאחרו • והיה דמעילה שהביא המחבר לטומאת ידים
דרכנן דוקא נאחרה •

סי' רכ"ט ואל תחטב טוח הוא לאו שככללות • כ"ב הרמב"ן
השינו בזה ועיין לעיל סימן רכ"ז •

סי' רס"א ולפי הדומה שהמזור חייב בקללת אביו ואמו • כ"ב
אם לא עשה תשובה פטור שאינו חייב לא על אביו ולא
על קללתו דכתיב ונשיא בעמד לא תאור בעושה מפסח עמד
ואם עשה תשובה פטור דחייב ואין גורף לראויותו דמשנה
שלימה שנינו בפ"ב דיבמות מי שיש לו בן מכל מקום כו' יחייב
על אביו ועל קללתו ואמרין בנמרה מכל מקום לאתיי' מאי
לאתיי' ממור יע"ס •

פרשת אמור

סי' רס"ב ועל מ"ט הקדוש לוקה גריך תלמוד • כ"ב עיין
לקמן סימן ט"ו ובפ"ק דתמורה דף ז' •

סי' רס"ג אבל מ"ט ראיתי להרמב"ם • כ"ב הכי איתא בר"פ
שני פטורין מנין טלח יקדישנו מחוסר זמן ט"ל קרבן והבי
איתא בפרק הלוקח בהמה דף כ"א • ובפ"ק דובחים דף י"ב
אמרין לילה לקדושה יום להנאה וכ"כ הראב"ד ריש פ"א ע"ה
פרה הדומה יע"ס •

סי' רס"ד וככל זמן כוכבים ונקבות • כ"ב דעת המחבר דאף
דהוי מ"ע שהזמן נראה כיון דאיבא לאו מזהירות הם אף
בעשה וכ"כ כפי' דר"ג וכ"כ הר"ם בסוף מנין מ"ע אף השום פ"ק
דקדושין דף ל"ד חולקים על זה וס"ל דלעולם אין הנטי' מזהירות
בעשה דהזמן נראה אף דאיבא לאו •

סי' רס"ה ואש"פ שטכיתת הרגל כו' • כ"ב עיין לעיל סימן רס"ט
סי' ט"ו אבל ראיתי הרמב"ם שכתב כו' • כ"ב הכי איתא בהדיא
בפ"ק דתמורה ע"ה •

פרשת בהר

סי' טכ"ח וכן אם לא רצה לסלח עבדו חפשי • כ"ב עיין
בהר"ם ריש פ"י מהלכות שמיטה ויובל •

סי' טכ"ט מ"ט אם קנו אותם • כ"ב ומטבת לה גמי היבא
דנעלו לה בירושה טלח משחרר ואפשר דליבא חיובא
למזכרם כיון טלח עשה איסור בקניה ח"כ בפחותים
מט' שנים דליבא טעמא דחשדא וכת"ס הר"ם סוף הלכו'
עבדים ועיין לעיל סימן מ"ב •

סי' טכ"י וכן הלוקחו מתכו • בענין זה שניהם לוקין • כ"ב
לדעת הר"ם שכתב פ"ו מהלכו' בכורות טבל טלח הועילו
מכ"פ •

דרך מצותיך חד

עב
סי' תכ"ג וכוהנת מנוה זו בזכרים ונקיבות . כ"ב ע"ל סי' תכ"ב
סי' תכ"ד ואין בו חלקות . כ"ב ע"ל סי' ל"ח ולקמן
סי' תכ"ד .

מעטיו אינו לוקה ה"כ אינו לוקה וכן נרא' מזה שלא הביא הר"ם
לאו זה כפי"ט מהלכות סנהדרין . אך המחבר פוסק דלקי מסו'
דעבר אהורמנא דמלכא וכן נראה מת"ס בסימן כ"ג שהגורד
לשפור הפורה הבכור מסוס דהוי לאו שאין בו מעשה ולדעת
הר"ם אין גורד לטעם זה דתיסוק ליה מסוס דלא הועילו מעטיו
אך קשה ממ"ס בסימן ס"א שהמוכר מעטר בהמה אינו לוקה
שלא הועילו מעטיו .

פ' ראה

סי' ת"ן וכוהנת מנוה זו בזכרים ונקיבות . כ"ב ע"ל סי' תכ"ב
סי' ת"ס ויש לדון ג"כ שאיסור זה כו' . כ"ב לא ידעתי טעם
לזה דלמה לא ינהוג איסור זה בכל זמן .
סי' תפ"ט שנמכרנו מהקריב סה הפסח . כ"ב לא ראיתי
לשום ח' ממוני המלות שמנה לאו זה בכלל הלאוין לפי
שלאו זה הוא דוקא בשעת היתר הבמות שאף שהותר להקריב
בכמת יחיד קרבן פסח לא הותר כי אם בכמה גדולה אבל לאחר
שנבנה הבית אין חילוק בין פסח לשאר קרבנות וכל המקריב
אזיה קרבן שהיה חוץ לבית אף בזמן הזה חייב כרת והנראה
מדעת המחבר הוא דס"ל דהמקריב קרבן פסח בחוץ מלבד
הכרת הכולל עובר ג"כ בלאו זה שהרי כתב שנוהג איסור זה
בזמן הבית ובזמן הזה ומסו"א דפ' בתרא דזבחים יראה דליתא
להאי דינא . והר"ם שהביא דין זה בריש הלכות קרבן פסח לא
הביאו כי אם להפלת הדין שכתב אין שותפין את הפסח אלא
בעזרה כו' אך במנין המנות לא הביאו ונ"ע שוב ראיתי הלאו
שחבר מחכמינו של הר"ם במקום לאו זה והוא וור לא יאכל כי
קדש הם האתור בפרשת תנוה שהוא אזהרה לזר האוכל קדשי
קדשים והביאו הר"ם במנין הלאוין סי' קמ"א ובחיבורו פ"א
מתעסה הקרבנות וכ"כ כל מוני המנות לאו זה והוא תיעה אך
השמיטו המחבר ז"ל .

פרשת בהקותי

סי' ס"א אבל אין לוקין עליו . כ"ב ממ"ס בסו' שג"ג נראה
דלא ס"ל האי כלל דהר"ם וכן כתב בסו' סמ"ב ונ"ע .

פ' נשא

סי' טס"ה שאין אומרים בכורות שהיו דברי פיו בכיוון
כלבבו כמו בכבועה : כ"ב אף בכבועה ק"ל כינוי
כבועה בכבועה וזה הטעם נבוי ידות נזירו' כנזירות שייך וכ"כ
הר"ם ריש פ"א מה' נזירות .

פ' קרח

סי' ס"ג אבל אינו לוקה לפי שאפשר לעבור עליו מבלי
מעשה . כ"ב לפי מ"ס הרמ"ם בפ"ו מהלכות בכורות אין
גורד לטעם זה אלא לפי שלא הועילו מעטיו והמחבר לא ס"ל
האי כלל דהר"ם ופמו שנראה מזה שחייב חלקות כסיתן סמ"ב
במוכר טדה לגמיתות יע"ס .

פ' מטות

סי' ת"ד אבל אינו לוקה עליו לפי שאין בו מעשה כ"כ לא
ידעתי למה נאסר על ענמו איזה דבר ואכל תן
האיסור אין לך מעשה גדול מזה . ובפ"ו כתב הר"ם שלוקה
על לאו זה ומה שהגורד לומ' שהנכבש לוקה אף שאין בו מעשה
היינו בכבועה דלעבר כנון נכבש שאכל ולא אכל או שלא אכל
ואכל אבל בכבועה שלא יאכל ואכל בהא פטיטא דלקי .

פ' ואתחנן

סי' ת"ט ויש עד סופה . כ"ב עיין בכ"מ ספ"א מה' ק"ט
סי' ת"ך ומפני כן אצל הסכסכים והלוים . כ"ב אף דהכסכים
דוקא הם דפטורים בשעת עבודה מפלין טל יד מסוס
דהוו חזינה בין בנד לבסר וכתוב ולבס על בסרו כדאיתא בפ"ק
דערכין היינו דוקא לענין איסורא אבל לפיטור אף בשל ראש
כשעת עבודה והלוים בדוכנס וישראל כמעמדס פטורים מן
התפלין כדאיתא בפ"ב דזבחים על ז"ט
סימן

פ' שופטים

סי' תק"ג דיבין במלחמת רעות כו' כ"ב הרמב"ן דפי' התורה
כתב שאין דין זה נוהג בכל חלוקי נכא לא בארץ אחר
נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורט בענין אך הר"ם בפ"ח
מה' מלכים כתב סתם ולא חלק תמנע דס"ל דאף במלחמת
הרעות נוהג דין זה וכן נר' ממ"ס סמוך לדין זה וכן בוטל כו'
והא תיירי במלחמת הרעות כמבואר .

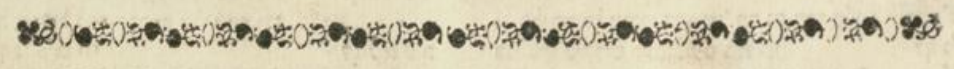
פ' כי תצא

סי' תקנ"ח ובאמת כי גם על כל יחיד כו' כ"ב ע"ל סימן חכ"ב
סי' תר"ד ועוד שאפילו עבר ושקל כ"כ ע"ל סימן תכ"ד .

פ' כי תבא

סי' תר"ח אין בו חיוב חלקות כ"ב עיין במ"ס הרמב"ן סוף
שיקרא' ובס"ל שבח ט"ס :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם .

דרך פתחים

הרי המפתחות מסורים לך - כי תאזה כפסך לחות בנועם ה' מן התורה ומן הנביאים ולטון חכמים יהא שלמא עלך :

תורה

ועתה מה יש בידך חמשה לחם תנה בידי ונו' עד לפום לחם
חום כיום הלקחו וזכרו רש' ורלב' ורד'ק על זה * דף מ"ב
וענת אחימופל אשר יעז' ונו' כאשר ישאל חים
בדבר האלהים דף ט"ו ע"א
ויאמר המלך אל שמעו אתה ידעת ונו' עד
ובסא דוד יהיה נכון עד עולם דף כ"ד ב' . כ"ו ג'
כה אמר ה' אם יגא תגא אל סרי מלך בכל ונו'
לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר כרה את
אברהם ונו' עד זאת אלהי ישראל יערינו
הקטון יהיה לאלף ונו' אמי ה' בעתה אחימטה
וזאת כל חלה ידי עמטה ונו' עד וחרד אל דברי
בן האדם יושבי החרבות האלה על אדמת ישראל
חו' לאמר ה' היה אברהם ונו' עד והארץ מירכו
לבך יהנה אמתה איה סופר איה סוקל ונו' עד
תראינה ירוסלים גוה שלגן
קנפתי על עמי חללתי נחלתי ונו'
הלוך וקראת באוזני ירוסלים ונו' קדם ישראל לה'
ונו' ותרגומא דהאי קרא
שמעו נא זאת ראשי בית יעקב ונו' עד והר הבית
לכמות יער
וחסרה הלכנה ונו' ונגד זקניו כבוד
נדקה תרותנו נוי וחסד לאומים הטאת
ויאמר אלי' בן חרם העגמות האלה כל בית
ישראל המה ונו' עד כשתחי את קברותיכם
והיה באחרית הימים נכון יהיה הד בית ה' ונו'
עד כי מניון תלא תורה
וישח אדם ויטפל איש ונו' וינכה ה' נבואות במספט
כי יום לה' נבואת על כל גאה ורם ונו' עד והאלילים
כליל יחלף
שמע דבר ה' הנה ימים באים ונסא כל אשר כביטך

והאמין בה' ויחטביה לו נדקה ונו' חני ה' אשר הוצאתיך מאור
כסדים ונו' דף ז' ע"א
ה' אלהים כמה אדע כי אירטנה ונו'
וה' אשר החכמה אני מאברהם ונו' עד לפטות נדקה
ומספט דף ט"ל ע"ג
כא נא עיניך וראח מן המקום אשר אתה טם ונו'
עד כי לך אמתנה דף ט' ע"א
אחותי בת אבי היא אך לא בת אחי דף א' ע"ג
וגם את הנז' אשר יעבודו דן אחי ונו' ואחה תבא
אל אחותיך בכלום ונו'
קטנתי מכל הסודים ונו' כי במקלי ונו'
קום טלה בית אל ועסה טם מוכח ונו'
ויאמר יעקב אל יוסף אל סדי נראה אלי ונו' ואני
בבואי מסדון ונו' דף ט' ע"ב עד דף י' ע"ד . דף כ"ח ב'
וילחן העט כי סקר ה' ונו' וכי ראה את עניים ונו' דף ז' ע"ב
וה' נתן את חן העט ונו' גם האים מטה ונו' דף י"ג א"ב ט"ו א'
וינגד למלך מנרים כי ברח העט ונו' דף י"ד ע"ג
נחית כחמדך טם זו גאלת ונו' עד מקדם ה' כו' דף כ"ח ע"א
אתה ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם ונו'
ולא תזנו איש אל עמיתו ויראת מאלהיך ונו'
לא הכיט חון ביעקב ונו' דף כ"ג ע"א
לא איש אל ויזכר ונו' לא הכיט חון ביעקב ונו'
ופרט' על זה דף י"ז ע"ג
וקרבת מול בני עמון ונו' ארץ רפאים תחטב ונו' דף ז' ע"ב
זכטעיר וטבו החורים לפנים ונו' כאשר עטה ישראל
לארץ ירוסלתו ודברי הרמב"ן על זה
כי אנכי מת בארץ הזאת ונו' הסמרו לכם פן מסכחו דף ז' ע"א
ולעבדו בכל לבבכם וככל נפשכם דף מ"ח ט"ב
על דבר אשר לא קדמו אמתם ונו' ויהסוך ה' ונו' דף כ"ג ע"ב
העידותי בכם היום כי אהד תאבדון כנוים ונו' דף ז' ע"ד
אחד תאבדון את כל המקומות ונו' לא תעטון כן
לא תלבון אחרי אלהים אחרים ונו' כי אל קנא
ה' אלהיך בקרבך ונו' דף כ"ב ע"א
ואחד ביום הכוה הלא על בני חון אלהי בקרבי
ונו' וחנכי הספר הסתיר פני ונו' דף כ"ב ע"ב

בתובים

בטם נדבות תניף אלהים ונו'
ד' היונם במלך נכוכדכאנר מרד אשר הסכימו ונו' דף ז' ע"ג
אויבי הכימי חנופ ימין חס טנותיך כימי נבר ונו' דף ז' ע"ג
דיוניאם בכסך וזהב ונו' דף ט"ו ע"א
ירוסלים הבנוייה בעיר שחוכרה לה יחדיו ונו' דף ז' ע"ב
למכה תלכים גדולים כל'ח עד נחלה לישראל ונו' דף ז' ע"ב
מומר לדוד כבדרו מסני אכטלוס בנו ונו' עד
חין יסועתה לו באלהים סלה דף כ"ח פ"ד
חטלי' אל תחי בתוקפי כף בטורבים מסאות ונו' דף י' ע"ב
למננה על טוץ עדות מכתם לדוד ללמד ונו' דף ל' ע"ד

נביאים

ויבא המלך דוד ונו' ויאמר מי אנכי אדני אלהים
ונו' וזאת תורת האדם ונו'
כי ידע עבדך כי אמי חטאתי והנה באתי היום ראטון לכל בית
יוסף ונו' עד כי אמי היום מלך על יש' דף כ"ד א' . כ"ח ב' . כו' א'
כא נא לפטע אמתך ונו' עד ולטעוך דס חנס דף כ"ה ע"ג
גא נא אים הדמים ונו' עד כי אים דמים אתה כ"ו א' ל' ע"א
הנה טלח דוד תלחכים ונו' והוא כן בלועל ונו' דף כ"ו ע"ג
ויאמר אליו סחול למה קטרסת עלי אתה וכן
ישו במתך לו לחם ונו' דף ל"א ע"ב
ותלך לקחת ויקרא אליה ויאמר לקחי נא לי
סת לחם ונו' עד כד הקמח לא תכלה דף מ"ב ע"ב
ועתה

חמש מגילות

טביעו בארץ סעדיה ונו'
והמסך הפסוקים עד העלו עפר על ראסם
סלה כל אחידי ה' בקרבי ונו' דף כ"ב ג'
לא חליכם כל עובדי דרך ונו' עד נת דרך ה' ונו' דף כ"ג ע"א
בני גיון היקרים הסטולאים בפו ונו' דף ג' ע"ב
האלף לך שלמה ונו' היוםבפת בנינם חכרים ונו' דף כ"ח ע"ב
ישן ה' את האטה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה דף ג' ע"ב
דבר

תלמוד גדול - ברכות

לכר נח באזוני הגם אמרי לבי ינאי כו' שלא
יאמר אותו נדיק כו'
ארטבי' בזמן טיסרלל פוסין רנונו טל מקום
מלאכתן בעמית על ידי אחרים כו'
והמתים אינם יודעים תחומה אלו רשעים
שכחיים קרויים מתים
ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך
במסיבות רבי כו' תנא לא תסיבות שמן

שבת

כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה
פחו כמים אל תוטר ד' אומר פתה חתה כו'
אמר רבא עבאן מודעה רבה לאורייתא ודברי
הרשב"א על זה
אמר רב כהנא לא חרבה ירושלים אלא בשביל
בה תינוקות טל בית רבן

עירובין

דרט רבא בר מרד ושפ' עולם לפני אלהים כו'
נוס טברו על עירות ישראל חין מלחין עליהם
בבלי זיינן אר' וכל אותה סוגיא

פסחים

א"ר יאושע סודוס איס רומי כו' איבעיא להו
גברא רבה הוה כו'
א"ר שלמה הק"כ'ה מכרוז עליהם ככל יום

יומא

ת"ר מי כחצו בולמוס מאכלין אותו הקל הקל כו'
חיז שואלין שני דברוס כחחר ואס סאל חיז מחזירין
אלא דאשון ופרטי' ומה שסקסו עליו פהר"ם יפה

רה

א"ר יצחק יפה נעקה לחדס בין קודס גזר דין
בין לאחר גזר דין

תעניות

גדול יום הגלמים סאפילו יטועה פרה ודבה כו'
אר' ג' משפחות בידו של הב"כ כו'
וכי מאחר דלא מוטנר אליהו אשתבועי ל"ל כו'
ודברי הרשב"ד על זה
אר' יוסט ברטיל יחיד פונסה בשביל רבים
שלא לו סמעון כן טטח כו' לא נכח שס שמים
מתחלל על ידיך

בבלי

ולא עתיה והת לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אסריתי
ווכרת את אחתך אר'ן היינו דאמרי אינסי איתתא
שדדי שותא שלכה

חגיגה

ודמוע תדמע כו' אר' א' שלסה דמעוס הללו למה
וט

דרך פתחים

עג

עד טלא בא דוד חיו ברקיע וכסכא דוד בקש
עליהם רחמים והודין לארץ
שאל אחד את ר"מ כו' מ"ד לא יפרכנה זהב וזכויות

מ"ק

ואלה שמות הנכורים אשר לדוד מאד קאמר א"ר
אכהו ה"ק אלה שמות גבורותיו טל דוד

סוטה

כל אדם טיס כו גסות הרוח כאלו עובד ע"ל
מאי דכתיב מועבת ה' כל נכה לב אר' כל מי טיס
כו גסות הרוח אפ"י הקנהו להב"ה שמים וחרץ כו'
כל אדם טיס כו גסות הרוח דמוי לגרעו כאשרה
א"ר חמא בר חנינא כהבר בסר לאכיו בהכר בטרוהו
מ"ד יחיי ראוכו ואל ימות וואת ליהודה כל אותם
טנים שבי וישראל במדבר כו'
גדקה ממני ינתה בת קול ואתדה אתה הגלת תשר
וטני בניה וכו'
דרט ר"ע בשכר טנים גרקינות שהיו באותו הדור
כגאלו ישראל
ויבן עדי מסכנות שממסכנות את בעליהן
ויסן אחריה ויראם מאי ויראם ר"י אמר ראה בלא
היפה סס למלוחית טל מנה

כתובות

א"ר אלעזר עמי ארץ אינס חיים לעתיד לבא

קמא

וכי מה עלה על דעתו טל מטה לעשות מלחמה
טלא כרטות

מציעא

כל מה שפעס אברהם למלאכי השרת בענמו כו'

בתרא

אר' אמר סמואל כל שצאח הכ"ה למטה חייב כמעטר יו א'
כל המעלים פניו מן הגדקה כאלו עובד פ"ו
בעט מנייה רבי חלבו מרש"בן מה ראה יעקב שנטל
בכורה פרחובן

סנהדרין

פסעה סהכיל נכוכדנגר חנגיה מיסאל ועזריא לכב"ן
האם אל הקב"ה ליחוקאל לך והחיה מתים ופרטי' ע"ו
מאן נינהו מתים שהחיה יחוקאל כו'
פפס א' כאו בני מגרים לדון סס ישראל כו' אחר
להס נביאס כן פסיסא כו'
מנין לתחית המתים מן המורה סגאלמר ונתתם תמש
תרומה לאהרון כו'
גכה תבבה כלילה א"ר יוחנן על עסקי לילה כו'
ודברי הרמב"ן על זה
א"ר חנינא גוי סכהה את ישראל חייב תימה
המתכבא מה שלא נאמר לו כנון חנגיה בן עזר
כו' נטא חנגיש ק"ו בענמו טו
אר' אמר רב טסה חרטים נטרע דוד

דף ג' א' ב'

דף ל' ד'

דף ל"ו ב'

דף ל"ו ב'

דף ל"ח ב'

דף ל' ע"ב

דף ט' ע"ג

דף ח' ע"ד

דף י"ג ע"ב

דף כ"ג ד'

דף ג' ד'

דף כ"ג ד'

דף מ"ו ב'

דף כ"א א'

דף כ"ג א'

דף ט' א'

דף י"ג א'

דף י"ד א'

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

דף ט' ע"ד

1 2 3

דרך פתחים

לעשות נדקה ומשפט בתחלה נדקה ולכסוף משפט דף מ' ע"א
בטעם טבא הכ"ה לברא את אדם הראשון כעסו
מלאכי השרת כתיב בתוך
דף מ' ע"ד
א"ר ברכיהו נעסה בסבט יאודה מה טלא נעסה בסדו דף מ"ח ד
הקול קול יעקב א"ר אבא בר כהנא לא עמדו
פלוסופין בעולם ככלעם
דף כ"ה א'
חד עם דארעא א"ל לר' הושעיא כל אותם
הדורות שנתן אבינו יעקב לעסו
דף כ"ה ע"א
עזים מאתים א"ר מכאן לעונה מן התורה
דף סס
לו ושמעון יוסף והסם ישיב והסם זה יוסף ישיב זה עמו דף נטב

שמות רבה

והמים להם חומה מלמד שירד ס"ח ואמר רבש"ע לא עבדו
ישראל ע"ז במצרים כו' ואמר דן טוגני במזיד
דף ב' ב'
ולא עשו כאשר דבר אליהן להן לא נאמר מלמד
שתבע אומן
דף ו' ב' ט"ל א'
ויפן כה וכה נסתכל בת"ש הקב"ה לאברהם כה יהיה כו' י"ד
ויאמר אליהן מלך מצרים כו' א"ל אתם למה כו' דף ז' א'
יודיע דרכיו למטה כו' נסתכל בטוב ולא ברע
דף סס
וירא חלקים א"ר ל' טראה שפתיון להמרות על ים סוף סס ב
ושמעו לקלך למה שמערת נאולה בידם כו' ודברי
הרמב"ן על זה
דף ז' א'
ומשה היה רועה ה"ד יודיע דרכיו למטה שהודיע
דרך הקן
סס ב'
ויאמן העם שכך היה מסורת בידם כו'
סס
יודיע דרכיו כו' רחום וחנן רחום טרחם על ים' ולא
נגעו בהם המכות וחנן שנתן מן העם
דף טו א'
ויסוכו ויחזו לפני פי החירות באן נקיים ואח"כ יגאלו
ברכום גדול
סס ב'
יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך הנדקה היא לים'
דף ט"ל א'
איהיה אשר איהיה כעם שאתה הוא עמי כך אני
היה עמך
דף כ"ו ע"ד
הים ה' בקרבנו רבותינו אמרו אם מהרדיון אנו כו' כ"ב א'
החדש הוא לכם ה"ד יהיו לך לבדך כו' אי' טלכס כו' י"ז א'

ויקרא רבה

ויאמר בא אל כינות לנגלל א"ר דסכנין ו' ענים היו
אומן נחלים עומות בידו טל נכריאל
מ"א ב'
כי אעשה כלה בכל הנשים א"ר טהן מכלין עדותיהן כו' מ"א ד'

במדבר רבה

לא הביט און ביעקב אחר בלעם אינו מסתכל כו' דף י"ב ב'
מלמד שהיה הארון מכלה בהם
י"ב א'
נאות אדם תספילנו זה תבור וכרמל שבאו כו' ל"ב ב'
מהיכן וכו' ישראל לברכת כהנים מאברהם כו' דף ז' ג'

דברים רבה

אעברה נא ואראה א"ל הכ"ה משה אם יש אעברה
אתה המילות להראות את עבדך את גדלך זה המן
דף ד' ד'
משני תה לא נכנס משה לארץ ישראל כדי שיביא
עמו דור המדבר
דף ד' א'
אלמלא היה משה נכנס לאז לא היה נחרב כ"ה
ל' א'
לאחר שמת משה מנאו הכ"ה ליאושע כו'
סס ג'
אעברה נא אחר הקב"ה כ' טבועות נטבעתי כו'
סס ד'
כ"א א'

מדרש

דרס רבא מ"ד וכלעי שתחו כו' ולא עוד אלא
בטעה טבועים בנגעים ואהלות
דף כ"ט א'
א"ר ינחך מ"ד מה תהלה ברעה הגבור א"ל הכ"ה
לדואג לא גבור בתורה אתה
דף ל' ע"ג
אתה קטלתי לעומת א"ל מורד במלכות היה
דף ל"ח ב'
והיו סריסים רב אחר סריסים חמש וד"ה אחר
סנסתרה ע"ז בימיהם
דף ל"ח ג'
לא אליכם כל עובדי דרך אר"ע א"ר עשאוני
כעובדי על דת
דף מא ב'
א"ל אחאב הטמא לטותא דתה לא מקיימא כו'
דף מ"ז ב'
דרס יהוא גלילאה קמי' דר"ח תגל דחליהו לה"ד
דף מ"ח א'
וכו' ודברי רש"י על זה

חולין

אין העולם מתקיים אלא כתי שמסים עצמו כו'
בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות נגעו
דף ל"ב א'
סס כנגע נראה לי בבית אש"י ת"ח ויודיע שהוא נגע
דף ל"ח א'
לא יגזור ויאמר נגע ודברי הר"כ קרבן אהרן ע"ז

מנחות

מאי דרך חול דקאמר ליה ה"ק לוכא לחם כו'
א"ר אבהו בר כהנא וטניהם מקרא אחד דרשו כו'
דף מ"ג ב'
אחת סתי הלחם ואחת לחם הפנים ליטתן כו'
דף ל"ב ע"ד

טורשן רז"ל בר

ישראל אהב את יוסף כו' למה ויס'אלו אותי כתי
שיקדע הים לפנים
דף א' ע"א ודף ה' ע"ג
וטכוח טבח ורזן אין ורזן אלא טבת
דף א' ע"א
או חללת יגועי עלה רכנן אחרי א"ל יעקב אינו לא
תרחק ולא מקרבך אלא תולה אותך כרפיון כו'
יבא יוסף את דבתם רעה מה אומר ר"מ אחר
ססודים הם בניך על אברך מן החי
אחיתופל התיר גלוי עריות
דף ג' ע"ד
יתגל הנביע כיון שמתגל הנביע א"ל מה נבא כו'
דף ה' א'
ר' ברכיה פתח אמות לנו קטנה זה אברהם כו' ודברי
מח"ס יפה על זה
דף ה' ע"ג
מיד איש אחיו זה המוכר את אחרי להרוג את חברו
דף ו' ע"ד
ויגא החונה קפץ בזכות אברהם
דף ז' ע"א
ויאמר ה' אל אברהם לך לך ה"ד עמך נדבות כו'
דף ז' ע"א
ויגא אומן החונה א"ל גא תאגטנינות טלך
דף ז' ע"ג
שמעון איש קטרון אומר בזכות יוסף נקדע הים
אל תירא אברהם רכנן אמרו לפי שהיה אברהם
אחינו מתפחד
דף ט' ע"א
אל תירא אברהם כתיב אל תהי חכם בעיניך
דף י"א ע"ב
ולאברהם הטיב בעבורה כו' אחר הכ"ה לאברהם
דף ט"ו א'
גא וככום הדרך לפני בניך
דף י"ט ב'
ר"ז דסכנין פתח כח מעסיו הגיד לעמו מה
טעם גילה הקב"ה תה טנכרא כיום א' כו'
דף י"ט ב'
פטעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב
מעשה כל יום ויום
דף ל"ב א'
למה תרגלון הרים נכנוכים ר"ז הגלילי פתח
קרא דברים בטעה טבא הקב"ה לימן תורה
בסיני כו' ודברי מח"ס יפה על זה
דף ל"ב ד'
ר' אבין פתח רשע עושה פעולת סקר זה נמרוד
דף ל"ח ע"א
לעסות

גדרש המש פגלות

רות רבתי ר' אבא בר כהנא פתח רבזו ואל תחטאו אחר דוד
 לפני הקב"ה עד חתי הם מתרננים עלי ואומרים לא פסול
 מטפחה הוא ולא מרות המואביה הוא כו'
 ויאמר לה בועז לעת האוכל גוטי הלום ר' פתר כו'
 עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה כבוד
 איכה רבתי בכה את מוצא שכל נבואות קשים
 טנתנבא ירמיה על ישראל הקדים ישעיה ורפאן
 כל רעיה בנדו בה אלו מיכאל ונביראל
 אלו וכיתם הייתם קודין אש תמיד תיקד
 קרא עלי מועד אל הקב"ה כפויי טובה אני אמרתי
 למענכם טולחתי בכלה
 רות רבתי יכלם ה' פעלך ח"ר חסא אשר באת וכו'

ילקוט ושאר מדרשים

מדרש חזית קול דודי הנה זה בא הואיל והוא חפץ
 בגאולתכם אינו מביט בהשכנותיכם כו'
 ספרי ונס ערב רב וכו' כאן בתקיים ואח"כ יגאו
 ברכוש גדול
 ספרי אחר משה לפרעה אין אנו יונאים מכאן
 עד שתאמר הרי אהם כרמתיכם הרי אהם בני חורין
 טס כו' יהיה כך אכיוון מנין שאחך מאב קודמין
 וכו' ומנין שגניי אף קודמין כו'
 אגדת שמואל לא נטרד דואג מן העולם עד כו'
 אשכחיה דוד לאחיה מלך סביה עושה לחם הפנים בטבת
 כי אחוהי הסבך עון נוב עיר הכהנים
 ילקוט תילי' טוחר טוב יבקש רגזו זה דוד שהיה
 טוחר טובתן של ישראל
 זכאתם לדוד שטרני אל שטרני אל שלא אכסל בדכה הלכה לר' ד'
 דרש ר"ל מי זה בא מאדום וכו' לנפיד לבא כטיבה
 הקב"ה לכלות את האומות מן העולם
 דף מ' ע"ג . מ"ב א'
 אך עני לי משם ענה קטנה אליהו כגון היה
 זא"ל שתפרי' חלה מן העישה
 זכילתא ואחא תהיו לי ממלכת כהנים כביכול
 איני מעמיד ואינו משליט עליכם אלא אני
 ספרי ואבדחתם מהרה ומתתם את דברי אהרן הכ"ה
 אע"פ שאי' זנולה אתכם היו מלויינין במלות יתרו
 קושיה הרמב"ן על זה
 ילקוט כה אחר ה' על הדם תאכלו זה אבר מן החי ומה
 זנות טנטו בני נח לא עשיתם
 מעולם לא זזה טבינה מישראל בטבתות ויש
 ואפי' בטבת של חול
 ת"כ והבאתי אותם בארץ אויביהם אני בעמתי
 זו מדה טובה לישראל

ירושלמי

פ"ק דר"ה כתיב והימים אשר מלך כו'
 פ"ב דחלה ת"ט דר"א מלחם הארץ ולא לחם של ח"ל כ"ב ע"ד
 פ"ב דסנהדרין ומהיין גדרות עד יום תותן מלמד
 שהיה דוד מקלעתן כו' דבגן אמרי אסורו' תמט
 היו ומה כלי הדיוט כו'
 פ"ק חלק בד הזה בד נס אויל ממליך ביה הזה כו'
 בדכות היבן הוחר כדרו כל טל ח"ר תנחומא

סכרין מ'מר נדר טהור מקמתו הוחר כולו
 לשונות רש"י בש"ס ובחומש

סוטה דף ז' ותחיון הול"ל ולא המיתו
 פרשת בשלח ויהפך לבכ פרעה נהפך ממה שהיה כו'
 לדרוך אחריהם בסביל ממונם שהשאלום
 זכרת כי עבד היית והענקתי וסניתי לך מביזת מלרים
 תקבר בטיבה טובה כסרו סיטמטאל יעשה תשובה
 נחמיה' המתנדבים לטבת בירושלם אשר נדבה
 רוחם אותם להיות יושבים בירושלם לטמור
 העיר מן האויבים
 קדושין דף ט' בן עיר ונפלא בן כרך ישיבת כו'
 בעת ההיא לאחר שכבסתי ארץ סיחון
 ועוב דמיתי טמא הוחר הנדר
 תביאמו ותטעמו כתבא משה שלא יכנס לארץ
 ודברי הרמ"ם על זה
 סנהדרין פ"ב למחות כסאול בהריגת נוב עיר הכהנים
 פרק חלק ד"ה בחכרון מלך ז' טנים ושטה חדשים
 מדהכא חטיב להו כו'
 פ"ק דע"ז סניות יושב ודן כו' יוסי דאמר כו' ר"ה כו'
 יומא פ"ז הוא זה מלך דהא ביהוטע משתעי קרא
 סוטה דכתיב מתן כסתר לאו דטייד האי קרא כו'
 פ"ק דכ"ב כסאתת מחוק גלמח אף משמים נשקף
 הדלק יתרו קושיית מהר"ם יפה ע"ז פ"ק דפאה
 ונתתי עשב כבדך לכהמתך שלא תטרד להביא
 עשב מן המדבר
 נחמו על משבתיה סהיו ישראל טובתין כנולה
 בטבתות ויש
 דברי הימים ויעם הרע מהו הרע שלא ככנע כו'
 כרמי עלי לפני לעמיד לבא מביא הב"ה את כל
 האומות כמשפט
 קמא ויגילה שלא יסדפה הואיל ואסור להגיל
 עגמו במחון חברו
 סוטה יחיד גריד טיטיעוהו מלאכי הסרת כבוד
 לא גריכי

חוספות

כתרא ד'ה בת היתה לו וא"ת למה לא נטלה לינחק
 חגיגה ד'ה תחלה לגרים טנטוה על המילה
 יבמות טאל הר"ש את ר' דהכא קאמר ר' יוחנן
 כו' יוסי דירוסה האטונה זכניה יש להם
 ר"ה ד'ה קנידכם זאע"ג דירוסה היא להם כו' ות"ת
 דייק התם ספיר
 סנהדרין ד"ה סתי טנים ומחנה
 גיטין ד"ה זבוב מנא כמה טקטו תנ"ל כלל היה זנות
 מתט ומירוק ד"ת
 ר"ה הגי כיוודים דמו וההיא דטבת דר"ו כו'
 טבת המקום ירחם עליך תימה מה מועלת תפלה כו'
 טס י"ב טעות היו היום כו' סניות יושב ודן את כל העולם טס ד'
 קמא מהו להגיל עגמו בעמון חברו אויבתיא ליה אס
 חייב לטלם
 נדה ואף ברי טהוא טר מטרט אינו עושה אלא ברשות
 הקב"ה
 טב ז משאן מודעא רכה והא דאמרינו כו' דרים טכרת

דרך פתחים

פ' ויחי ואע"ג דקרקע עולם אינה נאסרת כו' ל'ד ח'
ט"ר ולכי מהסס כפי' כו' ולי היה נראה שכך פי'
בפנות פרעה להתייחס
פ"ו דיומא אחא דכ"ד עטרונות שאלל דוד ברעכוו הכלם ת"ג ב'
ב"ר בת"ש לייסב קו' הראב"ד בהיה דג' הפתחות בידו
של הב"ה דאמאי לא חטיב פורענות של רשעים
כ"ב ד'

הרעב'ם ומפרשיו

ה' מעשר שני מה שנטעו כותים עד שלח באו
אבותינו פטור
כ"ב ד'
ה' ת"מ פ"ד כינוד מלמדיו הרב יוסב כו' ודברי הרב בעל
פריסה והלח"ת על זה
ל"ה ב'
ה' תשובה אע"פ שהתשובה והנזקה יפה לעולם
כ"ט ב'
ה' כלי מקדש וכל בני ישראל אתו זה מטוח מלחמה כו'
ל' ע"א
פ"ו מה' מלכים נזי' סזכה את ישראל אע"פ שהיא
ח"י מיטה אינו נהרג ודברי מרן הכ"ת על זה
כ"ג ב'
פ"א מהלכות בית הכחירה אין עושין כל הכלים
מתחלתם אלא למס הקדש
כ"ד
ה' מלכים פ"ח דין א' חלוי נבא מותר להם לאכול
נבלות וטריפות אם ירעב ולא חנף
דף ד' ע"ב
פ"ד מהמ"א טבל ותרומה מאכילין אותו טבל
מ"ד ב'
סוף ה' כלי מקדש ואין טהלין על סני דברים
מ"ה ב'
פ"ט מה' מלכים בן נח חייב על משותף אביו
ד' ע"ד
ה' שמיטה יראה לי שאין הדברים אמורים אלא
בארץ שבכרתה עליה ברית והשנת הראב"ד ודברי
מרן הכ"ת
זו ב'
פ"א מה' תרומות נזי' העמרת פירותיו של ישראל
מ"ט ד'

הרא"ש והר"ן ושאר הפוסקים

הר"ן פ"ק דמגילה ומקטו הבא דבפ"ק דסנהדרין
אמרין ביבנה היו ד' זקנים
ל"ה א'
ס"ג ג' לחיון ק"ר והו' היה חומר כי בעמון ומואב
היה טעם זה כי מתוך המקרא שמעתי כי מואבים
קדמו וכו'
כ"ג ב'
הר"ן בת"ש כ"ט מה' הראב"ד דאמאי שחטין לחולה
בשבת ולא באכילה ככלה שהיא איסור לאו
מ"ב ב'
הרא"ש פ"ג דנדרים ונ"ע לרכה אדם סנדר
מכני דברים
פ"ו ד'
מרדכי שבובות הדור קבלוה בימי אחזרוט הקסה דו'
מ"ט ד'
אמאי לא קאמר הדור קבלוה בערכות מואב

מהריב"ט

ס"פ דברים עמ"ס בכונת פ' חזיה ספר כריתות אהבם
כ"ה א'
פ' כמיני כל מה שהורה הב"ה שבינתו על ישראל כו'
כ"ט ד'
ס"פ תולדות ואף על פי שכתב הנ"ל שאם היה אדם גדול
דכאי למסור כגמו
זו ע"א

מסה כרית
בתרא ד"ה דמגיד אנדודי לא הו"ת למימר כאן כו'
קדושין ד"ה ופימא כו' דאמרין במדרש זכור את אשר
עשה לך עמלק

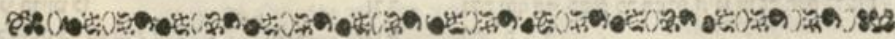
הרא"ם

הרמב"ם בראשית ופ"ת בטלמא לפרוש ליסטים אהם כו'
ודברי מהר"ם יפה על זה
זט ב'
פ' וירא כאשר הוא מס במה שהקסה אמאי לא קטרנו
ט"ו ד'
המלכים מהעבירות שהיה עושה ושמעאל
ח"י טרה ד"ה אם מרנה הריני נר כו' כמה טהק' מת"ש
רש"י גבי והכנעני או בארץ ולא זכה בה אברהם עדיו
כ"ב ב'
טמות ד"ה חמול ואלג' אך קסה היאך הפיר לעבור על
מנות עשה דמילה
ה' ע"ד
סס פסוק ופתיון את הילדים וקסה בעיני מאד מאי
דחול' ל' ולא המימו דקאמר
ו' ע"ד
פ' וישלח ד"ה שאל יסרוג את אחרים ופ"ת והלא עשו
בברא חלמא הוה
סס ע"א
פרשת וישב ד"ה חמודים הם בניך על אהר מן החי
וה"ת למח לקה יוסף כו'
ב' ע"ד
פ' קדושים ומדרשו ח"ת קין נשא אחותו כו' ויש למשה
על המדרש הוה
דף ב' ע"א
פ' דברים ספוק רפאים יחטבו אף הם בת"ש על דברי
הרמב"ן ז"ל
ח"א
פ' ויסב ד"ה כי כספה פניה ופ"ת איך הותר לו לכח
על הזונה
מ' ע"ב
פ' בטלח ואלו הדברים מפורים שהרי לא נטוו ישראל
באזהרות הללו של אדום ומואב אלא בשנת המ' כו'
כ"א ב'

מהר"ש יפה

פ' בראשית ד"ה ג"ע חנין ודבק באסתו ואיכא למידק
פ' חמא דוליך כל עדות בכני נח היכי נסיב יעקב ב' אחיו' ע"א
פ' וארח כבר ידעת שמחלוקת בחכמי הפסק כמי
פ' ויגא ד"ה ע' באיחר נדרו כמ"ט סס סנדר טנענט
ח' ב'
עליו יעקב היינו נדר דעטר אעטרנו לך
י' ע"א
פ' ויסב כמה שהקסה על דברי הרא"ש דכפי דבריו
פ' יוסף לא טעה בדיון טאסור היה להם בטר מפרנסת
ד' ע"א
פ' חיי טרה ד"ה בת ק' כבת ד' ולדידי אין ענין למ"ס כו' ט' א'
פ' ט"ר אלהיכם לא נאמר אלא לי אחרת כמה שהקסה
ט' א'
אם כן מאי אמר הוגלתיך מארץ מגרים
זכ"ד
יפה מראה פ"ק דד"ה כתיב הימים אשר מלך קסה למה
כ"ה ב'
הוגרף לקזור האי קרא טהוא בתלכים
כ"ה א'
טס פ"ב דסנהדרין כמה שהקסה איך לקח דוד לרגסה
כ"ח א'
בת היה כו'
כ"ט ד'
טס פ"ק דר' מלך ונבור ר"ל דאדם אינו נידון כו'
פ'

הם ונשלם שבת לאל בורא עולם.

גם לא דברי המסדר תולעת יעקב הגה ארס'ו מגויה לעוברי דרכים פן המודיעית ולפנים יודיע דרכיו מגין הספר ומתומו : למען ירוץ הקורא במקום טלכו חסן וחכם לטעונה להמנען בדרכים ויחס לדרך שעתיו לדרך בית כניסתו : בדרך סאלס רונה לילך בה מוליכין אותו :

דרך האתרים

סיס עיניך בדרך הזה כי הוא מקצוע גדול • על פיו יחנו כהנה וכהנה מקראי קדם ומאמרי רזל תלמוד גדול • ובלכתך בדרך הזה או תקרא ב' דרושים עולים בקנה אחד והדרשא דתרת דרך התייר הגדול : **הדרוש הא'** בו יתבאר אם אברהם אבינו יגא מכלל בני נח לממרי אפילו להקל מאחר שקיים כל המורה או לא ועל פי הקדמה זו הוא פור'ט כמה מאמרי דף'ל דף ח' ע' ע"ג דף ה'

כתן בלבו ליישב קושיית המפרשים מי התיר לתמר

להכטיל לאותו נדיק לבא על כלתו דף ד' ע"ב

בסתק כנוי טבא על אמו וכיון לקנותה כביאה

זו אי חטיבא אחת איס לחייב הבא עליה או ללחא

כיון דחייב מיתה לא מהני לקנותה ובתך דבעיא הדר פכטה סס

חקר ודרש איך עשה פעשה ראובן לשכב עם אחת אביו סס ג'

הדרוש הב' בענין בן נח שאינו מנזה על קדוש ה' ואיזה

דידיה אמר דאינו אלא בעז' ובע' אבל בס"ד

יהרג ואל יעבור דהא מסבירא נפקא דמאי חיות כו' דף ו' ע"א

מגדל לומר דבכני נח אין טליה לדבר עבירה חזן

עט"ד דחייב המטלח דגלי ביה קרא

מ ימי פלוגת אס בן נח רשאי להחמיר על ענמו דלדעת מהרזמט

אף למ"ד דנבי ישראל רשאי מודה בכך נח דאינו רשאי לחבול

בעצמו ולדעת מהר"ט יפה אף למ"ד דנבי ישראל מתחייב בנפשו

בן נח רשאי למסור ענמו א"כ אין חילוק ביניהם ובמחלוקת

בישראל ה"כ פליגי בכני נח דף ו' ע"ב

הדרוש הג' לחקור אם האבות היו נענשים בענשי שמים

כטלל היו מקיימים אחת מתנות ה' או דלמא

לא היו נענשים אלא ככפע מנות ידיהו דף ט' א'

בני נח אינו פוזהרין על ללו דלא יחל דברו אפילו

במה שגודרים לטמים דף ו' ע"ד

לענין קיום המלות אם שדרס כמנוה ועוסה או לא דף א' א'

הא דהאומר שלע זו לנדקה בטביל טיחיה בני כו' הא נדיק נמו

אם היינו דוקא במנות הנדקה או בכל מנוה שפיה פדי ליה

לאיניס לעשותה כדי לזכות לע"ב סס ע"ב

דרך מצרים

וכו סני דרושים • **הדרוש הא'** בו

יתבאר שהקב"ה אינו דן את האדם כי אם

לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן

דנוסה ומכיש ומדכה להטיב דף זכ' א'

בזה נותן טיטס לטבט לוי אחאי לא כשמעבד סס

ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא

הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד

מיישב קושיית המדרשים דלמא לא היו בני גרשון

ובני מררי מרובים כשאר השבטים דף ז' א'

הדרוש הב' יסודתו סוכב הולך דכסטר נסים נדקניות

מדלג על ההרים להגויא את בני ישראל

במוך זמנו • מיישב קושיית המפרשים היכן נפקיים

גזרת ויבדלו וענו אותם ארבע מלות סכה דף ז' ע"ד

הכטחת ואחרי פן ילאו ברכום גדול מדק הענקה הוא דף ז' ב'

דרך הקדש

וכו ארבעה דרושים למעלת ארץ ישראל •

הדרוש

הדרוש הא'

בו יתבאר אם קדושה ראשונה קדשה לעסיד לבא • דף ו' ע"א

לעסיד לבא אינו מקדש מחדש מלך המסית את א' לאות הארלות

שנתקדשו מקודם ולעולם בקדושתם עומדות ואף לעסיד שכיבט

אות מלך המסית וכיון מהם חלק לטבט לוי לא בטביל זה פקעה

קדושתם • אך הארלות שכובט אותם מחדש שלא בכבט יאושט

ועורא ה"כ המלך המסית יקדש אותם ואינם חייבות בתרומות

ומעשרות • כס

הדרוש הב'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה

סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו

בדרכים לנדיעותא הלל המה דיטיבת דרכים קשה שהבטים

קדושים זה אל זה ואין אוריס טוב והסם פרונים בגול וערוית

דלחיבא מושלים רעים בעלילות ברשע הני מלת מילי אשתני

שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלס דף ו' א'

זרע פסול לא איקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי

לא חטיב זרע כ"כ מהר"ד יחיאל באשן זל

וסקיל וטרי נדבריו דף ז' ע"ב

האריך להוכיח דקני וקניזי וקדמוני שהם אדום ועמון ומאב

נכרת עליהם ברית להנחילם לישראל ושלא כדברי הרמ"ם זל

סכתב דמטיקרא נתנם ה' לאברהם כדי שיתן טיטס

מהם לבני לוי ואחת לבני עשו סס

הדרוש הג' יבאר דזכותא דארץ ישראל מנן הוא לטבט

ינרא דעז' דף ד' ע"א

הקשה היאך כבט משה ארץ סיחון ועוג שהיו

ככלל ו' עממין הן סס כ'

קונס לכיתך טאני נכנס ונפל ובנאו אס מותר

ליכנס בו סס ע"ב • וכ"א ע"ד

הדרוש הד' יבאר דא' מוחוקת היא בידינו ימי קדם

מסעה שנאמר לאברהם לזרעך נתתי את

הארץ וכה בה והוכיח זה בראיות דף כ"ב א'

דרך רור' וכו דרוס א' • כשמו כן הוא מדבר כשסוקים

דטייכו לרוד : יבאר דכמחוייבי מיתה בידי

שמים אם הדבר ברור כשמש דלא נפיק מיניה זרעא מעליא

הרשות נתונה ביד כ"ד להורנו דף כ"ג ע"א

מגדל לומר דלא אמרו אין עונשין מן הדין אלא

בישראל אבל לכן נח עונשין סס ע"ד

דרך המלך

וכו סני דרושים : **הדרוש הא'** יבאר

דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וזה

גורם לו טיעשה דכר טכסיכמו תנטל המלכות ממנו כ"ה ע"ב

מי שהוא טחם מלחמות ה' אין חטא נא על ידו סס

אם דוד היה לו דין מלך משעה שנמשח על ידי שמואל

אף דטאול עדין קיים או לא סס ע"ד

הא דאתרינן כל שחברו נענט על ידו אין מכניסין אותו

במחיתו של הקב"ה היינו דוקא כשחוטא באתו

דבר שחברו נענט עז' דף כ"ז א'

מהעונש אנו למדין אוסן החטא לפי שהקב"ה

נפרע מזה כנגד מדה סס ע"ב

הדרוש הב' יבאר מעלת המלך דמחלין

לו עונותיו דף כ"א ע"ב

אס

דרך המורה

אם דוד היה דינו כמלך נזון דמסח כמסוח דכהונה
או דלמא כמלכות תליא מלמא
כיוון כנטו ישראל אחרי אכטלוס אם היה לדוד דין מלך
אם כלי הדיוט מסעה שנעשו להדיוט בהזמנה לחוד
באסרו לנכוח
אם כלי נכוח שנשתמש בהם הדיוט באסרו
אם המלך אסור להשתמש בכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אם
בהן משיח טעבר יש לו דין כהן מס' כמלך דף כ"ט א'

כס
כס
כס ע"ד
כ"ח א'
דף כ"ט א'

דרך הרבים

דיוט אחד למעלת הנכור * יבאר אם נזר
דיוט של נכור ושל יחיד נקרא דף כ"ט ע"ב
הא דנזר דין נקרא אם הוא דוקא מרעה לטובה
או אכילו מטובה לרעה
אף למ"ד נזר דין יחיד אינו נקרא היינו דוקא לטובה
הנזרה מכל וכל אבל מועיל מפלה ליחיד לטובה
מתקום למקום
מלך ונכור נדונים ככל יום
אם נשאלין באורים ותומים למי טעורף הנכור בו
ת"ח שמורה הלכה ובא אם אחר מעסה אמה אין שומעין לו
היינו דוקא בתלמא דנזוג דכבר ואם אחר יאמר מלמא אחריתי
בהיה מנו דמתימן אהא מהיתן אהא
אם עשיית לחם הפנים דוחה את הכבת
מנזר של קדש חול היה ולא היה מקדש
המורד במלכות אין רשות לאחר להורגו מאחר דאם רנה המלך
שלח להורגו רמאי
טעם החילוק טעם בין מנחות ללחם הפנים דנבי מנחות משקדטו
בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים מה שאין כן
בלחם הפנים
קודם קריאת הפנים אינו נקרא לחם
כי היכי דכריני אדם אין עליה לדבר עבודה ה"ב כדיוני
כמים יום הפרס בין הורג את עממו בידיו לאומד
לאחרים סיהרגוהו

דרך עניים

דיוט אחד לענין הנפש בלבד *
כל טוב טיבא ע"י הקדוש כרוך הוא בעממו אין
למעלה הימנו
אם הנשמים מפסיה נשים או דרך טבע
מלת אמה היא למעט אחרים
טל טעמיד הקדוש כרוך הוא להחיות בו מתים אינו
מענין טל הטהור בעולם
לא אחריו נדר שהיא מקנהו היתר כולו אלא כביטול
נדר ע"י שפת וחרטה
בהפרת הכעל לא שייך לומר נדר שהיא מקנהו
אם שני אוננים טל נשמים אונר טוב ואונר טלוי טוב
וזנדר לומר דמפתח טל נשמים דלא נמסר לשליח היינו
מפתח אונר הטוב
בשאיך ישראל עושין רטוטו של מקום אין הנשמים
מאונר טוב
המכחין ל דע אם הנשמים הם מאונר טוב או לא הוא
דאם הם מדויבים בטבע נדול ודאי דהם מאונר טוב
כהוא ע"י הק"בה בטעמו
אם מירח הגיו פירותיו טל ישראל פוטרן מן המסכר

דרך כרמים

דיוט אחד לענין טענת התורפה לאוריינת
מה מוסף את כסה כיון דהדור קפלוה
קבלוה כפרבות מואב
מי טלחם את חכרו על איזה דבר והתירו מאתו אינם
כל זמן שהיוני הראשון קיים או חשיב טעם באינם או לא כס' נ'
לדעת מהדוקי חשיבי ישראל אנוסים בזה ט' בלו בערבות מואב
משים דישראל מוחזקת היא ומתנת הארץ לא היתה בנאמי אלא
מתנה חלוטה וחשיב אונם מה שלא היה מתניסן ולדעת ההט"ב
קודם האומר

דרך צדקה

האומר לחברו אכול עמי פתם פטור מדמי האכילה
אין היתר לאכרסה לפשות נדקה עם גוים
גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הד' ז'
לרחמים
יש בו שני דרושים עולים בקנה אחד *
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד
בפני פקוח נפש
מי טלחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הטומאה ניתנה לידחות מפני הטענה דלא כרלב"ג
אם אסור להניל עממו בממון חכרו
טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמותר לככותו
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל נבי השלחן אחר הקטרת הכויבין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה
בחדש טהור קדש קיל מפרומה ובאדם טמא היו איפכא
טמא טאבל קדש טהור בכתת היינו לאחר שקדכו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ומרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד
לדעת רמ"ז מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לנכרו מקה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נזרך לחולה דלא היתר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעסה זה מועלת לחולה
הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

האומר לחברו אכול עמי פתם פטור מדמי האכילה
אין היתר לאכרסה לפשות נדקה עם גוים
גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הד' ז'
לרחמים
יש בו שני דרושים עולים בקנה אחד *
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד
בפני פקוח נפש
מי טלחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הטומאה ניתנה לידחות מפני הטענה דלא כרלב"ג
אם אסור להניל עממו בממון חכרו
טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמותר לככותו
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל נבי השלחן אחר הקטרת הכויבין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה
בחדש טהור קדש קיל מפרומה ובאדם טמא היו איפכא
טמא טאבל קדש טהור בכתת היינו לאחר שקדכו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ומרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד
לדעת רמ"ז מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לנכרו מקה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נזרך לחולה דלא היתר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעסה זה מועלת לחולה
הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

דרך החיים

האומר לחברו אכול עמי פתם פטור מדמי האכילה
אין היתר לאכרסה לפשות נדקה עם גוים
גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הד' ז'
לרחמים
יש בו שני דרושים עולים בקנה אחד *
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד
בפני פקוח נפש
מי טלחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הטומאה ניתנה לידחות מפני הטענה דלא כרלב"ג
אם אסור להניל עממו בממון חכרו
טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמותר לככותו
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל נבי השלחן אחר הקטרת הכויבין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה
בחדש טהור קדש קיל מפרומה ובאדם טמא היו איפכא
טמא טאבל קדש טהור בכתת היינו לאחר שקדכו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ומרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד
לדעת רמ"ז מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לנכרו מקה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נזרך לחולה דלא היתר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעסה זה מועלת לחולה
הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

דרך ה'

האומר לחברו אכול עמי פתם פטור מדמי האכילה
אין היתר לאכרסה לפשות נדקה עם גוים
גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הד' ז'
לרחמים
יש בו שני דרושים עולים בקנה אחד *
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד
בפני פקוח נפש
מי טלחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הטומאה ניתנה לידחות מפני הטענה דלא כרלב"ג
אם אסור להניל עממו בממון חכרו
טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמותר לככותו
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל נבי השלחן אחר הקטרת הכויבין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה
בחדש טהור קדש קיל מפרומה ובאדם טמא היו איפכא
טמא טאבל קדש טהור בכתת היינו לאחר שקדכו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ומרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד
לדעת רמ"ז מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לנכרו מקה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נזרך לחולה דלא היתר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעסה זה מועלת לחולה
הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

דרך הערבה

האומר לחברו אכול עמי פתם פטור מדמי האכילה
אין היתר לאכרסה לפשות נדקה עם גוים
גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הד' ז'
לרחמים
יש בו שני דרושים עולים בקנה אחד *
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד
בפני פקוח נפש
מי טלחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הטומאה ניתנה לידחות מפני הטענה דלא כרלב"ג
אם אסור להניל עממו בממון חכרו
טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמותר לככותו
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל נבי השלחן אחר הקטרת הכויבין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה
בחדש טהור קדש קיל מפרומה ובאדם טמא היו איפכא
טמא טאבל קדש טהור בכתת היינו לאחר שקדכו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ומרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד
לדעת רמ"ז מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לנכרו מקה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נזרך לחולה דלא היתר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעסה זה מועלת לחולה
הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

דרך המורה

עו

נז א

ת"ח ספר יש לו תקנה

דרך מצפה

דרוש אחד על הנחלה העתידה . דבר שהוא קדש וישתמש בהם נבזה אף שכל ליד נוי לא נפיק מקדושתיה
 אותה תנחה שנתן יעקב לעשו הם וולדותיהן עם כל הדורות עתידים א"ה לסלם כמיטבא
 בני הקדש אדם לוקה ומלם
 בכיבוד שנתנייר לא לוייך ביה לומר מי הקדימני ואסלם לא לוייך לישא דיסלם אלא במה שהוא חייב מן הדיון מה שהסרה שבינתו על ישראל אם הוא כדמות אירוסין או כשואין

דרך מצותיה

ידבר נא במנין המצות נזה לנו משה מורשה אמרתי אזי אל לבי לחלק כל סוג לעגמו ויפרד והיה לארבעה ראשים לתת ריוח בין פרטה לפרטה החלק הא' במצות עשה יבאר שבמנין מצות עשה בין הרמב"ם להסת"ג איכא בינייהו נ' מצות עשה דף ס"א ע"א וב' עוד יבאר שהרמב"ן סקל מחסבנו . על הר"ס ל"ב מצות עשה והכנים במקומם מצות אחרות שלא מנאס הרמב"ם
 ס' ע"ב עד דף ס"ג ע"ב החלק הב' במצות לא תעשה יבאר שהסת"ג סקל מחסבנו על הרמב"ם עשה עשר אוהרות והענינים במקומם אוהרות אחרות
 דף ס"ג ע"ב עד דף ס"ד ע"ד עוד יבאר מה שיש מן ההפך במנין מצות לא תעשה וסקיל וטרי בדברי הסת"ג בכמה לאוין . דף ס"ד ע"ד עד ס"ז ע"ב החלק הג' סקיל וטרי בדברי הרמב"ם בחייבו מלקות . דף ס"ז ע"ב וע"ב ס"ח ע"ב עד דף ע"ג ע"ג עוד יבאר מנין הלוקין סהס קס"ח וירמיו כל אחת ואחת מראה מקום הוא לו
 דף ס"ז ע"ד עד דף ס"ח ע"ג החלק הד' הלל המה חידושים שנמצאו כתובים בגליון ספר החינוך והוא מסודר על סדר הפרשיות :

קודם שנלו לא היה להם טענת אונס דלא ניתנה להם הארץ אלא כעבוד ישחרו חקיו
 בז' מצות בני נח לב"ע לא נתן להם הארץ אלא בתנאי ולא טייד בזה טענת אונס דת"ל משום דינא תלבושא אומות העולם הם תחת טרס אכל ישראל כחר לוייה

דרך עצב

דרוש אחד זכר לחרבון כל דבר אשר יבא ע"ה ה"ה הוא חספט חוק
 כי בא"ש ה' חספט לעתיד לבא נפרע הב"ה מהאומות בעגמו לאחר תפלת דוד אין דבר רע יורד מן השמים טעם טויה ה' להביא אס מן ההדיוט עטרה נסים שניטסו בב"ה אם היו בהתעדה אף בזמן שאין עוטין רגונו של מקום או לא בסבתות ויט לא זזה טכינה מירשאל

דרך צדיקים

דרוש א' בהספדן של צדיקים נכרה רבא דמורה הוראה עדיף מספר תורה
 כל זמן שהיתה טכינה לא נחרב כ"ה ואין יד האומות טולטת בישראל
 לא זזה טכינה מאגל תינוקות של בית רבן בירושלמי אפילו צדיק אחד היה מנין עליה המהנה ת"ח מנכסיו חטיב כאלו איהו גופיה ל' מ

דרך ארוכה

דרוש אחד למעלת התשובה ואתה דרום את הנקודה זה מעלה ארוכה . טעם למתיים שהחיה יחוקאל לתה זה לא החיה אנשים נדיקים וטובים
 אף כי לית בהו הימנותא ופלחו לעז נקראים בניס כונת דינאל במה שנתן ענה לנכובדנכר לעטות נדקה

תושלביע

היה נאמרום ביה לענין חסדן יתקן ביקורתו ואלה המעלות הן

בהתאסף

מעלת ראשי ומנהיגי המדינה יב'ו בא לפניהם הנמר כמ'ר שמואל פואה וסאל מאתנו
סנתן לו רשות להעלות על מוכח הדפוס הספר פרשת דרכים אשר בסנת התפ'ח לפ"ב
נדפס בעיר קוסטאנטינה יע"א מהחכר הרב המובהק יהודה רוזאניס ולה"ה

ואחר

ההתקבנות הנאותה מעלת דכני ישיבותינו יר"ה הסכתנו כפי נחמינו שהגידר הכל תהיה הרשות
בידו להדפוס הספר בכל בא' מדפוסו העיר כפי אות נפט, ועליו תהיה תמט להדפוס כפי כרול
ועופרת דכרינו אלה ככללים בספר :

האו תחיס פה ויניציאה יוס א' ו' להדס תמוז התקב •
בסדר ומתנה כחליאל ומחליאל כמות

יעקב חי לוי
יצחק חי פאם
יצחק פואה
יצחק לוי משולמים
אהרן בי בהן

והמחבר בעפר דגליהם, עכר כרע לעבודתם
שמואל חי לוי מויא סופר הקק"ו

על ידי העוסק במלאכת הקודש דרך בכמה'ר רפאל חיים בזאינו ולה"ה

תחת
לפ"ג
לפ"ד

אמנות
ע ברזל

כודקס

סקקי

ה

